

บุญพะเหวด : แนวทางการจัดการ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
จังหวัดร้อยเอ็ด

วิทยานิพนธ์
ของ
ณัฐปกรณ์ อภิมิตรรัตน์

เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์
กันยายน 2555
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

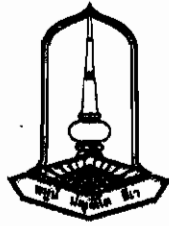

บุญพะเหวด : แนวทางการจัดการ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
จังหวัดร้อยเอ็ด

วิทยานิพนธ์
ของ
ณัฐปกรณ์ อภิมศิริรัตน์

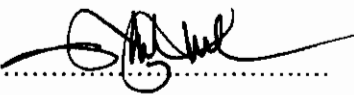
เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์
กันยายน 2555
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ของนายฉัฐปกรณ์ อภิมิตรรัตน์
แล้วเห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

(ผศ.ดร.ทองคุณ จันทอง)

ประธานกรรมการ

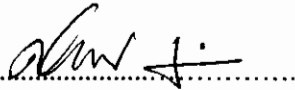
(กรรมการบัณฑิตศึกษาประจำคณะ)

(อาจารย์ ดร. นโสิต เพงศรีชัย)

กรรมการ

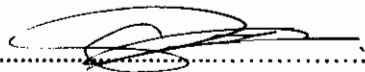
(ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์)

(อาจารย์ ดร. ประสาน กำจรมนูกุด)

กรรมการ

(กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์)

(อาจารย์ ดร. ศาสตรา เหล่าอรรค)

กรรมการ

(อาจารย์บัณฑิตศึกษาประจำคณะ)

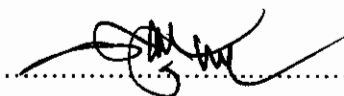

(อาจารย์ ดร. วชิรินทร์ แสนรุ่งเมือง)

กรรมการ

(ผู้ทรงคุณวุฒิ)

มหาวิทยาลัยอนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

(ผศ.ดร.ทองคุณ จันทอง)

คณบดีคณะวัฒนธรรมศาสตร์

(รศ.ดร.ณฐนนท์ ตราชู)

ผู้อำนวยการคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ 27 เดือน ก.ย. พ.ศ. 2555

ประกาศคุณูปการ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความกรุณาและความช่วยเหลืออย่างสูงยิ่งจาก อาจารย์ ดร. โฆสิต แพงสร้อย ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ และอาจารย์ ดร. ประสาน กำจรเมฆกุล กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำแนวทางการทำวิทยานิพนธ์และช่วยแก้ไขข้อบกพร่อง จึงทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลงด้วยความเรียบร้อยทุกประการ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ทั้งสองเป็นอย่างสูงยิ่งมา ณ โอกาสนี้

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณคณาจารย์คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคามทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ แนะนำให้คำปรึกษาและถ่ายทอดวิทยาการใหม่ ๆ เพื่อให้ศิษย์ได้มีความรู้เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ทรงคุณ จันทจร ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์และ อาจารย์ ดร. ศาสตรา เหล่าอรรคะ พร้อมทั้ง อาจารย์ ดร. วัชรินทร์ แสนรุ่งเมือง ที่ได้เมตตากรุณาให้คำแนะนำในการตรวจเนื้อหาสาระในการศึกษารายละเอียดของวิทยานิพนธ์ในวันสอบไว้เป็นอย่างดี จึงทำให้ผู้วิจัยสามารถเขียนงานวิจัยเรื่องนี้ สำเร็จตามจุดประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้ จึงขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงยิ่ง ไว้ ณ โอกาสนี้

เหนือสิ่งใดนั้นขอกราบขอบพระคุณ บิดา มารดา พี่น้องและเพื่อนทุกท่านที่เป็นกำลังใจและขอบพระคุณทุกท่านที่มีส่วนแห่งความสำเร็จการศึกษาวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ และสำเร็จการศึกษาครั้งนี้ของข้าพเจ้า จึงขอขอบพระคุณทุกท่านอย่างสูงยิ่ง ไว้ ณ โอกาสนี้

ณัฐปกรณ์ อภิมิตรรัตน์

นี่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั้งในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งการจัดงานแต่ละปีจะมีการสรุปผลการจัดงานเพื่อหาแนวทางการพัฒนาให้ดีขึ้นในปีถัดมา โดยแต่ละปีนั้นล้วนประสบปัญหาที่เกิดขึ้นตามมาในหลายด้าน ปัญหาที่พบได้ชัดเจนและเห็นชัดที่สุด คือ 1) การจัดกิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม โดยไม่ได้รับความร่วมมือจากบุคคลสำคัญในจังหวัดเท่าที่ควร เนื่องจากประชาชนบางกลุ่มยังไม่สามารถเข้าถึงและรับรู้การประชาสัมพันธ์ 2) เกิดจากเวลาที่ใช้ในการแสดง 3) ความพร้อมทั้งเรื่องของเครื่องเสียง ซึ่งที่เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความบกพร่องของทางคณะผู้จัดงานและสิ่งที่พบได้อย่างเด่นชัด 4) ปัญหาเรื่องของความสะอาด โดยเกิดจากการทิ้งขยะของผู้มาร่วมงานเนื่องจากคนมาร่วมงานจำนวนมาก และอีกจุดที่พบเห็นได้จากจุดบริการขนมจันทน์ที่มีไว้สำหรับบริการประชาชน ซึ่งถึงขยะไม่เพียงพอ ทำให้ขยะล้นเกิดภาพที่ไม่น่าดู 5) การจราจรมักจะติดขัดเสมอช่วงขบวนแห่ทำให้ถนนบางเส้นการจราจรไม่สะดวก ซึ่งปัญหาเหล่านี้เองได้สะท้อนไปให้เห็นถึงความบกพร่องของคณะกรรมการในฝ่ายต่างๆ ในการจัดการ จึงมีการประชุมสรุปการจัดงานประเพณีบุญผะเหวดขึ้นเพื่อศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นในของแต่ละหน่วยงานที่เป็นกรรมการรับผิดชอบการจัดงานแต่ละฝ่าย เพื่อนำไปสู่หนทางแก้ไข

แนวการจัดการประเพณีบุญผะเหวด เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ดนั้น เป็นแนวทางการจัดงานประเพณีบุญผะเหวดนั้นเพื่อนำไปสู่รูปแบบการจัดการที่มีมาตรฐานและครอบคลุมทุกภาคส่วนดังนี้ 1) มีการวางแผนไว้ล่วงหน้าในการจัดเตรียมหนังสือให้คณะกรรมการได้รับทราบ เพื่อจะได้มีการจัดเตรียมข้อมูลและเอกสารที่เกี่ยวข้องในการประชุม 2) แจ้งในการประชุมเมื่อมีการการประชุมการจัดงานบุญผะเหวด และฝ่ายสถานที่นั้นที่จะประสานงานกับฝ่ายเทศบาลและฝ่ายตำรวจจราจร เพื่ออำนวยความสะดวกเส้นทาง 3) มีการประชาสัมพันธ์ทางด้านสถานีวิทยุและควรเพิ่มจำนวนป้ายประชาสัมพันธ์งานประเพณีบุญผะเหวดในถนนสายสำคัญต่างๆ 4) จัดหาถังขยะให้เพียงพอ 5) เตรียมความพร้อมด้านสาธารณสุขูปโภคจัดหาห้องน้ำที่สะอาดและจุดบริการน้ำดื่มไว้เพื่อรองรับคนผู้มาร่วมงาน

โดยสรุปองค์ความรู้ใหม่ที่ได้คือความเป็นมาของการจัดงาน ปัญหาในการจัดการ เพื่อนำจุดบกพร่องของการจัดงานนำมาวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาเพื่อหาทางออกที่เป็นการแก้ปัญหาและนำไปสู่ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการจัดงานประเพณีบุญผะเหวดอันเป็นประเพณีประจำจังหวัด ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของจังหวัดร้อยเอ็ด โดยใช้ประเพณีในการสืบสานวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ เพื่อให้เกิดมิติด้านการอนุรักษ์สืบสานศิลปวัฒนธรรม เกิดเป็นกิจกรรมที่สามารถเป็นเครื่องมือในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนต่อชุมชนจนถึงภาพรวมในระดับองค์กรภาครัฐและองค์กรเอกชนภายในจังหวัดร้อยเอ็ด และนำไปสู่การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ดอย่างแท้จริง

TITLE Bun Phawet Festival : An Approach to Management of Cultural Tourism Promotion in Roi-Et

AUTHOR Nattapakorn Apimatirat

ADVISORS Dr.Kosit Phaengsoi and Dr.Prasan Kamchonmenukun

DEGREE M.A. **MAJOR** Cultural Science

UNIVERSITY Maharakham University **DATE** 2012

ABSTRACT

An approach to management of Traditional Bun Phawet Festival for cultural Tourism promotion in Roi-Et carried out to analyze the problems and to study 1) the history of Bun Phawet Festival in Roi-Et 2) the present events and problems of Bun Phawet Festival Management in Roi-Et 3) the management operations of Bun Phawet Festival for cultural Tourism promotion in Roi-Et . This research has been carried out by using qualitative research method including collection of documents and studies from the field. Equipment used in obtaining research information includes survey form, interview form, observation form and group interviews. Data checking used in the research is Data Triangulation. The results were presented in descriptive analysis.

According to the study , Bun Phawet Festival is an annual feast held in the north eastern Thailand area and considered as an typically important tradition in Roi-Et and consequently called “Let’s eat rice noodle , make Phawet merits and listen to a sermon” Feast. The tradition was first held in 1991 and has been annually held in March. So far under the cooperation of the Tourism Authority of Thailand government agencies, and local NGOs so as to sustain the local tradition showing faith in Buddhism by bringing the Jhob and Lhorn Sermon Trees to monks.

Nowadays the Bun Phawet Festival is not only an important cultural conservation event in Roi-Et, but also a bridge to community relations together supported by governmental organizations, private sectors and local Roi-Et people to conserve and promote to cultural tourism for Thai and foreign visitors.

Each year, the overall management operations were reported and problems mainly shown are: 1) insufficient support for cultural promotion activities by important provincial people 2) the time spent in the festival 3) the sound.4) the issue of cleanliness after the festival and the disposal of rubbish by guests. 5)traffic jams caused during a street parade . The problems caused were reported and passed to management for discussion and rectification.

Organizing The Bun Phawet Festival to promote cultural tourism in Roi-Et should follow the management for standardization 1) people connected to the preparation and organization of the feast should be informed about planning and meeting in advanced 2)cooperation and management between organizers and people responsible for circulation should be well planned3) there should more advertisements about Bun Phawet Festival in important places 4) The municipal office should provide enough bins 5) there should be more public utilities) public facilities.

In summary, new knowledge learned is the problems of the organization and management and ways of resolving and operating an effectively and well organized Bun Phawet festival which is recognized for one of most important traditional events in Roi-Et. This unique, traditional and cultural conservation has played a significant role in enabeling relations between government organizations, the private sector and communities to contribute to the promotion of cultural tourism to the province of Roi Et.

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย	6
สมมติฐานของการวิจัย	6
ความสำคัญของการวิจัย	7
นิยามศัพท์เฉพาะ	7
กรอบแนวคิดในการวิจัย	10
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	11
องค์ความรู้เกี่ยวกับสังคม ประเพณีและวัฒนธรรมอีสาน	11
องค์ความรู้เกี่ยวกับประเพณีบุญผะเหวด	47
นโยบายรัฐบาล	69
บริบทพื้นที่วิจัย	71
แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	93
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	126
งานวิจัยในประเทศ.....	126
งานวิจัยต่างประเทศ	130
3 วิธีดำเนินการวิจัย	135
ขอบเขตในการวิจัย	135
เนื้อหาการวิจัย	135
วิธีดำเนินการวิจัย	136
ระยะเวลาในการวิจัย	136
พื้นที่ที่ทำการวิจัย	136
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	137

บทที่	หน้า
วิธีดำเนินการวิจัย	138
เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล	138
การเก็บรวบรวมข้อมูล	140
การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล	141
การนำเสนอการวิเคราะห์ข้อมูล	141
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	143
ตอนที่ 1 ความเป็นมาของประเพณีบุญพะแหวดจังหวัดร้อยเอ็ด	143
ตอนที่ 2 สภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการของประเพณีบุญพะแหวด จังหวัดร้อยเอ็ด	149
ตอนที่ 3 แนวทางการจัดการประเพณีบุญพะแหวด เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด	257
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	271
ความมุ่งหมายของการวิจัย	271
สรุปผล	271
อภิปรายผล	278
ข้อเสนอแนะ	285
บรรณานุกรม	287
ภาคผนวก	294
ภาคผนวก ก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	295
ภาคผนวก ข รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์	302
ประวัติย่อของผู้วิจัย	307

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 ตารางเป้าหมายเศรษฐกิจของประเทศไทย	56
2 ตารางคณะกรรมการฝ่ายจัดขบวนแห่ พัฒนารูปแบบ และเจ้าภาพกัณฑ์	166

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 กรอบแนวคิดการวิจัย	10
2 กัณฑ์ที่ 1 ทศพร	27
3 กัณฑ์ที่ 2 หิมพานต์	28
4 กัณฑ์ที่ 3 ทานกัณฑ์	28
5 กัณฑ์ที่ 4 วนประเวศ	29
6 กัณฑ์ที่ 5 ชูชก	30
7 กัณฑ์ที่ 6 จุลพน	30
8 กัณฑ์ที่ 7 มหาพน	31
9 กัณฑ์ที่ 8 กัณฑ์กุมาร	31
10 กัณฑ์ที่ 9 กัณฑ์มัทรี	32
11 กัณฑ์ที่ 10 สักกบรรพ	33
12 กัณฑ์ที่ 11 มหาราช	33
13 กัณฑ์ที่ 12 ฉกษัตริย์	34
14 กัณฑ์ที่ 13 นครกัณฑ์	35
15 เป้าหมายการท่องเที่ยวของประเทศไทย	56
16 แผนที่จังหวัดร้อยเอ็ด	76
17 ขบวนแห่พระอุปัศุค	157
18 ผู้ร่วมขบวน	158
19 พระอุปัศุค	158
20 เส้นทางแห่พระอุปัศุค	159
21 ระเบียบพิธีในการเปิดงานบุญสะเทวด	159
22 สถานที่จัดงานพาแลงและแสงเสียง	160
23 ธรรมเนียมในการเทศน์มาลัยหมื่นมาลัยแสน	161
24 แกล่งข่างานบุญสะเทวด	173
25 ตัวละครงานบุญสะเทวด	174
26 ป้ายโฆษณางานบุญสะเทวด	174

27	ขนมจีน (ข้าวปุ้น) 1	175
28	ขนมจีน (ข้าวปุ้น) 2	176
29	ป้ายผ้าโฆษณางานบุญพะแห่	176
30	ขบวนแห่พระอุปลาค	179
31	ขบวนแห่ 15 ขบวน 13 กัณฑ์	180
32	ขบวนแห่คันกัณฑ์จอบกัณฑ์หลอน	181
33	ตำรวจรักษาความปลอดภัยภายในงาน	192
34	บริเวณโดยรอบงาน	193
35	แผนผังแสดงเส้นทางคมนาคมในการแห่พระอุปลาค	195
36	สถานที่ตั้งพระอุปลาค	196
37	หลวงพ่อพันปี	197
38	พระพุทธรูปปางต่างๆ	198
39	แผนผังแสดงเส้นทางคมนาคม	199
40	บริเวณโดยรอบงานพาแลง-แสงเสียง	202
41	บริเวณโดยรอบงานพาแลง-แสงเสียง	203
42	ประตูสาเกตจำลอง	203
43	ดอกตะแบงประดับตกแต่งบริเวณงาน	204
44	ช้างปัจจัยนาเคนช์	204
45	ประธานในพิธี	205
46	ขบวนนำเปิดงานแสงเสียง	206
47	พ็อนเกี่ยวขิดใหม่ไทยอีสาน	206
48	พ็อนเกี่ยวขิดใหม่ไทยอีสาน	207
49	วาดพ็อนออนซอนสาเกต	207
50	ระบำดอกอินทนิล	208
51	พ็อนมัลลย	208
52	ระบำนกกรงหัวจุก	209
53	ละครนอกเรื่องพระลอ ตอนปู่เจ้าเรียกไก่อ	209
54	ละครนอกเรื่องพระลอ ตอนปู่เจ้าเรียกไก่อ	210

ภาพประกอบ

หน้า

55	หมอลำจิววรรณ คำเนิน	211
56	การแต่งกายของตัวละครในการแสดงแสงเสียง	212
57	เท้าสักกเทวราชประสารทพร	213
58	พระเวสสันดร	213
59	พระเวสสันดรทานลูก	214
60	นางมัทรีตามหาลูก	215
61	ชูชกท้องแตกตาย	215
62	ความฝันของนางมัทรี	216
63	นางอมิตตดา	216
64	ชูชก	217
65	ภาพบรรยากาศความร่วมมือร่วมใจ	218
66	มหกรรม “อาหารสะอาด รสชาติอร่อย” ในประเพณีบุญพะเหวด	219
67	กิจกรรมการแจกขนมจีน (ข้าวปุ้น)	220
68	เตรียมพิธีเปิด	225
69	รองผู้ว่าราชการจังหวัดกล่าวรายงาน	225
70	ผู้ว่าราชการจังหวัดกล่าวเปิดงาน	226
71	พิธีเปิด	226
72	ความศรัทธาของประชาชน	227
73	ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรม	228
74	ขบวนบุญพะเหวดร้อยเอ็ด 2554	229
75	ปะรำในพิธี	229
76	สื่อมวลชน	230
77	ผ้าพะเหวด	231
78	ทุ่งดอกสะแบง	231
79	เครื่องสักการะ	232
80	วงโปงลางบรรเลงต้อนรับขบวนแห่	232
81	ฟ้อนกลองคู่้ม	233
82	ตีกลองเส็ง	234

83	ป้ายคำขวัญจากสมาคมหอการค้าจังหวัด	234
84	นักแสดงจากวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด	235
85	กัณฑ์ทศพร	235
86	กัณฑ์หิมพานต์	236
87	กัณฑ์ทานกัณฑ์	237
88	ตัวละครในขบวนทานกัณฑ์	237
89	กัณฑ์วนประเวศ	238
90	กัณฑ์ชูชก	238
91	ชูชกกำลังขอทาน	239
92	ขบวนชูชก	240
93	กัณฑ์กุมาร	241
94	กัณฑ์สักบรรพ	241
95	กัณฑ์นครกัณฑ์	242
96	กัณฑ์มัทรี	243
97	ตักบาตรพระสงฆ์จำนวน 101 รูป	244
98	ตักบาตรข้าวพันก้อน	245
99	ขบวนแห่หัตถ์จอบกัณฑ์หลอน	247
100	ถวายต้นดอกเงิน	248
101	ขบวนแห่กัณฑ์จอบกัณฑ์หลอนนำโดยผู้ว่าราชการจังหวัด	249
102	ประธานเครือข่าย OTOP ร้อยเอ็ดแนะนำผลิตภัณฑ์ที่วางจัดจำหน่ายภายในงาน	251
103	จำหน่ายสินค้าพื้นเมือง OTOP	251
104	ทุ่งพะเหวด	253
105	โปสเตอร์โฆษณาการประกวดภาพถ่าย	255

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

สังคมไทยเป็นสังคมที่มีอารยธรรมเก่าแก่ทั้งด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรม และประเพณีอันดีงาม มหาชาติการเทศน์เป็นประเพณีหนึ่งที่มีในสังคมไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัย จึงมีความสำคัญในฐานะมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบสานมาจนถึงปัจจุบันด้วยความเชื่อตั้งแต่สมัยโบราณว่าผู้ใดได้ฟังเทศน์มหาชาติทั้ง 13 กัณฑ์ จะได้อานิสงส์สูงสุด เทศน์มหาชาติเป็นเรื่องราวของพระเวสสันดรชาดก ซึ่งเป็นพระชาติสุดท้ายของพระพุทธเจ้าเสวยชาติเป็นพระโพธิสัตว์ ก่อนตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า เป็นพระชาติที่พระองค์บำเพ็ญทานบารมีครบทั้ง 10 บารมี จึงมีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “มหาชาติ” การเทศน์มหาชาติเป็นเรื่องใหญ่ (จรัส พยัคฆราชศักดิ์. 2534 : 22-28)

จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีพื้นที่อยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย จังหวัดร้อยเอ็ดเป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่กึ่งกลางของภาคอีสานมานานกว่า 200 ปี ในอดีตนั้นจังหวัดร้อยเอ็ด นับได้ว่าเป็นเมืองที่มีความเจริญรุ่งเรืองมากเคยเป็นเมืองใหญ่ที่รุ่งเรือง ชื่อว่า สาเกตนคร เมื่อครั้งก่อนประวัติศาสตร์ ได้มีการปรากฏชื่อในตำนานอุรังคธาตุว่า สาเกตนคร (เมืองร้อยเอ็ด ประตู่) ในตำนานเล่าว่าเมืองนี้เป็นเมือง ที่มีความเจริญรุ่งเรือง เป็นอย่างมาก และที่สำคัญมีเมืองขึ้นมากถึง 101 เมือง จึงเป็นเหตุให้มีการเรียกชื่อเมืองว่าเมืองร้อยเอ็ดมาจนถึงทุกวันนี้ นอกจากนี้หลักฐานทางประวัติศาสตร์แล้ว ยังพบหลักฐานทางโบราณคดีแสดงการอยู่อาศัยของคนมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์เช่นกันและรวมทั้งเคยเป็นดินแดนที่อยู่ในเขตอิทธิพลของอาณาจักรขอมโบราณ เพราะพบโบราณสถานแบบขอมหลายแห่ง เช่น กู่พระโกนา อำเภอสุวรรณภูมิ กู่กาสิงห์ อำเภอเกษตรวิสัย ปรารักษ์กู่ อำเภอธวัชบุรี เป็นต้น หากกล่าวถึงจังหวัดร้อยเอ็ด หลายคนมักนึกถึงสิ่งที่ปรากฏในคำขวัญของจังหวัดร้อยเอ็ดที่กล่าวว่า “สิบเอ็ดประตูเมืองงาม เรืองนามพระสูงใหญ่ ผ้าไหมสาเกต บุญผะเหวดประเพณี มหาเจดีย์ชัยมงคล งามน่ายลบึงพลาญชัย เขตกว้างไกลทุ่งกุลา โลกลือชาข้าวหอมมะลิ” ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิตความเป็นอยู่และเอกลักษณ์วัฒนธรรมของประชาชนชาวร้อยเอ็ดได้เป็นอย่างดี

จังหวัดร้อยเอ็ดประชาชนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาและยังคงยึดถือประเพณี และปฏิบัติตาม ฮิตสิบสองกองสิบสี่ ฮิตสิบสองมาจากคำ 2 คำ คือ ฮิต กับ สิบสอง ฮิตมาจากคำว่าจาริต หมายถึงสิ่งที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาจนกลายเป็นประเพณีที่ดั่งาม ชาวอีสาน เรียกว่า จาฮิต

หรือฮิต สิบสองในหนึ่งปี กองสิบสี่ หมายถึง ครองธรรม 14 อย่าง เป็นกรอบหรือแนวทางที่ใช้ปฏิบัติระหว่างกัน ของผู้ปกครองกับผู้ใต้ปกครอง พระสงฆ์ และระหว่างบุคคลทั่วไป เพื่อความสงบสุขร่มเย็นของ บ้านเมือง วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวอีสานที่ดำรงชีพอยู่ในสังคมเกษตรกรรม ตามสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่แห้งแล้งกันดารนั้น ในความเชื่อต่อการดำเนินชีวิตที่มีความผาสุกและเจริญ รุ่งเรืองเกิดขึ้นแก่ครอบครัวและบ้านเมืองก็ต้องมีการประกอบพิธีกรรม มีการเช่นสรวงบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย และร่วมทำบุญตามประเพณีทางพุทธศาสนาด้วยทุกๆเดือนในรอบปีนั้นมีการจัดงานบุญพื้นบ้านประเพณีพื้นเมืองกันเป็นประจำ (พระยาขัติยะวงษา. 2544 : 22-28)

จึงได้ถือประเพณี 12 เดือนเรียกกันว่า “ฮิตสิบสอง” ถือกันว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาถึงปัจจุบัน คิดความเชื่อในวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรกรรม เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจต่อการดำรงชีวิตชาวอีสานจึงมีงานบุญพื้นบ้านมากมายจนได้ชื่อว่าเป็นภูมิภาคที่มีงานประเพณีพื้นบ้านมากที่สุดในประเทศ ฮิตสิบสองเดือนหรือประเพณีสิบสองเดือนนั้น ชาวอีสานร่วมกันประกอบพิธีนับแต่ต้นปี

บุญชะเหวด หรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่า บุญมหาชาติ เป็นหนึ่งในประเพณีบุญตามฮิตสิบสองของชาวอีสาน (การทำบุญประเพณี 12 เดือน) โดยพระเพณีนี้จะจัดขึ้นในเดือนที่ 4 ของไทยหรือเดือนมีนาคม แต่ถ้าเป็นเรื่องการให้ทาน ก็เป็นประเพณีการบริจาคทานครั้งยิ่งใหญ่ในตำนาน ฮิตสิบสอง ได้กล่าวถึงการทำบุญชะเหวด ไว้ว่า "ฮอดเดือน 4 ให้พากันเก็บ ดอกจาน สานบั้งไม้ไผ่เสียบดอกจิก ..." ก็พอจะอนุมานได้ถึงสภาพทั่วไปของชาว อีสานว่า ดอกจิก ดอกจาน บานราวต้นเดือนสาม พุทธศาสนิกชนจะเก็บดอกไม้เหล่านี้ มาร้อยเป็นมาลัยเพื่อตกแต่งศาลาการเปรียญสำหรับบุญมหาชาตินี้เอง และในงานนี้ ก็จะมีการเทศน์มหาชาติ ซึ่งถือว่าเป็นงานอันศักดิ์สิทธิ์ผู้ใดฟังเทศน์มหาชาติจบภายในวันเดียว และบำเพ็ญคุณงามความดี จะได้อานิสงส์ ไปเกิดในภพพระอริยมตไตรย์ (องค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด. 2544 : 11-14)

ประเพณีบุญชะเหวดหรือบุญเดือนสี่นั้น สะท้อนให้เห็นถึง ความศรัทธาอันแรงกล้าในพระพุทธศาสนา ซึ่งชาวอีสานยึดถือและปฏิบัติกันมาช้านานและอย่างเคร่งครัด เพราะถือว่าเป็นงานบุญใหญ่ที่สุดก็ว่าได้ การจัดงานบุญชะเหวดนั้นอยู่ที่การเทศน์เรื่องพระเวสสันดรชาดกหรือเทศน์มหาชาติ มีจำนวนทั้งหมด 13 กัณฑ์ โดยชาวอีสานมีความเชื่อว่าถ้าหากว่าฟังเทศน์ครบทั้งหมดวันเดียว และจัดเตรียมเครื่องคาย (บูชา) ได้ถูกต้อง ก็จะได้เกิดในศาสนาพระอริยมตไตรย์ แต่ถ้าหากตั้งเครื่องคาย (บูชา) ไม่ถูกต้อง จะทำให้เกิดอาเพศและสิ่งไม่ดีต่างๆ ตามมา จึงทำให้ทุกคนในหมู่บ้าน ให้ความสำคัญกับงานนี้อย่างมาก โดยจะมาทำพิธีร่วมกันอีกประการหนึ่ง คือเพื่อระลึกถึงพระเวสสันดร พระโพธิสัตว์ผู้บำเพ็ญเพียรบารมีชาติสุดท้ายของพระองค์ก่อนจะเสวยชาติ และตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในภายหลัง (น้อย รุยราษฎร์. 2534 : 14-20)

การจัดงานบุญสะเทวดของจังหวัดร้อยเอ็ดเริ่มขึ้นครั้งแรก พ.ศ. 2533 ในสมัยนายสุพร สุกสร เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดร้อยเอ็ดได้นำเรื่องการจัดงานประเพณีเอกลักษณ์ประจำจังหวัดร้อยเอ็ด หรืออินที่ประชุมคณะกรรมการวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ดซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดร้อยเอ็ดเป็น ประธานนายวิระ วุฒิจำนงค์ได้นำเสนอโครงการบุญเดือนสี่ หรือบุญสะเทวด ต่อที่ประชุม คณะกรรมการวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ดและให้จัดทุกปีณสวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ร้อยเอ็ดและ บึงพลาญชัยพร้อมแจ้งมติที่ประชุมให้สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติทราบและเริ่มจัดงานบุญสะเทวดตั้งแต่นั้นปี พ.ศ. 2534 เป็นต้นมา

งานบุญสะเทวดเป็นประเพณีอันสำคัญยิ่งของพระพุทธศาสนาในงานจะจัดให้มีการแสดง พระธรรมเทศนา เรื่อง “พระเวสสันดร” คนไทยทั่วไปจะรู้จักกันดีในนาม “เทศน์มหาชาติ” หรือ “เทศน์พระเวสสันดร” สำเนียงภาคอีสานเรียกว่า “เทศน์สะเทวด” ตามตำนานมหาชาติชาดกพระ เวสสันดรคือพระชาดกชาติปางสุดท้ายของพระพุทธเจ้าจุติมาในโลกมนุษย์เพื่อบำเพ็ญ “ทานบารมี” ซึ่งเป็นพระชาติที่ยิ่งใหญ่ในจำนวน 10 ชาดกก่อนจุติมาตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า เรื่องราวของเวสสันดร ชาดกเดิมเป็นภาษาบาลีเรียกว่า “คาถา” รวม 1,000 คาถา ดังนี้ กัณฑ์ที่หนึ่ง ทศพร มีจำนวน 19 พระคาถา กัณฑ์ที่สอง หิมพานต์ มีจำนวน 134 พระคาถา กัณฑ์ที่สามทานกัณฑ์ มีจำนวน 209 พระคาถา กัณฑ์ที่สี่วนประเวศ มีจำนวน 57 พระคาถา กัณฑ์ที่ห้าชูชก มีจำนวน 79 พระคาถา กัณฑ์ที่หกจุลพน มีจำนวน 35 พระคาถา กัณฑ์ที่เจ็ดมหาพน มีจำนวน 80 พระคาถา กัณฑ์ที่แปดกุมาร มีจำนวน 101 พระคาถา กัณฑ์ที่เก้ามัทรี มีจำนวน 90 พระคาถา กัณฑ์ที่สิบ สักกบรรพ มีจำนวน 43 พระคาถา กัณฑ์ที่สิบเอ็ดมหาราช มีจำนวน 69 พระคาถา กัณฑ์ที่สิบสอง ฤกษ์ตรี มีจำนวน 36 พระคาถา กัณฑ์ที่สิบสามครกัณฑ์ มีจำนวน 48 พระคาถา รวม 13 กัณฑ์ มีจำนวน 1,000 พระคาถา (องค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด. 2552 : 13-20)

การทำบุญสะเทวดหรือบุญเทศน์มหาชาติมีความเป็นมาตั้งแต่ครั้งพุทธกาล กล่าวไว้ใน ตำนานพระมาลัยหมื่นพระมาลัยแสนเมื่อพระมาลัยเถระพระอรหันต์สาวกของพระพุทธเจ้า ได้โปรด สัตว์ในนรกและในสวรรค์เมื่อเดินทางไปถึงสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ได้ไปไหว้สักการะพระธาตุเกษแก้ว จุฬามณีได้มีโอกาสสนทนาธรรมกับพระโพธิสัตว์ปัจเจกพระพุทธเจ้านามว่า “พระศรีอริยมตไตรย์” ซึ่งจะจุติมาตรัสรู้เป็น พระสัมมาสัมพุทธเจ้าต่อจาก “พระโคตม” พระพุทธเจ้าองค์ปัจจุบันสนทนา ธรรมมีส่วนเกี่ยวข้องกับบุญมหาชาติ หรือบุญสะเทวด

ถ้ามนุษย์ต้องการเกิดและร่วมชาติกับพระองค์แล้วจงอย่าฆ่าตีบีบโพงพ่อแม่ สมณชีพราหมณ์ จงอย่าทำร้ายพระพุทธเจ้า หรือยุยงสงฆ์ให้แตกแยกกัน จะตั้งใจฟังเรื่องมหาเวสสันดรให้จบภายใน 1 วัน ท่านทั้งหลายจะได้เกิดร่วมและพบพระองค์ ดังนั้นเพื่อให้ได้เกิดและร่วมชาติกับพระพุทธเจ้า ชื่อ “พระศรีอริยมตไตรย์” ชาวพุทธทั้งหลายจึงจัดงานบุญมหาชาติหรือบุญสะเทวดเป็นประเพณี

สืบมาการทำบุญพะเหวด หรือเทศน์มหาชาติ ชาวอีสานถือเป็นประเพณีอันสำคัญยิ่งกว่าการทำบุญอื่นใด ปฏิบัติสืบทอดกันมาตามตำนานฮีตสิบสองของชาวอีสาน ดังที่บันทึกไว้ว่าฮอดเดือนสี่ให้ช่วยกันเก็บดอกจานสานบั้งไม้ไผ่ใส่เสียบดอกจิกและคำผญาของอีสานว่าเดือนสามค้อยเจ้าหัวค้อยปั้นข้าวจี เดือนสี่ค้อยจวน้อยเทศน์มัทรี คำว่าดอกจานดอกจิกและมัทรี เป็นคำที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับเรื่องพระเวสสันดร ดังนั้น แสดงว่าชาวอีสานกำหนดให้จัดทำบุญพะเหวดหรือเทศน์มหาชาติในเดือนสี่ทางจันทรถติของทุกปี

วันรวม (มื่อโฮม) คือวันที่ 1 ของวันจัดงานคือวันเตรียมงาน ทั้งที่วัดและที่บ้านเรื่องในหมู่บ้านจะส่งตัวแทนมาร่วมทำงานต่างๆ โดยแบ่งหน้าที่โดยฝ่ายหญิงจัดทำหมากพลู บุหรี่ อย่างละ 1,000 ชุด เมี่ยง 1,000 คำร้อยข้าวตอกดอกไม้ประดับศาลาที่จะเทศน์ จัดหาดอกบัวหลวง ดอกก้านของ (ดอกปีป) ดอกผักตบและดอกนิลบลอย่างละ 1,000 ดอก ธงกระดาษ 1,000 ธงสายรุ้งภายในศาลาที่จะเทศน์ จัดปักธงใหญ่ (ทุ่ง) 8 ทิศ รอบศาลาตรงที่โคนเสาสูงขึ้นไปประมาณ 1 เมตร จัดที่สำหรับวางข้าวพันก้อนจัดทำชั้นหมากเบ็ง 8 อัน โองน้ำ 4 โอง ตั้งใกล้เสาธรรมาสน์ให้มีหอยปูปลาเต่าและจอกแหนในโองดังกล่าวจัดให้มีที่ปักเทียนและธูปเพื่อจุดบูชาธรรมเทศนาโดยใช้ไม้กระดานหรือต้นกล้วยวางพาดปากโองปัจจุบันจะใช้เชิงเทียนราวและกระถางธูปให้มีการปักดินหรือถักใบมะพร้าวเป็นรูปนก รูปปลา รูปวัว รูปช้าง ประดับไว้ได้ธรรมาสน์ และตามต้นเสาในศาลาให้เขียนหรือจัดหารั้งผึ้งรังต่อ มาแขวนประดับตามต้นเสาศาลา ให้จัดปลูกหอพระอุปคุต ทางทิศตะวันออกเป็นศาลเพียงตา สักการะด้วยดอกไม้รูปเทียนให้มีบาตร ร่ม กระโถน กาน้ำ จีวร ไว้ในหอพระอุปคุต ในตอนเย็นมีการแห่พระเวศเข้าเมือง พระสงฆ์จะนำทายก ทายิกาประชาชนเดินทางออกจากวัดไปทำพิธีที่เนินริมป่าหรือต้นไม้ใหญ่ๆ ทำพิธีให้หัวพระรับศีลและเจริญพระพุทธรมณฑ์เทศน์อันเชิญพะเหวดเข้าเมืองแล้วเดินทางกลับวัด ฟังเทศน์มาลัยหมื่น มาลัยแสนจนจบ จึงแยกย้ายกันกลับบ้าน จัดเตรียมข้าว 1000 ก้นไว้แห่บูชาในวันรุ่งขึ้น

วันเทศน์ (มื่อเทศน์) เป็นวันที่ 2 ของงานเริ่มต้นตั้งแต่รุ่งเช้าก่อนเห็นแสงตะวันมีพิธีแห่ข้าวพันก้อน พอสว่างนิมนต์พระขึ้นธรรมาสน์เทศน์สังกาดเป็นการบอกศีกกราช เมื่อเทศน์จบสว่างพอดีแล้วจึงนิมนต์พระสงฆ์ขึ้นเทศน์พระเวสสันดรตามลำดับกัณฑ์โดยไม่หยุดเทศน์ ในขณะที่มีการทำบุญตักบาตรถวายในตอนเช้าหรือตอนถวายภัตตาหารเพล ระหว่างที่เทศน์จบแต่ละรูปจะตีฆ้องนำปัจจัยบูชาธรรมถวาย พร้อมนิมนต์พระสงฆ์รูปต่อไปขึ้นเทศน์เสร็จแล้วจะถวายตามสลากเจ้าภาพกัณฑ์ที่จองไว้ในระหว่างที่กำลังเทศน์จะมีขบวนแห่ดอกไม้เงินเรียกว่า “กัณฑ์จอบก้นหลอน” มาบริจาคให้ท่านถวายแด่พระสงฆ์สามเณรที่กำลังเทศน์อยู่ในธรรมาสน์ หรือถวายเป็นกองทุนกลางจัดงานบุญพะเหวด (บุญพะเหวดร้อยเอ็ดทางจังหวัดร้อยเอ็ดได้เตรียมการค่าใช้จ่ายไว้หมดแล้วเงินบริจาคกัณฑ์จอบกัณฑ์หลอนจะสมทบเงินกองทุนบุญพะเหวดเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดงาน

ปีต่อไป) จนเวลาค่ำพระสงฆ์เทศน์กัณฑ์นครกัณฑ์จบแสดงว่าการแสดงพระธรรมเทศนาเรื่องพระเวสสันดรจบ หลังจากนั้นจะแสดงยี่นาคที่ได้บำเพ็ญมาตลอดวันจึงนิมนต์พระสงฆ์ขึ้นเทศน์ฉลองเป็นการป่าวประกาศให้รับทราบทั่วเหล่าพุทธบริษัทจัดงานบุญสะเทวดตามพุทธบัญญัติแล้วขออานิสงค์แห่งการได้จัดทำบุญสะเทวดานี้ จึงเกิดแก่พุทธบริษัททั้งหลายเมื่อพระสงฆ์เทศน์จบจะตีฆ้อง ตีกลอง และทั้งโปง ฉลองชัยด้วยจึงเป็นการสิ้นสุดการจัดงานบุญสะเทวดา

การจัดงานประเพณีบุญสะเทวดาที่ถือว่าจัดได้ยิ่งใหญ่ เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดต้องที่เมืองเกินร้อย จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งจะจัดประเพณีบุญสะเทวดาในช่วงสัปดาห์แรก ของเดือนมีนาคม ของทุกปี ในชื่องาน "กินข้าวปุ้น บุญสะเทวดา ฟังเทศน์มหาชาติ" ชาวร้อยเอ็ดทุกหมู่เหล่า ได้จัดร้านข้าวปุ้น (ขนมจีน) พร้อมทั้งน้ำยาหลากหลายชนิด ให้ผู้มาร่วมงานได้กินฟรีตลอดงาน พร้อมจัดกิจกรรมการแข่งขันกินข้าวปุ้นเร็ว ซึ่งรางวัลเงินสด และถ้วยรางวัล การแสดง ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน การประกวดดนตรีพื้นบ้าน การเทศน์มัลลย์หมื่นมาลัยแสน ส่วนภาคกลางคืน จะเป็นการแสดงแสง สี เสียง ตำนานพระเวสสันดรชาดก โขนจากกรมศิลปากรเรื่องรามเกียรติ์ และหนังตะลุง ให้ชมตลอดทั้งคืน

บุญสะเทวดา หรืองานบุญมหาชาติ คืองานมหากุศล ให้รำลึกถึงการบำเพ็ญบุญ คือความดีที่ยั่งยืน อันมีการสละความเห็นแก่ตัว เพื่อผลคือ ประโยชน์สุขอันไพศาลของมวลชนมนุษยชาติ เป็นสำคัญ ดังนั้น บรรพชนชาวไทยอีสานแต่โบราณ จึงถือเป็นเทศกาล ที่ประชาชนทั้งหลายพึงสนใจร่วมกระทำบำเพ็ญ และได้อนุรักษสืบทอดเป็นวัฒนธรรมสืบมา จนถึงอนุชนรุ่นหลังที่ควรเห็นคุณค่า และอนุรักษเป็นวัฒนธรรมสืบไป

จากที่ผู้วิจัยได้ศึกษาจากสรุประเบียบวาระการประชุมการจัดงานประเพณีบุญสะเทวดา สิ่งที่เป็นปัญหาที่พบได้ชัดเจนและเห็นชัดที่สุด ปัญหาที่หนึ่ง คือ การจัดกิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมโดยได้รับความร่วมมือจากบุคคลสำคัญในจังหวัดเท่าที่ควร ประชาชนให้ความสนใจน้อย ปัญหาที่สอง คือ เกิดจากเวลาที่ใช้ในการแสดง ปัญหาที่สาม คือ ความพร้อมทั้งเรื่องของเครื่องเสียง ซึ่งที่เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นที่ความบกพร่องของทางคณะผู้จัดงานและสิ่งที่พบได้อย่างเด่นชัด ปัญหาที่สี่ คือ ปัญหาเรื่องของความสะอาด โดยเกิดจากการทิ้งขยะของผู้มาร่วมงาน เนื่องจากคนมาร่วมงานจำนวนมาก และอีกจุดที่พบเห็นได้จากจุดบริการขนมจีนที่มีไว้สำหรับบริการประชาชน ซึ่งถึงขยะไม่เพียงพอ ทำให้ขยะล้นเกิดภาพที่ไม่น่าดู ปัญหาที่ห้า คือ การจราจรมักจะติดขัดเสมอช่วงขบวนแห่ตามให้ถนนบางเส้นการจราจรไม่สะดวก ซึ่งเป็นปัญหาที่สมควรหาทางแก้ไข (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด. 2552 : 5)

จากความสำคัญข้างต้น ผู้วิจัยต้องการที่จะศึกษาประวัติความเป็นมาประเพณีบุญสะเทวดา และเป็นส่วนหนึ่งของงานประเพณีนี้ นำออกมาตีแผ่เพื่อก่อให้เกิดการส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัด

ร้อยเอ็ด โดยได้รับการร่วมมือจากภาครัฐและเอกชนรวมไปถึงพ่อค้า ประชาชน และภาค รัฐวิสาหกิจโดยมีส่วนร่วมที่จะส่งเสริมให้ประเพณีนี้ให้เป็นที่รู้จักของชาวไทยทั่วประเทศ และเชิญชวนนักท่องเที่ยวไม่ว่าจะเป็นทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศให้มาท่องเที่ยวจังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งผลที่ตามมาจากการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวประเพณีบุญผะเหวดจังหวัดร้อยเอ็ด ในแต่ละปีนั้น ผลจากการประชาสัมพันธ์และการวางแผนรูปแบบงานก็ซึ่งมีผลสัมฤทธิ์แตกต่างกันออกไป โดยขึ้นอยู่กับ การวางแผนการจัดงานในแต่ละปีเพราะในแต่ละปีนั้นก็จะมีผลดีผลเสียและปัญหาที่เกิดขึ้นตามมาและทางผู้จัดงานเองก็จะนำแต่ละปัญหามาไปสู่การแก้ไข และเป็นแนวทางเพื่อที่ปรับปรุงการจัดงานปีต่อไป โดยศึกษาจากสรุประเบียบวาระการประชุมการจัดงานประเพณี บุญผะเหวด นอกจากนี้ผู้วิจัยต้องการที่จะศึกษาแนวทางการจัดงานประเพณีบุญผะเหวด จากทุกหน่วยงานและทุกองค์กรที่ได้รับผิดชอบในการจัดจัดงานประเพณีบุญผะเหวดเพื่อนำไปสู่ รูปแบบงานประเพณีบุญผะเหวดที่เหมาะสมจะนำไปสู่มูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ และส่งเสริมการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมที่ยั่งยืนต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาของประเพณีบุญผะเหวดจังหวัดร้อยเอ็ด
2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการของประเพณีบุญผะเหวดจังหวัดร้อยเอ็ด
3. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการประเพณีบุญผะเหวด เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิง

วัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด

สมมติฐานของการวิจัย

1. ประวัติความเป็นมาและประเพณีบุญผะเหวดจังหวัดร้อยเอ็ดมีความเป็นมาอย่างไร
2. สภาพปัจจุบันและปัญหาของประเพณีบุญผะเหวดจังหวัดร้อยเอ็ดเป็นอย่างไร
3. แนวการจัดการประเพณีบุญผะเหวดจังหวัดร้อยเอ็ด นำไปสู่การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ดเป็นอย่างไร

ความสำคัญของการวิจัย

1. งานวิจัยประเพณีบุญผะเหวดสื่อให้เห็นถึงความร่วมมือของทุกหน่วยงานภายในจังหวัดร้อยเอ็ดสื่อให้เห็นถึงความสามัคคี และเป็นตัวที่ช่วยส่งเสริมวัฒนธรรมอันดีให้อยู่คู่กับชาวจังหวัดร้อยเอ็ด
2. ในงานวิจัยครั้งนี้ยังเป็นการช่วยส่งเสริมให้ประชาชนและบุคคลสำคัญในจังหวัดร้อยเอ็ดได้มีโอกาสได้ถ่ายทอดถึงวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ รวมไปถึงสิ่งที่ตั้งสม สืบสานรุ่นต่อรุ่นนำมาเผยแพร่ภายในงานผ่านหน่วยงานที่รับผิดชอบ
3. งานวิจัยนี้สื่อให้เห็นถึงทุกหน่วยงานที่รับผิดชอบประเพณีบุญผะเหวดนี้ล้วนเป็นสถาบันทางการศึกษาก่อให้เกิดการปลูกฝังจิตสำนึกต่อศิลปวัฒนธรรมล้วนแต่เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความเจริญงอกงาม

นิยามศัพท์เฉพาะ

ประเพณีบุญผะเหวด หมายถึง บุญมหาชาติ จัดกันในเดือนสี่ เป็นประจำ จนบางครั้งก็เรียกกันว่า บุญเดือนสี่ หรือบางที ก็เรียกบุญผะเหวด ซึ่งเป็นงานประจำจังหวัดของจังหวัดร้อยเอ็ด งานบุญผะเหวด ส่วนใหญ่กำหนดกำหนดจัด 2 วัน วันแรกเรียกว่า วันโอม หรือ วันรวม วันที่สองเป็นฟังเทศน์มหาชาติ สำหรับสาเหตุที่มีการจัดงานบุญผะเหวด เพราะเป็นความเชื่อในพระมาลัยแสนซึ่งกล่าวถึง การฟังเทศน์มหาชาติให้จบภายในวันเดียว จะได้เกิดร่วมในศาสนาพระศรีอริตเมตไตรย ตามความเชื่อ เรื่อง พระเวสสันดร ซึ่งเป็นเรื่องเล่า ในลักษณะนิทานนิยายที่มีการสืบทอดต่อ ๆ กันมายาวนาน

ชาดกหรือนิทานนิยายเรื่องมหาเวสสันดรชาดกซึ่งถือว่าเป็นเรื่อง ที่สำคัญที่สุดในภาคอีสาน พบจารบนใบลานยาว ที่เรียกว่า “หนังสือผูก”หรือ “ผูกใบลาน” ซึ่งอาจจะมีทั้งใบดิบ ลานทอง สุดแต่ ผู้สร้างถวายเป็นเรื่องยาว จึงมีการแบ่งออกเป็นตอนๆ เรียกว่า “กัณฑ์”มีทั้งหมด 13 กัณฑ์ ละหนึ่งผูกบาง สองผูกบาง ขึ้นอยู่กับความยาวของแต่ละกัณฑ์ โดยเจาะรูตรงกลางใบลานสองรูแล้วผูกเป็นมัดหรือผูกด้วยเชือกที่เรียกว่า “สาวสนอง”กล่าวกันว่าตามเรื่องมหาเวสสันดรชาดกมีสิบสามกัณฑ์ ก็จริง แต่เมื่อเทศน์ในงานบุญจริงๆ แล้วจะมีกัณฑ์เพิ่มขึ้นไปอีก หนึ่งกัณฑ์ คือ กัณฑ์สลอน หรือ”กัณฑ์” (กัณฑ์ลอง) ซึ่งบางแห่งก็เรียกว่า “กัณฑ์ลา”เป็นกัณฑ์ที่ สิบสี่ ซึ่งเป็นกัณฑ์สุดท้ายหลังจากจบเรื่องแล้ว เพื่อสวดดี ขกย่องหรือเป็นกัณฑ์ ที่แสดงถึงผลของการร่วมทำบุญมหาชาติ โดยการฟังเทศน์และการสร้างหนังสือ มหาเวสสันดรชาดก ตามความเชื่อเรื่อง

สาเหตุ การทำบุญสะเทวดที่กล่าวแล้ว เรื่องราวของมหาเวสสันดรชาดก ทั้งสิบสามกัณฑ์ นี้ละคือที่มาของภาพจิตรกรรมบนผืนผ้าที่เรียกว่า “ผ้าสะเทวด”ซึ่งจะเขียนไว้เป็นเรื่องราวเวสสันดรชาดก

แนวทางการจัดการประเพณีบุญสะเทวด หมายถึง การรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการประเพณีบุญสะเทวดที่มีอยู่ในส่วนราชการจังหวัดร้อยเอ็ดซึ่งจัดกระจายอยู่ในตัวบุคคลหรือเอกสาร มาพัฒนาให้เป็นระบบ เพื่อให้ทุกคนในองค์กรสามารถเข้าถึงความรู้ และพัฒนาตนเองให้เป็นผู้รู้ รวมทั้งปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลให้องค์กรมีความสามารถในการแข่งขัน ซึ่งการจัดการประเพณีบุญสะเทวดนั้นประกอบไปด้วย 1. คณะกรรมการอำนวยการ 2. คณะกรรมการโดยแบ่งเป็นทั้งฝ่ายฆราวาสและฝ่ายสงฆ์ 3. สถานที่ 4. การวางแผน 5. งบประมาณ 6. การประชาสัมพันธ์ 7. เวลาที่ใช้ในการจัดงาน 8. การมีส่วนร่วมของฝ่ายต่างๆ 9. การควบคุม กำกับ และการติดตามผล 10. การรักษาความปลอดภัย 11. การรักษาความสะอาด 12. เส้นทางคมนาคม

การส่งเสริม หมายถึง การพัฒนาส่งเสริมรูปแบบการจัดการประเพณีบุญสะเทวดจังหวัดร้อยเอ็ดช่วยให้ดีขึ้น เจริญขึ้น สะดวกขึ้น หรือทำหน้าที่ได้ดียิ่งขึ้น ประกอบด้วยคำที่มีความหมายใกล้เคียงกันคือคำ ส่ง ซึ่งหมายถึง ทำให้เคลื่อนไปด้วยดี กับคำ เสริม ซึ่งหมายถึง เพิ่มเติมให้พอเหมาะ จังหวัดร้อยเอ็ดร่วมกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้กำหนดให้มีงานบุญสะเทวดประจำปีทุกปีขึ้น ณ บึงพลาญชัย - บริเวณสวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ร้อยเอ็ด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออนุรักษ์ และสืบสานวัฒนธรรมประเพณี การจัดงานบุญเดือนสี่ หรืองานบุญสะเทวดในฮีต 12 ของชาวไทยภาคอีสานให้คงอยู่สืบไป และเพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ชื่อเสียง แหล่งท่องเที่ยว วัฒนธรรมประเพณีของจังหวัดร้อยเอ็ด ให้เป็นที่รู้จักแพร่หลายทุกปีจะมีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดร้อยเอ็ดเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ทำให้พี่น้องประชาชนชาวจังหวัดร้อยเอ็ดมีรายได้เพิ่มขึ้นตามไปด้วย

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง การท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งของงานประเพณีบุญสะเทวดจังหวัดร้อยเอ็ดที่มุ่งเรียนรู้จากวัฒนธรรมอื่นๆ เพื่อให้เกิดโลกทัศน์ใหม่ๆ ที่กว้างไกล จากการมีประสบการณ์ในแหล่งวัฒนธรรมที่คงเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นจังหวัดร้อยเอ็ดร่วมกับ ททท. ได้นำเอางานประเพณีงานบุญสะเทวดมาพัฒนา พัฒนาให้เป็นงานใหญ่ และจัดให้เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัด เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว มาตั้งแต่ปี พ.ศ . 2534 ต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน โดยกำหนดเอาวันศุกร์-เสาร์-อาทิตย์ แรกของเดือนมีนาคมของทุกปี จัดให้มีงานขึ้นที่สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ร้อยเอ็ด บริเวณหน้าบึงพลาญชัย อ.เมือง จ.ร้อยเอ็ด สำหรับการจัดการกิจกรรมที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวที่สำคัญในงานตลอดทั้ง 3 วัน จะประกอบด้วย วันที่ 4 มีนาคม 1. ช่วงบ่ายเป็นพิธีอัญเชิญพระอุปคุตแห่ไปรอบเมือง เพื่อให้ประชาชนได้สักการบูชา 2. ได้มีการแสดงศิลปวัฒนธรรมต่างๆ 3. มีการแสดง แสง-สี-เสียง และชมการแสดงศิลปวัฒนธรรม ณ เวทีเกาะกลางบึงพลาญชัย

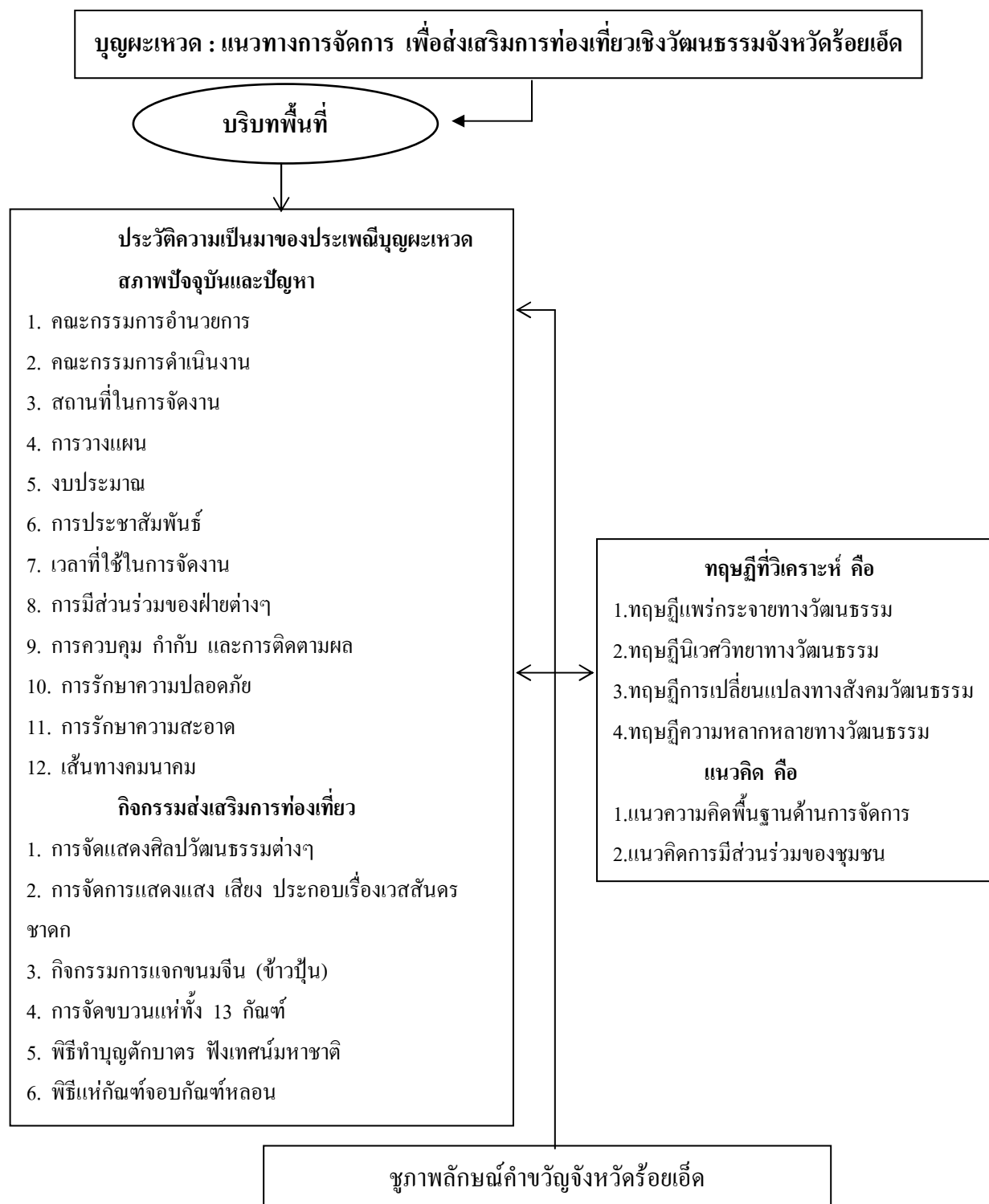

4. วันที่ 4 มีนาคม ตั้งแต่เวลา 09.00 น. เชิญชมขบวนแห่ตำนานเวสสันดรชาดก ทั้ง 13 กัณฑ์ 14 ขบวน โดยจะมีการตกแต่งอย่างสวยงาม พร้อมการแสดงศิลปวัฒนธรรม 5. จะมีการจัดซุ้มของชาวจังหวัด อำเภอกิ่งอำเภอ ส่วนราชการ หน่วยงานภาคเอกชนตลอดจนผู้มีชื่อเสียงในจังหวัด นำขนมจีนและน้ำยานานาชนิดนับพันๆ กิโลกรัม รวมทั้งข้าวต้มมัด มาบริการให้ประชาชนและนักท่องเที่ยวได้รับประทานฟรีตลอดงาน ตามประเพณีโบราณที่สืบทอดกันมา การวาดภาพตำนานพระเวสสันดร, การเทศน์มาลัยหมื่นมาลัยแสน เป็นต้น 6. มีการจัดจำหน่ายสินค้าพื้นเมืองและสินค้าโอท็อปในบริเวณงาน 7. มีการจัดประกวดภาพถ่ายและประกวดทุงพะเหวด 8. การทำบุญตักบาตร และการแห่กัณฑ์จบกัณฑ์หลอน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง บุญพะเหวด : แนวทางการจัดการ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดร้อยเอ็ด ได้รวบรวมและแบ่งกลุ่มเอกสารและงานวิจัย เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลให้เห็นภาพรวมและครอบคลุมทุกเนื้อหาผู้วิจัยได้นำเสนอเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องไว้ดังนี้

1. องค์ความรู้เกี่ยวกับสังคม ประเพณีและวัฒนธรรมอีสาน
2. องค์ความรู้เกี่ยวกับประเพณีบุญพะเหวด
  - 2.1 องค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการ
  - 2.2 องค์ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยว
  - 2.3 องค์ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
3. นโยบายรัฐบาล
4. บริบทพื้นที่วิจัย
5. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
  - 5.1 แนวคิดของการมีส่วนร่วมของประชาชน
  - 5.2 ทฤษฎีหลัก
  - 5.3 ทฤษฎีเสริม
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 6.1 งานวิจัยในประเทศ
  - 6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

องค์ความรู้เกี่ยวกับสังคม ประเพณีและวัฒนธรรมอีสาน

ภาคอีสานเป็นภูมิภาคที่มีความหลากหลายทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณีแตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่นแต่ละจังหวัด ศิลปวัฒนธรรมเหล่านี้เป็นตัวบ่งบอกถึงความเชื่อ ค่านิยม ศาสนา และรูปแบบการดำเนินชีวิตตลอดจนอาชีพของคนในท้องถิ่นนั้นๆ ได้เป็นอย่างดี สาเหตุที่ภาคอีสานมีความหลากหลายทางศิลปวัฒนธรรมประเพณีส่วนหนึ่งซึ่งเป็นผลมาจากการเป็นศูนย์รวมขอประชากรหลากหลายเชื้อชาติและมีการติดต่อสัมผัสกับประชาชนในประเทศใกล้เคียงจนก่อให้เกิดการ

แลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมจีน เช่น ประชาชนชาวอีสานแถบจังหวัดเลย หนองคาย นครพนม มุกดาหาร อุบลราชธานี อำนาจเจริญ ที่มีพรมแดนติดต่อกับประเทศลาวประชาชนของทั้งสองประเทศมีการเดินทางไปมาหาสู่กัน ทำให้เกิดการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรมและประเพณีระหว่างกันซึ่งเราจะพบว่าชาวไทยอีสานและชาวลาวแถบกลุ่มแม่น้ำโขงมีศิลปวัฒนธรรมประเพณีที่คล้ายๆกันและรูปแบบการดำเนินชีวิตก็มีความคล้ายคลึงกันด้วย

1. ศิลปะอีสาน

ศิลปะของชาวอีสานมีพัฒนาการมาตั้งแต่ครั้งโบราณกาลดังจะเห็นได้จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ต่างๆที่ค้นพบไม่ว่าจะเป็นที่อุทยานประวัติศาสตร์บ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี อุทยานแห่งชาติผาแต้ม จังหวัดอุบลราชธานี หรือถ้ำฝ่ามือแดง จังหวัดมุกดาหาร ฯลฯ (ซึ่งบางแห่งเชื่อกันว่ามีความเก่าแก่ที่สุดในโลก) ล้วนแสดงให้เห็นว่าบรรพบุรุษของชาวอีสานรู้จักใช้งานศิลปะภาพวาดและสัญลักษณ์ต่างๆเป็นตัวสื่อความหมายมาเป็นเวลานานและยังรู้จักเลือกใช้สีและวัสดุที่มีความคงทนสามารถทนต่อสภาพดินฟ้าอากาศและการกัดกร่อนได้เป็นอย่างดีสืบมาถึงปัจจุบันที่ยังคงบอกเรื่องราวการดำเนินชีวิตของบรรพบุรุษของชาวอีสานยุคก่อนประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาได้เป็นอย่างดี ซึ่งนักวิชาการและนักประวัติศาสตร์หลายท่านพยายามศึกษาว่าคนยุคก่อนประวัติศาสตร์เหล่านี้ใช้สีที่ทำมาจากอะไรจึงสามารถคงทนได้นานเช่นนี้ แต่ก็ยังไม่สามารถไขข้อสงสัยนี้ได้ เชื่อว่าในอนาคตไม่ช้านี้คงจะสามารถค้นพบความจริงที่เก็บซ่อนมาเป็นเวลายาวนาน และเมื่อถึงเวลานั้นเราอาจจะหันกลับไปใช้กรรมวิธีเช่นเดียวกับที่บรรพบุรุษของเราเคยใช้ หลังจากที่เรารู้เทคโนโลยีสมัยใหม่มานานนอกจากนี้การสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัยก็นับเป็นหนึ่งในศิลปะที่ชาวอีสานภาคภูมิใจ บ้านเรือนของชาวอีสานสร้างสถาปัตยกรรมที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ เริ่มจากเถียงนา น้อยค่อยๆกลายมาเป็นบ้านไม้ที่มีความคงทนถาวรจนในปัจจุบันเป็นบ้านก่ออิฐถือปูนเป็นส่วนใหญ่ แต่ก็ยังมีบ้านเรือนเป็นจำนวนมากที่ยังคงอนุรักษ์รูปแบบสถาปัตยกรรมอีสาน โบราณไว้เป็นอย่างดี สถานที่ที่เราจะสามารถชมศิลปะแบบอีสานได้ดีที่สุดคือตามศาสนสถานวัดวาอารามต่าง ซึ่งถือเป็นศูนย์รวมในการทำกิจกรรมต่างๆของผู้คนในชุมชนมาตั้งแต่ครั้งโบราณกาล วัดวาอารามต่างๆ ล้วนได้รับการดูแลรักษาจากพระสงฆ์และคนในชุมชนเป็นอย่างดี ทำให้เป็นแหล่งสืบสานศิลปะอีสานที่มีมาแต่โบราณจนตราตรึงปัจจุบันยุคที่ผู้คนชาวอีสานเริ่มลืมศิลปะที่ดั้งเดิมของตัวเองไปแล้ว (เติม วิชาคพจนกิจ. 2530 : 154)

ลักษณะสังคมวัฒนธรรมอีสาน

คนอีสาน มีวัฒนธรรมประจำชาติและประจำท้องถิ่น มาแต่โบราณกาลแล้วนับศตวรรษ จนถึงเป็นฮิตเป็นคล่อง ...ต้องปฏิบัติสืบกันมาจนเป็นประเพณีที่รู้จักกันดีและพูดจนติดปากว่า “ฮิตสิบสอง คล่องสิบสิบสี่” ฮิตสิบสอง คำว่า ฮิต มาจากคำภาษาบาลีที่ว่า จาริตะ

แปลว่า ธรรมเนียม แบบแผนความประพฤติ ที่ตั้งมาปฏิบัติสืบต่อกันมาจนกลายเป็นประเพณี ฮิต นั้นมี 12 ประการ เท่ากับ 12 เดือนใน 1 ปี ตามระบบจันทรคติหรือพุดอีกนัยคือ การทำบุญ 12 เดือน (จารุบุตร เรื่องสุวรรณ. 2546 : 20-25)

1. บุญเข้ากรรม หรือ บุญเดือนเจียงภิกษุต้องอาบัติ สังฆาทิเสส ต้องอยู่ กรรมถึงจะพ้นอาบัติ ญาติโยมแม่ออกแม่ตนผู้อยากได้บุญกุศลก็จะให้ไปทาน รักษาศีลฟังธรรม เกี่ยวกับการเข้ากรรมของภิกษุ เรียกว่าบุญเข้ากรรม กำหนดเอาเดือนเจียงเป็นเวลาทำ จะเป็นข้างขึ้น หรือข้างแรมก็ได้ วันที่นิยม ทำเป็นส่วนมากคือวันขึ้น 15 ค่ำเพราะเหตุมีกำหนดให้ทำในระหว่าง เดือนเจียง จึงเรียกว่าบุญเดือนเจียง

2. บุญคูณข้าว หรือ บุญคูณลาน ลาน คือ ที่สำหรับตีหรือนวดข้าว การเอาข้าวที่ตีแล้วมากองให้สูงขึ้น เรียกว่า คูณลาน หรือที่เรียกกันว่าคูณข้าว ชาวนาที่ทำนาได้ผลดี อยากได้กุศล ให้ทานรักษาศีล เป็นต้น ก็จัดเอาลานข้าวเป็นสถานที่ทำบุญ การทำบุญในสถานที่ ดังกล่าวเรียกว่า บุญคูณลาน ซึ่งกำหนดเอาช่วงเดือนยี่เป็นเวลาทำบุญจึงเรียกว่าบุญเดือนยี่

3. บุญข้าวจี หรือ บุญเดือนสาม ข้าวจี คือ ข้าวเหนียวปั้นโรยเกลือ ทาไข่ไก่แล้วจีไฟให้สุก การทำบุญมีให้ทานข้าวจีเป็นต้น เรียกว่าบุญข้าวจี นิยมทำกันอย่าง แพร่หลาย เพราะถือว่าได้กุศลเยอะทำในช่วงเดือนสาม เรียกว่า บุญเดือนสาม

5. บุญสงวน้ำ หรือ บุญเดือนห้า เมื่อเดือนห้ามาถึงอากาศก็ร้อนอบอ้าว ทำให้คนเจ็บไข้ได้ป่วยการอาบน้ำชำระเนื้อกายเป็นวิธีการแก้ร้อนผ่อนให้เป็นเย็น ให้ได้รับความ สุขกายสบายใจ อีกอย่างหนึ่งมี เรื่องเล่าว่า เศรษฐีคนหนึ่งไม่มีลูก จึงไปบ่น (บ่นบาล) พระอาทิตย์ และพระจันทร์เพื่อขอลูกเวลาล่วงเลยมาสามปี ก็ยังไม่ได้ลูกจึงไปขอลูกกับต้นไทรใหญ่ เทวดา ประจำต้นไทรใหญ่ มีความกรุณาได้ไปขอลูกนำพระยาอินทร์ พระยาอินทร์ให้ธรรมะปาละกุมาร (ท้าวธรรมบาล) มาเกิดในท้องภรรยาเศรษฐี เมื่อธรรมะปาละประสูติ เจริญวัยใหญ่ขึ้นได้เรียนจบ ไตรเภท เป็นอาจารย์สอนการทำมงคลแก่คนทั้งหลาย กบิลพรหมลงมาถามปัญหาธรรมะปาละกุมาร (ถามปัญหาสามข้อคือ คนเราในวันหนึ่ง ๆ มีศรีอยู่ที่ไหนบ้าง ถ้าธรรมบาลตอบได้จะตัดศีรษะตน บุษบา แต่ถ้าตอบไม่ได้จะตัดศีรษะธรรมบาลเสียผลัดให้เจ็ดวันในชั้นแรก ธรรมบาลตอบไม่ได้ ในวันถั่วหนก ธรรมบาลเดินเข้าไปในป่าบังเอิญ ได้ยินนกอินทรีสองตัวเมียพูดคำตอบให้กันฟัง ตอนเช้าศรี อยู่ ที่หน้า คนจึงเอาน้ำล้างหน้าตอนเช้า ตอนกลางวันศรีอยู่ที่อก คนจึงเอาน้ำมนต์ ประพรมหน้าอกตอนกลางวัน และตอนเย็นศรีอยู่ที่เท้า คนจึงเอาน้ำล้างเท้าตอนเย็น ธรรมบาลจึง สามารถตอบคำถามนี้ได้) สัญญาว่าถ้าธรรมบาลตอบปัญหาจะตัดหัวของตนบุษบา ธรรมบาลแก้ได้ เพราะศีรษะของกบิลพรหมมีความศักดิ์สิทธิ์มาก ถ้าตกใส่แผ่นดินจะเกิดไฟไหม้ ถ้าทิ้งขึ้นไปใน อากาศฝนจะแล้ง ถ้าทิ้งลงมหาสมุทรน้ำจะแห้ง ก่อนตัดศีรษะกบิลพรหมเรียกลูกสาวทั้งเจ็ดคน

เอาขันมารองรับแห่รอบเขาพระสุเมรุ หกสิบนาที แล้วนำไปไว้ที่เขาไกรลาสเมื่อถึงกำหนดปีนาง เทพธิดาทั้งเจ็ด ผลัดเปลี่ยนกันมาเชิญเอาศิระษะ ท้าวกบิลพรหมมาแห่รอบเขาพระสุเมรุ แล้วกลับไปทเวะโลก

6. บุญบั้งไฟ หรือบุญเดือนหก คือ การเอาจีเจีย (ดินประสีว) มาประสมคั่ว กับถ่าน โขลกให้แหลกเรียกว่าหม้อ (ดินปืน) เอาหม้อใส่กระบอกไม้ไผ่อัดให้แน่น แล้วเจาะรูใส่ หางเรียกว่าบั้งไฟ การทำบุญมีให้ทาน เป็นต้น เกี่ยวกับการทำบั้งไฟ เรียกว่า บุญบั้งไฟ กำหนดทำกันในเดือนหกเรียกว่าบุญเดือนหก เพื่อขอฟ้าขอฝนจากเทวดาเมื่อถึงฤดูแห่งการเพาะปลูก ทำไร่นา

7. บุญช่าชะ หรือ บุญเดือนเจ็ด การช่าชะ(ชำระ) สะสางสิ่งสกปรกโสโครก ให้สะอาดปราศจากมลทินโทษหรือความมัวหมอง เรียกว่า การช่าชะ สิ่งที่ต้องการทำให้สะอาด นั้นมี 2 อย่างคือ ความสกปรก ภายนอกได้แก่ ร่างกาย เสื้อผ้า อาหารการกิน ที่อยู่อาศัย และ ความสกปรกภายใน ได้แก่จิตใจเกิดความความโลภมากโลภ โกรธหลง เป็นต้น แต่สิ่งที่จะต้อง ช่าชะในที่นี้คือ เมื่อบ้านเมืองเกิดข้าศึกมาราวิทำลาย เกิดผู้ร้ายโจรมาปล้น เกิดรบราฆ่าฟันแย่งกัน เป็นใหญ่ผู้คนฆ่าฆ่าว้าวควายล้มตาย ถือกันว่าบ้านเค็ดเมืองร้อนชะตาบ้านชะตาเมืองขาด จำต้อง ช่าชะให้หายเสียดจัญไร การทำบุญมีการรักษาศีลให้ทาน เป็นต้น เกี่ยวกับการช่าชะนี้เรียกว่า บุญช่าชะ มีกำหนดทำให้ระหว่างเดือนเจ็ด จึงเรียกว่าบุญเดือนเจ็ด บุญเข้าวัดสา (เข้าพรรษา) หรือ บุญเดือนแปด การอยู่ประจำวัดวัดเดียวตลอดสามเดือนในฤดูฝนเรียกว่าเข้าวัดสา โดยปกติกำหนด เอาวันแรมหนึ่งค่ำเดือนแปด เป็นวันเริ่มต้น เรียกว่าบุญเดือนแปด

8. บุญข้าวห่อประดับดิน หรือบุญเดือนเก้าการห่อข้าวปลาอาหารและ ของเกี้ยวของกินเป็นห่อ ๆ แล้วเอาไปถวายทานบั้ง ไปแขวนตามกิ่งไม้ในวัดบั้ง เรียกว่าบุญข้าวประดับดิน เพราะมีกำหนดทำบุญ ในเดือนก้าวจึงเรียกว่า บุญเดือนเก้า

9. บุญข้าวสาก หรือบุญเดือนสิบการเขียนชื่อใส่สลาก ให้พระภิกษุและ สามเณรจับ และเขียนชื่อใส่ภาชนะข้าวถวายตามสลากนั้น และทำบุญอย่างอื่นมีรักษาศีลฟังธรรม เป็นต้น เรียกว่าบุญข้าวสาก (สลาก) เพราะกำหนดให้ทำในเดือนสิบ จึงเรียกว่าบุญเดือนสิบ

10. บุญออกวัดสา (ออกพรรษา) หรือบุญเดือนสิบเอ็ด การออกจากเขต จำกัดไปพักแรมที่อื่นได้เรียกว่า ออกวัดสา คำว่าวัดสาหมายถึงฤดูฝน ในปีหนึ่งมี 4 เดือน คือ ตั้งแต่วันแรมสี่ค่ำเดือนแปดถึงขึ้น 15 ค่ำเดือน 12 ในระยะ สี่เดือนสามเดือนต้น ให้เข้าวัดก่อน เข้าครบกำหนดสามเดือนแล้วให้ออก อีกเดือนที่เหลือให้หาผ้าจีวรมาผลัดเปลี่ยนการทำบุญ มีให้ทาน เป็นต้น เรียกว่าการทำบุญเดือนสิบเอ็ด

11. บุญกฐิน หรือ บุญเดือนสิบสอง ผ้าที่ใช้ไม่สะอาดทำเป็นขอบซึ่งเย็บจีวร เรียกว่าผ้ากฐิน ผ้ากฐินนี้มีกำหนดเวลาในการถวายเพียงหนึ่งเดือนคือตั้งแต่ แรมหนึ่งค่ำเดือนสิบเอ็ด ถึง เพ็ญสิบสอง เพราะกำหนดเวลาทำในเดือน 12 จึงเรียกว่าบุญเดือนสิบสอง (ปรีชา ปริญญาโน. 2525 : 70-84)

คลองสิบสี่ หมายถึง ข้อกติกาของสังคม 14 ประการที่ยึดถือปฏิบัติต่อกันเพื่อความสงบเรียบร้อยของสังคม มีดังนี้

1. เมื่อได้ข่าวใหม่หรือผลหมากรากไม้ ให้บริจาทานแก่ผู้มีศีลแล้วตนจึงบริโภค และแจกจ่ายแบ่งญาติพี่น้องด้วย
2. อย่าโลภมาก อย่าจ่ายเงินแดงแปลงเงินกว้าง และอย่ากล่าวคำหยาบช้ากล้าแข็ง
3. ให้ทำปายหรือกำแพงเอือนของตน แล้วปลุกหอบูชาเทวดาไว้ในสี่แจ (มุม)บ้านหรือแจเอือน
4. ให้ล้างตีนก่อนขึ้นเสื่อ
4. ให้ล้างตีนก่อนขึ้นเสื่อ
5. เมื่อถึงวันศีล 7-8 ค่ำ 14-15 ค่ำ ให้สมமாக่อนเส้า สมมาคิงไฟ สมมาขันบันได สมมาผักตู่(ประตู่) เสื่อที่ตนอาศัยอยู่
6. ให้ล้างตีนก่อนเข้านอนตอนกลางคืน
7. ถึงวันศีล ให้เมียเอาดอกไม้รูปเทียนมาสมมาสามี แล้วให้เอาเอาดอกไม้ไปถวายพระสงฆ์เจ้า
8. ถึงวันศีลดับ ศีลเพ็ง ให้นิมนต์พระสงฆ์มาสูดมนต์เอือน แล้วทำบุญตักบาตร
9. เมื่อภิกษุมากลุมบาตร อย่าให้เพิ่นคอย เวลาใส่บาตรอย่าชุน (ตะ) บาตรอย่าชุนภิกษุสามเณร
10. เมื่อภิกษุเข้าปริวาสกรรม ให้เอาขันขันข้าวดอกดอกไม้รูปเทียน และเครื่องอัฐบริวารไปถวายเพิ่ม
11. เมื่อเห็นภิกษุ เดินผ่านมาให้นั่งลงยกมือไหว้แล้วจึงค่อยเจรจา
12. อย่าเจียบเงาพระสงฆ์
13. อย่าเอาอาการเงื่อน (อาหารที่เหลือจากการบริโภค) ทานแก่สังฆเจ้าและอย่าเอาอาหารเงื่อนให้สามเณรตัวเองกิน
14. อย่าเสพงามคุณในวันศีล วันเข้าวัดสา วัดออกพรรษา วันมหาสงกรานต์ และวันเกิดของตน (จารุบุตร เรื่องสุวรรณ. 2546 : 115-118)

2. ประเพณีอีสาน

2.1 ความหมายของประเพณี คำว่า ประเพณี ได้มีผู้ให้ความหมายไว้ ซึ่งส่วนใหญ่แล้ว จะมีเนื้อความในลักษณะเดียวกัน ดังนี้

พระยาอนุমানนราชชน (2505 : 48) ได้กล่าวถึงความหมายของประเพณีไว้ว่า “ความประพฤติสืบต่อกันมาจนเป็นที่ยอมรับของส่วนรวม สิ่งใดเมื่อประพฤติซ้ำๆ กันอยู่บ่อยๆ จนเป็นความเคยชิน จนเกิดเป็นนิสัยสังคม หรืออาจกล่าวได้ว่า ประเพณี คือ ความประพฤติของคนส่วนรวมที่ถือเป็นธรรมเนียม หรือเป็นระเบียบแบบแผนและสืบต่อกันมาจนเป็นพิมพ์เดียวกัน”

จารุวรรณ ไวยเจตน์ (2533 : 119) ได้ให้ความหมายของประเพณีไว้ว่า ประเพณี หมายถึง แบบความคิด ความเชื่อ การกระทำ ค่านิยม ศิลธรรม จารีต ระเบียบแบบแผน และวิถีการกระทำสิ่งต่างๆ การประกอบพิธีกรรมที่กระทำในโอกาสต่างๆ ลักษณะสำคัญของประเพณี คือ สิ่งที่ถูกยึดเชื่อถือมานานจนกลายเป็นแบบอย่างความคิดหรือการกระทำที่ได้สืบต่อกันมาและยังมีอิทธิพลอยู่ในปัจจุบัน

จรัญ พรหมอยู่ (2526 : 9) ได้ให้ความหมายของประเพณีไว้ว่า ประเพณี หมายถึง ความประพฤติที่สืบต่อกันมาจนเป็นที่ยอมรับของส่วนรวมซึ่งเรียกว่าเอกนิยมหรือพหุนิยม เช่น การแต่งงาน การเกิด การบวช และการตาย เป็นต้น หรือความประพฤติที่น่าของคนอื่นมาปรับปรุงให้เข้ากับความเป็นอยู่ของไทย เพื่อความเหมาะสมกับกาลสมัย ซึ่งเรียกว่า สัมพันธนิยม เรื่องของประเพณีนั้น บางอย่างต้องคงรักษาไว้ บางอย่างต้องปรับปรุงให้เหมาะสมกับกาลสมัย บางอย่างต้องถือเป็นแบบสากล

ณรงค์ เส็งประชา (2539 : 7) ได้ให้ความหมายของประเพณีไว้ว่า “ประเพณี คือ การกระทำกิจกรรมทางสังคมที่ส่วนใหญ่ถือปฏิบัติสืบต่อกันมา จนเป็นบรรทัดฐานเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติเพื่อความเจริญแห่งตนและสังคม

พจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถาน (2524 : 63) ให้ความหมายของประเพณีไว้ว่า “ประเพณีเป็นสิ่งที่นิยมหรือถือปฏิบัติปฏิบัติสืบๆ กันมาเป็นแบบแผนขนบธรรมเนียมหรือจารีต ประเพณี

รัชนิกร เศรษฐ (2533 :91) ได้ให้ความหมายของประเพณีไว้ว่า “ประเพณี” คือ ความประพฤติที่สืบต่อกันมาจนเป็นที่ยอมรับของคนส่วนใหญ่ในหมู่คณะ เป็นนิสัยสังคมซึ่งเกิดขึ้นจากการเอาอย่างผู้อื่นที่อยู่รอบๆตน หากจะกล่าวถึงประเพณีไทยก็หมายถึงนิสัยของสังคมไทย ซึ่งได้รับมรดกตกทอดมาตั้งแต่ดั้งเดิมและมองเห็นได้ในทุกภาคของสังคมไทย

กล่าวโดยสรุป ประเพณี หมายถึง การประพฤติปฏิบัติของกลุ่มชนในแหล่งใดแห่งหนึ่ง ยึดถือสืบต่อกันมาจนเป็นที่ยอมรับของคนส่วนใหญ่ เป็นเรื่องราวต่างๆ เกี่ยวกับ ความคิด ศิลธรรม จารีต ความเชื่อและระเบียบแบบแผน เป็นต้น อันเป็นสิ่งที่คนในสังคมเห็นว่าถูกต้อง

และเหมาะสมสำหรับสังคมนั้นๆ ประเพณีของแต่ละสังคมอาจแตกต่างกันไป และอาจปรับเปลี่ยนให้เหมาะสม กับสภาพสังคมวัฒนธรรมในกาลสมัยนั้นๆ

2.2 ประเภทของประเพณี

ประเพณีอาจจำแนกเป็นประเภทต่างๆ ได้หลายประเภท แล้วแต่เกณฑ์ที่ใช้ในการจำแนก นักวิชาการได้จำแนกประเภทของประเพณีออกเป็นหลายลักษณะดังนี้

พระยาอนุมานราชชน (2514 : 57) ได้แบ่ง ประเภทของประเพณีออกเป็น 2 ประเภท สรุปได้ดังนี้

1. ประเพณีส่วนชุมชน เช่น ประเพณีท้องถิ่น ประเพณีของชาติ ประเพณีเนื่องจากศาสนา
2. ประเพณีส่วนบุคคล เช่น ประเพณีการเกิด ประเพณีการแต่งงาน ประเพณีการปลูกบ้านเรือน ประเพณีการบวช ประเพณีการตาย เป็นต้น

อานนท์ อาภาภิรมย์ (2519 : 103) ได้แบ่งประเภทของประเพณีตามความสำคัญของการยอมรับในสังคม ซึ่งแบ่งออกได้ 3 ประเภท สรุปได้ดังนี้

1. จารีตประเพณี เป็นประเพณีที่สังคมถือว่าถ้าใครในสังคมฝ่าฝืนหรือจืดจางไม่ทำตามถือว่าเป็นความผิด ความชั่ว จารีตประเพณีจึงเสมือนข้อบังคับทางจรรยาหรือศีลธรรมของสังคม และจารีตประเพณีใด ถ้ามีสภาพเป็นคำสั่งของรัฐ โดยมีระเบียบแบบแผน และข้อบังคับให้กระทำหรือไม่ให้กระทำและบางที่มีการลงโทษด้วย ข้อบังคับทางศีลธรรมจรรยาจะหมดสภาพไป กลายเป็นกฎหมายแทน เช่น ตามจารีตประเพณีกำหนดให้พ่อแม่มีหน้าที่เลี้ยงดูลูก หากพ่อแม่คนใดละเลยก็จะเป็นคนชั่วและมีความผิด
2. ขนบประเพณี เป็นประเพณีที่สังคมกำหนดขึ้นเพื่อให้เป็นระเบียบแบบแผนในการปฏิบัติที่ที่เป็นระเบียบโดยตรงหรือโดยปริยายก็ตาม คือวางเป็นระเบียบ พิธีการไหว้ ชัดเจน หรือโดยการรู้เองว่า ควรจะประพฤติปฏิบัติอย่างไร ประเพณีการเกิด การบวช นาค การแต่งงาน การตาย ซึ่งนับเป็นประเพณีที่เกี่ยวกับชีวิต ประเพณีเกี่ยวกับเทศกาลตรุษสารท การทำบุญเลี้ยงพระ การขึ้นบ้านใหม่ เป็นระเบียบแบบแผนที่ประพฤติปฏิบัติสืบกันมา ล้วนเป็นขนบประเพณีทั้งสิ้น
3. ธรรมเนียมประเพณี เป็นประเพณีเกี่ยวกับเรื่องธรรมดาสามัญ ไม่มีผิดหรือถูกเหมือนจารีต ไม่มีระเบียบแบบแผนเหมือนขนบประเพณี ผู้ใดทำผิดหรือฝ่าฝืนก็ไม่ถือว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับกิริยามารยาทเกี่ยวกับอิริยาบถต่างๆ เช่น การยืน การเดิน การนั่ง การนอน การพูดจา การแต่งตัว ฯลฯ ล้วนเป็นสิ่งที่ได้รับการสั่งสอนการอบรมสืบต่อกันมา หรือเห็นผู้ใหญ่ประพฤติ ก็เอามาเป็นแบบอย่าง

สายทิพย์ นุกุลกิจ (2533 : 48 - 50) ได้รวบรวมการจัดประเภทของ ประเพณีไว้สรุปได้ดังนี้

1. แบ่งตามฐานะของบุคคลผู้ประกอบพิธี แบ่งได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้
  - 1.1 ประเพณีของพระมหากษัตริย์โดยเฉพาะ เช่น พระราชพิธีบรมราชาภิเษกพระราชพิธีฉัตรมงคล ตลอดจนพิธีต่างๆ ที่รัฐบาลจัดถวายพระมหากษัตริย์เนื่องมนโอกาสต่างๆ
  - 1.2 ประเพณีของราษฎร ซึ่งเป็นพิธีที่เกี่ยวกับชีวิตส่วนตัว ชีวิตครอบครัวและที่เกี่ยวกับส่วนรวม อันเนื่องด้วยเทศกาลต่างๆ เช่น การบวช การทำบุญขึ้นบ้านใหม่ และ เทศกาลเข้าพรรษา เป็นต้น
2. แบ่งตามลักษณะของบุคคลผู้ประกอบพิธี แบ่งได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้
  - 2.1 ประเพณีส่วนบุคคล หมายถึง ประเพณีที่ปฏิบัติกัน เฉพาะภายในครอบครัว เช่น ประเพณีการแต่งงาน ประเพณีการทำศพ และประเพณีขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น
  - 2.2 ประเพณีส่วนชุมชน หมายถึง ประเพณีที่ปฏิบัติกันของคนทั่วไปในชุมชน เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีทอดกฐิน และประเพณีทอดผ้าป่า เป็นต้น
  - 2.3 ประเพณีส่วนของรัฐบาล หมายถึง ประเพณีที่ทางราชการจัดขึ้นเกี่ยวกับราชพิธี และรัฐพิธีต่างๆ เช่น พระราชพิธีบรมราชาภิเษก พระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา และพระราชพิธีฉัตรมงคล เป็นต้น

จากทรรศนะของนักวิชาการต่างๆ ที่กล่าว พอสรุปได้ว่า ประเพณีแบ่งได้เป็น ประเภทต่างๆ หลายลักษณะ ขึ้นอยู่กับเกณฑ์ที่ใช้ในการแบ่งและเจตนาในการศึกษา สรุปโดยรวมก็คือ ประเพณีแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ ประเพณีที่กำหนดเวลาในรอบปีไว้อย่างถาวรที่มักจะเป็นประเพณีของส่วนรวม และประเพณีที่ไม่ได้กำหนดเวลาไว้อย่างถาวรซึ่งมักจะเป็นประเพณีของส่วนบุคคล

2.3 ความสำคัญของประเพณี

ประเพณีเกิดขึ้นจากความเชื่อและการปฏิบัติของคนในสังคมหนึ่งๆจนคนส่วนใหญ่ในสังคมยอมรับนับถือประเพณี จึงมีความสำคัญต่อชีวิตของคนในสังคมนั้นเป็นอย่างมาก นักวิชาการหลายคนได้กล่าวถึงความสำคัญของประเพณีไว้ ดังนี้

มณี พยอมยงค์ (2532 : 41) ได้กล่าวถึงความสำคัญของประเพณี สรุปได้ว่า ประเพณีเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องปฏิบัติตามที่ได้พบเห็นในสังคมของตน หากทำผิดแผกแตกต่างไปคนในสังคมจะประณามว่า ผ่าเหล่าผ่ากอ การปฏิบัติตามประเพณีจึงเป็นสิ่งดีงาม เพราะเป็นเครื่อง

แสดงถึงคุณลักษณะของบุคคลว่าเป็นคนคืออยู่ในศีลธรรม ควรเอาเป็นแบบอย่างได้หรือเป็นคนที่มีความรู้ทางขนบธรรมเนียมประเพณีอย่างดี

วิจิตร ขอนยาง (2532 : 41) ได้กล่าวถึงความสำคัญของประเพณีในด้านต่างๆ สรุปได้ ดังนี้

1. ด้านศาสนา

1.1 ประเพณีบางประการ ทำให้ผู้ปฏิบัติทำให้ผู้ปฏิบัติได้แสดงความกตัญญูตเวทิตาต่อผู้มีพระคุณทั้งที่ เสียชีวิตไปแล้ว และยังมีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน เช่น ประเพณีการทำบุญแก่ผู้ตาย ประเพณีรดน้ำคำหัว เป็นต้น

1.2 ประเพณีบางประการ ทำให้ผู้ปฏิบัติเกิดความสงบใจมีสิ่งยึดเหนี่ยวทางด้านจิตใจ เป็นผลให้เกิดการปฏิบัติที่ดีตามด้วยประเพณีบางประการทำให้เกิดความเชื่อมั่นในการปฏิบัติทำดี สนับสนุน คำสอนทางพระพุทธศาสนาที่ว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ประเพณีบางประการทำให้ผู้ปฏิบัติมีจิตใจเอื้อเฟื้อมีเมตตาต่อมนุษย์ เช่น ประเพณีहारหว่านทานหรือแจกทาน เป็นต้น

2. ด้านวัฒนธรรม

2.1 ประเพณีมีส่วนควบคุมควบคุมประพฤติกของคนในสังคมให้เป็นผู้ที่ประพฤติในทำนอง คลองธรรม มีความสงบสุข เกิดขึ้นในสังคม เช่น ประเพณีตักบาตรในวันสำคัญทาง

2.2 ประเพณีเป็นเอกลักษณ์ของประเทศ เพราะประเพณีเป็นเรื่องของบุคคลและชุมชน ที่เกิดขึ้นจากการสั่งสมมาเป็นเวลาช้านาน เช่น ประเพณีสงกรานต์

2.3 ประเพณีบางประการเป็นเครื่องยกย่องเกื้อหนุน ประเพณีโบราณไทยอีสาน

ปรีชา พิณทอง (2495 : 1) กล่าวถึง ประเพณี ไว้ว่า ประเพณี ออกจากศัพท์บาลีและสันสกฤต ว่า ปเวณี ได้แก่ ขนบธรรมเนียมหรือแบบแผน คนเราไม่ว่าชาติไหน ภาษาใดย่อมต้องมีประเพณีเป็นของตนเอง คนในชาติทุกคนต้องเคารพนับถือ ถ้าไม่เคารพนับถือจะถูกรตราหน้าว่า เป็นคนไม่มีชาติ ผู้ริเริ่มตั้งประเพณีขึ้นไว้ จะมีความมุ่งหมายอย่างไร หากที่จะเดาให้ถูกต้องได้ คงจะมีความประสงค์เพื่อจะร่วมคนในชาติให้สามัคคีกัน ให้ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ให้เคารพนับถือและช่วยกันทำกิจส่วนรวม นอกจากนี้ยังกล่าวถึง คำว่า โบราณ ว่า ตรงกับศัพท์บาลีว่า โบราณะ หมายความว่า เก่าแก่ ดั้งเดิม หรือดึกดำบรรพ์ ส่วนคำว่า ไทยอีสานนั้น อีสานเป็นศัพท์ บาลี สันสกฤต คือ อีสาน เป็นชนเผ่าไทยที่มีภูมิลำเนาอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย เรียกว่า ไทยอีสาน ชนเผ่าอีสานมีประเพณีดั้งเดิมเป็นของตน ทุกคนพากันเคารพนับถือ ตกลงในสมัยนี้ ประเพณีโบราณไทยอีสานบางอย่างถูกทอดทิ้งไป ด้วยถือว่าล้าวงการผ่านสมัย

บางอย่างถูกแก้ไข เปลี่ยนแปลง ด้วยถือว่ามีความสำคัญและจำเป็น ดังจะได้้นำประเพณีไทยอีสาน มาแสดงไว้ โดยแยกเป็นบทๆ เพื่อสะดวกแก่การศึกษาและปฏิบัติสืบไป

ประเพณีของชาวอีสานมีความหลากหลายและมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่แตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น ประเพณีส่วนใหญ่จะเกิดจากความเชื่อ ค่านิยม และสิ่งที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพของคนในท้องถิ่น และอิทธิพลของศาสนาที่มีต่อคนในท้องถิ่น ประเพณีต่างๆถูกจัดขึ้นเพื่อให้เกิดขวัญกำลังใจในการประกอบอาชีพและเพื่อถ่ายทอดแนวความคิด ค่านิยมที่มีอยู่ในท้องถิ่นนั้นๆ เช่น ประเพณีบุญบั้งไฟ จังหวัดยโสธร เกิดจากการที่คนในท้องถิ่นนี้ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร เชื่อว่าการจุดบั้งไฟจะทำให้ฝนตกลงมาตามฤดูกาล ประเพณีไหลเรือไฟ จังหวัดนครพนม เพราะจังหวัดนี้ติดแม่น้ำโขงและใช้ประโยชน์จากแม่น้ำโขงมาตลอด จึงอยากขอขอบคุณพระแม่คงคาประจำลำน้ำโขงที่ได้ให้ความอุดมสมบูรณ์แก่สังคมริมฝั่งโขง ดังนั้นจึงจัดประเพณีไหลเรือไฟขึ้นมา

งานบุญงานประเพณีต่างๆที่ชาวอีสานในท้องถิ่นต่างๆจัดขึ้นนับว่าเป็นสื่อที่ดีในการถ่ายทอดแนวความคิด ค่านิยม ความเชื่อ ศาสนา วิธีการดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพของผู้คนในท้องถิ่นนั้นๆ

3. ประวัติความเป็นมาประเพณีบุญผะเหวด

บุญมหาชาติ จัดในกันในเดือนสี่ เป็นประจำ จนบางครั้งก็เรียกว่า บุญเดือนสี่ หรือบางที ก็เรียกสั้น ๆ ว่าบุญผะเหวด ซึ่งชาวอีสานจากออกเสียงเป็น “บุญผะเหวด” ตามความเชื่อเรื่อง พระเวสสันดร ซึ่งเป็นเรื่องเล่าในลักษณะนิทานนิยายที่มีการสืบทอดต่อกันมาทั้งประเทศไทย และประเทศใกล้เคียงที่รู้จักกันในนาม “ชาดก” และเป็นหนึ่งที่ยึดกันว่าเป็นชาติหรือการเกิด พระพุทธเจ้าครั้งหนึ่ง และเป็นครั้งสุดท้ายก่อนที่จะมาเกิดพระพุทธเจ้า จึงเชื่อกันว่าเป็นการเกิดครั้งยิ่งใหญ่ จนเรียกว่า มหาชาติ หรือ มหาเวสสันดรชาดก อันเป็นเรื่องสำคัญที่แพร่หลายมากที่สุด และมีผู้ให้ความเห็นไว้หลายท่านดังนี้

เสถียร โกเศศ (2506 : 307-317) ได้กล่าวถึงโคลงสร้างประเพณีไทยว่าจะเหมือนกันหมดทุกภาค แตกต่างกันเฉพาะส่วนปลีกย่อยตามลักษณะสิ่งแวดล้อมเท่านั้น ส่วนของประเพณีเทศน์มหาชาติ ถือเป็นประเพณีที่ยิ่งใหญ่สำหรับคนไทยโดยเฉพาะชาวชนบท เสมือนเป็นปัจจัยเสริมแรงกำลังใจให้แก่ความเป็นอยู่ในสังคมเท่ากับชีวิตจิตใจของชาวบ้านที่มีต่อศาสนาเป็นตัวเชื่อมความสามัคคีให้แก่หมู่คณะ และทำให้ชีวิตมีความสุขสันต รื่นเริง นอกจากนี้ ยังเป็นความเชื่อในยามมาลัยสูตร ซึ่งกล่าว ถึงผู้ฟังคาถาพันและเนื้อเรื่องเวสสันดรชาดก บูชาด้วยเครื่องพันจะได้พบพระศรีอริยมต ไตรย ประเพณีเทศน์มหาชาติ จึงเป็นวัฒนธรรมที่ปฏิบัติต่อกันมาและฝังอยู่ในจิตใจชาวบ้าน

บ้านเย็น ลิมส์วสดี (2513 : คำนำ) ได้กล่าวว่า ในเมืองไทย เรื่องพระเวสชาดก ได้รับความนิยมาจากชาวพุทธอย่างสูงสุดทุกยุคทุกสมัย และทุกภาคของประเทศไทยจะมีเทศกาล เทศน์มหาชาดกในวัดแทบทุกวัด วรรณคดี เรื่องพระเวสสันดรชาดก ที่ตกทอดมาจนถึงวันนี้ มีที่ตั้งเป็นภาษากลาง ภาษาท้องถิ่น ร่ายยาว คำกลอน เป็นต้น

วิมลพรรณ ปิตุธวัชชัย (2516 : 51-56) ได้กล่าวถึงประเพณีบุญพะเหวด ว่า บุญเทศน์มหาชาติจัดขึ้นในเดือน 4 ข้างขึ้น หรือข้างแรมก็ได้ ก่อนจัดงานจะมีการตกลงกำหนด วัน งานและการจัดเตรียมงาน ระหว่างทางบ้านและทางวัด เช่นชาวบ้านจัดหาปัจจัยให้ทาน บอกรญาติ พี่น้องใกล้เคียงให้มาทำบุญ ทำขนม ข้าวต้ม ส่วนทางวัดจัดแบ่งหนังสือออกเป็นกัณฑ์ ให้พระ เณร ในวัด และนิมนต์พระวัดอื่นมาร่วมเทศน์ เป็นต้น สาเหตุ ที่มีการจัดงานบุญพะเหวด เนื่องมาจาก ความเชื่อในมาลัยหมื่นมาลัยแสน ซึ่งกล่าวถึงการฟังเทศน์มหาเวสสันดรชาดกในวัน เดียวแล้วจะได้พบกับศาสนาพระศรีอารีย์

สีลา วีระวงส์ (2517 : 71) ได้กล่าวถึงสาเหตุที่คนอีสานนิยมทำบุญพะเหวด ไว้ 3 ประการ คือ

1. นิทานท้าวเวสสันดร เป็นเรื่องพระโพธิสัตว์ ซึ่งสร้างทานบารมีอันยิ่งใหญ่ ผู้ที่ได้ฟังนิทานเรื่องนี้ถือว่าได้บุญ
2. นิทานท้าวเวสสันดร เป็นเรื่องการทำความดี เรียกว่า บารมีท้าวเวสสันดร ความเป็นเมตตาที่ดีของพระนางมัทรี ซึ่งปรนนิบัติ และเชื่อฟังผัว ความเป็นลูกเมียที่ดีของกัณหาและชาลี ซึ่งไม่ขัดคำสั่งของบิดามารดา
3. ความเชื่อว่าถ้าได้ฟังนิทานเวสสันดร ให้จบภายในวันเดียวจะได้เกิดร่วมในศาสนาพระศรีอารีย์ ซึ่งเป็นยุคสมัยที่มีแต่ความสุข มีอายุยืน 80,000 ปี

มณี พะยอมยงค์ (2519 : 21-24) กล่าวถึงงานประเพณีบุญพะเหวดของภาคใต้ว่า “ประเพณีเทศน์มหาชาติหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ฟังธรรมมหาชาติ จัดกันในวันขึ้น 13-15 ค่ำ นิยมจัด 3 วัน จะมีการเทศน์คาถาพันเป็นทำนองปักษ์ได้”

น้อย รุขราษฎร์ (2520 : 21-24) กล่าวถึง ประเพณีบุญพะเหวด หรือบุญเทศน์ มหาชาติ ถือเป็นงานใหญ่ของหมู่บ้านและเป็นงานที่สนุกสนาน จะต่างจากความสนุกสนานในงาน บุญบั้งไฟ ซึ่งถือว่างานใหญ่ของหมู่บ้านเช่นกันในหมู่บ้านเช่นกัน งานบุญบั้งไฟสนุกสนานด้วยความเมาและหยาบโลน ส่วนงานบุญพะเหวด สนุกสนานในทางสุภาพและสะอาด การที่มีความสนุกสนานเกิดจาก การที่ชาวบ้านได้ทำกิจกรรมร่วมกัน เริ่มตั้งแต่การเตรียมงาน การเตรียมสถานที่ เตรียมอาหาร รวมถึงวันงานได้แห่ผ้าพระเวสเข้าเมือง การฟังเทศน์มหาชาติ และการแห่กัณฑ์หลอน ในงานนี้ ชาวบ้านได้รับความพอใจ ความสนุกสนานและได้พบปะสังสรรค์กับชาวบ้านของ หมู่บ้านอื่นด้วย

สิริวัฒน์ คำวันสา (2521 : 77) กล่าวถึง บุญพะเหวดของชาวบ้านอีสานจัดขึ้นในเดือน 4 แต่ไม่กำหนดเวลาแน่นอน อาจจะเริ่มจัดตั้งแต่ปลายเดือน 3 หรือในเดือน 4 และอย่างช้าที่สุด จัดในเดือน 5 บุญพะเหวด ทางภาคอีสานจะแตกต่างจากภาคกลางหลายอย่าง เช่น การนิมนต์ พระจากต่างๆ 10-20 วัด มาเทศน์และการแบ่งคัมภีร์ออกเป็น 30-40 กัณฑ์ เพื่อให้ครบตามจำนวนบ้าน บางกัณฑ์ อาจจะมีเจ้าภาพร่วมกันก็ได้ ในเวลาพระเทศน์ จะมีกัณฑ์หลอนจากบ้านใกล้เคียง หรือกลุ่มต่างๆ ภายในหมู่บ้านร่วมกัน ทำกัณฑ์หลอนขึ้น เพื่อถวายพระบริจาคนำเงินทองได้ตลอดทั้งวัน (กัณฑ์หลอนคล้ายผ้าป่า) การแห่กัณฑ์หลอนนี้ถือเป็นประเพณี ผูกไมตรี ระหว่างหมู่บ้าน เป็นการมิตรภาพ ทั้งได้ทำบุญและได้สนุกสนานเฮฮา งานบุญงานบุญพะเหวดของภาคอีสานจึงได้เป็นงานใหญ่และต้องประจำทุกปีด้วย

สาร สาระทัศนันทน์ (2522 : 4) กล่าวถึงบุญพะเหวด หรือบุญมหาชาติ จัดขึ้นในเดือนใดเดือนหนึ่งหลังออกพรรษา แต่ส่วนมากจะทำบุญในเดือน 4 เหตุที่คนอีสานนิยมจัดงาน บุญพะเหวดนั้น ก็เนื่องจากความเชื่อในเรื่องมัลลย์หมื่นมัลลย์แสน การจัดงานบุญพะเหวดส่วนใหญ่ กำหนด 2 วัน วันแรก เรียกว่า วันโสม มีพิธีสำคัญ คือ การนิมนต์พระอุปคุตมาประดิษฐานที่หอ เพื่อป้องกันอันตรายไม่ให้ในงานและเพื่อความสวัสดิ์มีชัย และพิธีที่สำคัญอีกประการของวันโสมคือการแห่พระเวสสันดรเข้าเมือง ในช่วงบ่าย 3-4 โมงเย็น และสุดท้ายเป็นการเทศน์มัลลย์หมื่นมัลลย์แสนวันที่สองเริ่มมาจากพิธีแห่ข้าวพันก้อน ในตอนเช้ามืด จากนั้นเทศน์สังกาส เทศน์มหาชาติตลอดทั้งวันจนจบทั้ง 13 กัณฑ์ แล้วกล่าวคำบูชาพระรัตนตรัย เป็นเสร็จพิธี

ปรีชา ปริญญาโณ (2525 : 70-84) กล่าวถึง ประเพณีบุญพะเหวดของชาวอีสานเป็นงานบุญที่มีการฟังเทศน์มหาชาติ กำหนดจัดขึ้นในเดือน 4 พิธีงานบุญจะมี 2 วัน วันแรก เรียกว่า วันรวม เป็นวันที่ชาวบ้านมารวมกันที่วัด เพื่อจัดเตรียมสักการะ เช่น ข้าวตอก ดอกไม้ ธูปเทียน ธง เป็นวันเทศน์มหาชาติ ตอนเวลาประมาณตี 4 มีพิธีแห่ข้าวพันก้อน เพื่อบูชาคาถาพัน ต่อด้วยการเทศน์สังกาส

ประคอง นิมนานเหมินนทร์ (2526 : 2-3) กล่าวว่า ประเพณีเทศน์มหาชาติทั้งในและภาคกลางและภาคอื่นๆ มีมาแต่โบราณ คำว่า มหาชาติ นั้นหมายถึง มหาเวสสันดรชาดก ซึ่งเป็นที่แพร่หลาย ชาดกเรื่องนี้เกี่ยวกับ พระชาติที่สำคัญที่สุดของพระพุทธเจ้า ก่อนที่ตรัสรู้ และเป็นพระชาติที่ทรงบำเพ็ญบารมีครบทั้ง 10 ประการ คือ ทาน ศีล เนกขัมม ปัญญา วิริยะ ขันติ อธิฐาน สัจจะ เมตตา อุเบกขา ส่วนสาเหตุที่มีการเทศน์ เพราะเชื่อว่า ผู้ใดฟังเรื่องราวพระเวสสันดรให้จบในหนึ่งวันหนึ่งคืน รวมทั้งบูชาด้วยรูป เทียน ธงฉัตร ดอกไม้ต่างๆ อย่างละพัน จนได้เกิดในศาสนาพระศรีอาริย์

สันทนี อามวรรณ์ (2529 : 57) กล่าวถึงเรื่องมัลลย์หมื่นมัลลย์แสน ถือเป็นเรื่องที่ได้ปลุกฝัง ความศรัทธา ในพุทธศาสนา แก่ชาวพุทธ ในระดับพื้นฐาน เป็นความพยายามที่จะนำ

แนวคิด เรื่อง สังคมอุดมคติที่พึงได้ ถ้าชาวพุทธได้ประพฤติตามคำสั่งอย่างมั่นคงนั้นคือ สังคมโลก พระศรีอารีย์ เป็นสังคมที่รักสงบ เครื่องครัดใน ศิลธรรม เชื่อในเรื่องบุญและบาป เรื่องกรรมที่เกิดแต่อดกลั้นและพยายามสร้างบุญใหม่ เพื่อนรคอยความสุขในสำนักของสังคมอีสาน แล้วไม่ว่าจะเป็นสังคมอดีตและปัจจุบัน

เดิม วิกาศย์พจนกิจ (2532 : 637) กล่าวถึงประเพณีอีสานโดยเฉพาะบุญผะเหวด ก็คือ บุญมหาชาตินั้นเอง เป็นบุญในอิติสิบสอง กำหนดทำให้เดือน 4 เพราะถือว่า พระพุทธตรัสรู้แล้ว เสด็จไปถึงกรุงกบิลพัสดุ์ ครั้งแรกแสดงเวสสันดรแก่พระญาติ ทั้งสองฝ่าย พระเวสสันดรชาดกเนื่องจากในชาตินี้พระองค์ ทรงบำเพ็ญบารมี ครบบรรพบุรุษ ชาดกนี้ ประกอบไปด้วย 1,000 คาถารวมทั้งหมด 13 กัณฑ์ บุญผะเหวด บุญใหม่ของชาวอีสาน

ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม (2531 : 4-6) กล่าวถึง บุญผะเหวดหรือบุญเทศน์มหาชาติว่าเป็นการทำบุญเกี่ยวกับเรื่องราวของพระโพธิสัตว์ในพระชาติสุดท้าย คือ มหาเวสสันดรชาดกที่ถือเป็นพระชาติ อันยิ่งใหญ่ที่สุด ซึ่งพระองค์ได้บำเพ็ญทานบารมีที่ทราบในสังคมไทย นับตั้งแต่อดีตจนปัจจุบัน ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงนับได้ว่า การทำบุญผะเหวดหรือบุญเทศน์มหาชาติเป็นที่สำคัญในรอบปีของชาวพุทธ

กรมศิลปากร (2531 : 3-4) ให้ความคิดเห็นว่า หลักฐานที่ปรากฏให้เห็นว่าการเทศน์มหาชาติชาวไทย มีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยและได้รับสืบทอดกันมา ถึงสมัยกรุงศรีอยุธยาและกรุงรัตนโกสินทร์ ธรรมเนียมการเทศน์มหาชาติ ได้เพิ่มความสำคัญขึ้น จนกลายเป็นพิธีของหลวงและราษฎร์ ซึ่งได้ถือปฏิบัติ มาจนกระทั่งปัจจุบัน ด้วยความดีเด่นของมหาชาดก ที่ฝังแน่นอยู่ในใจของชาวพุทธ และความศรัทธาต่อพระจริยานุวัตรของพระเวสสันดร ตลอดจนความเชื่อการบริจาทานอย่างสูงสุด คือยอมสละทุกอย่างทุกอย่าง โคนเฉพาะการบริจาทานบุตร อันเป็นทานดังข้อความ ในมหาชาติคำหลวง กัณฑ์มัทรีว่า“เจ้าจงอนุโมทนาปิยบุตร อันเป็นมงกุฎทานบารมี” ชาวไทยทั่วทุกภาคจึงมีประเพณีเทศน์มหาชาติขึ้นทุกปี

สาร สาระทัศนันทน์ (2531 : 10-15) กล่าวถึงประเพณีบุญผะเหวดในภาคอีสานว่า มีประเพณีเทศน์มหาชาติหรือบุญผะเหวด (บุญผะเหวด ตามตำเนียงอีสาน)หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าบุญมหาชาติ ทำกันในเดือน 4 นิยมจัดงานประมาณ 2-3 วัน วันแรกของงานเรียกว่า วันโสม จะมีพิธีสำคัญ 2 อย่าง คือ พิธีนิมนต์พระอุปคุตมาเพื่อป้องกันภัยอันตราย และเกิดความสวัสดีมิชชิต่อจากนั้น เวลาบ่าย 2-3 โมง ชาวบ้านจะจัดขบวนแห่ไปอัญเชิญพระเวสสันดรและนางมัทรีเข้าเมือง วันที่ 2 จะมีการเทศน์ 13 กัณฑ์ และกล่าวคำบูชาพระรัตนตรัยเป็นเสร็จพิธี

ก่อ สวัสดิ์พานิช (2534 : 237) กล่าวคือ ชาวอีสานนิยมประเพณีในการทำบุญที่วัดอย่างเคร่งครัด มีการทำบุญประจำเดือน การทำเช่นนี้เรียกว่า อิติสิบสอง บุญผะเหวด

ถือเป็นงานบุญใหญ่งานหนึ่งของชาวบ้านที่ต้องการจัดขึ้นให้ได้ แต่ในปัจจุบันบางหมู่บ้านที่เล็กๆ อาจไม่จัด ทุกปี เพราะสิ้นเปลืองมาก ชาวบ้านจึงนิยมไปร่วมงานบุญกับหมู่บ้านใกล้เคียงซึ่งพลัดเปลี่ยนกันทำบุญขึ้นตามอิตคลองที่เคยปฏิบัติกันมา

จรัส พยัคฆราชศักดิ์ (2534 : 237) กล่าวถึง วรรณคดีอีสานว่า ได้รับอิทธิพลจาก ศาสนาพุทธมากที่สุด โดยพบในรูปของหนังสือผูก ซึ่งล้วนแต่เป็นเรื่องเกี่ยวกับประวัตินิทานชาดก แทบลีน ได้แก่ ชาดกพระเจ้า 500 ชาติ ชาดกพระเจ้า 50 ชาติ และชาดกพระเจ้าสิบชาติว่า ภาคอีสานวรรณคดี นับว่า ภาคอีสานมีวรรณคดีที่มีแก่นสารมากมาย

พจนีย์ เฟ็งเปลี่ยน (2335 : 12-15) กล่าวว่า การจัดประเพณีบุญชะแหวดของ ชาวอีสานมีธรรมเนียมการ) ปฏิบัติที่แตกต่างไปจากภาคอื่นๆ คือ นอกจากในงานงานบุญจะมีการ เทศน์มหาชาติซึ่งชาวอีสานเรียกว่า ลำพะหนด แล้วยังมีพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องอีกมากมาย ได้แก่ การประดับตกแต่งศาลา ประกอบไปด้วย อ้อย มะพร้าว การออกใบฎีกา ไปยังพระสงฆ์และ ชาวบ้านหมู่บ้าน ให้มาร่วมงาน การจัดทำข้าวพันก้อนรูป เทียน ธง ข้าวตอก ดอกไม้ อย่างละหนึ่ง พันการปลุก หออุปลุกเพื่อนป้องกันพญามาร การแห่พระเวสสันดรเข้าเมือง ซึ่งเป็นถาพวาดด้วยผ้า ผืนใหญ่ ที่มีเรื่องราวพระเวสสันดร ครบทั้ง 13 กัณฑ์ การแห่กัณฑ์หลอน ซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ของชาวอีสาน เพราะเชื่อว่า เมื่อได้ประกอบพิธีกรรมเหล่านี้ จะได้ผลบุญทั้งโลกนี้และที่สำคัญที่สุด คือ เชื่อว่า จะได้เกิดในศาสนาพระศรีอริยเมตไตรย

พรพิสิฐ ทักษิณ (2540 : 20) กล่าวว่าประเพณีบุญชะแหวด หรือบุญเทศน์ มหาชาติ ว่าเป็นประเพณีที่จัดขึ้นในเดือน 4 บางเรียกว่า บุญเดือน 4 เป็นงานบุญที่มีการฟังศน์ มหาชาติ การแห่ข้าวพันก้อน การเทศน์ การปลุกหออุปลุก และมีการแห่ผ้าชะแหวด เป็นต้น งานบุญชะแหวดนี้มีการจัด 2 วัน วันแรกเรียก วันโสม หรือวันรวม วันที่สอง เป็นวันฟังเทศน์ มหาชาติ สาเหตุ ที่มีการจัดงานบุญชะแหวด เนื่องจากมาจากความเชื่อ ในมัลลย์หมื่นมัลลย์แสน ซึ่งกล่าวการฟัง เทศน์มหาเวสสันดรให้จบภายในวันเดียว แล้วจะได้เกิดในศาสนา พระศรีอริยเมตไตรย

สรุปได้ว่า บุญมหาชาติ จัดกันในเดือนสี่ เป็นประจำ จนบางครั้งก็เรียกกันว่า บุญเดือนสี่ หรือบางที ก็เรียกบุญชะแหวด งานบุญชะแหวด ส่วนใหญ่กำหนดการจัด 2 วัน วันแรก เรียกว่า วันโสม หรือ วันรวม วันที่สองเป็นฟังเทศน์มหาชาติ สำหรับสาเหตุที่มีการจัดงานบุญชะแหวด เพราะเป็นความเชื่อในพระมัลลย์แสนซึ่งกล่าวถึง การฟังเทศน์มหาชาติให้จบภายใน วันเดียว จะได้เกิดร่วมในศาสนา พระศรีอริยเมตไตรย ตามความเชื่อ เรื่อง พระเวสสันดร ซึ่งเป็น เรื่องเล่า ในลักษณะนิทาน นิยายที่มีการสืบทอดต่อกันมา ยาวนาน

ชาดกหรือนิทานเรื่องมหาเวสสันดรชาดกซึ่งถือว่าเป็นเรื่อง ที่สำคัญที่สุดในภาคอีสาน พบจารบนใบลานยาว ที่เรียกว่า “หนังสือผูก”หรือ “ผูกใบลาน” ซึ่งอาจจะมิตั้งใบดิบ

ลานทอง สุดแต่ ผู้สร้างถวาย เอาเรื่องยาว จึงมีการแบ่งออกเป็นตอนๆ เรียกว่า “กัณฑ์” มีทั้งหมด 13 กัณฑ์ ละหนึ่งผูกบาง สองผูกบาง ขึ้นอยู่กับความยาวของแต่ละกัณฑ์ โดยเจาะรูตรงกลางใบลาน สองรูแล้วผูกเป็นมัดหรือผูกด้วยเชือกที่เรียกว่า “สาวสนอง” กล่าวกันว่าตามเรื่องมหาเวสสันดรชาดก มีสิบสามกัณฑ์ ก็จริง แต่เมื่อเทศน์ในงานบุญจริงๆ แล้วจะมีกัณฑ์เพิ่มขึ้นไปอีก หนึ่งกัณฑ์ คือ กัณฑ์สลอง หรือ “กัณฑ์” (กัณฑ์ลอง) ซึ่งบางแห่งก็เรียกว่า “กัณฑ์ลา” เป็นกัณฑ์ที่ สิบสี่ ซึ่งเป็น กัณฑ์ตบท้ายหลังจากจบเรื่องแก้ว เพื่อสวด ขย่องหรือเป็นกัณฑ์ ที่แสดงถึงผลของการร่วมทำบุญ มหาชาติ โดยการฟังเทศน์และการสร้างหนังสือ มหาเวสสันดรชาดก ตามความเชื่อเรื่องสาเหตุ การทำบุญพะเหวดที่กล่าวแล้ว เรื่องราวของมหาเวสสันดรชาดก ทั้งสิบสามกัณฑ์ นี้ละคือที่มาของ ภาพจิตรกรรมบนผืนผ้าที่เรียกว่า “ผ้าพะเหวด” ซึ่งจะเขียนบุญพระเวสน์ บุญพะเวสน์ บุญพะเหวด : ความหมายเดียวกันเอ่ยถึง บุญพระเวสน์ บุญพะเวสน์ บุญพะเหวด คือคำที่มีความหมายเดียวกัน ซึ่งสำเนียงที่พูดอาจแตกต่างกันออกไปในแต่ละท้องถิ่น แต่ส่วนมากแล้วจะออกเสียงเป็น งานบุญพะเหวด สำหรับในภาคอีสานนิยมจัดขึ้นในเดือน 4 เรียกว่า "งานบุญพะเหวด" ซึ่งเป็นช่วงที่ เสร็จจากการทำบุญลานเอาข้าวเข้ายุ้ง ส่วนในภาคกลาง บางท้องถิ่นนิยมจัดขึ้นในเดือน 5 ต่อเดือน 6 ก็มีเช่นเดียวกัน กล่าวได้ว่างานบุญพะเหวดนับเป็นงานศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งมีพื้นฐานความเชื่อ กันว่าหากผู้ใดได้ฟังเทศน์พะเหวดหรือเทศน์มหาชาติจบในวันเดียวกันและบำเพ็ญคุณงามความดีแล้ว ด้วยอานิสงฆ์จะส่งให้ไปเกิดในศาสนาของพระศรีอริยเมตไตรย แต่ในขณะที่เดียวกันถ้าหากแต่ง เครื่องคาย (เครื่องบูชา) ในงานบุญพะเหวดไม่ถูกต้องครบถ้วนตามโบราณพจน์ ก็จะเกิดอาเพศทำให้ ฝนฟ้าในชุมชนนั้นๆ ไม่ตกต้องตามฤดูกาล (บานเย็น ลืมสวัสดี. 2513 : 1-3)

4. ความเป็นมาของบุญพะเหวด

หากย้อนความเป็นมาของงานบุญพะเหวดจากหนังสือเทศน์มาลัยหมื่นมาลัยแสน ได้กล่าวถึงเมื่อครั้งที่พระมาลัยเถระได้ขึ้นไปไหว้พระธาตุเกษแก้วจุฬามณีบนดาวดึงส์สวรรค์ และได้สนทนากับพระศรีอริยเมตไตรย พระโพธิสัตว์ผู้ซึ่งจะลงมาจุติกาลเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต พระศรีอริยเมตไตรยได้รับสั่งกับพระมาลัยว่า “ถ้ามนุษย์ต้องการพบและเกิดร่วมชาติกับพระองค์แล้ว จงอย่าทบทิป่อแม่ สมณะชีพรามณ์อย่าทำร้ายพระพุทธเจ้า หรือยุยงสงฆ์ให้แตกกัน และให้ตั้งใจ ฟังเรื่องมหาเวสสันดรชาดกให้จบในหนึ่งวัน ท่านทั้งหลายจะได้เกิดร่วมและพบพระองค์” มหา เวสสันดรชาดก นับได้ว่าเป็นเรื่องราวของพระพุทธเจ้าที่ทรงบำเพ็ญบารมีนานัปการก่อนถึงชาติ สุดท้ายอันเป็นชาติที่ 10 คือ พระเวสสันดร ได้ทรงบำเพ็ญบารมี 10 ประการ จึงได้นำมา มหาชาติ ส่วนการนำเอาเวสสันดรชาดกมาเทศน์จึงเรียกว่า “เทศน์มหาชาติ

มหาเวสสันดรชาดกนั้นได้กำเนิดขึ้นเมื่อครั้งที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้และทรงเผยแผร์ พระพุทธศาสนาไปทั่วทุกแคว้นในประเทศอินเดีย พระเจ้าสุทโธทนะพระบิดา จึงส่งทูตไปอัญเชิญ

9 ครั้ง แต่ครั้งเมื่อคณะทูตได้เข้าเฝ้าและสดับฟังพระธรรมเทศนาของพระองค์แล้วต่างเลื่อมใสและทูลขอเป็นภิกษุสาวกทั้งหมด

ในเวลาต่อมาท่านกาฬุทายีอำมาตย์ผู้ใหญ่อำนาจจึงได้นำคณะทูตชุดใหม่ไปอัญเชิญพระพุทธเจ้าซึ่งประทับอยู่ ณ เวฬุวันวนาราม กรุงราชคฤห์ พระพุทธเจ้าได้ทรงสดับและทรงทราบด้วยปริชาญาณว่าการเสด็จเยือนนครกบิลพัสดุ์ เวลานี้ควรแล้วล่วงเวลาหมั้นต์ฤดู และสะดวกในการเดินทาง ทั้งนี้ได้บ่มความต้องการของสมเด็จพระบิดาตลอดจนพสกนิกรพอสมควร จึงได้รับอาราธนา พระองค์พร้อมด้วยสาวกจึงเดินทางสู่กรุงกบิลพัสดุ์ และพำนัก ณ นิโครธารามหาวิหาร พระเจ้าสุทโธทนะและพระประยูรญาติจึงได้เสด็จเข้าเฝ้า แต่มีพระประยูรญาติชั้นผู้ใหญ่บางองค์มีทิวทัศน์จะประทับเบื้องหลังพระองค์ที่มีชันษาอ่อนกว่า พระองค์จึงทรงทำปาฏิหาริย์ลอยขึ้นสู่อากาศเหนือพระประยูรญาติ พระเจ้าสุทโธทนะพร้อมทั้งพระประยูรญาติจึงเห็นเป็นความมหัศจรรย์ จึงทรงยกพระหัตถ์ขึ้นถวายบังคม

ครั้นเมื่อพระองค์เสด็จลงมาประทับพุทธอาสน์พร้อมกับเกิดฝนโบกขรพรรษ เมื่อพระเจ้าสุทโธทนะพร้อมด้วยพระประยูรญาติถวายบังคมลา ทำให้เหล่าสาวกได้จับกลุ่มสนทนาเรื่องฝนโบกขรพรรษว่าเป็นเรื่องอัศจรรย์ พระพุทธเจ้าจึงทรงตรัสว่าฝนโบกขรพรรษนั้นเคยมีมานานแล้วเหล่าสาวกจึงอยากทราบความเป็นมา พระพุทธเจ้าจึงได้ทรงตรัสเล่าเรื่องมหาเวสสันดรชาดก ณ บัดนั้น (สีลา วีระวงศ์. 2517 : 71)

ตำนานเทศน์มหาชาติ 13 กัณฑ์ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าการเทศน์มหาชาตินั้นเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพระเวสสันดรอันเป็นพระชาติสุดท้ายของพระบรมโพธิสัตว์ ก่อนที่จะมาประสูติเป็นเจ้าชายสิทธัตถะและออกบวชจนตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มีอยู่ทั้งหมด 13 กัณฑ์ดังตำนานต่อไปนี้

การเทศน์มหาชาติ คือ มหากุศลที่เดือนบุคคลให้น้อมรำลึกถึงการบำเพ็ญบุญ คือความดีที่ยังยวด อันมีการสละความเห็นแก่ตัว เพื่อผลประโยชน์สูงอันไพศาลของมวลมนุษยชาติเป็นสำคัญ ซึ่งนับได้ว่าเป็นงานประเพณีที่คงความหมายอย่างแท้จริง ในการเทศน์ทุกกัณฑ์จะมีผู้เป็นเจ้าภาพจัดกัณฑ์เทศน์ถวาย เมื่อพระสงฆ์ที่ตนรับกัณฑ์เทศน์ขึ้นเทศน์เจ้าภาพจะจุดเทียนบูชาคาถาหวานข้าวตอกข้าวสาร การเทศน์ในสมัยก่อนพระเจ้าของกัณฑ์จะอ่านจากอักษรธรรม(อักษรลาว) ซึ่งจารลงบนใบลานเป็นแผ่นยาว คำว่า "จาร" มาจากภาษาเขมรแปลว่า การเขียนด้วยเหล็กแหลมบนใบลาน แต่ปัจจุบันจะนิยมพิมพ์ลงบนใบลานเป็นตัวหนังสือไทยปัจจุบัน ทั้งนี้เพื่อความสะดวกสำหรับพระรุ่นใหม่ โดยเนื้อหาจะเป็นเรื่องราวในแต่ละกัณฑ์ เมื่อเทศน์จบกัณฑ์ฝ่ายฆราวาสจะตีฆ้องเป็นสัญญาณ ส่วนการเป็นเจ้าของกัณฑ์นั้นในชนบทอีสานอาจแบ่งเจ้าภาพเป็นคุ้มต่าง ๆ (วิมลพรรณ ปิตุรวัชชัย. 2516 : 51-56) เรื่องราวและประวัติความเป็นมาในเนื้อหาของพระเวสสันดรชาดกในแต่ละกัณฑ์นั้นมีดังนี้ (พระเวสสันดรชาดก. 2554 : www.dhammasukho.net)

กัณฑ์ที่ 1 ทศพร เป็นกัณฑ์ที่พระอินทร์ประสาทพรแก่พระนางผุสดี ก่อนที่จะจุติลงมาเป็นพระราชมารดาของพระเวสสันดร กล่าวถึงภาคสวรรค์ พระนางผุสดีเทพอัปสร สิ้นบุญทำวสัฏกะเทวราช สวามีทรงทราบจึงพาไปประทับยังสวนนันทวันในเทวโลก พร้อมให้พร 10 ประการ คือให้ได้อยู่ในปราสาทของพระเจ้าสิริราชแห่งนครสีพี ขอให้มิจักมุดำจุนัยน์ตาลูกเนื้อ ขอให้มิคว่ำดำสนิท ขอให้พระนามว่าผุสดี ขอให้มิโอรสที่ทรงเกียรติยศเหนือกษัตริย์ทั้งหลายและมีใจบุญ ขอให้มิครรภ์ที่ผิดไปจากสตรีสามัญคือแบนราบในเวลาทรงครรภ์ ขอให้มิถันงามอย่ารู้ดำและหย่อนยาน ขอให้มิเกศาดำสนิท ขอให้มิผิวงาม และข้อสุดท้ายขอให้มิอำนาจปลดปล่อยนักรโทยได้

ภาพประกอบ 2 กัณฑ์ที่ 1 ทศพร

กัณฑ์ที่ 2 หิมพานต์ เป็นกัณฑ์ที่พระเวสสันดรบริจาคทานช้างปึงจัญนาค ประชาชนสีพีโกรธแค้นจึงขับไล่ให้ไปอยู่เขาวงกต

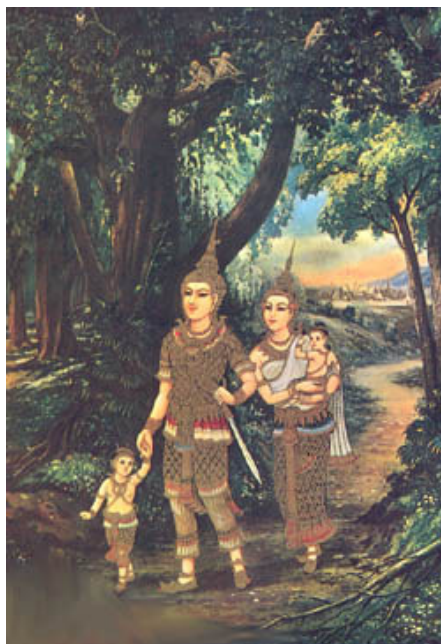
ภาพประกอบ 3 กัณฑ์ที่ 2 หิมพานต์

กัณฑ์ที่ 3 ทานกัณฑ์ เป็นกัณฑ์ที่พระเวสสันดรทรงแจกมหาสัตตศกทาน คือ การแจกทานครั้งยิ่งใหญ่ กล่าวถึงก่อนที่พระเวสสันดรพร้อมด้วยพระนางมัทรี ชาลีและกัณหา ออกจากพระนคร จึงทูลขอพระราชทานโอกาสบำเพ็ญมหาสัตตศกทาน คือ การให้ทานครั้งยิ่งใหญ่ อันได้แก่ ช้าง ม้า โคนม นารี ทาสี ทาสา สรรพวัตถุการณ์ต่างๆ รวมทั้งสุราบานอย่างละ 700

ภาพประกอบ 4 กัณฑ์ที่ 3 ทานกัณฑ์

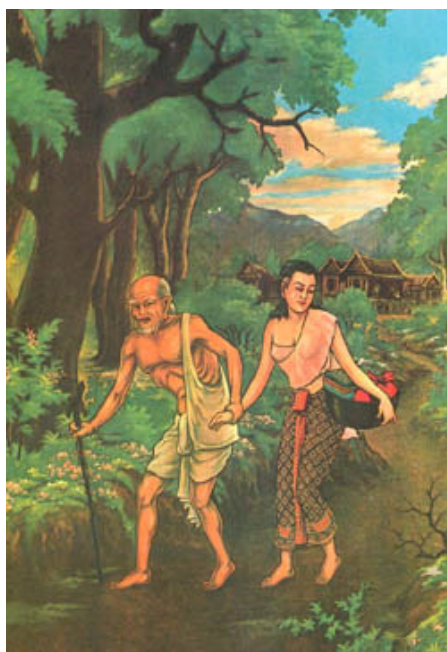
กัณฑ์ที่ 4 วนประเวศ เป็นกัณฑ์ที่สี่กษัตริย์เดินดงบ่ายพระพักตร์สู่เขาวงกต เมื่อเดินทางถึงนครเจตราช้างสี่กษัตริย์จึงแวะเข้าประทับพักหน้าศาลาพระนคร กษัตริย์ผู้ครองนครเจตราช้างทูลเสด็จครองเมือง แต่พระเวสสันดรทรงปฏิเสธ และเมื่อเสด็จถึงเขาวงกตได้พบศาลาอาศรม ซึ่งทำวชิษณุกรรมเนรมิตตามพระบัญชาของท้าวสักกะเทวราช กษัตริย์ทั้งสี่จึงทรงผนวชเป็นฤๅษี ฟานักในอาศรมสี่บมา

ภาพประกอบ 5 กัณฑ์ที่ 4 วนประเวศ

กัณฑ์ที่ 5 ชุชก เป็นกัณฑ์ที่ชุชกได้นางอมิตตมาเป็นภรรยา และหมายจะได้โอรสและธิดาพระเวสสันดรมาเป็นทาส กล่าวถึงในแคว้นกาลิงคะมีพราหมณ์แก่ชื่อชุชก ฟานักในบ้านทุนวิฐะ เทียวขทานตามเมืองต่างๆ เมื่อได้เงินถึง 100 กหาปณะ จึงนำไปฝากไว้กับพราหมณ์ผู้เมีย แต่ได้นำเงินไปใช้เป็นการส่วนตัว เมื่อชุชกมาทวงเงินคืนจึงยกนางอมิตตมาลูกสาวให้แก่ชุชก นางอมิตตมาเมื่อมาอยู่ร่วมกับชุชก ได้ทำหน้าที่ของภรรยาที่ดี ทำให้ชายในหมู่บ้านเปรียบเทียบกับภรรยาตน หญิงในหมู่บ้านจึงเกลียดชังและรุมทำร้ายทุบตี นางอมิตตมา ชุชกจึงเดินทางไปทูลขอ กัณหาชาติเพื่อเป็นทาสรับใช้ เมื่อเดินทางมาถึงเขาวงกตก็ถูกขัดขวางจากพราหมณ์บุตรผู้รักษาประตูป่า

ภาพประกอบ 6 กัณฑ์ที่ 5 ชุชก

กัณฑ์ที่ 6 จุลพน เป็นกัณฑ์ที่พราณเจตบุตรหลงกลชุชก และชี้ทางสู่อาศรมจุตดาบส เมื่อชุชกได้ชูกลักพริกจึงแก้พราณเจตบุตรอ้างว่าเป็นพระราชสาสน์ของพระเจ้ากรุงสญชัย จึงได้พาไปยังคั่นทางที่จะไปอาศรมฤาษี

ภาพประกอบ 7 กัณฑ์ที่ 6 จุลพน

กัณฑ์ที่ 7 มหาพน เป็นกัณฑ์ป่าใหญ่ ชุชกหลอกล่ออจตุตถายีให้บอกทางสู่อาศรมพระเวสสันดรแล้วก็รอนแรมเดินไพร่ไปหา เมื่อถึงอาศรมฤๅษี ชุชกได้พบกับอจตุตถายี ชุชกใช้การหลอกล่อจนอจตุตถายีจึงให้ที่พักหนึ่งคืนและบอกเส้นทางไปยังอาศรมพระเวสสันดร

ภาพประกอบ 8 กัณฑ์ที่ 7 มหาพน

กัณฑ์ที่ 8 กัณฑ์กุมาร เป็นกัณฑ์ที่พระเวสสันดรทรงให้ทางสองโอรสแก่แต่่าชุชก กล่าวถึงพระนางมัทรีฝันร้ายเหมือนบอกเหตุแห่งการพลัดพราก รุ่งเช้าเมื่อนางมัทรีเข้าป่าหาอาหารแล้ว ชุชกจึงเข้าเฝ้าทูลขอสองกุมาร สองกุมารจึงพากันลงไปซ่อนตัวอยู่ที่สระ พระเวสสันดรจึงลงเสด็จติดตามสองกุมาร แล้วจึงมอบให้แก่ชุชก

ภาพประกอบ 9 กัณฑ์ที่ 8 กัณฑ์กุมาร

กัณฑ์ที่ 9 กัณฑ์มัทรี เป็นกัณฑ์ที่พระนางมัทรีทรงได้ตัดความห่วงหาอาลัยในสายเลือด อนุโมทนาทานโอรสทั้งสองแก่ชุก กล่าวถึงพระนางมัทรีเดินเข้าไปหาผลไม้ในป่าลึก จนล้อยเข็นจึงเดินทางกลับอาศรม แต่มีเทวดาแปลงกายเป็นเสือนอนขวางทาง จนค่ำเมื่อกลับถึงอาศรมไม่พบโอรส พระเวสสันดรได้กล่าวว่ นางนอใจ จึงออกเที่ยวหาโอรสและกลับมาสิ้นสติต่อเบื้องพระพักตร์ พระองค์ทรงตกพระทัยลืมนว่าเป็นดาบสจึงทรงเข้าอุ้มพระนางมัทรีและทรงกันแสง เมื่อพระนางมัทรีฟื้นจึงถวายบังคมประทานโทษ พระเวสสันดรจึงบอกความจริงว่าได้ประทานโอรสแก่ชุกแล้ว หากชีวิตไม่สิ้นคงจะได้พบ นางจึงได้ทรงอนุโมทนา

ภาพประกอบ 10 กัณฑ์ที่ 9 กัณฑ์มัทรี

กัณฑ์ที่ 10 สักกบรรพ เป็นกัณฑ์ที่พระอินทร์จำแลงกายเป็นพราหมณ์มาขอพระนางมัทรี แล้วถวายคืนพร้อมถวายพระพร 8

ภาพประกอบ 11 กัณฑ์ที่ 10 สักกบรรพ

กัณฑ์ที่ 11 มหาราช เป็นกัณฑ์ที่เทพเจ้าจำแลงองค์ทำนุบำรุงขวัญสองกุมาร ก่อนเสด็จนิวัตถึงมหานครสีพี กล่าวถึงเมื่อชุกกเดินทางผ่านป่าใหญ่ได้ผูกสองกุมารไว้ที่โคนต้นไม้ ส่วนตนเองปีนขึ้นไปนอนต้นไม้ เหล่าเทพเทวดาจึงแปลงร่างลงมาปกป้องสองกุมาร จนเดินทางถึงกรุงสีพี พระเจ้ากรุงสีพีเกิดนิมิตฝันตามคำทำนายยังความปีติปราโมทย์ เมื่อเสด็จลงหน้าลานหลวง ตอนรุ่งเช้าทอดพระเนตรเห็นชุกกพา कुमारน้อยสององค์ ทรงทราบความจริงจึงพระราชทานค่าไถ่คืน ต่อมาชุกกก็ดับชีพตักษัยด้วยเพราะเดโชราตุไม่ย่อย ชาลีจึงได้ทูลขอให้ไปรับพระบิดาพระมารดา นิวัตพระนคร ในขณะที่เดียวกันเจ้านครลิงคะได้โปรดคืนช้างปัจจัยนาคแก่นครสีพี

ภาพประกอบ 12 กัณฑ์ที่ 11 มหาราช

กัณฑ์ที่ 12 ฉกษัตริย์ เป็นกัณฑ์ที่ทั้งหกษัตริย์ถึงวิสัญญีภาพสลบลงเมื่อได้พบหน้า ณ อาศรมดาบสที่เขาวงกต พระเจ้ากรุงสุโขทัยใช้เวลา 1 เดือน กับ 23 วันจึงเดินทางถึงเขาวงกต เสี่ยงโหร้องของทหารทั้ง ๔ เหล่า พระเวสสันดรทรงคิดว่าเป็นข้าศึกมารบนครสีพี จึงชวนพระนางมัทรีขึ้นไปแอบดูที่ยอดเขา พระนางมัทรีทรงมองเห็นกองทัพพระราชบิดาจึงได้ตรัสทูลพระเวสสันดรและเมื่อหกษัตริย์ได้พบหน้ากันทรงกันแสงสุดประมาธ รวมทั้งทหารเหล่าทัพ ทำให้ป่าใหญ่สนั่นครั่นครื้นท้าวสักกะเทวราชจึงได้ทรงบันดาลให้ฝนตกประพรมหกษัตริย์และทวยหาญได้หายเศร้าโศก

ภาพประกอบ 13 กัณฑ์ที่ 12 ฉกษัตริย์

กัณฑ์ที่ 13 นครกัณฑ์ เป็นกัณฑ์ที่หกษัตริย์นำพยุหโยธาเสด็จนิวัตพระนคร พระเวสสันดรขึ้นครองราชย์แทนพระราชบิดา เป็นกัณฑ์สุดท้ายเมื่อพระเจ้ากรุงสุโขทัยตรัสสารภาพผิด พระเวสสันดรจึงทรงลาผนวชพร้อมทั้งพระนางมัทรี และเสด็จกลับสู่สีพีนคร เมื่อเสด็จถึงจึงรับสั่งให้ชาวเมืองปล่อยสัตว์ที่กักขัง ครั้นยามราตรีพระเวสสันดรทรงปริวิตกว่า รุ่งเช้าประชาชนจะแตกตื่นมารับบริจาคทาน พระองค์จะประทานสิ่งใดแก่ประชาชน ท้าวโกสีห์ได้ทราบจึงบันดาลให้มีฝนแก้ว 7 ประการ ตกลงมาในนครสีพีสูงถึงหน้าแข้ง พระเวสสันดรจึงทรงประกาศให้ประชาชนขนเอาไปตามปรารถนา ที่เหลือให้ขนเข้าพระคลังหลวง ในกาลต่อมาพระเวสสันดรเถลิงราชสมบัติปกครองนครสีพีโดยทศพิธราชธรรมบ้านเมืองร่มเย็นเป็นสุขตลอดพระชนมายุ

ภาพประกอบ 14 กัณฑ์ที่ 13 นครกัณฑ์

กัณฑ์หลอน กัณฑ์ช้อน กัณฑ์จอบ กัณฑ์แถมสมภาร ในขณะที่พระสงฆ์กำลังเทศน์มหาชาติตามกัณฑ์ต่าง ๆ ชาวบ้านจะมีการแห่ “กัณฑ์หลอน” ซึ่งเป็นกัณฑ์ที่ชาวบ้านรวมกลุ่มกันแห่รอบหมู่บ้านเพื่อให้เพื่อนบ้านได้ร่วมถวายปัจจัยสมทบ หลังจากนั้นจึงแห่ไปที่วัดเมื่อพระเทศน์จบก็จะถวายกัณฑ์หลอนแก่พระที่เทศน์ในกัณฑ์นั้น เป็นการถวายกัณฑ์เพิ่มจากเจ้าของกัณฑ์อีกครั้งหนึ่ง

กัณฑ์ช้อน เป็นกัณฑ์ที่แห่ไปพร้อมกับกัณฑ์หลอนแต่ไม่ได้ถวายพระที่กำลังเทศน์ อาจถวายสมภารประจำวัด หรือพระที่กำลังเทศน์แห่

กัณฑ์จอบ เป็นการถวายกัณฑ์เทศน์ที่เพิ่มจากเจ้าของกัณฑ์อีกทีหนึ่ง เป็นการถวายจำเพาะเจาะจงพระรูปใดรูปหนึ่ง

เทศน์แห่ เป็นการเทศน์คล้าย ๆ กับลำยาวของภาคอีสานโดยมีเนื้อหาเป็นยาวชวนให้ติดตาม กัณฑ์ที่นิยมเทศน์คือกัณฑ์มัทรี กัณฑ์มหाराช กัณฑ์นครกัณฑ์ โดยจะใช้พระที่เสียงดีมาเทศน์คั่นกลางเพื่อไม่ให้ผู้มาฟังเทศน์ง่วงนอน

กัณฑ์แถมสมภาร เป็นกัณฑ์ที่พระเทศน์ได้ดี น่าเสียงกินใจ ผู้ฟังก็จะถวายแถมกัณฑ์แก่พระผู้เทศน์กัณฑ์นั้น

พิธีการในบุญสะเทวด งานบุญสะเทวดาถือเป็นงานยิ่งใหญ่ของชาวอีสาน ถือเป็นงานที่รวมน้ำใจของชุมชน ตลอดทั้งญาติพี่น้องลูกหลานที่อยู่ต่างถิ่นก็ถือโอกาสกลับมาเยี่ยมบ้านเพื่อร่วมทำบุญ รวมทั้งลูกหลานที่ทำงานอยู่กรุงเทพฯ ก็ชักชวนพรรคพวกนำผ้าป่ามาทอดถวายสบทบในหมู่บ้านเช่นเดียวกัน ขั้นตอนการจัดงานบุญสะเทวดามีดังนี้ คือ

การกำหนดวันงาน ก่อนวันจัดงานผู้นำหมู่บ้านจะประชุมลูกบ้านเพื่อเตรียมความพร้อมในการจัดงานที่วัดร่วมกับเจ้าอาวาสเพื่อปรึกษาหารือเกี่ยวกับกำหนดวันจัดงาน ครั้นเมื่อได้กำหนดวันที่จัดงานแล้วก็จะมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบให้กับกรรมการแต่ละคณะ เช่น การจัดพิมพ์ใบฎีกาบอกบุญ การจัดเตรียมอาหารต้อนรับแขก การเตรียมเครื่องอัฐบริขารที่จะถวายพระภิกษุสามเณรในงาน การติดต่อมหรสพที่จะมาร่วมในงาน

การเตรียมงาน เมื่อได้กำหนดงานแล้วลูกบ้านก็จะมารวมกันที่วัดในวันต่อมาเพื่อเตรียมดอกไม้ประดับประดับบริเวณศาลาการเปรียญ (โรงธรรม) จัดทำพวงมาลัย ธงทิวประดับหมากพันท่า เมียงพันท่า เทียนพันท่า รูปพันท่า ปืนดาบ อย่างละพันท่า พร้อมกับขึงค้ายสายสิญจน์ ตั้งหม้อน้ำมนต์ พานบายศรี 8 พาน เตรียมโองน้ำ ตั้งที่มูมธรรมาสน์ 4 โอง ภายในโองจะมีจอกแหนดอกไม้ชนิดต่าง ๆ ที่เตรียมไว้ พร้อมทั้งปั้นรูปสัตว์ต่าง ๆ ไว้ใต้ธรรมาสน์ จากนั้นจะปักธงรอบโรงธรรมนอกศาลาแปดทิศ เพื่อเป็นเขตป้องกันพญามารไม่ให้ล่วงล้ำเข้ามา โดยจะมีการจัดข้าวพันท่าก่อนวางเรียงรายรอบเสาธง นอกจากนั้นจะเป็นการเตรียมผ้าหะเหวดถือเป็นหัวใจสำคัญในการแห่พระเหวด โดยการเย็บผ้าสีขาวเป็นแนวยาวต่อกันไป วาดเป็นเรื่องราวตามกัณฑ์ต่าง ๆ

ส่วนทางด้านทิศตะวันออกของโรงธรรมจะตั้งหออุปคตสร้างด้วยไม้ไผ่สานมีความสูงพอประมาณ ภายในหออุปคตจะมีต้นกล้วยและต้นอ้อย เครื่องอัฐบริขารต่าง ๆ เช่น บาตร รม กระจอน กาน้ำ สบง จีวร อย่างละ 1 อย่าง พร้อมพระคาถาพระอุปกตวงไว้รอบบริเวณหออุปคต

วันงาน ในการจัดงานบุญหะเหวดจะมีการจัดพิธีสำคัญอยู่ 3 วัน คือ วันรวมวันงัน และวันเทศน์มหาชาติ

วันรวม หรือ มื้อโฮม เป็นวันที่ชาวบ้านเตรียมทำอาหาร ขนมจีน ขนมหวานต่าง ๆ เพื่อเตรียมใส่บาตรในวันรุ่งขึ้น และต้อนรับญาติพี่น้องที่มาจากต่างหมู่บ้าน ส่วนในตอนบ่ายจะมีพิธีแห่อุปกต โดยสมมุติเอาก้อนหินตามห้วย หนอง คลอง บึง มาปั้นเป็นอุปกตแห่มาประดิษฐ์ไว้บนห้างที่จัดเตรียมไว้ พระอุปกตจะช่วยปกป้องคุ้มครองมิให้เกิดภัยอันตรายให้โชคลาก

วันงัน หรือ มื้องัน (การคบงันตามประเพณี) เป็นวันแห่พระเวสสันดรเข้าเมืองตามกัณฑ์ต่าง ๆ ชาวบ้านในแต่ละคุ้มก็จะแต่งกายและสวมบทตัวละครที่บ่งบอกถึงเรื่องราวในแต่ละกัณฑ์ ส่วนตอนเย็นของมื้องันจะมี “การเทศน์พระมาลัย” หรือ “การเทศน์พระมาลัยหมื่นพระมาลัยแสน” ตามประวัตินั้นพระมาลัยหมื่นพระมาลัยแสนเป็นอรหันต์องค์สุดท้าย มีอิทธิฤทธิ์สามารถไปเยี่ยมนรก เยี่ยมสวรรค์ได้ แล้วนำเรื่องราวมาบอกเล่าให้ชาวพุทธยึดมั่นในพระพุทธศาสนา

วันเทศน์มหาชาติ วันที่สามในตอนเช้าจะมีพิธีตักบาตรข้าวพันก้อนถวายพระอุปัคต ส่วนในตอนเช้าจะเป็นการตักบาตร ถวายภัตตาหารเช้า จากนั้นจะเป็นการเทศน์สังกาศ (ศักราช) เป็นกัณฑ์เริ่มต้น โดยจะมีสามเณรน้อยเป็นองค์เทศน์หรืออาจเทศน์พร้อมกันสององค์ แล้วจึงเป็นการเทศน์มหาชาติกัณฑ์แรก คือกัณฑ์ทศพร จนถึงกัณฑ์สุดท้ายคือกัณฑ์นครกัณฑ์ (มณี พะยอมยงค์. 2519 : 21-24)

กินข้าวปุ้น บุญพะเหวด ฟังเทศน์มหาชาติ ที่เมืองสาเกตนคร กล่าวได้ว่าการจัดงานบุญพะเหวด หรือ งานบุญพระเวสสัน นั้นมีการจัดขึ้นโดยทั่วไปในชนบทอีสาน แต่ที่จังหวัดร้อยเอ็ดนั้น ได้ให้ความสำคัญของประเพณีอันดีงามของชุมชน โดยได้จัดงาน “กินข้าวปุ้น เาบุญพะเหวด ฟังเทศน์มหาชาติ” ในช่วงเดือนมีนาคมซึ่งตรงกับเดือนสี่ของทุก ๆ ปี โดยมีการจัดครั้งแรกในปี 2534 ภายใต้วามร่วมมือจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย หน่วยงานภาครัฐ และองค์กรเอกชนในท้องถิ่น เพื่อสืบสานประเพณีท้องถิ่นให้เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดร้อยเอ็ด อีกทั้งเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในจังหวัด โดยจัดขึ้นบริเวณสวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ร้อยเอ็ด และบริเวณหน้าบึงปลาอุบ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2544 : 10-12)

ในวันแรกของงานจะมีพิธีเชิญพระอุปัคตรอบเมือง ในวันต่อมาจะมีพิธีทักษิณานุประทาน การเทศน์มาลัยหมื่นมาลัยแสน ตามความเชื่อของชาวอีสาน ส่วนในพิธีเปิดงานจะมีขบวนแห่ 13 กัณฑ์ แสดงออกถึงเนื้อหาในแต่ละกัณฑ์ หลังจากนั้นจะนำผ้าพะเหวดมากางไว้รอบ ๆ บริเวณบึงปลาอุบ เพื่อให้ผู้ร่วมงานได้ชมภาพเรื่องราวอีกครั้ง แต่สิ่งที่ประทับใจสำหรับผู้ที่มาเที่ยวงานบุญพะเหวดที่จังหวัดร้อยเอ็ดอีกประการหนึ่งคือการจัดเตรียมข้าวปุ้นไว้สำหรับต้อนรับผู้มาเยือนในแต่ละร้านที่จัดนิทรรศการ เหมือนหนึ่งพระเวสสันดรที่ทรงให้ทานแก่ทวยราษฎร์ของพระองค์ ส่วนตอนเช้ามีดในวันสุดท้ายของงานเวลาตีห้าจะมีพิธีแห่ข้าวพันก้อน การตักบาตรพระสงฆ์ 101 รูป การเทศน์มหาชาติ 13 กัณฑ์ การแห่กัณฑ์หลอน กัณฑ์จอบ และกัณฑ์แถมสมภาร เป็นอันเสร็จสิ้นพิธีงานบุญพะเหวดของชาวจังหวัดร้อยเอ็ด หลายท้องถิ่นในภาคอีสานได้มีการจัดงานบุญพะเหวดเช่นเดียวกันที่จังหวัดร้อยเอ็ด โดยได้มีการปรับเปลี่ยนพิธีการตามยุคสมัย ปัจจุบัน ทั้งนี้ยังคงยึดหลักและแนวทางตามประเพณีดั้งเดิมเป็นสำคัญ (น้อย รุขราษฎร์. 2519 : 21-24)

ถึงเดือนสี่มีบุญพะเหวด เทศน์มหาชาติ ถึงเดือนห้ามีบุญสงกรานต์ ต่อถึงเดือนหกฝนเริ่มตกมีงานบุญบั้งไฟ จนถึงฤดูกาลทำนาเวียนมาอีกครั้งหนึ่ง วิถีชีวิตของชาวชนบทอีสานยังคงตราตรึงทำงานในท้องทุ่ง เริ่มจากหว่านกล้า ปักดำ กินข้าวตั้งท้องรอการเก็บเกี่ยว นวดข้าว และขนขึ้นสู่ยุ้งฉาง คือความภาคภูมิใจที่หาใครเปรียบปาน ในวันแรกของงานจะมีพิธีเชิญพระอุปัคตรอบเมือง ในวันต่อมาจะมีพิธีทักษิณานุประทาน การเทศน์มาลัยหมื่นมาลัยแสน ตามความเชื่อของชาวอีสาน ส่วนในพิธีเปิดงานจะมีขบวนแห่ 13 กัณฑ์ แสดงออกถึงเนื้อหาในแต่ละกัณฑ์

หลังจากนั้นจะนำผ้าหะเหวดมาวางไว้รอบ ๆ บริเวณบึงพลาญชัย เพื่อให้ผู้มาร่วมงานได้ชมภาพเรื่องราวอีกครั้ง แต่สิ่งที่ประทับใจสำหรับผู้ที่มาเที่ยวงานบุญหะเหวดที่จังหวัดร้อยเอ็ดอีกประการหนึ่งคือการจัดเตรียมข้าวปุ้นไว้สำหรับต้อนรับผู้มาเยือนในแต่ละร้านที่จัดนิทรรศการ เหมือนหนึ่งพระเวสสันดรที่ทรงให้ทานแก่ทวยราษฎร์ของพระองค์ ส่วนตอนเช้ามีคินในวันสุดท้ายของงานเวลาตีห้าจะมีพิธีแห่ข้าวพันก้อน การตักบาตรพระสงฆ์ 101 รูป การเทศน์มหาชาติ 13 กัณฑ์ การแห่กัณฑ์หลอน กัณฑ์จอบ และกัณฑ์แถมสมภาร เป็นอันเสร็จสิ้นพิธีงานบุญหะเหวดของชาวจังหวัดร้อยเอ็ด

วิถีการดำเนินชีวิตของชาวอีสานในแต่ละช่วงจึงมักเกี่ยวโยงกับคติความเชื่อและประเพณีวัฒนธรรมในท้องถิ่นที่สืบทอดกันมา แม้ว่าความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีได้ครอบคลุมไปทั่วทุกหมู่บ้าน แต่ความเชื่อและความศรัทธาของชาวอีสานที่มีต่อพุทธศาสนาและประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามมิเคยเปลี่ยนแปลงไป การจัดงานบุญหะเหวดของชาวอีสานจึงเป็นเสมือนการสร้างขวัญและกำลังใจในการประกอบอาชีพการงาน เพื่อให้สมาชิกในครอบครัวและชุมชนมีความสามัคคี อยู่เย็นเป็นสุข มีความเอื้ออาทรที่ดีต่อกัน นั่นคือปรัชญาแห่งการดำรงชีวิตที่แท้จริงของชาวอีสาน งานบุญหะเหวดเป็นประเพณีที่ยิ่งใหญ่ของชาวอีสาน เป็น 1 ในประเพณี ฮีต 12 ซึ่งนิยมทำกันทุกหมู่บ้าน ด้วยความเชื่อกันว่าหากได้ฟังเทศน์บุญหะเหวดครบ 13 กัณฑ์ จบภายในวันเดียวและจัดพิธีตั้งเครื่องคาย (บูชา) ได้ถูกต้อง อาณิสสจะคลบ้นดาลให้ไปเกิดในศาสนาของพระศรีอริยเมตไตร ซึ่งเป็นดินแดนแห่งความสุขสงบ แต่ในทางกลับกันหากตั้งเครื่องคายไม่ถูกต้องก็จะคลบ้นดาลให้เกิดอาเพศต่าง ๆ นานา การจัดงานบุญหะเหวดแต่ละครั้งเป็นงานบุญสำคัญ ที่ทุกคนในหมู่บ้านต้องมาร่วมกัน นอกจากการฟังเทศน์มหาชาติแล้ว ประเพณีนี้ยังแฝงด้วยความเชื่อหลายประการเข้าไว้ด้วยกัน ที่สำคัญได้แก่ ความเชื่อเรื่องพระอุปคุต ซึ่งเป็นพระผู้รักษาพิธีให้ดำเนินไปอย่างราบรื่น ตั้งแต่ต้นจนจบ ไม่มีพญามารมารบกวน (คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. 2529 : 20-22)

ประเพณีบุญหะเหวดของจังหวัดร้อยเอ็ด ได้รับการฟื้นฟูให้เป็นประเพณีประจำจังหวัด โดยเริ่มในปี พ.ศ. 2534 จัดขึ้น ณ สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ กำหนดจัดวันเสาร์และอาทิตย์แรกของเดือนมีนาคม วันศุกร์ แห่พระอุปคุต / วันเสาร์ ขบวนแห่ 13 กัณฑ์ / วันอาทิตย์ ฟังเทศน์มหาชาติและ แห่กัณฑ์หลอน ซึ่งหมายถึง จุดปัจจัยที่ชาวบ้านร่วมกันทำเป็นขบวนถวายแด่พระที่กำลังเทศน์อยู่ในขณะนั้น และ แห่กัณฑ์จอบ ซึ่งหมายถึง จุดปัจจัยบ้านร่วมกันทำขึ้นเพื่อเจาะจงถวายแด่พระที่ศรัทธาซึ่งเทศน์ในวันนี้ หลายคนคงจะสงสัยอยู่ว่าคำว่า "หะเหวด" มีความหมายอย่างไร คำว่า "หะเหวด" นั้นเป็นการออกเสียงตามสำเนียงอีสาน มาจากคำว่า "พระเวส" หมายถึงพระเวสสันดร งานบุญหะเหวดเป็น 1 ในประเพณี 12 เดือน หรือ ฮีตสิบสองของชาวอีสาน (การทำบุญประเพณี 12 เดือน) โดยประเพณีนี้จะจัดขึ้นในเดือนที่ 4 ของไทยหรือ

เดือนมีนาคม โดยกำหนดจัดงานในวันเสาร์และอาทิตย์แรกของเดือนมีนาคม ประเพณีบุญผะเหวด หรือบุญเดือนสี่นั้น สะท้อนให้เห็นถึง ความศรัทธาอันแรงกล้าในพระพุทธศาสนา ซึ่งชาวอีสาน ยึดถือและปฏิบัติกันมาช้านานและอย่างเคร่งครัด เพราะถือว่าเป็นงานบุญใหญ่ที่สุดก็ว่าได้

การจัดงานบุญผะเหวดนั้นอยู่ที่การเทศน์เรื่องพระเวสสันดรชาดกหรือเทศน์ มหาชาติ มีจำนวนทั้งหมด 13 กัณฑ์ โดยชาวอีสานมีความเชื่อว่าถ้าหากว่าฟังเทศน์ครบทั้งหมดวัน เดียว และจัดเตรียมเครื่องคาย (บูชา) ได้ถูกต้อง ก็จะได้เกิดในศาสนาพระอริยมตไตรย แต่ถ้าหาก คั้งเครื่องคาย (บูชา) ไม่ถูกต้อง จะทำให้เกิดอาเพศและสิ่งไม่ดีต่างๆ ตามมา จึงทำให้ทุกคนใน หมู่บ้าน ให้ความสำคัญกับงานนี้อย่างมาก โดยจะมาทำพิธีร่วมกันอีกประการหนึ่ง คือ เพื่อระลึกถึง พระเวสสันดร พระโพธิสัตว์ผู้บำเพ็ญเพียรบารมีชาติสุดท้ายของพระองค์ก่อนจะเสวยชาติ และตรัสรู้ เป็นพระพุทธเจ้าในภายหลัง นอกจากการฟังเทศน์มหาชาติแล้ว ประเพณีนี้ยังได้แฝงความเชื่อหลาย ประการไว้ด้วย คือ ความเชื่อในเรื่องพระอุปคุต อันเป็นพระผู้รักษาพิธีต่างๆ ให้ดำเนินไปอย่าง ราบรื่นตั้งแต่ต้นจนจบ โดยเชื่อกันว่าในการทำบุญแต่ละครั้งจะมีมารเข้ามาขัดขวางทำลายพิธี ชาวพุทธจึงต้องนิมนต์พระอุปคุตมาร่วมพิธีด้วย เพื่อช่วยขจัดอันตรายต่างๆ และเกิดความสวัสดี มงคลอีกด้วย การนิมนต์พระอุปคุตจะเริ่มทำก่อนวันเทศน์มหาชาติหนึ่งวัน เรียกว่า "มือโสม (วันสุกดิบ)" ในตอนบ่ายจะทำพิธีแห่พระเวส (พระเวสสันดร) เข้าเมือง หลังจากนั้นจะนิมนต์พระ อุปคุตมาสถิต ณ บริเวณพิธี โดยมีขบวนแห่ดอกไม้ รูป เทียน ขันห้าหรือขันแปด ไปยังสระน้ำที่ อยู่ใกล้ๆ แล้วผู้อาวุโสจะหยิบก้อนหินจากสระน้ำถ้ำ 3 ครั้ง ก่อนจะนำหินมาสถิตๆ ไว้ยัง "หอพระอุปคุต" (สมมุติว่าหินนั้นเป็นพระอุปคุต) โดยกำหนดหอพระอุปคุตเป็นศาลเพียงตา หรือทำ หิ้งบูชาอยู่ในมณฑลพิธี ซึ่งจะมีเครื่องบูชาต่างๆ ได้แก่ บาทพระ, ขันห้าหรือขันแปด, ผ้าไตรจีวร, พานหมากและพานยาสูบ, รมกางกั้นแดด, น้ำดื่มและกระโถน (สิริวัฒน์ คำวันสา. 2521 : 77)

มูลเหตุที่ทำให้เกิดเทศน์มหาชาติ

มีเรื่องเล่าในพระมาลัยหมื่นมาลัยแสนว่า ครั้งหนึ่งพระมาลัยเถรเจ้าได้ขึ้นไหว้ พระธาตุเกตแก้วจุฬามณี บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ได้พบและสนทนาธรรมกับพระศรีอริยมตไตรย โภธิสัตว์ ผู้ซึ่งจะมาตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต ถัดจากพระสมณะโคดมพุทธเจ้าองค์ปัจจุบัน ตอนหนึ่งของพระมาลัยเถรจะกล่าวกับพระศรีอริยมตไตรย โภธิสัตว์ ว่าประชาชนชาวโลกมีความ ปรรารถนา ใคร่อยากเกิดร่วมในศาสนาของพระองค์ จะให้ชาวโลกประพฤติปฏิบัติอย่างไร พระศรีอริยมตไตรย โภธิสัตว์เมื่อทราบความประสงค์ของมนุษย์ในโลกแล้ว จึงได้สั่งความกับพระ มาลัยเถรเจ้าว่า ถ้ามนุษย์ทั้งหลายปรารถนาจะได้พบและเกิดร่วมศาสนากับพระองค์แล้ว จงรักษา สีลอย่าให้ขาด ให้ทานสม่ำเสมอแก่สมณะชีพราหมณ์ ยากแก่ใจ ผู้ยากไร้ทั้งหลาย จงอย่าได้ด่าว่า ฆ่าพ่อ ตีแม่ สมณะชีพราหมณาจารย์ อย่ายุยงพระสงฆ์หมู่คณะให้แตกสามัคคีกัน ให้ตั้งใจฟัง

พระธรรมเทศนาเรื่องพระเวสสันดรชาดก ให้จบสิ้นภายในวันเดียวโดยความเคารพ จึงจะได้เกิดร่วม
ศาสนาและพบเห็นพระองค์สาร (สารทศนายนันท์. 2522 : 4)

ประเพณีบุญผะเหวด และการส่งเสริมคุณค่าทางวัฒนธรรม

ไปกินข้าวปุ้น เอาบุญบุญผะเหวด

คิดสอดบ้าน บุญพระเวสสันคือสืหลาย

คือสิมิกัณฑ์หลอน แห่งนลำพ็อน

ทศพรกัณฑ์ตื่น มหาพนไกล่สิเที่ยง

เสียงมะลิกักกึ้น อย่าลืมอ้ายผู้อยู่ไกล

บทกลอนขับลำนำภาคอีสานที่คุณลุงลาว คำหอม เขียนไว้ในคำนำหนังสือรวมเรื่อง
สั้น ชุดฟ้าปกัน บ่งบอกถึงห้วงคำนึงของคนพลัดถิ่นที่มาใช้ชีวิตอยู่ในเมืองหลวง ได้ถวิลหาบ้านเกิด
ในยามที่มีงานบุญประเพณีประจำหมู่บ้าน ยิ่งหากว่ามีการใส่ท่วงทำนองขับลำนำประกอบแล้วแล้ว
ช่างบาดลึกวังเวงเข้าไปในหัวใจยิ่งนัก (ประคอง นิมมานเหมินนธ์. 2526 : 2-3)

ย่างเข้าเดือนสี่ในปีนี้เป็นแผ่นดินอีสานแล้งร้อนแต่น้ำใจไม่เคยแห้งหายไปจาก
แผ่นดิน เช่นเดียวกันกับจารีตประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นตามแนวทาง “สืบสอยดา วาสอยปู่”
ยังคงอยู่คู่แผ่นดินอีสานตลอดไปเช่นเดียวกันกับขนบธรรมเนียมฮีต 12 หรือจารีต 12 เดือนของชาว
อีสาน แม้ว่าวันเวลาผันเปลี่ยนไปแต่วิถีชีวิตเหล่านี้ยังคงหมุนเวียนไปตามวิถีชีวิตของของชาวอีสาน
ในยุคของสังคมแห่งการสื่อสารครอบคลุมความเป็นสังคมชนบท วิถีชีวิตถูกปรับเปลี่ยนสู่สภาพ
สังคมเมืองมากยิ่งขึ้น วิถีแห่งวัฒนธรรมพื้นบ้านได้ถูกเผยแพร่และเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมการ
ท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น

งาน “บุญผะเหวด” ที่จังหวัดร้อยเอ็ดก็ถือได้ว่าเป็นหนึ่งในกิจกรรมการฟื้นฟูวิถี
ชีวิตของจารีตประเพณีของสังคมอีสานโดยทั่วไป แต่ถูกปรับแต่งเปลี่ยนรูปโฉมใหม่ร่วมกับ
วัฒนธรรมการกินของชาวอีสานคือ “ข้าวปุ้น” ที่ถือได้ว่าเป็นอาหารยอดนิยมของชาวอีสาน ใน
ปัจจุบันจะมีการผลิตแป้งขนมจีนสำเร็จรูปจำหน่ายในท้องตลาดโดยทั่วไป แต่ต้องนำมาทอดให้เข้า
กันเสียก่อน จากนั้นจึงบรรจุลงในกระบอกบีบเส้นขนมจีนโดยจะมีรูเจาะไว้ที่ปลายด้านหนึ่ง เมื่อ
ออกแรงกดแป้งเข้าไปในกระบอกบีบจะทำให้ เส้นขนมจีนไหลออกจากปลายกระบอก ลงในหม้อ
ต้มน้ำร้อนจะทำให้ได้เส้นขนมจีนที่สุกสะอาดก่อนที่จะนำไปจัดวางเป็นกลุ่ม ๆ เรียกว่า “จับ” หรือ
ในบางถิ่นก็จะเรียกว่า “หั่ว” นำไปจัดวางในตะกร้าเพื่อจำหน่ายแก่ลูกค้า หรือเพื่อนำไปปรับประทาน
กับน้ำยาแต่ละประเภท บางพื้นที่จะนำผลไม้หรือสมุนไพรมาเป็นส่วนผสมของแป้ง เช่น ฟักทอง
แครอท ดอกอัญชัน ทำให้มีสีสรรที่แปลกตามีสมาชาติแตกต่างไปจากขนมจีนทั่วไป (ธวัช ปุณโณทก.
2546 : 350-392)

ตำนาน พระอุปลุต

จากการค้นหาข้อมูลของพระอุปลุตนั้น เราทราบเพียงว่า ท่านเกิดหลังพระพุทธเจ้า เสด็จปรินิพพานแล้ว ประมาณ พ.ศ. 218 ปี แต่ไม่ทราบ ภูมิเดิมของท่านละเอียดว่าเป็นบุตรของใคร เกิดในวรรณะอะไร และที่ไหน จากการสันนิษฐานตามตำนาน พระเถระอุปลุตน่าจะเป็นชาวเมืองปาตลีบุตร เมื่อบวชแล้วบำเพ็ญเพียร จนสำเร็จเป็นพระอรหันต์จีนาสพ สำเร็จอภิญญาต่างๆ จนสามารถแสดงอภินิหาร เป็นที่เลื่อมใสมาจนทุกวันนี้ มีปฏิปทาดำเนินไปในทางสันโดษ มกน้อย นัยว่าท่านเนรมิตเรือนแก้ว (กุฏิแก้ว) ขึ้นในท้องทะเลหลวง (สะดือทะเล) แล้วก็ลงไปอยู่ประจำ ที่กุฏิแก้วตลอดเวลา เมื่อมีเหตุเภทภัยเกิดขึ้นในพระศาสนา หรือเมื่อมีพิธีกรรมใหญ่ๆ หรือมีผู้นิมนต์ ท่านก็จะขึ้นมาช่วยเหลือ ด้วยความเต็มใจเสมอ (เดิม วิภาคย์พจนกิจ. 2532 : 637)

สรุปรวมความได้ว่า พระเถระสำคัญองค์หนึ่ง ในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช (ผู้นำกองทัพธรรมแผ่กระจายไปทั่วโลก) เป็นพระเถระผู้เปี่ยมด้วยพุทธานุภาพ และฤทธิ์เดชเกรียงไกร สามารถปราบพญามารและกำจัดสิ่งชั่วร้าย ที่จะมาทำลายพิธีกรรมใหญ่ ๆ มาแต่ครั้งโบราณเรื่องราวก็มีอยู่ว่า เมื่อประมาณปลายพุทธศตวรรษที่ 2 หลังพุทธปรินิพพาน ณ นครปาตลีบุตรราชธานี (ปัจจุบันคือเมืองปัตนะ ภาคใต้อินเดีย) พระเจ้าอโศกมหาราช ผู้ครองราชสมบัติในขณะนั้น ทรงเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง ตามตำนานกล่าวว่า ได้ทรงสร้างพระวิหารและพระสถูป มากมายทั่วทั้งชมพูทวีป (คำว่ามากถึงแปดหมื่นสี่พันองค์) เป็นผู้รวบรวมและขุดค้นพระบรมสารีริกธาตุ เพื่อจะนำไปบรรจุในสถูปที่พระองค์ทรงสร้างไว้ทุกแห่ง เมื่อการบรรจุพระบรมสารีริกธาตุเสร็จเรียบร้อยแล้ว พระองค์ก็ทรงปรารถนา ที่จะจัดให้มีการฉลองสมโภชพระสถูปเจดีย์ทั้งหมดนั้น เป็นการมหิพารยิ่ง ตลอด 7 ปี 7 เดือน 7 วัน และเพื่อให้การฉลองสมโภช เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ปราศจากอุปสรรค จึงใคร่จะอาราธนาพระสงฆ์จีนาสพ ที่ทรงอิทธิฤทธิ์ มาเป็นผู้คุ้มครองงาน ให้ปราศจากการรบกวนจากมารร้ายต่าง ๆ แต่พระสงฆ์ในนครปาตลีบุตร ไม่มีรูปใดที่จะสามารถ เป็นผู้คุ้มครองงานมหกรรมอันยิ่งใหญ่นี้ ให้พ้นจากภัยทั้งหลายทั้งปวงได้ (โดยเฉพาะภัยจากพญาวัสสวดีมาร ผู้มีฤทธิ์ยิ่งกว่าภูตผีปีศาจทั้งหลาย) นอกเสียจากพระอุปลุตเถระผู้เดียวเท่านั้น พระสงฆ์ทั้งปวงจึงตั้งตัวแทน 2 รูป ลงไปอาราธนาพระอุปลุตเถระผู้เรืองฤทธิ์ มาช่วยรักษาความปลอดภัย ในงานสมโภชครั้งนี้ ซึ่งกล่าวกันว่า พระอุปลุตเถระองค์นี้ มีปกติสันโดษอยู่องค์เดียว เข้าฌานสมาบัติเสวยวิมุตติสุข อยู่ในมหาสมุทรอันกว้างใหญ่ภายในปราสาทแก้วที่เนรมิตขึ้น เหนือรัตนบัลลังก์ จะออกจากสมาบัติ เหาะขึ้นมาบิณฑบาตในโลกมนุษย์ ในวันพุธเพ็ญกลางเดือนเท่านั้น และในครั้งนี้อเอง พระอุปลุตเถระ ถูกพระภิกษุสองรูป ผู้ได้อภิญญาสมาบัติ ชำแรกมหาสมุทร ลงมาถึงตัวท่านแจ้งว่า ให้ท่านจงเป็นธุระ ป้องกันพญามารอย่าให้รบกวนงานฉลองพระสถูปเจดีย์ (จันง อดิวัฒน์สิทธิ์. 2535 : 10-15)

เมื่อพระอุปกุตเถระได้รับนิมนต์ ก็เดินทางมานมัสการ และรายงานตัวต่อคณะสงฆ์ในวันรุ่งขึ้น พระเจ้าอโศกมหาราช จึงได้เสด็จเข้ามานมัสการคณะสงฆ์ เพื่อขอทราบเรื่องผู้ที่จะมาทำหน้าที่รักษาการ งานฉลองสมโภชพระสถูปเจดีย์ เมื่อพระองค์ทรงทราบ ว่าผู้ที่จะมาทำหน้าที่นี้ คือพระอุปกุตเถระ ก็ทรงนึกแคลงพระทัย เนื่องจากพระอุปกุตเถระนั้น มีร่างกายผ่ายผอมดูอ่อนแอ ก็ทรงไม่แน่ใจ เกรงจะทำหน้าที่ได้ไม่สมบูรณ์ แต่ไม่ทรงตรัสว่าอะไร

ครั้นรุ่งเช้าวันใหม่ ขณะที่พระอุปกุตหาเถระ ออกบิณฑบาตในนครปาตลีบุตรนั้น พระเจ้าอโศกมหาราช ใคร่จะทดสอบฤทธิ์พระเถระ จึงทรงปล่อยช้างชัยมัน (ช้างตกมัน) ให้เข้าทำร้ายพระเถระ พระมหาอุปกุตเถระเห็นดังนั้น จึงสะกดช้างที่กำลังวิ่งเข้ามา ให้อยู่อยู่กับที่ไม่ให้เหวี่ยงประคองช้างที่สลักด้วยศิลา พระเจ้าอโศกมหาราช ทอดพระเนตรเห็นดังนั้น ก็ทรงเลื่อมใส จึงเสด็จไปขอขมาพระเถระ พระมหาอุปกุตเถระ ก็ให้อภัยทั้งแก่พระเจ้าอโศกมหาราช และพญาคชสาร เมื่อเห็นว่าพระอุปกุตเถระ มีฤทธิ์เดชมาก พระเจ้าอโศกมหาราช ก็ทรงวางพระทัย ตรัสสั่งให้เตรียมฉลองสมโภช พระสถูปเจดีย์ทั้งหมด ด้วยการปลูกปะรำร้านโรง ประดับธงทิว และประทีปโคมไฟ ตลอดระยะทางถึงโยชน์ ทำให้ตามแนวฝั่งแม่น้ำคงคา สว่างไสวไปทั่วทั้งบริเวณ บรรดากุฎิกษามยามคิดตามที่กำหนดไว้ บรรดาพระสงฆ์จีณาสพ และพระสงฆ์ปุกุชน ตลอดจนพุทธศาสนิกชน ทั้งในนครปาตลีบุตร และต่างแดนจากจตุรทิศ ก็เริ่มหลังไหลเข้าสู่บริเวณงาน พร้อมเครื่องสักการบูชา เพื่อร่วมพิธีฉลองสมโภช พระบรมสารีริกธาตุที่บรรจุอยู่ในมหาเจดีย์และเจดีย์ ทั้งแปดหมื่นสี่พันองค์ ด้วยความเลื่อมใส ศรัทธาเป็นอย่างยิ่ง และในเวลานี้เอง พญามาร (พญาวัสสวดีเทพบุตรมาร) ก็มุ่งหน้าเข้ามาในงานกับเหล่าเหมือนกัน ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะก่อความวุ่นวายต่างๆ นานา ทั้งบันดาลให้เกิดลมพายุ ทั้งแปลงร่างเป็นสัตว์ป่า และสัตว์หิมพานต์ แต่ทุกครั้งก็โดนพระอุปกุตเถระ กำราบได้หมด และสุดท้าย เพื่อให้พญามาร ออกไปจากบริเวณพิธี พระอุปกุตเถระ จึงเนรมิตร่างหมาเน่าขึ้นมาตัวหนึ่ง แล้วดึงประกาศจากเอวของท่าน ออกมาผูกร่างหมาเน่านั้น คล้องคอพญามารไว้ แล้วสาธิตว่าไม่ว่าใครก็ตาม (นอกจากท่านเอง) จะเอาหมาเน่านี้ ออกจากคอพญามารไม่ได้ แล้วจับพญามารออกไป จากบริเวณงานทันที

ด้วยความอับอาย พญามารก็ออกมาจากบริเวณงาน และพยายามแก้ร่างสุนัขเน่าออกด้วยอุทธานุภาพ แต่ทำอย่างไร ก็ไม่สามารถแก้ได้ เพราะเมื่อเอามือทั้งสอง ต้องสายประคตที่คล้องคอที่ไร ต้องมีไฟลุกขึ้นไหม้คอ และมีมือทันที สุดท้ายจะแก้ไขด้วยตนเองได้ ก็ไปหาที่พึ่งอื่น (ที่คิดว่าน่าจะช่วยได้) แต่ถึงแม้จะไปหาท้าวมหาราชทั้งสี่ พระอินทร์ ท้าวยามา ท้าวสันดุสิต ท้าวนิมิตเทวราช ตลอดจนท้าวสหสดีพรหม ก็ไม่มีใครสามารถช่วยได้ ต่างได้แต่แนะนำว่า ให้พญามารไปขอขมา และขอความเมตตา จากพระเถระผู้นั้นเสียดีกว่า

พญามารเห็นดังนั้น จึงจำใจต้องกลับไปหาพระเถระ อ้อนวอน ให้ช่วยเอาซากหมาเน่าออกจากคอให้ แล้วจะไม่มารบกวน การจัดงานอีก พระอุปกุตเถระก็อนุโลมตาม แต่ยังไม่

ไว้ใจพญามารนัก เกรงพญามาร จะกลับมาทำลายพิธีในภายหลัง จึงเดินนำพญามาร ไปยังเขาใหญ่ ลูกหนึ่ง แล้วเอาร่างหมาเน่าทิ้งลงเหว และเนรมิตให้สายประคตยาวขึ้น แล้วพันคอพญามารไว้กับเขาลูกนั้น พร้อมทั้งแจ้งว่า เมื่อเสร็จพิธีฉลองสมโภช พระมหาเจดีย์สิ้นสุดลงแล้ว จึงจะแก้ไขออก ปล่อยให้พญามารเป็นอิสระ (7 ปี 7 เดือน 7 วัน)

เวลาผ่านไปตามที่ตกลงกัน การจัดงานสมโภชน์ ก็สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี พระอุปัศฺตเถระ จึงกลับมาหาพญามาร โดยแอบอยู่ห่างๆ เพื่อฟังเสียงพญามารว่า ละพยศรีร้ายหรือยัง พญามารเอง เมื่อจากทิพยวิมานอันบรมสุข มารับทุกขเวทนาเช่นนี้ ก็ละพยศรีร้ายในสันดาน หวนนึกถึงพระพุทธโคดม จึงกล่าวสวดดี ในความเมตตากรุณา ของพระพุทธเจ้า ในเรื่องที่ทรงมีมหากรุณาธิคุณ อันยิ่งใหญ่ว่า “ทรงบำเพ็ญสิ่งอันเป็นที่สุดหามิได้ เป็นที่พึงพำนักแก่สัตว์โลกทั้งมวล ในกาลทุกเมื่อ พระองค์นั้น เป็นผู้ประเสริฐหาผู้เสมอเหมือนมิได้ อนึ่ง ในกาลก่อน ข้าพเจ้าได้ทำร้ายพระองค์ โดยประการต่างๆ แต่พระองค์ ก็ยังทรงมหากรุณาธิคุณ มิได้กระทำการโต้ตอบแก่ข้าพเจ้าเลย มาบัดนี้ สาวกของพระองค์นามว่าอุปัศฺต ไม่มีเมตตาแก่ข้าพเจ้าเลย กระทำกับข้าพเจ้า ให้ได้รับความทุกข์ทรมานแสนสาหัส และได้รับความอับอาย เป็นอย่างยิ่ง ถ้าหากว่าข้ายังมีบุญกุศล ที่ได้สั่งสมไว้แต่กาลก่อน ข้าพเจ้าขอตั้งจิตอธิษฐาน प्रารธนาเป็นพระสัพพัญญูในอนาคต ดังเช่นพระองค์ต่อไป” (ทรัพย์ ประกอบสุข. 2527 : 12-13)

กล่าวได้ว่า การตระกระทำลำบากในครั้งนี้ ทำให้พญามาร ซึ่งความจริงแล้ว ในอดีตชาติ (ในยุคของพระกัสสปพุทธเจ้า) เคยมีจิตตั้งมั่น ที่จะบำเพ็ญเพียร ให้ได้เป็นพระพุทธเจ้า เช่นกัน แต่ที่ได้กระทำการขัดขวาง พุทธศาสนาของพระพุทธโคดม ก็ด้วยความริษยา พระพุทธโคดม (มีมิฉลาทิลฺล) เนื่องด้วยพระองค์ ได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าก่อนตน ทั้งๆ ที่ตนบำเพ็ญบารมี มามากพอสมควรเหมือนกัน แต่การกระทำในแต่ละครั้ง ก็มีได้ล่วงเกิน ทำบาปหนักแต่ประการใด เมื่อพระอุปัศฺตเถระ ได้ยินคำปรารภดังนั้น ก็เห็นว่าพญามารสิ้นพยศแล้ว จึงแก้ไขออก ปล่อยให้พญามารเป็นอิสระ พร้อมทั้งขอมาพญามาร และบอกว่า การกระทำครั้งนี้ ก็เพื่อให้พญามาร ระลึกได้ถึงพุทธภูมิ ที่ท่านเคยปรารถนาไว้เท่านั้นเอง มิได้มีเจตนา ที่จะล่วงเกินประการใด ซึ่งพญามารก็เข้าใจด้วยดี ต่อจากนั้นพระเถระ ก็ได้ขอให้พญามาร เนรมิตกาย เป็นพระพุทธองค์ เพื่อจะได้เห็น เป็นพุทธานุสสติบ้าง ซึ่งพญามารก็รับคำ แต่ขอรับรองว่า เมื่อเห็นเขา เนรมิตกาย เป็นพระพุทธองค์แล้ว อย่าหลงกราบไหว้เป็นอันขาด เพราะจะให้เขาบาปหนัก

ครั้นเมื่อพญามารเนรมิตกาย เป็นพระพุทธเจ้า ประกอบด้วยมหาปุริสลักษณะ และฉัพพรรณรังสี อันวิจิตร มีพระอัครสาวกเบื้องซ้าย เบื้องขวา แวดล้อมด้วย มหาสาวกทั้งหลาย เป็นบริวาร เสด็จเยื้องย่าง ด้วยพุทธลีลาอันงดงามยิ่ง พระเถระ เห็นเช่นนั้น ก็ลืมหิวอดอยาก นมัสการ คืนร่างเดิม และท้วงติงว่า ทำให้ตนมีบาปหนัก แต่พระเถระ กล่าวให้พญามารสบายใจว่า ทุกคนกราบไหว้พระพุทธเจ้า และพญามารก็ไม่บาปหรอก จะได้กุศลมากกว่า

จากนั้นพญามาร ก็กลับคืนสู่สวรรค์ ชั้นที่ 6 วิมานของตน และนับแต่นั้นมา พญามารได้มีจิตอ่อนน้อมเลื่อมใส ในพระพุทธรศาสนา หมกสิ้นน้ำใจริษยา และบำเพ็ญบารมี เพื่อพุทธภูมิต่อไป (ศรีศกดิ์ วัคคิโกดม. 2531 : 4-6)

ข้าวปุ้นอีสาน : มูลเหตุและความเป็นมา

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ชาวอีสานเรียกขนมจีนว่า “ข้าวปุ้น” เมื่อพูดถึงการทำข้าวปุ้นของชาวอีสาน คือ ความสามัคคีในครอบครัวและชุมชน การที่จะทำข้าวปุ้นในแต่ละครั้งนั้น จะต้องเตรียมการล่วงหน้าหลายวันและนิยมทำขึ้นในช่วงที่มีงานบุญหรือเทศกาลประจำปีหมู่บ้านเท่านั้น โดยเฉพาะ “ข้าวปุ้นหัวไก่” ตัวใหญ่ที่อยู่กันหม้อต้องตั้งใจเป็นพิเศษ การกินข้าวปุ้นถือเป็นอาหารชั้นยอดเหมือนกับการได้กิน “ลาบจัวตัวใหญ่” ในงาน “กินดอง” แต่งงานคู่บ่าวสาวในหมู่บ้าน (ณรงค์ เส็งประชา. 2529 : 7-9)

ในงานบุญเทศกาลของชาวอีสานจะจัดเตรียมข้าวปลาอาหารไว้สำหรับเลี้ยงแขกที่มาจากต่างถิ่น โดยเฉพาะข้าวปุ้นหรือขนมจีนนับเป็นอาหารยอดนิยมของชาวอีสาน น้ำยาข้าวปุ้นที่คนอีสานนิยมกันมีอยู่ 2 ชนิด คือ น้ำยาลาวหรือน้ำยาปลาต้มใช้ปลาชุกหรือปลาช่อนเป็นส่วนผสม ส่วนอีกลักษณะหนึ่งคือน้ำยาไทย ใช้ปลาทุหรือแกงไก่ใส่กะทิ หรืออาจทำแกงเขียวหวานแทนก็ได้

ข้าวปุ้น หรือขนมจีนเป็นอาหารที่ส่วนประกอบสำคัญทำจากข้าวซึ่งเป็นอาหารหลักของคนเอเชีย จึงเป็นที่ รับประทานและรู้จักกันดีของคนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีชื่อเรียกกันแต่ละท้องที่แตกต่างกัน ทางภาคเหนือเรียก “ขนมเส้น”กลาง ใต้ ตะวันออก เรียก “ขนมจีน” ภาคอีสาน “ข้าวปุ้น”

“ทุกขั้นตอนการทำข้าวปุ้นใช้เวลา 2 อาทิตย์ในการหมักและทำ ส่วนมากชาวบ้านจะทำไว้กินเอง การทำข้าวปุ้นเป็นการกินอยู่แบบพอเพียง เพราะข้าวเราก็ปลูกเอง ดำเอง ทำพออยู่พอกิน ไม่ต้องไปซื้อเขากิน เวลาว่างจากฤดูกาลทำไร่่นา ก็ทำข้าวปุ้นแบ่งกันกิน”

ข้าวปุ้นมักใช้ในการทำบุญเลี้ยงพระ เลี้ยงแขก ในงานบุญต่างๆในหมู่บ้าน คุณยายนุ่นเล่าให้ฟังอีกว่า เมื่อก่อนเวลามีงานบุญชาวบ้านในหมู่บ้านก็จะช่วยกันลงแรงทำข้าวปุ้นกัน ช่วยกันตำ ช่วยกันบิบ แต่ตอนนี้ต้องซื้อเขากิน เนื่องจากไม่มีเครื่องทุ่นแรงในการทำอีกทั้งไม่มีแรงงาน จึงไม่สามารถทำข้าวปุ้นได้ในปริมาณเยอะๆ ได้ ต้องหันมาพึ่งขนมจีนจากโรงงาน

ปัจจุบันนี้การตำข้าวปุ้นกินกันเองมีน้อยมาก มีแต่ผู้เฒ่าผู้แก่ที่ทำข้าวปุ้นกินกัน เด็กรุ่นใหม่ไม่ทำกินกันแล้ว เพราะซื้อกินสะดวกและง่ายกว่า ขนมจีนปัจจุบันที่ทำตามโรงงานมักมีส่วนผสมของแป้งมาก มีการฟอกสี ใส่สารกันบูด ซึ่งล้วนแต่ก่อเกิดผลเสียต่อสุขภาพ แต่ทำกินเองใช้ข้าวสดๆจากธรรมชาติ ไม่ใช้สารปรุงแต่งใดๆทั้งสิ้น ปลอดภัยต่อสุขภาพ เป็นการอยู่กินแบบธรรมชาติตามวิถีพอเพียงของชาวบ้านยุคดึกดำบรรพ์

ข้าวปุ้นจะรับประทานกับน้ำยาปลา ซึ่งทำมาจากปลาช่อน ปลาชุก หรือปลาหมอ จากบ่อปลาที่ชาวบ้านเลี้ยงเอง มีผักในสวนทั้ง ผักบุ้ง ถั่วฝักยาว สารระเห่น เป็นเครื่องเคียง ไม่ต้องเสียเงินไปซื้อหาจากตลาด และมั่นใจได้ว่าปลอดภัยจากสารเคมี เพราะชาวบ้านที่นี่ไม่ใช่สารเคมีในการปลูกผักเลย ชาวบ้านแอบกระซิบด้วยว่า ข้าวปุ้นทำเองสดๆ กินกับน้ำยาปลาร้อนๆ นอกจากรสชาติอร่อยบอกใครแล้ว กระชาย และผักกัวยังเป็นสมุนไพรชั้นดีที่ช่วยให้สุขภาพแข็งแรงอีกด้วย (จารุวรรณ ธรรมวัตร. 2520 : 45-67)

ขั้นตอนการทำข้าวปุ้น

1. ขั้นตอนการเตรียมหม่าข้าวปุ้น อุปกรณ์ที่ต้องเตรียมในขั้นตอนนี้

- 1.1 ตะกร้าสำหรับหม่า (หรือภาชนะกลางเรียกว่าหมัก) ข้าวสารข้าวเจ้า
- 1.2 ใบตองสำหรับรองแป้ง
- 1.3 कुด้ย หรือด้ยน้ำขนาดใหญ่ สำหรับบดแป้งกับน้ำ
- 1.4 ตะกร้า และถุงผ้าขาว สำหรับใส่น้ำแป้ง
- 1.5 วัสดุที่มีน้ำหนัก สำหรับทับแป้ง

1.5.1 นำใบตองกล้วยมาจัดวางไว้ในตะกร้า แล้วนำข้าวสารข้าวเจ้าไปไว้ในตะกร้านั้น แล้วก็รดน้ำ และทำการรดน้ำทุก ๆ เช้าและเย็น จะทำแบบนี้อยู่เป็นอาทิตย์ หรือนานกว่านี้ จนกว่าจะสังเกตได้ว่าข้าวสารเริ่มเน่า ก็สังเกตได้จากกลิ่น ถ้าเริ่มมีกลิ่นและลองชิมดูแล้ว เจ้าเมียดข้าวสารฟู ๆ และเปียกชุ่ม นั่นก็แสดงว่าพร้อมที่จะทำขั้นตอนต่อไปแล้ว

1.5.2 จัดเตรียมถุงผ้าขาว และก็ตะกร้าอีกใบไว้เพื่อใส่น้ำแป้งข้าวปุ้น จากนั้นก็มาทำการนำเมียดข้าวสารที่หม่าไว้ข้างบนมาบดให้ละเอียดในกาละมัง ที่ใหญ่ ๆ และก็ใส่น้ำลงไป บดให้ไปเรื่อย ๆ จนเมียดข้าวสารละเอียดกลายเป็นน้ำแป้ง

1.5.3 จากนั้นก็นำผ้าขาวที่ใช้สำหรับกรองน้ำแป้ง เพราะเราจะเก็บเฉพาะแป้งที่ละเอียด หรือกรองเอาเฉพาะน้ำแป้งน ซึ่งก็เมื่อกรองจนเสร็จแล้ว ก็นำน้ำแป้งไปเก็บในตะกร้าที่เราเตรียมมีถุงผ้าขาวรอง ที่เตรียมไว้ก่อนหน้านั้นแล้ว จากนั้นก็ปล่อยให้มันน้ำแป้งนอนตัว และเจ้าแป้งก๋อย ๆ รวมตัวกันไปอยู่ที่ก้นตะกร้าเรื่อย ๆ ก็ค่อย ๆ ตักน้ำใส ๆ ทิ้งไป ทิ้งไว้จนแป้งนอนตัวจริง ๆ และถ้ารู้สึกว่ามีแป้งเริ่มแข็งตัวแล้ว จากนั้นก็ทำการมัดปากถุงผ้าขาว แล้วอาจจะใช้อะไรหนัก ๆ ทับถุงผ้าขาวที่เรามัดไว้อีกที เพื่อเป็นการบีบให้น้ำที่ผสมในแป้งก๋อย ๆ ซึมออกไปแล้วเราจะได้น้ำแป้งเนื้อแป้ง..ซึ่งขั้นตอนนี้อาจจะใช้เวลาวัน หรือสองวันก็แล้วแต่ ตัวเราต้องคอยสังเกตแป้งด้วย

2. ขั้นตอนการทำหัวข้าวปุ้น อุปกรณ์ที่ต้องเตรียมในขั้นตอนนี้

- 2.1 บีบหรือหม้อใหญ่สำหรับต้มหัวข้าวปุ้น
- 2.2 ครกมองใช้ตำแป้ง

2.3 ถาดใหญ่ หรือกระดิ่งใหญ่ เพื่อเตรียมไว้ในการนวดแป้ง

2.4 น้ำเย็น เตรียมไว้ขนาดผสมกับแป้ง

2.4.1 ช่วงนี้ทำการเตรียมหม้อใหญ่ เตรียมต้มน้ำไว้เลย ให้น้ำเดือด ๑ ได้เท่าไรยิ่งดี จากนั้นก็ไปจัดการกับแป้งที่เราเตรียมไว้

2.4.2 เมื่อแป้งที่เราเตรียมไว้แข็งตัวจริง ๆ จนดู ๆ แล้วเหมือนผงดิน ที่แข็ง ๆ แต่ไม่แห้ง จากนั้นก็ทำการนำแป้งมานวด แต่ไม่นวดแรงมาก และทำเป็นก้อนกลม ๆ ขนาดเท่าหัวคน ทำไว้หลาย ๆ หัว และก็นำก้อนมะพร้าวมามัดเพื่อจะใช้ในการต้ม เพื่อสะดวกในการยกขึ้นจากหม้อต้ม จากนั้นนำไปต้มในหม้อน้ำที่เดือด แต่ไม่ต้องให้ถึงกับสุกมากนัก แค่ให้รอบนอกดูแล้วแป้งสุกดี แต่ด้านในก็ไม่ต้องให้สุก

2.4.3 จากนั้นนำแป้งไปโבלก หรือตักด้วยครกขนาดใหญ่ สมัยนั้นเค้ายังให้ครกมอง ในการตำข้าวเปลือกเพื่อทำเป็นข้าวสารอยู่ และก็ใช้ในการแป้งข้าวปุ้น ตำแป้งข้าวเกรียบ หรือแม้แต่ตำข้าวเม่าด้วย เพราะสมัยนั้นตามบ้านนอกจะหาโรงสีไม่ค่อยมี แต่ถึงมีก็ทำได้เฉพาะสีข้าวสาร หรือสีข้าวเม่า แต่ถ้าทำข้าวปุ้น หรือข้าวเกรียบก็ต้องใช้ครกมองอยู่ดี ซึ่งไม่รู้ว่ามีสมัยนี้จะมีใช้กันอยู่รึเปล่า เพราะข้าวปุ้นเค้าก็ทำด้วยเครื่องจักรกันแล้ว

2.4.4 หลังจากที่ได้ก้อนแป้งที่ต้มละเอียดแล้ว ก็นำแป้งนั้นมานวดกับน้ำเย็นต่อไป ค่อย ๆ นวด และเติมน้ำไปเรื่อย ๆ ซึ่งขั้นตอนนี้ต้องระวังเป็นพิเศษ เพราะการนวดแป้งจะมีผลการแป้งที่จะบีบเป็นข้าวปุ้นด้วย ถ้านวดแป้งได้ดี เส้นข้าวปุ้นก็จะเหนียวและเส้นยาวไม่ขาดด้วย ซึ่งเท่าที่สังเกต จะค่อย ๆ นวด แล้วค่อยเติมน้ำทีละนิด จะไม่เติมทีละเยอะ ๆ นวดไปเรื่อย ๆ จนนวดแป้งแล้ว ลองยึดแล้วเป็นแป้งที่เหลวแต่ไม่ขาดจากกันง่ายเกินไป และไม่เหลวจนเกินไปจนเป็นน้ำและเมื่อแป้งที่นวดได้ที่ (ปริษา หงษ์ไกรเลิศ. 2526 : 23-24)

3. ขั้นตอนการบีบข้าวปุ้น อุปกรณ์ที่ต้องเตรียมในขั้นตอนนี้

3.1 หม้อน้ำขนาดใหญ่ที่ต้มน้ำไว้เดือดได้ที่

3.2 ฝอยที่เป็นอุปกรณ์ทำเส้นข้าวปุ้น ใช้สำหรับบีบเส้น จะมีลักษณะคล้ายกระป๋อง และจะมีตัวประกอบสองตัวประกบกัน ตัวแรกใช้เก็บแป้ง และจะมีรูทำเส้นข้าวปุ้น เพื่อให้แป้งรอดออกไป เจ้าตัวบนก็ใช้เป็นตัวบีบแป้ง

3.3 ถังน้ำเย็นจัด สำหรับแช่เส้นข้าวปุ้นที่สุกแล้ว

3.4 ถาดหรือกระดิ่งที่มีใบตองรองเรียบร้อยแล้ว ใช้สำหรับเก็บเส้นข้าวปุ้น

3.4.1 ช่วงนี้ต้องเปลี่ยนน้ำที่ต้มในปั๊บบหรือหม้อใหม่ จะไม่ใช้น้ำเดิมที่ต้มหัวข้าวปุ้น แต่จะเปลี่ยนเป็นน้ำใหม่ และจะมีการใส่เกลือลงไปนิดหน่อย และใส่หัวข่าด้วย อาจจะเพื่อเพิ่มกลิ่นหรือรสชาตินิด ๆ

3.4.2 เมื่อน้ำในหม้อที่ต้มร้อนและเดือดได้ที่จริง ๆ ก็ทำการตักแป้งข้าวปุ้นที่นวดได้ที่ลงในฝอยน (จำไม่ได้ชัดว่าฝอยนหรือเหวียน) แล้วทำการบีบแป้งข้าวปุ้นนั้นลงในหม้อน้ำที่เดือด จากนั้นทิ้งไว้ซักพัก พอเส้นแป้งสุก เจ้าเส้นแป้งก็จะลอยตัวขึ้น จากนั้นก็ใช้กระชอนตักแป้งที่สุกแล้ว นำแป้งลงไปแช่ในน้ำเย็นจัดที่เตรียมไว้ แต่จะไม่แช่นานเกินไป เพราะเส้นจะบวมและกินน้ำ กลายเป็นเส้นและไปได้

3.4.3 จากนั้น ก็ทำการจับจับข้าวปุ้นที่แช่น้ำเย็นไว้ ก็จะใช้วิธีม้วนเป็นรูปวงรีกับนิ้วชี้ และพยายามทำให้สะอาดน้ำที่สุดเท่าที่จะทำได้ แล้วก็จัดวางไว้บนกระด้งที่มีใบตองปูรองไว้ ทำการวางเป็นระเบียบ

องค์ความรู้เกี่ยวกับประเพณีบุญผะเหวด

1. องค์ความรู้ด้านการจัดการ

ทุกองค์การไม่ว่าจะมีขนาด ประเภท หรือสถานที่ตั้งอย่างไร จำเป็นต้องมีการจัดการที่ดี ซึ่งการจัดการที่ดีเป็นจุดเริ่มต้นของการดำเนินงานขององค์การ การเติบโตและการดำรงอยู่ต่อไปของ องค์การ โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์การในยุคศตวรรษที่21 ซึ่งต้องเผชิญกับ ปัจจัยแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็นด้านสังคม เศรษฐกิจ โลกาภิวัตน์ และเทคโนโลยี ทำให้ องค์การต้องมีแนวทางในการจัดการที่ทันสมัยเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วนี้ เพื่อให้เข้าใจแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการสมัยใหม่ ในบทนี้จะได้นำเสนอหัวข้อเกี่ยวกับเรื่อง องค์การสมัยใหม่ ความหมายของการจัดการ ขบวนการจัดการ บทบาทของการจัดการ คุณสมบัติของนักบริหารที่ประสบความสำเร็จ

องค์การสมัยใหม่ (Modern Organization) การจัดการเกิดขึ้นในองค์การ และในมุมมองด้านการจัดการ องค์การหมายถึง การที่มีคนมาทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบเพื่อให้ได้บรรลุเป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งองค์การมีลักษณะร่วมกันอยู่ 3 ประการ ได้แก่

1. ทุกองค์การต้องมีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของตนเอง
2. ทุกองค์การต้องมีคนร่วมกันทำงาน
3. องค์การต้องมีการจัด โครงสร้างงานแบ่งงานหน้าที่รับผิดชอบของคนในองค์การ

ตามที่กล่าวข้างต้น จะเห็นว่าองค์การปัจจุบันต้องเผชิญกับสภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นองค์การต้องมีการปรับเปลี่ยนอยู่เสมอ แนวคิดเกี่ยวกับองค์การในแบบเดิมกับองค์การสมัยใหม่ก็มีความแตกต่างกัน เช่น การจัดการแบบคงเดิมกับแบบพลวัตร รูปแบบไม่ยืดหยุ่นกับแบบยืดหยุ่น การเน้นที่ตัวงานกับเน้นทักษะ การมีสถานที่ทำงานและเวลาทำงานที่เฉพาะคงที่กับการทำงานได้ทุกที่ทุกเวลา (กฤษณ์ อุทัยรัตน์. 2543 : 17-25)

องค์การแบบเดิมจะมีลักษณะการจัดการที่คงเดิมไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลง ถ้าจะมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นบ้างก็เป็นในช่วงสั้นๆ แต่องค์การปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา จะมีความคงที่บ้างเป็นช่วงสั้นๆ จึงมีการจัดการแบบพลวัตรสามารถปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมตลอดเวลา องค์การแบบเดิมมักมีการจัดการแบบไม่ยืดหยุ่น ส่วนในองค์การสมัยใหม่จะมีการจัดการที่ยืดหยุ่น กล่าวคือในองค์การสมัยใหม่จะไม่ยึดติดกับแนวทางปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งเท่านั้น ต้องให้มีความยืดหยุ่นในการปฏิบัติ สามารถปรับเปลี่ยนได้ถ้าสถานการณ์แตกต่างกันไป

องค์การแบบเดิมลักษณะของงานจะคงที่ พนักงานแต่ละคนจะได้รับมอบหมายงานเฉพาะ และทำงานในกลุ่มเดิมไม่ค่อยเปลี่ยน แต่ในองค์การสมัยใหม่พนักงานต้องเพิ่มศักยภาพของตนที่จะเรียนรู้และสามารถทำงานที่เกี่ยวข้องได้รอบด้าน และมีการสับเปลี่ยนหน้าที่และกลุ่มงานอยู่เป็นประจำ ตัวอย่างเช่น ในบริษัทผลิตรถยนต์ พนักงานในแผนกผลิต ต้องสามารถใช้งานเครื่องจักรที่ควบคุมด้วยระบบคอมพิวเตอร์ได้ด้วย ซึ่งในคำบรรยายลักษณะงาน (Job Description) เดียวกันนี้เมื่อ 20 ปีก่อนไม่มีการระบุไว้ดังนั้นในองค์การสมัยใหม่จะพัฒนาบุคลากรให้เพิ่มทักษะการทำงานได้หลากหลายมากขึ้น และในการพิจารณาค่าตอบแทนการทำงาน (Compensation) ในองค์การสมัยใหม่มีแนวโน้มที่จะตอบแทนตามทักษะ (Skill Based) ซึ่งมีความสามารถในการทำงานหลายอย่าง มากขึ้นก็ได้ค่าตอบแทนมากขึ้น แทนการให้ค่าตอบแทนตามลักษณะงาน และหน้าที่รับผิดชอบ (Job Based)

องค์การแบบเดิม พนักงานจะทำงานในสถานที่ทำงานและเป็นเวลาที่แน่นอน แต่ในองค์การสมัยใหม่มีแนวโน้มที่จะให้อิสระกับพนักงานในการทำงานที่ใดก็ได้เมื่อไรก็ได้ แต่ต้องได้ผลงานตามที่กำหนด เนื่องจากปัจจุบันเทคโนโลยีเอื้อให้สามารถสื่อสารถึงกันได้แม้ทำงานคนละแห่ง รวมทั้งความเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว และโลกาภิวัตน์ทำให้คนต้องทำงานแข่งกับเวลามากขึ้นจนเบียดบังเวลาส่วนตัวและครอบครัว ดังนั้นองค์การสมัยใหม่จะให้เกิดความยืดหยุ่นในการทำงานทั้งเรื่องเวลาและสถานที่เพื่อให้สอดคล้องกับแนวโน้มวิถีการดำเนินชีวิตของพนักงานยุคใหม่

ความหมายของการจัดการ (Defining Management) การจัดการ (Management) หมายถึง ขบวนการที่ทำให้งานกิจกรรมต่างๆ สำเร็จลงได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลด้วยคนและทรัพยากรขององค์การ ซึ่งตามความหมายนี้องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการจัดการ ได้แก่ ขบวนการ (Process) ประสิทธิภาพ (Efficiency) และประสิทธิผล (Effectiveness) ขบวนการ (Process) ในความหมายของการจัดการนี้หมายถึงหน้าที่ต่างๆด้านการจัดการ ได้แก่ การวางแผน การจัดองค์การ การโน้มน้าองค์การ และการควบคุม ซึ่งจะได้อธิบายละเอียดต่อไปในหัวข้อต่อไปเกี่ยวกับ หน้าที่และขบวนการจัดการ (มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์. 2547 : 154-159)

ประสิทธิภาพ (Efficiency) และประสิทธิผล (Effectiveness) เป็นเรื่องเกี่ยวกับลักษณะของการจัดการ โดยประสิทธิภาพ หมายถึง การทำงานอย่างถูกวิธี เป็นการเปรียบเทียบระหว่างปัจจัยนำเข้า (Inputs) กับผลผลิต (Outputs) หากเราสามารถทำงานได้ผลผลิตมากกว่าในขณะที่ใช้ปัจจัยนำเข้าน้อยกว่า หรือ เท่ากัน ก็หมายความว่า เราทำงานได้มีประสิทธิภาพมากกว่า ซึ่งปัจจัยนำเข้าในการจัดการก็คือทรัพยากรขององค์กร ได้แก่ คน เงิน วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องจักร และทุน ทรัพยากรเหล่านี้มีจำกัด และเป็นต้นทุนในการดำเนินงานขององค์กร ดังนั้นการจัดการที่ดีจึงต้องพยายามทำให้มีการใช้ทรัพยากรน้อยที่สุดและให้เกิดผลผลิตมากที่สุด

ประสิทธิผล (Effectiveness) สำหรับประสิทธิผลในการจัดการหมายถึง การทำได้ตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ การจัดการที่มีเพียงประสิทธิภาพนั้นยังไม่เพียงพอต้องคำนึงว่า ผลผลิตนั้นเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ ตัวอย่างเช่น สถาบันศึกษาที่ผลิตผู้สำเร็จการศึกษารวมกันทีละมากๆ หากไม่คำนึงถึงคุณภาพการศึกษาก็อาจจะได้แต่ประสิทธิภาพคือใช้ทรัพยากรในการผลิตหรือต้นทุนต่อผู้เรียนต่ำ แต่อาจจะไม่ได้ประสิทธิผลในการศึกษา เป็นต้น และในทางกลับกันหากงานที่ได้ประสิทธิผลอย่างเดียวยังไม่ได้ ต้องคำนึงถึงต้นทุนและความมีประสิทธิภาพด้วยเช่นกัน ตัวอย่างเช่น บริษัท Hewlett-Packard อาจจะทำดรัมหมึกสีสำหรับเครื่อง Laser printer ที่มีสีเหมือนจริงและทนนานมากกว่าเดิมได้ แต่ต้องใช้เวลา แรงงาน และวัสดุที่สูงขึ้นมาก ทางด้านประสิทธิผลออกมาดี แต่นับว่าไม่มีประสิทธิภาพ เพราะต้นทุนรวมสูงขึ้นมาก เป็นต้น

ในการบริหารจัดการให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั้น ต้องอาศัยความเข้าใจในสาขาวิชาอื่นๆที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ด้านมนุษยศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ ปรัชญา การเมือง จิตวิทยา และสังคมศาสตร์ เพื่อให้เข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ ความได้เปรียบในการแข่งขัน การค้าเสรี ความขัดแย้ง การใช้อำนาจ และความสัมพันธ์ของมนุษย์ในสังคม

ขบวนการจัดการ (Management Process) ในช่วงต้นของศตวรรษที่ 20 Henri Fayol ได้เสนอไว้ว่า ผู้จัดการหรือผู้บริหารทุกคนต้อง ทำกิจกรรมเกี่ยวกับการจัดการ หรือที่เรียกว่า ขบวนการจัดการ 5 อย่าง ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การสั่งการ (Commanding) การประสานงาน (Coordinating) และการควบคุม (Controlling) (เขียนย่อว่า POCOC) และต่อมาในช่วงกลางปีทศวรรษ 1950 นักวิชาการจาก UCLA ได้ปรับมาเป็น การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การจัดการพนักงาน (Staffing) การสั่งการ (Directing) และการควบคุม (Controlling) (เขียนย่อว่า POSDC) ซึ่งขบวนการจัดการ 5 ประการ (POSDC) อันหลังนี้เป็นที่นิยมใช้เป็นการเขียนตำรามากกว่า 20 ปีและต่อมาในช่วงหลังนี้ได้ย่อขบวนการจัดการ 5 ประการนี้ เป็นหน้าที่พื้นฐาน 4 ประการ ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การโน้มนำ (Leading/Influencing) และการควบคุม (Controlling)

อย่างไรก็ตามงานในแต่ละส่วนของขบวนการจัดการที่กล่าวข้างต้นนี้มีความสัมพันธ์และมีผลกระทบซึ่งกันและกัน ประกอบด้วย

การวางแผน (Planning) เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดเป้าหมายขององค์กร สร้างกลยุทธ์ เพื่อแนวทางในการดำเนินไปสู่เป้าหมาย และกระจายจากกลยุทธ์ไปสู่แผนระดับปฏิบัติการ โดยกลยุทธ์และแผนในแต่ละระดับและแต่ละส่วนงานต้องสอดคล้องประสานกัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในส่วนงานของตนและเป้าหมายรวมขององค์กรด้วย

การจัดองค์กร (Organizing) เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับการจัดโครงสร้างขององค์กร โดยพิจารณาว่า การที่จะทำให้ได้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้นั้น ต้องมีงานอะไรบ้าง และงานแต่ละอย่างจะสามารถจัดแบ่งกลุ่มงานได้อย่างไร มีใครบ้างเป็นผู้รับผิดชอบในแต่ละส่วนงานนั้น และมีการรายงานบังคับบัญชาตามลำดับชั้นอย่างไร ใครเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ

การโน้มนำพนักงาน (Leading/Influencing) เป็นเรื่องเกี่ยวกับการจัดการให้พนักงานทำงาน อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งต้องใช้การประสานงาน การติดต่อสื่อสารที่ดี การจูงใจในการทำงาน ผู้บริหารต้องมีภาวะผู้นำที่เหมาะสม ลดความขัดแย้งและความตึงเครียดในองค์กร

การควบคุม (Controlling) เมื่อองค์กรมีเป้าหมาย และได้มีการวางแผนแล้วก็ทำการจัดโครงสร้างองค์กร ว่าจ้างพนักงาน ฝึกอบรม และสร้างแรงจูงใจให้ทำงาน และเพื่อให้แน่ใจว่าสิ่งต่างๆจะดำเนินไปตามที่ควรจะเป็น ผู้บริหารก็ต้องมีการควบคุมติดตามผลการปฏิบัติการ และเปรียบเทียบผลงานจริงกับเป้าหมายหรือมาตรฐานที่กำหนดไว้ หากผลงานจริงเบี่ยงเบนไปจากเป้าหมายก็ต้องทำการปรับให้เป็นไปตามเป้าหมาย ซึ่งขบวนการติดตามประเมินผล เปรียบเทียบ และแก้ไขนี้ก็คือขบวนการควบคุม (ไพโรจน์ หลวงพิทักษ์. 2540 : 137-141)

บทบาทของการจัดการ (Managerial Roles) เมื่อก้าวถึงหน้าที่ที่ เกี่ยวกับการจัดการในองค์กรมักมุ่งไปที่หน้าที่ต่างๆในขบวนการจัดการ 4 ประการ (การวางแผน การจัดองค์กร การโน้มนำ และการควบคุม) ดังที่กล่าวข้างต้น ซึ่งผู้บริหารแต่ละคนให้ความสำคัญและเวลาในการทำหน้าที่การจัดการเหล่านี้แตกต่างกัน นอกจากนี้ยังขึ้นกับลักษณะการดำเนินงานขององค์กรที่แตกต่างกันด้วย (เช่น มีลักษณะการดำเนินงานเป็นองค์กรที่แสวงหากำไรหรือองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร) ระดับของผู้บริหารที่ต่างกัน (ระดับต้น ระดับกลาง ระดับสูง) และขนาดขององค์กรที่ต่างกัน ตัวอย่างเช่น ผู้บริหารที่อยู่ในระดับบริหารที่แตกต่างกันจะใช้เวลาในการทำกิจกรรมของแต่ละหน้าที่แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาถึงกิจกรรมของผู้บริหารในองค์กรแล้ว Mintzberg เห็นว่าบทบาทของ การจัดการสามารถจัดแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม หรือที่เรียกว่า บทบาทด้านการจัดการของ Mintzberg (Mintzberg's Managerial Roles) ได้แก่ บทบาทด้านระหว่างบุคคล

(Interpersonal Roles) บทบาทด้านข้อมูล (Informational Roles) และบทบาทด้านการตัดสินใจ (Decisional Roles) โดยแต่ละกลุ่มของบทบาทมีบทบาทย่อยดังต่อไปนี้

บทบาทระหว่างบุคคล (Interpersonal Roles) เป็นบทบาทด้านการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ประกอบด้วย บทบาทย่อย ได้แก่

1. บทบาทตามตำแหน่ง (Figurehead) : ทำหน้าที่ประจำวันต่างๆตามระเบียบที่เกี่ยวกับกฎหมาย หรือตามที่สังคมกำหนด เช่น การต้อนรับแขกขององค์กร ลงนามในเอกสารตามกฎหมาย เป็นต้น
2. บทบาทผู้นำ (Leader) : ต้องรับผิดชอบสร้างแรงจูงใจและกระตุ้นการทำงานของพนักงาน รับผิดชอบในการจัดหาคน ฝึกอบรม และงานที่เกี่ยวข้องอื่นๆ
3. บทบาทการสร้างสัมพันธ์ภาพ (Liaison) : โดยสร้างเครือข่ายภายในและภายนอกเพื่อการ กระจายข้อมูลให้ทั่วถึง บทบาทด้านข้อมูล (Informational Roles) เป็นบทบาทด้านการกระจายและส่งผ่านข้อมูล ประกอบด้วย บทบาทย่อย ดังนี้
4. เป็นผู้ติดตามประเมินผล (Monitor) : เป็นการติดตามเลือกรับข้อมูล (ซึ่งมักจะเป็นเหตุการณ์ปัจจุบัน) เพื่อเข้าใจความเคลื่อนไหวขององค์กรและสิ่งแวดล้อม เป็นเสมือนศูนย์กลางของ ระบบ
5. เป็นผู้กระจายข้อมูล (Disseminator) : รับบทบาทส่งผ่านข้อมูลไปยังพนักงานในองค์กร บางข้อมูลก็เกี่ยวกับข้อเท็จจริง บางข้อมูลเกี่ยวกับการแปลผลและรวบรวมความแตกต่างกันที่เกิดขึ้นในองค์กร
6. เป็นโฆษก (Spokesperson) : ทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ ส่งต่อข้อมูลไปยังหน่วยงานภายนอก เกี่ยวกับ แผนงาน นโยบาย กิจกรรม และผลงานขององค์กร เช่น เป็นผู้เชี่ยวชาญในอุตสาหกรรม บทบาทด้านการตัดสินใจ (Decisional Roles) ทำหน้าที่ตัดสินใจในการดำเนินงานขององค์กร ประกอบด้วยบทบาทย่อย ดังนี้
7. เป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneur) : หาโอกาสและริเริ่มสิ่งใหม่ๆ เช่น การปรับปรุงโครงการ เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการออกแบบโครงการ โดยการจัดให้มีการทบทวนและกำหนดกลยุทธ์เพื่อพัฒนาโปรแกรมใหม่ๆ
8. เป็นผู้จัดการความสงบเรียบร้อย (Disturbance Handler) : รับผิดชอบแก้ไขการดำเนินงานเมื่อองค์กรเผชิญกับความไม่สงบเรียบร้อย โดยการทบทวนและกำหนดกลยุทธ์ที่เกี่ยวข้องกับความไม่สงบและวิกฤติการณ์ในองค์กร
9. เป็นผู้จัดสรรทรัพยากร (Resource Allocator) : เป็นผู้รับผิดชอบในการจัดสรรทรัพยากรต่างๆในองค์กร เช่น ทำการตัดสินใจและอนุมัติในประเด็นที่สำคัญต่างๆของ

องค์กร โดยจัดลำดับ และกระจายอำนาจ คู่อเลกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องงบประมาณ และจัดการ
เกี่ยวกับการทำงานของพนักงาน

10. เป็นผู้ต่อรอง (Negotiator) : รับผิดชอบในการเป็นตัวแทนต่อรองในเรื่อง
สำคัญขององค์กร เช่น มีส่วนร่วมในการทำสัญญากับสหภาพแรงงานขององค์กร หรือการต่อรอง
กับผู้จัดหา (Suppliers)

ทักษะของนักบริหาร (Management Skills)

ผู้บริหารไม่ว่าจะอยู่ในระดับใด หรืออยู่ในองค์กรใดก็ทำหน้าที่ในการจัดการ
4 อย่าง ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดองค์กร (Organizing) การโน้มนำ
(Leading/Influencing) และการควบคุม (Controlling) และการที่ผู้บริหารจะสามารถทำหน้าที่
เกี่ยวกับการบริหารจัดการได้ประสพผลสำเร็จนั้น ต้องมีทักษะที่ดีด้านการจัดการ ซึ่งทักษะสำคัญ
ในเบื้องต้นที่ผู้บริหารควรมีอย่างน้อย 3 อย่าง ได้แก่ ทักษะด้านเทคนิค (Technical Skills)
ทักษะด้านคน (Human Skills) และทักษะด้านความคิด (Conceptual Skills) (ดิน ปรัชญพทฐธิ.
2527 : 254-296)

ทักษะด้านเทคนิค (Technical Skills) เป็นความสามารถในการประยุกต์ใช้
ความรู้และความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านเกี่ยวกับงาน สำหรับผู้บริหารระดับสูงทักษะความสามารถนี้จะ
เป็นเรื่องเกี่ยวกับความรู้ทั่วไปของอุตสาหกรรม ขบวนการและผลิตภัณฑ์ขององค์กร และสำหรับ
ผู้บริหารระดับกลางและระดับต้น จะเป็นทักษะความสามารถเฉพาะด้านในงานที่ทำ เช่น การเงิน
ทรัพยากรบุคคล เทคโนโลยีสารสนเทศ การผลิต ระบบคอมพิวเตอร์ กฎหมาย การตลาด เป็นต้น
ทักษะทางด้านเทคนิคมักเป็นความสามารถเกี่ยวกับตัวงาน เช่น ขบวนการหรือผลิตภัณฑ์

ทักษะด้านคน (Human Skills) เป็นทักษะในการทำให้เกิดความประสานงานกัน
ของกลุ่มที่ผู้บริหารนั้นรับผิดชอบ เป็นการทำงานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องทัศนคติ การสื่อสาร และ
ผลประโยชน์ของบุคคลและกลุ่ม เป็นทักษะการทำงานกับคน

ทักษะด้านความคิด (Conceptual Skills) เป็นความสามารถในการมององค์กร
ในภาพรวม ผู้บริหารที่มีทักษะด้านความคิด จะสามารถเข้าใจความสัมพันธ์ของหน่วยงานต่างๆใน
องค์กรว่ามีผลต่อกันอย่างไร และเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรกับปัจจัยแวดล้อมองค์กร
รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงในส่วนหนึ่งขององค์กรมีผลกระทบต่อส่วนอื่นๆอย่างไร

ทักษะด้านความคิดนี้จะยิ่งมีความสำคัญมากขึ้นเมื่ออยู่ในระดับบริหารที่สูงขึ้น
ขณะที่ทักษะด้านเทคนิคจะมีความสำคัญน้อยลงในระดับบริหารที่สูงขึ้น เนื่องจากผู้บริหารในระดับที่
สูงจะเข้ามาดูแลในรายละเอียดเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆในการผลิต และด้านเทคนิคน้อยลง แต่จะเน้น
ไปที่การมองภาพรวมขององค์กรและทิศทางที่จะพัฒนาไปขององค์กรมากกว่า ส่วนทักษะด้านคน
ยังคงมีความสำคัญอย่างมากในทุกๆระดับของการบริหาร เพราะทุกระดับต้องเกี่ยวข้องกับคน

กิจกรรมของนักบริหาร (Managerial Activities)มีการศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมที่ทำของนักบริหารในแต่ละวันว่า มีความแตกต่างกันหรือไม่ซึ่งผลจากการศึกษาพบว่า นักบริหารที่ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานและได้รับการเลื่อนตำแหน่งอย่างรวดเร็ว จะให้ความสำคัญกับกิจกรรมที่ต่างไปจากนักบริหารที่มีประสิทธิผล ที่มีผลงานทั้งด้านปริมาณและคุณภาพเป็นไปตามเป้าหมาย และเป็นที่ยอมรับของผู้ใต้บังคับบัญชา โดยการศึกษาของ Luthans และคณะ (Robbins, 2003) พบว่า กิจกรรมที่นักบริหารส่วนใหญ่ทำสามารถแบ่งได้เป็น 4 ประเภท ได้แก่

1. การจัดการแบบเดิม (Traditional Management) เช่น การตัดสินใจ การวางแผน และการควบคุม
2. การติดต่อสื่อสาร (Communication) เช่น การแลกเปลี่ยนข้อมูลประจำวัน และทำงานเอกสาร
3. การจัดการด้านทรัพยากรบุคคล (Human Resource Management) เช่น การจูงใจ การสร้างวินัย จัดการความขัดแย้ง งานบุคคล และ การฝึกอบรม และ
4. การสร้างเครือข่าย (Networking) เช่น การเข้าสังคม เล่นการเมืองในองค์กร และมีกิจกรรมร่วมกับหน่วยงานภายนอก

ซึ่งจากการศึกษาในผู้บริหารจำนวน 450 คน เกี่ยวกับกิจกรรมทั้ง 4 ประเภทดังกล่าว พบว่าผู้บริหารทั่วไปโดยเฉลี่ยแล้วจะใช้เวลาประมาณ 32 เปอร์เซ็นต์ของเวลาในการทำงานกับกิจกรรมประเภทการจัดการแบบเดิม ใช้เวลาประมาณ 29 เปอร์เซ็นต์กับกิจกรรมเกี่ยวกับการติดต่อสื่อสาร 20 เปอร์เซ็นต์กับกิจกรรมด้านบริหารทรัพยากรบุคคล และ 19 เปอร์เซ็นต์กับการสร้างเครือข่าย ซึ่งการใช้เวลาและการให้ความสำคัญกับกิจกรรมทั้ง 4 นั้นมีความแตกต่างกันไปในผู้บริหารแต่ละคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จจะใช้เวลาในกิจกรรมต่างๆไม่ เหมือนกับผู้บริหารที่มีประสิทธิผล กล่าวคือ ผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จใช้เวลาส่วนใหญ่กับการสร้างเครือข่ายและให้เวลากับการบริหารทรัพยากรบุคคลน้อยที่สุด ขณะที่ผู้บริหารที่มีประสิทธิผลจะใช้เวลาส่วนใหญ่กับการติดต่อสื่อสารและให้เวลากับการสร้างเครือข่ายน้อยที่สุด (นงลักษณ์ ทองศรี. 2549 : 111-128)

ผลจากการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่า ในทางปฏิบัติจริง การให้รางวัลบางครั้งก็ไม่ได้เป็นไป ตามผลการปฏิบัติงานทั้งหมด ปัจจัยด้านสังคม และการเมืองในองค์กรก็เข้ามามีอิทธิพลต่อการ ดำเนินงานในองค์กรด้วย

ทักษะด้านการจัดการ (Management Skills)

ทักษะด้านเทคนิค (Technical Skill) : มุ่งให้มีความรู้ ความเข้าใจ และความสามารถในการทำ งานที่ใช้ฝีมือซึ่งการจัดการระดับต้น จำ เป็นต้องมีทักษะด้านนี้มาก

ทักษะด้านมนุษย์ (Human Skill) : มุ่งเน้นการทำงานร่วมกัน โดยเข้าใจถึงพฤติกรรมมนุษย์ จัดเป็นทักษะที่ฝ่ายจัดการทุกระดับจำเป็นต้องมี

ทักษะด้านความคิด (Conceptual Skill) : เน้นความสามารถในการมององค์การในภาพรวม โดยศึกษาถึงผลกระทบจากสิ่งแวดล้อมต่างๆทั้งภายนอกและภายในขององค์การ จัดเป็นทักษะที่ฝ่ายจัดการระดับสูงต้องมีมาก (ตระการ จินตนา นนท์. 2546 : 13-20)

สรุป

1. การจัดการ (Management) หมายถึง ขบวนการที่ทำให้งานกิจกรรมต่างๆ สำเร็จลงได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลด้วยคนและทรัพยากรขององค์การ

2. ผู้จัดการ (Manager) หมายถึง ผู้ที่ทำงานร่วมกับหรือทำโดยผ่านพนักงานอื่นๆ ให้เกิดการประสานงาน เพื่อให้กิจกรรมต่างๆขององค์การสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด การเปลี่ยนแปลงขององค์การในปัจจุบัน ทำให้บทบาทของผู้จัดการต้องปรับเปลี่ยนไป ไม่มีเส้นแบ่งระหว่างผู้จัดการ กับ พนักงาน อย่างชัดเจน

3. ประสิทธิภาพ หมายถึง การทำงานอย่างถูกวิธี เป็นการเปรียบเทียบระหว่างปัจจัยนำเข้า (Inputs) กับผลผลิต (Outputs) หากเราสามารถทำงานได้ผลผลิตมากกว่าในขณะที่ใช้ปัจจัยนำเข้าน้อยกว่า หรือ เท่ากัน ก็หมายความว่า เราทำงานได้มีประสิทธิภาพมากกว่า ส่วนประสิทธิผลในการจัดการหมายถึง การทำได้ตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ นั่นคือ ประสิทธิภาพจะเน้นที่วิธีการในการปฏิบัติงาน ส่วนประสิทธิผลจะเน้นที่ผลลัพธ์ที่เกิดจากการปฏิบัติงาน

4. ขบวนการจัดการ (Management Process) ประกอบด้วย กิจกรรมที่สำคัญ 4 ประการ ได้แก่

4.1 การวางแผน (Planning) เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดเป้าหมายและวางกลยุทธ์ รวมทั้งแผนปฏิบัติการ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ

4.2 การจัดองค์การ (Organizing) เป็นการจัดวางโครงสร้างองค์การเพื่อรองรับการดำเนินงานตามแผนที่วางไว้

4.3 การโน้มนำ (Leading/Influencing) เป็นการจูงใจ โน้มนำพนักงานรายบุคคลและกลุ่ม ให้ปฏิบัติงาน มีการติดต่อสื่อสาร รวมถึงการรับมือกับประเด็นต่างๆเกี่ยวกับพฤติกรรมของพนักงานในองค์การ และ

4.4 การควบคุม (Controlling) เป็นกิจกรรมเกี่ยวกับการติดตามประเมินผลงาน เปรียบเทียบกับเป้าหมาย หรือมาตรฐานที่กำหนดไว้ และทำการแก้ไข เพื่อให้ผลการดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมาย หรือมาตรฐานที่กำหนดไว้

5. ทักษะที่จำเป็นของผู้บริหาร ได้แก่ ทักษะด้านเทคนิค (Technical Skills) ทักษะด้านคน (Human Skills) และทักษะด้านความคิด (Conceptual Skills) ผู้บริหารในระดับต่างๆ ต้องการทักษะในแต่ละด้านแตกต่างกัน ผู้บริหารระดับสูงจะต้องการทักษะด้านความคิดสูงกว่าผู้บริหารระดับต้น และผู้บริหารระดับต้นจำเป็นต้องมีทักษะด้านเทคนิคมากกว่าผู้บริหารระดับสูง ส่วนด้านทักษะเกี่ยวกับคนนั้นจำเป็นสำหรับทุกระดับ

6. ผู้บริหารมักเป็นผู้ที่มีอำนาจในองค์กร และอาจใช้อำนาจในทางที่ขัดกับหลักจริยธรรม คือ ไม่ได้ใช้อำนาจเพื่อประโยชน์ส่วนรวม หรือเป็นไปตามเป้าหมายขององค์กร หรือใช้อำนาจซึ่งก้าวก่ายสิทธิอันชอบธรรมของผู้อื่น

ทักษะด้านการจัดการ (Management Skills)

ทักษะด้านเทคนิค (Technical Skill) : มุ่งให้มีความรู้ ความเข้าใจ และความสามารถในการทำงานที่ใช้ฝีมือซึ่งการจัดการระดับต้น จำ เป็นต้องมีทักษะด้านนี้มาก

ทักษะด้านมนุษย (Human Skill) : มุ่งเน้นการทำงานร่วมกัน โดยเข้าใจถึงพฤติกรรมมนุษย์ จัดเป็นทักษะที่ฝ่ายจัดการทุกระดับจำเป็นต้องมี

ทักษะด้านความคิด (Conceptual Skill) : เน้นความสามารถในการมององค์กรในภาพรวม โดยศึกษาถึงผลกระทบจากสิ่งแวดล้อมต่างๆทั้งภายนอกและภายในองค์กร จัดเป็นทักษะที่ฝ่ายจัดการระดับสูงต้องมีมาก

2. องค์ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยว

กรอบแนวคิดของแผนการตลาดการท่องเที่ยว

แผนการตลาดการท่องเที่ยวปี 2552=2554 ถูกจัดทำขึ้นจากกรอบนโยบายและแผนยุทธศาสตร์หลัก 3 กรอบ ได้แก่

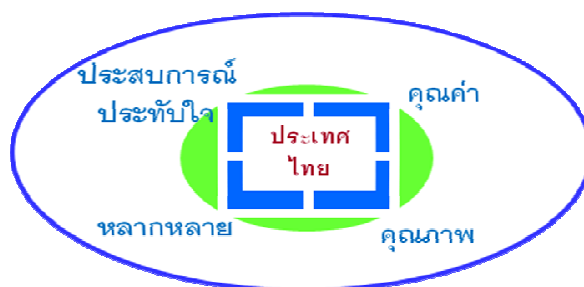
1. กรอบนโยบายรัฐบาล เน้นการขับเคลื่อนเศรษฐกิจตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เน้นส่งเสริมการท่องเที่ยวคุณภาพและยั่งยืน ทั้งในมิติ “มูลค่า” และ “คุณค่า” ด้วย “สะดวก สะอาด ปลอดภัย ให้เอกลักษณ์ที่ชัดเจนง่ายต่อการรับรู้ จดจำในลักษณะกลุ่มพื้นที่ (Cluster)

2. กรอบนโยบายคณะกรรมการ ททท.: ส่งเสริมการท่องเที่ยวใหม่ๆ ที่เชื่อมโยงกลุ่มพื้นที่ (Cluster)

3. แผนวิสาหกิจ ททท. (ปี 2551 – 2554) ดำเนินการตลาดภายใต้แนวคิดเชิงกลยุทธ์ โดยสร้างความแตกต่างในจุดขาย ประยุกต์ใช้นวัตกรรมด้านการตลาดใหม่ๆ และพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานเชิงกลยุทธ์ (เสรี วงศ์ไพจิตร. 2531 : 8-13)

เป้าหมาย

“แหล่งท่องเที่ยวคุณภาพที่หลากหลาย ให้ประสบการณ์ที่ทรงคุณค่าและน่าประทับใจ”

ภาพประกอบ 15 เป้าหมายการท่องเที่ยวของประเทศไทย

เป้าหมายด้านเศรษฐกิจ

ตาราง 1 ตารางเป้าหมายเศรษฐกิจของประเทศไทย

หัวข้อ	ตลาดต่างประเทศ	ตลาดในประเทศ
เป้าหมายรายได้ ทางการท่องเที่ยว	เพิ่มขึ้นร้อยละ 5 (ประมาณการรายได้ 630,000 ล้านบาท)	เพิ่มขึ้นร้อยละ 5 (ประมาณการรายได้ 407,600 ล้านบาท)
ประมาณการ จำนวนนักท่องเที่ยว	16 ล้านคน	87.06 ล้านคน

กลยุทธ์และแนวทางการดำเนินงานในปี 2552

เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนด ในปี 2552 ททท. จะเน้นการสร้างกระแสการเดินทางทั้งตลาดต่างประเทศและในประเทศให้เกิดขึ้นตลอดทั้งปี ภายใต้กลยุทธ์รณรงค์ส่งเสริม “ปีท่องเที่ยวไทย 2551-2552” ตามนโยบายของรัฐบาล ผันว่ร่วมกับการดำเนินงานสานต่อกลยุทธ์การตลาดในปีที่ผ่านมา ซึ่งจะมีจุดเน้นที่แตกต่างกันไปตามสภาวะและแนวโน้มตลาดในแต่ละพื้นที่ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. กลยุทธ์ส่งเสริมปีท่องเที่ยวไทยทั้งในตลาดต่างประเทศและในประเทศ
แนวทางการดำเนินงาน

1.1 สร้างกระแสให้เกิดการรับรู้และความร่วมมือสนับสนุนปีท่องเที่ยวไทย โดยยังคงนำเสนอแคมเปญ “Amazing Thailand” และสินค้าหลัก 7 หมวด (7 Wonders of Amazing Thailand) ในตลาดต่างประเทศ ซึ่งได้แก่

1.1.1 Thainess : The World’s Friendliness Culture – นำเสนอความเป็นตัวตนของคนไทย วิถีชีวิตที่เป็นรากเหง้า ที่มีความเรียบง่าย สงบ เป็นเสน่ห์ของไทย โดยนำเสนอสินค้าที่สะท้อนแนวคิดของสังคมไทย อาทิ วิถีชีวิตของชุมชน การทำอาหารไทย มวยไทย ประเพณีไทย ฯลฯ

1.1.2 Treasures : Land of Heritage and History - นำเสนอกลุ่มสินค้าด้านวัฒนธรรมไทย ที่สร้างความภูมิใจในความเป็นชาติ และพร้อมที่จะอวดคู่สายตาชาวโลก กลุ่มสินค้าเหล่านี้ อาทิ สถานที่ซึ่งเป็นมรดกโลก แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ สถานที่ท่องเที่ยวทางศาสนา รวมไปถึงพิพิธภัณฑ์ต่างๆ ฯลฯ

1.1.3 Beaches : Sun Surf and Serenity – นำเสนอความแตกต่างที่หลากหลายของทะเลไทย สามารถสร้างความสุข และตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ทุกรูปแบบ อาทิ พักผ่อน หัวหิน-ชะอำ ฯลฯ

1.1.4 Nature : The Beauty of Natural Wonders- นำเสนอกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ Green Tourism การท่องเที่ยวแบบประหยัดพลังงาน สร้างความตระหนักและเกิดความเข้าใจคุณค่าของการเป็นผู้ห่วงใยสิ่งแวดล้อม อาทิ การเดินชมเส้นทางศึกษาธรรมชาติและระบบนิเวศ ส่องสัตว์ ดูนก การล่องแก่ง ฯลฯ

1.1.5 Health & Wellness : The Beauty of Wellness and Wellbeing – นำเสนอสินค้าและบริการที่ให้ความสำคัญต่อการบำรุงและบำบัดสุขภาพกายและใจ อาทิ สปา สมุนไพร การแพทย์ที่ทันสมัย ฯลฯ

1.1.6 Trends : Your Senses with Unique Trends - นำเสนอกลุ่มสินค้าบริการที่สอดคล้องตามกระแสนิยม หรือ In Trend ซึ่งเป็นจุดขายด้วยรูปแบบที่ทันสมัย แปลกตาในแนว Chic, Hip, Modern ทั้งร้านอาหาร แหล่งช้อปปิ้ง บูติกโฮเต็ล รวมถึงสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น อาทิ สวนสนุก ห้างสรรพสินค้าชั้นนำ ฯลฯ

1.1.7 Festivities : The Land of Year Round Festivities- กิจกรรมท่องเที่ยวที่ควบคู่ไปกับการสนุกสนาน รื่นเริง และความบันเทิง โดยนำเอางานเทศกาลระดับโลก และระดับนานาชาติต่างๆ เป็นตัวดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว และสื่อมวลชนต่างชาติ อาทิ Pattaya Music Festival, The Royal Trophy Europe vs Asia Golf Championship ฯลฯ

นอกจากนี้ ในส่วนของ Festivities จะนำเสนอแนวคิดหลัก (Theme) ในการท่องเที่ยวในแต่ละเดือน เพื่อให้ประเทศไทยมีสิ่งที่น่าสนใจตลอดทั้งปี คือ

1. เดือนที่หนึ่งเดือนมกราคม : สวัสดิ์เมืองไทย-Thailand Extravaganza
2. เดือนที่สองเดือนกุมภาพันธ์ : ดอกไม้กับความรัก-Flower Paradise
3. เดือนที่สามเดือนมีนาคม : ھرรยา กีฬา ดนตรี-Summer Music & Sports
4. เดือนที่สี่เดือนเมษายน : เย็นทั่วหล้า มหาสงกรานต์-Songkran Splendours
5. เดือนที่ห้าเดือนพฤษภาคม : อร่อยทุกไร่ ชิมไปทุกสวน-Thai Fruit
6. เดือนที่หกเดือนมิถุนายน : เที่ยวไทยหัวใจสีเขียว-Lively Green Journey
7. เดือนที่เจ็ดเดือนกรกฎาคม : สืบศาสตร์ สานศิลป์-Timeless Thai Elegance
8. เดือนที่แปดเดือนสิงหาคม : ครอบครัวสุขสันต์-Family Festival
9. เดือนที่เก้าเดือนกันยายน : สูดยอเรือสยาม -International Boat Races
10. เดือนที่สิบเดือนตุลาคม : มหัศจรรย์ฝั่งโขง-The Magnificent Mekhong

River

11. เดือนที่สิบเอ็ดเดือนพฤศจิกายน : สีสันแห่งสายน้ำ มหกรรมลอยกระทง

Loi Krathong Festival

12. เดือนที่สิบสองเดือนธันวาคม : สยามสนุก -Siam Sanook

ผนวกกับการตอกย้ำจุดแข็งในด้านภาพลักษณ์มิตรไมตรี และสีสันของแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย ภายใต้การชูจุดขายภาพลักษณ์ที่โดดเด่นและแตกต่างของแต่ละพื้นที่ในแต่ละภาค ซึ่งได้แก่

ภาคเหนือ: ชูภาพลักษณ์ “แหล่งวัฒนธรรมล้านนาผานความมีระดับ”

(Classy Lanna) นำเสนอความโดดเด่นของเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมล้านนา ผสมผสานกับความมีสไตล์และมีระดับของสินค้าและบริการ

กรุงเทพฯ : ชูภาพลักษณ์ “วิถีชีวิตเมืองกรุง” (The Touch of Bangkok)

นำเสนอบรรยากาศของชุมชนชาวบางกอกดั้งเดิม ที่แฝงอยู่ในชีวิตทันสมัยสไตล์ชาวกรุงปัจจุบัน

ภาคกลาง : ชูภาพลักษณ์ “การท่องเที่ยวแบบถวิลหาอดีต” (Nostalgia

Tourism) นำเสนอความสงบสบายตามรูปแบบการใช้ชีวิตของชาวไทยภาคกลางในอดีต

ภาคตะวันออก : ชูภาพลักษณ์ “เที่ยวสนุก ทุกระดับ” (Affordable Active

Beach) นำเสนอความสนุกสนานของกิจกรรมชายหาด ที่ทุกคนสามารถสัมผัสได้

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: ชูภาพลักษณ์ “แหล่งเรียนรู้ อู่อารยธรรม”

(The Cradle of Learning and Civilization) นำเสนอความลึกซึ้งของอารยธรรมอีสาน ที่สืบสายย้อนไปได้ถึงยุคดึกดำบรรพ์

ภาคใต้ : ชูภาพลักษณ์ “ป่าสวย ทะเลใส” (Blue and Green: Clean and

Clear) นำเสนอความบริสุทธิ์ สดใสของผืนป่าและท้องทะเล ที่ได้รับการยอมรับในระดับโลก

นอกจากนี้ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้ย้ำเจตนารมณ์อย่างต่อเนื่องที่จะรณรงค์ให้เกิดการรักษาสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญของการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ไม่ว่าจะเป็นผลงานในอดีตที่ทำต่อเนื่องถึงปัจจุบัน อาทิ การให้รางวัลอุตสาหกรรมท่องเที่ยวดีเด่นด้านการรักษาสิ่งแวดล้อม (Tourism Awards) การสนับสนุนการให้มาตรฐานโรงแรมสีเขียว (Green Leaf Hotel) การสนับสนุนกิจกรรมด้านรักษาสิ่งแวดล้อม ฯลฯ ประกอบกับแนวโน้มโลกที่นักท่องเที่ยวหันมาให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับสภาวะวิกฤต “โลกร้อน” ททท. จึงจะใช้โอกาสนี้ตอกย้ำภารกิจของการท่องเที่ยวที่มีต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยนำเสนอขายสินค้าการท่องเที่ยวและสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาสินค้าการท่องเที่ยว ภายใต้แนวคิด “7 Greens” ซึ่งประกอบด้วย

Green Hearts: การสร้างความรู้สึกรักให้นักท่องเที่ยวและชุมชนมีหัวใจที่เปี่ยมไปด้วยรัก ความศรัทธา ใส่ใจ และให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม

Green Logistics: การปรับเปลี่ยนวิธีการเดินทางหรือรูปแบบการให้บริการด้านการคมนาคมขนส่ง เพื่อลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและเน้นการเสนอขายกิจกรรมท่องเที่ยวที่ใช้ยานพาหนะเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เช่น การขี่จักรยาน การเดินทางด้วยขนส่งมวลชน (รถไฟฟ้าประจำทาง)

Green Attractions: สนับสนุนการเสนอขายแหล่งท่องเที่ยวที่มีรูปแบบการบริหารจัดการที่ดี ที่ตระหนักถึงคุณค่าของสิ่งแวดล้อมในพื้นที่เป็นหลัก

Green Communities: สนับสนุนการเสนอขายแหล่งท่องเที่ยวชุมชน ทั้งชุมชนเมืองและชนบท ที่ให้ความสำคัญกับการจัดการท่องเที่ยวควบคู่ไปกับการใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชน

Green Activities: สนับสนุนการเสนอขายกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีความเหมาะสมกับพื้นที่ เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม รวมทั้งอยู่ภายใต้ขอบเขตความเหมาะสมของจำนวนนักท่องเที่ยวในพื้นที่/ครั้ง

Green Services: สนับสนุนการเสนอขายรูปแบบการให้บริการของธุรกิจท่องเที่ยวต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น ที่พัก ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก ที่สามารถสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว ด้วยมาตรฐานและคุณภาพที่ดี ภายใต้การคำนึงถึงสภาพแวดล้อมที่มีการดูแลอย่างเหมาะสม

Green Plus: เน้นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ตอบแทนผู้สังคม ด้วยความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม โดยการลด ละ เลิก พฤติกรรมที่ก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม รวมถึงการสร้างสิ่งแวดล้อมใหม่ที่ดียิ่งขึ้น เช่น การปลูกป่า เป็นต้น

ซึ่ง ททท. จะสื่อ “สาร” ข้างต้นไปยังนักท่องเที่ยวทั้งในประเทศและทั่วโลก เพื่อตอกย้ำภาพลักษณ์ “คุณค่า” ของแบรนด์ “ประเทศไทย” ให้นักท่องเที่ยวรู้สึกและเกิดความเชื่อว่าปี 2552 เป็นปีที่คุ้มค่าที่จะท่องเที่ยวไทย

แคมเปญโฆษณาปีท่องเที่ยวไทย การโฆษณาและประชาสัมพันธ์รณรงค์ปีท่องเที่ยวไทยในต่างประเทศ จะยังคงใช้แคมเปญ “Amazing Thailand” เป็นตัวหลัก และเสริมด้วยแคมเปญ “Visit Thailand Year 2009” ส่วนตลาดในประเทศ จะรณรงค์การเดินทางภายใต้แนวคิด “เที่ยวไทยครีกครั้น เศรษฐกิจไทยคึกคัก” เพื่อสร้างความรู้สึให้นักท่องเที่ยวเกิดความภาคภูมิใจในการเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศ เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจของไทยให้ฟื้นตัว โดยระดมออกสื่อที่หลากหลายครอบคลุมทุกช่องทาง และผ่านบุคคลผู้มีชื่อเสียง รวมถึงการจัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์ (Below the Line) ทั้งในและต่างประเทศ เช่น สร้างเครือข่ายประชาสัมพันธ์ โดยจัดอบรมให้ความรู้แก่เยาวชน เพื่อประชาสัมพันธ์ปีท่องเที่ยวไทย เป็นต้น

1.2 ส่งเสริมปีท่องเที่ยวไทยในตลาดต่างประเทศ: เน้นการดำเนินงานให้เกิดกระแสการเดินทางมาไทยตลอดทั้งปี ซึ่งเป็นการขยายผลโครงการจากเฉพาะบางพื้นที่ตลาด ไปสู่การดำเนินงานพร้อมๆ กันในหลายตลาดหลักทั่วโลก โดยมีโครงการหลักใน 12 เดือน ดังนี้ (โครงการอาจมีการปรับเปลี่ยนกำหนดเวลาการดำเนินงานอีกครั้งตามความเหมาะสมกับสถานการณ์ในอนาคต)

1.2.1 โครงการ Visit Thailand Year 2011 (ตุลาคม 2554) : จัด Mega Familiarization Trip ครั้งใหญ่ เชิญผู้ประกอบการนำเที่ยว และสื่อมวลชนทั่วโลกเดินทางมาสำรวจสินค้าของไทย เน้นเสนอขายสินค้าใหม่ ภายใต้ 7 Wonders of Amazing Thailand และชูจุดขายเอกลักษณ์ของพื้นที่ที่แตกต่าง

1.2.2 โครงการ Amazing Thailand: Friends Forever (พฤศจิกายน 2554) : สานสัมพันธ์ สร้างความภักดีกับลูกค้า ด้วยการนำเสนอบัตร “Amazing Thailand Fan Club” เพื่อให้นักท่องเที่ยวใช้เป็นส่วนลดสินค้าไทยทั้งในต่างประเทศ และในประเทศไทย

1.2.3 โครงการ Lady Paradise (ดำเนินการตลอด 12 เดือน) : สร้างภาพลักษณ์ให้ประเทศไทยเป็น “สวรรค์ของแหล่งท่องเที่ยวสำหรับกลุ่มตลาดสตรี” เน้นเสนอขายสินค้าเกี่ยวกับสุขภาพและความงาม สินค้าเครื่องแต่งกายและเครื่องประดับ ฯลฯ และกิจกรรมนำสมัย อาทิ กอล์ฟ เรียนการทำอาหารไทย ฯลฯ

1.2.4 โครงการ Thailand Health & Wellness (ดำเนินการตลอด 12 เดือน) : เสนอขายสินค้าสุขภาพและความงามเข้าสู่ตลาดโลก โดยชูจุดเด่นด้านเอกลักษณ์ของสินค้าไทยที่แตกต่าง อาทิ นวดแผนไทย การบริการทางการแพทย์ที่คุ้มค่าเงิน ฯลฯ

1.2.5 โครงการ 72 Hours in Thailand (ดำเนินการตลอด 12 เดือน) : เสนอขายรายการนำเที่ยว 3 วัน 2 คืน สำหรับตลาดระยะใกล้

1.2.6 โครงการ E-Marketing (ดำเนินการตลอด 12 เดือน): ใช้สื่อ IT เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมตลาด และเพิ่มขีดความสามารถด้านความรู้เกี่ยวกับสินค้าของไทยเข้าสู่กลุ่มผู้บริโภคและเครือข่ายธุรกิจที่เกี่ยวข้อง

1.2.7 โครงการ Amazing Thailand: Romancing the Kingdom (กุมภาพันธ์ 2554) : คัดเลือกผู้แต่งงานจากทุกตลาดทั่วโลก ให้เดินทางมาจัดงานแต่งงานที่เมืองไทย ในคราวเดียวกัน เพื่อประชาสัมพันธ์สินค้าแพคเกจแต่งงาน และสร้างการรับรู้ถึงความพร้อมของประเทศไทยสำหรับกลุ่มตลาดดังกล่าว

1.2.8 โครงการ Amazing Songkran Festival (เมษายน 2554) : ใช้งานเทศกาลสงกรานต์ซึ่งเป็น World Event ที่มีเอกลักษณ์โดดเด่น ดึงดูดตลาดทั่วโลก

1.2.9 โครงการ Amazing Thailand : Adrenaline Rush (พฤษภาคม 2554): เสนอขายสินค้าด้านกีฬาและการผจญภัย เช่น กอล์ฟ มาราธอน ปีนหน้าผา ฯลฯ โดยจัดงาน/กิจกรรมดังกล่าวหลายๆ งาน เพื่อดึงดูดตลาดในคราวเดียวกัน

1.2.10 โครงการ Thailand Travel Mart+ 2011 (มิถุนายน 2554) : จัดเวทีให้ผู้ประกอบการนำเที่ยวในต่างประเทศทั่วโลก เดินทางมาพบปะกับผู้ประกอบการด้านท่องเที่ยวของไทย

1.2.11 โครงการ Amazing Thailand: Learn to Love (มิถุนายน – สิงหาคม 2554) : ส่งเสริมกลุ่มตลาดนักเรียน/นักศึกษา ให้เดินทางมาเรียนรู้วัฒนธรรมไทย และภาษาอังกฤษในประเทศไทยในช่วงปิดเทอม โดยจัดเป็น Student Camp หรือจัดคอร์สด้านภาษาร่วมกับสถาบันการศึกษาต่างๆ

1.2.12 โครงการ Amazing Thailand Through the Lens (สิงหาคม 2554): เชิญชวนให้นักท่องเที่ยวทั่วโลกส่งภาพถ่ายประเทศไทยเข้าประกวด โดยผู้ชนะจะได้รับการคัดเลือกให้เดินทางมาเที่ยวและถ่ายรูปในประเทศไทย

1.2.13 โครงการ Amazing Loy Krathong Festival (พฤศจิกายน 2554): นำเสนอเทศกาลลอยกระทงของไทยเพื่อดึงดูดตลาด

1.3 กระตุ้นการเดินทางท่องเที่ยวในกลุ่มคนไทย : จัดให้มีกิจกรรมเพื่อกระตุ้นการเดินทาง อาทิ โครงการ “ท่องเที่ยวประทับใจ เพื่อไทยทุกคน” ส่งเสริมให้คนไทย 12 กลุ่มเป้าหมาย อาทิ กลุ่มคนท้อง กลุ่มเยาวชน กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มผู้พิการ กลุ่มท่องเที่ยวพร้อมสัตว์เลี้ยงแสนรัก กลุ่มท่องเที่ยวทางบุญ เป็นต้น โดยจัดทำคู่มือและร่วมกับพันธมิตรจัดทำรายการท่องเที่ยวพิเศษเสนอขาย และการจัดงานเทศกาลเที่ยวเมืองไทย

รวมทั้งสร้างกระแสการเดินทางท่องเที่ยวไปยังพื้นที่ท่องเที่ยวรองคือ ภาคอีสาน ต่อจากปี 2551ภายใต้การประกาศเป็น “ปีท่องเที่ยวอีสาน 2551-2553” โดยจะจัดงาน ส่งเสริมการขาย Amazing I-san Fair นำผู้ประกอบการในภาคอีสานมาออกบูชเจรจาธุรกิจกับผู้ประกอบการในกรุงเทพฯ และจัดทำโครงการ Check in I-san ร่วมกับสื่อต่างๆ จัดกิจกรรมร่วม สนุกเสนาอรรถวิไลยการนำเที่ยวภาคอีสานและร่วมกับพันธมิตรเสนาอรรถการนำเที่ยวราคาพิเศษ (นงลักษณ์ ทองศรี. 2549 : 20-25)

2. การส่งเสริมตลาดต่างประเทศ

แนวทางการดำเนินงานนอกเหนือจากการดำเนินงานภายใต้กลยุทธ์ปีท่องเที่ยวไทย ดังที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น ในตลาดต่างประเทศ จะยังมุ่งสานต่อการดำเนินงานต่อเนื่องจากปีที่ผ่านมา ในอีก 4 กลยุทธ์ คือ

2.1 กลยุทธ์สร้างความเข้มแข็งให้กับแบรนด์ “ ประเทศไทย ”:

ดำเนินการโดยนำเสนอ “สาร” ที่เน้นย้ำความมีมิตรไมตรีของคนไทยผ่าน “รอยยิ้ม” และสร้างความรู้สึกรักให้นักท่องเที่ยวสามารถยิ้มได้ เมื่อมาเที่ยวเมืองไทย โดยประเทศไทยมีสินค้าแห่งความสุขที่จะนำเสนอได้ตลอดทั้งปี ภายใต้แคมเปญ “Amazing Thailand” ซึ่งจะเป็นการต่อยอดภาพลักษณ์ “คุณค่า” ของแบรนด์ประเทศไทย ผ่านสื่อต่างๆ เข้าถึงนักท่องเที่ยวทั่วโลก ทั้งสี่ระดับโลก (Worldwide) เช่น ทางโทรทัศน์ ผ่านช่อง National Geographic และสี่ระดับท้องถิ่น (in market) เช่น ป้ายโฆษณาในสนามบิน ท่าอากาศยาน/รถแท็กซี่ บิลบอร์ด ฯลฯ รวมทั้งเชิญสมาคม นักเขียนระดับโลกให้เดินทางมาประชุมประจำปีในประเทศไทย เพื่อให้มีการเขียนบทความเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวของไทยไปเผยแพร่ในต่างประเทศ

2.2 กลยุทธ์ขยายตลาดกลุ่มคุณภาพ: เพื่อเพิ่มค่าใช้จ่ายต่อครั้งของนักท่องเที่ยว จะเน้นเจาะตลาดระดับบน ซึ่งมีกำลังซื้อสูง และสามารถที่จะเดินทางท่องเที่ยวได้ภายใต้ภาวะวิกฤตพลังงานโลก โดยเฉพาะการเข้าถึงกลุ่มผู้มีรายได้สูงและกลุ่มตลาดความสนใจพิเศษ ซึ่งจะดำเนินการโดยเน้นสร้างร่วมมือด้านการตลาดกับพันธมิตรทั้งในและนอกอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว เพื่อเสนอขายสินค้าคุณภาพที่สนับสนุนแบรนด์ ในลักษณะการนำเสนอสินค้าที่มีแนวคิด เน้นเรื่องราวสู่กลุ่มเป้าหมายเฉพาะ เช่น จัดงานแต่งงานแบบวิถีล้านนาในประเทศไทย จัดการแข่งขันกีฬาระดับนานาชาติ (มาราธอน/กอล์ฟ) จัดการแข่งขันช้อปปิ้งในห้างระดับหรู จัดการแข่งขันผจญภัยในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ เป็นต้น และเข้าร่วมงานเสนอขายเฉพาะกลุ่ม อาทิ Luxury Mart, Golf Mart ฯลฯ

2.3 กลยุทธ์ปกป้องฐานตลาดนักท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนทั่วไป (Leisure): เพื่อรักษาฐานตลาดลูกค้าเก่า (Revisitors) ควบคู่ไปกับการขยายฐานตลาดใหม่ (First Visitors)

ทั้งในพื้นที่ตลาดเดิมและพื้นที่ตลาดใหม่ที่มีศักยภาพ ทั้งนี้ ในภาวะวิกฤตเศรษฐกิจตกต่ำจากวิกฤตพลังงานโลก จะมุ่งสร้างความภักดีและบริหารความสัมพันธ์กับลูกค้าเก่า รวมถึงการกระตุ้นตลาด โดยชูจุดแข็งด้านความคุ้มค่าเงิน ผ่านการนำเสนอบัตร “Amazing Thailand Card” ซึ่งเป็น Value Card ใช้เป็นส่วนลดสินค้า/บริการของไทยในราคาพิเศษ ทั้งในต่างประเทศและในประเทศ และสานสัมพันธ์ต่อเนื่องผ่านทาง Web Blog หรือส่งข่าว Update สินค้าของผ่านทาง E-mail Blast ไปสู่สมาชิก เป็นต้น

สำหรับตลาดระยะใกล้ เช่น เอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ และอาเซียน จะพลิกวิกฤตพลังงานโลกเป็นโอกาสในการดึงตลาด ด้วยการสร้างภาพลักษณ์ให้ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อน (Holiday Breaks Destination) ภายใต้การนำเสนอกิจกรรมท่องเที่ยว 3 วัน 2 คืน ในโครงการ 72 Hours in Thailand ซึ่งจะเป็เสมือน gimmick สร้างแรงจูงใจให้เกิดการเดินทางในระยะสั้น ก่อนที่จะขยายผลให้นักท่องเที่ยวขยับวันพักจากการนำเสนอกิจกรรมที่หลากหลายเพิ่มเติมต่อไป

นอกจากนี้ ยังคงส่งเสริมการท่องเที่ยวในช่วง Green Season อย่างต่อเนื่อง โดยจัดทำ Green Season Special Package ร่วมกับสายการบินและพันธมิตร รวมถึงการจัด Road Show เข้าสู่เมืองใหม่ๆ ของตลาดที่มีศักยภาพ เช่น จีน รัสเซีย อินเดีย ฟิลิปปินส์ เวียดนาม ฯลฯ รวมประมาณ 14 ครั้ง เพื่อขยายฐานลูกค้าใหม่ (First visitors)

กลยุทธ์เสริมสร้างศักยภาพและขีดความสามารถในการแข่งขัน : โดยเน้นใช้ประโยชน์จากเทคนิคทันสมัยในการเข้าถึงนักท่องเที่ยวอย่างกว้างขวาง อาทิ ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวของไทยผ่านทาง Internet TV ในออสเตรเลีย และเยอรมนี ในลักษณะข้อมูลภาพเคลื่อนไหวผ่านหน้าเว็บไซต์ รวมทั้งสร้างช่องทางในเวปไซด์ของ ททท. ให้เป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างนักท่องเที่ยวในสหรัฐอเมริกากับผู้ประกอบการในไทย (E-Marketing) เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังใช้สื่อร่วมสมัยดังกล่าว เพิ่มขีดความสามารถให้เครือข่าย โดยร่วมกับนิตยสารธุรกิจนำเที่ยวในอเมริกา จัดทำคู่มือ Thailand Travel Planner ให้ข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์สำหรับการส่งเสริมการขายประเทศไทย โดยข้อมูลจะอยู่ในรูปของเอกสารและดิจิทัลที่บริษัทนำเที่ยวสามารถดาวน์โหลดเพื่อใช้ประโยชน์ได้ และเป็นช่องทางให้ผู้ประกอบการไทยได้ประชาสัมพันธ์ผ่านเว็บไซต์ ททท. ไปยังผู้ประกอบการในตลาดอเมริกาโดยตรง รวมถึงโครงการ Thailand Ecademy (E-Learning) ที่จะสร้างระบบการเรียนรู้เกี่ยวกับประเทศไทยอย่างเป็นระบบให้แก่ผู้ประกอบการในต่างประเทศผ่านทางเว็บไซต์

ในขณะเดียวกัน จะมีการขยายการเปิดสำนักงานสาขา เพิ่มขึ้นอีก 3 แห่ง เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการเข้าถึงตลาดเกิดใหม่ที่มีศักยภาพสูง โดยเน้นตลาดระยะใกล้ ได้แก่ สำนักงานเชียงใหม่และสำนักงานคุณหมิง ในประเทศจีน และสำนักงานมুমไบในประเทศอินเดีย

3. การส่งเสริมตลาดในประเทศ

แนวทางการดำเนินงาน สำหรับตลาดในประเทศ นอกเหนือจากการดำเนินงานในกลยุทธ์ปีที่ท่องเที่ยวไทยแล้ว จะยังคงดำเนินการสานต่อกลยุทธ์ของปี 2551 เพื่อให้เกิดประสิทธิผลต่อเนื่องในอีก 5 กลยุทธ์ คือ

3.1 กลยุทธ์สร้างกระแสให้การท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต : จะใช้แนวคิดในการโฆษณาประชาสัมพันธ์เช่นเดียวกับกลยุทธ์ปีที่ท่องเที่ยวไทย ในการสร้างกระแสให้การท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต คือ “เที่ยวไทยครีกกรีน เศรษฐกิจไทยคึกคัก” และเพื่อรองรับการสร้างกระแสให้มีการเดินทางท่องเที่ยว จะนำเสนอกิจกรรมท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวทั่วไปและกิจกรรมท่องเที่ยวแปลกใหม่ในหลากหลายมิติ ตามความชอบและความสนใจของนักท่องเที่ยว อาทิ การงานเทศกาลท่องเที่ยวภาคใต้ เพื่อส่งเสริมให้มีการเดินทางไปยังภาคใต้มากขึ้น การจัดงาน Northern Eco & Adventure Mart ภาคเหนือ สำหรับกลุ่มผู้รักการผจญภัย การส่งเสริมการท่องเที่ยวในรูปแบบประหยัดพลังงาน โดยการเดินทางท่องเที่ยวโดยใช้รถตู้ (พลังงานหาร 10) รถบัส (พลังงานหาร 30) และรถไฟ (พลังงานหาร 100) รวมถึงการใช้จักรยานและสามล้อถีบในการเดินทางในแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น นอกจากนี้ ได้จัดตั้งสำนักงาน ททท. ในประเทศ เพิ่มขึ้นอีก 13 แห่ง พร้อมทั้งปรับพื้นที่รับผิดชอบ เพื่อเพิ่มศักยภาพการทำงานและการดูแลรับผิดชอบให้ครอบคลุมทุกพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวสำคัญ ได้อย่างใกล้ชิดและสามารถรองรับการเติบโตของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ

3.2 กลยุทธ์ส่งเสริมการเดินทางเชื่อมโยง : จะเน้นการส่งเสริมการเดินทางท่องเที่ยวระยะใกล้และภายในภูมิภาค โดยจะจัดทำเส้นทางและคู่มือท่องเที่ยว รวมทั้งเสนอขายแพคเกจภายใต้โครงการขับรถสุขใจเที่ยวเมืองไทยใกล้กรุงเทพฯ (ท่องเที่ยวภายในภาคกลาง) โครงการร้อยเรื่องเมืองใต้ (ท่องเที่ยวภายในภาคใต้) และมีการนำนวัตกรรมทางการตลาดมาใช้ในส่งเสริมการเดินทางท่องเที่ยว เช่น โครงการขับรถสุขใจไปกับ Mobile Phone โครงการขับรถสุขใจไปภาคกลางกับ GPS

ขณะเดียวกันก็ส่งเสริมให้มีการเดินทางท่องเที่ยวข้ามภูมิภาค โดยการจัดงาน Road Show ข้ามภูมิภาค และกิจกรรมกระตุ้นการเดินทางท่องเที่ยวทั่วไทย เช่น โครงการบินไปบินกลับ ขับรถเที่ยว เป็นต้น

3.3 กลยุทธ์สร้างการรับรู้ความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ : จะนำเสนอจุดต่างภาพลักษณ์ของพื้นที่ เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวได้รู้ถึงความแตกต่างของแต่ละพื้นที่ โดยโฆษณาประชาสัมพันธ์และจัดกิจกรรมที่สะท้อนภาพลักษณ์ของพื้นที่ที่แตกต่างตามแนวคิดที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

3.4 กลยุทธ์รณรงค์ให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างรู้ค่า รักษาแหล่งท่องเที่ยว : จะรณรงค์ให้เกิดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทั้งในมุมมองของการเป็นนักท่องเที่ยวที่ดีและการเป็นเจ้าบ้านที่ดี ต่อเนื่องจากปี 2551 ภายใต้อแคมเปญ “เก็บเมืองไทยให้สวยงาม” ผ่านสื่อต่างๆ และจัดกิจกรรมท่องเที่ยวที่ปลูกจิตสำนึกและสร้างความตระหนักรู้ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เช่น โครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โครงการเที่ยวอีสานสุขใจ...ตระหนักภัยโลกร้อน โครงการตามรอยกินรี (การส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยใช้แหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมท่องเที่ยว ที่พัก ชุมชน และรายการนำเที่ยวที่ได้รับรางวัลอุตสาหกรรมท่องเที่ยว) ซึ่งจะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในระยะยาว

นอกจากนั้น ททท. ได้จัดทำโครงการปฎิญญารักษ์สิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างกระแสการรับรู้เรื่องผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยว โดยรณรงค์และกระตุ้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนให้เกิดการตระหนักและเห็นความสำคัญในการร่วมมือดำเนินการเพื่อลดภาวะโลกร้อนที่เกิดขึ้น ภายใต้อกิจกรรมหลัก 4 กิจกรรม คือ

1. การรณรงค์ เที่ยวไทย ด้านภัยโลกร้อน ตามแนวคิด “7 Greens”
2. การจัดทำฐานข้อมูลสินค้าการท่องเที่ยวที่มีการบริหารจัดการ โดยคำนึงถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อม
3. การส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวตัวอย่าง โดยคัดสรรสินค้าการท่องเที่ยวที่มีการบริหารจัดการที่สอดคล้องกับแนวคิดการด้านภัยโลกร้อน
4. การจัดประชุมสัมมนาเชิงวิชาการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวยุคใหม่ร่วมด้านภัยโลกร้อน

3.5 กลยุทธ์ส่งเสริมการท่องเที่ยวในมิติของการเรียนรู้: จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวจากการเดินทางท่องเที่ยว เช่น จัดค่ายเยาวชนให้ความรู้ด้านต่างๆ ระบบนิเวศทางทะเล ระบบนิเวศทางบก จัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ เป็นต้น (นงลักษณ์ ทองศรี. 2549 : 20-25)

3. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือ การท่องเที่ยวเพื่อชมสิ่งๆ ที่แสดงความเป็นวัฒนธรรม เช่น ปราสาท พระราชวัง วัด โบราณสถาน โบราณวัตถุ ประเพณี วิถีการดำเนินชีวิต ศิลปะทุกแขนง และสิ่งต่าง ๆ ที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองที่มีการพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม การดำเนินชีวิตของบุคคลในแต่ละยุคสมัย ผู้ท่องเที่ยวจะได้รับทราบประวัติความเป็นมา ความเชื่อ มุมมองความคิด ความศรัทธา ความนิยมของบุคคลในอดีตที่ถ่ายทอดมาถึงคนรุ่นปัจจุบันผ่านสิ่งเหล่านี้

ประเทศไทยมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมากมาย การท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่กำลังเป็นที่นิยม คือ "โฮมสเตย์" ผู้ท่องเที่ยวจะได้เข้าไปพักอาศัยกับชาวบ้านในชุมชน และดำเนิน ชีวิตเช่นเดียวกับชาวบ้าน

ในยุคปัจจุบัน การแข่งขันในตลาดโลกได้ให้ความสำคัญในการนำเอา วัฒนธรรมมาเป็นส่วนหนึ่งในตัวผลิตภัณฑ์หรือบริการที่ตนจำหน่ายเพื่อสร้างความแตกต่างจากคู่แข่ง ซึ่งสอดคล้องกับกระแสเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ (Creative Economy) ที่กำลังมาแรง ผู้อ่านคงจะเริ่ม มีคำถามในใจว่าแล้วการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คืออะไร การท่องเที่ยวแบบไหนที่เกี่ยวข้องกับ วัฒนธรรมและประเทศต่างๆในโลกมีนโยบายอย่างไรกับรูปแบบการท่องเที่ยวดังกล่าว

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมคือ การท่องเที่ยวนับเป็นอุตสาหกรรมหนึ่งที่ได้ นำเอาวัฒนธรรมมาเป็นจุดขายเพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ โดยเฉพาะ นักท่องเที่ยวชาวอเมริกันและยุโรป ที่ต่างสนใจที่จะเรียนรู้วัฒนธรรม มรดกทางประวัติศาสตร์ เยี่ยมชมงานสถาปัตยกรรม และสัมผัสวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในประเทศนั้น โดยเฉพาะ ประเทศในแถบเอเชียและแอฟริกา รวมถึงชื่อของที่ระลึกที่เป็นงานหัตถกรรมละงานฝีมือที่เกิดจาก ภูมิปัญญาของคนในประเทศนั้น การท่องเที่ยวในลักษณะดังกล่าวเราเรียกว่า การท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรม (สมยศ นาวิกาน. 2544 : 8-10)

การท่องเที่ยวแบบไหนถึงจัดเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หลายคนอาจจะ สงสัยว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมควรจะครอบคลุมถึงเรื่องอะไรบ้าง (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. 2548 : 7) ได้อธิบายว่าการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมประกอบด้วย

1. ประวัติศาสตร์และร่องรอยทางประวัติศาสตร์
2. โบราณคดีและพิพิธภัณฑ์
3. งานสถาปัตยกรรมเก่าแก่ดั้งเดิม
4. ศิลปะ หัตถกรรม ประติมากรรม ภาพวาด รูปปั้นและแกะสลัก
5. ศาสนารวมถึงพิธีกรรมต่างๆทางศาสนา
6. ดนตรี การแสดงละคร ภาพยนตร์
7. ภาษาและวรรณกรรม
8. วิถีชีวิต เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย อาหาร
9. ประเพณี วัฒนธรรมพื้นบ้าน เทศกาลต่างๆ
10. ลักษณะงานและเทคโนโลยี ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้เฉพาะท้องถิ่น

นานาชาติประเทศกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ประเทศต่างๆ ได้เล็งเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในการ สร้างรายได้ให้กับประเทศของตนอย่างมหาศาล จึงนำวัฒนธรรมมาเป็นส่วนหนึ่งในกลยุทธ์ของ

ประเทศ เช่น ประเทศเกาหลีได้มีการจัดตั้งหน่วยงานอิสระที่สนับสนุนภาคเอกชนในการส่งออกสินค้าวัฒนธรรมซึ่งเราจะเห็นโฆษณาการท่องเที่ยวของเกาหลีที่เน้นการสัมผัสวัฒนธรรมและเทคโนโลยี รวมถึงการโฆษณาแฝงในภาพยนตร์ซีรีส์ต่างๆของเกาหลี ในขณะที่ประเทศสิงคโปร์ก็พยายามใช้ความหลากหลายของเชื้อชาติ เป็นจุดขายในการท่องเที่ยวเช่นกัน ภายใต้นโยบายที่ว่า Uniquely Singapore โดยมีการฟื้นฟูแหล่งวัฒนธรรมดั้งเดิมของคนสิงคโปร์เชื้อชาติจีน อินเดียและมลายูในประเทศให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว สำหรับประเทศมาเลเซีย การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะเน้นความเป็นมุสลิมสำหรับนักท่องเที่ยวที่อยากสัมผัสวิถีชีวิตต่างๆของมุสลิม ยังมีประเทศอื่นๆอีกมากมายที่มีการจัดการการท่องเที่ยววัฒนธรรมอย่างเป็นระบบ เช่น จีน ประเทศในยุโรปและออสเตรเลีย ในขณะที่บางประเทศมีศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แต่ยังมีปัญหาในด้านการเมืองภายในประเทศ หรือยังไม่มีนโยบายที่ส่งเสริมด้านการท่องเที่ยว เช่น พม่า เวียดนาม ประเทศในแอฟริกาและตะวันออกกลาง เป็นต้น สำหรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของประเทศไทย

การส่งเสริมการท่องเที่ยว เกิดขึ้นโดยพระดำริของพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน ครั้งทรงดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการรถไฟ ได้มีการส่งเรื่องราวเกี่ยวกับเมืองไทยไปเผยแพร่ในสหรัฐอเมริกา ใน พ.ศ. 2467 ได้มีการจัดตั้งแผนกโฆษณาของการรถไฟขึ้นทำหน้าที่รับรอง และ ให้ความสะดวก แก่นักท่องเที่ยวที่จะเดินทางมาประเทศไทย รวมทั้งการโฆษณาเผยแพร่ประเทศไทย ให้เป็นที่รู้จักของชาวต่างประเทศ มีสำนักงานตั้งอยู่ที่กรมรถไฟเชิงสะพานนพวงศ์ ต่อมาได้ย้ายมาตั้งที่สถานีรถไฟหัวลำโพง เมื่อพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน ทรงย้ายไปดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงพาณิชย์ และคมนาคม งานด้านส่งเสริมการท่องเที่ยว ได้ย้ายไปอยู่ที่กระทรวงพาณิชย์ และคมนาคมด้วย แต่ยังคงทำงานร่วมกับกรมรถไฟ มีสำนักงานตั้งที่ถนนเจริญกรุง หน้าไปรษณีย์กลาง

การส่งเสริมการท่องเที่ยวได้เริ่มขึ้นอย่างชัดเจนใน พ.ศ. 2479 เมื่อกระทรวงเศรษฐกิจ เสนอโครงการบำรุงอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในประเทศสยามต่อคณะรัฐมนตรี โดยเสนอแผนและวัตถุประสงค์ของการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว 3 ประการ คือ

1. งานโฆษณาชักชวนนักท่องเที่ยว
2. งานรับรองนักท่องเที่ยว
3. งานบำรุงสถานที่ท่องเที่ยวและที่พัก

ในการเสนอโครงการนี้ กระทรวงเศรษฐกิจได้เสนอให้จัดเป็นรูปของสมาคมการท่องเที่ยว คณะรัฐมนตรีประชุมปรึกษา เมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน 2479 มีมติรับหลักการของการบำรุงอุตสาหกรรมท่องเที่ยว แต่ไม่รับหลักการในการจัดตั้งให้เป็นรูปสมาคม ได้มีมติแต่งตั้ง

คณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่ง ดำเนินงานโดยให้กระทรวงเศรษฐกิจ เป็นเจ้าของเรื่อง กระทรวงเศรษฐกิจได้มอบงานนี้ให้กรมพาณิชย์ เป็นผู้จัดทำเพราะกรมพาณิชย์มีแผนกส่งเสริมพาณิชย์ และห้องที่อยู่กระทรวงเศรษฐกิจได้ดำเนินการเรื่องนี้ต่อมาจนเมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 เกิดขึ้น และสำนักงานถูกระเบิด จึงเลิกกิจการไปชั่วคราว

เมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2492 คณะรัฐมนตรีได้พิจารณาเห็นควรปรับปรุงหน่วยงานท่องเที่ยวขึ้นใหม่ จึงได้มีมติให้กรมโฆษณา การยกร่างโครงการปรับปรุงหน่วยงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเสนอให้คณะรัฐมนตรีพิจารณา ในการประชุม เมื่อวันที่ 19 ตุลาคม 2492 คณะรัฐมนตรีได้มีมติให้กรมโฆษณาการพิจารณาส่งเสริมการท่องเที่ยว กรมโฆษณาการได้ทำความตกลงกับกระทรวงเศรษฐกิจ ซึ่งในสมัยนั้นมีชื่อว่า กระทรวงพาณิชย์และคมนาคม ขอโอนกิจการส่งเสริมการท่องเที่ยว จากกระทรวงพาณิชย์และคมนาคมมาอยู่กับกรมโฆษณาการ สำนักนายกรัฐมนตรี และให้เรียกส่วนงานนี้ว่า “สำนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยว” ใช้งบประมาณของกรมโฆษณาการเป็นงบประมาณค่าใช้จ่ายของสำนักงานนี้ ต่อมากรมโฆษณาการได้พิจารณาเห็นว่ากิจการส่งเสริมการท่องเที่ยวกำลังตื่นตัวในประเทศไทยมาก จึงได้จัดตั้งสำนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวให้มีฐานะเทียบเท่ากอง เรียกว่า “สำนักงานท่องเที่ยว” โดยพระราชกฤษฎีกาจัดวางระเบียบราชการกรมโฆษณาการในสำนักนายกรัฐมนตรี พ.ศ. 2493

ใน พ.ศ. 2501 เมื่อจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ไปศึกษาตัวอยู่ ณ โรงพยาบาลวอลเตอร์ริด สหรัฐอเมริกา ได้ศึกษากิจการท่องเที่ยวด้วยความสนใจ และได้ดำริที่จะส่งเสริมอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในประเทศอย่างจริงจัง ในปีต่อมาเมื่อจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรี ได้มีประกาศพระราชกฤษฎีกาจัดแบ่งส่วนราชการ กรมประชาสัมพันธ์ พ.ศ. 2502 โดยตัด “สำนักงานท่องเที่ยว” ออก แล้วจัดตั้งขึ้นเป็นองค์การอิสระ เรียกว่า “องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย” มีชื่อย่อว่า “อ.ส.ท.” โดยพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว พ.ศ. 2502

ในระยะแรกสถานที่ทำการขององค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้อาศัย อาคารของกรมประชาสัมพันธ์เป็นสำนักงาน ต่อมาได้ย้ายมาเปิดดำเนินการ ณ สำนักงานถนนศรีอยุธยา เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2503 ได้ประกอบพิธีเปิด “องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย” เมื่อวันที่ 18 มีนาคม 2503

3. องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว ซึ่งจัดตั้งขึ้นโดยพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว พ.ศ. 2502 นั้น มีหน้าที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นส่วนใหญ่ ต่อมาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวได้ขยายตัวอย่างกว้างขวางรวดเร็ว จำเป็นต้องปรับปรุงอำนาจหน้าที่ของ อ.ส.ท. ให้มีขอบเขตการปฏิบัติงานกว้างขวางยิ่งขึ้นทั้งในด้านการพัฒนา อนุรักษ์ทรัพยากรทางการท่องเที่ยว และ การส่งเสริมเผยแพร่ จึงได้มีการนำเสนอร่างพระราชบัญญัติ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

และ ร่างพระราชบัญญัติจัดระเบียบธุรกิจเกี่ยวกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว เพื่อให้ หน่วยงานการท่องเที่ยวของรัฐ มีอำนาจหน้าที่และรับผิดชอบในการพัฒนาส่งเสริมเผยแพร่ และ ดำเนินกิจการ เพื่อเป็นการริเริ่มให้มีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนคุ้มครองให้ความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว ด้วย สภานิติบัญญัติแห่งชาติซึ่งทำหน้าที่รัฐสภาในการประชุมครั้งที่ 41 วันศุกร์ที่ 20 เมษายน 2522 ได้พิจารณา ร่างพระราชบัญญัติทั้ง 2 ฉบับ แล้วปรากฏว่า ร่างพระราชบัญญัติจัดระเบียบธุรกิจเกี่ยวกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไม่ผ่านการพิจารณา ส่วนพระราชบัญญัติการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ผ่านการพิจารณาประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ เล่มที่ 96 ตอนที่ 72 วันที่ 4 พฤษภาคม 2522 จัดตั้ง “การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย” ขึ้น มีชื่อย่อว่า “ททท.”

นโยบายรัฐบาล

นโยบายรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร แกลงต่อรัฐสภาในวันที่ 23 - 24 สิงหาคม 2554 โดยวันที่ 24 สิงหาคม 2554 คณะรัฐมนตรี ได้เห็นชอบร่างแถลงนโยบาย ซึ่งมีความหนา 36 หน้า แบ่งออกเป็น 2 ระยะ โดยที่น่าสนใจคือ การตั้งองค์กรถาวรแก้ไขปัญหาในพื้นที่จังหวัดแดนภาคใต้ กำหนดเป็นเขตพัฒนาพิเศษ เน้นการปลูกฝังค่านิยม “คนไทยต้องไม่โกง”

นโยบายรัฐบาล ระยะ ที่ 1 หรือ ระยะ เร่งด่วนที่จะดำเนินการให้แล้วเสร็จใน 1 ปี

นโยบายด้านศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม ส่งเสริมการทำนุ บำรุง พื้นฟูศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น และภูมิปัญญาไทย ส่งเสริมค่านิยมที่ดีงาม เรียนรู้ให้มีการเผยแพร่สู่สังคมโลก สร้างความเป็นเอกลักษณ์นโยบายด้านสวัสดิการและความมั่นคงของมนุษย์ เน้นแก้ไขปัญหาความยากจน จัดหาที่ดินทำกินให้ผู้มีรายได้น้อย ปรับโครงสร้างหนี้ภาคประชาชน ยืดระยะเวลาชำระหนี้ ลดอัตราดอกเบี้ย หรือพักชำระดอกเบี้ย เร่งรัดให้มีการแก้ไขปัญหาเสพติดอย่างเป็นระบบ สร้างความปลอดภัยแก่ชีวิตและทรัพย์สิน ป้องกันปัญหาอาชญากรรม (มติชนออนไลน์ : 8 สิงหาคม 2553)

ภาคการท่องเที่ยวและการบริการ เพิ่มความหลากหลายของธุรกิจบริการ พัฒนาฝีมือบริการในด้านคุณภาพ และภาษา พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทั้งของรัฐ และเอกชน ให้ยังคงสภาพเป็นจุดขาย โดยเน้นตามกลุ่มจังหวัด ให้มีความเหมาะสม เช่น กทม. ที่ทรงเสน่ห์ อันดามัน เป็นศูนย์กลางท่องเที่ยวทางทะเลระดับโลก ภาคเหนือเป็นศูนย์กลางอารยธรรมล้านนา ภาคอีสานเป็นศูนย์กลางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ โบราณคดี วัฒนธรรม และชายแดน ภาคกลางเป็นศูนย์กลางท่องเที่ยวอารยธรรม มรดกโลก และมรดกธรรมชาติ มีการพัฒนามาตรฐานธุรกิจการท่องเที่ยว เช่น โรงแรมพนักงาน บริษัทนำเที่ยวอาหาร เสริมสร้างความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว เน้นการประชาสัมพันธ์ สนับสนุนจุดขายที่มีความโดดเด่นให้เป็นศูนย์กลางระดับโลก โดยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมรักษาสภาพแวดล้อม ให้คงอยู่ต่อไป

นโยบายและแผนการตลาดของคณะกรรมการ ททท. พ.ศ. 2550 – 2554

1. ส่งเสริมให้การท่องเที่ยวมีบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนทั่วทุกภูมิภาคของไทย และเป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดการสร้างงานและเพิ่มรายได้ให้กับประเทศ
2. ส่งเสริมให้การท่องเที่ยวของประเทศไทยเติบโตอย่างยั่งยืน โดยเน้นการขยายฐานตลาดนักท่องเที่ยวคุณภาพ ทั้งในพื้นที่ใหม่และในตลาดเฉพาะกลุ่ม ภายใต้การสร้างความเข้มแข็งของตราสินค้า (Brand) ประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง
3. ส่งเสริมให้การท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตคนไทย โดยเน้นการประสานงานระหว่างเครือข่ายภาครัฐกับภาคเอกชน กระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยวภายในประเทศที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้และการสร้างสรรค์ประโยชน์ทั้งต่อสถาบันครอบครัวและต่อสังคมโดยรวม อันจะนำไปสู่การสร้างและกระตุ้นจิตสำนึกรักษาสีน้ำเงินสิ่งแวดล้อม รวมทั้งให้เกิดความรักและภาคภูมิใจในเอกลักษณ์วัฒนธรรมไทย
4. ส่งเสริมการท่องเที่ยวให้กระจายตัวสู่แหล่งท่องเที่ยวรองมากขึ้น เพื่อสร้างสมดุลระหว่างพื้นที่ทั้งด้านเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อม โดยเน้นการท่องเที่ยวเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มจังหวัดและข้ามภูมิภาค
5. ส่งเสริมการเดินทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านโดยการทำการตลาดร่วมกัน เพื่อกระตุ้นให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวทั้งภายในภูมิภาคและภายนอกภูมิภาค อันจะนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานร่วมกันอย่างเป็นระบบ และช่วยเพิ่มความสามารถทางการแข่งขันของภูมิภาคนี้ในตลาดท่องเที่ยวโลก
6. มุ่งพัฒนาองค์กร ระบบบริหารจัดการ และเสริมสร้างบุคลากรให้มีทักษะและขีดความสามารถทางการตลาดท่องเที่ยว เพื่อให้เป็นองค์กรแห่งการขับเคลื่อน (Driving Force) ที่มีประสิทธิภาพในการดำเนินงาน และมีศักยภาพทางการแข่งขันระดับนานาชาติภายใต้หลักธรรมาภิบาล รวมทั้งพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรในบทบาทเชิงวิชาการและองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการตลาด
7. พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการท่องเที่ยว (e - Tourism) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ประเทศไทย และเสริมสร้างศักยภาพในการส่งเสริมการตลาดผ่านสื่อสารสนเทศ
8. ส่งเสริมการอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว โดยประสานความร่วมมือและแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว กับหน่วยงานภาครัฐ และเอกชน

บริบทพื้นที่วิจัย

ประวัติเมืองร้อยเอ็ด

ร้อยเอ็ดในอดีต

ประวัติเมืองร้อยเอ็ดโดยสังเขปนี้ค้นคว้าจากตำนานอุรังคธาตุ ซึ่งเป็นหนังสือโบราณจารด้วยตัวอักษรไทยน้อยจากหอไตร วัดหลวง เมืองหลวงพระบางนี้ข้อความพิสดาร 13 ผูกโบราณ ซึ่งเจ้าคุณพระพนมเจดียนุรักษ์ อดีตเจ้าคณะจังหวัดนครพนม (ฝ่ายธรรมยุต) ได้แปลเป็นหนังสือไทยเมื่อ พ.ศ. 2495 มีข้อความเกี่ยวกับเมืองร้อยเอ็ดโดยสังเขปดังนี้

ประวัติเมืองร้อยเอ็ด แบ่งออกได้เป็น 3 สมัย

1. สมัยพุทธกาล

ปรากฏตามตำนานอุรังคธาตุ ว่า ปางเมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานได้แปดปีปลายแปดเดือนนั้น พระกัสสะปครุฑพาพระอรหันต์เจ้าผู้โศกเศร้าพระพุทธรองค์ได้อัญเชิญอุรังคธาตุของพระพุทธเจ้าดำเนินไปยังเมืองบุรพาแห่งชมพูทวีป จากกุนินารายณ์-ปาวาย เพื่อไปประดิษฐาน ณ คอยกัปปนคีรี (ภูกำพร้าว) ตามที่พระพุทธรองค์ได้ทรงดำรัสไว้เป็นปัจฉิมพจน์ ณ เมืองบุรพาแห่งชมพูทวีปนั้น อดีตกาลนานมาแล้วมีเอกรมหานครอยู่ 4 นครคือ

1. เมืองสาเกตนคร (จังหวัดสกลนคร)
2. เมืองสาเกตุนคร (เมืองร้อยเอ็ด)
3. เมืองมรุกขนคร (เมืองธาตุพนม-เมืองป่าไม้รวก)
4. เมืองอินทรีปฏิฐานนคร (เมืองนครพนมเปญ)

เมืองบุรพาแห่งชมพูทวีปนั้น เมืองสาเกตุนครเป็นเมืองใหญ่ อยู่ศูนย์กลางเมืองขึ้นใหญ่น้อยทั้งหลาย ตามหนังสืออักษรไทยน้อยของท่านเจ้าคุณพระพนมเจดียนุรักษ์มีที่พอจะสันนิษฐานเกี่ยวกับเมืองร้อยเอ็ดอยู่ 3 แห่ง

เมืองสาเกต.....ประตู	(ตกขาดลบหายคำว่า “นคร 101”)
เมือง.....นคร.....ประตู	(ตกคำว่า “สาเกตกับ 101”)
เมือง.....101	(ตกคำว่า “สาเกตุนคร”)

สรุปแล้วอ่านได้ความว่า เมืองสาเกตุนคร 101 ประตู (101 อ่านว่าสิบเอ็ด) ตามตำนานอุรังคธาตุมีตัวอักษรเขียน (จาร) เมือง 101 เกือบทุกแห่ง จึงได้กลายมาเป็นเมืองร้อยเอ็ด (เข้าใจว่าจารย์แก้ว ท้าวमित ท้าวชน คงพบอักษรโบราณอุรังคธาตุเมือง 101 นี้ แล้วจึงตั้งชื่อเป็นเมืองร้อยเอ็ดในปลายสมัยกรุงศรีอยุธยา ซึ่งเป็นตอนที่ 3 ที่จะกล่าวถึง ประวัติเมืองร้อยเอ็ดตามพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ฉบับหอสมุดแห่งชาติ)

อดีตกาลเมื่อพระกัศสปะอัครสาวกได้นำอุรังคธาตุมาประดิษฐานไว้ ณ คอยกัปปนคีรี-ภูกำพัว แล้วนั้น คงจะเป็นระยะสมัยศาสนจักรมีอิทธิพลเหนืออาณาจักรจึงได้มีการมอบหมายให้นครใหญ่ทั้ง 4 นครนั้น พลัดเปลี่ยนเวรดูแลและทำนุบำรุงพระอุรังคธาตุนครละสามปี

เมืองสาเกตุนคร (เมืองร้อยเอ็ด) มีเจ้าผู้ครองนครชื่อพระเจ้ากุลนทะ มีเมืองขึ้นขอบขันธสีมา 101 เมือง (101 อ่านว่าสิบเอ็ด) มีทางเข้าสู่เมือง 11 ทาง จึงมีประตูเมือง 11 ประตู ตามภาษาโบราณเขียนว่า “นครร้อยเอ็ดประตู”

พระเจ้าอุลุนทะจะครองเมืองสาเกตุนครนานเท่าไรไม่ปรากฏระยะเวลาในตำนาน อุรังคธาตุบางแห่งเรียกว่าอาณาจักรกุลนทะ เมืองสาเกตุนครจึงเป็นเมืองหลวงของอาณาจักรกุลนทะ เริ่มราวสมัยต้นพุทธกาลตามตำนานปรากฏสืบต่อมาว่าเจ้าผู้ครองนครสาเกตุพระองค์หนึ่งทรงพระนามว่า พระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช มีพระราชเทวีชื่อนางรัตนเทวี มีราชโอรสชื่อ ท้าวสังขวิษข (ท้าวหอยสังข์) พระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช ตามตำนานอุรังคธาตุขาดความเลื่อมใสศรัทธาในพระอุรังคธาตุมิได้ส่งข้าช่วงใช้ไพร่พลไปปฏิบัติทำนุบำรุงพระอุรังคธาตุดังเช่นที่ได้เคยกระทำมาแต่กาลก่อน

ในตำนานตอนหนึ่งกล่าวว่าท้าวทางโสง เป็นซู้กับนางรัตนเทวี หัวเมืองขึ้นต่าง ๆ 11 หัวเมืองนั้นพากันกระด้างกระเดื่องเป็นกบฏเข้ายึดเมืองสาเกตุนคร (เมืองร้อยเอ็ด) จับพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช สำเร็จโทษ ส่วนท้าวทางโสงได้พานางรัตนเทวีและท้าวสังขวิษขราชโอรสไปอยู่เมืองลา (อยู่แขวงเมืองเวียงคุก ตรงข้ามห้วยแก้วคดแก้วเลี้ยว อาศัยอยู่กับนางอินทร์สวรรค์ ลงจอด บางแห่งว่านางอินทร์แปง นางอินทร์แปงเป็นราชเทวีของพระเจ้าบุริจันทรอภัยด้วย)

ตั้งแต่สมัยพระเจ้าอุลุนทะจนถึงสมัยพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราชนั้น มีเมืองขึ้นอยู่ 11 เมือง มีทางเข้า 11 ประตู สาเกตุนคร (เมืองร้อยเอ็ด) จึงมีเมืองขึ้นปรากฏตามภูมิภาคใกล้เคียง ที่มีชื่อปรากฏอยู่ตราบเท่าทุกวันนี้คือ

1. เมืองเชียงเหียน (อยู่จังหวัดมหาสารคาม)
2. เมืองสีแก้ว (บ้านสีแก้ว อำเภอมือร้อยเอ็ด)
3. เมืองฟ้าแดด (บ้านฟ้าแดดสูงยาง อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์)
4. เมืองเปือย (บ้านเมืองเปือย อำเภอมือร้อยเอ็ด)
5. เมืองทอง (บ้านเมืองทอง อำเภอมือร้อยเอ็ด)
6. เมืองหงษ์ (บ้านเมืองหงษ์ อำเภอยางชุมน้อย)
7. เมืองบัว (บ้านเมืองบัว อำเภอเกษตรวิสัย)
8. เมืองคอง (อำเภอมือสรวง)
9. เมืองเชียงขวาง (บ้านจาน อำเภอธวัชบุรี)

10. เมืองเชียงดี (บ้านหัวโนน อำเภอธวัชบุรี)

11. เมืองไพ (บ้านเมืองไพร อำเภอเสลภูมิ)

ประตูเมือง 11 ประตูของสาเกตุนครมีดังนี้

ด้านทิศเหนือ คือประตูเมืองฟ้าแดด เมืองสีแก้ว เมืองเชียงเหียน

ด้านทิศตะวันตก คือประตูเมืองเปือย เมืองทอง เมืองหงส์

ด้านทิศใต้ คือประตูเมืองบัว เมืองคอง

ด้านทิศตะวันออก คือประตูเมืองเชียงขวาง เมืองเชียงดี เมืองไพ

อาณาจักรกุลนทะจึงเป็นอาณาจักรที่มีการปกครองและรัฐประศาสนศาสตร์แตกต่างกับอาณาจักรอื่น ๆ เพราะมีเส้นทางเข้าสู่เมืองหลวง 11 ทาง ซึ่งเป็นของแต่ละเมืองขึ้นสร้างตรงไปยังสาเกตุนคร และมีทางเข้า 11 ประตู มีรหัสควบคุมการเข้าเมือง เข้าใจว่าสมัยพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช ก็เป็นชื่อภาษาขอมมีคำกลอนโบราณหนึ่งที่กล่าวถึงสาเกตุนครว่า “เมืองสิบเอ็ดฝักตู สิบแปดปองเอี่ยม ชาวแก้วแม่ขันไค” ทั้งนี้เพราะได้มีการสร้างวิหารสูง 6 ชั้นขึ้นที่กลางเมือง คือ กลางบึงพลาญชัยให้มีบันไดถึง 29 ชั้น มีหน้าต่าง 18 ช่อง และมีประตู 11 ช่อง (โบราณเขียนเป็น 101)

2. สมัยผาแดง

อาณาจักรกุลนทะ อันมีเมืองสาเกตุนครเป็นเมืองหลวงเริ่มเสื่อมอำนาจลงจนกระทั่งเสียเมือง พระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราชลูกสำเร็จโทษ นางรัตนเทวี และท้าวสังขวิษขราชโอรส และท้าวทางโสง หนีไปอยู่เมืองเวียงคุกแขวงเมืองเวียงจันทร์อาณาจักรกุลนทะและสาเกตุนคร ก็ถึงกาลวิบัติล่มจม

ตำนานท้าวผาแดงนั้นจึงไม่มีชื่อเมืองหลายเมืองของอาณาจักรกุลนทะไปปรากฏอยู่ในตำนานท้าวผาแดง คงมีแต่เมืองเชียงเหียน เมืองสีแก้ว เมืองฟ้าแดด เท่านั้นที่ปรากฏอยู่ในตำนานท้าวผาแดง ในตำนานผาแดงนาไ่ตอนหนึ่งว่า บั้งไฟพินาศมหิมาของพระยาขอมตกลงมาจนกลายเป็นบึงพลาญชัย

ตามประวัติศาสตร์นั้นขอมเริ่มแผ่อำนาจเข้ามาสู่ชมพูทวีปทางภาคบูรพาว่าๆ ศตวรรษที่ 9-13 ขอมธรรมิกราชเจ้าผู้ครองนครหนองหารหลวง ได้ใช้กุศโลบายทางรัฐประศาสนศาสตร์จัดงานมหกรรมบุญบั้งไฟแสน โดยมีนางไ่ราชบุตรเป็นรางวัลเดิมพัน อันเป็นสาเหตุแห่งการขัดกันอย่างรุนแรงระหว่างท้าวผาแดงแห่งอาณาจักรผาโสง (เมืองผาโสง เป็นเมืองเก่าอยู่แขวงอำเภอพุทไธสง จังหวัดบุรีรัมย์) กับท้าวพังคี่แห่งอาณาจักรศรีสัตตนาคน จนเกิดเป็นสงครามชิงนางไ่ เช่นเดียวกับสงครามชิงนางสีดาในเรื่องรามเกียรติ์ (เรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับเรื่องผาแดงนางไ่ ได้มาจากฉบับโบราณของจังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งท่านเจ้าคุณพระยาอรินนุวัตร วัดมหาชัย จังหวัดมหาสารคาม เป็นผู้แปล)

เมืองสาเกตุนครแห่งอาณาจักรอุลุนทะ กับหัวเมืองขึ้นอีก 8 เมือง (เวินเมืองเซียงเหียน เมืองสีแก้ว เมืองฟ้าแดด) ในตำนานไม่ปรากฏว่าไปร่วมงานมหกรรมบุญบั้งไฟแสน พอสันนิษฐานได้ว่าพระยาขอมธรรมิกราชแห่งอาณาจักรหนองหารหลวง ทำลายอาณาจักรอุลุนทะได้สำเร็จ เพราะปรากฏตามตำนานอุรังคธาตุว่า ท้าวศรีโคตรพระตะบอง (เจ้าขอมผู้ทรงพลัง) ได้ครอบครองอาณาจักรโคตรบูรด้วย

เมืองมรุกขนคร เป็นเมืองหลวงแห่งอาณาจักรโคตรบูรเป็นเมืองที่ตั้งอุรังคธาตุ คือพระธาตุพนมสืบต่อมา

ณ เมืองธาตุพนมนี้ได้ขุดพบโบราณวัตถุ คือรูปเสมาธรรมจักรทำด้วยหินจารึกอักษร “เข็มมา” ซึ่งมีปรากฏอยู่ในประเทศไทยเพียงสองแห่งเท่านั้น คือที่จังหวัดนครปฐม กับที่วัดหัวบึง (วัดศิลามงคล พระธาตุพนม) ท่านผู้รู้สันนิษฐานว่าพระเจ้าอโศกมหาราชคงจะส่งพระธรรมทูต พร้อมทั้งธรรมจักร (เสมา ธรรมจักร) ติดตามพระบรมสารีริกธาตุไปทุกหนทุกแห่ง

ปีชาววา กับม้าแม่แล (แม่เหล่) ตามตำนานอุรังคธาตุว่า สาเกตุนครแห่งอาณาจักรอุลุนทะ มีเมืองขึ้นอยู่ 11 เมือง มีการสื่อสารและการคมนาคมดีเยี่ยม คือปีชาววา (ยี่สิบวา) เป็นปีที่มิเสี่ยงก้องกังวานไกลส่งสัญญาณข่าวสารบอกเหตุการณ์ร้ายดีที่จะเข้ามาสู่นครหลวงสาเกตุนคร (บางที่สุนทรภู่ อาจได้ฟังเรื่องปีชาววาของสาเกตุนครมาบ้าง แล้วไปจินตนาการปีพระอภัยมณีก็อาจเป็นได้)

ม้าแม่แล (แม่เหล่) ตามตำนานเป็นม้าพลาหก (ม้าที่มีกำลังหกเท้าของม้าธรรมดา) รูปร่างของม้าพลาหกเป็นอย่างไรนั้นจะไปพิจารณาดูได้ที่รูปสลักลายจุมเจียที่ฝาผนังด้านตะวันตกของเจดีย์พระธาตุพนม มีรูปม้าพลาหกติดอยู่กับลายจุมเจีย ลายจุมเจียเป็นลายเครือเถาโบราณ เคยพบเห็นแห่งเดียวที่ฝาผนังพระเจดีย์ธาตุพนม (บางที่เรียกม้าพลาหกจากตำนานสุวอรัญคธาตุ อาจมาเป็นจินตนาการเรื่องม้าสีหมอกในเสภาขุนช้างขุนแผนก็เป็นได้)

เมื่ออาณาจักรอุลุนทะเสื่อมลงแล้ว เมืองสาเกตุนครก็กลายเป็นเมืองร้างมานาน มีต้นกุ่ม (ต้นผักกุ่ม) ขึ้นรอบบึง รอบสระ รอบคูเมืองทั่วไปจนเรียกว่า “บ้านกุ่มฮ้าง” มาปรากฏเป็นเมืองร้อยเอ็ดขึ้นเมื่อจารย์แก้ว ท้าวมีด ท้าวชน (ต้นตระกูลชนสีสังกูร-สุวรรณชาติ-ภานุทานนท์-เรื่องสุวรรณ และสุวรรณเลิศ) ยกบ้านกุ่มขึ้นเป็นเมืองร้อยเอ็ดในภายหลัง

3. สมัยศรีอยุธยาและรัตนโกสินทร์

พ.ศ. 2256 สมัยพระเจ้าสร้อยศรีสมุทรพุทธางกูรเป็นกษัตริย์ ไปปกครองจำปาศักดิ์ทราบว่าร้อยเอ็ดเป็นเมืองร้าง จึงให้จารย์แก้วคุมครัวลาวประมาณ 3,000 คนเศษ มาอยู่ที่ร้อยเอ็ด ครั้งแรกมาอยู่ที่บ้านทุ่ง (คือท้องที่สุวรรณภูมิเดี๋ยวนี้) เรียกว่าเมืองทุ่งขึ้นกับจำปาศักดิ์

เมื่อจารย์แก้วรักษาการอยู่ที่ร้อยเอ็ดได้เพียง 7 ปี ก็ถึงแก่กรรม บุตรของจารย์แก้ว 2 คน คือ ท้าวมีด ซึ่งเป็นบุตรเขยของเจ้าสร้อยศรีสมุทรพุทธางกูรและท้าวชนซึ่งเป็นน้อง

หลังจากที่พระบิดาถึงแก่กรรมเจ้าสร้อยศรีสมุทรพุทธางกูร ได้แต่งตั้งให้ท้าวมือผู้เป็นที่ป็นเจ้าเมือง ส่วนท้าวชนเป็นอุปฮาด (ที่เรียกว่า “ท้าวมืด” เพราะเกิดในวันที่มีสุริยุปราคา)

ท้าวมืดครองเมืองแทนบิดาจนถึง พ.ศ. 2306 ก็ถึงแก่กรรม ท้าวชนผู้เป็นอุปฮาดก็ขึ้นครองเมืองสืบแทนต่อมาท้าวมืดมีบุตรสองคน คือท้าวเชียงและท้าวสุนย์ เมื่อท้าวชนครองเมืองได้สี่ปีเกิดบาดหมางโกรธเคืองกับหลานทั้งสอง ท้าวเชียงและท้าวสุนย์จึงได้อพยพไปพึ่งพระบรมโพธิสมภาร สมเด็จพระบรมราชาที่ 3 แห่งกรุงศรีอยุธยา ขอคำสั่งมาปราบปรามท้าวชน สมเด็จพระบรมราชาที่ 3 จึงโปรดเกล้าฯ ให้พระยาพรหมกับพระยากรมท่ายกทัพลงมาพร้อมกับท้าวเชียงและท้าวสุนย์ เมื่อท้าวชนทราบข่าว จึงหนีไปอยู่ที่บ้านกุดจอก (บ้านดง-บ้านกุดจอก อยู่ในท้องที่อำเภออาจสามารถในปัจจุบัน) กองทัพจากกรุงศรีอยุธยา จึงเข้าเมืองได้อย่างง่ายดายและได้ตั้งท้าวเชียงเป็นเจ้าเมือง เมื่อพระยาพรหมกับพระยากรมท่ากลับไปยังกรุงศรีอยุธยากับท้าวเชียงและท้าวสุนย์ ตั้งแต่นั้นมาเมืองทุ่งก็ตกเป็นเมืองขึ้นของกรุงศรีอยุธยา

ใน พ.ศ.22315 สมัยพระเจ้าตากสินซึ่งได้ครองราชย์ ณ กรุงธนบุรีได้ประมาณ 4 ปี พระยาพรหมกับพระยากรมท่า เห็นว่าเมืองทุ่ง ชัยภูมิไม่สมควรที่จะตั้งเมืองเพราะเป็นโนนสูง ลำน้ำแซ (ลำน้ำเสียว ในปัจจุบัน) น้ำไหลแรงเซาะตลิ่งพัง จะไม่ถาวรต่อไปจึงปรึกษาท้าวเชียงและท้าวสุนย์ และเห็นพ้องกันว่าตำบลดงข้าวสาร ห่างจากเมืองทุ่งราว 100 เส้นเป็นเมืองเก่า มีชัยภูมิดี (จากประวัติที่กล่าวตอนนี้จะเห็นว่าท้องที่ที่กำลังกล่าวถึงเคยเป็นเมืองร้างมาก่อน (จึงมีใบบอกไปยังกรุงธนบุรี ขอตั้งเมืองดงข้าวสารเป็นเมืองสุวรรณภูมิตั้งแต่นั้นมา ในการสร้างบ้านเมืองสุวรรณภูมิ หรือศรีภูมินี้ ได้สร้างหลักเมืองและวัดพร้อมกันสองวัด คือวัดกลางและวัดใต้ (ปัจจุบันนี้ยังมีสภาพดีทั้งหลักเมืองและวัดทั้งสองวัด)

ต่อมาในราว พ.ศ. 2318 ท้าวชนซึ่งหนีไปอยู่ ณ บ้านกุดจอก ได้เข้าเฝ้าพระยาพรหมและพระยากรมท่า พระยาทั้งสองเห็นว่าท้าวชน มีผู้คนบ่าวไพร่มาก จึงมีใบบอกไปยังกรุงธนบุรี ขอยกบ้านกุ่มขึ้นเป็นเมืองร้อยเอ็ด และตั้งท้าวชนเป็นเจ้าเมือง ขอขึ้นกับกรุงธนบุรี พระเจ้าตากสินจึงทรงกระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งท้าวชนเป็นพระยาขัติยวงษา เป็นเจ้าเมืองร้อยเอ็ด ส่วนเมืองสุวรรณภูมิ ได้ตั้งท้าวโธษะบุตรท้าวเชียง เป็นพระยารัตนวงศา เจ้าเมืองสุวรรณภูมิ

ตามประวัติที่ค้นพบแสดงว่าร้อยเอ็ดเป็นเมืองขอมมาแต่ก่อน เพราะมีเทวสถานที่ยกกันว่า “กู” และร้อยเอ็ดเคยทำสงครามกับเมืองอื่น ๆ หลายครั้งเช่น เมื่อ พ.ศ.2368 เจ้าอนุวงศ์เวียงจันทน์เป็นกบฏต่อกรุงเทพฯ ยกทัพมาตีกรุงกาฬสินธุ์ ร้อยเอ็ด สุวรรณภูมิ จนถึงนครราชสีมา ในที่สุดกองทัพเจ้าอนุวงศ์ก็ถูกตีพ่ายกลับไป

พ.ศ. 2415 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว อุปราชเหง้าได้มาขอตั้งบ้านดอนสำโรงขึ้นเป็นเมืองเกษตรวิสัย และตั้งอุปราชเหง้าเป็นพระศรีเกษตรวิสัยเป็นเจ้าเมือง

พ.ศ. 2420 ตั้งบ้านโป่งจั้นเป็นเมืองพนมไพรแคนมฤค ให้เลื่อนหลวงรักษา
วงศา (บุญตา) เป็นพระดำรงฤทธิไกร เป็นเจ้าเมือง ตั้งบ้านเมืองเสื่อเป็นเมืองพยัคฆภูมิพิสัย ให้ท้า
วซัดยะเป็นเจ้าเมือง

พ.ศ. 2423 ตั้งบ้านเสาชงเป็นเมืองธวัชบุรี ให้ท้าวโพธิราชเป็นเจ้าเมือง

พ.ศ. 2425 ตั้งบ้านเมืองหงษ์ เป็นเมืองจตุรพักตรพิมาน ให้หลวงพรหม
พิทักษ์เป็นเจ้าเมืองในสมัยต่อมาเมืองร้อยเอ็ดได้อยู่ในมณฑลอิสาน แต่เนื่องจากร้อยเอ็ดเป็นเมือง
ที่เจริญมานานและมีความสำคัญจึงเปลี่ยนจากมณฑลอิสานเป็นมณฑลร้อยเอ็ด หลังจากนั้นจึงได้ตั้ง
เป็นจังหวัดร้อยเอ็ด และเมืองต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วยุบเป็นอำเภอขึ้นอยู่กับจังหวัดร้อยเอ็ด
(องค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด. 2544 : 11-14)

ร้อยเอ็ดในปัจจุบัน

ภาพประกอบ 16 แผนที่จังหวัดร้อยเอ็ด

สภาพภูมิศาสตร์

ที่ตั้ง จังหวัดร้อยเอ็ดตั้งอยู่กึ่งกลางในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ห่างจากกรุงเทพมหานครตามระยะทางทางหลวงแผ่นดิน ประมาณ 508 กิโลเมตร อยู่ในตำแหน่งที่ ละติจูด 16 องศา – 03 องศาเหนือ ลองละติจูด 103 องศา – 41 องศาตะวันออก มีอาณาเขต ติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	จังหวัดกาฬสินธุ์ และจังหวัดมหาสารคาม
ทิศใต้	ติดต่อกับ	จังหวัดสุรินทร์ และจังหวัดศรีสะเกษ
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	จังหวัดยโสธร
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	จังหวัดมหาสารคาม

ขนาด

จังหวัดร้อยเอ็ดมีเนื้อที่ประมาณ 7,856 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 4,910,000 ไร่

ประชากร

จังหวัดร้อยเอ็ดมีประชากรทั้งสิ้น 1,291,750 คน แยกเป็นชาย 647,479 คน และเป็นหญิง 644,271 คน มีประชากรอาศัยในเขตเทศบาลจำนวน 35,859 คน โดยมีความหนาแน่นของประชากร 2,868.75 คนต่อพื้นที่ 1 ตารางกิโลเมตร อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาล 1,255,891 คน มีความหนาแน่นประชากร 15,155 คน ต่อพื้นที่ 1 ตารางกิโลเมตร (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด. 2554 : 3-5)

ลักษณะภูมิประเทศและภูมิอากาศ

ลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นที่ราบสูงมีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 130-160 เมตร ซึ่งสภาพพื้นที่ และลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดร้อยเอ็ด สามารถแบ่งได้ดังนี้

1. บริเวณภูเขาทางตอนเหนือของจังหวัด สภาพเป็นพื้นที่ป่าไม้และภูเขาเตี้ย ๆ อยู่ในท้องที่อำเภอหนองพอก โพธิ์ชัย โพนทอง และอำเภอมะยาดิ
2. บริเวณที่ราบสูง สภาพภูมิประเทศเป็นพื้นที่ดอนตัน อยู่บริเวณตอนกลางของจังหวัดในเขตท้องที่ของอำเภอสว่างภูมิ อาจสามารถ เมืองสรวง จตุรพักตรพิมาน และอำเภอเมืองร้อยเอ็ด
3. บริเวณที่ราบลุ่ม เป็นพื้นที่ราบริมฝั่งน้ำที่ไหลผ่านจังหวัดร้อยเอ็ด ครอบคลุมพื้นที่ตอนล่างของจังหวัดในพื้นที่อำเภอปทุมรัตต์เกษตรวิสัย สุวรรณภูมิ พนมไพร และอำเภอโพนทราย ซึ่งเป็นที่ราบลุ่มแอ่งกระทะ ที่เรียกว่า “ทุ่งกุลาร้องไห้”

ภูมิอากาศโดยทั่วไป

จังหวัดร้อยเอ็ดมีอากาศร้อนจัด และแห้งแล้งในฤดูร้อน และมีอากาศหนาวเย็นในฤดูหนาว ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ฤดู ดังนี้คือ

1. ฤดูร้อน เริ่มต้นกลางเดือนกุมภาพันธ์ถึงต้นเดือนพฤษภาคม
2. ฤดูฝน เริ่มต้นแต่กลางเดือนพฤษภาคมถึงต้นเดือนตุลาคม
3. ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่กลางเดือนตุลาคมถึงต้นเดือนกุมภาพันธ์

จังหวัดร้อยเอ็ดมีฝนตกประมาณ 104 น ปริมาณน้ำฝนที่วัดได้ 1,193.5 ลูกบาศก์มิลลิเมตร อุณหภูมิสูงสุด 39.1 องศาเซลเซียส ในเดือนเมษายน และอุณหภูมิต่ำสุด 11.0 องศาเซลเซียส ในเดือนมกราคม

ทรัพยากรธรรมชาติและแหล่งน้ำ

แหล่งน้ำที่สำคัญที่สุดที่ไหลผ่านจังหวัดร้อยเอ็ด ได้แก่

ลำน้ำชี ไหลผ่านเขตพื้นที่อำเภอเมือง อำเภอธวัชบุรี อำเภออาจสามารถ อำเภอพนมไพร มีน้ำตลอดปี ปีที่ฝนตกชุกจะมีน้ำเอ่อล้นท่วมบ้านเรือน ไร่นาของราษฎรที่อาศัยอยู่ตามริมฝั่งและใกล้เคียง ทำให้เกิดความเสียหาย แต่ในฤดูแล้งน้ำน้อยและอยู่ในระดับต่ำมาก ราษฎรที่อาศัยอยู่ตามริมฝั่งได้อาศัยทั้งน้ำ และพื้นที่หาดริมฝั่งปลูกพืชผักต่าง ๆ

ลำน้ำยัง ไหลผ่านพื้นที่อำเภอโพนทอง อำเภอเสลภูมิ ซึ่งไหลลงสู่ลำน้ำชี ในเขตอำเภอ เสลภูมิ ในฤดูฝนมีน้ำมาก และเอ่อล้นท่วมพื้นที่ริมฝั่งเสมอ ส่วนฤดูแล้งน้ำแห้งขอด มีน้ำขังอยู่เป็นห้วง ๆ

ลำน้ำเสียว ไหลผ่านพื้นที่อำเภอปทุมรัตต์ และอำเภอเกษตรวิสัย มีน้ำเฉพาะฤดูฝนเท่านั้น

ลำน้ำพลับพลา ไหลผ่านพื้นที่อำเภอปทุมรัตต์ อำเภอเกษตรวิสัย และอำเภอสว่างภูมิ มีน้ำขังเป็นห้วง ๆ ในฤดูแล้ง น้ำมีรสกร่อยเนื่องจากความเค็มของเกลือในดินมีปริมาณมาก

ลำน้ำเตา ไหลผ่านพื้นที่อำเภอปทุมรัตต์ และอำเภอเกษตรวิสัย

ลำน้ำมูล ไหลผ่านตอนใต้ของอำเภอสว่างภูมิ และอำเภอโพนทราย นอกจากนี้ยังมีแหล่งน้ำชลประทานที่ได้สร้างขึ้น เช่น อ่างเก็บน้ำขนาดกลาง 11 แห่ง ขนาดเก 196 แห่ง และฝายคอนกรีต 42 แห่ง สระ หนอง บึง อีกจำนวน 2,147 แห่ง ที่สร้างเก็บน้ำไว้ใช้ตลอดปี

ป่าไม้ เนื้อที่ป่าไม้ประมาณ 2,200 ตารางกิโลเมตร หรือ 1,375,000 ไร่ เป็นป่าสงวนแห่งชาติ 10 แห่ง เนื้อที่ประมาณ 772,138 ตารางกิโลเมตร หรือ 482,588 ไร่

ไม้ที่สำคัญได้แก่ ไม้ยาง เต็ง รัง ตะเคียน ตะแบก ประดู่ พะยอม พุง เป็นต้น (สำนักวัฒนธรรม จังหวัดร้อยเอ็ด. 2539 : 13-16)

การคมนาคมการขนส่งและการสื่อสาร

จังหวัดร้อยเอ็ด มีทางหลวงแผ่นดินและทางหลวงจังหวัด ที่สามารถใช้เดินทางติดต่อภายในจังหวัดใกล้เคียงได้โดยสะดวก

จังหวัดร้อยเอ็ดมีสนามบินพาณิชย์ภายในประเทศ (ชั้น 2) หนึ่งแห่ง สถานที่ตั้งบริเวณบ้านกู่ ก.ม.7 ริมถนนสายร้อยเอ็ด-โพนทอง ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 3,200 ไร่การเดินทางสู่จังหวัดร้อยเอ็ดนั้น สะดวกสบายเพียง 505 กิโลเมตร โดยทางรถยนต์จากกรุงเทพฯ หากจะเดินทางเที่ยวจังหวัดอื่นต่อไปก็มีเส้นทางสู่จังหวัดต่าง ๆ ทั้งใกล้และไกล อย่างสะดวกสบาย รถยนต์สำหรับการเดินทางต้องใช้เวลาพอสมควรก็ต้องเดินทางโดยรถยนต์ที่บริการทุกวัน สำรองที่นั่งได้ที่สถานีขนส่งรถปรับอากาศสายตะวันออกเฉียงเหนือตลาดหมอซิด ตารางเวลาและระยะทางจากตัวเมืองร้อยเอ็ดสู่จังหวัดสุโขทัย ระยะห่างจากร้อยเอ็ดสู่จังหวัดใกล้เคียง(องค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด. 2544 : 11-14) ระยะทาง เวลาเดินทาง

ร้อยเอ็ด-สกลนคร	160 กม.	2 ชม.
ร้อยเอ็ด-กาฬสินธุ์	83 กม.	1 ชม.
ร้อยเอ็ด-มหาสารคาม	40 กม.	40 นาที
ร้อยเอ็ด-ขอนแก่น	117 กม.	1.30 ชม.
ร้อยเอ็ด-ยโสธร	67 กม.	1 ชม.
ร้อยเอ็ด-อุบลราชธานี	170 กม.	2 ชม.

จังหวัดร้อยเอ็ดมีสถานีวิทยุกระจายเสียง จำนวน 4 สถานี ดังนี้

1. สถานีวิทยุกระจายเสียง จส 3 จังหวัดร้อยเอ็ด
2. สถานีวิทยุกระจายเสียงกองทัพภาคที่ 2 ค่ายสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช
3. สถานีวิทยุกระจายเสียงตำรวจภาค 4
4. สถานีวิทยุกระจายเสียง อสมท. จังหวัดร้อยเอ็ด

สภาพทางเศรษฐกิจ

สภาพทางเศรษฐกิจ ของจังหวัดร้อยเอ็ดส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับอาชีพ และผลิตผลทางการเกษตรเป็นหลัก ได้แก่ การทำนาข้าว การเพาะปลูก

การทำนา ส่วนใหญ่เป็นนาปี โดยมีวิธีการปลูกข้าวแบบตกลำ ปักดำ หว่าน หยอดหลุม และมีการทำนาปรังบ้าง ในพื้นที่ที่อยู่ใกล้แหล่งน้ำ ได้แก่ ลำน้ำต่าง ๆ ห้วย หนอง บึง จังหวัดร้อยเอ็ดเป็นแหล่งที่ผลิตข้าวขาวหอมดอกมะลิ มีพื้นที่ปลูกข้าวรวม 2,622,620 ไร่

การปลูกพืชไร่ ได้แก่ การปลูกมันสำปะหลัง แดงโม ถั่วลิสง ข้าวโพด ปอ ยาสูบ พันธุ์เตอร์กีช และอื่น ๆ มีพื้นที่ปลูกพืชไร่ รวม 221,067 ไร่

การปลูกผัก ส่วนใหญ่ปลูกผักแบบสวนครัว แต่มีเหลือจากการบริโภคภายในครอบครัวแล้วนำไปจำหน่ายบ้าง มีพื้นที่ปลูกพืชผักรวม 19,060 ไร่

การปลูกไม้ผลยืนต้น เป็นการปลูกแบบสวนบ้าน ได้แก่ มะม่วง มะพร้าว มะนาว ขนุน เป็นต้น โดยเฉพาะมะม่วงปีหนึ่ง ๆ จะมีผลผลิตออกจำหน่ายต่างจังหวัด และส่งขายต่างประเทศจำนวนมาก มีพื้นที่ปลูกได้ผลรวม 77,746 ไร่

การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม เกษตรส่วนใหญ่มักจะปลูกหม่อน เลี้ยงไหม และทอผ้าไหม ในฤดูที่ว่างจากการประกอบอาชีพหลักซึ่งสามารถจำหน่ายได้ราคาดีพอสมควร

การเลี้ยงสัตว์ มีการส่งเสริมการเลี้ยงโค-กระบือ สุกร เป็ด ไก่ อย่างแพร่หลาย พัฒนาการปศุสัตว์ ด้วยการผสมเทียม มีการปรับปรุงพันธุ์หมูเลี้ยงสัตว์ จัดตั้งธนาคารโค-กระบือ สติติการเลี้ยงปศุสัตว์ในปี 2529 มีโค 103,234 ตัว, กระบือ 265,611 ตัว, สุกร 61,518 ตัว, เป็ดไก่ 1,753,210 ตัว

อุตสาหกรรมสิ่งทอ จังหวัดร้อยเอ็ด มีทั้งผ้าไหม ผ้าฝ้าย และผ้าใยสังเคราะห์ เช่น ไยโทเรและโตรีแต่การนิยมของนักทอที่วยังต้องการผ้าไหม ไหมร้อยเอ็ดมีชื่อเสียงเกี่ยวกับลายและเนื้อผ้า เพราะชาวบ้านนิยมใช้ไหมพื้นบ้านหรือใยไหมสำเร็จล้วน ๆ ทอหรือผสมกันทอออกมาเป็นเนื้อผ้าที่แน่นใช้ทนและไม่ยับ กรรมวิธีการทอเป็นลักษณะของไทยอีสานโบราณคือทอเป็นผ้ามัดหมี่เป็นหัตถกรรมพื้นบ้านชาวบ้านจะลงมือทำหลังจากงานประจำ ไม่มีเครื่องจักร หรือเทคโนโลยีเข้าไปช่วยพัฒนาวิเคราะห์สภาพทั่วไปของสิ่งทอในจังหวัดร้อยเอ็ดคงจะเป็นส่วนหนึ่งของอาชีพเท่านั้น

งานทอเสื่อกก เสื่อหวาย ซึ่งประณีตคงทนเพราะใช้ปอเป็นเส้นยืนใช้หวานเป็นเส้นพุ่ง ปลอดภัยดีก็นับเป็นงานฝีมือพื้นเมืองอีกอย่างหนึ่ง

งานปั้นเครื่องดินเผา นับเป็นภาชนะที่ให้ประโยชน์ใช้สอยได้มากที่สุด สำหรับภาคที่มีฝนน้อย เช่น โองใส่ น้ำ, ไหมหมักปลาร้า, ครกสับตำ และหม้อดิน ซึ่งเผาไฟดำเพื่อให้ผิวพูนตัวน้ำซึมได้เปรียบประคองผู้เย็นพื้นบ้านภาคอีสาน จะเห็นเกือบทุกครัวเรือน วัดทุกวัดก็ใช้ดินจากลำมูลลำชี หรือลำน้ำท้องทุ่งใกล้เคียง โดยกรรมวิธีแบบพื้นเมืองแท้ ๆ (ที่ระลึกงานกีฬาแห่งชาติครั้งที่ 20. 2530 : 23)

สถานที่ท่องเที่ยวของจังหวัดร้อยเอ็ด

จังหวัดร้อยเอ็ด (101) เป็นจังหวัดเดียวใน 20 จังหวัดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือและเป็นจังหวัดเดียวในประเทศซึ่งสามารถเขียนชื่อจังหวัดให้เป็นตัวเลขได้ 101 จังหวัดร้อยเอ็ดนี้มีของดีที่น่าสนใจและน่ารู้อยู่หลายอย่างที่เดียว เช่น

บึงพลาญชัย ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดร้อยเอ็ด คำว่า บึงพลาญชัย

มีคำ 3 คำ

บึง หมายถึง แอ่งน้ำที่มีน้ำขังตลอดปี

พลาญ หมายถึง ลานที่โล่ง สนามที่ว่าง

ชัย หมายถึง การชัยชนะ

เมื่อรวมทั้ง 3 คำแล้ว จะได้คำว่า บึงพลาญชัย ซึ่งเป็นคำมงคล แปลว่าแอ่งน้ำที่มีลานแห่งชัยชนะ

ที่ตั้ง บึงพลาญชัยอยู่ในใจกลางเมืองร้อยเอ็ด

ลักษณะ เป็นเกาะขนาดใหญ่ มีคลองน้ำใสล้อมรอบมีเนื้อที่ 200,000

ตารางเมตร มีทางเข้าสู่เกาะ 3 ทาง อนุสาวรีย์ พระยาสุนทรเทพกิจจารักษ์ โดยสร้างเป็นสะพานคอนกรีตและมีชื่อต่าง ๆ ดังนี้ คือ สะพานสวัสดิ์ สานสุ และสะพานเดิม

พระยาสุนทรเทพกิจจาลักษณ์ (ทองจันทราศุ) ผู้ว่าราชการจังหวัดร้อยเอ็ดคนแรก ได้ขอความร่วมมือจากราษฎร ขุดบึงนี้ให้ลึกลงไปเพื่อให้มีน้ำขังอยู่ตลอดปี เมื่อ พ.ศ. 2429 นำเอาดินขึ้นมาถมขอบบึงให้เป็นถนนรอบเมือง แล้วตกแต่งเป็นเกาะที่สวยงามสำหรับใช้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ และเป็นสถานที่สำหรับจัดงานประเพณีสำคัญของจังหวัด เช่น งานปีใหม่ งานสงกรานต์ งานลอยกระทง และงานกาชาดของทุกปี ฯลฯ

วัสดุสิ่งก่อสร้างที่สำคัญบนเกาะพลาญชัย

ศาลเจ้าพ่อมเหสักข์หลักเมือง เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นที่เคารพสักการะของชาวร้อยเอ็ดและผู้มาเยือน

ศาลาจัตุรมุข สร้างแบบทรงไทย เพื่อใช้เป็นกองอำนวยการเวลาจัดงานเทศกาล

พานรัฐธรรมนูญและนาฬิกาดอกไม้ ซึ่งเป็นนาฬิกาขนาดใหญ่ประดับด้วยพันธุ์ไม้ดอกเล็กอย่างวิจิตรบรรจง

เวทีกลาง สร้างด้วยคอนกรีตติดกับศาลาจัตุรมุข เพื่อเป็นเวทีการแสดงมหรสพต่าง ๆ เป็นเวทีมาตรฐาน

สวนสัตว์จำลอง ได้จำลองสัตว์นานาชนิดโดยเฉพาะที่หาดูได้ยาก เป็นต้นว่า เสือ, อุฐ, ช้าง, ยีราฟ, ม้าลาย, นอแรด, สิงโต, หมี, วัว, จิงโจ้, ฮิปโปโปเตต, จระเข้ โดยเฉพาะในบริเวณภูพลาญ สัตว์แต่ละชนิดจะทำรูปได้ขนาดของตัวจริง ส่วนทางเข้าสวนสัตว์ จำลองมีรูปปั้นของแมว 2 ตัวนั่งอยู่บนแท่น ทำทางยังกะเชื้อเชิญให้ผู้คนเข้าไปเที่ยวชม

ภูพลาญชัย พร้อมน้ำตกจำลอง สร้างอยู่ในบริเวณเดียวกับสวนสัตว์จำลอง สร้างเป็นภูเขาสูง มีป่าไม้ มีน้ำตกไหลออกมาเหมือนภูเขาจริง ๆ มีรูปปั้นลิง, หมี, กวาง

และมีอนุสาวรีย์ของท่านพระยาสุนทรเทพกิจจารักษ์อยู่ ทางซ้ายของกุฎลาญชัย ยามอาทิตย์ใกล้ อัสตงจะมีผู้คนมาเที่ยวพักผ่อนเสมอ โดยเฉพาะเด็ก ๆ จะชอบบริเวณนี้มากเป็นพิเศษ พวกเด็ก ๆ จะปีนป่ายขึ้นนั่งบนหลังสัตว์ต่าง ๆ อย่างสนุกสนานมา

สระบริสุทธิ์ อยู่ทางทิศใต้ของกุฎลาญชัย สระนี้มีดอกบัวสีขาว สีชมพู จำนวนมากบนสระพรั่งชูอยู่เต็มสระตลอดปี เป็นที่น่าชื่นชอบแก่ผู้พบเห็นเป็นอย่างยิ่ง รอบ ๆ สระจะมีต้นไม้ตัดและตกแต่งเป็นรูปคนและสัตว์ต่าง ๆ สวยงามมาก ปัจจุบันนี้ภายในบึงพลาญชัย นอกจากสวนสัตว์จำลองแล้วยังได้ทำสวนสัตว์จริงไว้ โดยเลี้ยงสัตว์ไว้หลายชนิดอีกด้วย

บริเวณบนเกาะ นอกจาก สิ่งก่อสร้างดังกล่าวแล้ว ยังมีต้นไม้ขนาดพันธุ์ ประดับอีกมากมาย โดยเฉพาะไม้ดอกพันธุ์ชื่อ “ต้น ทรงบาดาล” ขึ้นอยู่เรียงรายรอบ ๆ บริเวณเกาะ ลอยออกดอกสีเหลือง บานสะพรั่งน่าตื่นตาขึงนักและยัง เป็นร่วมเงาให้ผู้คนได้พักผ่อนหย่อนใจเป็นอย่างยิ่ง

บึงพลาญชัยได้มีการตกแต่งบูรณะมาเรื่อย ๆ มีการ บูรณะครั้งใหญ่เมื่อปี 2500 และเมื่อปี 2526 ได้มีการบูรณะครั้งใหญ่อีกครั้งคือได้ขุดลอกให้คลองลึก และได้นำพันธุ์ปลา หลายพันธุ์เป็นจำนวนมากมาปล่อย เพื่อให้เป็นที่สันตนาการต่อไปจากการบูรณะครั้งใหม่นี้ได้มี สิ่งใหม่ ๆ ที่ปรากฏขึ้นคือ ด้านหน้าบึงพลาญชัยได้มี พระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า เจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ประดิษฐาน เป็นพระบรมรูปยืนตระหง่านอย่างสง่าไว้เป็นที่สักการะของ ประชาชน

ในบึงนั้นก็ยังมีปลาหลากหลายพันธุ์ จำนวนหลายแสนตัว นับได้ว่าเป็นบึง กลางเมืองที่มีปลามากที่สุดในประเทศไทย ผุงปลาเหล่านี้เป็นมิตรกับผู้ไปเยือนเสมอเพียงแต่ขึ้นไป ยืนบนสะพานหรืออยู่ริมฝั่งบึงหมู่ปลาที่จะพากันว่าย ขึ้นมาปรากฏตัวทักทาย อยู่ที่ผิวน้ำเป็นฝูง ๆ จนละลานตาไปหมด จึงมักจะมีผู้เมตตา นำเอาอาหารปลาติดมือไปเลี้ยงฝูงปลาเหล่านี้ตลอดทั้งวันมิได้ ขาด เป็นอีกจุดหนึ่งที่ประทับใจของนักท่องเที่ยวเป็นอย่างยิ่ง

สวนสุขภาพ ซึ่งสร้างตามแบบของ อสกท. เพื่อให้ประชาชนออกกำลังกาย ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากองค์การส่งเสริมกีฬาแห่งประเทศไทย จัดให้เป็นจุดออกกำลังกายแบบ ต่าง ๆ มีถึง 12 จุด เรียงอยู่รอบเกาะกลางบึงพลาญชัยนี้

ปัจจุบันนี้ บึงพลาญชัย นอกจากเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจแล้ว ยังเป็น สถานที่ที่บรรดาข้าราชการ พ่อค้า ประชาชน นับเป็นร้อยเป็นพันคน มาใช้เป็นสถานที่ออกกำลังกายด้วยการเล่นบริหารแบบแอโรบิคแดนซ์ ซึ่งมีเสียงเพลงประกอบโดยมีอาจารย์สอนและการรำมวย จีนมีอยู่เป็นประจำทุก ๆ เช่น

สนามเด็กเล่น ก็ถูกสร้างอยู่ตรงกลางของบึงพลาญชัยนี้ สำหรับสะพานทอดจากฝั่งเข้าไปสู่เกาะทั้ง 3 แห่งนั้นแต่ละแห่งสร้างเป็นประตูเหล็กอัลลอยด์ สลักเสลาเป็นลายไทยวิจิตรงดงามยิ่งนัก

บริเวณรอบนอกบึง ก็ล้อมรอบด้วยถนนกว้างยาวและสะอาด ริมถนนด้านฝั่งบึงมีฟุตบอลที่นำเดินเล่น มีม้าหินอ่อนตั้งเรียงรายเป็นระยะ ๆ และมีไม้ดอกไม้ประดับ ไม้ยืนต้นอันประกอบด้วยต้นเข็มแดง ต้นอีโก ต้นราชพฤกษ์ ต้นอินทนิล และต้นมะพร้าว ปลูกสลับเรียงรายไว้ตลอดโดยรอบผู้คนที่สัญจรไปมาได้มีโอกาสชื่นชมและเป็นที่พักผ่อนของนักทัศนอาจรเป็นอย่างดี

วันนี้หรือวันไหนๆ เมื่อท่านมีโอกาสผ่านเมืองร้อยเอ็ด โปรดแวะเที่ยวชมบึงพลาญชัยด้วย

พระพุทธรัตนมงคลมหายานี เป็นพระพุทธรูปองค์ใหญ่ และสูงที่สุดในประเทศไทย เป็นพระพุทธรูปขนาดใหญ่ปางประทานพร หรือ ประทานอภัย มีขนาดสูงทั้งหมด 67.85 เมตร หรือ 135 ศอก 1 คืบเศษ เฉพาะพระองค์พระสูง 59.20 เมตร หรือ 118 ศอก 1 คืบเศษ อยู่ที่วัดบูรพาภิราม ตำบลในเมือง อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด สิ้นทรัพย์ประมาณ 5,000,000 บาท (ห้าล้านบาทเศษ) และได้สร้างพระธาตุไว้ข้างหลังขององค์พระไว้สำหรับบรรจุพระบรมสารีริกธาตุสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พร้อมทั้งสร้างกำแพงล้อมรอบองค์พระ เริ่มสร้างเมื่อปี พ.ศ. 2516 สร้างเสร็จเมื่อปี พ.ศ. 2524

วันจันทร์ที่ 25 กุมภาพันธ์ เวลา 10.30 น. สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร จะเสด็จมาทรงประกอบพิธีเบิกพระเนตรพระพุทธรัตนมงคลมหายานี และทรงบรรจุพระบรมสารีริกธาติ ณ พระปฐมเจดีย์ วัดบูรพาภิราม อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด (องค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด. 2544 : 11-14)

ปราสาทแก้ว อำเภอธวัชบุรี

ตั้งอยู่ที่บ้านยางกู ตำบลมะเอี ห่างจากตัวจังหวัดไปทางทิศตะวันออกเพียง 8 กม. เป็นโบราณสถานสร้างขึ้นในราวปี พ.ศ. 1114 สมัยที่ขอมเรืองอำนาจมีลักษณะเป็นสถูปสูง ข้างในเป็นโพรงคล้ายถ้ำ ก่อสร้างด้วยศิลาแลง บริเวณปราสาทแก้ว ชาวบ้านขุดพบโบราณวัตถุอยู่เสมอ ชาวบ้านนับถือว่าเป็นของหมู่บ้านเมือง เมื่อถึงวันเพ็ญเดือนห้าของทุกปี ชาวบ้านทุกสารทิศจะหลั่งไหลกันมาร่วมงาน “เทศกาลสงกรานต์”

คูพระโกนา

เป็นโบราณสถานที่เข้าใจกันว่าสร้างในสมัยขอม อยู่ที่บ้านกู่ณา ตำบลสระคู อำเภอสว่างแดนดิน มีกำแพงก่อด้วยศิลาแลงล้อมรอบ กว้างด้านละ 15 เมตร สูง 2 เมตร ภายในพระปราสาท 3 องค์ ก่อด้วยอิฐและหิน

อ่างเก็บน้ำหนองหญ้าฆ่า

ยามเมื่อน้ำล้นเต็มอ่างก็เป็นสถานที่อีกแห่งหนึ่งที่น้ำชมและอ่างเก็บน้ำห้วย กุดก็เช่นกัน มีประชาชนชอบพากันไปพักผ่อนหย่อนใจกันอยู่เสมอ บางหมู่คณะจะนำอาหารไป รับประทานกันอย่างสบายอารมณ์

ฟาร์มกุ้งแถบลำน้ำชี

เนื่องจากกุ้งก้ามกรามเป็นที่นิยมของผู้บริโภคโดยทั่วไปและมีราคาสูง จึงได้รับการส่งเสริมจากทางจังหวัดตั้งแต่ปลายปี 2522 ให้ราษฎรเลี้ยง จนเป็นการนำรายได้มาก ทั้งนี้ผู้เลี้ยงจะต้องซื้อพันธุ์กุ้งมาจากที่มีแหล่งเพาะพันธุ์ คือ ที่จังหวัดชลบุรี ฉะเชิงเทรา เป็นต้น

สำหรับท้องที่เหมาะสมแก่การเลี้ยงอยู่ใกล้ลำน้ำชีขณะที่ได้มีราษฎร ดำเนินการเลี้ยงกุ้ง ในท้องที่ตำบลดินดำ ดงสิงห์ รอบเมือง และตำบลในเมือง อำเภอเมืองร้อยเอ็ด รวมทั้งสิ้น 55 บ่อ เนื้อที่รวม 1,205 ไร่ มีผู้สนใจทั้งชาวร้อยเอ็ด และต่างจังหวัด

สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ร้อยเอ็ด

ตามที่คณะรัฐมนตรีมีมติให้สร้างสวนสาธารณะเพื่อเทิดพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์บรมราชชนนี ในวโรกาสเจริญพระชนมายุครบ 80 พรรษา จำนวน 12 แห่งทั่วประเทศกำหนดเขตการศึกษาละ 1 แห่งนั้น

กระทรวงศึกษาธิการโดยคณะกรรมการอำนวยการสร้างสวนสมเด็จพระศรีฯ ได้พิจารณาแล้ว อนุมัติให้สร้างสวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ร้อยเอ็ด ขึ้นเป็นแห่งที่ 2 โดยจัดสร้างที่ บริเวณที่ดินราชพัสดุ เนื้อที่ 25 ไร่ บริเวณหน้าศาลากลางจังหวัดและบึงพลาญชัย

ลักษณะของสวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ร้อยเอ็ด มีลักษณะเป็นสวนเมือง เพราะตั้งอยู่กลางใจเมืองบริเวณนี้มีอาคาร 3 หลัง อ่างน้ำพุ 1 แห่ง โรงสูบน้ำ 1 แห่ง พลับพลา 1 หลัง ศาลา 1 หลัง สนามหญ้า 8 แปลง 12,986 ตารางเมตร ลานคอนกรีต 13,350 ตารางเมตร ต้นไม้ 308 ต้น คือ ต้นประดู่ ต้นเงลา ต้นราชพฤกษ์ ต้นทองกวาว ต้นมะพร้าว และปาล์ม

ปัจจุบันประชาชนมาใช้สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ร้อยเอ็ด วันละประมาณไม่น้อยกว่า 1,000 คน ทั้งมาออกกำลังกาย มาพักผ่อนหย่อนใจ และมาอ่านหนังสือพิมพ์ที่ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจัดมาวันละ 10 ฉบับ ในอนาคตเมื่อต้นไม้เจริญเติบโตให้ร่มเงาอย่างเต็มที่ ประชาชนจะได้ประโยชน์จากสวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ร้อยเอ็ดได้เป็นเอกประการ กล่าวคือ มีปอดของเมือง มีต้นไม้ให้ร่มเงา มีลานให้เดินเล่น ชมนกชมไม้ มีสถานที่ออกกำลังกายพักผ่อน ชมปลานานาพันธุ์ ตลอดจนมีพันธุ์ไม้นานาชาติจำหน่ายแก่ผู้มาชมสวนสาธารณะแห่งนี้ด้วย คาดว่า จะเป็นการเทิดพระเกียรติพระศรีนครินทร์บรมราชชนนีอย่างสมศักดิ์ศรีไปชั่วกาลนาน

วนอุทยานผาน้ำน้อย

อยู่บ้านโคกกลาง ตำบลโคกสว่าง ทิศตะวันออกของอำเภอหนองพอก ระยะทางจากจังหวัดร้อยเอ็ดประมาณ 75 กิโลเมตร

ผาน้ำน้อยเป็นหน้าผาหินขนาดใหญ่อยู่บนภูเขาเขียว ที่หน้าผานี้มีน้ำไหลซึมอยู่ตลอดปี บริเวณส่วนมากเป็นภูเขาหินปูน มีลักษณะสูงชันสลับซับซ้อนสวยงามตามธรรมชาติ สภาพป่าตอนบนอุดมสมบูรณ์ด้วยพันธุ์ไม้เนื้อแข็ง มีพืชพันธุ์ขึ้นอยู่หนาแน่น เป็นป่าดิบแล้งหรือเบญจพรรณแล้ง นับว่าเป็นป่าที่มีค่าอย่างยิ่ง และยังมีสัตว์ป่าขนาดเล็ก เช่น หมูป่า ไก่ป่า อีเก้ง เป็นต้น

อุทยานแห่งนี้มีเนื้อที่ประมาณ 1,875 ไร่ อยู่ในเขตอำเภอหนองพอก รวมทั้งบริเวณป่าไม้ประมาณ 20,000 ไร่ มีทางรถยนต์ขึ้นไปในป่าดงมะอี และบริเวณโดยรอบเมื่อปี พ.ศ. 2520 ทางจังหวัดได้พิจารณาเสนอจัดตั้งเป็นวนอุทยานแห่งชาติเพื่อสงวนทรัพยากรธรรมชาติ และทำการปรับปรุงเพื่อส่งเสริมเป็นสถานที่ท่องเที่ยว เนื่องจากเป็นบริเวณที่มีอากาศดี ทัศนียภาพสวยงามร่มรื่น และได้พัฒนาสืบต่อกันมา นอกจากนี้ที่เชิงเขามีวัดผาน้ำทิพย์และตามไหล่เขาก็มีศาลาการเปรียญ ขนาดกว้าง 40 เมตร ยาว 80 เมตร เป็นที่พักผ่อนและค้างแรมของนักท่องเที่ยวด้วย

บึงเกลือ

(บึงเกลือ) เป็นแหล่งน้ำขนาดใหญ่ เนื้อที่ประมาณ 7,500 ไร่ อยู่ในท้องที่อำเภอเสลภูมิ บึงมีน้ำตลอดปี มีต้นไม้้น้อยใหญ่อยู่บริเวณริมฝั่งทำให้อากาศเย็นสบายเหมาะสำหรับเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ในฤดูแล้งน้ำในบึงลดลงทำให้มีหาดทรายที่สวยงามมีประชาชนอำเภอเสลภูมิ อำเภอใกล้เคียงและจังหวัดใกล้เคียงไปเที่ยวพักผ่อนกันมาก โดยเฉพาะในวันหยุดและงานเทศกาลลอยกระทง ฯลฯ

บ่อพันขัน

เป็นบ่อน้ำเล็ก ๆ อยู่ในตำบลพันขัน ทางทิศตะวันออกของอำเภอเสลภูมิ สภาพเป็นบ่อเล็ก ๆ อีกประมาณ 1 ฟุต กว้าง 5 นิ้ว มีน้ำไหลอยู่ตลอดเวลา เล่ากันว่าถ้าตักที่ละขันจะได้น้ำจืดกว่าจะครบพันขัน จึงเรียกชื่อว่าบ่อพันขัน น้ำรสจืดใช้ดื่มได้ ห่างจากอำเภอสุวรรณภูมิประมาณ 15 กิโลเมตร

ที่ร้อยเอ็ดนี้แหละที่เป็นแหล่งเกลือสินเธาว์ที่ใหญ่ที่สุดในภาคอีสาน และการค้นพบแหล่งเกลือนี้ก็มีการค้นพบ และนำไปใช้มาตั้งแต่โบราณ มีหลักฐานที่สืบไปได้ถึงสมัยพุทธศตวรรษที่ 16 ซึ่งแสดงว่ามีการเกี่ยวเกลือสินเธาว์เพื่อนำไปใช้ประโยชน์มาตั้งแต่สมัยนั้น

แหล่งเกลือที่วานี้ อยู่ที่ตำบลพันขัน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด และแอ่งที่มีเกลือมากที่สุดคนนั้นมีชื่อเรียกว่า “บ่อพันขัน” เหตุที่ได้ชื่อนี้ก็เพราะว่าที่บ่อนี้จะมีน้ำซึมออกมาตลอดทั้งปีทั้งชาติ ตักกันเป็นพัน ๆ ขันก็ไม่หมดบ่อ

ที่บริเวณบ่อพันขันนี้ยังมีพระธาตุพันขัน อันเป็นสถาปัตยกรรมสมัยขอม ปรากฏอยู่ แสดงว่าบริเวณนี้เมื่อประมาณ 1,000 ปีมาแล้ว เคยเป็นชุมชนโบราณที่ใหญ่มากแห่งหนึ่ง

ทุ่งกุลาร้องไห้

เป็นสถานที่ที่มีชื่อเสียงเลื่องลือรู้จักกันของคนไทยโดยทั่วไปและชาวต่างประเทศ ต่างก็ให้ความสนใจพอสมควร “ทุ่งกุลาร้องไห้” เป็นทุ่งนาแล้งกว้างใหญ่ไพศาล มีเนื้อที่ทั้งหมด 2,107,691 ไร่ มีอาณาเขตครอบคลุมพื้นที่ 5 จังหวัด คือ จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดสุรินทร์ จังหวัดมหาสารคาม จังหวัดศรีสะเกษและจังหวัดยโสธร เฉพาะส่วนที่อยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งเป็นส่วนใหญ่ของพื้นที่ประมาณ 847.00 ไร่ อยู่ในท้องที่อำเภอสุวรรณภูมิ, ปทุมรัตต์, เกษตรวิสัย, กิ่งอำเภอโพธิ์ทราย ทุ่งกุลาร้องไห้มีตำนานเล่ากันมาช้านานกว้างใหญ่จนกลามืออาจเดินผ่านได้จึงร้องไห้

บัดนี้ กุลามือได้ร้องไห้ดังชื่อของทุ่งอีกต่อไปแล้ว เพราะในขณะนี้ทางราชการได้เข้าไปดำเนินการปรับปรุงพัฒนาให้เป็นพื้นที่การเกษตรที่สมบูรณ์แบบและได้ดำเนินการปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร ทุ่งแห่งนี้จึงกลายเป็นทุ่งทองแล้ว เพราะได้เป็นแหล่งผลิตข้าวพันธุ์ดี คือ “ข้าวหอมมะลิ” ที่มีคุณภาพดีที่สุดในประเทศ

สวนพฤกษศาสตร์วรรณคดี

โครงการจัดสร้างสวนพฤกษศาสตร์วรรณคดี ประจำภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (วัดผาน้ำทิพย์) จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นโครงการหนึ่งของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ด้วยความร่วมมือจากคณะสงฆ์ และประชาชนชาวร้อยเอ็ด ได้เริ่มโครงการมาตั้งแต่ปี 2528 กำหนดดำเนินการไปถึงปี 2530 โครงการนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อสร้างถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 เนื่องในวโรกาสที่พระชนมายุครบ 60 พรรษา ในปี 2530 เพื่อปรับปรุงสภาพป่า เพื่อการศึกษาของเยาวชนและเพื่อรวบรวมพันธุ์ไม้ที่กำลังจะสูญพันธุ์ไว้ในแห่งเดียวกันและเพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยว

พื้นที่ดำเนินการอยู่ที่ บริเวณป่าสงวนแห่งชาติ ดงมะอี่ ตำบลหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด (อยู่ห่างจาก จังหวัดร้อยเอ็ด ประมาณ 85 กม.) เป็นป่าบนภูเขาอยู่ใกล้กับเขตอำเภอคำชะอี จังหวัดมุกดาหาร มีเนื้อที่ประมาณ 1,000 ไร่

เป้าหมายของโครงการ จะปลูกไม้ในวรรณคดีตามพุทธประวัติ 300 ไร่ ไม้ในวรรณคดีไทยเรื่องต่าง ๆ 300 ไร่ ไม้สมุนไพร 300 ไร่ และปรับปรุงสภาพป่าที่เสื่อมโทรมอีก 100 ไร่

สำหรับชนิดของต้นไม้ที่จะปลูกนั้นแบ่งตามวรรณคดี ดังนี้

เรื่องมหาเวสสันดรชาดก	27 ชนิด
เรื่องลิลิตพระลอ	34 ชนิด
เรื่องลิลิตตะเลงพ่าย	73 ชนิด
เรื่องรามเกียรติ์	63 ชนิด
เรื่องอิเหนา	67 ชนิด
เรื่องดาหลัง	32 ชนิด
เรื่องขุนช้างขุนแผน	35 ชนิด
เรื่องสมุทรโฆษคำฉันท์	28 ชนิด
เรื่องสมบัติอัมรินทร์คำกลอน	20 ชนิด
เรื่องนิราศธารทองแดง	61 ชนิด

นอกจากนั้น ยังมีต้นไม้สมุนไพร แยกตามสรรพคุณ ยาถ่ายพยาธิ, ยาระบาย, ยาแก้ท้องอืดเพื่อยาแก้ไข, ยาแก้หืด ฯลฯ รวมทั้ง 24 ประเภทมีไม้สมุนไพรถึง 96 ชนิด

หากโครงการนี้เสร็จสมบูรณ์แล้ว จะเป็นแหล่งดึงดูดนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี เพราะนอกจากจะเป็นแหล่งศึกษาด้านวรรณคดีและด้านการแพทย์แผนโบราณแล้ว ยังสามารถที่จะท่องเที่ยวชมภูมิประเทศรอบสวนพฤกษศาสตร์ได้เพราะมีสภาพป่าที่สมบูรณ์ มีหน้าผามีถ้ำ และทิวทัศน์ ที่งดงาม บริเวณดังกล่าว ยังเป็นศูนย์กลางทางศาสนาอีกด้วย เพราะทางขึ้นไปมีกุฏิสงฆ์ที่ใช้เป็นที่ปฏิบัติธรรม และวิปัสสนากรรมฐานเรียงรายไปตามป่าอันสงบร่มรื่น ด้านล่างของผาน้ำย้อย จะมีวัดผาน้ำย้อยงดงาม มีศาลาขนาดใหญ่ (ศาลาพักผ่อน) อยู่ใต้ห้องผา ใครที่ผ่านไปชมจะยังให้เกิดความสุขใจความสงบและความเอื้อมเอิบในสิ่งสุนทรีย์ที่มีอยู่พร้อมสรรพอย่างไม่ต้องสงสัย (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาเขต 3. 2550 : 14-21)

โบราณสถานและโบราณวัตถุในจังหวัดร้อยเอ็ด

จังหวัดร้อยเอ็ด มีโบราณสถานและโบราณวัตถุที่น่าสนใจทางประวัติศาสตร์ คือ

1. “หินกอง” ตำบลในเมือง อำเภอเมือง

มีหลักศิลาแลงรูป 8 เหลี่ยม สูง 1.5 เมตร วัดโดยรอบ 1.62 เมตร 3 หลัก อีก 18 หลักหักสั้นบ้าง ยาวบ้าง มีศิลาอีก 4 แผ่น ศิลาแลง 3 แผ่น ศิลาแผ่น 4 แผ่นนั้นบางแผ่นมีลวดลายจารึกอักษรขอมแต่ลบเลือน บางแผ่นจำหลักคล้ายพระพุทธรูป แต่ก็ลบเลือน บริเวณหินกองนี้วัดโดยรอบ 15.22 เมตร

2. “หินกอง” บ้านหิน ตำบลสระคู อำเภอสุวรรณภูมิ

เป็นศิลาแลงกองอยู่ประมาณ 20 ก้อน ก้อนหนึ่งมีลายกนก

3. คูเมือง “บ้านท่ง” ตำบลสระคู อำเภอสุวรรณภูมิ
เป็นเมืองร้างที่ตั้งเมืองสุวรรณภูมิ ในครั้งแรกมีคูเมือง 2 แห่งกับมีเจดีย์ก่อด้วยอิฐ 2 แห่ง (ชาวเมืองเรียกว่าธาตุ)
4. คูอาราม “บ้านดง” ตำบลสระคู อำเภอสุวรรณภูมิ
เป็นเมืองร้างมีคูล้อมรอบเรียกว่า “เมืองอารามร้าง” มีศิลาจารึกอักษรขอมแผ่น 1 กว้าง 22 นิ้วฟุต ยาว 57 นิ้วฟุต หน้า 6 นิ้วฟุต จารึกอักษรไว้ 3 ด้าน
5. คูพระโกนา ตำบลสระคู อำเภอสุวรรณภูมิ (ภูंना)
มีกำแพงก่อด้วยศิลาแลงโดยรอบกว้างยาวด้านละ 15 วา สูง 1 วา
ภายในกำแพงทำเป็นรูปพระปราสาท 3 ปราสาท ก่อด้วยอิฐกับหิน
ปราสาทองค์ที่ 1 วัดโดยรอบได้ 10 วา 1 สอก 4 นิ้ว สูง 5 วา 3 สอก
ปราสาทองค์ที่ 2 วัดโดยรอบได้ 8 วา 13 นิ้ว สูง 8 วา 1 สอก
ปราสาทองค์ที่ 3 วัดโดยรอบได้ 9 วา 2 สอก สูง 3 วา 3 สอก 1 คืบ
6. คูเมืองสรวง อยู่ ตำบลหนอง อำเภอเมืองสรวง
มีคู 4 ด้านภายในมีรูปคล้ายเจดีย์ก่อด้วยอิฐกว้าง 4 ระหว่างบ้านหนองฝือกับบ้านเหล่าสกวา ยาว 5 วา แต่ชำรุดกับมีสระขุดไว้ 1 สระ
7. คูบ้านด่าน อำเภอสุวรรณภูมิ
มีกำแพงก่อด้วยศิลาแลงล้อมรอบสูง 2 สอก กว้าง 10 วา ยาว 15 วา
ในกำแพงมีรูปคล้ายปราสาท 3 องค์ ปราสาทองค์ที่ 1 ก่อด้วยศิลา ยอดประตูจำหลักลายกนก แต่ไม่เห็นซัดเพราะชำรุด รูปเป็นสี่เหลี่ยมกว้าง 4 วา ยาว 5 วา สูง 5 สอก ปราสาทองค์ที่ 2 ก่อด้วยศิลา ยอดประตูจำหลักลายกนก แต่ไม่เห็นซัดเพราะชำรุด รูปเป็นสี่เหลี่ยมกว้าง ยาวด้านละ 2 วา สูง 5 สอก
8. คูบ้านกระโดน ตำบลหนองแวง อำเภอเกษตรวิสัย
เป็นกองศิลาแลง กว้าง 2 วา ยาว 7 วา สูง 3 วา ลักษณะคล้ายปราสาท แต่ไม่มีประตูและหลังคามีสีลาจำหลักเป็นลายกนกอยู่ 2 ท่อน ๆ หนึ่งยาว 2 สอก 7 นิ้ว กว้าง 19 นิ้ว
9. คูกาสิงห์ ตำบลคูกาสิงห์ อำเภอเกษตรวิสัย
เป็นปราสาทก่อด้วยศิลาแต่ยอดชำรุดหักพังฐานกว้าง 4 วา ยาว 9 วา สูง 4 วา มีศิลาจำหลักเป็นลายกนก 1 ท่อน ยาว 3 สอกกว้าง 2 สอก
10. คูบ้านกุดโธ ตำบลคำไฮ อำเภอพนมไพร
รูปปราสาทก่อด้วยอิฐถือปูนย่อเหลี่ยมฐาน กว้าง 9 สอก 10 นิ้ว ยอดหัก

11. บ้านโนนหมากเบ้า ตำบลคำไฮ อำเภอพนมไพร
มีรูปเค้าเป็นเจดีย์เก่า ก่ออิฐถือปูน ชำรุดเหลือแต่ฐานกว้าง 7 ศอก
ยาว 4 ศอก 10 นิ้ว
12. บ้านขยอม ตำบลคำไฮ อำเภอพนมไพร
มีรูปปราสาทก่ออิฐถือปูนกว้าง 4 ศอก 10 นิ้ว ยาว 8 ศอก 10 นิ้ว
สูง 10 ศอก
13. ชายเนินบ้าน ต.พนมไพร อำเภอพนมไพร
มีสิลารูปเสมาสีแดงไม่มีจารึก และลวดลายรวมทั้งสิ้น 7 แผ่น ๆ หนึ่ง
กว้าง 1 ศอก 10 นิ้ว หนา 1 ศอก สูง 6 ศอก
14. วัดกลางบ้าน ตำบลพนมไพร อำเภอพนมไพร
ปราสาทก่อด้วยอิฐถือปูน 3 องค์
15. คู่อุมงเจดีย์ ตำบลพนมไพร อำเภอพนมไพร
รูปปราสาทก่อด้วยอิฐถือปูน ฐานกว้าง 10 ศอก ด้านบ้านชาตुकุน้ำใสเท่าๆ
กัน สูง 20 ศอก
16. อุบมุงโนนสร้างก่อ ต.พนมไพร อำเภอพนมไพร
ปราสาทก่อด้วยอิฐถือปูน ฐานกว้าง 8 ศอก สี่เหลี่ยมด้านเท่า ๆ กัน
สูง 5 ศอก
17. อุบมุงวัดบ้านเตียง ตำบลพนมไพร อำเภอพนมไพร
รูปปราสาทก่อด้วยอิฐถือปูน ฐานกว้าง 2 วา สี่เหลี่ยมนาขุม สูง 8 ศอก
18. โนนหนองฮาง ตำบลคูก้อ อำเภอพนมไพร
มีรูปเค้าเป็นเจดีย์เก่าก่อด้วยอิฐถือปูนชำรุดเหลือแต่ ฐานคอกแคด
ฐานกว้าง 6 ศอก สี่เหลี่ยมสูง 5 ศอก
19. คอนอุบมุงบ้านฝื่อ ตำบลคูก้อ อำเภอพนมไพร
รูปปราสาทก่อด้วยอิฐถือปูนกว้าง 8 ศอก สี่เหลี่ยมสูง 7 ศอก
20. ดงบ้านหลุมโมก ตำบลคูก้อ อำเภอพนมไพร
รูปเจดีย์ก่อด้วยอิฐถือปูน กว้างโดยรอบ 10 วา สูง 7 ศอก
21. ดงบ้านหนองแซง ตำบลคูก้อ อำเภอพนมไพร
รูปเป็นเจดีย์ ก่อด้วยอิฐถือปูน กว้างโดยรอบ 5 ศอก สี่เหลี่ยมสูง 6 ศอก

22. ปราสาทขางกู๋ ตำบลมะฮี อำเภอธวัชบุรี

เป็นปราสาทรูปสี่เหลี่ยมก่อด้วยศิลา กรอบประตูทำชาวเมืองเรียกว่า “กู๋ข้างขางกู๋” ด้วยศิลา ไม่มีลวดลาย กว้าง 2 วา 1 ศอก 10 นิ้ว ยาว 3 วา 2 ศอก 10 นิ้ว สูง 6 วา มีกำแพงก่อด้วยศิลาล้อมรอบ กว้าง 12 วา 2 ศอก 10 นิ้ว ยาว 16 วา

23. บึงจิว ตำบลธงธานี อำเภอธวัชบุรี

มีศิลาเป็นรูปแท่นอยู่บนเนินใกล้บึงจิว ศิลาจำหลักเป็นลายกนกยาว 2 ศอก 10 นิ้ว สูง 2 ศอก ตรงกลางมีรูห่างกัน 4 นิ้ว กว้างรูละ 10 นิ้ว (จากคำบอกเล่าของชาวบ้านว่า มีความเป็นมาเกี่ยวข้องกับตำนานผาแดงนางไอ่)

24. กู๋อุ้มมุง บ้านข่าน้อย ตำบลหัวช้าง อำเภอจตุรพักตร

ก่อด้วยศิลาแลงเป็นรูปสี่เหลี่ยม ชำรุดเหลือแต่พิมาน ฐาน กว้าง 6 ศอก ยาว 7 ศอก สูง 7 ศอก

25. กินอยู่คง ต.บ้านตั้ง อำเภออาจสามารถ

มีหินปูนจำหลักเป็นฐานพระพุทธรูป 2 ฐาน ฐาน 1 กว้าง 24 นิ้ว สี่เหลี่ยมสูง 32 นิ้ว ตรงกลางมีรู 4 เหลี่ยม อีกท่อนหนึ่งสูง 24 นิ้ว กว้าง 22 นิ้ว สี่เหลี่ยมมีรูปกลม ตรงกลาง

26. ดงมเหล็กข์ อยู่คง ตำบลอาจสามารถ อำเภออาจสามารถ (บ้านขูลู)

ในดงมีโบสถ์และมีพระพุทธรูปก่อด้วยอิฐตั้ง อยู่บนฐานของโบสถ์ร้าง ฐานโบสถ์สูง 1 วา กว้าง 4 วา

27. ดงบ้านแวง ตำบลอาจสามารถ อำเภออาจสามารถ

พระพุทธรูปปางสมาธิ ก่อด้วยอิฐขนาดหน้าตัก กว้าง 2 วา สูง 2 วา 1 ศอก (พระเศียรหัก)

28. วัดบ้านชีโหล่น ตำบลโพน อำเภออาจสามารถ

พระพุทธรูปปางสมาธิก่อด้วยอิฐ ขนาดหน้าตักกว้าง 5 ศอก สูง 8 ศอก

29. วัดบ้านธาตุ ตำบลโพนเมือง อำเภออาจสามารถ

ธาตุก่อด้วยอิฐ ฐานวัดโดยรอบ 107 ฟุต สูง 22 ฟุต

30. โบสถ์มหาหินทรายแดง วัดบึงพลาญชัย อำเภอเมืองร้อยเอ็ด

เป็นโบสถ์มหาโบราณยุคทวารวดี นับว่ามีคุณค่าทางโบราณคดีมาก สำหรับรายละเอียดของโบราณวัตถุสถานบางแห่ง มีบันทึกไว้รายงานการสำรวจและขุดแต่งโบราณวัตถุสถานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาค 2 พ.ศ. 2503-2504 กรมศิลปากรหน้า 37-40 ซึ่งขออนุญาตนำมาเผยแพร่เพื่อเป็นหลักฐานประกอบการศึกษาสำหรับ

ผู้สนใจต่อไป (ชื่อของที่ตั้งโบราณวัตถุสถาน เช่น ชื่อตำบลในปัจจุบันอาจจะมีการเปลี่ยนแปลงไปเป็นบางแห่ง เนื่องจากมีการแบ่งแยกตำบลอำเภอขึ้นใหม่ในภายหลัง)

“...จังหวัดนี้มีลำน้ำใหญ่เรียกว่า ลำชี ไหลผ่านห่างจากตัวเมืองทางทิศเหนือประมาณ 14 กิโลเมตร ตรงแถวหมู่บ้านดินคำอันเป็นเขตแดนระหว่างจังหวัดร้อยเอ็ดกับจังหวัดกาฬสินธุ์ ลำชีไหลวกไปยังหมู่บ้านธวัชดินแดนทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือห่างจากตัวเมือง 16 กิโลเมตร แล้ววกไปทิศตะวันออกประมาณ 30 กิโลเมตร ถึงท่าสะแบงซึ่งกั้นเขตแดนระหว่างอำเภอธวัชบุรีกับอำเภอเสลภูมิ จากนั้นไหลไปออกลำน้ำมูลที่ท่าวาริ จังหวัดอุบลราชธานี ประวัติของจังหวัดนี้แม้จะมีเรื่องราวเริ่มขึ้นในสมัยอยุธยา พ.ศ. 2256 ก็ตาม แต่ตำนานเก่า ๆ กล่าวว่าเคยมีเมืองโบราณร้างแห่งหนึ่งเรียกว่า เมืองสุวรรณภูมิ และอีกแห่งหนึ่งเรียกเมืองร้อยเอ็ดเก่า อยู่ที่บ้านกุ่ม ในท้องที่อำเภอเมืองร้อยเอ็ด ในพ.ศ. 2505 ได้ดำเนินการสำรวจโบราณวัตถุสถานในจังหวัดนี้ไปได้บางแห่ง เช่น

คูบ้านกุดโอ

คูบ้านกุดโอ ตั้งอยู่ที่บ้านคำพระ ตำบลคำไฮ อำเภอพนมไพร ก่อด้วยอิฐเป็นรูปเจดีย์ย่อมุมไม้ยี่สิบฐานกว้าง 4.60 เมตร มีช่องประตูทางทิศเหนือ

ธาตุวัดกลางบ้านพนมไพร

ธาตุวัดกลาง บ้านพนมไพร ตั้งอยู่ในวัดกลางอุดมเวทย์ ตำบลพนมไพร อำเภอพนมไพร เป็นปรangk์ก่อด้วยอิฐ 2 องค์ ยอดหักเหลืออยู่เพียงชั้น 2 กูหา สูงประมาณ 3.30 เมตร ฐานขององค์ตะวันออกกว้าง 6.00 เมตร และองค์ตะวันตกกว้าง 7.30 เมตร

โนนเสมา

โนนเสมา อยู่ชายทุ่งนาห่างจากที่ว่าการอำเภอพนมไพรไปทางทิศเหนือประมาณ 2-3 กิโลเมตร มีใบเสมาทำด้วยหินลึมนอนเรียงรายคล้ายจะเป็นรูปวงกลมอยู่ 9 อัน บริเวณโนนเสนานี้ห่างออกไปทางทิศเหนือราว 3.00 กิโลเมตร ถึงลำน้ำชี และห่างออกไปทางทิศใต้ราว 2.00 กิโลเมตร ถึงห้วยกากวก ห้วยกากวกนั้นไหลไปลงน้ำเสียวอันเป็นสาขาหนึ่งของแม่น้ำมูลที่ตำบลคูกั้ง ทางอำเภอพนมไพรได้ขนย้ายเอาใบเสมาอันหนึ่งมาทำฐานตั้งไว้ที่หน้าที่ว่าการอำเภอ มีขนาดกว้าง 0.45 เมตร กว้าง 1.00 เมตร สูง 2.10 เมตร ส่วนโคนที่ปักกลิ้งลงในดินนั้นได้รับคำบอกเล่าว่ายาวอีกราว 1.00 เมตร

ปราสาทหินหนองกู่

ปราสาทหินหนองกู่ ตั้งอยู่ที่บ้านยางกู่ ตำบลมะเอี อำเภอธวัชบุรี มีสิ่งสำคัญคือปรangk์ ก่อด้วยแลง ฐานสี่เหลี่ยมย่อมุมกว้าง 5.10 เมตร มีประตูเข้าออกทุกทางด้านตะวันออก ทางด้านอื่น ๆ เป็นประตูหลอก หน้าประตูตะวันออกทำเป็นมุขยื่นยาว 3.29 เมตร กว้าง 1.45 เมตร

วิหารก่อด้วยแลง ขนาด 3.80 x 7.80 เมตร มีประตูทางทิศตะวันตกตั้งอยู่
ริมกำแพงมุมตะวันออกเฉียงใต้ ริมวิหารมีศิลาทับหลังประตู (อาจจะเป็นของประตูปรangkี้ก็ได้)
ตั้งฝังอยู่อันหนึ่ง

กำแพง ก่อด้วยแลง ขนาดกว้าง 23.30 ยาว 35.00 เมตร ซุ้มประตูหน้าทำ
เป็นรูปกากบาท

สระน้ำ กรูเชือนด้วยแลง, อยู่ข้างนอกใกล้มุมกำแพงด้านตะวันออกเฉียงเหนือ

คู่อุมง

คู่อุมงหรือคูบ้านข่าน้อย ตั้งอยู่ที่บ้านข่าใหญ่หมู่ที่ 3 ตำบลหนองผือ อำเภอ
จตุรพักตรพิมาน ก่อด้วยแลง โบกปูนหรือรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส กว้าง 2.90 เมตร ยอดพังเหลืออยู่สูง
ประมาณ 2.00 เมตร มีช่องประตูทางด้านตะวันออกเฉียงเหนือ ห่างจากหน้าคู่อุมงนี้ออกไปเล็กน้อยมี
รากฐานก่อด้วยอิฐขนาด 4.40 x 4.09 เมตร เข้าใจว่าจะเป็นซากวิหาร

คูบ้านกระโดน

คูบ้านกระโดน ตั้งอยู่ที่ตำบลหนองแวง อำเภอเกษตรวิสัย ก่อด้วยแลงเป็นรูป
วิหารสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาด 4.10 x 6.80 มีมุขหน้าขนาดกว้าง 5.60 เมตร หลังคาพังอยู่สูงราว 3.50
เมตร (รูปที่ 6) มีหน้าวิหารมีศิลาทับหลังประตูจำหลักเป็นรูปประติมากรรมมาตั้งอยู่ 2 ชั้น
(รูปที่ 7-8)

ปราสาทหินกู่กาสิงห์

ปราสาทหินกู่กาสิงห์ ตั้งอยู่ที่บ้านกู่กาสิงห์ หมู่ที่ 10 ตำบลเกษตรวิสัย ห่างจาก
ที่ว่าการอำเภอไปทางทิศใต้ประมาณ 12.500 กิโลเมตร และห่างจากลำน้ำเสียวประมาณ 7.00
กิโลเมตร ลำน้ำเสียวนั้นตั้งต้นมาแต่ตำบลหนองค้อ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม ไหลไปลงสู่
แม่น้ำมูล ที่เขตอำเภอรามัญใต้ จังหวัดศรีสะเกษ ภูมิประเทศริมลำน้ำเสียวในท้องที่อำเภอเกษตรวิสัย
ตอนใต้ไปจนถึงท้องที่อำเภอสุวรรณภูมิ เป็นทุ่งราบกว้างใหญ่มีเนื้อที่หลายพันไร่ เรียกชื่อ ทุ่งกุลา
ร้องไห้ มีลักษณะส่อว่าจะเคยเป็นทะเลหรือเว้าน้ำใหญ่มาแต่โบราณนานไกล ตามพื้นดินยังมีซาก
หอยทะเลจับเป็นกลุ่มเป็นก้อนให้เห็นปรากฏอยู่ ชาวบ้านเรียกซากหอยเหล่านี้ว่าหินกอินทรี
ปราสาทหินแห่งนี้สร้างหันหน้าไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ และทรุดพังเหลือแต่ชั้นฐาน มีสิ่งสำคัญคือ

1. กำแพงก่อด้วยแลงย่อมุม ขนาด 36.80 x 43.00 เมตร มีประตูซุ้มสี่ทิศก่อ
ด้วยหินทรายสีแดงเป็นประตูเข้าออกเพียงทิศตะวันออกเฉียงเหนือกับทิศตะวันตก ขนาด 7.00 x 13.60 เมตร
ส่วนทางทิศเหนือกับทิศใต้มีช่องประตูแต่เฉพาะภายในเท่านั้น ขนาด 5.30 x 13.80 เมตร

2. ปรangkี้ เป็นปรangkี้ 3 หลัง ย่อมุมขนาด 6.00 x 6.00 เมตร อยู่บนฐาน
เดียวกัน หลังกลางมีมุขยื่นเป็นทางเดิน ขนาด 3.20 x 5.00 เมตร ส่วนอีก 2 หลังมีช่องทางเดิน
ติดต่อกับหลังกลาง (รูปที่ 9) บนฐานปรangkี้นี้มีศิลาทับหลังประตูตั้งอยู่ 4 แผ่น ๆ

หนึ่งจำหลักเป็นรูปพระอินทร์ซึ่งข้างเอราวัณยืนอยู่บนเศียรเกียรติมุข ซึ่งคาบขบลำพวงมาลัย (รูปที่ 10) อีก 3 แผ่น จำหลักเป็นรูปทวารเนิ้งเหนือเศียรเกียรติมุขคาบขบลำพวงมาลัยเหมือนกัน (รูปที่ 11-12-13) และยังมีศิลาซุ้มหน้าป้านด้วยแผ่นหนึ่ง จำหลักเป็นรูปพระอินทร์ซึ่งข้างเอราวัณมีลายก้านขดล้อมรอบ (รูปที่ 14)

3. วิหารน้อย 2 หลัง ขนาด 4.30 x 6.80 เมตร สร้างด้วยแลงและหินทราย อยู่หน้าปราสาทริมซ้ายและขวาข้างละ 1 หลัง มีประตูทางทิศตะวันตก

นอกจากนี้มีศิลาจำหลักสวยงาม ๆ หลายชิ้น เช่น ชิ้นส่วนของฐานปราสาท รูปนาคราชประดับปราสาท (รูปที่ 15) และรูปพระนารายณ์สี่กรศิลาหักชำรุด 1 องค์ สูงประมาณ 50-60 เซนติเมตร (รูปที่ 16) ซึ่งโดยปกติเก็บรักษาไว้ที่บ้านผู้ใหญ่บ้านของตำบลนั้น ถึงฤดูเทศกาลจึงจะนำเอามาทำการสงน้ำที่ปราสาทหินแห่งนี้ (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด. 2552 : 45-78)

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน

1.1 ความหมาย

Reeder (1963 : 39) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การร่วมกันในการปะทะสังสรรค์ทางสังคม ซึ่งรวมทั้งการมีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคลและการมีส่วนร่วมเป็นกลุ่ม

WHO / UNICEF (1978 : 4-8) ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วมคือการที่กลุ่มของประชาชนก่อให้เกิดการรวมตัวที่สามารถจะกระทำการตัดสินใจใช้ทรัพยากร และมีความรับผิดชอบ ในกิจกรรมที่กระทำในกลุ่ม

Peter Oakley และ David Marsden (1991 : 17-20) กล่าวถึงความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน ไปสัมพันธ์กับเรื่องการสร้างประชาธิปไตยทางการเมือง หรือมิฉะนั้นก็เอาไปเกี่ยวพันกับกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม หรือการเติบโตตามคำว่า “พัฒนา” ซึ่งนำ หรือที่ใช้กันบ่อยๆ คือ ในแง่ที่รัฐบาลจะเข้าไปกับสภาพของการ “มีส่วนร่วม” ที่รัฐบาลใช้

ความหมายของการมีส่วนร่วมอย่างกว้างๆ เช่น การมีส่วนช่วยเหลือโดยสมัครใจ การให้ประชาชนเข้าร่วมกับกระบวนการตัดสินใจและกระบวนการดำเนินการของโครงการ ตลอดจนร่วมรับผลประโยชน์จากโครงการเหล่านี้ ล้วนเป็นข้อความที่ดูจะมีความคล่องตัว ดูเป็นการปฏิบัติงานที่จริงจัง ซึ่งบ่งบอกว่าโครงการหรือแผนงานนั้น การมีส่วนร่วมจะมีการกำหนดวัตถุประสงค์และขั้นตอนการดำเนินงานอย่างไร สำหรับความหมายของการมีส่วนร่วมที่ระบุ

ค่อนข้างเฉพาะเจาะจง เช่น การที่จะให้ประชาชนมีทั้งสิทธิและหน้าที่ที่จะเข้าร่วมแก้ปัญหาของเขา ให้เขาเป็นผู้มีความริเริ่มและมุ่งใช้ความพยายามและความเป็นตัวของตัวเองเข้าดำเนินการและความคุ้มครองพยาบาลและระเบียบในสถาบันต่างๆ เพื่อแก้ปัญหาเหล่านี้ ก็เป็นการแสดงถึงความหมายที่บอกถึงสภาพการณ์มีส่วนร่วมที่เน้นให้กลุ่มร่วมดำเนินการ และมีจุดสำคัญที่จะให้การมีส่วนร่วมนั้นเป็นการปฏิบัติอย่างแท้จริง มิใช่เป็นไปอย่างเฉยเมยหรือมีส่วนร่วมพอเป็นพิธีเท่านั้น

Goodman (พงษ์ธร รัชญศิริ. 2543 : 37 ; อ้างอิงมาจาก Goodman) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง

1. กระบวนการซึ่งมวลชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในขั้นตอนต่างๆ ของกิจกรรมของส่วนรวม2.

2. มวลชนที่เข้าร่วมได้ใช้ความพยายามส่วนตัว เช่น ความคิด ความรู้ ความสามารถ แรงงาน ตลอดจนทรัพยากรของตนต่อกิจกรรมนั้นๆหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าการเกี่ยวข้องของกิจกรรมต่างๆ ของมวลชน ในกิจกรรมต่างๆ จะมี 2 ด้าน คือ

2.1 ด้านความคิดหรือกำหนดนโยบาย ซึ่งแบ่งได้อีก 3 ระดับคือ

2.1.1 มวลชนเป็นเพียงผู้ให้ข้อมูลข่าวสาร ข้อคิดเห็น (Information Input)

2.1.2 มวลชนมีส่วนแบ่งในอำนาจตัดสินใจ (Share Decision Making)

2.1.3 มวลชนเป็นผู้กำหนดนโยบาย (Policy Formulation)

2.2 ด้านทำหรือดำเนินการตามนโยบาย ซึ่งแบ่งได้อีก 3 ระดับ คือ

2.2.1 ร่วมกำหนดเป้าหมายแผนงาน (Participation on Formulating Objective and Plan)

2.2.2 ร่วมดำเนินการในกระบวนการจัดการ (Participating on Manageme Resourecs)

2.2.3 ร่วมหนุนช่วยทรัพยากรการบริหาร (Supporting on Management Resources)

ยูวัฒน์ วุฒิเมธี (2546 : 20) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชน ได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ อันมีผลกระทบต่อประชาชน

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527 : 183) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ (Mental and Emotional involvement) ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม (Group situation) ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการให้ (Contribution) บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับทั้งทำให้เกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย

ทวิทอง หงษ์วิวัฒน์ (2527 : 2) ให้คำจำกัดความของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า หมายถึง การที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนเองในการจัดการและควบคุม การใช้และกระจายทรัพยากร และปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทาง เศรษฐกิจและสังคม ตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกสังคม

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2528 : 6) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุน การสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชนทั้ง รูปแบบส่วนบุคคล กลุ่มชนสมาคม มูลนิธิ และองค์การอาสาสมัครรูปแบบต่างๆ ให้เข้ามามีส่วน ร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องรวมกัน

ปรัชญา เวสารัชช์ (2528 : 5) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า หมายถึง การที่ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยการใช้ความพยายามหรือใช้ทรัพยากรบางอย่างส่วนตน ในกิจกรรมซึ่งมุ่งสู่การพัฒนาของชุมชน

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2528 : 288) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของ ประชาชนว่าหมายถึง พฤติกรรมอันก่อรูปด้วยการร่วมและสมยอมตามพฤติกรรมที่คาดหวังของกลุ่ม ทางการและไม่ใช่ทางการ หรือในความหมายก็คือ การที่ประชาชนก่อให้เกิดสิ่งต่างๆ ร่วมกันนั้นเอง

กล่าวโดยสรุปแล้ว “การมีส่วนร่วม” ของประชาชนมีความหมายเป็น 2 นัยด้วยกัน คือ (พรชัย รัศมีแพทย์. 2540 : 225-226)

1. ความหมายอย่างกว้าง การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่ ประชาชนเข้าไปมี ส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายของประเทศ และการบริหารประเทศ โดยผ่าน กระบวนการทางการเมือง เช่น การเป็นผู้บริหารพรรคการเมือง การเป็นสมาชิกพรรคการเมือง การเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเป็นรัฐมนตรี การเป็นคณะรัฐมนตรี เป็นต้น รวมถึงการเข้า ไปมีส่วนร่วมในการบริหารท้องถิ่นและ การเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นด้วย

2. ความหมายอย่างแคบ การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่ ประชาชนเข้าไปช่วยสนับสนุนงานซึ่งเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐโดยกระทำการภายในกรอบของ กฎหมายหรือนโยบายของรัฐ

เงื่อนไขและปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม การที่ชุมชนจะตัดสินใจเข้ามามีส่วน ร่วมกันในงานยุติธรรมชุมชน และร่วมรับผิดชอบในโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งระบบนั้น ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขและปัจจัยหลายประการ ทั้งปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งเป็น คุณลักษณะภายในของบุคคล ซึ่งเป็นการรับรู้ข้อมูลที่เกิดขึ้นจากภายนอก ดังมีผู้ให้ความเห็นไว้ ดังต่อไปนี้

Cohen และ Uphoff (1877 : 17-19) เสนอว่าบุคคล 4 ฝ่ายมีส่วนสำคัญในการมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชน ประกอบด้วย ประชาชนในท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ของรัฐ และบุคคลภายนอก สำหรับการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นยังมีปัจจัยหลายปัจจัยที่มีส่วนร่วมเกี่ยวข้อง ได้แก่

1. อายุและเพศ
2. สถานภาพในครอบครัว
3. ระดับการศึกษา
4. สถานภาพทางสังคม เช่น ชั้นทางสังคม ศาสนา
5. อาชีพ
6. รายได้และทรัพย์สิน
7. ระยะเวลาในท้องถิ่น และระยะเวลาที่อยู่ในโครงการ
8. ที่ดินถือครองและสถานภาพแรงงาน

ทศดาว บุญपाल (2530 : 27) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมทางสังคมของชุมชนของบุคคลนั้น มีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง คือ สถานภาพทางสังคม สถานภาพทางเศรษฐกิจ สถานภาพทางอาชีพ และที่อยู่อาศัย โดยบุคคลที่มีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจตกต่ำ จะเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนน้อยกว่าบุคคลที่มีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจสูง นอกจากนั้นแล้วได้มีการแหล่งอำนาจและการตัดสินใจในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน 13 ตัวแปร ซึ่งจากการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน คือ ด้านการศึกษา และการเงินเป็นสิ่งหนึ่งที่แสดงถึงสถานภาพทางสังคม แหล่งอำนาจทั้งสองชนิดนี้ ถ้าผู้ใดได้ครอบครองหรือมีไว้ ก็จะเป็นผู้ที่มีบทบาทสูงในชุมชน โดยเฉพาะในการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน

นอกจากฐานะทางเศรษฐกิจและระดับการศึกษาแล้ว คุณลักษณะทางสังคมไม่ว่าจะเป็นความเชื่อ ค่านิยม ตลอดจนนิสัย ประเพณีในชุมชน ก็อาจมีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนเช่นเดียวกัน

1.2 ขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชน

Cohen และ Uphoff (1980) กล่าวถึงขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่ามีดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา (Analysis)
2. การมีส่วนร่วมในการเลือกวิธีการแก้ไขปัญหา (Decision Making)
3. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการแก้ไขปัญหา (Implementation)
4. การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์จากโครงการ (Benefits)

5. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)

ทัศนีย์ ไทยาภิรมย์ (2526) ได้แบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. ร่วมคิด : สภาพปัญหาที่มีอยู่ และสาเหตุปัญหา
2. ร่วมวางแผน : วิเคราะห์สาเหตุ จัดลำดับความสำคัญของปัญหาพิจารณาทางเลือก
3. ร่วมดำเนินการ : ดำเนินงานตามโครงการและแผนกำหนดโครงการและแผนงาน
4. ร่วมติดตามประเมินผล : ประเมินผลความสำเร็จหรือล้มเหลวเป็นระยะๆ และแก้ไข

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2527) กล่าวถึงขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม
3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527 : 212-213) กล่าวถึงขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องให้บรรลุดัตถุประสงค์ และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้ 8 ประการ คือ

1. ร่วมทำการศึกษาค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในองค์กร
2. ร่วมคิดหรือสร้างรูปแบบวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขและลดปัญหาขององค์กร หรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อองค์กร หรือสนองความต้องการขององค์กร
3. ร่วมวางแผนนโยบายหรือแผนงานหรือโครงการ หรือกิจกรรมเพื่อจัดหรือแก้ไข และสนองความต้องการขององค์กร
4. ร่วมตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
5. ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
6. ร่วมการลงทุนโครงการของชุมชน ตามขีดความสามารถของตนเองและของหน่วยงาน
7. ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการและกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ร่วมควบคุม ติดตามประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ทำไว้ทั้งภาครัฐและเอกชน ให้เกิดประโยชน์ได้ตลอดไป

อดิน ระพีพัฒน์ (2517: 320) ได้แบ่งการมีส่วนร่วมของชุมชนออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ

1. การค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา ตลอดจนแนวทางแก้ไข
2. การตัดสินใจเลือกแนวทางและวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหา
3. การปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนา
4. การประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนา

1.3 รูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชน

องค์การสหประชาชาติ (United Nations. 1981) ได้รวบรวมรูปแบบของการมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมแบบเป็นไปเอง ซึ่งเป็นไปโดยการอาสาสมัครหรือการรวมตัวกันขึ้นเองเพื่อแก้ไขปัญหาของกลุ่มของตนเอง โดยเน้นการกระทำที่มีได้รับการช่วยเหลือจากภายนอกซึ่งมีรูปแบบที่เป็นเป้าหมาย

2. การมีส่วนร่วมแบบชักนำ ซึ่งเป็นการเข้าร่วมโดยต้องการความเห็นชอบหรือสนับสนุนโดยรัฐบาล เป็นรูปแบบโดยทั่วไปของประเทศที่กำลังพัฒนา

3. การมีส่วนร่วมแบบบังคับ ซึ่งเป็นผู้มีส่วนร่วมภายใต้การดำเนินนโยบายของรัฐบาลภายใต้การจัดการโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือโดยการบังคับโดยตรง รูปแบบนี้เป็นรูปแบบที่ผู้กระทำได้รับผลทันที แต่จะไม่ได้รับผลระยะยาว และจะมีผลเสียคือไม่ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนในที่สุด

1.4 แนวทางการจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชน

สมลักษณ์ ไชยเสริฐ (2549 : 142-149) ได้แบ่งแนวทางการจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น 3 ด้านหลัก คือ ด้านประชาชน (Public) ด้านการมีส่วนร่วม (Participation) และด้านภาครัฐ โดยการมีส่วนร่วม (Participation) มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้ประชาชนที่เป็นบุคคลหรือคณะบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ ในการดำเนินการพัฒนา ช่วยเหลือสนับสนุนทำประโยชน์ในเรื่องต่างๆ หรือกิจกรรมต่างๆ ตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมินผล เพื่อให้เกิดการยอมรับ และก่อให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดกันทุกฝ่าย ดังนี้

1. การรับรู้ (Perception) ต้องสร้างสำนึกให้ทั้งภาครัฐและประชาชน มีความตระหนัก การรับรู้ การยอมรับในสิทธิหน้าที่และส่วนร่วมของทุกกลุ่มทุกฝ่าย โดยภาครัฐนั้น เจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องสร้างสำนึกใหม่ว่ากิจการที่ตนรับผิดชอบไม่ใช่ “รัฐกิจ” หรือ “กิจการของรัฐ” ที่ตนเท่านั้น มีสิทธิตัดสินใจ แต่เป็นสาธารณกิจที่สาธารณชนชอบที่จะมีส่วนร่วมในการคิดร่วมกระทำหรือตรวจสอบ หากเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ปรับทัศนคติให้ได้เช่นนี้ ก็จะต้องเผชิญกับสภาวะ

ที่อาจเกิดข้อขัดแย้งกับประชาชนกลุ่มที่ต้องการมีส่วนร่วมได้ ส่วนภาคประชาชน การตระหนัก การรับรู้และยอมรับในสิทธิและหน้าที่ตลอดจนการมีส่วนร่วมนั้น ต้องเข้าใจว่าตนและผู้อื่น ต่างก็มีสิทธิหน้าที่และส่วนร่วมเสมอกันตามหลักการเท่าเทียมกัน ดังนั้นผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายต้องยอมรับการ “รวมชอม” และ “ประสานประโยชน์” มิฉะนั้นความแตกต่างในผลประโยชน์และจุดยืน จะนำไปสู่ความขัดแย้งและความรุนแรงในที่สุด

2. ทักษะ (Attitude) ต้องสร้างความเข้าใจและปรับทัศนคติของบุคลากรภาครัฐและภาคประชาชนทั้งสองฝ่าย ให้มีทัศนคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน กล่าวคือ ภาครัฐจะต้องเห็นการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเรื่องที่ต้องส่งเสริมเพื่อประโยชน์หลายประการ อาทิ เพื่อการได้ข้อมูล ข้อเท็จจริงและความคิดที่หลากหลาย รวมทั้งบุคลากรภาครัฐผู้รับผิดชอบด้านการมีส่วนร่วม จะต้องมีความเข้าใจที่ดีต่อประชาชนและต่อกระบวนการมีส่วนร่วม มีการปรับปรุงบทบาทและค่านิยม ตลอดจนต้องมีความอดทนในการทำงานกับประชาชน เพราะการมีส่วนร่วมต้องใช้ระยะเวลายาวนาน ต้องทำอย่างต่อเนื่อง และมีความจริงใจต่อประชาชน ในขณะที่เดียวกันภาคประชาชนเองก็ควรมีทำที่ที่เข้าใจความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน และจะต้องมีทัศนคติที่ดีต่อกระบวนการมีส่วนร่วมและต่อเจ้าหน้าที่เช่นเดียวกัน ก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างประชาชนและเจ้าหน้าที่ ทำให้เกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกันมากขึ้น ส่งผลให้กิจกรรมการมีส่วนร่วมบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น หากทั้งสองฝ่ายต่างมีทัศนคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วมและต่อกันแล้ว ความร่วมมือ “ประชารัฐ” ก็จะพัฒนาได้ดียิ่งขึ้น

3. การเป็นตัวแทน (Representation) การสรรหาและคัดเลือกตัวแทน จะต้องคำนึงถึงประชาชนทุกกลุ่ม ทุกฝ่าย เพื่อให้ประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ที่หลากหลายทุกกลุ่มนั้นมีตัวแทนเข้าไปร่วมด้วย จะได้ ประสานผลประโยชน์กันจนลงตัวและเกิดความเป็นธรรมขึ้น รวมทั้งควรคำนึงถึงคุณสมบัติของตัวแทนที่ต้องการด้วย โดยพิจารณาจากคุณสมบัติในด้านต่าง ๆ เช่น ทักษะและความสามารถที่เกื้อหนุนกัน ความสอดคล้องของเทคโนโลยี วัตถุประสงค์ ค่านิยม และวัฒนธรรมองค์กร การตอบสนองซึ่งกันและกัน ความรับผิดชอบ ความมั่นคงด้านการเงิน ความสามารถในการสร้างความเชื่อมั่น เป็นต้น นอกจากนี้ กลุ่มที่เป็นตัวแทนจะต้องมีความน่าเชื่อถือจากกลุ่มทั้งหลายหรือ ผู้มีส่วนได้เสีย และมีปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ต้องตระหนักถึงคือสมาชิกที่เป็นตัวแทนต้องมีความรู้สึกรักที่จะต้องอาศัยซึ่งกันและกัน

4. ความเชื่อมั่นและไว้วางใจ (Trust) การมีส่วนร่วมนั้น ต้องสร้างให้สมาชิกมีความเข้าใจและมีความจริงใจในการเข้าร่วม สิ่งที่จะได้ตามมาคือความเชื่อมั่นและไว้วางใจ (Trust) ในองค์กร โดยการสร้างความเชื่อมั่นและไว้วางใจกันนั้น ต้องแสดงให้เห็นอย่างชัดเจน กำหนดให้เป็นรูปธรรมและเป็นวัฒนธรรมขององค์กร ซึ่งการสร้างเชื่อถือ ศรัทธา ความไว้วางใจกันและกัน เป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้กระบวนการมีส่วนร่วมประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว

การสร้างความสำเร็จไว้วางใจอาจทำได้คือการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การดำเนินกิจกรรมการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง และนำเสนอข้อมูลข้อเท็จจริงอย่างตรงไปตรงมาครบถ้วน รวมทั้งต้องมีการติดต่อระหว่างสมาชิกอย่างสม่ำเสมอบ่อยครั้ง และทำอย่างตั้งใจทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการภายในองค์กร ซึ่งเป็นสิ่งที่จะทำให้เกิดความสำเร็จในการสร้าง และดำรงไว้ซึ่งความเชื่อมั่นและความไว้วางใจการร่วมมือซึ่งกันและกัน

5. การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร (Information-sharing) สร้างกลไกเพื่อการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร เนื่องจากการมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่ทำให้ข้อมูลข่าวสาร ทั้งด้านที่เป็นข้อเท็จจริงและด้านที่เป็นความคิด ความรู้สึก ความคาดหวัง ได้ถูกแสดงออกอย่างหลากหลาย กลุ่มเล็กและสมบูรณ์ครบถ้วนมากขึ้น ซึ่งจะทำให้การวินิจฉัยปัญหาและการเสนอทางเลือกในการแก้ไขปัญหาามีหลากหลาย และตรงกับความต้องการมากขึ้น ผลที่ตามมาคือทำให้การตัดสินใจในการกำหนดนโยบาย และการวางแผนดำเนินไปได้อย่างรอบรู้ รอบคอบและรอบด้านยิ่งขึ้น โดยการที่ประชาชนจะมีส่วนร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นที่จะต้องมีความรู้ และมีข้อมูลข่าวสารเพียงพอ ในนโยบายที่ตนต้องการมีส่วนร่วม ข้อมูลข่าวสารเหล่านี้ส่วนใหญ่แล้วมักจะเป็นของหน่วยงานที่เป็นผู้ริเริ่มนโยบาย บางส่วนเกิดจากการศึกษาของนักวิชาการและองค์กรพัฒนาเอกชน ดังนั้นประชาชนที่สนใจการมีส่วนร่วมกับนโยบายใดอาจไปขอความร่วมมือและข้อมูลจากบุคคลและองค์กรเหล่านั้น

6. ฉันทามติ (Consensus) การมีส่วนร่วมเป็นการสร้างฉันทามติ โดยการให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนเข้าร่วม ในการหาวิธีแก้ไขปัญหาที่ยุ่ยากซับซ้อนร่วมกัน หาทางออกสำหรับการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในทางสันติ เป็นที่ยอมรับหรือเป็นฉันทามติของประชาสังคม ซึ่งทุกคนยินยอมเห็นพ้องต้องกันในทุก ๆ ขั้นตอนของกระบวนการมีส่วนร่วม โดยเสาหลักของการมีส่วนร่วมที่ดีก็คือการที่ประชาชนสามารถที่จะร่วมมือกัน ลดความขัดแย้ง สร้างข้อตกลงที่มั่นคงยืนยาว การยอมรับระหว่างกลุ่ม และหาข้อสรุปร่วมกันได้ทุกฝ่าย แม้ว่าอาจจะมีความเห็นที่แตกต่างกันก็ตาม ก็ต้องสามารถที่จะปรับความเห็นที่ต่างกัน โดยการเจรจาหาข้อยุติที่ทุกฝ่ายยอมรับกันได้อย่างสันติวิธี เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปที่เห็นพ้องหรือฉันทามติร่วมกันได้ทุกฝ่าย

7. การมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) องค์กรการมีส่วนร่วมต้องสร้างให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันในองค์กร ก็จะต้องจัด กิจกรรมที่ทำให้มีการพบปะ พูดคุย แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ความคิดเห็นของกันและกันเป็นการสื่อสารแบบ 2 ทาง (Two Ways Communication) ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน ซึ่งจะนำไปสู่การลอคอคติที่มีต่อกันและเกิดความเข้าใจที่ดีขึ้นระหว่าง ผู้ที่เข้าร่วม สิ่งเหล่านี้จำเป็นว่าเป็นกลไกที่จะช่วยป้องกันความขัดแย้งที่อาจจะเกิดขึ้นหรือกรณีที่มีความขัดแย้งเกิดขึ้นแล้วก็จะเป็กลไก ที่ช่วยบรรเทาความขัดแย้งให้ลดระดับความรุนแรงลงได้ ซึ่งการมีปฏิสัมพันธ์ในกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนก็

เพื่อที่จะให้เกิดการตัดสินใจที่ดีขึ้นและรับการสนับสนุนจากสาธารณชน ซึ่งเป้าหมายของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนก็คือ การให้ข้อมูลต่อสาธารณชน และให้สาธารณชนแสดงความคิดเห็นต่อโครงการที่นำเสนอหรือนโยบายรัฐ รวมทั้งมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาเพื่อหาทางออกที่ดีที่สุด ตลอดจนสร้างความสัมพันธ์ที่ดีสำหรับทุก ๆ คน

8. ความประสงค์หรือความมุ่งหมาย (Purpose) ต้องกำหนดความประสงค์หรือความมุ่งหมายในการมีส่วนร่วมไว้อย่างชัดเจนว่าเป็นไปเพื่ออะไร ผู้เข้าร่วมจะได้ตัดสินใจดีกว่า ควรเข้าร่วมหรือไม่ การมีความมุ่งหมายที่ต้องการบรรลุชัดเจน จะนำทางให้สมาชิกผู้เข้าร่วมได้เข้าใจตรงกันและเดินไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นความเป็นเอกภาพทางความคิดเห็น เอกภาพในการดำเนินกิจกรรม และความเข้มแข็งขององค์กร นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมต้องมีกิจกรรมเป้าหมาย ในการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมต้องระบุลักษณะของกิจกรรมว่า มีรูปแบบและลักษณะอย่างไร เพื่อที่ประชาชนจะได้ตัดสินใจว่า ควรเข้าร่วมหรือไม่ รวมทั้งขั้นตอนของกิจกรรมจะต้องระบุไว้ในกิจกรรมแต่ละอย่างมีกี่ขั้นตอน และประชาชนสามารถเข้าร่วมในขั้นตอนใดบ้าง

9. การประเมินผล (Appraisal) ต้องมีระบบการประเมินผล เนื่องจากการประเมินผลเป็นขั้นตอนหนึ่งในกระบวนการมีส่วนร่วม และถือเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งของผู้บริหารในการบริหารทรัพยากรบุคคลให้เกิดประโยชน์สูงสุด องค์กรใดที่มีการประเมินผลการปฏิบัติงานที่เป็นธรรม โปร่งใส และซื่อสัตย์คนคิดส่วนตัวออกได้มากที่สุด ถือว่าองค์กรนั้นใช้เครื่องมือนี้ได้อย่างได้ผลและเกิดประโยชน์ ในทำนองเดียวกันการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กร ย่อมส่งผลถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์กรได้เช่นเดียวกัน ซึ่งผลของกระบวนการประเมินผลก็จะกลายเป็นปัจจัยนำเข้าในกระบวนการมีส่วนร่วมในขั้นตอนการวางแผน เพื่อนำปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นในทางปฏิบัติมาปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาผลการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลงาน (Performance Appraisal) จึงต้องเริ่มตั้งแต่การเข้าร่วมควบคุม ร่วมติดตาม ร่วมประเมินผล ร่วมบำรุงรักษา โครงการและกิจกรรมที่จัดทำไว้ทั้งโดยเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

10. ความโปร่งใส (Transparency) ปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กรการมีส่วนร่วมให้มีความโปร่งใส เนื่องจากการมีส่วนร่วมนั้น เป็นกระบวนการที่ทำให้ประชาชนมีโอกาสตรวจสอบการใช้ดุลยพินิจ สำหรับการตัดสินใจของรัฐบาลและหน่วยงานของรัฐ ซึ่งจะก่อให้เกิดความโปร่งใสในการดำเนินการ ลดการทุจริตและข้อผิดพลาดของนโยบาย แผน โครงการลงได้ โดยการสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในองค์กร ซึ่งความโปร่งใสเป็นองค์ประกอบหนึ่งของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ประกอบด้วย ความไว้วางใจ การเปิดเผยข้อมูล การเข้าถึงข้อมูล และกระบวนการตรวจสอบ

11. ความเป็นอิสระ (Independence) องค์กรการมีส่วนร่วมจะต้องมีความเป็นประชาธิปไตย โดยการให้เกียรติ ยอมรับความคิดเห็นของกันและกัน สมาชิกทุกคนในองค์กรมีอิสระทางความคิด การที่สมาชิกมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นและตัดสินใจ จะเป็นปัจจัยให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบร่วมกัน ซึ่งหลักการและเงื่อนไขสำคัญของการมีส่วนร่วมประการหนึ่งคือ ความเป็นอิสระ หรือความสมัครใจที่จะเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วม การบังคับไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบของการคุกคาม การระดม และการว่าจ้าง ไม่ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วม

12. ก้าวไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่อง (Onward-doing) องค์กรการมีส่วนร่วม ต้องเปิดโอกาสประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ เนื่องจากการมีส่วนร่วมของประชาชนทำให้เกิดประสบการณ์ การเรียนรู้ใหม่ ความคิดใหม่ที่ท้าทายอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนที่ก้าวไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่อง ภาครัฐจะต้องเตรียมประชาชนให้มีความพร้อมและเห็นประโยชน์ของการมีส่วนร่วมด้วยการให้ความรู้ และการสร้างความเข้าใจในบทบาทของการมีส่วนร่วมภาคประชาชน รวมทั้งมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันอย่าง ต่อเนื่อง โดยความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกจะเป็นตัวกำหนดที่สำคัญ ที่จะทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นไปอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ และการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างต่อเนื่อง จะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะบ่งบอกถึงความเข้มแข็งของการมีส่วนร่วม รวมทั้งจะทำให้เกิดความมั่นใจได้ว่าการเปลี่ยนแปลงจะเป็นไปในทิศทางที่พึงปรารถนา ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชนและสังคม

13. เครือข่าย (Network) ส่งเสริมให้มีการผนึกกำลังร่วมกันของทั้งภาครัฐ และภาคประชาชนในลักษณะเครือข่ายคือ การที่จะต้องมาทำความเข้าใจกัน มาผนึกกำลังกันเป็นหนึ่งเดียวที่สำคัญต้องเป็นไปเพื่อสร้างผลประโยชน์ในเชิงการทำงานร่วมในรูปกิจกรรม โครงการ แผนงาน ที่จะต้องอาศัยความร่วมมือกัน ต้องผนึกกำลังขอความร่วมมือ หรืออาศัยการทำกิจกรรมร่วมมือกันหลายองค์กร ซึ่งเครือข่ายความร่วมมือจะต้องเกิดขึ้นจากวิถีคิดของสมาชิก ผู้บริหาร และบุคคลในชุมชนเป็นหลัก โดยเครือข่ายความร่วมมือนั้น จำเป็นต้องให้มีตัวแทนของประชาชนมาพบปะพูดคุยเพื่อก่อตัวและกล่าวถึงวัตถุประสงค์ร่วมกัน ดังนั้น เครือข่ายการมีส่วนร่วมจึงเป็นกระบวนการเชื่อมโยงสมาชิกในกลุ่มหรือเชื่อมโยงองค์กรการมีส่วนร่วมกับสมาชิก ประชาชน และกลุ่ม / องค์กรต่าง ๆ ในชุมชนเข้าด้วยกัน โดยมีรูปแบบความสัมพันธ์การมีส่วนร่วมในแนวราบขององค์กรการมีส่วนร่วมและชุมชน รวมทั้งเป็นกระบวนการส่งเสริมสนับสนุนประชาชนให้สามารถพัฒนาชุมชนของตนเอง โดยอาศัยเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการทำงานของคนในชุมชน เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาของคนและปัญหาส่วนรวมในชุมชน ซึ่งการดำเนินงานของเครือข่ายจะนำไปสู่การพัฒนาการมีส่วนร่วมที่ยั่งยืนได้ในที่สุด

1.5 แนวความคิดพื้นฐานด้านการจัดการ (The Basis of Management)

การจัดการ คือ การจัดการเป็นศิลปะของการใช้บุคคลอื่น ทำงานให้แก่ องค์กร โดยสนองตอบความต้องการ ความคาดหวัง และ จัดโอกาสให้เขาเหล่านั้นมีความเจริญในการทำงาน

การจัดการเป็นกระบวนการ

1. การวางแผน Planning
2. การจัดองค์การ Organizing
3. การจัดคนเข้าทำงาน Staffing
4. การควบคุม Controlling
5. การสั่งการ Leading
6. การจัดการคือกลุ่มของผู้จัดการ
  - 6.1 ระดับสูง (Top Management)
  - 6.2 ระดับกลาง (Middle Management)
  - 6.3 ระดับล่าง/ระดับต้น (Lower Management)

ทุกองค์การไม่ว่าจะมีขนาด ประเภท หรือสถานที่ตั้งอย่างไร จำเป็นต้องมีการจัดการที่ดี ซึ่งการจัดการที่ดีเป็นจุดเริ่มต้นของการดำเนินงานขององค์การ การเติบโตและการดำรงอยู่ต่อไปของ องค์กร โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์การในยุคศตวรรษที่21 ซึ่งต้องเผชิญกับ ปัจจัยแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็นด้านสังคม เศรษฐกิจ โลกาภิวัตน์ และเทคโนโลยี ทำให้้องค์การต้องมีแนวทางในการจัดการที่ทันสมัยเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วนี้ เพื่อให้เข้าใจแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการสมัยใหม่ ในบทนี้จะได้นำเสนอหัวข้อเกี่ยวกับเรื่อง องค์การสมัยใหม่ ความหมายของการจัดการ ขบวนการจัดการ บทบาทของการจัดการ คุณสมบัติของนักบริหารที่ประสบความสำเร็จ

องค์การสมัยใหม่ (Modern organization)

การจัดการเกิดขึ้นในองค์การ และในมุมมองด้านการจัดการ องค์กรหมายถึง การที่มีคนมาทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบเพื่อให้ได้บรรลุเป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งองค์กรมีลักษณะร่วมกันอยู่ 3 ประการ ได้แก่

1. ทุกองค์การต้องมีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของตนเอง
2. ทุกองค์การต้องมีคนร่วมกันทำงาน
3. องค์กรต้องมีการจัด โครงสร้างงานแบ่งงานหน้าที่รับผิดชอบของคนใน

องค์กร

ตามที่กล่าวข้างต้น จะเห็นว่าองค์การปัจจุบันต้องเผชิญกับสภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นองค์การต้องมีการปรับเปลี่ยนอยู่เสมอ แนวคิดเกี่ยวกับองค์การในระบบเดิมกับองค์การสมัยใหม่ก็มีความแตกต่างกัน เช่น การจัดการแบบคงเดิมกับแบบพลวัตร รูปแบบไม่ยืดหยุ่นกับแบบยืดหยุ่น การเน้นที่ตัวงานกับเน้นทักษะ การมีสถานที่ทำงานและเวลาทำงานที่เฉพาะคงที่กับการทำงานได้ทุกที่ทุกเวลา (กฤษณ์ อุทัยรัตน์. 2543 : 17-25)

องค์การแบบเดิมจะมีลักษณะการจัดการที่คงเดิมไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลง ถ้าจะมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นบ้างก็เป็นในช่วงสั้นๆ แต่้องค์การปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา จะมีความคงที่บ้างเป็นช่วงสั้นๆ จึงมีการจัดการแบบพลวัตรสามารถปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมตลอดเวลา องค์การแบบเดิมมักมีการจัดการแบบไม่ยืดหยุ่น ส่วนในองค์การสมัยใหม่จะมีการจัดการที่ยืดหยุ่น กล่าวคือในองค์การสมัยใหม่จะไม่ยึดติดกับแนวทางปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งเท่านั้น ต้องให้มีความยืดหยุ่นในการปฏิบัติ สามารถปรับเปลี่ยนได้ถ้าสถานการณ์แตกต่างไป

องค์การแบบเดิมลักษณะของงานจะคงที่ พนักงานแต่ละคนจะได้รับมอบหมายงานเฉพาะ และทำงานในกลุ่มเดิมไม่ค่อยเปลี่ยน แต่ในองค์การสมัยใหม่พนักงานต้องเพิ่มศักยภาพของตนที่จะเรียนรู้และสามารถทำงานที่เกี่ยวข้องได้รอบด้าน และมีการสับเปลี่ยนหน้าที่และกลุ่มงานอยู่เป็นประจำ ตัวอย่างเช่น ในบริษัทผลิตรถยนต์ พนักงานในแผนกผลิต ต้องสามารถใช้งานเครื่องจักรที่ควบคุมด้วยระบบคอมพิวเตอร์ได้ด้วย ซึ่งในคำบรรยายลักษณะงาน (Job Description) เดียวกันนี้เมื่อ 20 ปีก่อนไม่มีการระบุไว้ดังนั้นในองค์การสมัยใหม่จะพัฒนาบุคลากรให้เพิ่มทักษะการทำงานได้หลากหลายมากขึ้น และในการพิจารณาค่าตอบแทนการทำงาน (Compensation) ในองค์การสมัยใหม่มีแนวโน้มที่จะตอบแทนตามทักษะ (Skill Based) ซึ่งมีความสามารถในการทำงานหลายอย่าง มากขึ้นก็ได้ค่าตอบแทนมากขึ้น แทนการให้ค่าตอบแทนตามลักษณะงานและหน้าที่รับผิดชอบ (Job Based)

องค์การแบบเดิม พนักงานจะทำงานในสถานที่ทำงานและเป็นเวลาที่แน่นอน แต่ในองค์การสมัยใหม่มีแนวโน้มที่จะให้อิสระกับพนักงานในการทำงานที่ใดก็ได้เมื่อไรก็ได้ แต่ต้องได้ผลงานตามที่กำหนด เนื่องจากปัจจุบันเทคโนโลยีเอื้อให้สามารถสื่อสารถึงกันได้แม้ทำงานคนละแห่ง รวมทั้งความเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว และโลกาภิวัตน์ทำให้คนต้องทำงานแข่งกับเวลามากขึ้นจนเบียดบังเวลาส่วนตัวและครอบครัว ดังนั้นองค์การสมัยใหม่จะให้เกิดความยืดหยุ่นในการทำงานทั้งเรื่องเวลาและสถานที่เพื่อให้สอดคล้องกับแนวโน้มวิถีการดำเนินชีวิตของพนักงานยุคใหม่

ความหมายของการจัดการ (Defining Management) การจัดการ (Management) หมายถึง ขบวนการที่ทำให้งานกิจกรรมต่างๆ สำเร็จลงได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลด้วยคนและทรัพยากรขององค์การ ซึ่งตามความหมายนี้องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการจัดการ ได้แก่

ขบวนการ (Process) ประสิทธิภาพ (Efficiency) และประสิทธิผล (Effectiveness) ขบวนการ (Process) ในความหมายของการจัดการนี้หมายถึงหน้าที่ต่างๆด้านการจัดการ ได้แก่ การวางแผน การจัดองค์การ การโน้มนำองค์การ และการควบคุม ซึ่งจะได้อธิบายละเอียดต่อไปในหัวข้อต่อไปเกี่ยวกับ หน้าที่และขบวนการจัดการ (มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์. 2547 : 154-159)

ประสิทธิภาพ (Efficiency) และประสิทธิผล (Effectiveness) เป็นเรื่องเกี่ยวกับลักษณะของ การจัดการ โดยประสิทธิภาพ หมายถึง การทำงานอย่างถูกวิธี เป็นการเปรียบเทียบระหว่างปัจจัยนำเข้า (Inputs) กับผลผลิต (Outputs) หากเราสามารถทำงานได้ผลผลิตมากกว่าในขณะที่ใช้ปัจจัยนำเข้าน้อยกว่า หรือ เท่ากัน ก็หมายความว่า เราทำงานได้มีประสิทธิภาพมากกว่า ซึ่งปัจจัยนำเข้าในการจัดการก็คือทรัพยากรขององค์การ ได้แก่ คน เงิน วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องจักร และทุน ทรัพยากรเหล่านี้มีจำกัด และเป็นต้นทุนในการดำเนินงานขององค์การ ดังนั้น การจัดการที่ดีจึงต้องพยายามทำให้มีการใช้ทรัพยากรน้อยที่สุดและให้เกิดผลผลิตมากที่สุด

ประสิทธิผล (Effectiveness) สำหรับประสิทธิผลในการจัดการหมายถึง การทำได้ตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ การจัดการที่มีเพียงประสิทธิภาพนั้นยังไม่เพียงพอต้องคำนึงว่า ผลผลิตนั้นเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ ตัวอย่างเช่น สถาบันศึกษาที่ผลิตผู้สำเร็จการศึกษาพร้อมกันทีละมากๆ หากไม่คำนึงถึงคุณภาพการศึกษาก็อาจจะได้แต่ประสิทธิภาพคือใช้ทรัพยากรในการผลิตหรือต้นทุนต่อผู้เรียนต่ำ แต่อาจจะไม่ได้ประสิทธิผลในการศึกษา เป็นต้น และ ในทางกลับกันหากทำงานที่ได้ประสิทธิผลอย่างเดียวก็น่าไม่ได้ ต้องคำนึงถึงต้นทุนและความมีประสิทธิภาพด้วยเช่นกัน ตัวอย่างเช่น บริษัท Hewlett-Packard อาจจะทำดรัมหมึกสีสำหรับเครื่อง Laser printer ที่มีสีเหมือนจริงและทนนานมากกว่าเดิมได้ แต่ต้องใช้เวลา แรงงาน และวัสดุที่สูงขึ้นมาก ทางด้านประสิทธิผลออกมาดี แต่นับว่าไม่มีประสิทธิภาพ เพราะต้นทุนรวมสูงขึ้นมาก เป็นต้น

ในการบริหารจัดการให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั้น ต้องอาศัยความเข้าใจในสาขาวิชาอื่นๆที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ด้านมนุษยศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ ปรัชญา การเมือง จิตวิทยา และ สังคมศาสตร์ เพื่อให้เข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ ความได้เปรียบในการแข่งขัน การค้าเสรี ความขัดแย้ง การใช้อำนาจ และความสัมพันธ์ของมนุษย์ในสังคม

ขบวนการจัดการ (Management Process) ในช่วงต้นของศตวรรษที่ 20 Henri Fayol ได้เสนอไว้ว่า ผู้จัดการหรือผู้บริหารทุกคนต้อง ทำกิจกรรมเกี่ยวกับการจัดการ หรือที่เรียกว่า ขบวนการจัดการ 5 อย่าง ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การสั่งการ (Commanding) การประสานงาน (Coordinating) และการควบคุม (Controlling) (เขียนย่อว่า P.O.C.C.C) และต่อมาในช่วงกลางปีศตวรรษ 1950 นักวิชาการจาก UCLA ได้ปรับมาเป็น

การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การจัดการพนักงาน (Staffing) การสั่งการ (Directing) และการควบคุม (Controlling) (เขียนย่อว่า POSDC) ซึ่งขบวนการจัดการ 5 ประการ (POSDC) อันหลังนี้เป็นที่นิยมใช้เป็นกรอบในการเขียนตำรามากกว่า 20 ปีและต่อมาในช่วงหลังนี้ได้ย่อขบวนการจัดการ 5 ประการนี้ เป็นหน้าที่พื้นฐาน 4 ประการ ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การโน้มนำ (Leading/Influencing) และการควบคุม (Controlling) อย่างไรก็ตามงานในแต่ละส่วนของขบวนการจัดการที่กล่าวข้างต้นนี้มีความสัมพันธ์และมีผลกระทบซึ่งกันและกัน ประกอบด้วย

การวางแผน (Planning) เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดเป้าหมายขององค์การ สร้างกลยุทธ์ เพื่อแนวทางในการดำเนินไปสู่เป้าหมาย และกระจายจากกลยุทธ์ไปสู่แผนระดับปฏิบัติการ โดยกลยุทธ์และแผนในแต่ละระดับและแต่ละส่วนงานต้องสอดคล้องประสานกัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในส่วนงานของตนและเป้าหมายรวมขององค์การด้วย

การจัดองค์การ (Organizing) เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับการจัดโครงสร้างขององค์การ โดย พิจารณาว่า การที่จะทำได้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ นั้น ต้องมีงานอะไรบ้าง และงานแต่ละอย่างจะสามารถจัดแบ่งกลุ่มงานได้อย่างไร มีใครบ้างเป็นผู้รับผิดชอบในแต่ละส่วนงานนั้น และมีการรายงานบังคับบัญชาตามลำดับชั้นอย่างไร ใครเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ

การโน้มนำพนักงาน (Leading/Influencing) เป็นเรื่องเกี่ยวกับการจัดการให้พนักงานทำงาน อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งต้องใช้การประสานงาน การติดต่อสื่อสารที่ดี การจูงใจในการทำงาน ผู้บริหารต้องมีภาวะผู้นำที่เหมาะสม ลดความขัดแย้งและความตึงเครียดในองค์การ การควบคุม (Controlling) เมื่อองค์การมีเป้าหมาย และได้มีการวางแผนแล้วก็ทำการจัดโครงสร้างองค์การ ว่าจ้างพนักงาน ฝึกอบรม และสร้างแรงจูงใจให้ทำงาน และเพื่อให้แน่ใจว่าสิ่งต่างๆจะดำเนินไปตามที่ควรจะเป็น ผู้บริหารก็ต้องมีการควบคุมติดตามผลการปฏิบัติการ และเปรียบเทียบผลงานจริงกับเป้าหมายหรือมาตรฐานที่กำหนดไว้ หากผลงานจริงเบี่ยงเบนไปจากเป้าหมายก็ต้องทำการปรับให้เป็นไปตามเป้าหมาย ซึ่งขบวนการติดตามประเมินผล เปรียบเทียบ และแก้ไขนี้ก็คือขบวนการควบคุม (ไพโรจน์ หลวงพิทักษ์. 2540 : 137-141)

บทบาทของการจัดการ (Managerial Roles) เมื่อก้าวถึงหน้าที่ที่ เกี่ยวกับการจัดการในองค์การมักมุ่งไปที่หน้าที่ต่างๆในขบวนการจัดการ 4 ประการ (การวางแผน การจัดองค์การ การโน้มนำ และการควบคุม) ดังที่กล่าวข้างต้น ซึ่งผู้บริหารแต่ละคนให้ความสำคัญและเวลาในการทำหน้าที่การจัดการเหล่านี้แตกต่างกัน นอกจากนี้ยังขึ้นกับลักษณะการดำเนินงานขององค์การที่แตกต่างกันด้วย (เช่น มีลักษณะการดำเนินงานเป็นองค์การที่แสวงหากำไรหรือองค์การที่ไม่แสวงหากำไร) ระดับของผู้บริหารที่ต่างกัน (ระดับต้น ระดับกลาง ระดับสูง) และขนาดขององค์การที่ต่างกัน ตัวอย่างเช่น ผู้บริหารที่อยู่ในระดับบริหารที่แตกต่างกันจะให้เวลาในการ

ทำกิจกรรมของแต่ละหน้าที่แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาถึงกิจกรรมของผู้บริหารในองค์กรแล้ว Mintzberg เห็นว่าบทบาทของ การจัดการสามารถจัดแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม หรือที่เรียกว่า บทบาทด้านการจัดการของ Mintzberg (Mintzberg's Managerial Roles) ได้แก่ บทบาทด้านระหว่างบุคคล (Interpersonal Roles) บทบาทด้านข้อมูล (Informational Roles) และบทบาทด้านการตัดสินใจ (Decisional Roles) โดยแต่ละกลุ่มของบทบาทมีบทบาทย่อยดังต่อไปนี้

บทบาทระหว่างบุคคล (Interpersonal Roles) เป็นบทบาทด้านการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ประกอบด้วย บทบาทย่อย ได้แก่

1. บทบาทตามตำแหน่ง (Figurehead): ทำหน้าที่ประจำวันต่างๆตามระเบียบที่เกี่ยวกับกฎหมาย หรือตามที่สังคมกำหนด เช่น การต้อนรับแขกขององค์กร ลงนามในเอกสารตามกฎหมาย เป็นต้น

2. บทบาทผู้นำ (Leader): ต้องรับผิดชอบสร้างแรงจูงใจและกระตุ้นการทำงานของพนักงาน รับผิดชอบในการจัดหาคน ฝึกอบรม และงานที่เกี่ยวข้องอื่นๆ

3. บทบาทการสร้างสัมพันธภาพ (Liaison): โดยสร้างเครือข่ายภายในและภายนอกเพื่อการ กระจายข้อมูลให้ทั่วถึง บทบาทด้านข้อมูล (Informational Roles) เป็นบทบาทด้านการกระจายและส่งผ่านข้อมูล ประกอบด้วย บทบาทย่อย ดังนี้

4. เป็นผู้ติดตามประเมินผล (Monitor): เป็นการติดตามเลือกรับข้อมูล (ซึ่งมักจะเป็นเหตุการณ์ปัจจุบัน) เพื่อเข้าใจความเคลื่อนไหวขององค์กรและสิ่งแวดล้อม เป็นเสมือนศูนย์กลางของ ระบบ

5. เป็นผู้กระจายข้อมูล (Disseminator): รับบทบาทส่งผ่านข้อมูลไปยังพนักงานในองค์กร บางข้อมูลก็เกี่ยวกับข้อเท็จจริง บางข้อมูลเกี่ยวกับการแปลผลและรวบรวมความแตกต่างกันที่เกิดขึ้นในองค์กร

6. เป็นโฆษก (Spokesperson): ทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ ส่งต่อข้อมูลไปยังหน่วยงานภายนอก เกี่ยวกับ แผนงาน นโยบาย กิจกรรม และผลงานขององค์กร เช่น เป็นผู้เชี่ยวชาญในอุตสาหกรรม บทบาทด้านการตัดสินใจ (Decisional Roles) ทำหน้าที่ตัดสินใจในการดำเนินงานขององค์กร ประกอบด้วยบทบาทย่อย ดังนี้

7. เป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneur): หาโอกาสและริเริ่มสิ่งใหม่ๆ เช่น การปรับปรุงโครงการ เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการออกแบบโครงการ โดยการจัดให้มีการทบทวนและกำหนดกลยุทธ์เพื่อพัฒนาโปรแกรมใหม่ๆ

8. เป็นผู้จัดการความสงบเรียบร้อย (Disturbance Handler): รับผิดชอบแก้ไขการดำเนินงานเมื่อองค์กรเผชิญกับความไม่สงบเรียบร้อย โดยการทบทวนและกำหนดกลยุทธ์ที่เกี่ยวข้องกับความไม่สงบและวิกฤติการณ์ในองค์กร

9. เป็นผู้จัดสรรทรัพยากร (Resource Allocator): เป็นผู้รับผิดชอบในการจัดสรรทรัพยากรต่างๆในองค์กร เช่น ทำการตัดสินใจและอนุมัติในประเด็นที่สำคัญต่างๆขององค์กร โดยจัดลำดับ และกระจายอำนาจ ดูแลกิจกรรมที่เกี่ยวกับเรื่องงบประมาณ และจัดการเกี่ยวกับการทำงานของพนักงาน

10. เป็นผู้ต่อรอง (Negotiator): รับผิดชอบในการเป็นตัวแทนต่อรองในเรื่องสำคัญขององค์กร เช่น มีส่วนร่วมในการทำสัญญากับสหภาพแรงงานขององค์กร หรือการต่อรองกับผู้จัดหา (Suppliers)

ทักษะของนักบริหาร (Management Skills)

ผู้บริหารไม่ว่าจะอยู่ในระดับใด หรืออยู่ในองค์กรใดก็ทำหน้าที่ในการจัดการ 4 อย่าง ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดองค์กร (Organizing) การโน้มนำ (Leading/Influencing) และการควบคุม (Controlling) และการที่ผู้บริหารจะสามารถทำหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการได้ประสบผลสำเร็จนั้น ต้องมีทักษะที่ดีด้านการจัดการ ซึ่งทักษะสำคัญในเบื้องต้นที่ผู้บริหารควรมีอย่างน้อย 3 อย่าง ได้แก่ ทักษะด้านเทคนิค (Technical Skills) ทักษะด้านคน (Human Skills) และทักษะด้านความคิด (Conceptual Skills) (ติน ปรัชญพฤทธิ. 2527 : 254-296)

ทักษะด้านเทคนิค (Technical Skills) เป็นความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้และความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านเกี่ยวกับงาน สำหรับผู้บริหารระดับสูงทักษะความสามารถนี้จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับความรู้ทั่วไปของอุตสาหกรรม ขบวนการและผลิตภัณฑ์ขององค์กร และสำหรับผู้บริหารระดับกลางและระดับต้น จะเป็นทักษะความสามารถเฉพาะด้านในงานที่ทำ เช่น การเงิน ทรัพยากรบุคคล เทคโนโลยีสารสนเทศ การผลิต ระบบคอมพิวเตอร์ กฎหมาย การตลาด เป็นต้น ทักษะทางด้านเทคนิคมักเป็นความสามารถเกี่ยวกับตัวงาน เช่น ขบวนการหรือผลิตภัณฑ์

ทักษะด้านคน (Human Skills) เป็นทักษะในการทำให้เกิดความประสานงานกันของกลุ่มที่ผู้บริหารนั้นรับผิดชอบ เป็นการทำงานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องทัศนคติ การสื่อสาร และผลประโยชน์ของบุคคลและกลุ่ม เป็นทักษะการทำงานกับคน

ทักษะด้านความคิด (Conceptual Skills) เป็นความสามารถในการมององค์กรในภาพรวม ผู้บริหารที่มีทักษะด้านความคิด จะสามารถเข้าใจความสัมพันธ์ของหน่วยงานต่างๆในองค์กรว่ามีผลต่อกันอย่างไร และเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรกับปัจจัยแวดล้อมองค์กร รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงในส่วนขององค์กรมีผลกระทบกับส่วนอื่นๆอย่างไร

ทักษะด้านความคิดนี้จะยิ่งมีความสำคัญมากขึ้นเมื่ออยู่ในระดับบริหารที่สูงขึ้น ขณะที่ทักษะด้านเทคนิคจะมีความสำคัญน้อยลงในระดับบริหารที่สูงขึ้น เนื่องจากผู้บริหารในระดับที่สูงจะเข้ามาดูแลในรายละเอียดเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆในการผลิต และด้านเทคนิคน้อยลง

แต่จะเน้นไปที่การมองภาพรวมขององค์กรและทิศทางที่จะพัฒนาไปขององค์กรมากกว่า ส่วนทักษะด้านคน ยังคงมีความสำคัญอย่างมากในทุกระดับของการบริหาร เพราะทุกระดับต้องเกี่ยวข้องกับคน

กิจกรรมของนักบริหาร (Managerial Activities) มีการศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมที่ทำงานของนักบริหารในแต่ละวันว่า มีความแตกต่างกันหรือไม่ซึ่งผลจากการศึกษาพบว่า นักบริหารที่ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานและได้รับการเลื่อนตำแหน่งอย่างรวดเร็ว จะให้ความสำคัญกับกิจกรรมที่ต่างไปจากนักบริหารที่มีประสิทธิผล ที่มีผลงานทั้งด้านปริมาณและคุณภาพเป็นไปตามเป้าหมาย และเป็นที่ยอมรับของผู้ใต้บังคับบัญชา โดยการศึกษาของ Luthans และคณะ (Robbins, 2003) พบว่า กิจกรรมที่นักบริหารส่วนใหญ่สามารถแบ่งได้เป็น 4 ประเภท ได้แก่

1. การจัดการแบบเดิม (Traditional Management) เช่น การตัดสินใจ การวางแผน และ การควบคุม
2. การติดต่อสื่อสาร (Communication) เช่น การแลกเปลี่ยนข้อมูลประจำวัน และทำงานเอกสาร
3. การจัดการด้านทรัพยากรบุคคล (Human Resource Management) เช่น การจูงใจ การสร้างวินัย จัดการความขัดแย้ง งานบุคคล และ การฝึกอบรม และ
4. การสร้างเครือข่าย (Networking) เช่น การเข้าสังคม เล่นการเมืองในองค์กร และมีกิจกรรมร่วมกับหน่วยงานภายนอก

ซึ่งจากการศึกษาในผู้บริหารจำนวน 450 คน เกี่ยวกับกิจกรรมทั้ง 4 ประเภทดังกล่าว พบว่าผู้บริหารทั่วไปโดยเฉลี่ยแล้วจะใช้เวลาประมาณ 32 เปอร์เซ็นต์ของเวลาในการทำงานกับกิจกรรมประเภทการจัดการแบบเดิม ใช้เวลาประมาณ 29 เปอร์เซ็นต์กับกิจกรรมเกี่ยวกับการติดต่อสื่อสาร 20 เปอร์เซ็นต์กับกิจกรรมด้านบริหารทรัพยากรบุคคล และ 19 เปอร์เซ็นต์กับการสร้างเครือข่าย ซึ่งการใช้เวลาและการให้ความสำคัญกับกิจกรรมทั้ง 4 นั้นมีความแตกต่างกันไปในผู้บริหารแต่ละคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จจะใช้เวลาในกิจกรรมต่างๆไม่ เหมือนกับผู้บริหารที่มีประสิทธิผล กล่าวคือ ผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จจะให้เวลาส่วนใหญ่กับการสร้างเครือข่ายและให้เวลากับการบริหารทรัพยากรบุคคลน้อยที่สุด ขณะที่ผู้บริหารที่มีประสิทธิผลจะให้เวลาส่วนใหญ่กับการติดต่อสื่อสารและให้เวลากับการสร้างเครือข่ายน้อยที่สุด (นงลักษณ์ ทองศรี. 2549 : 111-128)

ผลจากการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่า ในทางปฏิบัติจริง การให้รางวัลบางครั้งก็ไม่ได้เป็นไปได้ ตามผลการปฏิบัติงานทั้งหมด ปัจจัยด้านสังคม และการเมืองในองค์กรก็เข้ามามีอิทธิพลต่อการ ดำเนินงานในองค์กรด้วย

ทักษะด้านการจัดการ (Management Skills)

ทักษะด้านเทคนิค (Technical Skill) : มุ่งให้มีความรู้ ความเข้าใจ และความสามารถในการทำ งานที่ใช้ฝีมือซึ่งการจัดการระดับต้น จำ เป็นต้องมีทักษะด้านนี้มาก

ทักษะด้านมนุษย (Human Skill) : มุ่งเน้นการทำงานร่วมกัน โดยเข้าใจถึงพฤติกรรมมนุษย์ จัดเป็นทักษะที่ฝ่ายจัดการทุกระดับจำเป็นต้องมี

ทักษะด้านความคิด (Conceptual Skill) : เน้นความสามารถในการมององค์การในภาพรวม โดยศึกษาถึงผลกระทบจากสิ่งแวดล้อมต่างๆทั้งภายนอกและภายในองค์กร จัดเป็นทักษะที่ฝ่ายจัดการระดับสูงต้องมีมาก (ตระการ จินตนา นนท์. 2546 : 13-20)

สรุป

1. การจัดการ (Management) หมายถึง ขบวนการที่ทำให้งานกิจกรรมต่างๆ สำเร็จลงได้อย่าง มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลด้วยคนและทรัพยากรขององค์การ

2. ผู้จัดการ (Manager) หมายถึง ผู้ที่ทำงานร่วมกับหรือทำโดยผ่านพนักงาน อื่นๆ ให้เกิดการประสานงาน เพื่อให้กิจกรรมต่างๆขององค์การสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด การเปลี่ยนแปลงขององค์การในปัจจุบัน ทำให้บทบาทของผู้จัดการต้องปรับเปลี่ยนไป ไม่มีเส้นแบ่ง ระหว่างผู้จัดการ กับ พนักงาน อย่างชัดเจน

3. ประสิทธิภาพ หมายถึง การทำงานอย่างถูกวิธี เป็นการเปรียบเทียบระหว่าง ปัจจัยนำเข้า (Inputs) กับผลผลิต (Outputs) หากเราสามารถทำงานได้ผลผลิตมากกว่าในขณะที่ใช้ ปัจจัยนำเข้าน้อยกว่า หรือ เท่ากัน ก็หมายความว่า เราทำงานได้มีประสิทธิภาพมากกว่า ส่วน ประสิทธิภาพในการจัดการหมายถึง การทำได้ตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ นั่นคือ ประสิทธิภาพจะเน้นที่วิธีการในการปฏิบัติงาน ส่วนประสิทธิผลจะเน้นที่ผลลัพธ์ที่เกิดจากการ ปฏิบัติงาน

4. ขบวนการจัดการ (Management Process) ประกอบด้วย กิจกรรมที่สำคัญ 4 ประการ ได้แก่

4.1 การวางแผน (Planning) เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดเป้าหมาย และวางกลยุทธ์ รวมทั้งแผนปฏิบัติการ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ

4.2 การจัดองค์การ (Organizing) เป็นการจัดวางโครงสร้างองค์การเพื่อ รองรับการค้าเนินงานตามแผนที่วางไว้

4.3 การโน้มนำ (Leading/Influencing) เป็นการจูงใจ โน้มนำพนักงาน รายบุคคลและกลุ่ม ให้ปฏิบัติงาน มีการติดต่อสื่อสาร รวมถึงการรับมือกับประเด็นต่างๆเกี่ยวกับ พฤติกรรมของพนักงานในองค์การ และ

4.4 การควบคุม (Controlling) เป็นกิจกรรมเกี่ยวกับการติดตามประเมินผล งาน เปรียบเทียบกับเป้าหมาย หรือมาตรฐานที่กำหนดไว้ และทำการแก้ไข เพื่อให้ผลการดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมาย หรือมาตรฐานที่กำหนดไว้

4.5 ทักษะที่จำเป็นของผู้บริหาร ได้แก่ ทักษะด้านเทคนิค (Technical Skills) ทักษะด้านคน (Human Skills) และทักษะด้านความคิด (Conceptual Skills) ผู้บริหารในระดับต่างๆ ต้องการทักษะในแต่ละด้านแตกต่างกัน ผู้บริหารระดับสูงจะต้องการทักษะด้านความคิด สูงกว่าผู้บริหารระดับต้น และผู้บริหารระดับต้นจำเป็นต้องมีทักษะด้านเทคนิคมากกว่าผู้บริหารระดับสูง ส่วนด้านทักษะเกี่ยวกับคนนั้นจำเป็นสำหรับทุกระดับ

4.6 ผู้บริหารมักเป็นผู้ที่มีอำนาจในองค์กร และอาจใช้อำนาจในทางที่ขัดกับหลักจริยธรรม คือ ไม่ได้ใช้อำนาจเพื่อประโยชน์ส่วนรวม หรือเป็นไปตามเป้าหมายขององค์กร หรือใช้อำนาจซึ่งก้าวท้าวสิทธิอันชอบธรรมของผู้อื่น

ทักษะด้านการจัดการ (Management Skills)

ทักษะด้านเทคนิค (Technical Skill) : มุ่งให้มีความรู้ ความเข้าใจ และความสามารถในการทำ งานที่ใช้ฝีมือซึ่งการจัดการระดับต้น จำ เป็นต้องมีทักษะด้านนี้มาก

ทักษะด้านมนุษย์ (Human Skill) : มุ่งเน้นการทำงานร่วมกัน โดยเข้าใจถึงพฤติกรรมมนุษย์ จัดเป็นทักษะที่ฝ่ายจัดการทุกระดับจำเป็นต้องมี

ทักษะด้านความคิด (Conceptual Skill) : เน้นความสามารถในการมององค์การ ในภาพรวม โดยศึกษาถึงผลกระทบจากสิ่งแวดล้อมต่างๆทั้งภายนอกและภายในองค์กร จัดเป็นทักษะที่ฝ่ายจัดการระดับสูงต้องมีมาก

2. ทฤษฎีหลัก

2.1 ทฤษฎีนิเวศวิทยาทางวัฒนธรรม (Cultural Ecology Theory)

นักมานุษยวิทยากลุ่มนี้ที่สำคัญได้แก่จูเลียน เอช สจ๊วต (Julian H. Steward), แดรี่ ฟอร์ด (Daryl H. Forde), คลิฟฟอร์ด กีทซ์ (Clifford Geertz) และมาร์วิน แฮร์ริส (Marvin Harris)

สจ๊วต ให้ความหมายนิเวศน์วิทยาว่า “คือการปรับตัวให้เข้ากับสภาวะแวดล้อม นิเวศน์วิทยาทางวัฒนธรรม จึงหมายถึงวิธีการศึกษาหาข้อกำหนดหรือหลักเกณฑ์ทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นผลกระทบจากการปรับตัวเข้ากับสภาวะแวดล้อม (ของมนุษย์แต่ละสังคม) นิเวศน์วิทยา วัฒนธรรมจึงแตกต่างไปจากนิเวศน์วิทยาสังคม (Social Ecology) เพราะนิเวศน์วิทยาวัฒนธรรมมุ่ง แสวงหากฎเกณฑ์เพื่ออธิบายที่มาของลักษณะและแบบแผนวัฒนธรรมบางประการที่มีอยู่ในแต่ละ สภาวะแวดล้อม มากกว่ามุ่งแสวงหาหลักการทั่วไปที่ใช้ได้กับทุกวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อม” สิ่งที่สำคัญที่สุดในแนวคิดนี้คือ “แก่นวัฒนธรรม” (Cultural Core) ซึ่งหมายถึง “กลุ่มของลักษณะ หรือแบบแผนวัฒนธรรมที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดมากที่สุดกับกิจกรรมเพื่อการดำรงชีพและ

การจัดการทางเศรษฐกิจ” ทั้งนี้จะมุ่งสนใจการนำวัฒนธรรมทางวัตถุ (ระบบเทคนิควิทยาที่ใช้หรือเครื่องมือเทคโนโลยี) มาใช้แตกต่างกันอย่างไรและก่อให้เกิดการจัดการทางด้านสังคมที่แตกต่างกันอย่างไรในสถานะแวดล้อมที่แตกต่างกัน เพราะสถานะแวดล้อมแต่ละแห่งอาจเป็นตัวช่วยหรือข้อจำกัดใช้เทคนิควิทยาเหล่านี้ก็ได้ (นิยพรรณ วรณศิริ. 2540 : 7-15)

ในขณะที่แฮร์ริส ศึกษาการทำสงครามของชนบรรพกาล (Primitive Warfare) โดยอธิบายว่า “สงครามเป็นกลไกอันหนึ่งในการปรับจำนวนประชากรให้เหลือพอที่จะสามารถอาศัยอยู่ในระบบนิเวศน์หนึ่งได้อย่างเหมาะสม”

ส่วนกรีทซ์ ศึกษาพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของแบบแผนการเกษตรในอินโดนีเซีย ได้เขียนหนังสือ “Agricultural Involution” (1963) ซึ่งให้เห็นถึงอิทธิพลของระบบนิเวศน์ที่มีต่อโครงสร้างสังคม หัวใจที่สำคัญของแนวคิดนี้ก็คือ “การรวมเอาระบบสังคม วัฒนธรรม และสถานะทางชีววิทยาเข้าด้วยกันในการศึกษาการพัฒนาของสังคม”

ทฤษฎีนิเวศน์วิทยาทางวัฒนธรรมเน้นว่า “ความเชื่อและการปฏิบัติต่างๆตามระบบวัฒนธรรมที่ดูเหมือนไร้สาระ ไม่มีเหตุผล แต่อาจมีผลในด้านการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพก็ได้ โดยคำนึงถึงระดับของเทคโนโลยีที่ใช้เฉพาะสถานที่ด้วย” เช่น การกินเนื้อวัวเป็นของต้องห้ามของชาวฮินดูซึ่งที่ความอดอยากยากจนมีไปทั่วอินเดียชั้น แฮร์ริสอธิบายสิ่งเหล่านี้ว่า “การห้ามกินเนื้อวัวมีความหมายว่าวัวมีไว้ใช้ลากคันไถ หากไม่มีวัวก็จะไม่อาจทำการเกษตรได้ ดังนั้นข้อห้ามทางศาสนาจึงเป็นการเพิ่มความสามารถของสังคมเกษตรกรรมในระยะยาว” (รัชนีกร เศรษฐโช. 2523 : 23)

โดยสรุปแล้ว ทฤษฎีนิเวศน์วิทยาวัฒนธรรมนี้ จะช่วยให้เข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างประชากร สิ่งแวดล้อมทางสังคมและลักษณะทางกายภาพในสังคมได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

ปัจจุบันนักมานุษยวิทยาได้ให้ความสนใจกับ ทฤษฎีนิเวศน์วิทยาวัฒนธรรม และกลายมาเป็น “มานุษยวิทยานิเวศน์” (Ecological Anthropology) และได้เจริญเติบโตก่อให้เกิดแนวทฤษฎีใหม่ๆ อย่างต่อเนื่อง ภายในแขนงย่อยออกไปเป็น แนววิเคราะห์ระบบนิเวศฯ แนววิเคราะห์ชาติพันธุ์นิเวศ (Ethnoecology) แนววิเคราะห์กัลวิถี และแนววิเคราะห์การเมืองนิเวศ เป็นต้น

พัฒนาการของแนวความคิดทางมานุษยวิทยาในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 ไม่ว่าจะ เป็นแนวความคิดแบบประวัติศาสตร์เฉพาะกรณีของโบแอส หรือแนวความคิดแบบหน้าที่นิยมของเรดคลิฟฟ์-บราวน์ และมาลินอสกินั้น ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการต่อต้านข้อสรุปของนักทฤษฎีวิวัฒนาการในคริสต์ศตวรรษที่ 19 ซึ่งส่งผลให้ทฤษฎีวิวัฒนาการเสื่อมความนิยมลงไปเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตาม หลังจากปี ค.ศ. 1940 เป็นต้นมา ได้มีนักมานุษยวิทยาอเมริกันกลุ่มหนึ่งหันกลับมาสนใจทฤษฎีวิวัฒนาการ และพยายามนำเอาทฤษฎีวิวัฒนาการมาประยุกต์ใช้เพื่ออธิบายการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม

นิเวศวิทยา วัฒนธรรม (Cultural Ecology) เป็นแนวคิดทางมานุษยวิทยาแนวหนึ่งที่น่าสนใจศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรมโดยเน้นถึงอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมเป็นตัวกำหนดกระบวนการวิวัฒนาการทาง สังคมวัฒนธรรม จูเลียน สจิวัด (Julian Steward) นักมานุษยวิทยาอเมริกัน ได้อธิบายแนวความคิดแบบนิเวศวิทยาวัฒนธรรมว่า เป็นการศึกษากระบวนการปรับตัวของสังคมภายใต้อิทธิพลของสิ่งแวดล้อม โดยเน้นการศึกษาวิวัฒนาการหรือการเปลี่ยนแปลงอันเกิดจากการปรับตัว (adaptation) ของสังคม แนวความคิดนี้มองสังคมในลักษณะเป็นพลวัตหรือเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การเปลี่ยนแปลงเป็นผลมาจากการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม โดยมีพื้นฐานสำคัญคือ เทคโนโลยีการผลิตโครงสร้างสังคม และลักษณะของสภาพแวดล้อมธรรมชาติ เป็นเงื่อนไข(อมรา พงศาพิชญ์. 2549 : 45-48)

หลักกำหนดกระบวนการเปลี่ยนแปลงและปรับตัวของสังคมวัฒนธรรม

สจิวัด มอง "วัฒนธรรม" ว่าเป็นเครื่องมือช่วยให้มนุษย์ปรับตัวเข้ากับ

สภาพแวดล้อม ประเด็นสำคัญสำหรับการศึกษาเชิงมานุษยวิทยาจึงมีอยู่ว่า วัฒนธรรมมีการปรับตัวอย่างไรให้เข้ากับสภาพแวดล้อม และมนุษย์มีวิธีการอย่างไรในการใช้เทคโนโลยีและระบบเศรษฐกิจ ในการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมออกจากความต้องการทางด้านร่างกายและจิตใจ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญอีกส่วนหนึ่งในการอธิบายพฤติกรรมของมนุษย์ ตัวอย่างเช่น ในสังคมดั้งเดิม (Primitive Societies) มนุษย์มีวิธีการผลิตแบบล่าสัตว์และเก็บหาอาหาร โดยปกติแล้วผู้หญิงจะเป็นผู้เก็บหาอาหารและผู้ชายเป็นออกล่าสัตว์ การแบ่งแยกงานในลักษณะเช่นนี้มิได้เป็นเพราะผู้ชายมีร่างกายแข็งแรงกว่า แต่เป็นเพราะผู้หญิงต้องใช้เวลาคูแ่ลลูก ในขณะที่ผู้ชายสามารถเดินทางไกลและจากบ้านไปได้เป็นระยะเวลาตาม ทักษะของสจิวัด มนุษย์เป็นสัตว์มีเหตุผล และวิวัฒนาการทางวัฒนธรรมวางอยู่บนรากฐานของเหตุผล แต่เป็นเพราะว่าสภาพการณ์และสภาวะแวดล้อมมีความแตกต่างกันออกไป วัฒนธรรมสองวัฒนธรรมจึงมีพื้นฐานของการปรับตัว การแก้ปัญหาและมีวิวัฒนาการแตกต่างกัน เช่น วัฒนธรรมของกลุ่มที่ตั้งรกรากอยู่ใกล้ทะเล ย่อมมีการประดิษฐ์คิดค้นเครื่องมือยังชีพประเภทเบ็ด แห อวน ฉมวก เรือ และมีการพัฒนาสั่งสมความรู้เกี่ยวกับการเดินทะเลและการจับปลา ในขณะที่ชนกลุ่มอื่นที่ตั้งรกรากอยู่ในเขตป่าดงดิบ อาจมีการประดิษฐ์คิดค้นเครื่องมือเพื่อใช้ในการยังชีพแตกต่างกันออกไป เช่น หอก ธนู เพื่อใช้ในการล่าสัตว์และหาอาหาร กลุ่มชนทั้งสองกลุ่มนี้ย่อมต้องมีวิวัฒนาการทางวัฒนธรรมแตกต่างกัน

สจิวัดปฏิเสธแนวความคิดแบบวิวัฒนาการเส้นตรงของนักทฤษฎีวิวัฒนาการรุ่นเก่า ซึ่งเสนอว่าวัฒนธรรมของทุกเผ่าพันธุ์จะมีวิวัฒนาการเป็นเส้นตรงผ่านขั้นตอนต่างๆ เหมือนกันหมด สจิวัดแย้งว่าวิวัฒนาการทางวัฒนธรรมอาจเกิดขึ้นได้หลายสาย (Multilinear Evolution) และแต่ละแนวย่อมมีความแตกต่างกัน ความแตกต่างนี้เกิดจากการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม

เทคโนโลยีและโครงสร้างสังคมเป็นหลัก อาจกล่าวได้ว่าแนวความคิดแบบวิวัฒนาการหลายสายนี้เป็นแนวความคิดใหม่ซึ่งพัฒนามาจากทฤษฎีวิวัฒนาการรุ่นเก่า

แนวความคิดนี้เน้นความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมกับสภาพแวดล้อมว่ามีความแนบแน่นใกล้ชิดและส่งผลกระทบต่อซึ่งกันและกันอย่างแยกไม่ออก ในยุคสมัยที่พัฒนาการด้านเทคโนโลยียังอยู่ในระดับต่ำ มนุษย์จำต้องปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม และทำให้สภาพแวดล้อมมีศักยภาพในการเปลี่ยนแปลงหรือดัดแปลงสภาพแวดล้อมได้มากขึ้น อิทธิพลของสภาพแวดล้อมก็เริ่มลดถอยลง หากแต่รูปแบบและลักษณะทางวัฒนธรรม ประสบการณ์และความเคยชินในอดีต ตลอดจนวิถีชีวิตและขนบธรรมเนียมประเพณีบางอย่างจะยังคงอยู่ และได้รับการสืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง กล่าวโดยสรุปแล้ว นิเวศวิทยาวัฒนธรรมตามทัศนะของสจ๊วต เป็นความพยายามศึกษาวิเคราะห์ถึง

1. ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมกับเทคโนโลยีทางการผลิต ซึ่งเป็นตัวกำหนดสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม
2. ความสัมพันธ์ระหว่างเทคโนโลยีกับพฤติกรรมของมนุษย์ และ
3. ผลในการอธิบายต้นกำเนิดของลักษณะทางวัฒนธรรม (Cultural Traits) ของกลุ่มชนต่างๆ เช่น เปรู เม็กซิโก เมโสโปเตเมีย อียิปต์ และจีน เป็นต้น ผลงานของสจ๊วตมีส่วนสำคัญในการกระตุ้นให้นักมานุษยวิทยาหันมาสนใจศึกษาถึง ความสำคัญของสภาพแวดล้อมและอิทธิพลของสภาพแวดล้อมต่อพัฒนาการทางวัฒนธรรม

เลสลีย์ ไวต์ (Leslie White) เป็นนักมานุษยวิทยาอเมริกันอีกคนหนึ่งซึ่งสนใจศึกษาอิทธิพลของสภาพแวดล้อมต่อการปรับตัวทางวัฒนธรรม ไวต์ได้ศึกษาตรวจสอบผลงานของนักวิวัฒนาการรุ่นเก่า เช่น มอร์แกน อย่างละเอียด และพบว่า ทฤษฎีวิวัฒนาการมีลักษณะเด่นในการตีความหมายของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่น่าสนใจอยู่หลายประการ และไวต์เองก็ได้เสนอแนวความคิดแบบวิวัฒนาการสมัยใหม่ ซึ่งต่อมาได้รับการขนานนามแนวความคิดแบบ “วิวัฒนาการสากล” (Universal Evolution) ไวต์มีความเห็นคล้ายคลึงกับแรดคลิฟฟ์-บราวน์ และมาลินอสกีในประเด็นที่ว่ามานุษยวิทยาควรเป็นวิทยาศาสตร์ และไวต์ก็ได้พยายามค้นหากฎเกณฑ์หรือทฤษฎีสากลเพื่อใช้อธิบายวิวัฒนาการทางสังคมวัฒนธรรมของกลุ่มชนต่างๆ ทั่วโลก

ความหมายของ “วัฒนธรรม” ตามทัศนะของไวต์ มีความคล้ายคลึงกับมโนทัศน์เรื่ององค์อภินิหารีย์ (Superorganic) ของโครเบอร์ นั่นคือการมองว่าวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มีตัวตนและมีชีวิตแยกออกจากตัวมนุษย์อย่างเด็ดขาด วัฒนธรรมมีกฎเกณฑ์และการทำงานในตัวเอง ซึ่งแนวความคิดนี้ได้รับการขนานนามว่า “วัฒนธรรมวิทยา” (Culturology) ไวต์เสนอว่า วัฒนธรรมมีองค์ประกอบอยู่ 3 ประการด้วยกัน คือ

1. ระบบเทคโนโลยี ซึ่งรวมถึงทรัพยากรธรรมชาติและเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ ที่มนุษย์ประดิษฐ์คิดค้นขึ้น

2. ระบบสังคม ซึ่งเป็นการรวมตัวกันขององค์กรทางสังคม (Social Organization) และพฤติกรรมต่างๆ ของมนุษย์ และ

3. ระบบความคิด (Ideology) ซึ่งรวมถึงความรู้ ความเชื่อ ทศนคติและค่านิยมต่างๆ ระบบเทคโนโลยีเป็นโครงสร้างส่วนล่าง (Infrastructure) หรือพื้นฐานสำคัญของวัฒนธรรม เพราะชีวิตมนุษย์จำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยระบบนี้ในการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม ส่วนองค์กรสังคมและระบบความคิดเป็นโครงสร้างส่วนบน (Superstructure) ของวัฒนธรรม (ธีระ รุณเจริญ, 2525 : 45-46)

ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม

ที่มาและพัฒนาการทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมในที่นี้จะกล่าวถึงสาเหตุของการแพร่กระจาย โดยเกิดขึ้นในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ซึ่งเป็นช่วงที่ทฤษฎีวิวัฒนาการ (Evolutionism) ของ Edward B. Tylor และ Lewis H. Morgan กำลังโด่งดัง สามารถรวบรวมแนวคิดในเรื่องนี้เป็นกลุ่มๆ ที่เน้นอิทธิพลของการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (Cultural Diffusion) ต่อการเปลี่ยนแปลง ได้ดังนี้

1. สำนักอังกฤษ (British School)
2. สำนักเยอรมัน (German School)
3. สำนักอเมริกัน (American School) (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2517)

สำนัก อังกฤษ (British School) ได้กล่าวไว้ว่า นักมานุษยวิทยากลุ่มแรกเป็นชาวอังกฤษ นำโดย สมิท (G. Elliot Smith), เพอร์รี่ (William j. Perry) และริเวอร์ส (W.H.R. Rivers) ปฏิเสธแนวคิดที่ว่าวัฒนธรรมต่างเกิดได้เองด้วยตัวเองไม่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งในสำนักนี้มีความเห็นว่าคนมีลักษณะทางชีวภาพพื้นฐานเหมือนกัน ดังนั้น ถ้าคนจะสร้างวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่นที่ต่างกันวัฒนธรรมก็จะต้องเหมือนกัน กันในส่วนพื้นฐาน แต่ความแตกต่างหลากหลายขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมที่ต่างกัน นักมานุษยวิทยากลุ่มนี้เสนอว่า อารยธรรมชั้นสูงมีจุดกำเนิดในประเทศอียิปต์ แล้วจึงแพร่กระจายไปยังส่วนต่างๆ ของโลก กลุ่มและชนชาติต่างๆ ซึ่งมีการติดต่อหรือค้าขายกับชาวอียิปต์ ได้นำเอาความรู้ด้านเกษตรกรรม การทำภาชนะ การหลอมเหล็ก การทอผ้าและการก่อสร้างไปใช้ ทำให้ศิลปวิทยาแขนงต่างๆ แพร่กระจายไปยังส่วนต่างๆ ของโลก

สำนักเยอรมัน (German School) ได้กล่าวไว้ว่านักมานุษยวิทยาสนใจในแนวคิดเรื่องการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมเป็นนักมานุษยวิทยาชาวเยอรมัน และออสเตเรีย

เช่น ฟรีตซ์ เกรบ (Fritz Graeb) และวิลเฮล์ม ชมิดท์ (Wilhelm Schmidt) โดยสำนักนี้มีแนวคิดที่มนุษย์ไม่ชอบสร้างวัฒนธรรมขึ้นมาเอง แต่ชอบยืมวัฒนธรรมจากเพื่อนบ้าน วัฒนธรรมนั้นเมื่อแพร่กระจายไป วัฒนธรรมที่ปลายทางจะต้องเหมือนกับวัฒนธรรมต้นกำเนิดไม่มากนักน้อย อาจเหมือนในเชิงปริมาณหรือรูปลักษณะ ซึ่งอาจเกิดจากการอพยพย้ายถิ่นของผู้คน และเป็นแนวคิดที่เน้นการหยิบยืม (Borrowing) ทางวัฒนธรรมมากกว่าการสร้างวัฒนธรรมใหม่ (Invention) นักมานุษยวิทยากลุ่มนี้เสนอว่า จุดศูนย์กลางของวัฒนธรรมนั้นมีได้มีเพียงจุดเดียว หากมีหลายจุด แต่ละจุดก็แพร่กระจายวัฒนธรรมของตนออกไปรอบๆ เป็นวงกลม เรียกว่า Culture Circle หรือ Kulturkreis

ดูเหมือนว่า ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมของนักมานุษยวิทยาทั้งสองกลุ่มจะวางสมมติฐานว่า มนุษย์ส่วนใหญ่ในสังคมต่างๆ มักไม่ค่อยมีความคิดสร้างสรรค์ ไม่รู้จักคิดค้นสิ่งใหม่ แต่มักคอยลอกเลียนจากผู้อื่นอยู่เสมอ แนวความคิดของนักมานุษยวิทยาทั้งสองกลุ่มนี้ ได้รับการโจมตีจากนักมานุษยวิทยาอเมริกันในเวลาต่อมา และเสื่อมความนิยมลง

สำนักอเมริกัน (American School) ค่ายนี้ นำโดย Clark Wissler และ Alfred Kroeber ซึ่งมีความน่าเชื่อถือในแง่ที่ว่า วัฒนธรรมจะแพร่กระจายจากจุดศูนย์กลาง (จุดกำเนิด) ไปตามพื้นที่เท่าที่มันจะไปได้ในเขตภูมิศาสตร์เดียวกัน และยุคสมัยใกล้เคียงกัน ทำให้เราเห็นภาพวัฒนธรรมเป็นกลุ่มๆ และแพร่กระจายไปทุกๆ ที่ที่ไม่มีอุปสรรคทางภูมิศาสตร์ขวางกั้นตามสภาพทางภูมิประเทศที่มนุษย์สามารถเดินทางไปถึงได้ ดังนั้นรูปแบบของการกระจายตัวจึงไม่ใช่ช่วงกลม สำนักอเมริกันใช้ทฤษฎีการแพร่กระจายมากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะช่วง 1940-1950 ซึ่งมีการศึกษาชนเผ่าอินเดียนแดง และชนกลุ่มน้อยทั้งในและนอกประเทศที่ตนเข้าไปเกี่ยวข้อง วิธีการศึกษาการแพร่กระจายของสำนักอเมริกันมีดังนี้ คือ

1. ใช้หลักภูมิศาสตร์ คือแกะรอยไปตามเขตพื้นที่ ในวิธีนี้ต้องดูสถานที่อาณาเขตรอบต่อของวัฒนธรรมซึ่งคนมีพฤติกรรมแบบผสมผสาน กัน ภูมิประเทศโดยรอบ ซึ่งปัจจัยต่างๆ ดังกล่าวจะช่วยวิเคราะห์การพัฒนาของวัฒนธรรม
2. ใช้ประวัติศาสตร์สืบย้อน วิธีนี้สำคัญมาก และหลีกเลี่ยงไม่ได้เลยสำหรับการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมเพราะวิธีการนี้จะ ช่วยให้รู้ความเป็นมาของลักษณะ และยุคสมัยของสิ่งที่พบ ซึ่งจะช่วยสนับสนุนการตีความได้มาก
3. การขุดค้นทางโบราณคดี เพราะได้เห็นในสิ่งที่เห็นเป็นรูปธรรมในแง่ที่ว่ามันเป็นชนิดเดียวกันหรือไม่ หารพิสูจน์ชั้นดิน เนื้อดิน วัสดุที่ใช้ทำสิ่งของ ลวดลาย รูปทรงและองค์ประกอบอื่น ชั้นดินและเนื้อวัตถุจะบอกถึงยุคสมัยได้เป็นอย่างดี ส่วนลักษณะภายนอกจะบอกถึงพฤติกรรมของคนผู้สร้างสิ่งของนั้นๆ ขึ้นมา

เพื่อดูว่าวัฒนธรรมเติบโตมาอย่างไรมีขั้นตอนอย่างไร ประกอบด้วยอะไรบ้าง หากใช้วิธีทั้ง 4 ดังกล่าวมาศึกษาวัฒนธรรมจะช่วยให้ทราบได้ว่ามันเป็นวัฒนธรรมเดียวกันหรือไม่ วัฒนธรรมใดเป็นวัฒนธรรมแม่

หลักของการแพร่กระจาย วัฒนธรรมหนึ่งๆ จะแพร่กระจายไปยังแหล่งอื่นๆ ได้ ต้องยึดหลักว่า วัฒนธรรม คือ ความคิด และพฤติกรรม (ผลของความคิด) ที่ติดตัวบุคคล บุคคลไปถึงที่ใดวัฒนธรรมก็จะไปถึงที่นั่น ดังนั้น การแพร่กระจายของวัฒนธรรมจะขึ้นอยู่กับปัจจัยต่อไปนี้

1. หลักภูมิศาสตร์ ต้องไม่มีอุปสรรคทางภูมิศาสตร์ขวางกั้น เช่น ไม่มีภูเขาสูง ทะเลกว้าง ทะเลทราย หิมะ ป่าทึบ เป็นต้น เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นอุปสรรคต่อการเดินทางของคนที่มี วัฒนธรรมติดตัว

2. ปัจจัยทางเศรษฐกิจ การที่ผู้คนต้องเดินทางติดต่อไปมาหาสู่กันส่วนมาก เนื่องจากปัญหาทางเศรษฐกิจ บ้างก็ต้องการไปเที่ยวเตร่ดูสิ่งแปลกใหม่ แต่ ก็ต้องมีเงินทองจึงจะไปเที่ยวถิ่นอื่นได้ คนที่มีเศรษฐกิจดีจึงมีโอกาสนำวัฒนธรรมติดตัวไปสังสรรค์กับวัฒนธรรมอื่นได้

3. ปัจจัยทางสังคม ได้แก่ การจงใจไปแลกเปลี่ยนวิธีการ พฤติกรรมใหม่และความรู้ เป็นต้น การไปศึกษายังถิ่นอื่นจึงเป็นการไปแพร่กระจายวัฒนธรรมโดยตรง การรู้จักใคร และการแต่งงานกับคนต่างวัฒนธรรม การไปร่วมปฏิบัติตามพิธีกรรมทางศาสนา และการอพยพโยกย้ายถิ่นเพราะเกิดภัยทางสังคม เช่น เกิดสงคราม และความขัดแย้ง การประสพภัยธรรมชาติ เช่น ข้าวยากหมากแพง แห้งแล้ง และการยึดครองโดยผู้รุกราน เหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยให้เกิดการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมทั้งสิ้น

4. การคมนาคมที่ดี เป็นปัจจัยเอื้อต่อการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม เช่น ถนนดี พาหนะสำหรับการโดยสาร และการเดินทางในระยะทางไม่ไกลเกินไปนัก ล้วนแล้วแต่เป็นการเร่งการแพร่กระจายที่ดีอีกด้วย (ฉัตรทิพย์ นาถสุภาและพรพิไล เลิศวิชา. 2541 : 1,30)

อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีหรือวิธีการทางการแพร่กระจายนี้ในสมัยต่อมา มาไม่มีใครได้รับความนิยมนัก เพราะมีจุดอ่อนหลายประการ คือไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่า วัฒนธรรมจากสังคมหนึ่งกระจายไปยังอีกสังคมหนึ่งได้อย่างไร แหล่งใหม่ยอมรับ ปฏิเสธ และผสมผสานวัฒนธรรมที่แพร่กระจายเข้ามาใหม่กับวัฒนธรรมเก่าได้อย่างไร เป็นการไม่ถูกต้องเสมอไปว่า สังคมหนึ่งจะหยิบยืมวัฒนธรรมของเพื่อนบ้านเสมอ ตัวอย่างเช่น ไทยไม่ได้รับวัฒนธรรมจากเวียดนามแต่กลับปมีรูปแบบวัฒนธรรมคล้ายของอินเดีย ทั้งๆ ที่ ประเทศไทยอยู่ติดกับประเทศเวียดนาม ไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าวัฒนธรรมใดแพร่กระจายไปสู่วัฒนธรรมใดเป็นวัฒนธรรมต้นกำเนิดซึ่งจากการศึกษาของสำนักอเมริกัน ทำให้สามารถแบ่งเขตวัฒนธรรมออกเป็นกลุ่มๆ ตามยุคสมัยได้ 3 กลุ่ม คือ

วัฒนธรรมดั้งเดิม (Primitive Culture) วัฒนธรรมนี้เป็นวัฒนธรรมพื้นฐาน มีเห็น
ได้ใน 3 พื้นที่ คือ (1) วัฒนธรรม Pymies ในแอฟริกา และเอเชีย (พวก Semang และ Sakai)
(2) วัฒนธรรมอาร์ติก (Arctic Primitives) ได้แก่พวกเอสกีโม และแลปส์ (3) วัฒนธรรมของเผ่า
ออสเตรเลียบอร์จินีส กับชนเผ่าอื่นๆ ที่คล้ายๆ กัน วัฒนธรรมระดับนี้เป็นวัฒนธรรมในยุคต้นสุด
ของวิวัฒนาการของวัฒนธรรมของ Morgan และ Tylor

วัฒนธรรมปฐมภูมิ (Primitive Culture) คือวัฒนธรรมขั้นต้นได้แก่ (1) กลุ่มเก็บผัก
หักฝืนที่ค่อนข้างเจริญ มีกรรมวิธีที่ดีขึ้น ระดับ Horticulture หรือเพาะปลูกขั้นต้น ซึ่งมนุษย์รู้จักใช้
เครื่องมือแล้ว (2) ชนเผ่าเร่ร่อนเลี้ยงสัตว์ (Nomads) (3) กลุ่มชาวสวนสืบสกุลทางแม่ขั้นต้น
(Matrilinal Descent) ได้แก่ การรู้ว่ามีญาติแต่เพียงแม่คนเดียว ยังไม่รู้จักรามีเครือญาติอื่น

วัฒนธรรมทุติยภูมิ (Secondary Culture) ได้แก่ วัฒนธรรมขั้นเจริญขั้นแล้ว
ซึ่งเป็นระดับที่กำลังจะก้าวมาสู่ยุคศิวิไลซ์ แบ่งเป็น (1) กลุ่มที่เพาะปลูกขั้นสูง (2) เผ่าที่สืบสกุลทาง
แม่ขั้นสูงขั้น หรือเจริญแล้ว มีระบบระเบียบดีขึ้นกว่าเดิม (3) ชนเผ่าที่สืบสกุลทางพ่อ (Patrilinal
Descent) (บุญลือ วันทายนต์. 2520 : 12-93)

นักแพร่กระจายชาวอเมริกันไม่ไปไกลมากเหมือนนักแพร่กระจายชาวยุโรป โดยที่
ชาวอเมริกันจะค้นหาแหล่งกำเนิด และการแพร่กระจายของส่วนต่างๆ ของวัฒนธรรมที่เฉพาะคือใน
หมู่ชาวอินเดียนแดงของทวีปอเมริกาเหนือ นักทฤษฎีประวัติศาสตร์อเมริกัน เช่น โลวี วิสเลอร์
โครเบอร์ และโบแอส ต่างเชื่อว่าจะค้นหาหลักฐานของกระบวนการทางวัฒนธรรมได้ดีที่สุด
โดยการสร้างประวัติศาสตร์วัฒนธรรมของแต่ละสังคมที่เฉพาะขึ้นมา ความพยายามของนักทฤษฎี
ดังกล่าวนำไปสู่การกำหนด "เขตวัฒนธรรม" สำหรับทวีปอเมริกาเหนือ และการศึกษาที่เด่นๆ
เกี่ยวกับพวกชนดั้งเดิมในทวีปอเมริกาเหนือ หรือพวกอินเดียนแดง

Boas (1858-1942) ซึ่งเป็นผู้นำของนักมานุษยวิทยาสมัยนั้นวิพากษ์วิจารณ์
ทั้งแนวทางนิรนัย (Deductive Approach) ของนักทฤษฎีวิวัฒนาการและแนวทางการศึกษา
วัฒนธรรมแบบขึ้นเล็กขึ้นน้อยของนัก ทฤษฎีแพร่กระจายชาวยุโรป และตัวโบแอสเองได้ทำวิจัย
ภาคสนามทางมานุษยวิทยา (Anthropological Fieldwork) อย่างลึกซึ้ง และยาวนานในสังคมต่างๆ
ของอินเดียนแดงในอเมริกาเหนือ โบแอสมองเห็นว่าส่วนต่างๆ ของวัฒนธรรม ไม่ว่าจะป็นหม้อใบ
หนึ่งหรือพิธีกรรมอย่างหนึ่ง จะต้องถูกเข้าใจโดยพิจารณาถึงวัฒนธรรมทั้งหมด เพราะวัฒนธรรม
เป็นระบบที่ส่วนต่างๆ สัมพันธ์กัน เพราะประชากรในสังคมต่างๆ ไม่ได้ยอมรับส่วนใหม่ๆ ของ
วัฒนธรรมที่เห็นๆ กันอยู่ เมื่อส่วนต่างๆ ของวัฒนธรรมแพร่กระจายจากสังคมหนึ่งไปอีกสังคมหนึ่ง
ความหมายและรูปแบบจะเปลี่ยนแปลงไปด้วย ในที่สุดมันจะกลายเป็นส่วนหนึ่งของแบบแผน
วัฒนธรรมที่มีอยู่ก่อนแล้ว โบแอสให้ความสนใจกับปัจจัยต่างๆ ทางจิตวิทยาและประวัติศาสตร์
ที่มีผลทำให้เกิดความเหมือนหรือความแตกต่างกันในแบบแผนวัฒนธรรมของสังคม

เฉพาะแห่ง ต่อมาโบแอสเริ่มเพิ่มความสงสัยเกี่ยวกับความเป็นไปได้ที่จะค้นพบกฎเกณฑ์ ต่างๆ ที่กำหนดกระบวนการทางวัฒนธรรม และคิดว่า การค้นหาแหล่งกำเนิดของวัฒนธรรมไม่มีประโยชน์อะไร ตัวเขาเองกระตุ้นนักมานุษยวิทยาให้ทำวิจัยสนามทางมานุษยวิทยามากยิ่งขึ้น ก่อนที่จะค้นหากฎเกณฑ์ทางวัฒนธรรม ตัวเขาเองผลิตผลงานมากมายเกี่ยวกับอินเดียแดงของทวีปอเมริกาเหนือสำหรับโบแอสแล้ว สถานภาพของมานุษยวิทยาในฐานะเป็นวิทยาศาสตร์สาขาหนึ่ง จะต้องขึ้นอยู่กับ การเก็บรวบรวมข้อมูลทางชาติพันธุ์วรรณาของวัฒนธรรมเฉพาะ แห่งอย่างสมบูรณ์และเป็นวิทยาศาสตร์ไม่ใช่การค้นหาสาเหตุและผลที่เกิดขึ้นในที่สุดโบแอสถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่า เขาชดถองพัฒนาวิชามานุษยวิทยาในฐานะเป็นวิทยาศาสตร์สาขาหนึ่ง โดยการต่อต้านการค้นหากฎเกณฑ์ทั่วไปของพัฒนาการทางวัฒนธรรมแต่อย่างไรก็ตาม นักมานุษยวิทยาส่วนมากยอมรับว่าโบแอสช่วยพัฒนาวิชามานุษยวิทยาหลายอย่าง เช่น โดยการที่เขาเปลี่ยนจุดเน้นในมานุษยวิทยาจากการศึกษาส่วนต่างๆ ของวัฒนธรรมที่ดูน่าอึดอัดกบฏ มาศึกษาวัฒนธรรมในฐานะเป็นระบบที่ส่วนต่างๆ สัมพันธ์กัน โบแอสทำให้มานุษยวิทยาเป็นสาขาที่น่าทึ่ง โดยการเน้นการวิจัยสนามทางมานุษยวิทยา และเป็น การยกระดับมาตรฐานของชาติพันธุ์วรรณาให้สูงขึ้นเพื่อชนรุ่นหลัง ยิ่งกว่านั้นความสนใจในจิตวิทยาของโบแอสทำให้เกิดผลงานในสาขาย่อยของมานุษยวิทยาที่คือวัฒนธรรมและบุคลิกภาพ นอกจากนี้ การที่โบแอสย้ำเน้นให้มองวัฒนธรรมโดยค้นหาความหมายที่มีอยู่ในวัฒนธรรมนั้นๆ ได้ทำให้เกิดผลงานใหม่ๆ ทางภาษาศาสตร์ขึ้น รวมทั้งการที่โบแอสเน้นความสำคัญของมโนภาพ “วัฒนธรรมสัมพัทธ์” (Cultural Relativism) คือการไม่นำวัฒนธรรมของตนไปเปรียบเทียบกับวัฒนธรรมอื่นๆ ต้องยอมรับวัฒนธรรมแต่ละวัฒนธรรมภายใต้บริบทของสังคมนั้นๆ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญจำเป็นในงานวิจัยภาคสนามทางมานุษยวิทยาด้วย (สุพิตรา สุภาพ. 2540 : 221-228)

3. ทฤษฎีเสริม

3.1 ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมไทย

สังคมมนุษย์นั้นไม่ได้อยู่ในสภาพที่หยุดนิ่ง หากแต่จะเคลื่อนไหวตลอดเวลา ดังนั้น แนวโน้มโดยทั่วไปของสังคมจึงอยู่ในสภาพที่จะเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ โดยความหมายของการเปลี่ยนแปลงแล้วเราพิจารณาในลักษณะของการเปรียบเทียบความแตกต่างของสิ่ง ๆ หนึ่งในเวลาต่างกับการเปลี่ยนแปลงจึงเกี่ยวข้องกับเวลาหมายความว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมนี้ เราพิจารณาในแง่การเปรียบเทียบความแตกต่างของสังคมและวัฒนธรรมหนึ่งในเวลาที่ผ่านมา (ยศ สันตสมบัติ. 2540 : 18-25)

วิลเบอร์ มัวร์ ซึ่งสนใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นพิเศษได้ให้คำนิยามของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมว่า “เป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคมอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งหมายถึงการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบของการกระทำและการปะทะสังสรรค์รวมทั้งผลของการกระทำและโครงสร้างที่ก่อให้เกิดปทัสถานอย่างเห็นได้ชัด”

อย่างไรก็ตามในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมนี้เราอาจจำแนกได้เป็น 2 ประการ ทั้งนี้เพื่อให้ง่ายต่อการพิจารณาอุปสรรค กล่าวคือถ้าพิจารณาในแง่ของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Social Change) นั้นจะเกี่ยวข้องกับระดับพฤติกรรมเป็นสำคัญ ซึ่งหมายถึงเป็นการพิจารณาการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการประพฤติปฏิบัติการแสดงออกต่าง ๆ ที่เกิดจากการปะทะสังสรรค์ของสมาชิกสังคม แต่ถ้าพิจารณาในแง่การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม (Cultural Change) นั้นจะหมายถึงการเปลี่ยนแปลงในระดับปทัสถาน (Norms) อันได้แก่ การเปลี่ยนแปลงของระบบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ครอบคลุมสังคมนั้นและเมื่อเราพูดถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมก็จะครอบคลุมไปถึงระเบียบกฎเกณฑ์ ทัศนคติ ค่านิยม แบบแผนของความสัมพันธ์ สถานภาพและบทบาทกฎหมายต่าง ๆ ฯลฯ ซึ่งการประพฤติปฏิบัติไปตามปทัสถานเหล่านี้จะอยู่ในโครงสร้างของสังคม (สุภางศ์ จันทวานิช. 2525 : 20-25)

ลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

โดยทั่ว ๆ ไปสังคมจะไม่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วแบบที่เรียกว่าเปลี่ยนแปลงอย่างหน้ามือเป็นหลังมือหากการเปลี่ยนแปลงนั้นจะมีลักษณะแบบค่อยเป็นค่อยไป การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจึงเป็นการเปลี่ยนแปลงในความสัมพันธ์ย่อย ๆ (Social Relations) โดยทั่ว ๆ ไป ตัวอย่างเช่น ความเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างบิดา มารดากับบุตร ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับศิษย์ หรือความสัมพันธ์ระหว่างผู้น้อยกับผู้ใหญ่ เป็นต้น และถ้าความสัมพันธ์ทั่ว ๆ ไปที่กล่าวถึงนี้ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ เป็นระยะเวลานาน ๆ ก็อาจมีผลทำให้ความสัมพันธ์ที่เป็นแบบแผนหรือความสัมพันธ์ระดับโครงสร้างของสังคมจริง ๆ เปลี่ยนแปลงไปได้ ซึ่งก็ถือได้ว่าได้มีการเปลี่ยนแปลงในระดับสถาบันแล้ว

อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ย่อยนี้จะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอแต่ความสัมพันธ์ในระดับโครงสร้างจะยังไม่เปลี่ยนแปลงไปทั้งนี้เพราะว่าอาจมีความสัมพันธ์ใหม่ที่ถือปฏิบัติเกิดขึ้นมาแทนที่ ทำให้สังคมอยู่ในสภาพที่สมดุลเคลื่อนที่ต่อไปได้ นอกจากนี้สังคมที่ไม่มีการติดต่อกับสังคมอื่นแล้วอาจไม่มีการเปลี่ยนแปลงอะไรเลย ทั้งนี้เป็นเพราะยังไม่เห็นตัวอย่างการเปลี่ยนแปลง ไม่เห็นตัวอย่างของสังคมอื่นที่ดีหรือที่แตกต่างไปจากตน การไม่เห็นตัวอย่างมีผลทำให้ไม่มีการแปลงสภาพแวดล้อมดั้งเดิมของตนอีกด้วย อาทิเช่น สังคมดั้งเดิมในทวีปแอฟริกา หรือชาวเกาะบางแห่งในมหาสมุทรแปซิฟิก เป็นต้น

ระดับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

เปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างน้อยมีด้วยกัน 2 ระดับ คือ

1. ระดับกลุ่มคนย่อย ๆ เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของกลุ่มคนบางกลุ่ม ทั้งนี้เพราะการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกลุ่มอาจนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงปทัสถานและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคมได้

2. ระดับสถาบันหรือระดับองค์การ การเปลี่ยนแปลงระดับนี้เกิดจากการเปลี่ยนแปลงในสถาบันครอบครัว สถาบันทางเศรษฐกิจหรือสถาบันการเมืองและการปกครอง เป็นต้น และการเปลี่ยนแปลงในระดับนี้จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างของสังคมได้เช่นเดียวกัน

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมกับการพัฒนา

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมมิใช่เป็นการเปลี่ยนด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะ แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงของทุก ๆ ด้านโดยเฉพาะในด้านเศรษฐกิจและการเมือง การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจก็เป็นการเปลี่ยนแปลงในการผลิตการแจกจ่ายเศรษฐกิจในบรรดาสมาชิกของสังคมเหล่านี้ซึ่งเราอาจจะมองเห็นได้ในรูปของวัฒนธรรม ส่วนการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองนั้นเป็นไปในระบบของการครอบครองอำนาจและการใช้อำนาจของสมาชิกสังคมนั้นซึ่งค่อนข้างนามธรรมแต่ก็อาจมองเห็นได้ในรูปของแบบอย่างหรือระบบของการมีอำนาจ เช่น การปกครองในระบอบประชาธิปไตย สังคมนิยมหรือเผด็จการ เป็นต้น

การเปลี่ยนแปลงอย่างหนึ่งอาจส่งผลกระทบต่อเนื่องกัน ไปเป็นลูกโซ่และผลสรุปก็คือเกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ในเมื่อเราถือว่าสังคมก็คือพฤติกรรมของคนในสังคมนั้นได้ปฏิบัติต่อกัน การเปลี่ยนแปลงจากเวลาหนึ่งถึงอีกเวลาหนึ่งซึ่งเป็นอัตราการเปลี่ยนแปลงที่ไม่มีการควบคุมเร่งรัดและมิได้มีเป้าหมายแต่อย่างใด เราเรียกว่า “วิวัฒนาการ” การวิวัฒนาการทางสังคมจึงอาจเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ต้องการหรือไม่ต้องการก็ได้ แต่การเปลี่ยนแปลงที่สังคมของเรากำลังต้องการก็คือ การเปลี่ยนแปลงที่เรียกว่า “การพัฒนา” (Development) ทั้งนี้ก็เพราะว่าการพัฒนาเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ได้กำหนดทิศทางและจุดมุ่งหมายรวมทั้งการควบคุมอัตราการเปลี่ยนแปลงไว้ตามระยะเวลาที่สามารถกำหนดได้ด้วย (สุพัตรา สุภาพ. 2540 : 261-267)

เครื่องชี้การเปลี่ยนแปลงทางสังคม

การเปลี่ยนแปลงคือ การเปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่างของสิ่งหนึ่งเมื่อเวลาต่างกัน สิ่งที่จะต้องพิจารณาก็คือ เราทราบได้อย่างไรว่าสังคมมีการเปลี่ยนแปลงหรือไม่ในการพิจารณาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมดังได้กล่าวแล้วข้างต้นว่า เรามุ่งพิจารณาในระดับพฤติกรรมของบุคคล คือการประพฤติปฏิบัติของบุคคลหรือกลุ่มคนนั่นเอง ซึ่งพฤติกรรมที่แสดงออกนี้มีลักษณะบทบาท (Role) ที่ถูกกำหนดโดยสถานภาพทางสังคมฉะนั้นบทบาทที่แสดงออกจึงเป็นเครื่องชี้บ่งให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคม หมายความว่าคนและกลุ่มคนในสังคมต่างก็มีสถานภาพต่าง ๆ กัน พฤติกรรมที่แสดงออกจะสอดคล้องกับบทบาทที่กลายเป็นสถาบันแล้ว (Institutionalized Ideal role) อันจะเป็นรากฐานที่คาดหวังได้ว่าควรจะมีบทบาทอย่างไรบ้างและเมื่อใดบทบาทอันหนึ่งได้แปรเปลี่ยนไปในระยะเวลาที่แตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นความแตกต่างในด้านปริมาณหรือคุณภาพหรือทั้งสองอย่างก็ตามเมื่อนั้นแสดงว่าได้มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเกิดขึ้นแล้ว ตัวอย่างเช่น

เมื่อสมัยก่อนสถานภาพหลักของหญิงไทยเป็นแม่บ้าน บทบาทก็คือดูแลบ้าน ดูแลลูก ๆ แต่ในสภาพปัจจุบัน สถานภาพหญิงไทยไม่ได้เป็นแม่บ้านเพียงอย่างเดียว อาจเป็นครู ผู้จัดการบริษัท รัฐมนตรี ฯลฯ บทบาทของหญิงไทยก็มีมากขึ้น นั่นแสดงให้เห็นว่าได้มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นแล้ว หรือในการสอนของครูอาจารย์ในสมัยก่อนนั้น ครูส่วนใหญ่จะสอนโดยการพูดและเขียน แต่ในปัจจุบัน บทบาทนั้นได้เปลี่ยนแปลงไป ครูสอนด้วยอุปกรณ์ทันสมัยชนิดต่าง ๆ นอกจากการพูดและเขียน มีการใช้วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ ฯลฯ เหล่านี้แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทางคุณภาพของบทบาทครูเกิดขึ้นแล้ว

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมใด ๆ ก็ตาม ก่อนจะมีการเปลี่ยนแปลงนั้นจะมีลักษณะกลายเป็นสถาบันเสียก่อน (Institutionalize) ซึ่งย่อมเป็นผลจากการต่อสู้กันระหว่างพลังทางสังคมที่ต่อสู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงนั้นกับพลังทางสังคมที่ไม่ต้องการการเปลี่ยนแปลงซึ่งก็ย่อมเป็นผลมาจากการประดิษฐ์คิดค้น (Invention) การขัดแย้ง (Conflict) การแข่งขัน (Competition) การปรับปรอง (Assimilation) หรือการประสานและร่วมมือกัน (Cooperation) เป็นพลังแห่งการเปลี่ยนแปลง และแรงดันการเปลี่ยนแปลงอันเกิดจากการอบรมสั่งสอนให้อยู่ในกรอบธรรมเนียม ประเพณี (Socialization and Enculturation) หรือการควบคุมทางสังคม (Social control) เมื่อใดแรงของการเปลี่ยนแปลงมีมากกว่าก็จะนำมาซึ่งลักษณะของสถาบัน (Institution) เมื่อนั้นเราจึงถือว่าสังคมได้มีการเปลี่ยนแปลงและเมื่อใดได้มีกิจกรรม (Activity) เพื่อการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ต้องการและสัมฤทธิ์ผลในระยะเวลาที่หวังถือได้ว่าได้มีการพัฒนาเกิดขึ้นแล้ว (ปรีชา หงส์ไกรเลิศ. 2526 : 21-23)

สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

โดยที่นักสังคมวิทยา มานุษยวิทยา มองสังคมเป็นระบบกระทำการ (System of Action) การเปลี่ยนแปลงใด ๆ ที่จะเกิดขึ้นในระบบสังคมหนึ่ง ๆ ก็ย่อมจะสามารถพิจารณาสาเหตุออกได้เป็น 2 ประการใหญ่ ๆ ดังต่อไปนี้

1. การเปลี่ยนแปลงที่มีสาเหตุขึ้นมาจากภายในของระบบสังคม นั่นก็คือการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ที่เกิดขึ้นจากการทำงานของระบบเองไม่มีพลังภายนอกเข้ามาบีบบังคับ และตัวการสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนี้ยังแบ่งออกได้เป็น 2 ประการคือ

การประดิษฐ์คิดค้น (Invention) ในสังคมการประดิษฐ์คิดค้นนี้เป็นการนำเอาเทคนิควิธีการหรือความคิดที่มีอยู่เดิมมาผสมผสานกับความรู้ใหม่ ๆ เป็นการใช้ความรู้ที่มีอยู่เดิมแล้วสร้างสิ่งใหม่ขึ้นมา การประดิษฐ์คิดค้นเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไป คือมีการผสมผสานปรับปรุงอย่างต่อเนื่องกัน การประดิษฐ์คิดค้นนี้ยังจำแนกออกไปได้อีก 2 ประการ คือ การประดิษฐ์คิดค้นทางวัตถุ (Technological Invention) อันได้แก่ รถยนต์ โทรทัศน์ เครื่องบิน หรือเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน และการประดิษฐ์คิดค้นทาง

สังคม (Social Invention) ได้แก่ การคิดสร้างกฎหมายใหม่ ๆ ขนบประเพณีหรือธรรมเนียมใหม่ ๆ ลัทธิศาสนาใหม่ ๆ ฯลฯ ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีผลทำให้การดำเนินชีวิตในสังคมนั้นเปลี่ยนแปลงไป

อย่างไรก็ตามการประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ ๆ ขึ้นมาไม่ว่าจะเป็นในด้านวัตถุหรือทางสังคมก็ตามก็ไม่ใช่ของง่าย ในสังคมต่าง ๆ นั้นนักคิดเหล่านี้มีไม่มากนัก ดังนั้นผลกระทบที่จะทำให้เกิดเปลี่ยนแปลงจากภายในสังคมนั้น ๆ เองจึงมีน้อย 1.2 การอบรมสั่งสอนสมาชิกใหม่ของสังคมได้อย่างไม่ครบถ้วน (Imperfect Socialization) การอบรมสั่งสอนสมาชิกผู้ใหญ่ของสังคมนี้แต่เดิมมาเป็นหน้าที่ของครอบครัวโดยเฉพาะแต่ในสภาพปัจจุบันได้มีสถาบันการศึกษาในช่วงไปอบรมสั่งสอนอีกที่หนึ่ง ทั้งนี้เพราะว่าสภาพเศรษฐกิจและสังคมปัจจุบันได้ทำให้พ่อแม่ต้องออกไปทำงานนอกบ้านเพื่อหาเลี้ยงครอบครัวมากขึ้น จะกลับบ้านก็เย็นค่ำ เวลาที่จะได้พบปะพูดคุยอบรมสั่งสอนบุตรหลานก็มีน้อยลง ภาระนี้จึงไปตกอยู่กับคนแก่ คนใช้ และโรงเรียน สำหรับกรณีโรงเรียนนั้นถ้าสถาบันการศึกษาอันเป็นที่หวังของพ่อแม่ได้ละเลยในหน้าที่นี้ ก็ย่อมทำให้ผู้ใหญ่ที่จะเป็นสมาชิกของสังคมต่อไปขาดความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรมของสังคม อันมีผลต่อพฤติกรรมที่จะเปลี่ยนแปลงไปได้

นอกจากนี้ในบางครั้งพ่อแม่ที่เป็นผู้ให้การอบรมสั่งสอนผู้ใหญ่โดยตรงออกไปทำงานนอกบ้านและคงทิ้งให้บุตรหลานของตนต้องอยู่กับคนแก่ที่เป็น ปู่ ย่า ตา ยาย หรือคนรับใช้จะทำให้เด็กขาดความรัก ความอบอุ่น และอาจเลียนแบบนิสัยของ ปู่ ย่า ตา ยาย อันเป็นการเลียนแบบพฤติกรรมชั่วร้าย กล่าวคือเกิดการปลูกฝังลักษณะคนรุ่นใหม่จากวัฒนธรรมของคนรุ่นเก่า ทำให้คนรุ่นใหม่เรียนรู้วัฒนธรรมของสังคมไม่ถูกต้อง ซึ่งจะมีผลต่อพฤติกรรมที่ไม่สอดคล้องกับสังคมที่เขาจะมีชีวิตอยู่ต่อไปในอนาคตได้ เพราะฉะนั้นเราจะสังเกตได้ แม้ว่าสังคมนั้น ๆ จะไม่มีการประดิษฐ์คิดค้นอะไรเลย แต่สังคมก็ยังคงมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ดี เพราะสาเหตุอันเนื่องมาจากการอบรมสั่งสอนที่ไม่สมบูรณ์นี้เอง

2. การเปลี่ยนแปลงที่มีสาเหตุมาจากภายนอกระบบสังคม

การเปลี่ยนแปลงที่มีสาเหตุจากภายนอกระบบสังคมนี้นี้เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการติดต่อกันอันเป็นกระบวนการที่มีทั้งการให้และการรับ ทั้งนี้เพราะว่าตามปกติจะมีการปะทะสังสรรค์กันระหว่างวัฒนธรรมของแต่ละสังคมที่เข้ามาติดต่อกัน การเปลี่ยนแปลงจากสาเหตุนี้ปรากฏให้เห็นหลายรูปแบบ ซึ่งในที่นี้จะจำแนกออก 2 ประการ คือ

2.1 การแพร่กระจาย (Diffusion) การแพร่กระจายหมายถึงการที่วัฒนธรรมจากสังคมหนึ่งกระจายไปสู่สังคมอื่น การเปลี่ยนแปลงทางสังคมส่วนใหญ่จะมาจากการแพร่กระจาย ตัวอย่างเช่น ในสังคมไทยได้รับเอาการแพร่กระจายของวัฒนธรรมตะวันตกในเรื่องเกี่ยวกับการแต่งกาย สวมเสื้อนอก ผูกเนคไท สวมกระโปรง สวมรองเท้าส้นสูง หรือการที่คนไทย

รับเอาการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมอินเดียในด้านพระพุทธศาสนา รับเอาค่านิยมในด้านความขยัน
อดทน การเอาประโยชน์จากคนอื่นจากวัฒนธรรมจีน เป็นต้น

การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมมีทั้งในด้านวัตถุและที่ไม่ใช่วัตถุ การที่
วัฒนธรรมแตกต่างกันมาปะทะกันก็จะเกิดการเปรียบเทียบและวัฒนธรรมเด่นก็จะแผ่กระจายออกไป
เมื่อคนส่วนใหญ่เห็นว่าดีก็จะรับเอามาปฏิบัติโดยเฉพาะวัฒนธรรมทางด้านวัตถุนั้นง่ายกว่าวัฒนธรรม
ที่ไม่ใช่วัตถุ นอกจากนี้การสื่อสารการคมนาคมที่สะดวกรวดเร็วในปัจจุบันมีส่วนช่วยทำให้การ
แพร่กระจายเป็นไปอย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น

2.2 การยืมทางวัฒนธรรม (Cultural Borrowing) ในปัจจุบันได้มีการ
ขอยืมกันทางวัฒนธรรมระหว่างมิตรประเทศ การยืมวัฒนธรรมนี้จะมีลักษณะของการแลกเปลี่ยน
(Exchange) เมื่อมีการยืมแล้วก็จะมีการนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตของสังคมนั้น
ตัวอย่างเช่น สังคมไทยของเราในปัจจุบันได้มีการยืมวัฒนธรรมตะวันตกมาปรับใช้มากมาย ทั้งภาษา
พูด การแต่งกาย ทัศนคติ ค่านิยม ลัทธิการปกครองแบบประชาธิปไตย รถยนต์ รวมทั้งเครื่องมือ
เครื่องใช้ต่าง ๆ เป็นต้น วัฒนธรรมตะวันตกนี้เมื่อราว ๆ 2,000 ปีมาแล้ว เมื่อเทียบกับวัฒนธรรม
จีน อินเดีย และกรีก วัฒนธรรมตะวันตกยังคงอยู่อยู่มากวัฒนธรรมตะวันตกต้องยืมวัฒนธรรมกรีก
และอินเดีย แต่มาในปัจจุบันนี้ได้เปลี่ยนแปลงไปเพราะวัฒนธรรมตะวันตกเด่นขึ้นมาก เนื่องจาก
ความเจริญทางเทคโนโลยีมีระบบวิชาการที่ก้าวหน้า วัฒนธรรมเด่นนี้ได้แสดงให้เห็นถึง
ความสามารถในการใช้ประโยชน์ทางวิชาการได้ดีมาก อย่างไรก็ตามวัฒนธรรมเด่นสมัยหนึ่งอาจเป็น
วัฒนธรรมด้อยอีกสมัยหนึ่งก็ได้

2. ทฤษฎีความหลากหลายทางวัฒนธรรม

ความหลากหลายทางวัฒนธรรม (อังกฤษ : Cultural Diversity) เป็นความ
เชื่อที่ค่อนข้างกันให้หมุ่นักมานุษยวิทยาว่ามนุษย์มีกำเนิดในทวีปแอฟริกาเมื่อประมาณ 2 ล้านมาแล้ว
จากนั้นได้เริ่มกระจายตัวไปทั่วโลก ประสบความสำเร็จในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพการณ์ที่
แตกต่างหลากหลาย และบ่อยครั้งที่ต้องประสบกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากภัยพิบัติร้ายแรงที่เกิด
จากการเปลี่ยนแปลงทางภูมิอากาศทั้งในระดับพื้นดินและระดับทั่วโลก สังคมที่แยกจากกันที่
เกิดขึ้นในที่ต่างๆ ของโลกมีความแตกต่างกันชัดเจน และความแตกต่างกันระหว่างวัฒนธรรมยังคงมี
ความต่อเนื่องสืบมาถึงปัจจุบัน (นิยพรรณ วรณศิริ. 2540 : 18-35)

แม้ความแตกต่างทางวัฒนธรรมหรือเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมระหว่างหมุ่นชน
จะยังคงมีอยู่ เช่นความแตกต่างทางภาษา การแต่งกายและประเพณีก็ตาม แต่ในความแตกต่างที่
หลากหลายในสังคมต่างๆ ก็ยังปรากฏให้เห็นความคล้ายในตัวของสังคมที่หลากหลาย คือแนวคิด
ทางศีลธรรมและวิธีที่กลุ่มชนในสังคมมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม โจ เนลสันจากแสดมฟอร์ด
เวอร์จิเนียเป็นผู้ทำให้วลี “วัฒนธรรมและความหลากหลาย” เป็นที่รู้จักแพร่หลายในช่วงที่เขาอยู่ใน

แอฟริกา เป็นที่ถกเถียงกันว่าความแตกต่างเหล่านี้เป็นเพียงสิ่งมนุษย์สร้างที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติอยู่แล้วตามรูปแบบของการย้ายถิ่นของมนุษย์ไปในที่ต่างๆ หรือว่านี่คือตัวการที่เป็นหัวใจของการสืบสายพันธุ์ในช่วงวิวัฒนาการที่ทำให้สายพันธุ์ของมนุษย์ประสบความสำเร็จมากกว่าสัตว์พันธุ์อื่นๆ ด้วยการเทียบเคียงแนวกับ “ความหลากหลายทางชีวภาพ” ที่เชื่อกันว่ามีความสำคัญยิ่งยวดต่อการมีชีวิตรอดในระยะยาวของทุกชีวิตบนโลก ความหลากหลายทางวัฒนธรรมย่อมมีความสำคัญยิ่งต่อการอยู่รอดในระยะยาวของมวลมนุษยชาติด้วย นั่นคือ การอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นถิ่นไว้ย่อมมีความสำคัญเท่าๆ กันกับการอนุรักษ์ชนิดพันธุ์และระบบนิเวศเพื่อให้สิ่งมีชีวิตบนโลกโดยรวมอยู่ได้ (บุญสม ยอดมาลี. 2547 : 196)

บทอภิปรายนี้ไม่ได้รับการยอมรับจากหลายฝ่ายด้วยเหตุผลที่แตกต่างกันประการแรก เช่นเดียวกับความน่าเชื่อของการวิวัฒนาการตามธรรมชาติของมนุษย์ ความสำคัญของความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่เป็นสิ่งทำให้มนุษย์อยู่รอดได้ยังคงเป็นสมมุติฐานที่ยังไม่ได้รับการทดสอบซึ่งอาจไม่มีความชอบธรรมทางจรรยาบรรณที่จะอนุรักษ์ “สังคมที่ยังพัฒนาน้อย” ไว้เพราะอาจเป็นการห้ามผู้คนในสังคมนั้นไม่ให้ได้รับประโยชน์จากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการแพทย์ที่สร้างความสะดวกสบายและสวัสดิภาพแก่ “สังคมพัฒนาแล้ว” ประการสุดท้าย มีชนหลายหมู่โดยเฉพาะที่หมู่ชนมีความเชื่อทางศาสนาอย่างแรงกล้า ที่เชื่อว่าศาสนานั้นคือสิ่งที่ให้คุณประโยชน์ที่ดีที่สุดแก่ตัวบุคคลและมวลมนุษย์โดยรวม ดังนั้นจึงควรมุ่งติดอยู่กับรูปแบบการดำรงชีวิตเพียงแบบเดียวที่หมู่ชนนั้นๆ เห็นว่าถูกต้องที่สุด ตัวอย่างเช่น องค์การสอนศาสนา "ฟินดาเมนทอลิสต์อิวแวนเจลิสต์" เช่น “นิไวทรีมิสชัน” ซึ่งทำงานอย่างแข็งขันเพื่อลดความหลากหลายทางวัฒนธรรมโดยการเลือกสังคมนั้นๆ ที่อยู่ห่างไกล จับพวกชนเผ่าเหล่านั้นเข้ารีตกับความเชื่อของพวกเขาเองแล้วโน้มนำให้ชนเผ่าเหล่านั้นปรับเปลี่ยนรูปแบบสังคมของตนเองตามหลักการของพวกเขาเอง

การจกเน้นความหลากหลายทางวัฒนธรรมนับเป็นเรื่องยุ่งยาก แต่ตัวบ่งชี้ที่นับได้ว่าใช้ได้ดีตัวหนึ่งคือการนับจำนวนภาษาที่ใช้พูดในภูมิภาคนั้น หรือในโลกโดยรวม วิธีการนี้จะช่วยให้มองเห็นระยะของการถดถอยที่รวดเร็วขึ้นในความหลากหลายทางวัฒนธรรมของโลก งานวิจัยที่ทำเมื่อช่วงทศวรรษ 1990 (พ.ศ. 2524-2533) โดยเดวิด คริสทัล (ศาสตราจารย์เกียรติคุณ สาขาภาษาศาสตร์ แห่งมหาวิทยาลัยแห่งเวลส์ บังกอร์) เสนอแนะในขณะนั้นว่า โดยเฉลี่ยในทุกสองสัปดาห์จะมีภาษาหนึ่งภาษาที่ถูกเลิกใช้ไป คริสทัลคำนวณว่า ถ้าการตายของภาษาอยู่ในอัตรานี้อย่างต่อเนื่อง เมื่อถึง พ.ศ. 2643 ภาษาที่ใช้พูดในโลกปัจจุบันจะสูญหายไปมากกว่าร้อยละ 90

ประชากรที่มากขึ้นไป การย้ายถิ่นและจักรวรรดินิยม (ทั้งทางการทหารและเชิงวัฒนธรรม) คือสาเหตุที่นำมาใช้อธิบายการถดถอยของจำนวนภาษาดังกล่าว

มืองค์การนานาชาติหลายของค์การที่กำลังพยายามทำงานเพื่อปกป้องการคุกคามดังกล่าวที่มีต่อสังคมและวัฒนธรรมซึ่งรวมถึงหน่วยงาน “สืบชีวิตนานาชาติ” (Survival International) และยูเนสโกได้ออก “ประกาศสากลยูเนสโกว่าด้วยความหลากหลายทางวัฒนธรรม” (The UNESCO Universal Declaration on Cultural Diversity) โดยได้รับการยอมรับโดยประเทศสมาชิก 185 ประเทศเมื่อ พ.ศ. 2544 ยอมรับให้มีการกำหนดมาตรฐานนานาชาติเพื่อใช้เป็นเครื่องมือสำหรับการพิทักษ์รักษาและส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรมและบทโต้ตอบระหว่างวัฒนธรรมสหภาพยุโรปให้การสนับสนุนทางการเงินแก่เครือข่ายแห่งความเป็นเลิศ "การพัฒนาอย่างยั่งยืนในโลกที่มีความหลากหลาย" (Sustainable Development in a Diverse World -SUS.DIV) SUS.DIV สร้างขึ้นด้วยประกาศยูเนสโกที่จะสอบสวนความสัมพันธ์ระหว่างความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการพัฒนาแบบยั่งยืน (อมรา พงศาพิชญ์. 2544 : 56-59)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

ชำนาญ รอดเหตุผล และบุญยงค์ เกศเทศ (2520 : 119) ได้ศึกษาเรื่องบ่อเกิดของความเชื่อและประเพณีในคติชนวิทยา สรุปสาระสำคัญได้ว่า ประเพณีเกิดจากความเชื่อ ซึ่งความเชื่อต่างๆจัดประเภทไว้ดังนี้ คือ ความเชื่อบุคคล ความเชื่อสิ่งแวดล้อม เหตุการณ์ ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ความเชื่อเรื่องเพศ ความเชื่อเรื่องสุขภาพ และสวัสดิภาพ ความเชื่อเรื่องนรกสวรรค์และความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ 8 ความเชื่อทั้งหมดที่กล่าวมานั้น ได้กลายเป็นประเพณีของคนในท้องถิ่น

จารุวรรณ ธรรมวัตร (2521 : 1) ได้ศึกษาเรื่องคติชาวบ้านว่าความเชื่อของชาวอีสานทำให้เกิดขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น พบว่าเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น คล้ายคลึงกัน หรือแตกต่างกับสภาพทางภูมิศาสตร์และสิ่งแวดล้อมอย่างไรก็ตามประเพณีของชาวอีสานเป็นปัจจัยที่ช่วยรักษาสภาพสังคมให้คงอยู่ตลอดจนเป็นเครื่องส่งเสริมความรู้สึกความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในหมู่สังคมของชาวอีสาน ประเพณีนั้นเรียกว่า ฮีตสิบสองหรือจารีตสิบสองประการ ที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาแต่บรรพบุรุษ

ธวัช ปุณโณทก (2525 : 88) ได้ศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่น พบว่า เรื่องล่ำมหาชาติ (มหาเวสสันดรชาดก ถือว่าเป็นอิทธิพลที่มีความเชื่อของชาวอีสานเป็นอย่างมาก เนื่องจากสังคมอันเป็นสังคมแห่งพระพุทธศาสนา ดังนั้นล่ำมหาชาติจึงอยู่ได้จิตใจของชาวอีสานมาแต่โบราณ และล่ำมหาชาติของชาวอีสานนั้น ได้อิทธิพลมาจากล้านช้างเพราะว่าชาวอีสานส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมมาจากลุ่มน้ำโขงมาโดยตลอด ประเพณี พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับมหาชาติของชาวอีสานจึงมีลักษณะเช่นเดียวกันล้านช้างโบราณ

ประกอบ นิมมานเหมินท์ (2526 : 3) ได้ศึกษาเรื่องมหาชาติล้านนาในฐานะที่เป็นวรรณกรรมท้องถิ่นพบว่า สาเหตุที่มีการเทศน์มหาชาตินั้น พุทธศาสนิกชนมีความเชื่อดังต่อไปนี้

1. ผู้ใดได้ฟังเรื่องราวมหาเวสสันดรชาดกย่อมเกิดสิริมงคล
2. เชื่อว่าพระศรีอารย์ จะตรัสรู้เป็นพรพุทธเจ้าในอนาคต ผู้ใดปรารถนาาร่วมกับพระองค์ ต้องฟังเทศน์เวสสันดรชาดก ให้อจบในวันหนึ่ง หนึ่งคืน รวมทั้งบูชาด้วยรูปเทียน ธงฉัตร ดอกไม้ อย่างละพัน
3. การฟังเทศน์ ผู้เทศน์มีกระแสเสียงอันไพเราะทำให้เกิดความปีติรื่นเริงใจ
4. อานิสงส์จากการฟังเทศน์ และเป็นเจ้าของกัณฑ์จะทำให้มีความสุขนานประการพร้อมด้วยสมบัติและยศศักดิ์ มีข้าทาสรับใช้ในชาติต่อไป

มารยาท กิจสุวรรณ (2527 : 14) ศึกษาถึงลักษณะความเชื่อของคนไทย สรุปว่าความเชื่อของชนชาติไทย ตั้งแต่เดิมก็เหมือนชาติอื่น ๆ ในสมัยโบราณ คือเชื่อในสิ่งที่มองไม่เห็นตัวตน หรือความเชื่อในสิ่งที่เหนือธรรมชาติ จากความเชื่อในเรื่องดังกล่าวจัดอยู่ในรูปแบบของศาสนาดั้งเดิม ก่อนที่จะพัฒนาเป็นศาสนาใหญ่ในปัจจุบัน

พรเพ็ญ อันตระกูลและอัจฉราพร กมฺพพิมัย (2527 : 51) ศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อเกี่ยวกับพระศรีอริยเมตไตรย และกบฏผู้มีบุญในสังคมไทย สรุปสาระได้ว่าความเชื่อและความศรัทธาพระศรีอริยเมตไตรยนั้นไม่ได้เกิดในสังคมไทยเท่านั้น แต่ความเชื่อดังกล่าวได้เกิดขึ้นทั่วไปในสังคมเอเชียที่นับถือศาสนาพุทธนิกายมหายาน ล้วนแต่มีจุดมุ่งหมายอันเดียวกันคือพบกับสังคมที่ยุติสมบูรณ์ พูลสุข ปราศจากการเอารัดเอาเปรียบ ซึ่งถือเป็นสังคมอุดมคติสังคมชาวพุทธ

จิราภรณ์ ภัทรภาณุวัฒน์ (2528 : 51) ได้ศึกษาความเชื่อของสังคมไทยพบว่าความเชื่อของชาวอีสานเกี่ยวกับพุทธศาสนา แต่เนื่องจากความเชื่อดั้งเดิม เป็นความเชื่อที่นับถือผีสงเทวดา ดังนั้นการนับถือพระพุทธรูปของชาวอีสาน จึงมีลักษณะเป็นพุทธศาสนาแบบชาวบ้าน คือ ผสานระหว่างความเชื่อทางศาสนากับความเชื่อลัทธิผีสง แต่ความเชื่อนรกสวรรค์ และความเชื่อด้านโหราศาสตร์ จะทำแต่สิ่งที่มีประโยชน์จะได้รับผลสุก

พรชัย ศรีสารคาม (2538 : 5-6) ได้ศึกษาบุญเดือนสี่หรือบุญผะเหวดของชาวอีสานพบว่า บุญผะเหวด ถือเป็นประเพณีที่สำคัญและมีความเชื่อว่าพระเวสสันดรได้อันยิ่งใหญ่ทรงบำเพ็ญทานบารมีอันยิ่งใหญ่ ชาวพุทธถือเป็นอนิสงฆ์อันแรงกล้า ถ้าได้ฟังเทศน์มหาเวสสันดรชาดกหรือคาถาพันและครบทั้ง 13 กัณฑ์ ให้อจบภายในวันเดียว จะได้อานิสงฆ์สูงสุด และจะได้พบกับพระศรีอริยเมตไตรย หรือ ชาวอีสานเรียกว่า “พระศรีอารีย์” ซึ่งเป็นยุคที่มีแต่ความสุขสมบูรณ์ ผู้คนมีรูปร่างงดงาม ปรารถนาสิ่งใด ก็อธิษฐานเอาต้นกัลปพฤกษ์ ก็จะได้สมปรารถนา การทำบุญผะเหวดของภาคอีสานในอดีตนั้นคงมีเพียงชาวบ้านที่ร่วมแรงร่วมใจกันเสียดสละมณการบริจาคทาน

ทั้งกำลังกายและกำลังใจ ตลอดจนทุนทรัพย์จัดงานนี้ เพื่อผลานิสงส์แห่งการทำบุญตามความเชื่อ ความศรัทธาและความเลื่อมใสต่อพระพุทธศาสนา ตลอดจนมุ่งหวังที่จะได้ไปเกิดในภพหน้าร่วมกับ พระศรีอริยเมตไตรย

กรมศาสนา (2503 : 1-3) กล่าวถึงการเทศน์มหาชาติที่นิยมกันในหมู่พระพุทธศาสนา ชาวไทยและชอบทำบุญกุศล บริจาคทานในชาตินี้ นั่น เพราะมีความเชื่ออยู่ 3 ประการ

1. เชื่อกันว่าถ้าผู้ใดได้ฟังเทศน์มหาเวสสันดรชาดก ย่อมจะเกิดความเป็นกุศลแก่ตน
2. เชื่อกันว่าถ้าผู้ใดมีความปรารถนาที่จะพบกัน ในศาสนาของพระศรีอริยเมตไตรย ซึ่งเป็นยุคที่มนุษย์มีความเจริญ มีความเกษมสุขปรารถนาสิ่งใดก็จะได้ดังตั้งใจ
3. เชื่อกันว่าการฟังเทศน์มหาชาติ ถ้าผู้เทศน์คนใดมีเสียงไพเราะก็ย่อมทำให้เกิด ความสนุกสนานเบิกบานใจ

สีลา วีระวงส์ (2527 : 71) ได้ศึกษาอิตรองสิบสองโดยกล่าวถึงประเพณีบุญพะเหวด หรือบุญเดือนสี่ ว่า พระเวส เป็นพระพุทธเจ้า งามใช้ชาติเป็นลูกกษัตริย์ พระนามว่าเวสสันดร (สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ออกเสียงเวสสันดร หรือพะเหวด) สิ่งสำคัญในการทำบุญพะเหวด คือ มีเครื่องสักการะอย่างละพัน เช่น ข้าวพันก้อน เทียนพันคู่ ดอกไม้พันดอก เพราะนิทานเรื่องท้าวเวสสันดร แต่งเป็นกลอน มีหนึ่งพันคาถา ดังนั้น จึงต้องจัดหาเครื่องบูชาให้ ครบตามจำนวนคาถา โดยเชื่อว่าจะได้บุญกุศล นอกจากนั้นก็มีการตั้งห่ออุปคุตและนิมนต์พระอุปคุต มาเพื่อคุ้มครองพิธีให้ปลอดภัยจากมารมาผจญหรืออุปสรรค สาเหตุที่คนอีสาน ทั้งคนลาว (สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว) นิยมทำบุญพะเหวด

1. นิทานเรื่องพระเวสสันดร เป็นเรื่องพระโพธิสัตว์ ซึ่งสร้างบารมีอันยิ่งใหญ่ ผู้ได้ฟังถือว่าได้บุญ
2. นิทานเรื่องเวสสันดร เป็นเรื่องการแสดงความดี อันเรียกว่าบารมีและแสดงถึง ความเป็นเมียที่ปรนนิบัติสามีด้วยความดี คือ นางมัทรี ตลอดจนแสดงถึงความดีของลูก คือ กัณหา และชาติ
3. มีความเชื่อว่าหากได้ฟังนิทานเรื่องท้าวเวสสันดร จบภายในวันเดียวจะ得以ไป เกิดร่วมศาสนาพระศรีอริยเมตไตร ซึ่งจะเป็นที่มีความสุข อายุยืนถึง 80,000 ปีไม่มีแก่เฒ่า

จารุวรรณ ธรรมวัตร (2521 : 111-120) ได้ศึกษาลักษณะวรรณกรรมอีสานโดย กล่าวถึงความเชื่อทางพระพุทธศาสนาของชาวอีสาน ก่อให้เกิดวรรณกรรมสองประเภทคือ

1. วรรณกรรมมุขปาฐะ ได้แก่ คำแข็ง คำสู่ขวัญ ซึ่งใช้ประกอบพิธีกรรมตามความ เชื่อของชาวอีสาน เช่น คำแข็งบั้งไฟ เป็นต้น
2. วรรณกรรมลายลักษณ์อักษร เกิดจากความเชื่อความศรัทธาเชื่อมั่นใน พระพุทธศาสนา ได้แก่ พระเวสสันดร หรือเวสสันดรชาดก

ชอบ คีส่วน โศก (2528 - 22) ได้ศึกษาความเชื่อของชาวอีสาน พบว่า ความเชื่อดั้งเดิมของชาวอีสานในอดีตล้วนแต่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษแทบทั้งสิ้น ได้สืบทอดและปฏิบัติต่อกันมา ซึ่งความเชื่อในด้านต่างๆของชาวอีสาน ได้กลายเป็นพื้นฐานแห่งอารยธรรมไม่ว่าจะเป็นด้านศาสนา ปรัชญา กรปกครอง การดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ การก่อสร้างที่อยู่อาศัย จารีตประเพณี ศิลปะ ดนตรี และวัฒนธรรม

ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม (2531 : 4-6) เสนอบทความเรื่อง “อันเนื่องมาจากวัฒนธรรมท้องถิ่น” โดยกล่าวถึงชาดกที่เกี่ยวกับประเพณี การเทศน์มหาชาติ มีสาระสรุปได้ดังนี้ ชาดกที่ใช้ในการเทศน์มหาชาตินั้น คือ มหาเวสสันดรชาดก ซึ่งเป็นชาดกที่อยู่ในประเทศไทยและประเทศไทยใกล้เคียงแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. มหานิบาดชาดก หรือชาดกพระเจ้าห้าร้อยชาติ เป็นเรื่องราวทางศาสนาและความศักดิ์สิทธิ์เป็นที่รู้จักในหมู่บุคคลชั้นสูง ทั้งที่เป็นนักปราชญ์ นักบวช ราชบัณฑิต เท่านั้น แต่คนส่วนใหญ่จะรู้จักเพียงสิบชาติหลังของพระโพธิสัตว์ คือพระเจ้าสิบชาติโดยเฉพาะพระชาติสุดท้าย คือ พระเวสสันดรหรือมหาชาติเท่านั้น เป็นเรื่องที่สำคัญที่แพร่หลายที่สุด และได้สืบเนื่องมาแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทั้งในเมืองและชนบท จึงนับได้ว่าประเพณีเทศน์มหาชาติเป็นบุญที่สำคัญในรอบปีของชาวพุทธ

2. ปัญญาชาดก เป็นเรื่องราวที่ค่อนข้างไปทางโลกหรือฆราวาสไม่เกี่ยวข้องกับคำสั่งสอน แลพิธีกรรมเท่าใด เป็นเรื่องที่ปรุงแต่งขึ้นตามท้องถิ่น เพื่อสร้างบุคคลสำคัญให้เป็นพระโพธิสัตว์ อย่างไรก็ตามความคล้ายคลึงกันของชาดกทั้งสองประเภทนี้ คือการสั่งสอนธรรมะให้แก่คน และการสั่งสอนให้คนทั่วไปในสังคมภายในหนึ่งรอบปี จำแนกออกเป็น 3 ประเภท คือ

- 2.1 พิธีกรรมที่เกี่ยวกับการทำมาหากิน เช่นพิธีกรรมทางการเกษตร
- 2.2 พิธีกรรมที่เกี่ยวกับชีวิตจะข้องเกี่ยวกับมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย
- 2.3 พิธีกรรมที่เกี่ยวกับชุมชนหรือสังคมหรือประเทศที่มักเกี่ยวข้องกับ

พระพุทธเจ้า เทวดา และผีทุกชนิด พิธีกรรมความเชื่อทางศาสนา จะมีบทบาทสำคัญที่ทำให้ชุมชนมีความรู้สึกร่วมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันตลอดจนเป็นโอกาส ที่จะได้ร่วมทำบุญทำทาน

มณี พะยอมยงค์ (2536 : 66) ได้ศึกษาความเชื่อของคนไทย สรุปสาระสำคัญได้ว่า ความเชื่อเป็นธรรมชาติของมนุษย์ทุกรูปทุกนาม ก็จะเชื่อในเรื่องสิ่งมหายไร้เหตุผล และความเชื่อที่มีเจตนาแอบแฝงอยู่ เพื่ออบรมสั่งสอนให้คนประพฤติดี อยู่ร่วมกับสังคมอย่างมีความสุขจากความเชื่อเรื่องดังกล่าวมาแล้ว สามารถแยกเป็นพวกๆ ได้ 12 กลุ่ม คือ

1. ความเชื่อเกี่ยวกับปรากฏการณ์ธรรมชาติ
2. ความเชื่อเกี่ยวกับขากกลางบ้าน
3. ความเชื่อเกี่ยวกับโชคกลาง

4. ความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์ยาม
5. ความเชื่อเกี่ยวกับไสยศาสตร์
6. ความเชื่อลักษณะของคนและสัตว์
7. ความเชื่ออันเนื่องมาจากศาสนา
8. ความเชื่อเกี่ยวกับประเพณี
9. ความเชื่อเกี่ยวกับการทำมาหากิน
10. ความเชื่อเกี่ยวกับการแก้เคล็ด
11. ความเชื่อเกี่ยวกับนรก สวรรค์ ชาติ ภพ
12. ความเชื่อเกี่ยวกับเลขดี เลขร้าย วันดี วันร้าย ฯลฯ

พันใจ นครชัย (2538 - 230) ศึกษาวิจัย พบว่า พิธีเหยาเอาฮูป เป็นการประกอบพิธีเฉพาะในเขตลานวัด เนื่องในงานบุญมหาชาติ หรือบุญชะเหวด และถือเป็นพิธีกรรมการละเล่นอย่างหนึ่งที่มีการละเล่นอย่างหนึ่งที่มีเล่นอยู่เฉพาะหมู่บ้าน โนนยางและบ้านหนองโอเท่านั้น

จากแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับแนวความเชื่อ พอสรุปได้ความว่า ความเชื่อของชาวอีสานล้วนได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษแทบทั้งสิ้น และจะเชื่อในสิ่งที่มองไม่เห็นตัวตน หรือความเชื่อในสิ่งที่เหนือธรรมชาติ เช่น ภูตผีปิศาจ ต่อมา เมื่อพุทธศาสนาเผยแผ่เข้ามาในดินแดนภาคอีสานจึงเกิดการผสมผสานระหว่างความเชื่อดั้งเดิม คือ การนับถือผีสงฆ์เทวดากับความเชื่อทางพุทธศาสนาจึงมีลักษณะเป็นพุทธศาสนาแบบชาวบ้าน อย่างไรก็ตาม ความเชื่อเรื่องนรกสวรรค์ การเกิดชาติใหม่ในภพหน้า ก็ยังมีอยู่ในจิตใจของประชาชน ภาคอีสานอย่างแนบแน่น ดังจะเห็นได้จากความเชื่อในเรื่องการไปเกิดในยุครัตนบุรีหรือ พระศรีอาริย์เมตไตรย ซึ่งเป็นยุคที่มีแต่ความสุขความสมบูรณ์จากผลการศึกษาแนวคิดของนักวิชาการหลายๆ ท่านจึงพอเป็นแนวทางในการวิเคราะห์เรื่องแนวความเชื่อจากองค์ประกอบและขั้นตอนของประเพณีทำบุญชะเหวด ซึ่งมีอยู่ 4 ด้าน ได้แก่ ระยะเวลาของการประกอบพิธีกรรมสถานที่ในการประกอบพิธีกรรม บุคคลที่เกี่ยวข้องในการประกอบพิธีกรรม และอุปกรณ์ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรม

2. งานวิจัยต่างประเทศ

Leach (1954 : 188) ได้ศึกษาการศึกษาโครงสร้างของการท่องเที่ยวเกี่ยวกับความเชื่อ พบว่า การแสดงออกทางพิธีกรรม (Ritual Expression) ย่อมสะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดคติความเชื่อของบุคคลในสังคมที่มีการประกอบพิธีนั้นๆ และพิธีกรรม (Ritual) ตามสมมุติฐานไว้ คือ ทั้งคติความเชื่อและพิธีกรรมย่อมมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างแยกไม่ออก ความเชื่อทำให้เกิดพิธีกรรม หมายความว่า พิธีกรรม คือปรากฏการณ์ทางความเชื่อที่สามารถแสดงออกมาให้สังคมเห็นอย่างรูปธรรม

Rober (1962 : 13) ได้ศึกษาการแพร่กระจายของนวัตกรรมเสนอว่าการแพร่กระจายคือ กระบวนการที่นวัตกรรมแพร่กระจายออกไปจากแหล่งเริ่มต้นไปยังผู้ใช้หรือผู้ที่ยอมรับนวัตกรรมนั้น หัวใจสำคัญของกระบวนการแพร่กระจายคือ ปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์ด้วยกัน ดังนั้น การวิเคราะห์การแพร่กระจายของนวัตกรรมจะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 4 อย่าง คือ 1) ตัวนวัตกรรม 2) การสื่อสาร 3) ระบบสังคม และ 4) ช่วงเวลา

Frank (1964) กล่าวถึงกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในแผ่นดินใหญ่ของเอเชียอาคเนย์ไว้ว่าเป็นระบบ โดยแบ่งกลุ่มออกเป็น 4 กลุ่มใหญ่ๆ คือ

1. Sino-tibetan
2. Austroasiatic
3. Tai-kadai
4. Malayo-poly-nesien

นอกจากนี้ ยังแบ่งกลุ่มชาติพันธุ์ที่ใช้ภาษาไต ออกเป็น 5 กลุ่มย่อย คือ

1. กลุ่มตะวันตก เช่น พวกอาหม คำตี้ ซาน หรือไทยใหญ่
2. กลุ่มใต้ เช่น ไทยสยาม ไทยโคราช ไทยปักษ์ใต้ หรือไทยใหญ่
3. กลุ่มแม่น้ำโขงตอนกลาง เช่น ไทยลื้อ ไทยยวน ไทยลาว
4. กลุ่มตอนตอนกลาง เช่น ไทยดำ ไทยขาว ไทยแดง ไทยหัว และผู้ไทย
5. กลุ่มตะวันออก เช่น พวกจ้วง พวกนุง

สำหรับชาวผู้ไทย มีในประเทศไทยประมาณ 70,000-100,000 คน ในปี พ.ศ. 2501 แต่ในปัจจุบันคงจะเพิ่มมากขึ้น

Popkin (1979 : 11) ได้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม เสนอว่าการปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรม คือ วัฒนธรรมทางวัฒนธรรมใหม่ที่แพร่กระจายเข้ามา จะเป็นที่ยอมรับในส่วนที่เหมาะสมกับสภาพของวัฒนธรรมเดิมขณะเดียวกันวัฒนธรรมทางวัฒนธรรมบางส่วนจะได้รับการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง และแก้ไขเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพวัฒนธรรมเดิม

Brereton (1992 : 327) ได้ศึกษาด้านพระมาลัยในวรรณกรรมพุทธศาสนา กรณีศึกษาจากเนื้อหาหนังสือ 3 เล่ม พบว่า นิทานพระมาลัยอรหันต์และการเยี่ยมชมสวรรค์และนรก นับว่าเป็นนิทานเรื่องหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อชีวิตของชาวพุทธศาสนา นิทานพระมาลัยปรากฏมีหลายรูปแบบ ซึ่งประพันธ์ทั้งแบบร้อยแก้ว และร้อยกรอง รวมถึงภาพเขียนและเมื่อผู้วิจัยได้สืบค้นภูมิหลังและวิวัฒนาการ ต้นฉบับภาษาไทยจากต้นตอศรีลังกา มาในอาณาจักรล้านนาของไทย ผู้วิจัยชี้ให้เห็นว่าหนังสือพระมาลัยล้านนามีการเทศน์ทุกปีในลักษณะบทนำพระเวทสันดรชาดกเพื่อนำเสนอและส่งเสริมให้คนได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทางพระพุทธศาสนา ซึ่งตามคำทำนายว่าพุทธศาสนาจะเสื่อมเมื่อปี พ.ศ. 2000

Tim (1994 : 14) ได้วิจัยการศึกษาเศรษฐกิจและศาสนา ศึกษากรณีพุทธศาสนาทุนนิยมในประเทศไทย พบว่า ตัวบ่งชี้ถึงความสัมพันธ์ที่เกิดกับเศรษฐกิจและศาสนา ซึ่งทางเศรษฐกิจก็เป็นผลผลิตทางศาสนาเช่นเดียวกัน เศรษฐกิจมีผลต่อการตีความของศาสนาได้เช่นเดียวกันเมื่อถึงยุคโลกาภิวัตน์แผ่ขยายยิ่งขึ้นในโลก ไม่ว่าจะได้อโอกาสหรือเสียโอกาส หรือบังคับให้ยอมรับการยืนยัน เรียกว่า ทุนนิยม ประเทศที่นับถือพุทธศาสนาหลายประเทศ ได้ยอมรับเอาทุนนิยมเป็นแบบองค์กรทางเศรษฐกิจ ประเทศที่นับถือพุทธเหล่านี้ ได้ตระหนักผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อศาสนา ซึ่งมีผลเสียต่อศาสนาและวัฒนธรรม

Deicke (1995 : 266) ได้ศึกษาการตอบสนองของชาวพุทธต่อการพัฒนาในประเทศไทย พบว่า ในช่วงปี 1970 โดยทีมนักวิจัยชาวตะวันตกสรุปว่า พุทธศาสนาเป็นอุปสรรคในการพัฒนาเศรษฐกิจประเทศไทย แนวคิดนี้เป็นแบบอย่างในการให้เหตุผลในการพัฒนาโลกที่ 3 ตอนหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 นโยบายการพัฒนาได้เริ่มแก้ไขปัญหาล้างแควล้อมโดยมุ่งเน้นที่ชุมชนเยาวชนพุทธ และปฏิบัติกิจวัตรสิ่งแวดล้อมต่อความลำบากที่เกิดจากการพัฒนาและระบบจริยธรรม ความเชื่อที่แสดงออกให้เห็นทางวัฒนธรรม

Engelhard (1996 : 363) ได้ศึกษาวัฒนธรรมทางเลือกและการเปลี่ยนแปลงในประเทศไทยในช่วงรัชกาลที่ 5 พบว่า สถาบันของรัฐในสมัยใหม่ซึ่งมีขอบเขตของประเทศ ใช้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช และการผูกขาดอำนาจ ในการใช้กำลังได้รับการจัดตั้งขึ้นในเมืองไทย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโครงการการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ในส่วนของราชสำนักนับเป็นตัวอย่างการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมโดยเจตนา การศึกษากรณีนี้ ทำให้ปรากฏเห็นการปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมกับการปฏิบัติการประโยชน์ส่วนตนเช่นเดียวกัน การแสดงให้เห็นถึงการก่อตัวของรัฐนอกเขตยุโรป พระมหากษัตริย์สยามมีความประสงค์ที่จะรวบอำนาจของแผ่นดินมีทั้งอำนาจหน้าที่ทางกฎหมาย ทางทหาร อย่างไรก็ตาม วัฒนธรรมทางการเมืองของสยามได้เกิดขึ้นในหมู่ของผู้ได้ปกครอง จะขึ้นกับราชการชั้นสูงในท้องถิ่น ที่จะต้องรวบรวมผู้ได้ปกครองขึ้นเป็นระบบด้วยเหตุนี้พระมหากษัตริย์จะต้องมอบอำนาจความเป็นอิสระอย่างมากมายแก่ราชการเหล่านั้น ซึ่งในระบบเดิมต้องการใช้ระบบรวบอำนาจ แต่พระมหากษัตริย์ก็ไม่เคยพอใจในลักษณะนี้ อย่างไรก็ตาม พระมหากษัตริย์ได้ทดลองวิธีใหม่ในอันที่จะรวบอำนาจและพัฒนาวิธีการควบคุมในระดับท้องถิ่น ซึ่งพระมหากษัตริย์ได้เรียนรู้แนวคิดทางการเมืองจากยุโรป

Lloy (2000 : 290) ได้ศึกษามหกรรมพื้นบ้านนานาชาติ วัฒนธรรมประวัติศาสตร์ และผลงานของศิลปินชาวบ้านพบว่างานมหกรรมพื้นบ้านนานาชาติเริ่มเมื่อปี ค.ศ. 1934 และยังคงดำเนินมาจนถึงปัจจุบันเป็นการนำเสนอศิลปะของชาวบ้านที่หลากหลายและเก่าแก่ที่สุด งานวิจัยครั้งนี้ทำให้การศึกษาประวัติความสัมพันธ์ของการกระตุ้นในบริบทของความสัมพันธ์ในสาขาวิชาศิลปินในสหรัฐอเมริกา ผลงานในฐานะที่เป็นผลผลิตทางศิลปะและสังคมเป็นที่นิยม

และเสื่อมถอยของคตินิยมในประเทศนี้ นับจากช่วงทศวรรษ 1930 – 1940 และ 1950 – 1970 จนถึงยุคปัจจุบันเป็นเวลา 25 ปี งานมหกรรมได้หล่อหลอมเป็นแนวคิดและปฏิบัติสืบต่อกันมา งานวิจัยนี้ได้ศึกษาของงานมหกรรมกับการเคลื่อนไหว ที่จะปฏิรูปร่างของสหรัฐอเมริกา ขบวนการเหล่านี้เป็นงานที่เข้มแข็ง สาขาของวิชาคตินิยมวิทยาในสหรัฐอเมริกาแบ่งเป็นนักคตินิยมวิทยาเชิงวิชาการและนักคตินิยมชาวบ้าน แสดงให้เห็นว่าคตินิยมวิทยาในประวัติศาสตร์มีรูปแบบที่หลากหลายในการปฏิบัติ

Leeray (2001 : 116) ได้ศึกษาอัตลักษณ์ว่าด้วยการผลิตผลระหว่างวัฒนธรรมและการพัฒนาในภาคเหนือขององค์กรเอกชน (NGO) พบว่า การวิจัยทางมานุษยวิทยาในหมู่บ้านที่มีโครงการของกลุ่มเอ็นจีโอ ทางภาคเหนือของประเทศไทย ในโครงการเพื่ออนาคตตรวจสอบแล้ว พบว่าการพัฒนาโดยสมาชิกองค์กรเอ็นจีโอเริ่มพัฒนาที่วัฒนธรรม ในการศึกษาผู้วิจัยใช้เวลาถึง 1 ปี โดยวิธีการทางประวัติศาสตร์ ชาติพันธุ์วิทยา ด้วยวิธีการประชุมเชิงปฏิบัติการ

Yang (2002 – 116) ได้ศึกษาการศึกษาวัฒนธรรมทางดนตรีและการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันของพิธีกรรมทางพุทธธรรมโดยชนเผ่าไทในยูนาน พบว่า ชนเผ่าไทยูนาน ประเทศจีน ซึ่งอาศัยในสิบสองปันนา มณฑลยูนนาน รวมทั้งไทลาวเดิม จะนับถือศาสนาและมีพิธีกรรมหลายอย่าง เช่น พิธีในวันวิสาขบูชา และประเพณีสงกรานต์ ประเพณีทางศาสนาหรือพิธีกรรมมักมีองค์ประกอบจาก ความเชื่อ ชาติพันธุ์ ประเพณีดั้งเดิมและความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและพิธีกรรมของชนกลุ่มน้อยที่นับถือบูชา

Carey (2005 – 233) ได้ศึกษาความขัดแย้งทางวัฒนธรรมทางจิตวิญญาณของนักปฏิบัติชาวตะวันตกเกี่ยวกับพุทธศาสนาเพื่อตรวจสอบธรรมชาติของความขัดแย้งที่เกิดกับชาวตะวันตก ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับทางพุทธศาสนา โดยเน้นเรื่องความไม่เห็นแก่ตัว ผู้ให้ข้อมูลได้แก่คนที่มีอายุ 23-45 ปี จำนวน 12 คน ซึ่งได้มีประสบการณ์เกี่ยวกับความขัดแย้งระหว่างแนวปฏิบัติทางพุทธ จุดประสงค์ที่ต้องการในชีวิต ใช้เวลาสัมภาษณ์ 45-90 นาที ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์และสังเกตแล้วนำมาวิเคราะห์ตีความในกรอบความคิด จิตวิทยาวิเคราะห์ ความขัดแย้งส่วนใหญ่พบว่าเกิดขึ้นจากความต้องการในบางลักษณะ เพราะว่าตามหลักทางพุทธส่งเสริมให้คนละทิ้งหรือปล่อยวาง หรือการข่มความอยาก การวิเคราะห์ทางจิตวิทยาได้พบความขัดแย้งทางจิตวิญญาณ ความขัดแย้งเหล่านี้หากปล่อยให้เกิดโดยไม่แก้ไข จะทำให้เกิดปัญหาชีวิตต่อการดำเนินชีวิตของคนเหล่านั้น ทางแก้ปัญหา คือ จะต้องมีความเข้าใจในวิธีปฏิบัติของชาวพุทธ

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องพอสรุปได้ว่า ประเพณีและวัฒนธรรม ของชาวอีสานมีความสลับซับซ้อนประกอบไปด้วยความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ ศิลปกรรม กฎหมาย ประเพณี อุบาสัย ตลอดจนพฤติกรรมอื่นที่แสดงออก จะเชื่อในสิ่งที่มองไม่เห็นตัวตน หรือความเชื่อในสิ่งที่เหนือธรรมชาติ กลายเป็นพื้นฐานแห่งอารยะธรรมไม่ว่าจะเป็น ด้านศาสนา ปรัชญา การปกครอง

การดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ การก่อสร้างที่อยู่อาศัย จารีตประเพณี ศิลปะ ดนตรี และ วัฒนธรรมส่วนใหญ่ได้รับการสืบทอดมาจากอิทธิพลความเชื่อทางศาสนา ซึ่งเป็นบ่อเกิดแห่ง ประเพณี วัฒนธรรม โดยมีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม จากต้นกำเนิดไปสู่แหล่งต่าง ตามแหล่ง ที่สามารถยอมรับได้และมีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดความเหมาะสมแก่ยุคสมัยการ ปกครองของแต่ละท้องถิ่น การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมเกิดขึ้นได้จากหลายปัจจัยซึ่งเป็นตัวกระตุ้น และเป็นแรงผลักดันที่ทำให้เกิดการอพยพย้ายถิ่นที่อยู่ของมนุษย์ และนำความเชื่อทางวัฒนธรรมติด ตัวไปเผยแพร่ในชุมชนท้องถิ่นนั้น หรือการแลกเปลี่ยนค้าขายทำให้วัฒนธรรมเกิดการหลั่งไหลและ ผสมผสานเชื่อมโยงเข้าด้วยกัน จนเป็นวัฒนธรรมที่ยอมรับและเข้มแข็งทางสังคม เป็นทฤษฎีการ แพร่กระจายของวัฒนธรรมจากที่หนึ่งหรือแหล่งหนึ่งไปสู่อีกแหล่งหนึ่งและบ่งบอกถึงวิธีการ แพร่กระจาย สาเหตุของการแพร่กระจาย ปัจจัยที่สนับสนุนการแพร่กระจายรวมทั้งผลของการ แพร่กระจายทางวัฒนธรรมด้วย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง บุญพะเหวด : แนวทางการจัดการ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลทฤษฎีจากเอกสาร และเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม และการจัดกิจกรรมสนทนากลุ่มในสนามการวิจัย โดยกำหนดขั้นตอนของระเบียบวิธีวิจัยดังนี้

1. ขอบเขตในการวิจัย
  - 1.1 เนื้อหาการวิจัย
  - 1.2 วิธีดำเนินการวิจัย
  - 1.3 ระยะเวลาในการวิจัย
  - 1.4 พื้นที่ทำการวิจัย
  - 1.5 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. วิธีดำเนินการวิจัย
  - 2.1 เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล
  - 2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล
  - 2.3 การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล
  - 2.4 การนำเสนอการวิเคราะห์ข้อมูล

ขอบเขตในการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง บุญพะเหวด : แนวทางการจัดการ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดร้อยเอ็ด กำหนดขั้นตอนวิจัยออกเป็นดังนี้

1. เนื้อหาการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง บุญพะเหวด : รูปแบบ การจัดการ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดร้อยเอ็ด มีขอบเขตด้านเนื้อหา คือ แนวคิดประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและแนวคิดของกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (Participatory Action Research) กล่าวคือ

แนวคิดประวัติศาสตร์ท้องถิ่น กล่าวถึงความเป็นคนท้องถิ่นเดียวกัน ผูกพันกันผ่านความสัมพันธ์สามประการ คือ โครงสร้างสังคม เศรษฐกิจ และระบบความเชื่อจักรวาล

ความผูกพันของคนท้องถิ่นเดียวกันจากสามประการมองผ่านการใช้พลังอำนาจ ผูกพันกับโครงสร้างสังคมและตัวบุคคล เช่น ด้านโครงสร้างสังคมกับการปกครอง อำนาจที่ผูกพันคนในท้องถิ่นอยู่ร่วมกัน คือ อำนาจกฎหมาย อำนาจตัวบุคคล อำนาจความเชื่อเหนื่อธรรมชาติ ได้แก่ การนับถือผีประเภทต่าง ๆ ผีบรรพบุรุษ ผีเมือง ผีเรือน อำนาจที่ผูกพันกันด้านการปกครองดังกล่าว มีบทบาทควบคุมสังคมไม่ให้เกิดความขัดแย้งกัน อยู่ร่วมกันอย่างมีเอกภาพ การใช้พลังอำนาจผูกพันคนเป็น คนท้องถิ่นเดียวกัน จากโครงสร้างสังคมด้านเศรษฐกิจและโครงสร้างสังคมด้านการปกครอง ที่คนในสังคมมีกิจกรรมด้านสังคม เศรษฐกิจคล้ายกัน พฤติกรรมของมนุษย์ที่แสดงออกร่วมกันจากการใช้อำนาจกฎหมาย อำนาจบุคคล อำนาจเหนื่อธรรมชาติ ซึ่งคนภายในท้องถิ่นเดียวกันนำมาใช้จัดสรรทรัพยากรใช้ร่วมกันและป้องกันรักษาทรัพยากรไว้ใช้ให้ยั่งยืน นอกจากนี้การใช้พลังอำนาจผูกพันคนในท้องถิ่นเดียวกันมองผ่านความเชื่อในระบบจักรวาล อำนาจเกิดจากตำนาน เรื่องเล่า ผู้นำวัฒนธรรม อำนาจดังกล่าวมาทำให้คนศรัทธา นับถือตัวบุคคลผู้นำวัฒนธรรม เชื่อตำนานปฏิบัติร่วมกันเป็นจารีตประเพณี สร้างสำนึกความเป็นคนท้องถิ่นเดียวกัน โดยร่วมกันจัดงานฉลองเฉลิมพิธีกรรม ทั้งในระดับบุคคลและชุมชน

แนวคิดดังกล่าวข้างต้นนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เป็นกรอบแนวคิดแบ่งเนื้อหาสาระของการศึกษา ดังนี้

- 1.1 ประวัติความเป็นมาและประเพณีบุญผะเหวดจังหวัดร้อยเอ็ด
- 1.2 สภาพปัจจุบันและปัญหาของประเพณีบุญผะเหวดจังหวัดร้อยเอ็ด
- 1.3 รูปแบบและการจัดการประเพณีบุญผะเหวดจังหวัดร้อยเอ็ด นำไปสู่การส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดร้อยเอ็ด

2. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยฉบับนี้ ได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้านเอกสาร (Document) และเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Field Study) โดยสำรวจ สัมภาษณ์ การจัดสนทนากลุ่มและการนำข้อมูลมาทำการสังเคราะห์และวิเคราะห์ ให้ตรงตามความมุ่งหมายที่ตั้งไว้

3. ระยะเวลาในการวิจัย

ใช้ระยะเวลาในการศึกษาวิจัยเริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2553 ถึงเดือนมกราคม 2555

4. พื้นที่ทำการวิจัย

การเลือกพื้นที่ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยครอบคลุมพื้นที่ทั้งจังหวัดร้อยเอ็ด เนื่องจากงานบุญผะเหวดนี้เป็นงานของทางจังหวัดร้อยเอ็ด เป็นผู้จัดขึ้น โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้สั่งการ โดยมอบให้เทศบาลจังหวัดเป็นผู้ดำเนินงานจัดงาน

โดยแบ่งความรับผิดชอบไปยังอำเภอต่างภายในจังหวัด ซึ่งจังหวัดร้อยเอ็ดนั้นมี 20 อำเภอ นำขบวนแห่เข้ามาพร้อมกับจังหวัด ซึ่งแต่ละอำเภอได้ร่วมกับทั้งภาครัฐ เอกชนและรัฐวิสาหกิจ ร่วมไปถึง พ่อค้า ประชาชน และคุ้มวัดต่าง ๆ นั้นได้เข้าร่วมงานประเพณีบุญผะเหวดเป็นประจำทุกปี ประเพณีบุญผะเหวดของจังหวัดร้อยเอ็ดได้รับการฟื้นฟูให้เป็นประเพณีประจำจังหวัด โดยเริ่มในปี พ.ศ. 2534 จัดขึ้น ณ บึงพลาญชัย สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์กำหนดจัดวันเสาร์และอาทิตย์แรกของเดือนมีนาคมของทุกปี โดยกำหนดการไว้ว่า วันศุกร์ แห่พระอุปลุต / วันเสาร์ ขบวนแห่ 13 กัณฑ์ / วันอาทิตย์ ฟังเทศน์มหาชาติและ แห่กัณฑ์หลอน

ซึ่งจากข้อมูลนั้นจะเห็นได้ว่าประเพณีบุญผะเหวดเป็นความร่วมมือของคนทั้งจังหวัดร้อยเอ็ด มิเพียงเป็นอำเภอใดอำเภอหนึ่ง ซึ่งได้มีการจัดขบวนเพื่อ นำมาร่วมแห่ นอกจากขบวนที่ส่วนอำเภอต่างๆมีหน้าที่รับผิดชอบที่จะต้องนำเข้ามาแห่แล้ว ยังมีกัณฑ์จบกัณฑ์หลอนที่นำมา ร่วมกันซึ่งเป็นการทำบุญอันเป็นประเพณีที่สืบต่อกันมา

5. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ เทศบาลจังหวัดร้อยเอ็ด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด วิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด ครู อาจารย์โรงเรียนที่มีหน้าที่รับผิดชอบในงานบุญผะเหวด กลุ่มรัฐวิสาหกิจที่ส่วนร่วมในงานบุญผะเหวด พ่อค้า พระสงฆ์ ประชาชนร่วมไปถึงคุ้มวัดต่างๆ การคัดเลือก กลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง โดยมีเกณฑ์คัดเลือก ดังนี้

5.1 เทศบาลจังหวัดร้อยเอ็ด เป็นหน่วยงานหลักที่ทำหน้าที่รับผิดชอบประเพณีบุญผะเหวด โดยทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางโดยเป็นผู้จัดการประชุมวางแผนงาน และแบ่งหน้าที่รับผิดชอบให้แก่หน่วยงานภายในจังหวัดร้อยเอ็ด

5.2 วิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด เป็นผู้ดูแลเรื่องความถูกต้องของแบบแผนการแต่งกายของแต่ละขบวนของประเพณีบุญผะเหวด ซึ่งร่วมไปถึงการให้คำปรึกษาเพื่อให้ขบวนแห่นั้นออกมาในทิศทางเดียวกัน และเป็นผู้จัดรูปแบบขบวนนำ และขบวนคำขวัญจังหวัดร้อยเอ็ด และสิ่งที่ดีดึงดูดความสนใจมากที่สุด คือ การที่วิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ดเป็นผู้รับผิดชอบการจัดแสดงแสง สี เสียง เรื่อง มหาเวสสันดรชาดก

5.3 มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด เป็นผู้จัดทำแบบสอบถามเพื่อที่จะประเมินการจัดการของประเพณีบุญผะเหวดเพื่อให้ทราบถึงผลสัมฤทธิ์ของการจัดงาน

5.4 คณะครู อาจารย์โรงเรียนภายในจังหวัดร้อยเอ็ดมีหน้าที่รับผิดชอบในงานบุญผะเหวด กลุ่มรัฐวิสาหกิจที่ส่วนร่วมในงานบุญผะเหวด พ่อค้า ประชาชนร่วมไปถึงคุ้มวัดต่างๆ

กลุ่มตัวอย่างด้านการเก็บข้อมูลจากสนามผู้วิจัยกำหนดประชากรกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 149 คน แบ่งเป็น 3 กลุ่มดังนี้

1. กลุ่มผู้รู้ (Key Informants) จำนวน 34 คน ประกอบด้วย
  - 1.1 นายกเทศมนตรีร่วมไปถึงบุคคลที่เกี่ยวข้องภายในเทศบาลจังหวัดร้อยเอ็ด 6 คน
  - 1.2 ประชาสัมพันธ์จังหวัดจำนวน 1 คน
  - 1.3 ท้องเที่ยวและการกีฬาจังหวัดจำนวน 1 คน
  - 1.4 สภาวัฒนธรรมจังหวัดจำนวน 2 คน
  - 1.5 สภาวัฒนธรรมอำเภออำเภอละ 1 คน จำนวน 20 อำเภอ รวม 20 คน
  - 1.6 พระสงฆ์วัดเขตพื้นที่อำเภอเมือง 4 รูป
2. กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual Informants) จำนวน 65 คน ประกอบด้วย
  - 2.1 อาจารย์จากวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด 6 คน
  - 2.1 เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องประเด็นวิจัย 22 คน
  - 2.2 ผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชนเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด 17 คน
  - 2.3 ประชาชนที่เข้าร่วมบวชนแห่ 20 คน
3. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป (General Informants) จำนวน 50 คน ประกอบด้วย
  - 3.1 ประชาชนผู้เข้าชมงาน 25 คน
  - 3.2 เจ้าหน้าที่รัฐวิสาหกิจที่ร่วมงานบุญพะเหวด 10 คน
  - 3.3 ประชาชนที่อาศัยในคุ้มวัดต่างๆในเขตเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด 15 คน

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยได้แบ่งขั้นตอนออกเป็นดังนี้

1. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล แบบสำรวจ (Basic Survey) ใช้สำรวจข้อมูลพื้นที่ คือ จังหวัดร้อยเอ็ด
  - 1.1 แบบสำรวจ (Basic Survey) ใช้สำรวจข้อมูลพื้นที่ คือ จังหวัดร้อยเอ็ด
  - 1.2 แบบสัมภาษณ์ (Interview Guided) กลุ่มผู้รู้ แบ่งออกเป็นดังนี้
    - 1.2.1 การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เป็นการสัมภาษณ์ที่ผู้สัมภาษณ์จะต้องถามตามคำถามที่กำหนดไว้ล่วงหน้าในแบบ สัมภาษณ์ (Interview Schedule) ผู้สัมภาษณ์ไม่สามารถจะดัดแปลงคำถามได้อย่างเสรีวิธีการสัมภาษณ์แบบนี้เป็น วิธีการที่ใช้เวลาน้อยและมีความเป็นปรนัยมากกว่าแบบไม่มีโครงสร้าง นอกจากนี้ข้อมูลที่ได้รับยังนำมาแปลความหมายได้ง่ายกว่า แต่เนื่องจากการถามตอบอยู่ในกรอบจำกัดจึงไม่อาจทำให้ได้ข้อเท็จจริงทางสังคม เพราะจะไม่สามารถเข้าใจถึงความซับซ้อนของการกระทำของมนุษย์

1.2.2 การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) เป็นการสัมภาษณ์โดยที่ไม่ได้กำหนดข้อความไว้ละเอียด อาจมีเพียงแนวหัวข้อที่จะสัมภาษณ์เท่านั้น ดังนั้นผู้สัมภาษณ์จะต้องมีความรู้ในเรื่องที่จะสัมภาษณ์เป็นอย่างดี เป็นการสัมภาษณ์ที่ยืดหยุ่นได้มากกว่าแบบแรก แต่การสัมภาษณ์แบบนี้มีจุดอ่อนมากกว่าแบบแรก เช่น ผู้สัมภาษณ์มีอิสระมาก ดังนั้นจึงควบคุมความลำเอียงของผู้สัมภาษณ์ได้ยาก ข้อมูลที่ได้มักเป็นเชิงคุณภาพ ข้อมูลที่ทำการสัมภาษณ์คือ สัมภาษณ์เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของประเพณีบุญผะเหวด โดยการสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันซึ่งกล่าวถึงรูปแบบทางการจัดงานประเพณีบุญผะเหวดจังหวัดร้อยเอ็ด และทราบถึงปัญหาระหว่างการจัดงานและนำผลมาเปรียบเทียบเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาในลำดับต่อไป

1.3 แบบสังเกต (Observation) ประกอบด้วย

1.3.1 แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ใช้สังเกตวิธีการ กระบวนการ ส่วนประกอบ และองค์ความรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับสภาพปัญหาในการจัดการประเพณีบุญผะเหวด นำไปสู่การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ดในพื้นที่ในการศึกษา เสนอแนะในการเลือกสังเกตดังนี้

1) ฉากและบุคคล (Setting) การสังเกตจากหรือสภาพแวดล้อมและตัวบุคคล เป็นการสังเกตที่ง่าย โดยเลือกสังเกตจากการเริ่มต้นการเตรียมงานทั้งของส่วนกลางคือเทศบาลและหน่วยงานต่างๆที่ได้รับผิดชอบ เพราะมีข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่มาก ผู้ศึกษาวิจัยจึงสามารถเห็นได้ทันทีที่เริ่มสังเกต ฉากหมายถึง ลักษณะทางกายภาพ และทางสังคมของเหตุการณ์ที่นักวิจัยเฝ้าดู ประกอบด้วยสถานที่ บุคคลสิ่งของ ฯลฯ ซึ่งช่วยให้ผู้ศึกษาวิจัย กำหนดข้อมูลทางสังคม คุณลักษณะต่างๆ ได้ง่ายขึ้น การสังเกต ฉาก ก็คือ การตอบคำถาม ใคร และที่ไหน

2) พฤติกรรม (Acts) คือ การกระทำที่ผู้สังเกตเห็นในเหตุการณ์ที่เฝ้าดูอยู่ในเหตุการณ์ที่มีคนหลายคน พฤติกรรมที่จะต้องสังเกตก็มีมากและหลากหลายไปด้วย อย่างไรก็ตาม ผู้ศึกษาวิจัย พึงพิจารณาว่า เป็นการสังเกตพฤติกรรมสังคม มิใช่พฤติกรรมส่วนบุคคล พฤติกรรมที่สังเกตเป็นการกระทำระหว่างกัน เช่น การชี้แจงเรื่องต่างๆของแต่ละหน่วยงานที่มีการประชุมแบ่งหน้าที่ การยกมือถามข้อสงสัยเพื่อนำไปสู่การทำงานที่ถูกต้อง ฯลฯ ผู้ศึกษาวิจัยต้องเฝ้าดูสิ่งที่เกิดขึ้นให้ครบถ้วน โดยไม่มีอคติต่อพฤติกรรมของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ไม่คาดหวังให้ตรงกับทฤษฎีที่ได้ศึกษามา เพราะสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้น คือความเป็นจริงทางสังคม การสังเกตตัวพฤติกรรมทำให้ผู้ศึกษาวิจัยตอบคำถามว่า ทำอะไร ได้

3) แบบแผนพฤติกรรม (Activities) คือ การนำเอาพฤติกรรมที่เฝ้าดูมาเรียงลำดับด้วยเหตุผลบางประการเพื่อจะได้เรียง เรื่องราวเหล่านั้นให้เป็นเรื่องที่มีความสืบเนื่องกัน เพื่อให้รู้ว่า สิ่งที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไร

4) ความสัมพันธ์ (Relationship) คือการสังเกตถึงความสัมพันธ์ว่าใครกระทำกับใคร สังเกตถึงโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมของคนในชุมชน

5) การมีส่วนร่วม (Participation) ข้อมูลการมีส่วนร่วมของชุมชนในด้านต่างๆ เป็นการสังเกตเพื่อเข้าใจในภาพรวมของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชน

6) ความหมาย (Meaning) หมายถึง การให้ความสำคัญหรือการรับรู้เหตุการณ์หนึ่งๆ ของผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์ การค้นหาความหมายจึงเป็นการหาข้อมูลว่าบุคคลมองเห็นตนเองและบุคคลรอบข้างอย่างไร และทำไมจึงมีพฤติกรรมเป็นเช่นนี้

1.3.2 แบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non - Participant Observation)

ใช้สังเกตกิจกรรมต่าง ๆ ในการจัดงานประเพณีบุญผะเหวดในบริบทของผู้ชมงาน

1.4 การสนทนากลุ่ม (Focus Group Guideline) ใช้เป็นแนวทางในการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้รับผิดชอบของแต่ละหน่วยงานโดยสอบถามถึงการวางแผนการจัดทำแผนงาน และการกำหนดวาระการประชุมของผู้ที่รับผิดชอบในฝ่ายต่างๆของหน่วยงานภายในจังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อนำไปสู่รูปแบบ การจัดการ นำไปสู่การส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดร้อยเอ็ด

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลหลายวิธีประกอบกัน ได้แก่ การเก็บข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) และการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Research) มีดังนี้

2.1 การเก็บข้อมูลจากเอกสาร เป็นการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประเพณีสำคัญของชาวอีสาน ฮีตสิบสองคองสิบสี่ ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับประเพณีบุญผะเหวด รูปแบบ การจัดการ นโยบายของรัฐ พื้นที่ศึกษา ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง งานวิจัยในประเทศ งานวิจัยต่างประเทศ ทั้งในห้องสมุด และอินเทอร์เน็ต

2.2 การเก็บข้อมูลภาคสนามทำการเก็บระเบียบวิธีวิจัย ดังนี้

2.2.1 การสัมภาษณ์การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบในการสัมภาษณ์ 2 รูปแบบ ได้แก่

1) การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ กลุ่มผู้รู้ คือ เทศบาลจังหวัดร้อยเอ็ด โดยที่เทศบาลนั้นเป็นหน่วยงานหลักในการจัดงานประเพณีบุญผะเหวด นอกจากนี้วัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ดก็เป็นหน่วยงานที่มีส่วนสำคัญเพราะเป็นหน่วยงานที่เก็บข้อมูลหลักทั้งหมดของการจัดการ กลุ่มบุคคลทั่วไป คือ บุคคลที่สังกัดในหน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานไม่ว่าจะเป็นทั้งภาครัฐและเอกชน รวมไปถึงคุ้มวัดต่างด้วย

2) การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างโดยการสัมภาษณ์แบบเปิดกว้างตามประเด็นที่ขาดตก ในส่วนการบริการ หรืองานโดยทั่วไป ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์บุคคลที่อยู่งานหรือบุคคลที่มาร่วมงาน

2.2.2 การสังเกตการวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบในการสังเกต 2 รูปแบบ คือ

1) การสังเกตแบบมีส่วนร่วมผู้วิจัยได้ไปสังเกตจากการเตรียมของแต่ละหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยสังเกตการทำงานและแผนปฏิบัติงานจากหลายๆหน่วยงานเพื่อเก็บข้อมูล โดยเข้าไปโดยเป็นร่วมงานด้วยเป็นต้น เพื่อสังเกตเชิงลึก ละเอียดทุกแง่มุม

2) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมผู้วิจัยจะทำการสังเกตโดยอาศัยผู้ช่วยนักวิจัยเป็นผู้ร่วมสังเกต

3) การสนทนากลุ่มในพื้นที่ที่ทำการวิจัยเป็นรวบรวมประเด็นที่เกิดจากการแสดงความคิดเห็นของ ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เพื่อนำข้อมูลไปวิเคราะห์ตามกรอบที่กำหนดไว้ โดยเลือกสนทนาตามกลุ่มตัวอย่างดังนี้

- (1) กลุ่มผู้รู้ (Key Informants) จำนวน 32 คน
- (2) กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual Informants) จำนวน 60 คน
- (3) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป (General Informants) จำนวน 50 คน

3. การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อผู้วิจัยทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลแล้ว เตรียมพร้อมสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการสร้างข้อสรุป แยกประเภทข้อมูล และจัดหมวดหมู่ข้อมูล เก็บข้อมูลเพิ่มเติมสังเคราะห์ให้เกิดความชัดเจน

4. การนำเสนอการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ข้อมูลจากการรวบรวมภาคสนาม โดยจำแนกข้อมูลแยกออกประเด็นตามความมุ่งหมายของการวิจัยที่ตั้งไว้ ตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องอีกครั้งหนึ่งว่าข้อมูลที่ได้มีความครบถ้วนเพียงพอเหมาะสม เตรียมพร้อมสำหรับการนำไปวิเคราะห์ สรุปผลความมุ่งหมายที่ตั้งไว้ หากกรณีข้อมูลที่ได้มาไม่สอดคล้องกัน ผู้วิจัยจะใช้การตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) และหากมีข้อมูลส่วนใดที่ยังไม่สมบูรณ์ผู้วิจัยก็จะทำการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนที่ขาดหายไป

4.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยเรื่อง บุญพะเหวด : แนวทางการจัดการ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัยจึงวิเคราะห์ผลศึกษาจากเอกสารงานวิจัยที่รวมทั้ง แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล และอธิปราชผลตามจุดมุ่งหมายของการวิจัย แล้วนำเสนอข้อมูลที่ได้มาสรุป

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยเรื่อง บุญพะเหวด : แนวทางการจัดการ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด ครั้งนี้ ผู้วิจัยขอเสนอผลการศึกษาดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ความเป็นมาของประเพณีบุญพะเหวดจังหวัดร้อยเอ็ด

ตอนที่ 2 สภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการของประเพณีบุญพะเหวดจังหวัดร้อยเอ็ด

ตอนที่ 3 แนวทางการจัดการประเพณีบุญพะเหวด เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด

ตอนที่ 1 ความเป็นมาของประเพณีบุญพะเหวดจังหวัดร้อยเอ็ด

ความเป็นมาของงานบุญพะเหวดจากหนังสือเทศน์มัลย์หมื่นมัลย์แสน ได้กล่าวถึงเมื่อครั้งที่พระมัลย์เถระได้ขึ้นไปไหว้พระธาตุเกษแก้วจุฬามณีบนดาวดึงส์สวรรค์ และได้สนทนากับพระศรีอริยเมตไตรย พระโพธิสัตว์ผู้ซึ่งจะลงมาจุติกาลเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต พระศรีอริยเมตไตรยได้รับสั่งกับพระมัลย์ว่า “ถ้ามนุษย์ต้องการพบและเกิดร่วมชาติกับพระองค์แล้ว จงอย่าท้อตีพ่อแม่ สมณะชีพรามณ์อย่าทำร้ายพระพุทธเจ้า หรือยุยงสงฆ์ให้แตกกัน และให้ตั้งใจฟังเรื่องมหาเวสสันดรชาดกให้จบในหนึ่งวัน ท่านทั้งหลายจะได้เกิดร่วมและพบพระองค์” มหาเวสสันดรชาดก นับได้ว่าเป็นเรื่องราวของพระพุทธเจ้าที่ทรงบำเพ็ญบารมีนานปีการก่อนถึงชาติสุดท้ายอันเป็นชาติที่ 10 คือ พระเวสสันดร ได้ทรงบำเพ็ญบารมี 10 ประการ จึงได้นามว่า มหาชาติ ส่วนการนำเอาเวสสันดรชาดกมาเทศน์จึงเรียกว่า “เทศน์มหาชาติ” มหาเวสสันดรชาดกนั้นได้กำเนิดขึ้นเมื่อครั้งที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้และทรงเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปทั่วทุกแคว้นในประเทศอินเดีย พระเจ้าสุทโธทนะพระบิดาจึงส่งทูตไปอัญเชิญ 9 ครั้ง แต่ครั้งเมื่อคณะทูตได้เข้าเฝ้าและสดับฟังพระธรรมเทศนาของพระองค์แล้วต่างเลื่อมใสและทูลขอเป็นภิกษุสาวกทั้งหมด ในเวลาต่อมาท่านกาฬทายีอำมาตย์ผู้ใหญ่ จึงได้นำคณะทูตชุดใหม่ไปอัญเชิญพระพุทธเจ้าซึ่งประทับอยู่ ณ เวฬุวันนาราม กรุงราชคฤห์ พระพุทธเจ้าได้ทรงสดับและทรงทราบด้วยปริชาญาณว่าการเสด็จเยือนนครกบิลพัสดุ์ เวลานี้ควรแล้ว ถ่วงเวลาหมั่นตักดู และสะดวกในการเดินทาง ทั้งนี้ได้บ่มความต้องการของสมเด็จพระบิดาตลอดจนพสกนิกรพอสมควร จึงได้รับอาราธนา พระองค์พร้อมด้วยสาวกจึงเดินทางสู่

กรุงกบิลพัสดุ์ และพำนัก ณ นิโครธารามหาวิหาร พระเจ้าสุทโธทนะและพระประยูรญาติจึงได้เสด็จเข้าเฝ้า แต่มีพระประยูรญาติชั้นผู้ใหญ่บางองค์มีทิวทัศน์ที่จะประทับเบื้องหลังพระองค์ที่มีชันษาอ่อนกว่า พระองค์จึงทรงทำปาฏิหาริย์ลอยขึ้นสู่อากาศเหนือพระประยูรญาติ พระเจ้าสุทโธทนะพร้อมทั้งพระประยูรญาติจึงเห็นเป็นความมหัศจรรย์ จึงทรงยกพระหัตถ์ขึ้นถวายบังคม ครั้นเมื่อพระองค์เสด็จลงมาประทับพุทธอาสน์พร้อมกับเกิดฝนโบกขรพรรษ เมื่อพระเจ้าสุทโธทนะพร้อมด้วยพระประยูรญาติถวายบังคมลา ทำให้เหล่าสาวกได้จับกลุ่มสนทนาเรื่องฝนโบกขรพรรษว่าเป็นเรื่องอัศจรรย์ พระพุทธเจ้าจึงทรงตรัสว่าฝนโบกขรพรรษนั้นเคยมีมานานแล้ว เหล่าสาวกจึงอยากทราบความเป็นมา พระพุทธเจ้าจึงได้ทรงตรัสเล่าเรื่องมหาเวสสันดรชาดก ณ บัดนั้น (พระครูกิตติคุณวัฒน์. 2553 : สัมภาษณ์)

ดังที่กล่าวมาแล้วว่าบุญสะเทวดาเป็นประเพณีการทำบุญที่ยิ่งใหญ่ของชาวพุทธในภาคอีสานมาช้านาน สำหรับชาวภาคอีสานแล้วประเพณีการทำบุญที่มีรากเหง้ามาจากพุทธประวัติเมื่อครั้งพระพุทธองค์เสวยพระชาติเป็นพระมหาเวสสันดรนี้ถือได้ว่าเป็น “ฮิต” หรือจารีตในการทำบุญประจำเดือนสี่ใน “ฮิตสิบสอง” หรือจารีตในการทำบุญสิบสองเดือนของชาวอีสานที่ได้รับการสืบทอดมาจากอดีต ปริญญาภิภุหรือ ดร. ปรีชา พิณทอง ปราชญ์พื้นบ้านอีสานได้เขียนเล่าถึงมูลเหตุของประเพณีการทำบุญสะเทวดาว่า สืบเนื่องมาจากเนื้อเรื่องที่ปรากฏอยู่ในหนังสือเทศน์ “มัลลย์หมื่น มัลลย์แสน” ที่กล่าวถึงพระมัลลย์เถระขึ้นไปไหว้พระธาตุเกษแก้วจุฬามณีบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์และได้พบปะสนทนาธรรมกับพระศรีอริยเมตไตรยโพธิสัตว์ ผู้ส่งความมาถึงมนุษย์กับพระมัลลย์ว่า “ถ้ามนุษย์ต้องการและร่วมเกิดกับท่าน จงอย่าฆ่าตีบีฑ์โบยพ่อแม่ สมณพราหมณาจารย์ อย่าทำร้ายพระพุทธเจ้าและของพระสงฆ์ให้แตกกัน ให้ตั้งใจฟังมหาเวส (เทศน์มหาชาติ) ให้จบในมือหนึ่งวันเดียว” เนื้อหาหลักของบุญสะเทวดาหรือประเพณีเทศน์มหาชาติก็คือ จริยวัตรของพระพุทธเจ้าเมื่อครั้งเสวยพระชาติเป็นพระเวสสันดรซึ่งเป็นชาติที่สิบหรือชาติสุดท้ายก่อนที่จะประสูติเป็นเจ้าชายสิทธัตถะ จริยวัตรหลักของพระเวสสันดรก็คือ การบำเพ็ญทานบารมี ซึ่งเป็นบารมีที่ชาวพุทธเชื่อถือกันว่าได้อานิสงส์ประเสริฐที่สุดในบรรดาการบำเพ็ญบุญบารมีทานหรือการให้ในรูปแบบต่างๆ จึงถือว่าเป็นเสาหลักของอุดมการณ์ทางพระพุทธศาสนาของชาวพุทธทั้งที่ครองเพศเป็นคฤหัสถ์และฆราวาส จริยวัตรของพระเวสสันดรทั้งหมดปรากฏอยู่ในพุทธชาดกเรียกว่า มหาเวสสันดรชาดก ซึ่งเป็นรากฐานของวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาชิ้นสำคัญและแพร่หลายทั่วไปในสังคมชาวพุทธดั้งเดิมทั่วโลก โดยเฉพาะในประเทศต่างๆ ในดินแดนเอเชียอาคเนย์

แม้ว่าบุญสะเทวดาจะเป็นส่วนหนึ่งของประเพณีของการทำบุญของชาวอีสานมาช้านาน แต่บุญสะเทวดาก็ไม่ได้กลายมาเป็นประเพณีการทำบุญประจำปีของชาวร้อยเอ็ดจนกระทั่งเมื่อปี พ.ศ. 2534 บุญสะเทวดาของชาวอีสานกลายมาเป็นประเพณีหรืองานบุญประจำปีของทางจังหวัด

กำเนิดของบุญผะเหวดร้อยเอ็ดเริ่มมาจากวิถีคิดและกระบวนการทำงานของข้าราชการทำงานของข้าราชการและเพื่อวัตถุประสงค์ของทางราชการอย่างชัดเจนจุดเริ่มที่แท้จริงอยู่ที่พยายามของทางจังหวัดร้อยเอ็ดนำโดยผู้ว่าราชการจังหวัดและผู้รับผิดชอบในส่วนราชการที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดและเทศบาลเมืองร้อยเอ็ดในการคิดค้นหลักขณะเด่นทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อที่จะนำมาใช้เป็นศูนย์กลางในการจัดงานประเพณีประเพณีของทางจังหวัดให้ยิ่งใหญ่และอลังการ ในหนังสือ “ประเพณีบุญผะเหวดร้อยเอ็ด” สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดร้อยเอ็ดได้บันทึกเบื้องหลังของการเสาะหาประเพณีและวัฒนธรรมพื้นบ้านที่มีศักยภาพในการนำมาปรับปรุงให้เป็นประเพณีประจำปีหรือ “ประเพณีเอกลักษณ์” ของทางจังหวัด

เมื่อนายสุพร สุภสร ย้ายมาดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดร้อยเอ็ดวันที่ 6 ตุลาคม 2533 ได้จัดหน่วยกาชาดออกเยี่ยมเยียนประชาชนในเขตอำเภอพนมไพรซึ่งประสบอุทกภัย ขณะเดินทางได้ปรารภกับนายวีระ วุฒิจำนง อนุกรรมการเหล่ากาชาด และอนุกรรมการจังหวัดและนายสุพาสัน ณะแพสย์ นายกเทศมนตรีเมืองร้อยเอ็ด ขณะนั้น นายวีระ วุฒิจำนงได้เสนอให้จัดงานประเพณีบุญผะเหวดหรืองานเทศน์มหาชาติให้เป็นงานประเพณีประจำปีของจังหวัด เพราะเห็นว่าเป็นงานประเพณีที่สำคัญยิ่งของชาวอีสาน ท่านผู้ว่าราชการจังหวัดเห็นชอบให้นำเสนอที่ประชุมคณะอนุกรรมการวัฒนธรรมจังหวัด ซึ่งที่ประชุมได้เห็นชอบโครงการจัดงานบุญผะเหวดตามที่นายวีระ วุฒิจำนง และนายสังคม ค้อซากุล หัวหน้าหมวดศึกษาเทศบาลเมืองร้อยเอ็ดขณะนั้น” (พระครูจันทะวง สัมมาจาโร. 2553 : สัมภาษณ์)

การจัดงานบุญผะเหวดของจังหวัดร้อยเอ็ดเริ่มขึ้นครั้งแรก พ.ศ. 2533 ในสมัยนายสุพร สุภสร เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดร้อยเอ็ด ได้นำเรื่องการจัดงานประเพณีเอกลักษณ์ประจำจังหวัดร้อยเอ็ดหารือในที่ประชุมคณะกรรมการวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดร้อยเอ็ดซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดร้อยเอ็ดเป็นประธาน นายวีระ วุฒิจำนง จึงนำเสนอโครงการบุญเดือนสี่ หรือบุญผะเหวด ต่อที่ประชุมคณะกรรมการวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ดและให้จัดทุกปี ณ สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ร้อยเอ็ดและบึงพลาญชัยพร้อมแข่งมดที่ประชุมให้สำนักงาน คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติทราบและเพิ่มจัดงานบุญผะเหวดตั้งแต่ปี พ.ศ. 2534 เป็นต้นมา ดังนี้

ปีที่หนึ่ง พ.ศ. 2534 กำหนดจัดงานวันที่ 1 - 2 มีนาคม 2534 นายสุพร สุภสร ผู้ว่าราชการจังหวัดร้อยเอ็ด เป็นประธานพิธีเปิด

ปีที่สอง พ.ศ. 2535 กำหนดจัดงานในวันที่ 7 - 8 มีนาคม 2535 นายอภัยภู โดมรสักดิ์ เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดร้อยเอ็ด ได้เรียนเชิญ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ดร. ก่อ สวัสดิพานิชย์ เป็นประธานพิธีเปิดงาน

ปีที่สาม พ.ศ. 2536 กำหนดจัดงานในวันที่ 5 - 7 มีนาคม 2536 นายอึกหาญ โดมรงค์ดี เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดร้อยเอ็ด ได้เรียนเชิญ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี นายชวนหลีกภัย เป็นประธานพิธีเปิดงาน

ปีที่สี่ พ.ศ. 2537 กำหนดจัดงานในวันที่ 4 - 6 มีนาคม 2537 นายอึกหาญ โดมรงค์ดี เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดร้อยเอ็ด ได้เรียนเชิญ ฯพณฯ รองนายกรัฐมนตรี นายบัญญัติ บรรทัดฐาน เป็นประธานพิธีเปิดงาน

ปีที่ห้า พ.ศ. 2538 กำหนดจัดงานในวันที่ 3- 5 มีนาคม 2538 นายมานิต ศิลปะอาษา เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดร้อยเอ็ด ได้เรียนเชิญ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี ได้มอบหมายให้ นายสุทัศน์ เงินหมื่น รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย เป็นประธานพิธีเปิดงาน

ปีที่หก พ.ศ. 2539 กำหนดจัดงานในวันที่ 22 - 24 มีนาคม 2539 นายวิระ เสรีรัตน์ เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดร้อยเอ็ด ได้เรียนเชิญ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี นายบรรหาร ศิลปะอาษา เป็นประธานพิธีเปิดงาน

ปีที่เจ็ด พ.ศ. 2540 กำหนดจัดงานในวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 1 - 2 มีนาคม นายวิระ เสรีรัตน์ เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดร้อยเอ็ด ได้เรียนเชิญ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ เป็นประธานพิธีเปิดงาน

ปีที่แปด พ.ศ. 2541 กำหนดจัดงานในวันที่ 6 - 8 มีนาคม 2541 นายวิระ เสรีรัตน์ เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดร้อยเอ็ด ได้เรียนเชิญ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี ได้มอบหมายให้ นายจूरินทร์ ลักษณะวิศิษฎ์ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี เป็นประธานพิธีเปิดงาน

ปีที่เก้า พ.ศ. 2542 กำหนดจัดงานในวันที่ 5 - 7 มีนาคม 2542 นายอัครพงศ์ พัยกัณนตร เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดร้อยเอ็ด ได้เรียนเชิญ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี ได้มอบหมายให้ นายสุทัศน์ เงินหมื่น รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงยุติธรรม เป็นประธานพิธีเปิดงาน

ปีที่สิบ พ.ศ. 2543 กำหนดจัดงานในวันที่ 10 - 12 มีนาคม 2543 นายอัครพงศ์ พัยกัณนตร เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดร้อยเอ็ด ได้เรียนเชิญ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี ได้มอบหมายให้ นางสาวกัญญา ศิลปะอาษา รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ นางสาวกัญญา ศิลปะอาษา เป็นประธานพิธีเปิดงาน

ปีที่สิบเอ็ด พ.ศ. 2544 กำหนดจัดงานในวันที่ 2 - 4 มีนาคม 2544 นายประสงค์ศักดิ์ บุญเดช เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดร้อยเอ็ด ได้เรียนเชิญ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี ได้มอบหมายให้ นายไพโรจน์ พรหมสาส์น รองปลัดกระทรวงมหาดไทย เป็นประธานพิธีเปิดงาน

ปีที่สิบสอง พ.ศ. 2545 กำหนดจัดงานในวันที่ 1 - 3 มีนาคม 2545 นายกี มินวงษ์ เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดร้อยเอ็ด ได้เรียนเชิญ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี ดร. ทักษิณ ชินวัตร เป็นประธานพิธีเปิดงาน

ปีที่สิบสาม พ.ศ. 2546 กำหนดจัดงานในวันที่ 28 ก.พ. - 1,2 มีนาคม 2546 นายทวี มินวงษ์ เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดร้อยเอ็ด ได้เรียนเชิญ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี ได้มอบให้นายสุวิทย์ คุณกิตติ รองนายกรัฐมนตรี เป็นประธานพิธีเปิดงาน

ปีที่สิบสี่ พ.ศ. 2547 กำหนดจัดงานในวันที่ 5 - 7 มีนาคม 2547 นายนพพร จันทรง เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดร้อยเอ็ด ได้เรียนเชิญ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี ได้มอบหมายให้นายสมคิด จรตุศรีพิทักษ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง เป็นประธานพิธีเปิดงาน

ปีที่สิบห้า พ.ศ. 2548 กำหนดจัดงานในวันที่ 4 - 6 มีนาคม 2548 นายนพพร จันทรง เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดร้อยเอ็ด ได้เรียนเชิญ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี ได้มอบหมายให้นายพินิจ จารุสมบัติ รองนายกรัฐมนตรี เป็นประธานพิธีเปิดงาน

ปีที่สิบหก พ.ศ. 2549 กำหนดจัดงานในวันที่ 3 - 5 มีนาคม 2549 นายนพพร จันทรง เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดร้อยเอ็ดได้เรียนเชิญ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี ได้มอบหมายให้นายโกสินทร์ เกษทอง ผู้ช่วยรัฐมนตรีว่าการ กระทรวงมหาดไทย เป็นประธานพิธีเปิดงาน

ปีที่สิบเจ็ด พ.ศ. 2550 กำหนดจัดงานในวันที่ 2 - 4 มีนาคม 2550 นายพินิจ พิษยกัลป์ ผู้ว่าราชการจังหวัดร้อยเอ็ด ได้เรียนเชิญ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี ได้มอบหมายให้นายบัญญัติ จันทน์เสนาะ รัฐมนตรีช่วยว่าการ กระทรวงมหาดไทย เป็นประธานพิธีเปิดงาน

ปีที่สิบแปด พ.ศ. 2551 กำหนดจัดงานในวันที่ 4 - 5 มีนาคม 2551 นายพินิจ พิษยกัลป์ ผู้ว่าราชการจังหวัดร้อยเอ็ด ได้เรียนเชิญ ฯพณฯ นายสมัคร สุนทรเวช นายกรัฐมนตรี เป็นประธานในพิธีเปิดงาน

ปีที่สิบเก้า พ.ศ. 2552 กำหนดจัดงานในวันที่ 6 - 8 มีนาคม 2552 นายพงษ์ศิริ กุสุมภ์ ผู้ว่าราชการจังหวัดร้อยเอ็ด เป็นประธาน ดำเนินงานโดย นายประจักษ์จิตต์ อภิวิาท รองผู้ว่าราชการจังหวัดและคณะดำเนินงาน

ปีที่ยี่สิบ พ.ศ. 2553 กำหนดจัดงานในวันที่ 4 - 6 มีนาคม 2553 นายวีระ วิจารณ์พนรัตน์ ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม เป็นประธานเปิดงานประเพณีบุญผะเหวดจังหวัดร้อยเอ็ด

ปีที่ยี่สิบเอ็ด พ.ศ. 2554 กำหนดจัดงานในวันที่ 4 - 6 มีนาคม 2554 ประธานพิธีเปิดปีนี้ได้รับเกียรติจาก นายวิเชียร วงศ์สวัสดิ์ ปลัดกระทรวงมหาดไทย (ปราณี สุ่มมาตย์. 2554 : สัมภาษณ์)

เมื่อตอนต้นศตวรรษที่ 2530 กระแสการค้นหาและส่งเสริมอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยวกำลังเป็นกระแสหลักโดยเฉพาะในวงราชการส่วนภูมิภาคทั่วโลกภายใต้การนำของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ได้กำหนดให้ปี พ.ศ. 2530 เป็นปีแห่งการรณรงค์ส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศ (1987/2530 Visit Thailand Year) หน่วยงานของทางราชการทั่วประเทศได้งานรับ นโยบายดังกล่าวอย่างแข็งขัน จังหวัดต่างๆในภาคอีสานในเวลานั้นได้มีงานประเพณี

ประจำปีที่สร้างชื่อให้กับทางจังหวัดเป็นส่วนใหญ่แล้ว เช่น ประเพณีงานไหมและผูกเสี่ยวของจังหวัดขอนแก่น บุญบั้งไฟของจังหวัดยโสธร ประเพณีแห่เทียนพรรษาของจังหวัดอุบลราชธานี ประเพณีแห่ปราสาทของจังหวัดสกลนคร ประเพณีไหลเรือไฟของจังหวัดนครพนม หรืองานประเพณีฉลองชัยชนะท้าวสุรนารีของจังหวัดนครราชสีมา เป็นต้น งานประเพณีอะไรที่เป็นหน้าเป็นตาของชาวเมืองร้อยเอ็ดในทศวรรษที่ 2530 คือไม่มี เมื่อไม่มีจึงเป็นงานของทางราชการในเวลานั้นที่จะต้องลงมือ “ทำให้มี” และ “ทำให้เกิดขึ้น” ให้ได้ การที่จังหวัดร้อยเอ็ดได้ยกระดับให้บุญพะเหวดเป็นงานประเพณีประจำปีของตนในปี พ.ศ. 2533 สามารถทำความเข้าใจในบริบทของการประชันขันแข่งของทางหน่วยงานราชการจังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศไทย ในการเสาะหาประเพณีและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมประจำถิ่นของตนและนำมาจัดแสดงให้ยิ่งใหญ่อลังการ เพื่อสร้างชื่อเสียงให้กับทางจังหวัดและส่งเสริมเศรษฐกิจการท่องเที่ยวของท้องถิ่นในตัวที่สำคัญ กลจักรที่เป็นขับเคลื่อนแผนนโยบายและวิธีกิจการดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพและเต็มไปด้วยพลังอำนาจ ก็คือบรรดาเหล่าข้าราชการและผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านวัฒนธรรมในแต่ละจังหวัดนั่นเอง (ปกรณ์ บุคคาเพ็ง. 2553 : สัมภาษณ์)

นายวีระ วุฒิจำนง ผู้เป็นกำลังสำคัญในการจัดประเพณีเอกลักษณ์ของจังหวัดที่ยิ่งใหญ่นี้ ท่านเล่าให้ฟังว่า งานบุญพะเหวดเป็นงานเดียวในเดือนสี่ มันกำลังจะเลื่อนหายไป เลยยกบุญพะเหวดมาเป็นงานบุญของจังหวัด เพื่อธำรงรักษาไว้ (เหตุผลสำคัญอีกประการหนึ่งที่เลือกเอาบุญพะเหวดก็คือ) งาน (บุญ) นี้ดีที่สุดเพราะจัดแล้วได้เงินเข้าจังหวัดปีละ 800000 กว่าบาท งานอื่นเช่นบุญบั้งไฟ มีแต่เงินออกได้เงินมาก็รวมไว้เป็นกองทุนบุญพะเหวดเอาไว้จัดงานครั้งต่อไป ในทัศนะของผู้ทรงคุณวุฒิทางวัฒนธรรมประจำจังหวัดร้อยเอ็ดท่านนี้ ท่านมองเห็นว่าบุญพะเหวดกำลังตกอยู่ในภาวะที่กำลังจะเลื่อนหายไป พันธกิจของท่านและทางราชการจังหวัดร้อยเอ็ดก็คือ ต้องเข้าไปช่วยรื้อฟื้นและคืนชีวิตให้กับงานบุญนี้โดยการยกระดับให้เป็นงานบุญประเพณีประจำจังหวัดและต้องจัดงานให้ยิ่งใหญ่และอลังการ นอกจากนี้ ท่านยังประเมินคุณค่าของบุญพะเหวดในแง่ของเศรษฐกิจได้อย่างน่าสนใจ บุญพะเหวดเป็นเพียงประเพณีไม่ใช่อะไรที่จัดขึ้นแล้วทำให้คนจัดมีกำไร จัดแล้วไม่ขาดทุนทั้งยังมีเงินเหลือให้ทางจังหวัดได้จัดตั้งเป็นกองทุนได้อีก พวกเราคิดว่าสาเหตุสำคัญที่เป็นเช่นนี้ก็เนื่องมาจากหัวใจของบุญพะเหวดที่ให้ความสำคัญและกระตุ้นให้ผู้คนบริจาคทาน ทุกคนทุกฝ่ายที่เข้าร่วมงานบุญนี้ต่างก็เชื่ออย่างเดียวกันในผลบุญที่จะได้จากการบริจาคทานในรูปแบบต่างๆ โดยเฉพาะการบริจาคเงิน ขั้นตอนที่สำคัญในบุญพะเหวดเองก็เอื้ออำนวยให้เกิดการบริจาคทานหรือระดมเงินเข้ากองทุนของทางจังหวัดเป็นอย่างยิ่ง เช่น แห่พระอุปัชฌาย์ แห่กัณฑ์จอบกัณฑ์หลอน เทศน์มหาชาติจำนวน 13 กัณฑ์ ฯลฯ ในระหว่างขั้นตอนของพิธีกรรมเหล่านี้ผู้จัดงานจะกระตุ้นและเปิดโอกาสให้ผู้มีจิตศรัทธาบริจาคเงินเพื่อ “เอาบุญพะเหวด” อย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้ยังได้รวมถึงกิจกรรมการระดมเงินบริจาคในรูปแบบอื่นที่ทางคณะกรรมการจัดงานได้ดำเนินการตลอดงาน

เช่น การตั้งตู้บริจาคการขาย ส.ค.ส. บุญพะเวด การสร้างวัดมุงกล การขอรับบริจาคจาก
 นักการเมือง ส่วนราชการต่างๆ พ่อค้า นักธุรกิจและประชาชนทั่วไป เป็นต้น (วิระ วุฒิจำนง.
 2553 : สัมภาษณ์)

เหตุผลที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ทางจังหวัดร้อยเอ็ดเลือกเอาบุญพะเวดมาเป็นศูนย์กลาง
 ของงานบุญประเพณีที่เน้นการแสดงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ยิ่งใหญ่ประจำปีของตน ก็คือ บุญพะ
 เวดเป็นประเพณีที่ยิ่งใหญ่ของอีสานและชาวร้อยเอ็ดได้จัดงานบุญประเพณีเป็นประจำทุกปีอยู่แล้ว
 นอกจากนี้ผู้ทรงคุณวุฒิทางวัฒนธรรมของจังหวัดเชื่อว่าเนื้อหาของบุญพะเวดยังสอดคล้องกับ
 ตำนานเมืองร้อยเอ็ด ซึ่งเดิมเชื่อกันว่าคือ เมืองสาเกตุนคร “เมืองเอกแห่งพุทธศาสนาในอนาคต”
 ที่ปรากฏในตำนานอุรังคธาตุ พวกเรามองเห็นว่าเหตุผลทั้งหมดที่กล่าวมานี้มีประเด็นที่น่าสนใจหลาย
 ประการ

1. สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล
2. ลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล
3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การจัดการประเพณีบุญพะเวดนั้นจะถูกแบ่งการรับผิดชอบเป็นทั้งหมด 15 ขบวนด้วยกัน
 คือ จะเริ่มต้นที่ขบวนนำ ขบวนเฉลิมพระเกียรติ และตามด้วยกัณฑ์ทั้ง 13 กัณฑ์ แต่ก่อนที่จะเป็น
 ประเพณีอันยิ่งใหญ่ได้นั้นหากไม่ได้รับความร่วมมือของคนทั้งจังหวัด รวมทั้งทุกหน่วยงานที่มีส่วน
 หน้าที่รับผิดชอบ งานประจำปีในแต่ละปีนั้นคงจะไม่ลุล่วงผ่านไปได้ดีแน่นอน ผู้วิจัยจึงได้นำการ
 จัดการประเพณีพะเวดเพื่อนำมาเป็นกรณีศึกษา และเพื่อนำไปสู่การจัดการประเพณีบุญพะเวดที่มี
 ประสิทธิภาพต่อไป

ตอนที่ 2 สภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการของประเพณีบุญพะเวดจังหวัดร้อยเอ็ด

งานบุญพะเวดเป็นประเพณีอันสำคัญยิ่งของพระพุทธศาสนาในงานจะจัดให้มีการแสดง
 พระธรรมเทศนา เรื่อง “พระเวสสันดร” คนไทยทั่วไปจะรู้จักกันดีในนาม “เทศน์มหาชาติ” หรือ
 “เทศน์พระเวสสันดร” สำเนียงภาคอีสานเรียกว่า “เทศน์พะเวด” ตามตำนานมหาชาติชาดกพระ
 เวสสันดรคือพระชาดกชาติปางสุดท้ายของพระพุทธเจ้าจุติมาในโลกมนุษย์เพื่อบำเพ็ญ “ทานบารมี”
 ซึ่งเป็นพระชาติที่ยิ่งใหญ่ในจำนวน 10 ชาติก่อนจุติมาตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า เรื่องราวของเวสสันดร
 ชาดกเดิมเป็นภาษาบาลีเรียกว่า “กาลา” รวม 1,000 กาลา ดังนี้ กัณฑ์ที่หนึ่ง ทศพร มีจำนวน
 19 พระคาถา กัณฑ์ที่สอง หิมพานต์ มีจำนวน 134 พระคาถา กัณฑ์ที่สามทานกัณฑ์ มีจำนวน
 209 พระคาถา กัณฑ์ที่สี่วนประเวศ มีจำนวน 57 พระคาถา กัณฑ์ที่ห้าชุกก มีจำนวน 79 พระ
 คาถา กัณฑ์ที่หกจุลพน มีจำนวน 35 พระคาถา กัณฑ์ที่เจ็ดมหาพน มีจำนวน 80 พระคาถา

กัณฑ์ที่เปตกุมาร มีจำนวน 101 พระคาถา กัณฑ์ที่แก้แม่ตรี มีจำนวน 90 พระคาถา กัณฑ์ที่สิบสักกบรรพ มีจำนวน 43 พระคาถา กัณฑ์ที่สิบเอ็ดมหาราช มีจำนวน 69 พระคาถา กัณฑ์ที่สิบสองภคินี มีจำนวน 36 พระคาถา กัณฑ์ที่สิบสามครกัณฑ์ มีจำนวน 48 พระคาถา รวม 13 กัณฑ์ มีจำนวน 1,000 พระคาถา (พระสมุห์บุญทัน กัลยาโน. 2553 : สัมภาษณ์)

การทำบุญพะเหวดหรือบุญเทศน์มหาชาติมีความเป็นมาตั้งแต่ครั้งพุทธกาล กล่าวไว้ในตำนานพระมาลัยหมื่นพระมาลัยแสนเมื่อพระมาลัยเถระพระอรหันต์สาวกของพระพุทธเจ้า ได้โปรดสัตว์ในนรกและในสวรรค์เมื่อเดินทางไปถึงสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ได้ไปไหว้สักการะพระธาตุเกษแก้วจุฬามณีได้มีโอกาสสนทนารวมกับพระโพธิสัตว์ปัจเจกพระพุทธเจ้านามว่า “พระศรีอริยเมตไตรย์” ซึ่งจะจุติมาตรัสรู้เป็น พระสัมมาสัมพุทธเจ้าต่อจาก “พระโคตม” พระพุทธเจ้าองค์ปัจจุบัน สนทนารวมมีส่วนเกี่ยวข้องกับบุญมหาชาติ หรือบุญพะเหวด ดังนี้

ถ้ามนุษย์ต้องการเกิดและร่วมชาติกับพระองค์แล้วจงอย่าฆ่าบิดาปิโยพ้อแม่ สมณชีพรามหนต์ จงอย่าทำร้ายพระพุทธเจ้า หรืออุยงสงฆ์ให้แตกแยกกัน จะตั้งใจฟังเรื่องมหาเวสสันดรให้จบภายใน 1 วัน ท่านทั้งหลายจะได้เกิดร่วมและพบพระองค์ ดังนั้นเพื่อให้ได้เกิดและร่วมชาติกับพระพุทธเจ้า ชื่อ “พระศรีอริยเมตไตรย์” ชาวพุทธทั้งหลายจึงจัดงานบุญมหาชาติหรือบุญพะเหวดเป็นประจำสืบมา การทำบุญพะเหวด หรือเทศน์มหาชาติ ชาวอีสานถือเป็นประเพณีอันสำคัญยิ่งกว่าการทำบุญอื่นใด ปฏิบัติสืบทอดกันมาตามตำนานฮีตสิบสองของชาวอีสาน ดังที่บันทึกไว้ว่าฮอดเดือนสี่ให้ช่วยกันเก็บดอกจานสานบั้งไม้ไผ่ใส่เสียบดอกจิกและคำผญาของอีสานว่าเดือนสามคือเจ้าหัวคอยปั้นข้าวจีเดือนสี่คือจวน้อยเทศน์แม่ตรี คำว่าดอกจานดอกจิกและแม่ตรี เป็นคำที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับเรื่องพระเวสสันดร ดังนั้น แสดงว่าชาวอีสานกำหนดให้จัดทำบุญพะเหวดหรือเทศน์มหาชาติในเดือนสี่ทางจันทรคติของทุกปี

วันรวม (มื่อโฮม) คือวันที่ 1 ของวันจัดงานคือวันเตรียมงาน ทั้งที่วัดและที่บ้านเรื่องในหมู่บ้านจะส่งตัวแทนมาร่วมทำงานต่างๆ โดยแบ่งหน้าที่โดยฝ่ายหญิงจัดทำมากพลู บุหรี่ อย่างละ 1,000 ชุด เมียง 1,000 คำร้อยข้าวตอกดอกไม้ประดับศาลาที่จะเทศน์ จัดหาดอกบัวหลวง ดอกก้านของ (ดอกปีป) ดอกผักตบและดอกนิลุบลอย่างละ 1,000 ดอก ชงกระดาศ 1,000 ชงสายรุ้งภายในศาลาที่จะเทศน์ จัดปักธงใหญ่ (ทุ่ง) 8 ทิศ รอบศาลาตรงที่โคนเสาสูงขึ้นไปประมาณ 1 เมตร จัดที่สำหรับวางข้าวพันก้อนจัดทำขึ้นหมากเบ็ง 8 อัน โองน้ำ 4 โอง ตั้งโกลีเสาศรรมาสน์ให้มีหอยปูปลาเต่าและจอกแหในโองดังกล่าวจัดให้มีที่ปักเทียนและรูปเพื่อจุดบูชาธรรมเทศนาโดยใช้ไม้กระดานหรือต้นกล้วยวางพาดปากโองปัจจุบันจะใช้เชิงเทียนราวและกระถางรูปไม้มีการปั้นดินหรือถักโคมะพร้าวเป็นรูปนก รูปปลา รูปวัว รูปช้าง ประดับไว้ได้ธรรมมาสน์ และตามต้นเสาในศาลาให้เขียนหรือจัดหารังผึ้งรังต่อ มาแขวนประดับตามต้นเสาศาลา ให้จัดปลูกหอพระอุปคุต ทางทิศตะวันออกเป็นศาลเพียงตา สักการะด้วยดอกไม้รูปเทียนให้มีบาตร ร่ม กระโถน กาน้ำ จีวร

ไว้ในหอพระอุปคุต ในตอนเย็นมีการแห่พระแห่เข้าเมือง พระสงฆ์จะนำทายก ทายิกาประชาชน เดินทางออกจากวัดไปทำพิธีที่เนินริมป่าหรือต้นไม้ใหญ่ๆ ทำพิธีไหว้พระรับศีลและเจริญพระพุทธมนต์ เทศน์อันเชิญพระแห่เข้าเมืองแล้วเดินทางกลับวัด ฟังเทศน์มาลัยหมื่น มาลัยแสนจนจบ จึงแยกย้ายกันกลับบ้าน จัดเตรียมข้าว 1000 ก้นไว้แห่บูชาในวันรุ่งขึ้น

วันเทศน์ (มื่อเทศน์) เป็นวันที่สองของงานเริ่มต้นตั้งแต่มรุ่งเข้าก่อนเห็นแสงตะวันมีพิธีแห่ข้าวพันก้อน พอสว่างนิมนต์พระขึ้นธรรมาสน์เทศน์สังกาดเป็นการบอกศักราช เมื่อเทศน์จบสว่างพอดีแล้วจึงนิมนต์พระสงฆ์ขึ้นเทศน์พระเวสสันดรตามลำดับกัณฑ์โดยไม่หยุดเทศน์ ในขณะที่มีการทำบุญตักบาตรถวายในตอนเช้าหรือตอนถวายภัตตาหารเพล ระหว่างที่เทศน์จบแต่ละรูปจะตีฆ้องนำปี่จัญญูฆาตรกรรมถวาย พร้อมนิมนต์พระสงฆ์รูปต่อไปขึ้นเทศน์เสร็จแล้วจะถวายตามสลากเจ้าภาพกัณฑ์ที่จองไว้ในระหว่างที่กำลังเทศน์จะมีขบวนแห่ดอกไม้เงินเรียกว่า “กัณฑ์จอบก้นหลอน” มาบริจาคให้ทานถวายแด่พระสงฆ์สามเณรที่กำลังเทศน์อยู่ในธรรมาสน์ หรือถวายเป็นกองทุนกลางจัดงานบุญพระแห่ (บุญพระแห่ร้อยเอ็ดทางจังหวัดร้อยเอ็ดได้เตรียมการค่าใช้จ่ายไว้หมดแล้ว เงินบริจาคกัณฑ์จอบก้นหลอนจะสมทบเงินกองทุนบุญพระแห่เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดงานปีต่อไป) จนเวลาค่ำพระสงฆ์เทศน์กัณฑ์นครกัณฑ์จบแสดงว่าการแสดงพระธรรมเทศนาเรื่องพระเวสสันดรจบ หลังจากนั้นจะแสดงยี่นดีที่ได้บำเพ็ญมาตลอดวันจึงนิมนต์พระสงฆ์ขึ้นเทศน์ฉลองเป็นการป่าวประกาศให้รับทราบว่เหล่าพุทธบริษัทจัดงานบุญพระแห่ตามพุทธบัญญัติแล้วขออานิสงค์แห่งการได้จัดทำบุญพระแห่นี้ จึงเกิดแก่พุทธบริษัททั้งหลายเมื่อพระสงฆ์เทศน์จบจะตีฆ้อง ตีกลอง และทั้งปวง ฉลองชัยด้วยจึงเป็นการสิ้นสุดการจัดงานบุญพระแห่ (พระครูญาณวิธานุวัตร. 2553 : สัมภาษณ์)

การจัดงานประเพณีบุญพระแห่ที่ถือว่าจัดได้ยิ่งใหญ่ เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดต้องที่เมืองเกินร้อย จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งจะจัดประเพณีบุญพระแห่ในช่วงสัปดาห์แรก ของเดือนมีนาคมของทุกปี ในชื่องาน "กินข้าวปุ้น บุญพระแห่ ฟังเทศน์มหาชาติ" ชาวร้อยเอ็ดทุกหมู่เหล่าได้จัดร้านข้าวปุ้น (ขนมจีน) พร้อมทั้งน้ำยาหลากหลายชนิด ให้ผู้มาร่วมงานได้กินฟรีตลอดงานพร้อมจัดกิจกรรมการแข่งขันกินข้าวปุ้นเร็ว ซึ่งรางวัลเงินสด และถ้วยรางวัล การแสดงศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน การประกวดดนตรีพื้นบ้าน การเทศน์มาลัยหมื่นมาลัยแสน ส่วนภาคกลางคืน จะเป็นการแสดงแสง สี เสียง ดำเนินพระเวสสันดรชาดก โจนจากกรมศิลปากรเรื่องรามเกียรติ์ และหนังตะลุง ให้ชมตลอดทั้งคืน

จากที่ผู้วิจัยได้ศึกษาจากสรุประเบียบวาระการประชุมการจัดงานประเพณีบุญพระแห่ สิ่งที่เป็นปัญหาที่พบได้ชัดเจนและเห็นชัดที่สุด ปัญหาที่หนึ่ง คือ การจัดกิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมโดยได้รับความร่วมมือจากบุคคลสำคัญในจังหวัดเท่าที่ควร ประชาชนให้ความสนใจน้อย ปัญหาที่สอง คือ เกิดจากเวลาที่ใช้ในการแสดง ปัญหาที่สาม คือ ความพร้อมทั้งเรื่องของ

เครื่องเสียง ซึ่งที่เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความบกพร่องของทางคณะผู้จัดงานและสิ่งที่พบได้อย่างเด่นชัด ปัญหาที่สี่ คือ ปัญหาเรื่องของความสะอาด โดยเกิดจากการทิ้งขยะของผู้ร่วมงาน เนื่องจากคนมาร่วมงานจำนวนมาก และอีกจุดที่พบเห็นได้จากจุดบริการขนมจันทน์ที่มีไว้สำหรับบริการประชาชน ซึ่งถังขยะไม่เพียงพอ ทำให้ขยะล้นเกิดภาพที่ไม่น่าดู ปัญหาที่ห้า คือ การจราจรมักจะติดขัดเสมอช่วงขบวนแห่ตามให้ถนนบางเส้นการจราจรไม่สะดวก ซึ่งเป็นปัญหาที่สมควรหาทางแก้ไข จึงจำเป็นต้องมีที่ว่างมีแผนงานและมีการจัดการประเพณีบุญผะเหวด ซึ่งการจัดการหมายถึง การรวบรวมองค์ความรู้ที่มีอยู่ในส่วนราชการซึ่งกระจัดกระจายอยู่ในตัวบุคคลหรือเอกสาร มาพัฒนาให้เป็นระบบ เพื่อให้ทุกคนในองค์กรสามารถเข้าถึงความรู้ และพัฒนาตนเองให้เป็นผู้รู้ รวมทั้งปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลให้องค์กรมีความสามารถในเชิงแข่งขัน ซึ่งการจัดการประเพณีบุญผะเหวดนั้นประกอบไปด้วย 1. คณะกรรมการอำนวยการ 2. คณะกรรมการ โดยแบ่งเป็นทั้งฝ่ายฆราวาสและฝ่ายสงฆ์ 3. สถานที่ 4. การวางแผน 5. การประชาสัมพันธ์ 6. งบประมาณ 7. เวลาที่ใช้ในการจัดงาน 8. การมีส่วนร่วมของฝ่ายต่างๆ 9. การควบคุม กำกับ และการติดตามผล 10. การรักษาความปลอดภัย 11. การรักษาความสะอาด 12. เส้นทางคมนาคม

1. คณะกรรมการอำนวยการ ซึ่งเป็นหัวใจหลักในการจัดงานซึ่งคณะกรรมการอำนวยการนี้ล้วนเป็นผู้แต่งตั้งและแจกแจงหน้าที่ในแต่ละฝ่ายรับผิดชอบในงานประเพณีบุญผะเหวด ผู้รับผิดชอบคือ ผู้ว่าราชการจังหวัด นายสมศักดิ์ จำทิวพรหม โดยผู้ว่าราชการจังหวัดนั้นเป็นบุคคลที่สำคัญที่สุดเปรียบเสมือนผู้นำของชาวจังหวัดร้อยเอ็ดในการการดำเนินงานอันสำคัญอันเป็นประเพณีประจำจังหวัดร้อยเอ็ดซึ่งได้มีการสืบทอดเป็นเวลายาวนาน หากจะประสบความสำเร็จไปมิได้ถ้าไม่มีผู้นำที่อย่างผู้ว่าราชการจังหวัดผู้ซึ่งช่วยดำรงและสืบสานประเพณีอันดีงามนี้ต่อไป และหน่วยอีกหน่วยงานหนึ่งซึ่งขาดไม่ได้เลยนั้น เทศบาลเมืองร้อยเอ็ด องค์การบริหารส่วนจังหวัดและสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งหน่วยงานเหล่านี้เป็นหน่วยงานผู้ซึ่งติดต่อประสาน แจกแจงจัดงาน และสรุปผล โดยหน่วยงานดังกล่าวนี้เป็นหน่วยงานที่สำคัญซึ่งเป็นหน่วยงานที่คอยรับคำสั่งและประสานงานกับหน่วยงานราชการต่างๆเพื่อก่อให้เกิดการทำงานที่มีประสิทธิภาพและนำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์ในการจัดงาน

สภาพปัญหาที่พบเห็นที่เกิดขึ้นในคณะกรรมการอำนวยการคือ

1. ปัญหาการประสานงานในการประชุมเพื่อหารือในการจัดงานบุญผะเหวด เนื่องจากการจัดงานนั้นมีความจำเป็นต้องมีการประชุมหลายวาระซึ่งแต่ละวาระนั้นจำเป็นต้องมาพร้อมเพรียงกันทุกฝ่าย ทุกหน่วยงาน เพื่อเป็นการประชุมที่ครบองค์ประชุมที่สมบูรณ์ หากแต่เพียงในแต่ละวาระนั้นบุคคลสำคัญในจังหวัดอาจเกิดเหตุไม่สะดวกที่จะมาประชุมจำเป็นต้องส่งตัวแทน

2. ปัญหาความพร้อมของทุกฝ่ายในการเข้าประชุมการจัดงานประเพณีบุญผะเหวด ดังนั้นก่อนการประชุมทุกครั้งควรมีการแจ้งหนังสือล่วงหน้า เพื่อให้บุคคลสำคัญในจังหวัดทุกฝายนั้นรับทราบและมาประชุมได้ตามที่กำหนดและก่อให้เกิดผลบรรลุในการประชุมการจัดงาน

3. ปัญหาการออกเสียงหรือลงมติ โดยเป็นผู้ที่ได้รับมอบหมายให้มารับการประชุม แทนส่งผลให้การออกเสียงเพื่อจํานาเสียงส่วนรวมในการตัดสินใจในการจัดงานนั้นเป็นไปได้ยาก เนื่องจากเป็นผู้แทนในการประชุมทำให้ไม่สามารถที่ออกเสียงลงมติในที่ประชุมได้ ทำให้ต้องมีการเลื่อนวาระการประชุมนั้นออกไป ทำให้แผนในการจัดงานและแผนพัฒนาในการจัดงานบุญผะเหวดนั้นล่าช้า

2. คณะกรรมการ

2.1 คณะกรรมการที่ปรึกษา โดยจะแบ่งออกเป็นฆราวาส – ฝ่ายสงฆ์ ซึ่งฝ่ายฆราวาสเองนั้นก็จะเป็นเป็นผู้ชี้แนะแนวทางในการจัดงาน ส่วนฝ่ายสงฆ์นั้นจะเป็นผู้ดูแล ชี้นำและดูแลความถูกต้องในฝ่ายพิธีกรรม

2.2 คณะกรรมการฝ่ายกองอำนวยการ ซึ่งเป็นหัวใจหลักในการจัดงานซึ่ง คณะกรรมการอำนวยการนี้ล้วนเป็นผู้แต่งตั้งและแจกแจงหน้าที่ในแต่ละฝ่ายรับผิดชอบในงานประเพณีบุญผะเหวด ผู้รับผิดชอบคือ ผู้ว่าราชการจังหวัด และสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด

2.3 คณะกรรมการฝ่ายเลขานุการ ซึ่งฝ่ายนี้อยู่ในความรับผิดชอบของวัฒนธรรมจังหวัดเป็นผู้ดูแลความเรียบร้อย

2.4 คณะกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์และบันทึกภาพ ซึ่งฝ่ายนี้อยู่ในความรับผิดชอบของรองผู้ว่าราชการจังหวัด ประชาสัมพันธ์จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งคอยควบคุมดูแลในการจัดแถลงข่าวผ่านสื่อต่างๆในการประชาสัมพันธ์งาน

2.5 คณะกรรมการฝ่ายจัดทำ ส.ค.ส. หนังสือที่ระลึกและสูจิบัตร หน้าที่ส่วนนี้เป็นความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนจังหวัด โดยต้องจัดจำหน่ายให้ทั่วถึงทั้งในส่วนภาครัฐและภาคเอกชน

2.6 คณะกรรมการฝ่ายพิธีอัญเชิญพระอุปคุต โดยในวันแรกของงาน จะมีการอัญเชิญพระอุปคุตจากวัดบึงปลาญชัย โดยอยู่ในความดูแลของผู้อำนวยการวิทยาลัยอาชีวศึกษาร้อยเอ็ด เป็นผู้ควบคุมและประสานงาน

2.7 คณะกรรมการฝ่ายทักษิณานุประทาน ในภาคส่วนนี้มีผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาเป็นผู้รับผิดชอบหลัก

2.8 คณะกรรมการฝ่ายพิธีเปิดงาน ในวันที่สองของงาน นั้นเป็นการเปิดงานและขบวนแห่ทั้ง 15 ขบวน ผู้รับผิดชอบหลักในภาคส่วนนี้คือปลัดจังหวัดร้อยเอ็ด ผู้ควบคุมดูแลคือจ่าจังหวัดร้อยเอ็ด

2.9 คณะกรรมการฝ่ายปฏิคม (อาหารและเครื่องดื่ม) โดยฝ่ายนี้จะเป็นผู้ดูแลอาหารและเครื่องดื่มของทั้งประธานและแขกผู้มีเกียรติในงาน โดยมีผู้รับผิดชอบโดยตรงคือ ผู้อำนวยการวิทยาลัยอาชีวศึกษาร้อยเอ็ด

2.10 คณะกรรมการฝ่ายปฏิคม (ต้อนรับจัดที่นั่ง) ในงานนี้จะมีประำพิธีโดยจัดแยกให้แก่ฝ่ายฆราวาสและฝ่ายสงฆ์ซึ่งมีการจัดที่นั่งบนประำพิธี รองนายกเทศมนตรี เทศบาลเมืองร้อยเอ็ด (ฝ่ายการศึกษา) เป็นผู้รับผิดชอบหลักในภาคส่วนนี้ และมีผู้ควบคุมดูแลคือ ผู้อำนวยการกองการศึกษาเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด

2.11 คณะกรรมการฝ่ายแจกทานและบริการขนมจีน(ข้าวปุ้น) ในภาคส่วนนี้ผู้รับผิดชอบหลักคือรองผู้ว่าราชการจังหวัด ผู้ควบคุมดูแลคือหัวหน้าสำนักงานปลัดเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด โดยเชิญชวนหน่วยงานท้องถิ่นและองค์กรต่างๆให้มาร่วมแจกทาน

2.12 คณะกรรมการฝ่ายรักษาความสงบเรียบร้อยและการจราจร เป็นภาคส่วนที่สำคัญเพราะผู้คนที่มาร่วมงานประเพณีบุญผะเหวดนี้มีจำนวนมาก โดยผู้รับผิดชอบหลักคือ ผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัดร้อยเอ็ด โดยมีผู้ควบคุมดูแลคือ รองผู้กำกับฝ่ายป้องกันและปราบปรามสถานีตำรวจภูธรจังหวัดร้อยเอ็ด

2.13 คณะกรรมการฝ่ายเครื่องขยเสียง เป็นภาคส่วนที่ต้องดูแลเป็นระยะเวลา 2 วัน คือวันที่สองของงาน คือ พิธีเปิดงาน และในวันที่สามของงาน คือ พิธีเทศน์มหาชาติและพิธีถวายภัตตาหารจตุรโกศล ผู้รับผิดชอบหลักคือ ผู้อำนวยการวิทยาลัยเทคนิคร้อยเอ็ด

2.14 คณะกรรมการฝ่ายรับบริจาคและการเงิน ในภาคส่วนนี้จะเป็นส่วนที่ดูแลในเรื่องภัตตาหารจตุรโกศล-ภัตตาหารหลวง และยอดเงินที่บริจาค ซึ่งผู้รับผิดชอบหลักคือคลังจังหวัดร้อยเอ็ด

2.15 คณะกรรมการฝ่ายบริการน้ำสะอาดและสุขาภิบาล ซึ่งน้ำดื่มนี้เป็นสิ่งที่สำคัญมากเพราะประชาชนและนักท่องเที่ยวที่มีความต้องการและเป็นปัจจัยหนึ่งรองลงมาคือห้องน้ำที่สะอาดเอาไว้รับรองนักท่องเที่ยวทำให้ผู้ดูแลส่วนนี้ต้องเน้นพิเศษโดยอยู่ในความรับผิดชอบของรองนายกเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด(ฝ่ายสาธารณสุข) และมีหัวหน้าปลัดเทศบาลเมืองร้อยเอ็ดเป็นผู้ควบคุมและดูแล

2.16 คณะกรรมการฝ่ายปฐมพยาบาลและควบคุมโรคติดต่อ เป็นภาคส่วนที่จำเป็นอีกภาคส่วนหนึ่งจำเป็นและมีความสำคัญเป็นอย่างมาซึ่งผู้รับผิดชอบหลักคือ ผู้อำนวยการโรงพยาบาลจังหวัดร้อยเอ็ด

2.17 คณะกรรมการฝ่ายจัดขบวนแห่ พัฒนารูปแบบ และเจ้าภาพภัณฑร์ รูปแบบขบวนแห่ในแต่ละปีจะมีรูปแบบขบวนที่คล้ายๆกัน หากแต่บางปีที่มีการพัฒนารูปแบบ ปรับปรุงเปลี่ยนแปลง โดยในภาคส่วนนี้มีผู้รับผิดชอบหลักคือ รองผู้ว่าราชการจังหวัดร้อยเอ็ด และมีผู้อำนวยการวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด เป็นผู้ควบคุมและดูแล

2.18 คณะกรรมการฝ่ายรับกัณฑ์จอบ กัณฑ์หลอน ในวันที่สามของงาน จะมีการแห่กัณฑ์จอบกัณฑ์หลอน โดยมีผู้รับผิดชอบหลักคือ ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ร้อยเอ็ดเขต 1

2.19 คณะกรรมการฝ่ายจัดแสดงแสง เสียง การจัดแสดงแสงเสียงเรื่องมหาเวศสันดรชาดกนั้นจะมีการแสดงสองวันคือ วันที่หนึ่งและวันที่สองโดยจำทำการแสดงบริเวณเกาะกลางบึงปลาอุบชัย โดยภาคส่วนนี้มีผู้รับผิดชอบหลักคือ รองผู้ว่าราชการจังหวัด และมีผู้ควบคุมดูแลคือ ผู้อำนวยการวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด

2.20 คณะกรรมการฝ่ายเทศน์มหาชาติ การเทศน์มหาชาตินั้นจะจัดขึ้นในวันที่สาม ซึ่งจะจัดขึ้นเป็นประจำทุกปีโดยมีผู้รับผิดชอบหลักคือ ผู้อำนวยการพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด

2.21 คณะกรรมการฝ่ายงบประมาณและสิทธิประโยชน์ งบประมาณในการจัดงานในแต่ละปีนั้นอาจจะได้รับงบประมาณสนับสนุนในแต่ละปีไม่เท่ากัน ซึ่งขึ้นอยู่กับโครงการของจังหวัดซึ่งจะนำเสนอเพื่อมาเบิกงบประมาณได้มากน้อยเท่าใด ในภาคส่วนนี้มีผู้รับผิดชอบหลักคือ รองผู้ว่าราชการจังหวัดร้อยเอ็ดและมีวัฒนธรรมจังหวัดเป็นผู้ควบคุมดูแล

2.22 คณะกรรมการฝ่ายสาธิตการทำข้าวปุ้น (ขนมจีน) ข้าวโป่ง ข้าวต้มมัด ขนมจีนหรือข้าวปุ้นนั้นกลายเป็นสัญลักษณ์ประจำงานบุญสะเทวด ซึ่งในงานบุญจะมีการแจกขนมจีนให้รับประทานฟรีตลอดงาน ผู้รับผิดชอบหลักคือ พัฒนาการจังหวัดร้อยเอ็ด

2.23 คณะกรรมการฝ่ายกิจการต่างประเทศ ในทุกๆปีนั้นนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่มาในงานบุญสะเทวดาก็มีจำนวนไม่น้อย ทางจังหวัดจึงต้องเตรียมการเพื่อที่รับรองกับกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเหล่านี้โดยมอบความรับผิดชอบหลักแก่การท่องเที่ยวและการกีฬาจังหวัดร้อยเอ็ด

2.24 คณะกรรมการฝ่ายจัดอาหารสะอาดและแข่งขันการกินข้าวปุ้น กิจกรรมในงานบุญสะเทวดาที่จัดเป็นประจำทุกปีคือกิจกรรมการแข่งขันการกินข้าวปุ้น โดยมีการแข่งขันชิงเงินรางวัลมากมาย โดยกิจกรรมนี้มีผู้รับผิดชอบหลักคือนายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดร้อยเอ็ด และมีผู้ควบคุมดูแลคือ นักวิชาการสาธารณสุข (ด้านส่งเสริมการพัฒนา)

2.25 คณะกรรมการฝ่ายประเมินผลการจัดงานบุญสะเทวดา ในแต่ละปีนั้นเมื่อมีการจัดงานบุญสะเทวดาขึ้นเป็นที่แน่นอนว่าจะต้องมีการประเมินผลหลังการจัดงาน โดยภาคส่วนนี้มีผู้รับผิดชอบหลักคือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมใจ ภูมิพันธ์ และนายก้องเกียรติ สุขเกษม เป็นผู้ควบคุมและดูแล

2.26 คณะกรรมการฝ่ายฝ่ายสถานที่และตกแต่งเมือง การจัดสถานที่นั้นเป็นส่วนที่สำคัญที่สุดในการเตรียมงานเพราะการจัดงานบุญสะเทวดาจำเป็นต้องใช้สถานที่หลายสถานที่ด้วยกัน

ฉะนั้นจึงต้องมีการเตรียมงานไว้ล่วงหน้าและต้องมีผู้รับผิดชอบหลัก คือ รองผู้ว่าราชการจังหวัด ร้อยเอ็ด และปลัดเทศบาลเมืองร้อยเอ็ดเป็นผู้ควบคุมดูแล

2.27 คณะกรรมการฝ่ายจัดงานพาแลง การจัดพาแลงนั้นจะจัดขึ้น ณ เกาะกลาง บึงพลาญชัย และในขณะเดียวกันก็จะมีการชมแสงเสียงเรื่องพระเวสสันดรชาดกพร้อมด้วย โดยภาคส่วนนี้มีผู้รับผิดชอบหลักคือ ประธานหอการค้าจังหวัด

2.28 คณะกรรมการฝ่ายสัตตสดกมหาทาน ตามความเชื่อของพระพุทธศาสนา การทำทานครั้งยิ่งใหญ่ก็คือ สัตตสดกมหาทาน ทางจังหวัดร้อยเอ็ดจึงได้มีการแจกทาน โดยเป็นการแจกให้แก่ผู้ยากไร้ และเป็นทุนการศึกษาให้แก่เด็กยากจน โดยมีผู้รับชอบหลักคือ พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด

2.29 คณะกรรมการฝ่ายนิทรรศการบุญชะเหวดและการศาสนา การจัดนิทรรศการเป็นการเผยแพร่ความสำคัญในการจัดงาน โดยเป็นการทำขึ้นผู้ให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวผู้ที่สนใจ โดยมีผู้รับผิดชอบหลักคือพระสุทธิสาร โสภณ

2.30 คณะกรรมการฝ่ายจัดพิธีมหามงคลพุทธมณฑลพระอุปคุตเสริมบารมี พระอุปคุต เป็นพระที่มีความสำคัญกับงานบุญชะเหวดเป็นอย่างมาก และพระอุปคุตก็เป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวร้อยเอ็ด ทางจังหวัดร้อยเอ็ดจึงได้มีการจัดทำเป็นวัดถลุงกลเพื่อให้อาแม่พี่น้องชาวจังหวัด ร้อยเอ็ดได้บูชา ผู้รับผิดชอบหลักได้แก่ รองผู้ว่าราชการจังหวัดร้อยเอ็ด และมีผู้ควบคุมดูแลคือ วัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด

2.31 คณะกรรมการฝ่ายจัดขบวนแห่เฉลิมพระเกียรติ เนื่องด้วยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระชนมายุครบ 84 พรรษา ทางจังหวัดจึงได้มีการมอบหมายให้อธิการบดีราชภัฏร้อยเอ็ด เป็นผู้รับผิดชอบหลักในการจัดขบวนแห่เฉลิมพระเกียรติ และมีประธานหอการค้าจังหวัดเป็นผู้ ควบคุมและดูแล

2.32 คณะกรรมการฝ่ายศิลปวัฒนธรรมบ้านเฮา เอานบุญชะเหวด จังหวัดร้อยเอ็ดนั้นได้ มีผู้เชี่ยวชาญและมีปราชญ์ทางด้านศิลปวัฒนธรรมหลายด้าน ในโอกาสนี้จึงได้มีการนำเอาเอกลักษณ์ อันเป็นสิ่งที่น่าชื่นชมและยกย่องเพื่อให้เยาวชนได้ตระหนักและรักษาให้คงไว้สืบไป

2.33 คณะกรรมการฝ่ายพิธีทำบุญตักบาตรแห่ข้าวพันก้อน การทำบุญตักบาตรแห่ ข้าวพันก้อน จะทำขึ้นในวันที่ 6 มีนาคม 2554 โดยเป็นความร่วมมือร่วมใจของทางจังหวัดร้อยเอ็ด โดยมีผู้รับผิดชอบหลักคือ นายกองดีการบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด และมีผู้ควบคุมดูแลคือ หัวหน้าสำนักงานปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด

สภาพปัญหาที่พบเห็นที่เกิดขึ้นในการแต่งตั้งคณะกรรมการคือ

1. ปัญหาในการแต่งตั้งคณะกรรมการนั้นมีการแต่งตั้งทับซ้อนหน้าที่กัน เพราะบาง หน้าที่นั้นคณะกรรมการนั้นดำเนินการหน้าที่เดียวกัน ทำให้เปลืองทรัพยากรบุคคล ควรที่จะแต่งตั้ง

และแจกแจงหน้าที่ด้วยกัน เช่น ฝ่ายอาหารและเครื่องดื่มกับฝ่ายปฏิคม สองฝ่ายนี้มีหน้าที่และการดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกัน หากดำเนินการเช่นนี้แล้วนั้น เรายังสามารถใช้ทรัพยากรบุคคลนำไปปฏิบัติหน้าที่ในฝ่ายอื่นได้อีก ทำให้ประสิทธิภาพของคณะกรรมการในการจัดงานดำเนินการนั้นมีมากขึ้น

2. ปัญหาบุคลากรที่ไม่เพียงพอเนื่องจากดังสาเหตุดังกล่าวที่แต่ละหน้าที่เกิดการทับซ้อนกัน ทำให้บุคลากรนั้นไม่เพียงพอ นอกจากนี้แล้วทางจังหวัดควรเพิ่มบุคลากรในทุกฝ่ายงานรับผิดชอบเพื่อประสิทธิภาพของการทำงาน

3. ปัญหาความพร้อมของทุกฝ่ายในการเข้าประชุมการจัดงานประเพณีบุญผะเหวด ดังนั้นก่อนการประชุมทุกครั้งควรมีการแจ้งหนังสือล่วงหน้า เพื่อให้บุคคลสำคัญในจังหวัดทุกฝ่ายนั้นรับทราบและมาประชุมได้ตามที่กำหนดและก่อให้เกิดผลบรรลุในการประชุมการจัดงาน

3. สถานที่ในการจัดงานบุญผะเหวด

ในการจัดงานบุญผะเหวดนั้นจะแบ่งการใช้สถานที่ภายในงานสามวัน ตามวันและเวลาที่กำหนดและตามกิจกรรม ซึ่งสถานที่ในการจัดงานบุญผะเหวดสามารถจำแนกได้ดังภาพประกอบ 17

ภาพประกอบ 17 ขบวนแห่พระอุปคุต

3.1 วันที่หนึ่ง เป็นการแห่พระอุปคุตรอบเมืองร้อยเอ็ด โดยอัญเชิญพระอุปคุตซึ่งประดิษฐาน ณ สระชัยมงคล วัดบึงพระลานชัย อัญเชิญโดยผู้ว่าราชการจังหวัด คือ นายสมศักดิ์ ขำทวีพรหม ไปตามเส้นทางที่กำหนด และกลับเข้าสู่บริเวณสวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ร้อยเอ็ด/

เกาะกลางบึงพลาญชัย และในตอนกลางคืนนั้นมีการจัดทำการแสดงแสง เสียง ในเรื่อง
มหาเวศสันดรชาดก

ภาพประกอบ 18 ผู้ร่วมขบวน

ซึ่งในวันนี้สถานที่ที่ใช้ในพิธีแห่พระอุปกุศนั้นมี 3 ที่ด้วยกัน คือ 1. วัดบึงพระ
ลานชัย 2. บริเวณสวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ 3. เกาะกลางบึงพลาญชัยเป็นบริเวณที่ใช้แสดงแสงเสียง

ภาพประกอบ 19 พระอุปกุศ

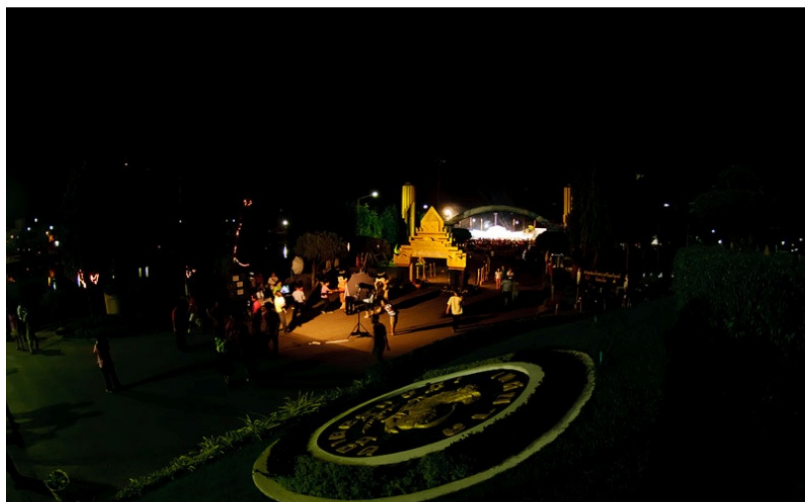
ภาพประกอบ 20 เส้นทางแห่พระอุปคุต

3.2 วันที่สอง ขบวนแห่ตามท้องเรื่องมหาเวสสันดรชาดกทั้ง 15 ขบวน มีการบริการขนมจีน (ข้าวปุ้น) ฟรีตลอดงาน ในตอนเย็นมีพิธีทักษิณานุประทาน เจริญพุทธมนต์ และเทศน์มาลัยหมื่นมาลัยแสน ในตอนกลางคืนนั้นมีการจัดทำการแสดงแสง เสียง ในเรื่อง มหาเวสสันดรชาดก

ภาพประกอบ 21 ประำพิธีในการเปิดงานบุญสะเทเวศ

ซึ่งในวันนี้สถานที่ที่ใช้ในงานมี 3 ที่ด้วยกัน 1. บริเวณหน้าสวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ เป็นสถานที่ที่ใช้ตั้งปะรำพิธีและขบวนแห่ทั้ง 15 ขบวน ซึ่งจะแห่ผ่านหน้าปะรำพิธี 2. บริเวณสวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ โดยรอบนั้นจะมีการจัดตั้งที่บริการข้าวปุ้นฟรีตลอดงาน 3. เกาะกลางบึงพลาญชัยเป็นบริเวณที่ตั้งพระอุปลุตและพระสงฆ์ทำการเจริญพุทธมนต์ และเทศน์มาลัยหมื่นมาลัยแสน และเป็นสถานที่ใช้แสดงแสง เสียง

ภาพประกอบ 22 สถานที่จัดงานพาแสงและแสงเสียง

3.3 วันที่สาม เป็นวันที่มีการทำพิธีแห่ข้าวพันก้อนและการเทศน์สังกาด หลังจากเสร็จพิธีนั้นแล้วมีการทำบุญตักบาตรพระสงฆ์จำนวน 101 รูป หลังจากนั้นเป็นการเทศน์คาถาพัน/เทศน์มหาชาติ/แห่กัณฑ์จอบกัณฑ์หลอน สุดท้ายเป็นพิธีอัญเชิญพระอุปลุตกลับสู่ที่ประดิษฐานวัดบึงพระลานชัย ซึ่งในวันนี้สถานที่ที่ใช้ในงานมี 3 ที่ด้วยกัน คือ 1.เกาะกลางบึงพลาญชัย ภายในใช้ทำพิธีแห่ข้าวพันก้อนและเทศน์สังกาด 2.บริเวณหน้าสวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ ใช้เป็นสถานที่ทำบุญตักบาตรพระสงฆ์จำนวน 101 รูป และใช้เป็นสถานที่รับกัณฑ์จอบกัณฑ์หลอน 3. วัดบึงพระลานชัย เป็นสถานที่อัญเชิญพระอุปลุตกลับ

ภาพประกอบ 23 ธรรมเนียมในการเทศมัลย์หมื่นมาลัยแสน

สภาพปัญหาที่พบเห็นที่เกิดขึ้นในการจัดเตรียมสถานที่ คือ

1. ปัญหาในการเตรียมสถานที่ทุกอย่างนั้นต้องมีหลายฝ่ายดำเนินงานไปพร้อมกัน ไม่เพียงแต่การเตรียมสถานที่ แต่ร่วมไปถึงการเริ่มที่จะเตรียมความพร้อมเรื่องความสะดวก สาธารณูปโภคและส่วนสำคัญที่สุดคือการจราจรต้องมาพร้อมกันกับสถานที่ มิเช่นนั้นแล้วจะทำให้เกิดปัญหาในด้านการจัดเตรียมสถานที่ได้
2. ปัญหาในการเลือกสถานที่ในการจัดงานนั้นบางสถานที่ไม่สามารถที่จะรับรองคนจำนวนมากได้ ทำให้คนประชาชนได้มาเยี่ยมชมหรือมาร่วมในพิธีนั้นแน่นขนัด ทำให้การดำเนินงานนั้นไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้เท่าที่ควร และหารที่จะใช้สถานที่ที่มีบริเวณติดถนนสายสำคัญนั้น จะส่งผลให้ถนนบริเวณนั้นรถติดเป็นแน่นอน
3. ปัญหาที่จอดรถไม่เพียงพอ หากมีคนมาร่วมงานกันเป็นจำนวนมากเป็นที่แน่นอนว่าที่จอดรถนั้นไม่พอแน่นอน ทางจังหวัดเองนั้นควรหาสถานที่รองรับสำหรับที่สำหรับจอดรถเพื่อให้เพียงพอ
4. การวางแผน

ในการวางแผนการทำงานนั้นตามที่เราได้แบ่งคณะกรรมการการทำงานออกเป็น 34 ฝ่ายด้วยกัน ซึ่งแต่ละฝ่ายนั้นได้เข้าประชุมและแจ้งการทำงานโดยมีหน้าที่ดังต่อไปนี้

  - 4.1 คณะกรรมการที่ปรึกษา มีหน้าที่ ดังนี้ หน้าที่ของของคณะกรรมการที่ปรึกษานั้นให้ประธานกรรมการแต่ละฝ่ายมีอำนาจออกหนังสือเชิญประชุมนัดหมายและประสานงาน

กับกรรมการและคณะกรรมการอื่น โดยให้แต่ละฝ่ายจัดประชุมกรรมการเพื่อวางแผนการจัดงาน ดำเนินตามภารกิจที่ได้รับมอบหมายให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพื่อเสนอแต่งตั้ง คณะทำงานต่อผู้ว่าราชการจังหวัดได้ตามความเหมาะสม โดยให้ประธานกรรมการแต่ละฝ่ายสามารถ เสนอความคิดเห็นต่อผู้ว่าราชการจังหวัดเพื่อพิจารณาอนุมัติอนุญาตหรือเห็นชอบในงานที่เป็นหน้า งามคำสั่งที่ได้ตามความเหมาะสม

4.2 คณะกรรมการฝ่ายอำนวยการ โดยมีฝ่ายฆราวาส – ฝ่ายสงฆ์ มีหน้าที่ดังนี้ หน้าที่ของคณะกรรมการฝ่ายอำนวยการ คือ ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการจัดงานประเพณีบุญผะเหวด ร้อยเอ็ด เพื่อให้การจัดงานประสบผลสำเร็จ และให้การสนับสนุนเพื่อนำให้การจัดงานเป็นไป ด้วยความเรียบร้อย

4.3 คณะกรรมการฝ่ายกองอำนวยการ มีหน้าที่ ดังนี้ หน้าที่ของคณะกรรมการ ฝ่ายกองอำนวยการ คือ ให้ข้อเสนอแนะ ข้อคิดเห็นในการดำเนินงานการจัดงานแก่คณะกรรมการ ฝ่ายอื่นๆ อีกทั้งกำกับดูแล แก้ไขปัญหาอุปสรรคและอำนวยความสะดวกในการจัดงานให้ดำเนินไป ด้วยความเรียบร้อย

4.4 คณะกรรมการฝ่ายเลขานุการ มีหน้าที่ ดังนี้ หน้าที่ของคณะกรรมการฝ่าย เลขานุการ คือ เป็นศูนย์กลางกรรมการฝ่ายต่างๆ อีกทั้งดำเนินการธุรการเกี่ยวกับประเพณีบุญผะ เหวด และติดตามการดำเนินงานของคณะกรรมการฝ่ายต่างๆและรวบรวมรายงานประธานกรรมการ อำนวยการเป็นระยะ

4.5 คณะกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์และบันทึกภาพ มีหน้าที่ ดังนี้ หน้าที่ของ คณะกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์และบันทึกภาพ คือ จะต้องเตรียมการถ่ายทอดทางสถานีวิทยุ โทรทัศน์ รวมถึงติดต่อประสานงานอื่นๆประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข่าวสารข้อมูลการจัดงานประเพณีบุญ ผะเหวด ทางสื่อมวลชนทุกแขนงและทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ต และประสานงานการจัดแถลงข่าวต่อ สื่อมวลชนทางสถานีโทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ จัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ (ป้ายผ้า ติดตามถนน ทุกสายในเขตเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด) แผ่นปลิวตามที่เห็นสมควร นอกจากนี้ต้องมีการรับรองผู้สื่อข่าว และจัดระเบียบในการบันทึกภาพของผู้สื่อข่าววันงาน

4.6 คณะกรรมการฝ่ายจัดทำ ส.ค.ส. หนังสือที่ระลึกและสูจิบัตร มีหน้าที่ ดังนี้ หน้าที่ของคณะกรรมการฝ่ายจัดทำ ส.ค.ส. หนังสือที่ระลึกและสูจิบัตร คือ จัดทำ ส.ค.ส หนังสือที่ ระลึกและสูจิบัตรประเพณีบุญผะเหวด และจัดหาผู้สนับสนุนการพิมพ์หนังสือที่ระลึกและสูจิบัตร ประเพณีบุญผะเหวด และมีการวางแผนจัดระบบจำหน่าย ส.ค.ส และกำหนดการแจกหนังสือที่ ระลึกและสูจิบัตรประเพณีบุญผะเหวด

4.7 คณะกรรมการฝ่ายพิธีอัญเชิญพระอุปคุต มีหน้าที่ ดังนี้หน้าที่ของ คณะกรรมการฝ่ายพิธีอัญเชิญพระอุปคุต คือ ตกแต่งที่ประดิษฐานพระอุปคุต จัดโต๊ะหมู่บูชาและ สถานที่ประกอบพิธี เครื่องอัฐบริขาร ชั้นหมากเบ็ง ชั้น 5 ชั้น 8 เสลียง มณฑป คนหาม และ เครื่องอัฐบริขารอื่นๆ ที่ใช้ในพิธี นอกจากนี้จัดให้มีคณะกลองยาวและจัดเตรียมขบวนแห่แห่พระอุปคุตรอบเมือง และพิธีอัญเชิญพระอุปคุตกลับ ในการแห่พระอุปคุตนั้นต้องมีการประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้สถานศึกษานักเรียน นักศึกษาประชาชนทั่วไปเข้าร่วมขบวนแห่

4.8 คณะกรรมการฝ่ายทักษิณานุประทาน โดยมีฝ่ายฆราวาส - ฝ่ายสงฆ์ มีหน้าที่ ดังนี้ หน้าที่ของคณะกรรมการฝ่ายทักษิณานุประทาน คือ นิมนต์พระสงฆ์ 9 รูป เจริญพุทธมนต์ และประกอบพิธีทักษิณานุประทาน ในวันสุดท้ายของงานนิมนต์พระภิกษุ สามเณรมารับ บิณฑบาต พร้อมด้วยรถเพื่อรับส่งพระสงฆ์และต้องจัดลำดับขั้นตอนทักษิณานุประทาน จัดจัดปัจจัย เครื่องไทยธรรมและภัตตาหารถวายพระสงฆ์

4.9 คณะกรรมการฝ่ายพิธีเปิดงาน มีหน้าที่ ดังนี้ หน้าที่ของคณะกรรมการฝ่ายพิธีเปิดงานคือ ประสานกับฝ่ายจัดสถานที่ ตกแต่งบนเวที จัดที่นั่งสำหรับประธานในพิธีเปิด ที่นั่งสำหรับผู้มีเกียรติ ผู้รับเชิญ แทนกล่าวรายงานของประธาน และแทนพิธีกรและประสานกับฝ่ายเลขานุการ จัดเตรียมคำกล่าวรายงาน คำกล่าวเปิดงาน แฟ้มคำกล่าวตลอดทั้งเจ้าหน้าที่รับ-ส่ง แฟ้มคำกล่าว ลำดับขั้นตอนในพิธีเปิดงาน ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและความเหมาะสม โดยจัดหาจัด พิธีกรชาย-หญิง ลำดับพิธีกร นอกจากนี้ต้องจัดเตรียมห้องชัยโบราณ ไมโครโฟนเพื่อขยายเสียงห้องพร้อมเจ้าหน้าที่และวงโยทวาทิตเพื่อบรรเลงพิธีเปิด

4.10 คณะกรรมการฝ่ายปฎิคม (อาหารและเครื่องดื่ม) มีหน้าที่ ดังนี้ หน้าที่ของ คณะกรรมการฝ่ายปฎิคม (อาหารและเครื่องดื่ม) คือ จัดเตรียมน้ำดื่มแขกผู้มีเกียรติบนเวทีประธาน รวมไปถึงจัดเจ้าหน้าที่ปรนนิบัติพระสงฆ์ที่มาร่วมงานพิธีเปิดและต้องเตรียมจัดเตรียมอาหารกลางวัน สำหรับประธานในพิธีและผู้มีเกียรติได้รับเชิญ และนอกจากนี้ต้องดูแลความเรียบร้อยทั่วไปตลอดงานคณะกรรมการฝ่ายปฎิคม (ต้อนรับจัดที่นั่ง) มีหน้าที่ ดังนี้ หน้าที่ของคณะกรรมการฝ่ายปฎิคม (ต้อนรับจัดที่นั่ง) คือ กำหนดแผนผังที่นั่งบนเวที และจัดที่นั่งบนเสทที่ประชาชนและเวทีที่นั่งพระสงฆ์ให้เรียบร้อยและเหมาะสม โดยจะต้องจัดจัดเจ้าหน้าที่สำหรับเชิญผู้มีเกียรติเข้าประจำที่นั่ง และดำเนินการอื่นๆ เพื่อให้การปฏิบัติงานฝ่ายปฎิคมเป็นไปด้วยความเรียบร้อย

4.11 คณะกรรมการฝ่ายแจกทายเป็นบริการขนมจีน มีหน้าที่ ดังนี้ หน้าที่ของ คณะกรรมการฝ่ายแจกทายเป็นบริการขนมจีน คือ จัดหาโรงงานเพื่ออำนวยความสะดวกแก่โรงงานที่มาบริจาทาน และจัดหาขนมจีนและน้ำยา ข้าวต้มมัด น้ำดื่มและอื่นๆ มาบริการผู้มาร่วมงานในวันเปิดงานและวันเทศน์มหาชาติ โดยขอความอนุเคราะห์บริจาคจากหน่วยงานราชการ พร้อมกับจัด

เจ้าหน้าที่พร้อมด้วยวัสดุอุปกรณ์เพื่อบริการขมเงิน (ข้าวปุ้น) และอำนวยความสะดวกและติดต่อประสานงานกับหน่วยงานที่มาบริจาคทาน

4.12 คณะกรรมการฝ่ายรักษาความสงบเรียบร้อยและการจราจร มีหน้าที่ ดังนี้ หน้าที่ของคณะกรรมการฝ่ายรักษาความสงบเรียบร้อยและการจราจร คือ จัดทำระบบจราจรและรักษาความสงบเรียบร้อย พร้อมกับจัดเจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวกในการตั้งขบวนและเคลื่อนขบวนแห่รวมทั้งตั้งระบบการจราจร บริเวณขบวนแห่เคลื่อนผ่านเพื่อจัดระเบียบให้ผู้มารอชมงานอยู่ในบริเวณที่กำหนดให้ชม ในขณะเดียวกันนั้นวางแผนการรักษาความปลอดภัยให้กับประธานในพิธีเปิดงานและผู้มีเกียรติได้รับชมและจัดเจ้าหน้าที่ตรวจดูแลรักษาธรรมาสน์และพระอุปคุตตลอดระยะเวลาการจัดงานและจัดเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยให้ฝ่ายบริจาคทานและการเงิน

4.13 คณะกรรมการฝ่ายเครื่องขยายเสียง มีหน้าที่ ดังนี้หน้าที่ของคณะกรรมการฝ่ายเครื่องขยายเสียง คือ จัดหาเครื่องขยายเสียงและเจ้าหน้าที่ควบคุมประจำพิธีทักษิณานุประทาน/พิธีเจริญพุทธมนต์/พิธีเทศน์มหาชาติ ตั้งแต่งานวันแรก จนเสร็จงานวันสุดท้าย และจัดเครื่องขยายเสียงและเจ้าหน้าที่ควบคุม ในพิธีเปิดงาน จุดชมขบวนแห่ ศาลาจัดกรมุขสวยสมเด็จพระศรีนครินทร์ ร้อยเอ็ด ตั้งแต่วันที่สองของงาน พร้อมทั้งต้องเตรียมเจ้าหน้าที่ควบคุม ณ บริเวณพิธีรับกัณฑ์จบกัณฑ์หลอนในวันที่ 4 มีนาคม 2554 จนเสร็จงาน

1.14 คณะกรรมการฝ่ายรับบริจาคและการเงิน มีหน้าที่ ดังนี้ หน้าที่ของคณะกรรมการฝ่ายรับบริจาคและการเงิน คือ รับเงินกัณฑ์จบกัณฑ์หลอน และตรวจสอบยอดเงินกัณฑ์จบกัณฑ์หลอนแล้วแจ้งให้ฝ่ายอำนวยการทราบ ตลอดทั้งเก็บรักษาเงินกัณฑ์จบกัณฑ์หลอนเพื่อนำฝากธนาคารในวันถัดไป

4.15 คณะกรรมการฝ่ายบริการน้ำสะอาดและสุขาภิบาล มีหน้าที่ ดังนี้ หน้าที่ของคณะกรรมการฝ่ายบริการน้ำสะอาดและสุขาภิบาล คือ ดัดตั้งบริการน้ำประปาให้เพียงพอต่อความต้องการของผู้มาเที่ยวงาน และจัดหาภาชนะบรรจุน้ำสะอาดไว้ตามจุดต่างๆจุดชมขบวนแห่และจุดบริการขมเงินและจุดอื่นๆ โดยเฉพาะจัดเก็บขยะมูลฝอยทั้งก่อนและหลังงานเนื่องจากผู้คนที่มาร่วมงานเป็นจำนวนมาก เป็นที่แน่นอนว่าต้องมีขยะมูลฝอยจำนวนมากตามมา เพื่อเป็นการป้องกันต้องจัดหาที่รองรับขยะมูลฝอยให้เพียงพอและกำหนดจุดทิ้งขยะให้เหมาะสม และสิ่งที่สำคัญอีกสิ่งคือห้องสุขาให้เพียงพอกับผู้มาเที่ยวงานและดูแลรักษาความสะอาดบริเวณจัดงานทั้งหมด

4.16 คณะกรรมการฝ่ายปฐมพยาบาลและควบคุมโรคติดต่อ เป็นภาคส่วนที่จำเป็นอีกภาคส่วนหนึ่งจำเป็นและมีความสำคัญเป็นอย่างมาซึ่งผู้รับผิดชอบหลักคือ ผู้อำนวยการโรงพยาบาลจังหวัดร้อยเอ็ด หน้าที่นี้จะถูกมอบหมายไปยังภาคส่วนของสาธารณสุขจังหวัดร้อยเอ็ดและโรงพยาบาลร้อยเอ็ดซึ่งเป็นหน้าที่โดยตรง นอกจากนี้ยังได้รับความร่วมมือจากหน่วยกู้ภัยต่างๆ ในจังหวัดร้อยเอ็ดเพื่อมาอำนวยความสะดวกและการบริการติดต่อประสานงานกับฝ่ายโรงพยาบาล

4.17 คณะกรรมการฝ่ายปฐมพยาบาลและควบคุมโรคติดต่อ มีหน้าที่ ดังนี้

4.17.1 หน้าที่ของคณะกรรมการฝ่ายปฐมพยาบาลและควบคุมโรคติดต่อฝ่ายปฐมพยาบาล (โรงพยาบาลร้อยเอ็ด) คือ จัดเจ้าหน้าที่พยาบาลพร้อมเวชภัณฑ์เพื่อให้การปฐมพยาบาลและเป็นการบริการแก่ผู้เข้าร่วมงานตามจุดต่างๆ พร้อมทั้งจัดให้มีรถฉุกเฉินเพื่อนำผู้ป่วยส่งโรงพยาบาลในกรณีเหตุฉุกเฉิน

4.17.2 หน้าที่ของคณะกรรมการฝ่ายปฐมพยาบาลและควบคุมโรคติดต่อฝ่ายเฝ้าระวังและควบคุมโรคติดต่อ คือ ตรวจสอบสถานที่อนามัยสิ่งแวดล้อมแหล่งผลิตขนมจีน กระบวนการผลิต การบรรจุ การขนส่งตลอดจนถึงขั้นตอนการแจกจ่ายแก่ผู้บริโภค การป้องกันการปนเปื้อนอุปกรณ์และภาชนะที่ใช้บริการอาหารในวันงาน รวมไปถึงการดูแลสุขภาพภิบาลสิ่งแวดล้อมบริเวณจุดจ่ายขนมจีนและการให้คำแนะนำเรื่องสุขภาพอาหาร

4.18 ตารางคณะกรรมการฝ่ายจัดขบวนแห่พัฒนารูปแบบ และเจ้าภาพกัณฑ์ มีหน้าที่

ตาราง 2 ตารางคณะกรรมการฝ่ายจัดขบวนแห่ พัฒนารูปแบบ และเจ้าภาพกัณฑ์

ขบวน	ชื่อกัณฑ์	เจ้าภาพ/เจ้าของกัณฑ์	หน่วยงานสนับสนุน
*	ขบวนนำ	- วิทยาลัยนาฏศิลป์ - องค์การบริหารส่วนจังหวัด	- หอการค้าจังหวัด
*	ป้ายคำขวัญจังหวัด สิบเอ็ดประตูเมืองงาม เรื่อนามพระสูงใหญ่ ผ้าไหมสาเกต บุญพะเหวดประเพณี มหาเจดีย์ชัยมงคล งามนำขลมังพลาญชัย เขตกว้างไกลทุ่งกุลา โลกสื่อหาข้าวหอมมะลิ	- มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด - องค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด	- ชมรมร้อยเอ็ด 15 - เหล่ากาชาดจังหวัดร้อยเอ็ด - ชมรมรักร้อยเอ็ดสาเกตคุณคร - สโมสรไล่อันร้อยเอ็ด - สโมสรโรตารีร้อยเอ็ด
1	ทศพร	- อำเภอศรีสมเด็จ - มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยา เขต ร้อยเอ็ด - โรงเรียนพลาญชัยพิทยาคม - วัดเหนือ (อำเภอเมือง) - โรงเรียนเทศบาลวัดเหนือ - ชาวคุ้มวัดเหนือ - อบต.ศรีสมเด็จ - อบต.หนองแวงควง - อบต.บ้านบาก - อบต.โพธิ์ชัย - อบต.สวนจิก - อบต.เมืองเป็ลือย - อบต.โพธิ์ทอง - อบต.หนองใหญ่	- โรงเรียนพาณิชย์การพลาญชัย ร้อยเอ็ด - เรือนจำจังหวัดร้อยเอ็ด - ธนาคารออมสิน - สำนักงานที่ดินจังหวัดร้อยเอ็ด - สรรพสามิตพื้นที่ร้อยเอ็ด - พัฒนาการจังหวัดร้อยเอ็ด - โรงเรียนเทศบาลวัดราษฎร์อุทิศ - โรงเรียนอนุบาลศรีศิลป์
2	หิมพานต์	- สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด - วัดบึงพระลานชัย - โรงเรียนเทศบาลวัดป่าไร่ - โรงเรียนพรเพชร โปลีเทคนิคร้อยเอ็ด	- อุตสาหกรรมจังหวัดร้อยเอ็ด - ธนาคารกสิกรไทยจำกัด - สำนักงานสหกรณ์จังหวัดร้อยเอ็ด - ธนาคารกสิพื้นที่ร้อยเอ็ด

ตาราง 2 (ต่อ)

ขบวน	ชื่อภัณฑ์	เจ้าภาพ/เจ้าของภัณฑ์	หน่วยงานสนับสนุน
3	ทานภัณฑ์	<ul style="list-style-type: none"> - วัดสระทอง - สพป.ร้อยเอ็ด เขต 1 - โรงเรียนขัติยะวงษา - โรงเรียนเทศบาลวัดสระทอง - ชาวคุ้มวัดสระทอง - อำเภอจังหาร 	<ul style="list-style-type: none"> - การกีฬาแห่งประเทศไทยสาขาจังหวัดร้อยเอ็ด - การประปาส่วนภูมิภาคจังหวัดร้อยเอ็ด - การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดร้อยเอ็ด - สถานีวิทยุกระจายเสียง จส.3 - สำนักงานอัยการจังหวัดร้อยเอ็ด - โรงพยาบาลร้อยเอ็ด - โรงแรมเพชรรัชต์การ์เด็นท์ - โรงแรมไหมไทย - โรงแรมสาเกตนคร - ส่วนราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถานศึกษา วัดทุกวัด พ่อค้าประชาชนในเขตอำเภอจังหาร
4	วนปเวสน์	<ul style="list-style-type: none"> - วิทยาลัยอาชีวศึกษาร้อยเอ็ด - ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน - โรงเรียนเมืองร้อยเอ็ด - โรงเรียนอนุบาลพระกุมารร้อยเอ็ด - ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน - ชาวคุ้มวัดกลางมิ่งเมือง 	<ul style="list-style-type: none"> - ธนาคารกรุงศรีอยุธยา - ธนาคารเพื่อการเกษตร - สติติจังหวัดร้อยเอ็ด - สถานีพัฒนาที่ดินจังหวัด - สัสดีจังหวัด - ขนส่งจังหวัด
5	ชูชก	<ul style="list-style-type: none"> - อำเภอเสลภูมิ - อำเภอจตุรพักตรพิมาน - วัดกลางอำเภอเสลภูมิ - วัดเหนืออำเภอเสลภูมิ - โรงเรียนจตุรพักตรพิมานรัชดาภิเษก - โรงเรียนเสลภูมิพิทยาคม - โรงเรียนเสลภูมิ - โรงเรียนหนองฮีเจริญวิทย์ 	<ul style="list-style-type: none"> - ส่วนราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถานศึกษาทุกแห่งและพ่อค้าประชาชน และวัดทุกวัดในพื้นที่อำเภอจตุรพักตรพิมานและ อำเภอเสลภูมิ

ตาราง 2 (ต่อ)

ขบวน	ชื่อภัณฑ์	เจ้าภาพ/เจ้าของภัณฑ์	หน่วยงานสนับสนุน
6	จุลพน	<ul style="list-style-type: none"> - อำเภออาจสามารถ - วัดกลางอุดมเวทย์ - อำเภอพนมไพร - อำเภอหนองฮี - โรงเรียนอาจสามารถวิทยา - โรงเรียนพนมไพรวิทยาคาร - โรงเรียนหนองฮีเจริญวิทย์ 	<ul style="list-style-type: none"> - ส่วนราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถานศึกษาทุกแห่งและพ่อค้าประชาชน และวัดทุกวัดในพื้นที่อำเภออาจสามารถ อำเภอพนมไพรและอำเภอหนองฮี
7	มหาพน	<ul style="list-style-type: none"> - อำเภอโพนทอง - วัดนิคมคณาราม - อำเภอหนองพอก - อำเภอเมยวดี 	<ul style="list-style-type: none"> - ส่วนราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถานศึกษาทุกแห่งและพ่อค้าประชาชน และวัดทุกวัดในพื้นที่อำเภออาจสามารถ อำเภอโพนทอง อำเภอหนองพอกและอำเภอเมยวดี
8	กุมาร	<ul style="list-style-type: none"> - อำเภอเมืองร้อยเอ็ด - วิทยาลัยเทคนิคร้อยเอ็ด - โรงเรียนอนุบาลร้อยเอ็ด - โรงเรียนเทศบาลวัดเวฬุวัน - วัดเวฬุวัน 	<ul style="list-style-type: none"> - สวท.ร้อยเอ็ด - กาสื่อสารแห่งประเทศไทย - ธนาคารทหารไทย จำกัด - สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคง - ชลประทานจังหวัดร้อยเอ็ด - บริษัทไปรษณีย์ไทย ร้อยเอ็ด - ส่วนราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถานศึกษาทุกแห่งและพ่อค้าประชาชน และวัดทุกวัดในพื้นที่อำเภอเมืองทุกแห่ง
9	มัทรี	<ul style="list-style-type: none"> - อำเภอธวัชบุรี - อำเภอเชียงขวัญ - อำเภอทุ่งเขาหลวง - โรงเรียนธวัชบุรีวิทยาคม - โรงเรียนธงธานี - อำเภอโพธิ์ชัย - วัดโกศลรังสฤษดิ์ - โรงเรียนโพธิ์ชัยชินูปถัมภ์ - โรงเรียนศรีรัช - วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีร้อยเอ็ด 	<ul style="list-style-type: none"> - สำนักงานเกษตรจังหวัดร้อยเอ็ด - สถานีประมงน้ำจืดร้อยเอ็ด - สถานีทดลองพืชไร่ - ส่วนราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถานศึกษาทุกแห่งและพ่อค้าประชาชน และวัดทุกวัดในพื้นที่อำเภอธวัชบุรี อำเภอโพธิ์ชัย อำเภอเชียงขวัญและอำเภอทุ่งเขาหลวง

ตาราง 2 (ต่อ)

ขบวน	ชื่อภัณฑ์	เจ้าภาพ/เจ้าของภัณฑ์	หน่วยงานสนับสนุน
10	สักกบรรพ	<ul style="list-style-type: none"> - โรงเรียนร้อยเอ็ดวิทยาลัย - โรงเรียนเทศบาลวัดบูรพาภิราม - วัดบูรพาภิราม - ชawkุุ่มวัดบูรพาภิราม 	<ul style="list-style-type: none"> - สถานีไฟฟ้าย่อย - สถานีทดลองหม่อนไหมร้อยเอ็ด - ศูนย์บริการสูบน้ำด้วยไฟฟ้า - สำนักงานปฏิรูปที่ดินจังหวัดร้อยเอ็ด - หมวดการทางร้อยเอ็ด - ธนาคารกรุงไทยร้อยเอ็ด - สหกรณ์ออมทรัพย์ครูร้อยเอ็ด - โรงเรียนอนุบาล ช. วิทยา - สำนักงานชนบทจังหวัดร้อยเอ็ด - ศูนย์เมล็ดพันธ์ข้าวร้อยเอ็ด
11	มหाराช	<ul style="list-style-type: none"> - อำเภอสุวรรณภูมิ - อำเภอเมืองสรวง - อำเภอโพนทราย - สฟป. ร้อยเอ็ด เขต 2 - วัดกลาง 	<ul style="list-style-type: none"> - ส่วนราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถานศึกษาทุกแห่ง และพ่อค้าประชาชน และวัดทุกวัดในพื้นที่อำเภอสุวรรณภูมิ อำเภอเมืองสรวง และอำเภอโพนทราย
12	นคยัตรีย	<ul style="list-style-type: none"> - อำเภอเกษตรวิสัย - อำเภอ ปทุมรัตต์ - โรงเรียนปทุมรัตต์พิทยาคม 	<ul style="list-style-type: none"> - ส่วนราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถานศึกษาทุกแห่ง และพ่อค้าประชาชน และวัดทุกวัดในพื้นที่อำเภอเกษตรวิสัย และอำเภอปทุมรัตต์
13	นครกัณท์	<ul style="list-style-type: none"> - โรงเรียนสตรีศึกษา - จังหวัดทหารบกร้อยเอ็ด - ร.16 พัน 1 	<ul style="list-style-type: none"> - สหกรณ์ออมทรัพย์ครูร้อยเอ็ด - โรงแรมร้อยเอ็ดซิตี - ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด - ธนาคารกรุงเทพ สาขาร้อยเอ็ด

สรุปจากตารางได้ว่าหน้าที่ของคณะกรรมการฝ่ายจัดขบวนแห่ พัฒนารูปแบบและเจ้าภาพ กัณฑ์ คือศึกษารูปแบบการจัดงาน รูปแบบการจัดขบวนแห่ ให้เป็นที่สนใจแก่นักท่องเที่ยวและ ประชาชนทั่วไป โดยกำหนดการจัดตกแต่งขบวนแห่กำหนดจุดที่ตั้งขบวนแห่ และกัณฑ์ ต่างๆให้เหมาะสมกับเนื้อหาของเรื่องไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อน มีความสวยงาม ประทับใจแก่ผู้ชม และ กำหนดกิจกรรม หรือการแสดงออกของขบวนทุกขบวน และขบวนกัณฑ์ต่างๆเพื่อความต่อเนื่องของ ขบวน และความเหมาะสมตามเวลาที่กำหนด ตลอดจนการออกแบบของตัวละครในขบวนต่างๆ นอกจากนี้จะต้องกำหนดเส้นทางขบวนแห่ กำหนดจุดที่ตั้งขบวน และประสานให้ทุกขบวน รับทราบในการจัดงาน ควบคุมขบวนแห่ให้เคลื่อนตามเวลาที่กำหนด และจัดขบวนแห่ตกแต่งขบวน แห่ให้สวยงามเหมาะสมตามที่ได้รับมอบหมาย ในวันแห่นั้นนำขบวนไปตั้ง ณ จุดตั้งขบวนตามเวลา ที่กำหนด ทั้งควบคุมให้ขบวนไปอย่างต่อเนื่อง

4.19 คณะกรรมการฝ่ายรับกัณฑ์จอบ กัณฑ์หลอน มีหน้าที่ ดังนี้ หน้าที่ของ คณะกรรมการฝ่ายรับกัณฑ์จอบ กัณฑ์หลอน คือ นิมนต์พระสงฆ์มาประกอบพิธีกัณฑ์จอบกัณฑ์ หลอน และอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้นำกัณฑ์จอบกัณฑ์หลอนมาร่วมงาน โดยมีการจัดเจ้าหน้าที่ นำถวายกัณฑ์จอบกัณฑ์หลอนและจัดภัตตาหารเพลถวายพระภิกษุสงฆ์ที่นิมนต์มารับกัณฑ์จอบกัณฑ์ หลอน

4.20 คณะกรรมการฝ่ายจัดแสดงแสง เสียง มีหน้าที่ ดังนี้ หน้าที่ของ คณะกรรมการฝ่ายจัดแสดงแสง เสียง คือ จัดเตรียมการแสดง แสง เสียง งานประเพณีบุญสะเทวด และจะต้องจัดหาผู้สนับสนุนงบประมาณ (เพิ่มเติม) การจัดแสดงแสง เสียง ดำเนินการอื่นๆที่ เกี่ยวกับการแสดงแสง เสียง

4.21 คณะกรรมการฝ่ายเทศน์มหาชาติ มีหน้าที่ ดังนี้ หน้าที่ของคณะกรรมการ ฝ่ายเทศน์มหาชาติ คือ ตกแต่งบริเวณพิธีเทศน์มหาชาติ ธรรมาสน์ จัดอาสนะสงฆ์สำหรับพิธีเทศน์ มหาชาติให้เหมาะสมและครบถ้วนตามประเพณีและนิมนต์พระสงฆ์มาเทศน์มหาชาติรวมไปถึงจัด ภัตตาหารถวายพระสงฆ์ที่เข้าร่วมพิธีเทศน์มหาชาติและจัดพิธีเทศน์มหาชาติให้เป็นไปตาม กำหนดการ

4.22 คณะกรรมการฝ่ายงบประมาณและสิทธิประโยชน์ มีหน้าที่ ดังนี้ หน้าที่ ของคณะกรรมการฝ่ายงบประมาณและสิทธิประโยชน์ คือ แจ้งให้ฝ่ายต่างๆ เสนอประมาณค่าใช้จ่าย เพื่อพิจารณาและวิเคราะห์ประมาณค่าใช้จ่ายที่ผ่านการพิจารณาให้คณะกรรมการฝ่ายต่างๆรับไป ดำเนินงานนอกจากนี้แล้วยังต้องเป็นฝ่ายดำเนินการเบิกจ่ายเงินตามประมาณการค่าใช้จ่ายที่ผ่านการ พิจารณาให้คณะกรรมการฝ่ายต่างๆรับไปดำเนินการและกำหนดแนวทางกองทุนบุญสะเทวดาให้มี เงินกองทุนและดอกผลเพิ่มขึ้นตลอดทั้งวิธีการ เพิ่มรายได้เพื่อสละบทุนกองทุนบุญสะเทวดาร้อยเอ็ด

4.23 คณะกรรมการฝ่ายสาธิตการทำข้าวปุ้น (ขนมจีน) ข้าวโป่ง ข้าวต้มมัด มีหน้าที่ ดังนี้ หน้าที่ของคณะกรรมการฝ่ายสาธิตการทำข้าวปุ้น (ขนมจีน) ข้าวโป่ง ข้าวต้มมัด คือ จัดหาวัสดุอุปกรณ์ การสาธิตการทำข้าวปุ้น (ขนมจีน) ข้าวต้มมัด ข้าวโป่ง เพื่อจัดสาธิตการทำข้าวปุ้น (ขนมจีน ทั้งกรรมวิธีแบบดั้งเดิมและกรรมวิธีปัจจุบัน) ข้าวต้มมัด ข้าวโป่ง และสามารถให้บริการกับผู้ชมกับการสาธิตได้

4.24 คณะกรรมการฝ่ายกิจการต่างประเทศ มีหน้าที่ ดังนี้ หน้าที่ของคณะกรรมการฝ่ายกิจการต่างประเทศ คือ เชิญแขกจากต่างประเทศและประเทศเพื่อนบ้านมาร่วมงาน และต้องเป็นมัคคุเทศก์แก่ชาวต่างประเทศเพื่ออำนวยความสะดวกอื่นๆตามที่เห็นสมควร

4.25 คณะกรรมการฝ่ายจัดอาหารสะอาดและแข่งขันการกินข้าวปุ้น มีหน้าที่ ดังนี้ หน้าที่ของคณะกรรมการฝ่ายจัดอาหารสะอาดและแข่งขันการกินข้าวปุ้น คือ ให้ประธานคณะกรรมการมีอำนาจออกหนังสือเชิญประชุม ประสานงานหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ประชาชนทั่วไปเข้าร่วมสนับสนุนการจัดนิทรรศการ ตลอดทั้งแต่งตั้งคณะกรรมการปฏิบัติงานในฝ่ายต่างๆได้ตามความเหมาะสม เพื่อจัดกิจกรรม คือ จัดนิทรรศการร้านอาหารสะอาดและรสชาติอร่อยและจัดแข่งขันการกินข้าวปุ้น

4.26 คณะกรรมการฝ่ายประเมินผลการจัดงานบุญพะเหวด มีหน้าที่ ดังนี้ หน้าที่ของคณะกรรมการฝ่ายประเมินผลการจัดงานบุญพะเหวด คือ จัดทำแบบประเมินการจัดงานให้ครอบคลุมกิจกรรมทุกกิจกรรมและดำเนินงานประเมินรวบรวมผลการประเมิน และสรุปผลการประเมินนำเสนอคณะกรรมการจัดงานประเพณีบุญพะเหวดร้อยเอ็ด เมื่อเสร็จสิ้นการจัดงานในการประชุมสรุปผลการจัดงาน

4.27 คณะกรรมการฝ่ายฝ่ายสถานที่และตกแต่งเมือง มีหน้าที่ ดังนี้ หน้าที่ของคณะกรรมการฝ่ายสถานที่และตกแต่งเมืองจัดทำและตกแต่งสถานที่บริเวณงาน ได้แก่ แทนเวทิตั้งประธานในพิธี แทนเวทิตั้งประธานสงฆ์ แทนเวทิตั้งผู้มีเกียรติรับเชิญ อัญจันทร์สำหรับนั่งชมขบวนแห่ ประรำสงฆ์ ประรำเลี้ยงขนมจีน(ข้าวปุ้น) ประรำบริเวณเทศน์มหาชาติ ประรำสาธิตการทำขนมจีน ข้าวต้มมัด ข้าวโป่ง และอื่นๆ เวทิตั้งประกวด เวทิตั้งแสดง หรือเวทิตั้งอื่นๆตามเหมาะสม สถานที่อื่นๆในบริเวณงาน ที่มีได้ระบุเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการฝ่ายใด หน้าที่ของคณะกรรมการฝ่ายฝ่ายสถานที่และตกแต่งเมือง คือ ประดับธงชาติ ธงธรรมจักร ธงพะเหวด จากสี่แยกหน้าศาลากลางจังหวัดด้านติดกับศาล จังหวัด ถึงหน้าวิทยาลัยอาชีวศึกษาร้อยเอ็ดและในบริเวณงานทั้งหมด

4.28 คณะกรรมการฝ่ายจัดงานพาแลง มีหน้าที่ ดังนี้ หน้าที่ของคณะกรรมการฝ่ายจัดงานพาแลง คือ เตรียมบริเวณจัดงาน บริเวณรอบภายในงานดูแลความเรียบร้อยในด้านต่างๆที่เกี่ยวข้อง หน้าที่อีกอย่างคือ จัดเตรียมอาหารและเครื่องดื่มไว้บริเวณแขกที่มาร่วมงานและจำหน่ายบัตรเพื่อหารายได้ สมทบกองทุนบุญพะเหวด

4.29 คณะกรรมการฝ่ายสัตตศคมหาทาน มีหน้าที่ ดังนี้ หน้าที่ของ คณะกรรมการฝ่ายสัตตศคมหาทาน คือ จัดหาสิ่งของจำนวน 7 อย่างๆ ละ101ชิ้นสำหรับแจกทาน ให้กับคนยากไร้ ประสานงานกับอำเภอทุกอำเภอ เทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จัดหาคนยากไร้ เพื่อมารับ แจกทานจำนวน 101 คนและกำหนดขั้นตอนวิธีการแจกสัตตศคมหาทานโดยประสานงานกับฝ่ายพิธี เปิดงาน ฝ่ายจัดหา มีหน้าที่ จัดหาโค กระบือ สำหรับแจกทานให้ประชาชนที่คัดเลือกไว้และ ประสานงานอำเภอทุกอำเภอ เทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จัดหาคนยากไร้ เพื่อมารับแจกทานเพื่อกำหนด ขั้นตอนวิธีการ แจกสัตตศคมหาทาน โดยประสานงานกับฝ่ายพิธีเปิดงาน

4.30 คณะกรรมการฝ่ายนิทรรศการบุญพะเหวด มีหน้าที่ ดังนี้ หน้าที่ของ คณะกรรมการฝ่ายนิทรรศการบุญพะเหวด คือ จัดนิทรรศการบุญพะเหวดและนิทรรศการ พระพุทธศาสนาในงานประเพณี บุญพะเหวดร้อยเอ็ด เพื่อให้ประชาชนและนักท่องเที่ยวได้ชม

4.31 คณะกรรมการฝ่ายจัดพิธีมหามงคลพุทธมนต์พระอุปคุตเสริมบารมี มีหน้าที่ ดังนี้ หน้าที่ของคณะกรรมการฝ่ายจัดพิธีมหามงคลพุทธมนต์พระอุปคุตเสริมบารมี ฝ่าย สงฆ์ คือ ให้คำปรึกษาแก่คณะกรรมการดำเนินงานพิธีมหามงคล พุทธมนต์พระอุปคุตเสริมบารมี หน้าที่ของคณะกรรมการฝ่ายจัดพิธีมหามงคลพุทธมนต์พระอุปคุตเสริมบารมี ฝ่ายคณะกรรมการ มีหน้าที่ดำเนินการจัดเตรียมสถานที่ประกอบพิธีมงคล พุทธมนต์พระอุปคุตเสริมบารมีและลำดับ ขั้นตอนพิธีประกอบพิธีมงคล พุทธมนต์พระอุปคุตเสริมบารมีเพื่อเชิญชวนพุทธศาสนิกชนร่วมพิธีแล้ว กราบนิมนต์พระเถระมาประกอบพิธี

4.32 คณะกรรมการฝ่ายจัดขบวนแห่เฉลิมพระเกียรติ มีหน้าที่ ดังนี้ หน้าที่ของ คณะกรรมการฝ่ายจัดขบวนแห่เฉลิมพระเกียรติ คือ จัดขบวนเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัวร่วมขบวนแห่ในพิธีเปิดงาน

4.33 คณะกรรมการฝ่ายศิลปินคินถิ่นบ้านเฮา เอานบุญพะเหวด มีหน้าที่ ดังนี้ หน้าที่ของคณะกรรมการฝ่ายศิลปินคินถิ่นบ้านเฮา เอานบุญพะเหวด คือ จัดการแสดงศิลปวัฒนธรรม โดยการประสานงานและนำศิลปินที่เป็นชาวจังหวัดร้อยเอ็ด ที่มีชื่อเสียง มาทำการแสดงเพื่อส่งเสริม การจัดงานและติดต่อ ประสานงานกับศิลปินที่จะมาร่วมงานแสดงในงานอื่นๆ ตามความเหมาะสม

4.34 คณะกรรมการฝ่ายพิธีทำบุญตักบาตรแห่ข้าวพันก้อน มีหน้าที่ ดังนี้ หน้าที่ของคณะกรรมการฝ่ายพิธีทำบุญตักบาตรแห่ข้าวพันก้อน ฝ่ายนิมนต์พระสงฆ์ มีหน้าที่นิมนต์ พระสงฆ์ จำนวน 101 รูป มารับบิณฑบาตร ณ บริเวณเกาะกลางบึงพลาญชัยเตรียมจัดพิธีกร ประกอบพิธี ประกอบพิธีสงฆ์ก่อนออกมารับบิณฑบาตรและจัดพิธีกร ประกอบพิธีสงฆ์พิธีแห่ข้าวพัน ก้อนหน้าที่ของคณะกรรมการฝ่ายพิธีทำบุญตักบาตรแห่ข้าวพันก้อน ฝ่ายจัดสถานที่ มีหน้าที่จัดตั้ง โต๊ะ สำหรับวางสิ่งของ ไสบาตร ให้เพียงพอและจัดเจ้าหน้าที่เทศบาล สำหรับถ่ายเทบาตรสงฆ์ นอกจากนี้ต้องจัดภาชนะ สำหรับถ่ายเทบาตรพระสงฆ์

สภาพปัญหาที่พบเห็นที่เกิดขึ้นในการวางแผนคือ

1. ปัญหาในมอบหมายหน้าที่ของคณะกรรมการนั้นมีการแต่งตั้งทับซ้อนหน้าที่กัน เพราะหน้าที่นั้นคณะกรรมการนั้นดำเนินการหน้าที่เดียวกัน ทำให้เปลืองทรัพยากรบุคคล ควรที่จะแต่งตั้งและแจกแจงหน้าที่ด้วยกัน เช่น ฝ่ายอาหารและเครื่องดื่มกับฝ่ายปฏิคม สองฝ่ายนี้มีหน้าที่และการดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกัน หากดำเนินการเช่นนี้แล้วนั้น เรายังสามารถใช้ทรัพยากรบุคคลนำไปปฏิบัติหน้าที่ในฝ่ายอื่นได้อีก ทำให้ประสิทธิภาพของคณะกรรมการในการจัดงานดำเนินการนั้นมีมากขึ้น

2. ปัญหาการประสานงานในการประชุมเพื่อหารือในการจัดงานบุญพะเหวด เนื่องจากการจัดงานนั้นมีความจำเป็นต้องมีการประชุมหลายวาระซึ่งแต่ละวาระนั้นจำเป็นต้องมาพร้อมเพรียงกันทุกฝ่าย ทุกหน่วยงาน เพื่อเป็นการประชุมที่ครบองค์ประชุมที่สมบูรณ์ หากแต่เพียงในแต่ละวาระนั้นบุคคลสำคัญในจังหวัดอาจเกิดเหตุไม่สะดวกที่จะมาประชุมจำเป็นต้องส่งตัวแทน

3. ปัญหาในการแต่งตั้งคณะกรรมการนั้นมีการแต่งตั้งทับซ้อนหน้าที่กัน เพราะบางหน้าที่นั้นคณะกรรมการนั้นดำเนินการหน้าที่เดียวกัน ทำให้เปลืองทรัพยากรบุคคล ควรที่จะแต่งตั้งและแจกแจงหน้าที่ด้วยกัน เช่น ฝ่ายอาหารและเครื่องดื่มกับฝ่ายปฏิคม สองฝ่ายนี้มีหน้าที่และการดำเนินงานไปใน

5. การประชาสัมพันธ์

5.1 เตรียมการถ่ายทอดทางสถานีวิทยุ โทรทัศน์ รวมถึงติดต่อประสานงานอื่นๆ โดยมีการประชาสัมพันธ์ ผ่านทางคลื่นวิทยุทุกสถานีทั้งในจังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดที่ใกล้เคียงเพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในจังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดที่ใกล้เคียงมาร่วมชม และเที่ยวงานประเพณีบุญพะเหวด

ภาพประกอบ 24 แกลงข่าวงานบุญพะเหวด

นอกจากนี้ยังมีการโฆษณาผ่านทางสถานีโทรทัศน์ต่างๆเพื่อเป็นประชาสัมพันธ์แก่ประชาชนชนทั่วประเทศให้มาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และมาสัมผัสกับงานบุญประเพณีอันเป็นประเพณีประจำจังหวัดร้อยเอ็ด

ภาพประกอบ 25 ตัวละครงานบุญผะเหวด

5.2 ประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข่าวสารข้อมูลการจัดงานประเพณีบุญผะเหวด ทางสื่อมวลชนทุกแขนงรวมทั้งทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ทางจังหวัดได้มอบหมายให้แก่ฝ่ายจัดทำเว็บไซต์การท่องเที่ยวจังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อเป็นการเผยแพร่ออกสู่เว็บไซต์ทั้งทางเว็บไซต์จังหวัดและเว็บไซต์อื่นๆที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในประเทศไทย

ภาพประกอบ 26 ป้ายโฆษณางานบุญผะเหวด

5.3 ประสานงานการจัดแกลงข้าวต่อสื่อมวลชนทางสถานีโทรทัศน์ โดยทางจังหวัด ได้มอบหมายให้วิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ดจัดงานแกลงข้าวทางช่องทีวีไทย โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัด นายสมศักดิ์ ขำทวีพรหม และนายกเทศมนตรีจังหวัดร้อยเอ็ด คือ นายบรรจง โฆษิตจिरนันท์ โดย นำการแสดงตัวอย่างในจัดแสดงภายในงานบุญพะหะหวัด และนำเอาผลิตภัณฑ์อันเป็นสิ่งที่แสดงออก ถึงเอกลักษณ์ของจังหวัดร้อยเอ็ด คือ ผ้าไหมลายสาเกต โดยผู้มาร่วมงานจะสวมใส่ผ้าไหมลายสาเกต

ภาพประกอบ 27 ขนมนจีน (ข้าวปุ้น) 1

อีกสิ่งหนึ่งที่ขาดไม่ได้ คือ ขนมนจีน (ข้าวปุ้น) ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของบุญพะหะหวัด ซึ่งในงานนั้นจะมีการแจกข้าวปุ้นฟรีตลอดงาน และขนมนจีนนี้เองจากเป็นก็ได้ยกระดับเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือน และมีการส่งเสริมจากทางภาครัฐและเอกชน นอกจากนี้มีการ ประชาสัมพันธ์ผ่านหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น คือ หนังสือพิมพ์นกพิราบขาว ผ่านการสนับสนุนจากทาง สมาคมหอการค้าจังหวัด

ภาพประกอบ 28 ขนมจีน (ข้าวปุ้น) 2

5.4 จัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ (ป้ายผ้า ติดตามถนนทุกสายในเขตเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด) แผ่นปลิวตามที่เห็นสมควร

ภาพประกอบ 29 ป้ายผ้าโฆษณางานบุญพะแหวด

สภาพปัญหาที่พบเห็นที่เกิดขึ้นในการประชาสัมพันธ์ประเพณีบุญสะเทวดานั้นก็คือ

1. การประชาสัมพันธ์ที่ยังไม่ทั่วถึง เพราะทางจังหวัดนั้นได้มีการแถลงข่าว

โดยการถ่ายทอดสดทางช่องทีวีไทย และมีโฆษณาประชาสัมพันธ์งานในช่องสาม ซึ่งการแถลงข่าว และการโฆษณานี้อาจยังไม่ทั่วถึงนอกจากนั้นแล้วยังได้มีการโพสต์ในเวปไซด์การท่องเที่ยวและการประชาสัมพันธ์จังหวัดร้อยเอ็ด แต่เทคโนโลยีเหล่านี้อาจจะยังไม่เข้าถึงกลุ่มบุคคลที่อยู่ในชั้นรากหญ้า ควรที่จะมีการประชาสัมพันธ์ทางด้านสถานีวิทยุด้วย เพราะวิทยุก็เป็นสื่อที่สามารถเข้าถึงกลุ่มคนได้ง่าย นอกจากนี้จะมีการประชาสัมพันธ์กับคลื่นวิทยุในพื้นที่ภายในจังหวัดแล้วนั้น ควรที่จะประชาสัมพันธ์กับคลื่นวิทยุจังหวัดใกล้เคียงด้วย เพราะจะสามารถดึงนักท่องเที่ยวต่างจังหวัดให้มาท่องเที่ยวงานบุญสะเทวดาได้อีกด้วย

2. ปัญหาการติดป้ายประชาสัมพันธ์ เราจะเห็นป้ายโฆษณาตามถนนสายสำคัญแต่สิ่งหนึ่งที่ต้องแก้ไขคือ บางป้ายนั้นขาดหรือมีการยึดกับเสาไฟฟ้าที่ไม่ดี ทำให้เกิดภาพที่ไม่น่ามอง ปัญหาเอกสารแจกในงานไม่เพียงพอ รวมไปถึงทั้งสูจิบัตรและแผ่นพับด้วย สิ่งนี้ก็เป็นสิ่งที่สำคัญที่จะเป็นการประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติได้รับทราบ และได้มาเที่ยวงานประเพณีบุญสะเทวดาจังหวัดร้อยเอ็ดในปีต่อไป

3. ปัญหาการติดตั้งป้ายประชาสัมพันธ์งานในบริเวณสำคัญๆต่างๆในจังหวัดมีน้อย และมีขนาดเล็กเกินไป ควรเพิ่มจำนวนและจุดที่สำคัญโดยที่เป็นบริเวณเส้นทางคมนาคมที่มีผ่าน เพื่อเพิ่มการประชาสัมพันธ์ให้คนทั้งในและต่างจังหวัดมาเที่ยวงานประเพณีบุญสะเทวดาจังหวัดร้อยเอ็ด

6. งบประมาณในการใช้จ่ายในงานบุญสะเทวดา

รายรับ-รายจ่ายเงินกองทุนบุญสะเทวดา (จากสรุปสาระการประมุขงานบุญสะเทวดา 3/2554,20 มีนาคม 2554) อีกส่วนหนึ่งที่เป็นส่วนสำคัญมากที่จะต้องมีการการควบคุม การกำกับ การติดตามผลคือเรื่อง รายรับ-รายจ่ายเงินกองทุนบุญสะเทวดา ตามที่จังหวัดร้อยเอ็ด ได้ดำเนินการจัดงานประเพณีบุญสะเทวดาในระหว่างวันที่ 4-6 มีนาคม 2554 ณ บริเวณสวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ โดยค่าใช้จ่ายในการจัดงานบางส่วนใช้จ่ายจากกองทุนบุญสะเทวดา และเงินที่รับบริจาคทุกประเภท นำเข้ากองทุนบุญสะเทวดาร้อยเอ็ด อาศัยระเบียบจังหวัดร้อยเอ็ด ว่าด้วยเงิน กองทุนบุญสะเทวดาร้อยเอ็ด พ.ศ.2553 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2546 ข้อ 13 จึงประกาศรายรับ-รายจ่ายเงินกองทุนบุญสะเทวดา ประจำปี 2554 ดังนี้

ในการจัดงานบุญสะเทวดานั้นในแต่ละปีแล้วนั้นก็จะมีรายรับได้มาจากหลายส่วนด้วยกันแต่ที่เห็นได้ชัดเจนนั้นก็คือเงินจากต้นกัณฑ์จอบกัณฑ์หลอนเพราะเงินจากส่วนนี้นั้นเกิดจากการทำบุญของคนทั้งจังหวัดซึ่งมีจิตศรัทธานำมาถวาย และอีกส่วนหนึ่งที่ได้มาจากการบริจาคของชาวจังหวัดร้อยเอ็ดนั้นก็คือเงินแห่งพระอุปคุต ซึ่งการแห่พระอุปคุตนั้นผู้ที่มีจิตศรัทธาจะมาทำบุญ

และอีกส่วนที่เห็นได้ชัดเจนคือ เงินพิธีทำบุญตักบาตร เงินผู้บริจาคเงินบริจาคฝ่ายพิธีสวดเสริมบารมี เงินค่าเช่าบูชาพระอุปคุต ซึ่งจะเห็นได้ชัดเจนจากแรงพลังศรัทธาของชาวจังหวัดร้อยเอ็ด รายได้อีกส่วนที่ได้จากการจัดงานบุญผะเหวดนั้นก็คือจัดงานพาแลงและสิทธิประโยชน์ต่างๆ เพราะในการจัดพาแลงนั้นจะมีการขายโตะเพื่อมานั่งรับประทานอาหารและร่วมชมแสง เสียง ซึ่งทางจังหวัดได้จัดขึ้น และได้มีการจัดจำหน่าย ส.ค.ส บุญผะเหวดปี 2554 เพื่อเป็นของที่ระลึกภายในงาน และในส่วนนี้ก็เป็นตัวทำเงินให้แก่จังหวัดได้มากทีเดียว นอกจากนี้ยังมีรายรับที่เกิดจากเงินบริจาคอื่นๆ จากหน่วยงานไม่ว่าจะเป็นคลังจังหวัด หรือ สลากกินแบ่งรัฐบาล และเงินที่ได้เป็นประจำทุกปีก็คือ ดอกเบี้ยเงินฝากของกองทุนบุญผะเหวด ซึ่งทางจังหวัดเองนั้นได้มีการจัดตั้งกองทุนเพื่อรักษาสิทธิประโยชน์ของปะเพณีบุญผะเหวด และในปีล่าสุดนั้น นี้รวมรายรับทั้งหมดเป็นจำนวนเงิน 2,974,791.84 บาท ซึ่งนับว่ามีรายรับสูงมากในการจัดงานบุญประเพณีนี้

ในขณะเดียวกันแล้วนั้นถ้ามีรายรับก็ต้องมีรายจ่ายแน่นอนในการจัดงาน ซึ่งในการจัดงานบุญผะเหวดนั้นมีค่าใช้จ่ายที่สำคัญคือค่าใช้จ่ายในการจัดงานบุญผะเหวดของกัณฑ์และฝ่ายต่างๆ เพราะในการจัดขบวนแห่ในแต่ละกัณฑ์นั้นต้องใช้ค่าใช้จ่ายจำนวนมากซึ่งทางจังหวัดเองนั้นได้มีการจัดสรรปันส่วนให้แก่แต่ละขบวนนั้นเป็นจำนวนเงินเท่าๆกัน เพื่อให้แต่ละขบวนนั้นได้นำงบประมาณที่ได้จากจังหวัดนั้นนำไปพัฒนารูปแบบขบวนเพื่อความยิ่งใหญ่ ตระการตา นำออกสู่สายตาประชาชนชาวจังหวัดร้อยเอ็ด นอกจากนี้ในปีนี้เป็นปีแรกที่มีการจัดโครงการศิลปินคืนถิ่น เป็นโครงการที่ได้นำศิลปิน ปรมาจารย์ชาวบ้านและบุคคลสำคัญในจังหวัดได้มีการนำมาให้ความรู้สู่สายตาสาธารณชน ในขณะเดียวกันแล้วนั้นการจัดตั้งโครงการก็ต้องมีการตั้งงบประมาณในการจัดตั้งเป็นแน่นอน และตลอดระยะเวลาการจัดงานนั้นมีหลากหลายกิจกรรมทั้งจังหวัดร้อยเอ็ดนั้นไม่ได้มีเพียงสื่อมวลชนที่มาเก็บและบันทึกภาพ แต่ทางจังหวัดนั้นก็ยังมีช่างถ่ายภาพส่วนกลางเพื่อนำออกสู่เว็บไซต์ประจำจังหวัดและในขณะเดียวกันก็มีการจัดสรรงบประมาณเพื่อจัดจ้างในส่วนนี้อีกด้วย ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นรายจ่ายทั้งสิ้น 2,155,970,00 บาท

สรุปรายรับรายจ่ายตลอดการจัดงานแล้วนั้นรายรับสูงกว่ารายจ่าย 818,821.84 บาท ซึ่งยอดเงินส่วนนี้จะถูกเก็บไว้ในบัญชีกองทุนบุญผะเหวด ธนาคารกรุงไทยจำกัดสาขาร้อยเอ็ด (เจตฎา อภัยแสน. 2553 : สัมภาษณ์)

สภาพปัญหาที่พบเห็นที่เกิดขึ้นในการจัดสรรงบประมาณในแต่ละปีนั้นคือ

1. ปัญหาในการชี้แจงรายรับรายจ่ายนั้นรวมไปถึงการเซ็นต่อเอกสารรับเงินนั้นยังเป็นผู้แทน ควรที่จะเป็นผู้รับผิดชอบในแต่ละฝ่ายโดยตรง เพื่อความสะดวกและง่ายในการตรวจสอบ ทำให้เกิดข้อผิดพลาดได้น้อย
2. ปัญหาจากที่ผู้วิจัยได้มีการสอบถามจากผู้รับผิดชอบในแต่ละขบวนแล้วนั้นเงินสนับสนุนจากทางจังหวัดมอบให้อาจจะยังไม่เพียงพอ ควรที่จะสรรหางบประมาณเพื่อนำมาสนับสนุน

การจัดขบวน เพราะในแต่ละปีนั้นทุกขบวนก็ต้องระดมทุนทั้งจากจังหวัดและหน่วยงานที่ได้รับการสนับสนุนเพื่อนำมาพัฒนาให้ยิ่งใหญ่ตระการตาขึ้นทุกปี นอกจากนี้จะเป็นที่น่าชมแล้วในแต่ละขบวน ยังเป็นการแสดงออกให้เห็นถึงพลังสามัคคีของแต่ละหน่วยงานที่รับผิดชอบกับกัณฑ์แต่ละกัณฑ์อีกด้วย

3. ปัญหาในการจัดสรรงบประมาณในการการเสนอโครงการในปีต่อไปนั้น ไม่มีงบประมาณที่จะมาสนับสนุน ดังนั้นในกองทุนบุญชะเหตุคนั้นควรที่จะมีกองทุนสำรองเพื่อที่จะเป็นงบประมาณสนับสนุนโครงการใหม่ๆในปีต่อไป (วิชิต จ้างงประโคน. 2553 : สัมภาษณ์)

7. ระยะเวลาในการจัดงาน

วันที่หนึ่งในตอนประมาณบ่ายสาม โมงพิธีอันเชิญพระอุปคุตพระราชทานแห่รอบเมือง จากสระชัยมงคล วัดบึงพระลานชัยไป ตาม เส้นทางกำหนด และกลับเข้าสู่บริเวณสวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ร้อยเอ็ด เกาะกลางบึงพลาญชัย หลังจากนั้นตัวแทนผู้ว่าราชการจังหวัดถวายสักการะพระบรมราชานุสาวรีย์ รัชกาลที่ 6 ในตอนเย็นเวลาประมาณหนึ่งทุ่มประธานในพิธีเปิดงานงานพวง แสง การแสดงแสงเสียงในเรื่องเวสสันดรชาดก

ภาพประกอบ 30 ขบวนแห่พระอุปคุต

วันที่สองขบวนแห่ทุกขบวน พร้อมกัน ณ จุดเริ่มต้น โดยมีจำนวนทั้งหมด 15 ขบวน 13 กัณฑ์ จุดเริ่มต้นจากวัดกลางมิ่งเมืองผ่านสี่แยกหน้าธนาคารกสิกรไทยประกอบด้วย ขบวนกัณฑ์ต่างๆ ดังนี้ 1.ขบวนเฉลิมพระเกียรติ 2.ขบวนนำ 3.ขบวนกัณฑ์ที่ 1 กัณฑ์ทศพร 4.ขบวนกัณฑ์ที่ 2 กัณฑ์หิมพานต์ 5.ขบวนกัณฑ์ที่ 3 กัณฑ์ทานกัณฑ์ 6.ขบวนกัณฑ์ที่ 4 กัณฑ์วนปเวศน์ 7. ขบวนกัณฑ์ที่ 5 กัณฑ์ชูชก 8.ขบวนกัณฑ์ที่ 6 กัณฑ์จุลพน จุดเริ่มต้นจากโรงเรียน

สตรีศึกษา (ถนนสุริยเดชบำรุง) ประกอบไปด้วยกัณฑ์ต่างๆดังนี้ 1. ขบวนกัณฑ์ที่ 7 กัณฑ์มหาพน
2. ขบวนกัณฑ์ที่ 8 กัณฑ์กุมาร 3.ขบวนกัณฑ์ที่ 9 กัณฑ์มัทรี 4.ขบวนกัณฑ์ที่ 10 กัณฑ์สักบรรพ
5. ขบวนกัณฑ์ที่ 11 กัณฑ์มหาราช 6. ขบวนกัณฑ์ที่ 12 กัณฑ์ลักษณตรี 7. ขบวนกัณฑ์ที่ 13
กัณฑ์นครกัณฑ์

ในเวลาประมาณ 10.00 น ได้มีการ เริ่มบริการขนมจีน (ข้าวปุ้น) ฟรี (ตลอดงาน)
ซึ่งจะมีการจัดซุ้มบริการโดยเป็นหน่วยงานต่างๆจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน เมื่อ
ประธานเดินทางถึงบริเวณพิธีเปิดงาน ผู้ว่าราชการจังหวัดร้อยเอ็ดกล่าวรายงาน เปิดงานประธาน
มอบโล่ผู้ให้การสนับสนุน ประธานแจก สัตตสค มหาทานประธานลั่นฆ้องชัย จากนั้นขบวนแห่ทั้ง
15 ขบวนเริ่มเคลื่อนเข้าสู่บริเวณงานและการแสดงประกอบ ผ่านหน้าปะรำพิธีเปิดงาน

ในเวลาประมาณ 17.00 น. พิธีทักษิณานุประทาน พิธีเจริญพระพุทธมนต์เย็น
เทศน์มาลัยหมื่นมาลัยแสน และย้ายไปเวทีเกาะกลางบึงพลาญชัยได้มีการการแสดงศิลปพื้นถิ่น
บ้านเฮาเอาบุญพะแห่ร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ดนั้นได้มีผู้เชี่ยวชาญและมีปราชญ์ทางด้าน
ศิลปวัฒนธรรมหลายด้าน ในโอกาสนี้จึงได้มีการนำเอาเอกลักษณ์อันเป็นที่น่าชื่นชมและยกย่อง
เพื่อให้เยาวชนได้ตระหนักและรักษาให้คงไว้สืบไป ต่อด้วยการแสดงแสงเสียงในเรื่องเวสสันดร
ชาดก

ภาพประกอบ 31 ขบวนแห่ 15 ขบวน 13 กัณฑ์

วันที่สามในเวลาเช้าครู่ประมาณตีห้ามีการแห่ข้าวพันก้อน หลังจากนั้นพระสงฆ์
เทศน์สังกาดในเวลาประมาณเวลา 06.30 น. มีการทำบุญตักบาตรข้าวสาร อาหารแห้ง พระสงฆ์
101 รูป และในเวลาประมาณ 8.00 น. เทศน์คาถาพัน เทศน์มหาชาติ แห่กัณฑ์จอบกัณฑ์หลอนซึ่ง

ช่วงเวลาในการแก้กัณฑ์หลอนนั้นจะเลื่อนเวลาไปจนกว่าการถวายกัณฑ์จอบกัณฑ์หลอนจนกว่าจะเสร็จสิ้นซึ่งบางปีนั้นมีการถวายกัณฑ์จอบกัณฑ์หลอนไปจนถึงประมาณสามทุ่ม ซึ่งสิ่งนี้เองเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงพลังศรัทธาที่แสดงออกให้เห็นถึงพลังมวลชนของชาวจังหวัดร้อยเอ็ด ที่ได้ร่วมใจกันนำกัณฑ์จอบกัณฑ์หลอนมาถวายพระ เมื่อสิ้นสุดการถวายกัณฑ์จอบกัณฑ์หลอน ก็จะเป็นพิธีการอันท้ายสุดคือพิธีอันเชิญพระอุปคุตพระราชทานกลับวัดบึงพระลานชัย (พระเทพบัณฑิต. 2552 : สัมภาษณ์)

ภาพประกอบ 32 -ขบวนแห่ต้นกัณฑ์จอบกัณฑ์หลอน

สภาพปัญหาที่พบเห็นที่เกิดขึ้นในระยะเวลาในการจัดงาน คือ

1. ในเวลาการจัดงานของประเพณีบุญชะแหวดนั้นได้เลือกเอาในเสาร์อาทิตย์แรกของเดือนมีนาคมของทุกปีในการจัดงาน ซึ่งระยะเวลาในการจัดงานนั้นจะใช้เวลาศุกร์ เสาร์ อาทิตย์ ซึ่งในแต่ละวันนั้นก็จะมีกิจกรรมแตกต่างกัน แต่สภาพปัญหาที่พบเห็นในการใช้ระยะเวลาในการจัดงานนั้นพบเห็นได้น้อยมาก หากแต่เพียงแต่ที่ผู้วิจัยได้ศึกษาสรุประเบียบวาระการประชุมในแต่ละปี หากมีเหตุจำเป็นนั้นเกิดขึ้นที่ไม่สามารถจัดงานได้ก็จะมีการประชุมของทางจังหวัดเลื่อนวันจัดงานออกไปเพื่อสะดวกต่อการจัดงาน
2. ปัญหาอีกอย่างที่สำคัญที่สุดคือหากเป็นไปได้นั้นทุกกิจกรรมในงานควรเลื่อนให้เป็นเวลาที่ประชาชนชาวจังหวัดร้อยเอ็ดนั้นสามารถออกมาร่วมกิจกรรมนั้นได้อย่างสะดวก ไม่ควรจัดกิจกรรมเข้ากันไป เพราะจะทำให้คนที่มาร่วมร่วมงานนั้นมีจำนวนน้อย หากจะเพิ่มจำนวน

ผู้ร่วมงานและนักท่องเที่ยวนั้นควรเปลี่ยนเวลาเล็กน้อยเพื่อความสะดวก (พระครูวีระธรรมภรณ์.
2552 : สัมภาษณ์)

8. การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

ประเพณีบุญพะเหวดนี้เป็นประเพณีประจำจังหวัดร้อยเอ็ดซึ่งเป็นที่แน่นอนว่าการที่ประเพณีนี้จะก่อเกิดได้นั้นย่อมต้องได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชนทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นทั้งฆราวาสหรือพระสงฆ์ เพราะพระสงฆ์ในชุมชนนั้นจะเป็นผู้ชี้แนะแนวทางในการดำเนินงานแก่ฆราวาสในทางด้านพิธีกรรม นอกจากนี้ที่อีกภาคส่วนที่ขาดไม่ได้ คือ การสนับสนุนจากภาครัฐและภาคเอกชน ซึ่งการร่วมมือกันนั้นจะมารวมแยกย่อยออกเป็นฝ่ายต่างๆ ได้ดังนี้

8.1 พิธีแห่พระอุปัชฌาย์เป็นสัญญาณเริ่มต้นของประเพณีบุญพะเหวด

การนิมนต์พระอุปัชฌาย์นั้น ตอนเช้ามีคของวันโฮม ประมาณสี่หรือห้านาฬิกา มีพิธีนิมนต์พระอุปัชฌาย์โดยก่อนเริ่มพิธีการ มีการนำก้อนหินขนาดโตพอสมควร 3 ก้อน ไปวางไว้ในวงน้ำ หรือถ้าไม่มีวงน้ำ อาจเป็นที่ใดที่หนึ่งก็ได้ ซึ่งอยู่ไม่ห่างจากวัด ที่จัดงานทำบุญพะเหวดเท่าใดนัก พอถึงกำหนดเวลา ก็มีการแห่พานดอกไม้รูปเทียน ชันห้าชันแปด (พานเทียนและดอกไม้อย่างละห้าคู่และแปดคู่) ไปยังสถานที่ก้อนหิน วางอยู่ ซึ่งสมมติว่า เป็นพระอุปัชฌาย์ พอไปถึงที่ดังกล่าว จะมีผู้ไปหยิบก้อนหินชูขึ้น และถามว่า เป็นพระอุปัชฌาย์หรือไม่ สองก้อนแรกจะได้รับคำตอบว่า “ไม่ใช่” พอถึง ก้อนที่สามจึงจะตอบรับว่า “ใช่” จึงมีการกล่าวคำอาราธนาพระอุปัชฌาย์ แล้วอัญเชิญ ก้อนหินก้อนที่สาม ซึ่งสมมติว่า เป็นพระอุปัชฌาย์ ใส่พานหรือถาด และจะมีจัดประทัด หรือยิงปืนแล้วแห่แห่นพระอุปัชฌาย์พร้อมตีฆ้องตีกลอง และเป่าแคน อย่างครึกครื้น เข้ามายังวัด แล้วจึงนำมาประดิษฐานไว้ที่หอพระอุปัชฌาย์ ข้างศาลาโรงธรรม ซึ่งเตรียมไว้แล้ว พอแห่พระอุปัชฌาย์เข้ามาประดิษฐานไว้เรียบร้อยแล้ว ต่อจากนั้น จะตีฆ้อง และกลองพร้อมเครื่องดนตรี แห่แห่นพ็อนรำรอบๆ วัด และตามละแวก หมู่บ้าน พระอุปัชฌาย์นั้นจะเป็นพระพุทธรูปอันศักดิ์สิทธิ์อันเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจซึ่งประดิษฐาน ณ สระชัยมงคล วัดบึงพระลานชัย โดยขบวนแห่นั้นจะแห่ไปตามถนนสายสำคัญของจังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งนำโดยผู้ว่าราชการจังหวัด คือ นายสมศักดิ์ ขำทวีพรหม ซึ่งในขบวนแห่นั้นจะประกอบไปด้วยนักเรียนนักศึกษาโรงเรียนต่างๆ เข้าร่วมขบวนเพื่อเชิญชวนให้พ่อแม่พี่น้องชาวจังหวัดมาร่วมงานบุญประเพณีประจำจังหวัด เป็นการแสดงให้เห็นถึงพลังของเยาวชนที่ได้ออกมาสร้างสรรค์สิ่งที่ดีเพื่อแสดงถึงการมีส่วนร่วมของนักเรียนนักศึกษาภายในจังหวัด และเป็นการประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวในงานในวันเดียวกันนี้

8.2 ในวันที่สองจะมีการจัดขบวนแห่ทั้ง 13 กัณฑ์โดยเป็นการจำลองเรื่องราวของพระเวสสันดรชาดกโดยเป็นความร่วมมือของประชาชนทั้งจังหวัด โดยก่อนการจัดงานจะมีการประชุมแบ่งหน้าที่ เพื่อจำแนกหน่วยงานจัดจัดประเภทของหน่วยงานกับการทำงานร่วมกันเพื่อรับผิดชอบขบวนในแต่ละกัณฑ์ โดยจำร่วมกันทำขบวนเพื่อนมาแห่ภายใต้เนื้อเรื่องในแต่ละกัณฑ์

ซึ่งความร่วมมือของส่วนราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถานศึกษาทุกแห่งและพ่อค้า ประชาชน และวัดทุกวัดในพื้นที่ที่ได้รับมอบหมาย สิ่งนี้คือสิ่งที่แสดงออกให้เห็นถึงความร่วมมือ ของคนแต่ละชุมชนซึ่งเป็นการแสดงออกถึงความสามัคคีของคนในชุมชน

8.3 จะมีการจัดตั้งศูนย์บริการแจกข้าวปุ้นฟรีตลอดทั้งวัน โดยเป็นความร่วมมือ ของหน่วยงานต่างๆไม่ว่าจะเป็นทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ซึ่งในการแจกนี้ถือเป็นการบริจาคทานตาม ความเชื่อและความศรัทธาในประเพณีบุญพระเวส ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความร่วมมือของกลุ่มและ หน่วยงานของผู้มีส่วนร่วมของคนในสังคม การบริการข้าวปุ้น (ขนมจีน) ณ บริเวณงาน หลังศาลา จตุรมุข สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ร้อยเอ็ด มีการจำหน่ายแจกบริการให้ประชาชนที่มาเที่ยว งานได้รับประทานข้าวปุ้น ที่สะอาด รสชาติอร่อย และมีการแข่งขันชิงแชมป์ ชิงเงินรางวัลกว่าหมื่น บาทการนำต้นกัณฑ์จอบกัณฑ์หลอนมาถวายนับเป็นปัจจัยสำคัญอันเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความ ร่วมมือของประชาชนในแต่ละชุมชน ซึ่งการนำต้นกัณฑ์จอบกัณฑ์มาถวายนั้นจะเป็นการร่วมกลุ่มแต่ ละกลุ่มเช่น แต่ละชุมชน แต่ละคุ้มวัด หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาพเอกชน กลุ่มอิสระ หรือแม่ ฮ่องทั้งกลุ่มพ่อค้าประชาชนในตลาด ซึ่งเป็นการนำให้เห็นถึงพลังศรัทธาของคนในจังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อนำมาร่วมบุญอันยิ่งใหญ่

8.4 การนำต้นกัณฑ์จอบกัณฑ์หลอนมาถวาย "แห่กัณฑ์หลอน"คำ “หลอน” เป็นภาษาถิ่นไทยอีสาน แปลว่า “แอบมาหา หรือลักลอบไปหา โดยไม่บอกกล่าวล่วงหน้า” กัณฑ์หลอน คือกัณฑ์เทศน์พิเศษนอกเหนือจากกัณฑ์เทศน์ใน "บุญพระเวส" ซึ่งมีเพียง 13 กัณฑ์ และแต่ละกัณฑ์จะมีเจ้าภาพเป็นเจ้าของกัณฑ์นั้นๆ อยู่แล้ว กัณฑ์หลอน จึงเป็นกัณฑ์เทศน์ที่ไม่ได้ จองไว้ก่อน แต่จะเป็นกัณฑ์เทศน์ที่ชาวบ้านแต่ละคุ้มร่วมกันจัดขึ้นในวันที่มีการเทศน์พระเวสนั้นเอง โดยผู้มีศรัทธาจะตั้งกัณฑ์หลอนไว้ที่บ้านของตนแล้วบอกกล่าวพี่น้องที่มีบ้าน เรือนอยู่ในคุ้มนั้นๆ จัดหาปัจจัยไทยทานต่างๆ เท่าที่มีจิตศรัทธาหาได้ ซึ่งส่วนมากจะใช้กระบุงหรือกระจาดไม้ไผ่ หรืออาจจะเป็นถังน้ำพลาสติก ใส่ข้าวสารลงไปประมาณครึ่งถึง แล้วหาดันกล้วยขนาดสูงประมาณ 1 เมตรตั้งไว้กลางกระบุง กระจาด หรือถังน้ำนั้น แล้วนำเงินชนิดต่างๆ เช่นใบละ 10,20,50,100,500 หรือ 1,000 บาท ฝักกล้วยไม้ไผ่ แล้วนำไปเสียบไว้ที่ลำต้นของต้นกล้วย ส่วนที่โคนต้นกล้วยนั้น นอกจากข้าวสารแล้วอาจื่อนำปัจจัยอื่นๆ เช่น รูปเทียน ผงซักฟอก มะพร้าวอ่อน กล้วยสุก ยาสามัญประจำบ้าน ฯลฯ ใส่ไว้เป็นเครื่องไทยทาน เมื่อได้เวลานัดหมาย คณะผู้มีศรัทธาจะพากัน แห่กัณฑ์หลอนจากที่ตั้งโดยมีกลองยาว แคน ฉิ่ง ฉาบ ฯลฯ นำขบวน ผู้มีศรัทธาบางคนก็จะพากัน เพื่อนรำไปตามจังหวะเสียงกลองอย่างสนุกสนานพอถึงวัด จะแห่รอบศาลาโรงธรรมโดยเวียนขวา 3 รอบ แล้วนำกัณฑ์หลอนขึ้นบนศาลาถวายแด่ภิกษุรูปที่กำลังเทศน์อยู่ขณะนั้นกัณฑ์หลอน สามารถ นำไปทอดได้ตลอดทั้งวันขณะที่มีการเทศน์มหาชาติ ซึ่งอาจจะถึงมีดคำก็ได้ และอาจจะมีกัณฑ์ หลอนจากหมู่บ้านอื่นแห่มาสมทบอีกก็ได้โดยไม่จำกัดจำนวน ถือเป็นการสร้างความสามัคคีของคน

ระหว่างหมู่บ้าน ที่อยู่ใกล้เคียงกัน "กัณฑ์จอบ"เจ้าศรัทธาทำกัณฑ์จอบจะไปดูที่วัดก่อน หากพระองค์ใดที่เป็นที่คู่เคียงและเป็นทีเคารพของเจ้าภาพกัณฑ์จอบนั้น ก็จะแห่กัณฑ์นั้นเข้าวัดให้ตรงกับเวลาที่พระภิกษุสงฆ์ องค์ที่ตนชอบพอและเคารพนั้นกำลังเทศน์ กิริยาเช่นนี้เรียก กัณฑ์จอบ นับเป็นปัจจัยสำคัญอันเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความร่วมมือของประชาชนในแต่ละชุมชน ซึ่งการนำคัณฑ์จอบกัณฑ์มาถวายนั้นจะเป็นการร่วมกลุ่มแต่ละกลุ่มเช่น แต่ละชุมชน แต่ละคุ้มวัด หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาพเอกชน กลุ่มอิสระ หรือแม้กระทั่งกลุ่มพ่อค้าประชาชนในตลาด ซึ่งเป็นการนำให้เห็นถึงพลังศรัทธาของคนในจังหวัดร้อยเอ็ดเพื่อนำมาร่วมบุญอันยิ่งใหญ่

8.5 กิจกรรมทุกกิจกรรมที่ทางจังหวัดได้มีการจัดขึ้นนั้นเป็นเป็นเวลาสามวันคือ เวลากำหนดการจัดงานประเพณีบุญผะเหวดนี้ จากวันแรกจนถึงวันสุดท้ายนั้นการทำงานจะสำเร็จไปด้วยดีนั้นก็มิใช่เพียงแต่การทำงานของทางจังหวัดเพียงเท่านั้น แต่เป็นความร่วมมือของคนทั้งจังหวัดที่ได้ร่วมมือร่วมใจกันทำงานอันส่งผลอันก่อให้เกิดงานนั้นนำไปสู่ความสำเร็จเรียบร้อยนับเป็นแรงพลังศรัทธาผนวกกับความร่วมมือของคนในชุมชน และทั่วทั้งจังหวัดที่หลั่งไหลมาร่วมงานบุญประเพณีในครั้งนี้

สภาพปัญหาที่พบเห็นที่เกิดขึ้นในการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนคือ

1. ปัญหาการจราจรในในทุกเส้นทางที่มีการใช้ถนน และบริเวณจัดงานในการประชุมการจัดงานทุกครั้งควรมีการแจ้งในที่ประชุมเพื่อให้มีการประสานงานกับฝ่ายตำรวจจราจร เพื่อคอยอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ขับขี่และผู้ใช้ถนนในทุกเส้นทางเพื่อไม่ก่อให้เกิดปัญหาการจราจรติดขัด
2. ปัญหาขยะที่เคลื่อนกลาดบริเวณ โดยเฉพาะบริเวณที่มีการบริการขนมเงินจะเป็นจุดที่พบเห็นว่าเป็นจุดสกปรกมากที่สุด เนื่องจากถังขยะในบริเวณงานนั้นไม่เพียงพอ ทางจังหวัดต้องมีการประสานงานกลับเทศบาลในการจัดเตรียมและจัดหาถังขยะเพื่อให้เพียงพอ และอาจมีการมารับขยะที่เต็มแล้ว โดยจัดเลาเก็บขยะในบริเวณที่จัดงานด้วย
3. ปัญหาของการกำหนดจุดแยกขบวน เนื่องจากประเพณีบุญผะเหวดนั้นเป็นประเพณีประจำจังหวัดร้อยเอ็ดประชาชนในจังหวัดที่มารอชมขบวนแห่กันก็มีจำนวนมาก หากเพียงมารับชมบริเวณประราพีธีนั้นไม่เพียงพอ ทำให้คนล้นไปจนถึงแพลตฟอร์ม แต่ทว่าขบวนนั้นไม่เดินไปจนสุดบริเวณที่แยกขบวนคือ บริเวณวัดบึงพระลานชัยก็แยกย้ายแล้ว ทำให้คนที่รอรับชมบริเวณแพลตฟอร์มนั้นเสียความรู้สึก ทางจังหวัดเองนั้นควรชี้แจงและปรับปรุงแก้ไข
4. อีกหนึ่งปัญหาที่ควรเร่งแก้ไขคือ การดื่มสุราและสิ่งมึนเมาในวันแห่กัณฑ์จอบกัณฑ์หลอน เพราะอาจเป็นงานบุญประเพณีแต่ในเมื่อดื่มแล้วนั้นอาจจะขาดสติทั้งในการขับขี่รถและบางครั้งอาจก่อเหตุทะเลาะวิวาทกันได้ ควรมีการณรงค์ให้เป็นวันปลอดเหล้าในเทศกาลงานประเพณีนี้

9. การควบคุม / การกำกับ / การติดตามผล

ในประเพณีบุญพระเวดนี้ สิ่ง que ทุกหน่วยทุกส่วยหน่วยรับผิดชอบจะนำขบวนแห่เจ้ามาร่วมเป็นประจำทุกปี แต่หากไม่มีสิ่งที่เป็นกฎเกณฑ์หรือสิ่งชี้แนะให้ทุกขบวนดำเนินไปในทิศทางเดียวกันแล้วนั้นอาจทำให้ความพร้อมเพรียงและความสมบูรณ์นั้นเป็นไปได้ยาก ในทุกๆปีนั้นทางจังหวัดจึงมีการประชุมในการจัดขบวนแห่และการพัฒนาเจ้าภาพกัณฑ์เพื่อให้ทุกขบวนที่มาเข้าร่วมนั้นมีแนวทางไปในทิศทางเดียวกัน

จากที่คณะกรรมการการจัดงานประเพณีบุญพระเวดจังหวัดร้อยเอ็ด ฝ่ายจัดขบวนแห่พัฒนารูปแบบและเจ้าภาพกัณฑ์ โดยมติที่ประชุมได้ร่วมพิจารณาในการกำหนดรูปแบบของการจัดขบวนแห่ทั้ง 15 ขบวน การกำหนดเส้นทางขบวนแห่ จุดที่ตั้งขบวน ตลอดจนการพิจารณาการแต่งกายของตัวละครในที่สำคัญในแต่ละกัณฑ์ให้มีความเหมาะสม แปลกใหม่ เพื่อเป็นการดึงดูดความสนใจของผู้ร่วมงานและชมขบวนแห่ ซึ่งที่ประชุมได้ร่วมกันพิจารณาเพื่อหาความเหมาะสมหลากหลายรูปแบบ และที่ประชุมได้มติเห็นชอบ ดังนี้

1. การแสดงแต่ละขบวนให้แสดงเพียงจุดเดียว หน้าที่ประจำพิธีประธานเท่านั้น (จากเดิมการแสดงทำการแสดง 3 จุด)
2. การแสดงจะไม่แสดงจะไม่แสดงทุกขบวนจะให้แสดงเฉพาะขบวนที่มีบทบาทจะต้องหยุดแสดง เช่น ขบวนของทานกัณฑ์ นครกัณฑ์ หรือขบวนที่มีความจำเป็นจะทำการแสดงให้ประชาชนได้ชม ซึ่งจะต้องผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการฝ่ายจัดขบวนแห่ พัฒนารูปแบบอีกครั้ง ส่วนขบวนอื่นๆให้ทำการแสดงเคลื่อนไปเรื่อยๆ
3. การกำหนดเวลาของขบวนที่จะแสดง จะพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งจะต้องทราบว่าจะมีขบวนที่จะแสดงกี่ขบวนเสียก่อน
4. มอบหมายให้ฝ่ายพิธีกรจัดทำบทบรรยายให้กับทุกขบวน โดยฝ่ายพิธีกรจะประสานงานกับผู้รับผิดชอบของแต่ละขบวนเพื่อจัดทำบทบรรยายให้สอดคล้องกับการแสดงแต่ละขบวน
5. กำหนดเส้นทางเดินของขบวนให้ขบวนทุกขบวนเดินเข้าสู่บริเวณงาน โดยผ่านประตูสาเกตุซึ่งจะแบ่งขบวนเป็นสองส่วนดังนี้
  - 5.1 จุดเริ่มต้นจากวัดกลางมิ่งเมืองผ่านสี่แยกหน้าธนาคารกสิกรไทย ประกอบด้วยขบวนกัณฑ์ต่างๆ ดังนี้
    - 5.1.1 ขบวนเฉลิมพระเกียรติ โดยมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
    - 5.1.2 ขบวนนำ โดยวิทยาลัยนาฏศิลป์
    - 5.1.3 ขบวนกัณฑ์ที่ 1 กัณฑ์ทศพร โดยโรงเรียนพลาญชัยพิทยาคม
    - 5.1.4 ขบวนกัณฑ์ที่ 2 กัณฑ์หิมพานต์ โดยสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด

- 5.1.5 ขบวนกัณฑ์ที่ 3 กัณฑ์ทานกัณฑ์ โดยโรงเรียนขัติยะวงษา
- 5.1.6 ขบวนกัณฑ์ที่ 4 กัณฑ์วนปเวศน์ โดยวิทยาลัยอาชีวศึกษาร้อยเอ็ด
- 5.1.7 ขบวนกัณฑ์ที่ 5 กัณฑ์ชุก โดยโรงเรียนจตุรพักตรพิมาน

รัชดาภิเษก

- 5.1.8 ขบวนกัณฑ์ที่ 6 กัณฑ์จุลพน โดยโรงเรียนพนมไพรวิทยาคาร
- 5.2 จุดเริ่มต้นจากโรงเรียนสตรีศึกษา (ถนนสุริยเดชบำรุง) ประกอบไปด้วย

กัณฑ์ต่างๆดังนี้

- 5.2.1 ขบวนกัณฑ์ที่ 7 กัณฑ์มหาพน โดยอำเภอโพนทอง
- 5.2.2 ขบวนกัณฑ์ที่ 8 กัณฑ์กุมาร โดยโรงเรียนอนุบาลร้อยเอ็ด
- 5.2.3 ขบวนกัณฑ์ที่ 9 กัณฑ์มัทรี โดยโรงเรียนธวัชบุรีวิทยาคม
- 5.2.4 ขบวนกัณฑ์ที่ 10 กัณฑ์สักรรพ โดยโรงเรียนร้อยเอ็ดวิทยาลัย
- 5.2.5 ขบวนกัณฑ์ที่ 11 กัณฑ์มหาธา โดยอำเภอสุวรรณภูมิ
- 5.2.6 ขบวนกัณฑ์ที่ 12 กัณฑ์กษัตริย์ โรงเรียนปทุมรัตต์พิทยาคม
- 5.2.7 ขบวนกัณฑ์ที่ 13 กัณฑ์นครกัณฑ์ โรงเรียนสตรีศึกษา

6. การปล่อยขบวน

ให้ปล่อยขบวนให้สลับกัน(จากขบวนที่1ด้านซ้ายมาขบวนที่2ด้านขวาโดยการสลับกันไปเรื่อยๆ จากขบวนที่1-15)

7. การแต่งกายของตัวละครที่สำคัญ

ที่ประชุมร่วมกันพิจารณา รูปแบบการแต่งกายของตัวละคร ที่สำคัญของกัณฑ์ต่างๆ โดยวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด เป็นผู้นำเสนอ และได้นำภาพถ่ายของตัวละครให้กับที่ประชุมร่วมกันพิจารณา ถึงความสวยงามตลอดทั้งความเหมาะสม เพื่อนเป็นการปรับปรุงรูปแบบการแสดงของตัวละคร ให้มีความแปลกใหม่เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้ชม โดยที่ประชุมได้มีมติเห็นชอบตามที่วิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ดนำเสนอ ดังนี้

1. การแต่งกายของพระเวสสันดร และพระนางมัทรี ตลอดทั้งตัวละครสำคัญ ที่อยู่ภาคในเมือง ให้แต่งตามแบบที่ 2 เป็นแบบไท่ โดยใช้ผ้าพื้นบ้านที่เป็นวัสดุไม่แพงมากนัก
2. การแต่งกายของพระเวสสันดร และนางมัทรี ตลอดทั้งตัวละครสำคัญที่อยู่ภาคในป่า ให้แต่งตามบทการแสดง โดยให้ปรับรูปแบบไปตามความเหมาะสม
3. ตัวละครที่แสดงเป็นพราหมณ์ ให้แต่งขาวโดยให้ปรับรูปแบบไปตามความเหมาะสมของแต่ละกัณฑ์

4. การแสดงของตัวละครอื่นๆ ให้เป็นไปตามไปตมท้องเรื่องโดยให้พิจารณาถึงความเหมาะสมในการปรับรูปแบบการแสดง ตลอดทั้งการแต่งกายของตัวละครประกอบอื่นๆ

8. กิจกรรมตามที่ทางจังหวัดได้พิจารณากิจกรรมต่างๆ ที่จัดในงานประเพณีบุญพะเหวด ให้คงกิจกรรมกับปีที่ผ่านมา ดังนี้

8.1 พิธีเทศมหาชาติ ประเพณีการเทศน์มหาชาติจัดเป็นการทำ บุญที่สำคัญและมีความหมายมากที่สุดในประเทศไทยเนื่องจากเป็นประเพณีของพุทธ ศาสนิกชนชาวไทยที่ทำสืบเนื่องมาแต่โบราณจนถึงปัจจุบันเพราะความเชื่อว่าถ้า ผู้ใดได้ฟังเทศน์มหาชาติแล้วจะได้กุศลแรง และหากใครตั้งใจฟังให้จบในวันเดียวจะได้เกิดร่วมและพบพระศรีอริยเมตตรัย โพธิสัตว์ซึ่งจะมาตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต

8.2 พิธีแห่พระอุปคุต การนิมนต์พระอุปคุตนั้น ตอนเช้ามีคของวันโสมประมาณสี่หรือห้านาฬิกา มีพิธีนิมนต์พระอุปคุต โดยก่อนเริ่มพิธีการ มีการนำก้อนหินขนาดโตพอสมควร 3 ก้อน ไปวางไว้ในวังน้ำ หรือถ้าไม่มีวังน้ำ อาจเป็นที่ใดที่หนึ่งก็ได้ ซึ่งอยู่ไม่ห่างจากวัด ที่จัดงานทำบุญพะเหวดเท่าใดนัก พอถึงกำหนดเวลา ก็มีการแห่พานดอกไม้รูปเทียน ชั้นห้าชั้นแปด (พานเทียนและดอกไม้อย่างละห้าคู่และแปดคู่) ไปยังสถานที่ก้อนหิน วางอยู่ ซึ่งสมมติว่า เป็นพระอุปคุต พอไปถึงที่ตั้งกล่าว จะมีผู้ไปหยิบก้อนหินชูขึ้น และถามว่า เป็นพระอุปคุตหรือไม่ สองก้อนแรกจะได้รับคำตอบว่า "ไม่ใช่" พอถึง ก้อนที่สามจึงจะตอบรับว่า "ใช่" จึงมีการกล่าวคำอาราธนาพระอุปคุต แล้วอัญเชิญ ก้อนหินก้อนที่สาม ซึ่งสมมติว่า เป็นพระอุปคุต ใส่พานหรือถาดและจะมีจัดประทัด หรือยิงปืน แล้วแห่แห่นพระอุปคุตพร้อมตีฆ้องตีกลอง และเป่าแคน อย่างครึกครื้น เข้ามายังวัด แล้วจึงนำมาประดิษฐานไว้ที่หอพระอุปคุต ข้างศาลาโรงธรรม ซึ่งเตรียมไว้แล้ว พอแห่พระอุปคุตเข้ามาประดิษฐานไว้เรียบร้อยแล้ว ต่อจากนั้น จะตีฆ้อง และกลองพร้อมเครื่องดนตรี แห่แห่นพ้อนรำรอบ ๆ วัด และตามละแวก หมู่บ้าน

8.3 พิธีแห่ข้าวพันก้อน ตอนเช้ามีคเวลาประมาณสี่ 4.00 น.ชาวบ้านคนแต่ละคนก็จะนำข้าวเหนียวปั้นก้อนเล็ก ๆ ขนาดเท่าหัวแม่มือหรือขนาดเท่านิ้วก้อยจำนวน 1,000 ก้อน ซึ่งเท่ากับหนึ่งพันพระคาถา ในเรื่องราวของพระเวสสันดรชาดก ใส่ถาดจากบ้านเรือนของคนออกแห่จากหมู่บ้านเข้ามายังศาลาโรงธรรมจัดขบวนแห่ข้าวรอบบริเวณธรรมาสน์ที่พระเทศน์ โดยขบวนแห่ประกอบด้วย กลองยาว แคน ฉิ่ง ฉาบ ฯลฯ นำขบวน ผู้มีศรัทธานำขบวน ผู้มีศรัทธาบางคนจะพากันพ้อนรำไปตามจังหวะเสียงกลองอย่างสนุกสนาน เวียนรอบศาลาโรงธรรม 3 รอบ แล้วจึงนำข้าวพันก้อนเหล่านั้นไปใส่ไว้ในกรวยไม้ไผ่ ที่หลักธงไชยทั้ง 8 ทิศ แล้วใส่ไว้ในตะกร้าที่วางอยู่บนศาลาตามจุดที่มี พุงไซ และเสดกะสักเมื่อแห่ข้าวพันก้อนเสร็จก็จะมีการเทศน์สังกาศ คือการเทศน์บอกปีศักราช เมื่อจบสังกาศก็จะหยุดพักให้ญาติโยมกลับไปบ้านของตน นำข้าวปลาอาหารมาใส่

บาตรจันทน์ หลังจากพระฉันทจันทน์เสร็จแล้วจึงเริ่มเทศน์พระเวศ โดยเริ่มจากกัณฑ์ทศพร ไปจนถึง นครกัณฑ์ร่วมสิบสามกัณฑ์ ซึ่งจะใช้เวลาตลอดทั้งวันจนถึงค่ำ และมีความเชื่อกันว่าหากใครฟัง เทศน์เรื่องพระเวศสังครจบ ผู้นั้นจะได้รับอานิสงส์มาก

8.4 พิธีเจริญพระพุทธมนต์(ทักษิณานุประทาน) การเจริญพระพุทธมนต์ เป็น พิธีกรรมฝ่ายสงฆ์พึงปฏิบัติโดยเฉพาะในงานมงคลต่าง ๆ ได้แก่ พระสงฆ์ตามจำนวนนิยมของพิธี ร่วมกันสาธยายมนต์ จากคาถาพุทธภาษิตบ้าง จากพระสูตรบ้าง จากมนต์ของเกจิอาจารย์ เป็นธรรม คติบ้าง ตามที่พระโบราณจารย์กำหนดไว้โดยควรแก่พิธีนั้น ๆ การสาธยายมนต์ของพระสงฆ์ในพิธี ทำบุญ ถ้าเป็นงานมงคลนิยมเรียกว่า เจริญพระพุทธมนต์

8.5 พิธีแห่กัณฑ์จบกัณฑ์หลอน "แห่กัณฑ์หลอน"คำ "หลอน" เป็นภาษา ถิ่นไทอีสาน แปลว่า "แอบมาหา หรือลักลอบไปหา โดยไม่บอกกล่าวล่วงหน้า" กัณฑ์หลอน คือ กัณฑ์เทศน์พิเศษนอกเหนือจากกัณฑ์เทศน์ใน "บุญพะเหวด" ซึ่งมีเพียง 13 กัณฑ์ และแต่ละกัณฑ์ จะมีเจ้าภาพเป็นเจ้าของกัณฑ์นั้นๆ อยู่แล้ว กัณฑ์หลอน จึงเป็นกัณฑ์เทศน์ที่ไม่ได้จองไว้ก่อน แต่จะ เป็นกัณฑ์เทศน์ที่ชาวบ้านแต่ละคุ้มร่วมกันจัดขึ้นในวันที่มีการเทศน์พะ เหวดนั่นเอง โดยผู้มีศรัทธา จะตั้งกัณฑ์หลอนไว้ที่บ้านของตนแล้วบอกกล่าวพี่น้องที่มีบ้าน เรือนอยู่ในคุ้มนั้นๆ จัดหาปัจจัย ไทยทานต่างๆ เท่าที่มีจิตศรัทธาหาได้ ซึ่งส่วนมากจะใช้กระบุงหรือกระจาดไม้ไผ่ หรืออาจจะเป็น ถังน้ำพลาสติก ใส่ข้าวสารลงไปประมาณครึ่งถัง แล้วหาดันกล้วยขนาดสูงประมาณ 1 เมตรตั้งไว้ กลางกระบุง กระจาด หรือถังน้ำนั้น แล้วนำเงินชนิดต่างๆ เช่นใบละ20,50,100,500 หรือ 1,000 บาท ทียบด้วยไม้ไผ่ แล้วนำไปเสียบไว้ที่ลำต้นของต้นกล้วย ส่วนที่โคนต้นกล้วยนั้นนอกจากข้าวสาร แล้วอาจจะมีปัจจัยอื่นๆ เช่น ฐูปเทียน ผงซักฟอก มะพร้าวอ่อน กล้วยสุก ยาสามัญประจำบ้าน ฯลฯ ใส่ไว้เป็นเครื่องไทยทาน เมื่อได้เวลานัดหมาย คณะผู้มีศรัทธาจะพากันแห่กัณฑ์หลอนจากที่ตั้ง โดยมีกลองยาว แคน ฉิ่ง ฉาบ ฯลฯ นำขบวน ผู้มีศรัทธาบางคนก็จะพากันเพื่อนรำไปตามจังหวะ เสียงกลองอย่างสนุกสนานพอถึงวัด จะแห่รอบศาลาโรงธรรมโดยเวียนขวา 3 รอบ แล้วนำกัณฑ์ หลอนขึ้นบนศาลาถวายแด่ภิกษุรูปที่กำลังเทศน์อยู่ขณะนั้นกัณฑ์หลอน สามารถนำไปทอดได้ตลอด ทั้งวันขณะที่มีการเทศน์มหาชาติ ซึ่งอาจจะถึงมีดคำก็ได้ และอาจจะมีกัณฑ์หลอนจากหมู่บ้านอื่นแห่ มาสมทบอีกก็ได้โดยไม่จำกัดจำนวน ถือเป็นการสร้างความสามัคคีของคนระหว่างหมู่บ้าน ที่อยู่ใน ละแวกเดียวกัน "กัณฑ์จบ"เจ้าศรัทธาทำกัณฑ์จบจะไปคู่วัดก่อน หากพระองค์ใดที่เป็นที่คู่เคียง และเป็นที่เคารพของเจ้าภาพกัณฑ์จบนั้น ก็จะแห่กัณฑ์นั้นเข้าวัดให้ตรงกับเวลาที่พระภิกษุสงฆ์ องค์ที่ตนชอบพอและเคารพนับถือกำลังเทศน์ กิริยาเช่นนี้เรียก กัณฑ์จบ

8.6 การแจกสัตตคมหาทาน การแจกสัตตคมหาทาน คือการให้ทานครั้ง ใหญ่ ตามตำนานพระเวศสังคร และ ได้มอบหมายให้ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคง ของมนุษย์เป็นผู้ดำเนินการจัดหา สัตตคมหาทาน จำนวน 101 ชุด เพื่อมอบให้แก่ราษฎร

ผู้ด้อยโอกาส จำนวน 101 คน สำหรับสัตตคมหาทานในตำนานพระเวสสันดร คือ การบริจาคสิ่งของเป็นทานเจ็ดอย่าง ประกอบด้วย ข้าว ไม้ โคนม ทาสหญิง ทาสชาย ราชรถ และนางสนม แต่เพื่อให้เข้ากับยุคสมัย พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดร้อยเอ็ด จึงได้จัดเตรียมเป็นสิ่งของ 7 อย่าง ประกอบด้วย เงินสด 500 บาท ผ้าห่ม ข้าวสาร ยารักษาโรค น้ำปลา ผงซักฟอก และถังน้ำ รวม 1 ชุด เป็นเงิน 1,080 บาท จึงขอเชิญชวน ผู้มีจิตศรัทธาบริจาคเงินเพื่อจัดหาสัตตคมหาทานดังกล่าว โดยติดต่อ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดร้อยเอ็ด

9. กิจกรรมที่ส่งเสริมให้งานยิ่งใหญ่ ส่งเสริมการท่องเที่ยว

9.1 การจัดตั้งขบวนแห่ทั้ง 13 ถิ่น 15 ขบวนและพิธีเปิดงาน พิธีเปิดงานที่ยิ่งใหญ่ตระการตา ชมขบวนแห่ทั้ง 13 ถิ่น ตามตำนานพระเวสสันดรชาดก ประกอบด้วย ถิ่นทศพร ถิ่นหิมพานต์ ถิ่นทานถิ่น ถิ่นวนประเวศน์ ถิ่นชูชก ถิ่นจุลพน ถิ่นมหาพน ถิ่นกุมาร ถิ่นมัทรี ถิ่นสักกบรรพ ถิ่นมหาราช ถิ่นกษัตริย์ ถิ่นนครถิ่น

9.2 จัดพาแลง การแสดง แสงเสียง ณ บริเวณเกาะกลางบึงพลาญชัย จังหวัดร้อยเอ็ด หอการค้าจังหวัดร้อยเอ็ดได้เป็นเจ้าภาพจัดงานพาแลง การแสดง แสง สี เสียงในงาน หนึ่งใจ ให้ธรรมะ ไหว้พระบุญชะเหวด ฟังเทศน์มหาชาติ โดย นายสมศักดิ์ ขำทวีพรหม ผู้ว่าราชการจังหวัดร้อยเอ็ด เป็นประธานเปิดงาน นายเรืองรัตน์ รัตนโกศาสดิต ประธานหอการค้าจังหวัดร้อยเอ็ดกล่าวว่า จังหวัดร้อยเอ็ดกำหนด จัดงานประเพณีบุญชะเหวดร้อยเอ็ด เป็นประเพณีประจำจังหวัดร้อยเอ็ด และชาวอีสานมีความเชื่อว่า การได้มีส่วนร่วมในงานบุญชะเหวดเป็นอานิสงฆ์สูงสุด จึงเป็นงานบุญใหญ่ที่สุดของชาวอีสาน ซึ่งจัดงานสืบทอดกันมา ดังนั้นเพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยว และ อนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรม งานหนึ่งใจ ... ให้ธรรมะ ไหว้พระบุญชะเหวด ฟังเทศน์มหาชาติ จังหวัดร้อยเอ็ด จัดขึ้นในอาทิตย์แรกของเดือนธันวาคม ณ บึงพลาญชัย และ สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ร้อยเอ็ด โดย หอการค้าจังหวัดร้อยเอ็ด ได้ร่วมกับทุกภาคส่วน จัดงานพาแลง ในครั้งนี้ ซึ่ง งานพาแลง เป็นวัฒนธรรมของชาวอีสาน เพื่อสร้างความสัมพันธ์ต่อผู้มาเยือน นอกจากอาหารพาแลงแล้วยังมีการแสดง ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน โดยเฉพาะได้นำตำนานพระเวสสันดรชาดก นำ มาแสดง แสง สีเสียง เพื่อให้เยาวชน กับบุคคลทั่วไปได้รับรู้ ประวัติพระพุทธเจ้า อันเป็นชาติหนึ่งของพระพุทธเจ้า การแสดงถึงบำเพ็ญทานบารมี ซึ่งเรียกว่ามหาทานก่อนที่จะจุติและเป็นพระพุทธเจ้า อย่างลึกซึ้ง

9.3 พิธีมหาเมฆกลพุทธมนต์ พระอุปคุตเสริมบารมี (การเสริมบารมี) ความเชื่อเรื่องพระอุปคุต ซึ่งเป็นพระผู้รักษาพิธีให้ดำเนินไปอย่างราบรื่น ตั้งแต่ต้นจนจบ ไม่มีพญามารมารบกวน

9.4 พิธีตักบาตร พิธีแห่ข้าวพันก้อน ตักบาตร และฟังเทศน์มหาชาติ การแห่ข้าวพันก้อน การฟังเทศน์มหาชาติ การทำบุญตักบาตรในตอนเช้าเป็นกิจกรรมที่เป็นหัวใจ และจิตวิญญาณของประเพณีการทำบุญสะเทวดที่ตั้งเดิมของชาวอีสานแต่ใจบุญสะเทวดาร้อยเอ็ด กิจกรรมเหล่านี้ไม่ได้มีความสำคัญอย่างที่เคยเป็นมาในอดีต กิจกรรมเหล่านี้เป็นเพียง “สัญลักษณ์” หรือขั้นตอนที่จำเป็นอย่างหนึ่งที่จะขาดไม่ได้ในการทำบุญสะเทวดาให้ครบสมบูรณ์เท่านั้นเอง ศาลาโรงธรรมชั่วคราวตรงเกาะกลางบึงซึ่งเป็นศูนย์กลางของกิจกรรมเหล่านี้มีเพียงพระภิกษุสามเณร ผู้สูงอายุ และผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องไม่ก่รูป/ คนเท่านั้นที่เข้าร่วมกิจกรรมเหล่านี้อย่างต่อเนื่องและจริงจัง

9.5 จัดกิจกรรมศิลปินคีนถิ่นอีสาน จังหวัดร้อยเอ็ดนั้นได้จัดว่าเป็นจังหวัดที่มีหมอลำดั่งและปราชญ์ซึ่งเป็นปราชญ์บุคคลอยู่เป็นจำนวนมาก ดังนั้นทางจังหวัดและทางผู้จัดงานจึงเล็งเห็นความสำคัญและได้หยิบยกเอากิจกรรมศิลปินคีนถิ่นอีสานมาเป็นกิจกรรมเริ่มต้นในงานตอนเย็นวันที่หนึ่ง มีนาคม 2554 โดยมีหมอลำ “ฉวีวรรณ ดำเนิน” อดีตราชินีหมอลำอีสาน (ปัจจุบันเป็นอาจารย์ประจำวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด) เป็นผู้นำเสนอกลอนลำที่ไพเราะกินใจซึ่งกลอนลำดังกล่าวเป็นกลอนลำบุญสะเทวดาของฉวีวรรณ ดำเนิน

9.6 การบริการข้าวปุ้น (ขนมจีน) ณ บริเวณงาน หลังศาลาจตุรมุข สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ร้อยเอ็ด มีการจำหน่ายแจกบริการให้ประชาชนที่มาเที่ยวงานได้รับประทานข้าวปุ้น ที่สะอาด รสชาติอร่อย และมีการแข่งขันชิงแชมป์ ชิงเงินรางวัลกว่าหมื่นบาท

สภาพปัญหาที่พบเห็นที่เกิดขึ้นในการควบคุม กำกับ และติดตามผล คือ

1. ในการเคลื่อนขบวนซึ่งในการเคลื่อนขบวนแต่ละขบวนนั้นจะเป็นการเคลื่อนตามที่ได้แบ่งขบวนนั้นออกเป็นสองทางแล้วเคลื่อนผ่านประตูสากล แต่ในการตั้งขบวนนั้นอาจจะไปปิดถนนบางเส้นทาง แต่ไม่มีผู้ควบคุมรถให้ห้ามผ่าน ในขณะที่เดียวกันที่ตั้งขบวนนั้นก็มีการเคลื่อนผ่านซึ่งเป็นอันตรายต่อผู้ร่วมขบวนแน่ ต้องมีการหลีกเลี่ยงให้แตรที่สวนทางเข้ามาก่อให้เกิดความวุ่นวาย

2. ปัญหาของจำนวนบุคลากร และการจัดกิจกรรมทุกกิจกรรมนั้นเป็นที่แน่นอนว่าจำเป็นต้องมีบุคลากรในการประสานงานที่เพียงพอ หากบุคลากรที่ใช้ประสานงานไม่พอแล้วนั้นไม่เพียงพอแล้วอาจก่อให้เกิดข้อผิดพลาดได้ง่ายก่อให้เกิดความเสียหายในการจัดงาน นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ประสานงานในส่วนกลางนั้นควรที่จะมีชุดเครื่องแบบอันเป็นสัญลักษณ์ที่พร้อมที่จะให้บริการแก่นักท่องเที่ยวและผู้มาเยือนจังหวัดร้อยเอ็ด โดยมีหน้าที่ต้อนรับ แนะนำและประสานในฝ่ายงานต่างๆ

3. ทุกกิจกรรมจำเป็นต้องใช้เครื่องขยายเสียงเป็นอย่างยิ่งหากไม่มีการเตรียมพร้อมแล้วนั้นก็เกิดข้อผิดพลาดได้ง่ายเช่นเดียวกัน ดังนั้นทั้งกิจกรรมทุกที่เกี่ยวข้องกับประเพณีบุญสะเทวดาควรมีการเตรียมพร้อมเรื่องเครื่องเสียงต่างๆและมีการประสานงานกันในทุกฝ่าย

ทุกกิจกรรมและกิจกรรมที่ส่งเสริมให้งานยิ่งใหญ่ ส่งเสริมการท่องเที่ยว จะต้องมีการเตรียมงานล่วงหน้า และประสานงานกับทุกฝ่ายเพื่อลดข้อผิดพลาดและก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดการ เพื่อนำไปสู่ บรรลุจุดประสงค์ในการจัดงานบุญผะเหวดประจำปี 2554

4. ปัญหาในการเตรียมสถานที่ทุกอย่างนั้นต้องมีหลายฝ่ายดำเนินงานไปพร้อมกัน ไม่เพียงแต่การเตรียมสถานที่ แต่ร่วมไปถึงการเริ่มที่จะเตรียมพร้อมเรื่องความสะดวก สาธารณูปโภคและส่วนสำคัญที่สุดคือการจราจรต้องมาพร้อมกันกับสถานที่ มิเช่นนั้นแล้วจะทำให้เกิดปัญหาในด้านการจัดเตรียมสถานที่ได้

5. ปัญหาที่จอดรถไม่เพียงพอ หากมีคนมาร่วมงานกันเป็นจำนวนมากเป็นที่แน่นอนว่า ที่จอดรถนั้นไม่พอแน่นอน ทางจังหวัดเองนั้นควรหาสถานที่รองรับสำหรับที่สำหรับจอดรถเพื่อให้เพียงพอ

10. การดูแลรักษาความปลอดภัย

เพื่อให้การจัดงานประเพณีบุญผะเหวดดำเนินไปด้วยความสงบเรียบร้อย จึงมีการแต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายรักษาความปลอดภัยขึ้น โดยเป็นความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ตำรวจทั้งสถานี ตำรวจภูธรจังหวัดร้อยเอ็ดเพื่อให้มีการจัดระบบจราจรและรักษาความสงบเรียบร้อยภายในงาน และมีการจัดเจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวกในการตั้งขบวนและการเคลื่อนขบวนแห่รวมทั้งจัดระบบการจราจรบริเวณแห่เคลื่อนผ่านและจัดระเบียบให้ผู้มาชมงานอยู่ในบริเวณที่กำหนดรับชม เพราะในบริเวณวานั้นมีผู้คนมาขอขบวนแห่กันอย่างล้นหลาม และในการจัดระเบียบของผู้ชมนั้นเป็นส่วนที่สำคัญที่สุดที่จะทำงานนั้นดูไม่วุ่นวาย นอกจากนี้ทางด้านฝ่ายตำรวจจราจรเองต้องวางแผนการรักษาความปลอดภัยให้กับประชาชนในพิธีเปิดงานและผู้มีเกียรติที่ได้รับเชิญ และส่วนที่สำคัญที่สุดคือจัดเจ้าหน้าที่ตำรวจดูแลรักษาความเรียบร้อยและพระอุปัชฌาย์ตลอดระยะเวลาการจัดงาน และจัดเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยให้ฝ่ายบริจาคการเงิน

ทางจังหวัดได้มีการจัดกำลังตำรวจไปร่วมประสาน การปฏิบัติกับ สถานีตำรวจภูธร อำเภอเมืองร้อยเอ็ด ในด้านการให้บริการอำนวยความสะดวกขบวนแห่ และรักษาความปลอดภัย นักท่องเที่ยวและประชาชนทั่วไปในวันเปิดงาน "บุญผะเหวดจังหวัดร้อยเอ็ด" ซึ่งจังหวัดร้อยเอ็ดร่วมกับองค์กรภาครัฐ รัฐวิสาหกิจและเอกชนในจังหวัดร้อยเอ็ดร่วมกันจัดขึ้นตลอดทั้งสามวัน ณ สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์

ภาพประกอบ 33 ตำรวจรักษาความปลอดภัยภายในงาน

สภาพปัญหาที่พบเห็นที่เกิดขึ้นในการดูแลรักษาความปลอดภัย คือ

1. ตำรวจและจราจรเป็นบุคลากรที่สำคัญมากในงานอันเป็นพิธีเช่น ในเปิดซึ่งทำการเปิดงานโดยคนสำคัญ จะพบปัญหาการจราจรติดขัดขณะมีขบวนแห่ และการจัดระเบียบของผู้ที่มาร่วมงาน เป็นต้น เพราะในพิธีเปิดนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีตำรวจเพื่อมาดูแลรักษาความปลอดภัยไม่ว่าจะเป็นประธานในพิธีเปิดหรือบุคคลที่มาร่วมงานเพื่อก่อให้เกิดความเรียบร้อยในงาน
2. สิ่งหนึ่งที่เป็นปัญหาคือผู้มาร่วมงานมีจำนวนมากขาดความเป็นระเบียบในการรับชมขบวนแห่แต่ขาดตำรวจจราจรในการควบคุม ทามให้การรับชมของผู้มาร่วมงานนั้นแลดูไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย ควรมีการจัดระเบียบในการรับชม โดยมีสัญลักษณ์หรือการชี้แจงของรับชมขบวนแห่ และต้องมีข้อตกลงกับระหว่างช่างภาพและสื่อมวลชนในการถ่ายภาพนั้นไม่ควรจะลงเดินแทรกกับผู้เดินขบวน ควรจัดที่บริเวณสำหรับสื่อมวลชน จะทำให้เกิดภาพที่น่านมองยิ่งขึ้น
3. ปัญหาการจราจรในในทุกลเส้นทางที่มีการใช้ถนนและบริเวณจัดงาน ในการประชุมการจัดงานทุกครั้งควรมีการแจ้งในที่ประชุมเพื่อให้มีการประสานงานกับฝ่ายตำรวจจราจรเพื่อคอยอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ขับขี่และผู้ใช้ถนนในทุกลเส้นทางเพื่อไม่ก่อให้เกิดปัญหาการจราจรติดขัด
4. ปัญหาความพร้อมของฝ่ายรักษาความปลอดภัย ในการเข้าประชุมการจัดงาน ประเพณีบุญพะแหวด ดังนั้นก่อนการประชุมทุกครั้งควรมีการแจ้งหนังสือล่วงหน้าเพื่อให้บุคคลสำคัญในจังหวัดทุกฝ่ายนั้นรับทราบและมาประชุมได้ตามที่กำหนดและก่อให้เกิดผลบรรลุในการประชุมการจัดงาน

11. การรักษาความสะอาด

มาตรการรักษาความสะอาดสถาน ศึกษาในเขตเทศบาลในวันนี้คือทุกส่วนเกี่ยวข้องได้เห็นพร้อมต้องกันว่าให้ทาง เทศบาลเมืองร้อยเอ็ดเป็นผู้จัดระเบียบ และมีการลงทะเบียนเพื่อจัด

ระเบียบการจำหน่ายสินค้าบริเวณทางเท้ารอบๆบริเวณงานของผู้ประกอบการค้า ส่วนระยะเวลาในการจำหน่ายสินค้าที่ทั้งผู้ค้าและทางเทศบาลฯ ได้ตกลงร่วมกัน ทั้งนี้ในช่วงที่มีการจัดงานนั้นก็ สามารถตั้งขายได้ตลอดทั้งวัน มาตรการดังกล่าวไม่ใช่มาตรการที่ถาวรหรือตายตัว เมื่อ ผู้จำหน่ายทำผิดกติกาที่วางไว้ร่วมกันและเป็นข้อตกลงในวันนี้ ทางเทศบาลเมืองร้อยเอ็ดจะพิจารณายกเลิกสัญญาไม่ให้วางขายสินค้าดังกล่าวเป็น รายๆไป ซึ่งตลอดระยะเวลาการจัดงานเทศบาลเมืองร้อยเอ็ดจะเป็น ผู้ดูแลเรื่องความสะอาดตลอดระยะเวลาการจัดงาน (กมลเนตร วรพงษ์ไพบุลย์. 2554 : สัมภาษณ์)

ภาพประกอบ 34 บริเวณโดยรอบงาน

สภาพปัญหาที่พบเห็นที่เกิดขึ้นในการดูแลรักษาความสะอาดคือ

1. ปัญหาในสถานที่บริเวณที่จัดงานมีขยะเกลื่อนกลาด เป็นเพราะถึงขณะนั้นไม่เพียงพอ โดยเฉพาะในบริเวณที่มีการบริการแจกนมจืด ถ้วยโพนที่เป็นอุปกรณ์ในการใส่ขนมจืดนั้นกระจัดกระจายเกลื่อนกลาดและดูไม่สะอาดเรียบร้อย ทางจังหวัดควรมีมาตรการร่วมกับเทศบาลมีการเตรียมถังขยะเพื่อรองรับจำนวนของขยะ และมีการเก็บขยะเป็นเวลาตลอดการจัดงาน เพื่อเป็นการสร้างทัศนียภาพที่ดี และสร้างบรรยากาศต่อผู้ที่มาร่วมงาน
2. ปัญหาการขายของของพ่อค้าแม่ค้าหาบเร่ที่มาขายของในบริเวณงานนั้นควรที่จะมีการจัด ระเบียบ จัดหาที่ในการขายให้เป็นสัดส่วน ไม่ควรมาเดินขายหาบเร่ตามบริเวณงานมีฉะนั้นแล้วก็จะยากในการควบคุมหรือจัดเก็บขยะมูลฝอย
3. ปัญหาห้องน้ำในบริเวณการจัดงาน เนื่องจากประเพณีบุญสะเทวดานั้นเป็นงานใหญ่และเป็นงานประจำจังหวัดร้อยเอ็ด ผู้คนที่มาร่วมงานนั้นมีจำนวนมาก ทำให้ห้องน้ำที่รองรับผู้

มาร่วมงานนั้นนั้นไม่เพียงพอ ทางเทศบาลจังหวัดร้อยเอ็ดนั้นควรตระหนักเสมอ ควรมีการจัดเตรียมห้องน้ำที่สะอาดเพื่อมารับรอง และเตรียมก่อนงานจะมาถึง เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกต่อนักท่องเที่ยวที่มาชมงานนอกจากนี้แล้วนั้นสาธารณูปโภคต่าง ๆ นั้นก็ควรที่จะมีความพร้อม เช่น น้ำดื่ม หรือที่พักเพื่อรับรองนักท่องเที่ยว สิ่งสำคัญนั้นควรที่จะคำนึงถึงคนชราด้วย เพราะส่วนใหญ่ผู้สูงอายุ นั้นเป็นบุคคลสำคัญในจังหวัดและมาร่วมงานกันเป็นจำนวนมาก ควรหาที่พักสำหรับผู้สูงอายุโดยที่พัคนั้นไม่อยู่สูงมากเพื่อไม่ก่อให้เกิดอันตราย

11. เส้นทางที่ใช้ในการเดินทาง

11.1 เส้นทางที่ใช้ในการแห่พระอุปคุต

ขบวนแห่พระอุปคุตนั้นจะมีจุดเริ่มต้นที่วัดบึงพลาญชัยหลังจากนั้นจะเคลื่อนขบวนผ่านถนนประชาธรรมรักษ์ เมื่อถึงวัดคู่มวนรามเปลี่ยนเส้นทางโดยเคลื่อนขบวนต่อไปยังถนนผดุงพาณิชย์ เมื่อถึงธนาคารกสิกรไทยแล้วนั้นก็เลี้ยวขวาเปลี่ยนไปใช้เส้นทางถนนดำรงราษฎร์วิถิจนไปถึงประตูสากล หลังจากนั้นผ่านเกาะกลางบึงพลาญชัยแล้วก็อัญเชิญพระอุปคุตยังสถานที่ตั้ง ณ ลานพุทธโรคม บริเวณภายในเกาะกลางบึงพลาญชัย

ภาพประกอบ 36 สถานที่ตั้งพระอุปคุต

ในโอกาสนี้ทางจังหวัดร้อยเอ็ดได้อัญเชิญหลวงพ่อใหญ่ตะเคียนพันปี มาประดิษฐาน ณ ลานพุทธโรคม ภายในบริเวณบึงพลาญชัย เป็นพุทธอุทยาน ดำเนินพุทธประวัติพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตั้งแต่ประสูติ ตรัสรู้และปรินิพพาน เพื่อให้ประชาชนได้สักการะ - บูชา ในโครงการหนึ่งใจ ให้ธรรมะ ไหว้พระบุญผะเหวด ฟังเทศน์มหาชาติ

ภาพประกอบ 37 หลวงพ่อฟันปี

โครงการหนึ่งใจให้ธรรมะ เป็นโครงการในพุทธระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี องค์ประธานโครงการซึ่งได้ทรงโปรดเกล้าฯ พระราชทานหลวงพ่อบุญตะเคียนฟันปี จากวัด ป่าเขาล้อม ตำบลคลอง ตะเภาอำเภอบางละมุง จังหวัดฉะเชิงเทรา มาประดิษฐานยังจังหวัดร้อยเอ็ดในช่วงเทศกาลงานประเพณีบุญผะเหวดร้อยเอ็ด ตั้งแต่วันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2554 เรือไปจนกว่าพุทธระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญาฯ จะเสด็จเป็นองค์ประธานเปิดโครงการหนึ่งใจ ให้ธรรมะ และโครงการหนึ่งใจ ให้เกษตรกรที่จังหวัดร้อยเอ็ด จึงจะได้อัญเชิญหลวงพ่อบุญตะเคียนฟันปีกลับวัดป่าเขาล้อม

สำหรับหลวงพ่อบุญตะเคียนฟันปี เป็นพระพุทธรูปที่แกะสลักจากต้นตะเคียนทองขนาด 5 - 6 คนโอบ โดยพระสงฆ์วัดป่าเขาล้อมได้นิมิตและได้ทำการขุดค้นตามนิมิตพบว่าจมอยู่ใต้เขื่อนศรีชัย อำเภอบางละมุง จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวนหลายต้นคาดว่ามิใช่หลายพันปี จนจะกลายเป็นหิน จึงได้นำขึ้นมาแล้วแกะสลักเป็นพระพุทธรูปปางต่าง ๆ ทุก ปาง อาทิ ปางพระพุทธรูปไสยาสน์มีความยาว 13 เมตรยาวน้ำหนัก 30 ตัน, พระพุทธรูปปางมารวิชัย และพระพุทธรูปปางอื่นๆ รวม 30 องค์ ขนาดน้ำหนักพระพุทธรูปตั้งแต่ 2 - 30 ตัน/องค์ ซึ่งแต่ละองค์ได้รับการแกะสลักจากช่างฝีมือแกะสลักไม้อย่างวิจิตรวิจิตรบรรจง ทำให้พระพุทธรูปแต่ละองค์มีความงดงามตามธรรมชาติด้วยลวดลายตามของไม้ตะเคียน ทองอย่างน่าอัศจรรย์ยิ่งนัก จากนั้นทางวัดได้นำพระใหญ่ตะเคียนฟันปี ทูลเกล้าถวายพุทธระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี

ภาพประกอบ 38 พระพุทธรูปปางต่างๆ

11.2 เส้นทางที่ใช้แห่ขบวนประเพณีบุญผะเหวด

ภาพประกอบ 39 แผนผังแสดงเส้นทางคมนาคม

ในการเดินขบวนกำหนดเส้นทางเดินของขบวนให้ขบวนทุกขบวนเดินเข้าสู่บริเวณงาน โดยผ่านประตูสาเกตุซึ่งจะแบ่งขบวนเป็นสองส่วนดังนี้

11.2.1 จุดเริ่มต้นจากวัดกลางมิ่งเมืองผ่านสี่แยกหน้าธนาคารกสิกรไทย ประกอบด้วยขบวนกัณฑ์ต่างๆ ดังนี้

- 1) ขบวนเฉลิมพระเกียรติ โดยมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
- 2) ขบวนนำ โดยวิทยาลัยนาฏศิลป์
- 3) ขบวนกัณฑ์ที่ 1 กัณฑ์ทศพร โดยโรงเรียนพลาญชัยพิทยาคม
- 4) ขบวนกัณฑ์ที่ 2 กัณฑ์หิมพานต์ โดยสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด
- 5) ขบวนกัณฑ์ที่ 3 กัณฑ์ทานกัณฑ์ โดยโรงเรียนขัติยะวงษา
- 6) ขบวนกัณฑ์ที่ 4 กัณฑ์วนปเวศน์ โดยวิทยาลัยอาชีวศึกษาร้อยเอ็ด
- 7) ขบวนกัณฑ์ที่ 5 กัณฑ์ชูชก โดยโรงเรียนจตุรพักตรพิมานรัชดาภิเษก
- 8) ขบวนกัณฑ์ที่ 6 กัณฑ์จุลพน โดยโรงเรียนพนมไพรวิทยาคาร

11.2.2 จุดเริ่มต้นจากโรงเรียนสตรีศึกษา (ถนนสุริยเดชบำรุง) ประกอบไปด้วยกัณฑ์ต่างๆดังนี้

- 1) ขบวนกัณฑ์ที่ 7 กัณฑ์มหาพน โดยอำเภอโพนทอง
- 2) ขบวนกัณฑ์ที่ 8 กัณฑ์กุมาร โดยโรงเรียนอนุบาลร้อยเอ็ด
- 3) ขบวนกัณฑ์ที่ 9 กัณฑ์มัทรี โดยโรงเรียนธวัชบุรีวิทยาคม
- 4) ขบวนกัณฑ์ที่ 10 กัณฑ์สักกบรรพ โดยโรงเรียนร้อยเอ็ดวิทยาลัย
- 5) ขบวนกัณฑ์ที่ 11 กัณฑ์มหาพรต โดยอำเภอสุวรรณภูมิ
- 6) ขบวนกัณฑ์ที่ 12 กัณฑ์ฉกษัตริย์ โรงเรียนปทุมรัตต์พิทยาคม
- 7) ขบวนกัณฑ์ที่ 13 กัณฑ์นครกัณฑ์ โรงเรียนสตรีศึกษา

การปล่อยขบวน

ให้ปล่อยขบวนให้สลับกัน(จากขบวนที่1ด้านซ้ายมาขบวนที่2ด้านขวาโดยการสลับกันไปเรื่อยๆ จากขบวนที่1-15) หลังจากขบวนเหล่านั้นเข้าประตูสาเกตุฝ่ายปะรำพิธี แต่ละขบวนนั้นก็หยุดแสดงตามที่แต่ละขบวนได้กำหนดและประสานงานไว้ หลังจากแสดงเสร็จก็เคลื่อนขบวนผ่านไปยังทางพิพิธศตวรรษ์น้ำและไปแยกขบวนบริเวณหน้าวัดบึงพระลานชัย

สภาพปัญหาที่พบเห็นที่เกิดขึ้นในการใช้เส้นทางเส้นทางในการเดินขบวน คือ

1. ตามที่ที่ใช้เป็นแผนที่แสดงให้เห็นในการใช้เส้นทางคมนาคมในการเดินขบวนบุญพะเวอด และเส้นทางที่ให้ในการแห่พระอุปคุต ปัญหาที่พบเห็นได้ชัดเจนคือปัญหาการจราจรติดขัดเนื่องจากการปล่อยขบวนในแต่ละเส้นทางนั้นย่อมต้องมีตำรวจจราจรคอยกำกับดูแลแก่ที่ว่าหาก

จำนวนของตำรวจจราจรนั้นไม่เพียงพอก็อาจไม่สามารถที่จะควบคุมยานพาหนะที่จะเคลื่อนตัวผ่านถนนเส้นที่จำเป็นต้องใช้ในการแห่ขบวนได้ และขณะที่มีการปล่อยขบวนแห่ในวันที่สองของงาน

2. ปัญหาการจราจรในในทุกเส้นทางที่มีการใช้ถนน และบริเวณจัดงานในการประชุมการจัดงานทุกครั้งควรมีการแจ้งในที่ประชุมเพื่อให้มีการประสานงานกับฝ่ายตำรวจจราจร เพื่อคอยอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ขับขี่และผู้ใช้ถนนในทุกเส้นทางเพื่อไม่ก่อให้เกิดปัญหาการจราจรติดขัด

3. ตำรวจและจราจรเป็นบุคลากรที่สำคัญมากในงานอันเป็นพิธีเช่น ในเปิดซึ่งทำการเปิดงานโดยคนสำคัญ ขบวนแห่เพื่อระบายนการจราจรไม่ให้ติดขัด และการจัดระเบียบของผู้ที่มาร่วมงาน เป็นต้น เพราะในพิธีเปิดนั้นจำเป็นต้องมีตำรวจเพื่อมาดูแลรักษาความปลอดภัยไม่ว่าจะเป็นประธานในพิธีเปิดหรือบุคคลที่มาร่วมงานเพื่อก่อให้เกิดความเรียบร้อยในงาน

ปัญหาที่พบได้ชัดเจนและเห็นชัดที่สุด ปัญหาที่หนึ่ง คือ การจัดกิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม โดยได้รับความร่วมมือจากบุคคลสำคัญในจังหวัดเท่าที่ควร ประชาชนให้ความสนใจน้อย ปัญหาที่สอง คือ เกิดจากเวลาที่ใช้ในการแสดง ปัญหาที่สาม คือ ความพร้อมทั้งเรื่องของเครื่องเสียง ซึ่งที่เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความบกพร่องของทางคณะผู้จัดงานและสิ่งทีพบได้อย่างเด่นชัด ปัญหาที่สี่ คือ ปัญหาเรื่องของความสะอาด โดยเกิดจากการทิ้งขยะของผู้มาร่วมงาน เนื่องจากคนมาร่วมงานจำนวนมาก และอีกจุดที่พบเห็นได้จากจุดบริการขนมเงินที่มีไว้สำหรับบริการประชาชน ซึ่งถึงขยะไม่เพียงพอ ทำให้ขยะล้นเกิดภาพที่ไม่น่าดู ปัญหาที่ห้า คือ การจราจรมักจะติดขัดเสมอช่วงขบวนแห่ทามให้ถนนบางเส้นการจราจรไม่สะดวก ซึ่งเป็นปัญหาที่สมควรหาทางแก้ไข ปัญหาที่หก คือ ปัญหาการประสานงานในการประชุมเพื่อหารือในการจัดงานบุญพะแหวด เนื่องจากการจัดงานนั้นมีความจำเป็นต้องมีการประชุมหลายวาระซึ่งแต่ละวาระนั้นจำเป็นต้องมาพร้อมเพรียงกันทุกฝ่าย ทุกหน่วยงาน เพื่อเป็นการประชุมที่ครบองค์ประชุมที่สมบูรณ์ หากแต่เพียงในแต่ละวาระนั้นบุคคลสำคัญในจังหวัดอาจเกิดเหตุไม่สะดวกที่จะมาประชุมจำเป็นต้องส่งตัวแทน ปัญหาที่เจ็ด ปัญหาในการเตรียมสถานที่ทุกอย่างนั้นต้องมีหลายฝ่ายดำเนินงานไปพร้อมกันไม่เพียงแต่การเตรียมสถานที่ แต่ร่วมไปถึงการเริ่มที่จะเตรียมพร้อมเรื่องความสะอาด สาธารณูปโภค และส่วนสำคัญที่สุดคือการจราจรต้องมาพร้อมกันกับสถานที่ มิเช่นนั้นแล้วจะทำให้เกิดปัญหาในด้านการจัดเตรียมสถานที่ได้ อีกหนึ่งปัญหาที่ควรเร่งแก้ไขคือ การดื่มสุราและสิ่งมันเมาในวันแห่กัณฑ์ จอบกัณฑ์หลอน เพราะอาจเป็นงานบุญประเพณีแต่ในเมื่อดื่มแล้วนั้นอาจจะขาดสติทั้งในการขับขี่รถ และบางครั้งอาจก่อเหตุทะเลาะวิวาทกันได้ ควรมีการรณรงค์ให้เป็นวันปลอดเหล้าในเทศกาลงานประเพณีนี้ จึงจำเป็นต้องมีการวางแผนงานและมีการจัดการประเพณีบุญพะแหวด ซึ่งการจัดการ หมายถึง การรวบรวมองค์ความรู้ที่มีอยู่ในส่วนราชการซึ่งกระจัดกระจายอยู่ในตัวบุคคล

หรือเอกสาร มาพัฒนาให้เป็นระบบ เพื่อให้ทุกคนในองค์กรสามารถเข้าถึงความรู้ และพัฒนาตนเอง ให้เป็นผู้รู้ รวมทั้งปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลให้องค์กรมีความสามารถใน แข่งแข่งขัน ซึ่งการจัดการประเพณีบุญผะเหวดนั้นประกอบไปด้วย 1. คณะกรรมการอำนวยการ 2. คณะกรรมการโดยแบ่งเป็นทั้งฝ่ายฆราวาสและฝ่ายสงฆ์ 3. สถานที่ 4. การวางแผน 5. การประชาสัมพันธ์ 6. งบประมาณ 7. เวลาที่ใช้ในการจัดงาน 8. การมีส่วนร่วมของฝ่ายต่างๆ 9. การควบคุม กำกับ และการติดตามผล 10. การรักษาความปลอดภัย 11. การรักษาความสะอาด 12. เส้นทางคมนาคม

กิจกรรมที่จัดขึ้นในงานประเพณีบุญผะเหวด เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรม จังหวัดร้อยเอ็ด

1. การจัดแสดงศิลปวัฒนธรรมต่างๆ

วันที่ 5 มีนาคม ช่วงบ่ายจะมีพิธีอัญเชิญพระอุปัชฌาย์ไปรอบเมือง เพื่อให้ ประชาชนได้สักการะบูชา แล้วนำไปประดิษฐานไว้ในบริเวณสวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ร้อยเอ็ดซึ่ง เป็นสถานที่จัดงาน ส่วนในช่วงเย็นจะมีการแสดงแสง-สี-เสียง และศิลปวัฒนธรรม ประเพณีของ ท้องถิ่น จากวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด ณ เวทีภายในเกาะกลางบึงพลาญชัย ซึ่งในแต่ละปีนั้น วิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ดจะเอาศิลปวัฒนธรรมทั้งที่เป็นเอกลักษณ์ของภาคอีสาน และศิลปวัฒนธรรม ของภาคอื่นๆของประเทศไทยออกมานำเสนอเพื่อให้ชาวจังหวัดร้อยเอ็ดนั้นได้รับชมเพื่อให้เกิดความ สนุกสนานเพลิดเพลินต่อผู้มาร่วมรับประทานอาหารพาแลง (นุชากร เกษณียบุตร. 2553 : สัมภาษณ์)

ภาพประกอบ 40 บริเวณโดยรอบงานพาแลง-แสงเสียง

ซึ่งพาแลงนั้นเป็นการจัดขึ้นมาเพื่อขายแก่บุคคลเจ้าหน้าที่หน่วยภาครัฐ และ รัฐวิสาหกิจ โดยผู้รับผิดชอบคือหอการค้าจังหวัด และรายได้จะนำเข้าสู่สมทบทุนกองทุนนุญพะเวอด จังหวัดจังหวัดร้อยเอ็ด

ภาพประกอบ 41 บริเวณโดยรอบงานพาแลง-แสงเสียง

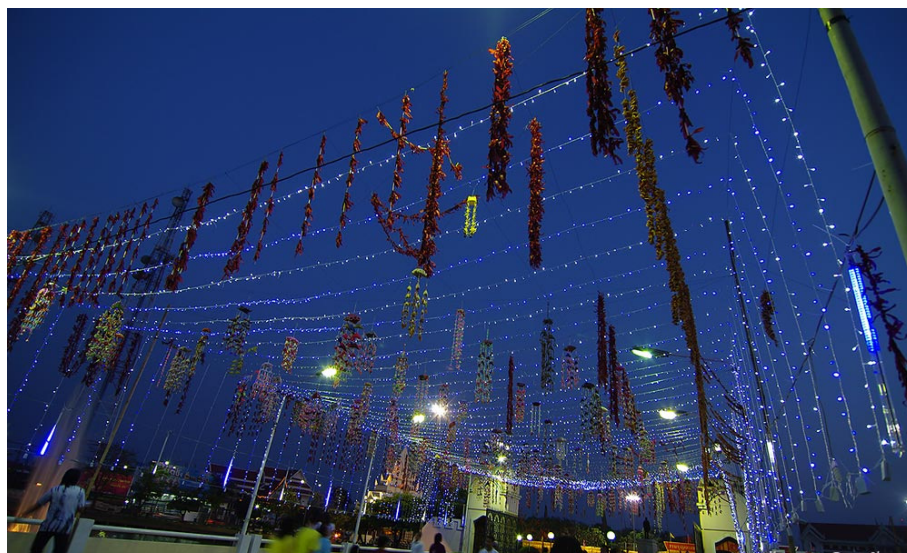
ซึ่งในบริเวณงานนั้นมีการจัดตกแต่งบริเวณโดยรอบอย่างสวยงาม นอกจากนี้จังหวัดร้อยเอ็ดได้มีการรณรงค์ให้ผู้ที่มาร่วมงานสวมใส่ผ้าไหมลายสาเกตู ซึ่งผ้าไหมลายสาเกตุนั้นเป็นลายประจำจังหวัดร้อยเอ็ด และทางจังหวัดได้มีการขอส่วยประตูสาเกตูเพื่อผู้เข้างานได้ถ่ายรูปร่วมกับประตูสาเกตู อันเป็นประตูเมืองร้อยเอ็ด

ภาพประกอบ 42 ประตูสาเกตูจำลอง

ดอกตะแบงเป็นสัญลักษณ์ของงานบุญสะเทวด ชาวอีสานจะนำมาร้อยเป็นพวงและประดับตกแต่งบริเวณงาน ซึ่งความเชื่อของชาวอีสานเชื่อว่าดอกตะแบงนั้นเป็นสิ่งที่สื่อให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ หากนำดอกตะแบงมาจัดประดับตกแต่งแล้วนั้นจะก่อให้เกิดความเจริญงอกงาม

ภาพประกอบ 43 ดอกตะแบงประดับตกแต่งบริเวณงาน

ก่อนที่จะมีการแสดงแสงสีเสียงเริ่มขึ้น มีการแสดงบนเวทีหลายชุดโดยวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด ทั้งนี้เพื่อขับกล่อมแขกผู้มีเกียรติและสร้างบรรยากาศอันน่าอภิรมย์ให้กับงานกินข้าวพวง แล่งท่ามกลางบรรยากาศยามเย็นของบึงพลาญชัย เริ่มต้นด้วยการบรรเลงวงดนตรีโปงลางอีสาน

ภาพประกอบ 44 ช้างป้างัยนาเคนซ์

หลังจากนั้นก็เป็นการขบวนแห่เชิญผู้ว่าราชการจังหวัดร้อยเอ็ดนายสมศักดิ์
 จำทวีพรหม ประธานพิธีในงาน โคนเป็นขบวนนำโดยนักแสดงจากวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด

ภาพประกอบ 45 ประธานในพิธี

เมื่อประธานในพิธีเปิดงานเสร็จสิ้นแล้วนั้น ได้มีการเดินแบบแฟชั่นโชว์ผ้าไหมโดย
 ได้รับเกียรติจากนางแบบกิตติมศักดิ์หลายท่าน ซึ่งในชุดที่สวมใส่นั้นจะเป็นโชว์ผ้าไหมลายสากลซึ่ง
 ผ้าไหมลายสากลนั้นเป็นลายประจำจังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งสีของผ้าไหมลายสากลนั้นจะเป็นสีชมพูอม
 ม่วงซึ่งเป็นสีของดอกอินทนิล แต่การเดินแฟชั่นโชว์ในงานนี้เป็นการแสดงให้เห็นถึงความสามารถ
 ของการทอผ้าลายสากลของชาวจังหวัดร้อยเอ็ดคือ สามารถทำออกมาได้หลากหลายสี และนำมาตัด
 เย็บสร้างคุณค่าทางสินค้าและผลิตภัณฑ์ได้เป็นอย่างมาก (บุญมี เฟื่องรัตน์. 2553 : สัมภาษณ์)

ภาพประกอบ 46 ขบวนนำเปิดงานแสงเสียง

หลังจากประธานในพิธีเปิดงานแล้วนั้นก็เป็นการแสดงชุดแรกคือฟ้อนจิตใหม่ไทยอีสาน ซึ่งการแสดงชุดนี้เป็นการแสดงที่เสนอให้เห็นถึงวิถีชีวิตการทอผ้าของชนชาวอีสาน ซึ่งในยามฤดูเก็บเกี่ยวเสร็จสิ้นหนุ่มสาวชาวอีสานนั้นก็จะมาลงช่วง เพื่อที่จะทอผ้า ซึ่งการแสดงนี้นั้นสื่อให้เห็นถึงกรรมวิถีในการทอผ้าที่กว่าจะมาเป็นผ้าไหมหลายสากดให้คนได้สวมใส่นั้นมีกรรมวิธีอย่างไร

ภาพประกอบ 47 ฟ้อนเกี่ยวจิตใหม่ไทยอีสาน

วัฒนธรรมการทอผ้าจึงเป็นผลิตผลหนึ่งที่ได้รับการถ่ายทอดกลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ สะท้อนถึงภูมิปัญญาในการสร้างสรรค์งานศิลปะควบคู่กับการใช้สอยประโยชน์อย่างงดงามและเหมาะสม ทั้งนี้หากจะสืบสายความเป็นมาของวัฒนธรรมการทอผ้าหรือผลิตผ้าของมนุษย์นั้นยากที่จะกล่าวได้ชัดเจนว่าเริ่มขึ้นตั้งแต่เมื่อใด

ภาพประกอบ 48 ฟ็อนเกี่ยวจิดไหมไทยอีสาน

ชุดที่สองฟ็อนบุญพะหวัด ชุดที่สามฟ็อนร้อยเอ็ดเพชรงามและชุดสุดท้ายคือฟ็อนโหวด นำมาผสมผสานกันเป็นการแสดงอันสื่อให้เห็นถึงอัตลักษณ์ และความเป็นเอกลักษณ์ของเครื่องดนตรีชนิดหนึ่งคือโหวดที่เป็นเครื่องดนตรีอันเป็นลักษณะของจังหวัดร้อยเอ็ด รวมเป็นชื่อชุดการแสดงว่า วาดฟ็อนออนซอนสาเกต

ภาพประกอบ 49 วาดฟ็อนออนซอนสาเกต

ชุดที่สามนั้นเป็นระบำดอกอินทนิล ซึ่งดอกอินทนิลนั้นเป็นดอกไม้ประจำจังหวัด ร้อยเอ็ด ทั้งคำร้องและท่วงท่าในการรำรำนั้น ได้บรรยายถึงลักษณะและสรรพคุณของดอกอินทนิล ซึ่งประดิษฐ์ขึ้น โดยเป็นผลงานปริญญาานิพนธ์ของนักศึกษาชั้นปีที่ 5 วิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด

ภาพประกอบ 50 ระบำดอกอินทนิล

ชุดการแสดงที่สี่คือฟ้อนมัลลย์ ฟ้อนมัลลย์นี้เป็นการฟ้อนรำอันเป็นเอกลักษณ์ของ ภาคเหนือ ซึ่งมีท่วงท่า ลีลา ทำนอง อ่อนหวาน อ่อนช้อย ทางวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ดจึงอยาก นำมาเผยแพร่ให้พ่อแม่พี่น้องชาวจังหวัดร้อยเอ็ดได้รับชม

ภาพประกอบ 51 ฟ้อนมัลลย์

ชุดการแสดงที่ห้าคือ ะบ้านกรงหัวจุก ชุดการแสดงนี้ได้มีการเลียนท่าทาง กิริยา
 อากา รรวมจะกระทั้งเสียงร้องของนกรกรงหัวจุกมาเป็นลักษณะของการรำรำ ซึ่งประดิษฐ์ขึ้นโดย
 เป็นผลงานปริญญาานิพนธ์ของนักศึกษาชั้นปีที่ 5 วิทยาลัยนาฏศิลป์พัทลุง นำเสนอโดยนักแสดงจาก
 วิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด

ภาพประกอบ 52 ะบ้านกรงหัวจุก

ภาพประกอบ 53 ตะกรนอกเรื่องพระลอ ตอนปู่เจ้าเรียกไก่

หลังได้รับชมการแสดงทั้งสามภาคไปแล้ว สุดท้ายคือภาคกลาง ทางวิทยาลัยศิลป์ร้อยเอ็ดได้นำละครนอกเรื่องพระลอ ตอนปู่เจ้าเรียกไก่ ให้ชาวจังหวัดร้อยเอ็ดและแขกผู้มาร่วมงานได้ชม และสร้างความประทับใจเป็นอย่างมาก

ภาพประกอบ 54 ละครนอกเรื่องพระลอ ตอนปู่เจ้าเรียกไก่

สภาพปัญหาที่พบเห็นที่เกิดขึ้นในการจัดแสดงศิลปวัฒนธรรมต่างๆคือ

1. ปัญหาในการจัดการแสดงนั้นจะเริ่มแสดงก็ต่อเมื่อแขกผู้มีเกียรตินั้นมาร่วมโต๊ะพาแลงแล้ว แต่מןขณะเดียวกันแขกที่ยังมาไม่หมดนั้นเนื่องจากพนักงานต้อนรับไม่มารับแขกผู้เพื่อที่จ่านำแขกเข้ามายังโต๊ะตามที่ลำดับหมายเลขที่แขกได้ซื้อไว้ ดังนั้นทางผู้จัดงานเองควรมีการทำแผนผังแสดงเลขที่นั่งโต๊ะ และมีพนักงานต้อนรับที่มีการใส่ชุดที่เป็นเอกลักษณ์ว่าเป็นพนักงานต้อนรับ และควรที่จะเพิ่มพนักงานต้อนรับเพื่อรองรับให้เพียงพอกับจำนวนของแขกที่มาร่วมงานมิเช่นนั้นแล้วจะทำให้แขกได้มายืนรอเสียเวลา
2. ปัญหาของการแสดงศิลปวัฒนธรรมต่างๆที่ทางวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ดได้จัดขึ้น การแสดงขาดความต่อเนื่องของเนื้อหา นั้นยังขาดความต่อเนื่อง อาจจะเป็นเพราะการแสดงนั้นต้องรักษาเวลาตามที่กำหนดไว้จึงได้มีการตัดทอนบางส่วนทำให้เนื้อหาของแสงเสียงนั้นขาดความต่อเนื่องลงไป ดังนั้นทางผู้กับแสดงกับพิธีกรต้องมีการประสานงานเพื่อก่อให้เกิดความต่อเนื่องของการแสดง

3. ปัญหาห้องน้ำในบริเวณการจัดงานแสงเสียง เนื่องจากประเพณีบุญผะเหวดนั้น เป็นงานใหญ่และเป็นงานประจำจังหวัดร้อยเอ็ด ผู้คนที่มาร่วมงานนั้นมีจำนวนมาก ทำให้ห้องน้ำที่รองรับผู้มาร่วมงานนั้นไม่เพียงพอ ทางเทศบาลจังหวัดร้อยเอ็ดนั้นควรตระหนักเสมอ ควรมีการจัดเตรียมห้องน้ำที่สะอาดเพื่อมารับรอง และเตรียมก่อนงานจะมาถึงเพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกต่อนักท่องเที่ยวที่มาร่วมงาน นอกจากนี้แล้วนั้นสาธารณูปโภคต่าง ๆ นั้นก็ควรที่จะมีความพร้อม เช่น น้ำดื่ม หรือที่พักเพื่อรับรองนักท่องเที่ยว (นัครบ มุลาดี. 2553 : สัมภาษณ์)

2. การจัดแสดงแสง เสียง ประกอบเรื่องเวสสันดรชาดก

งานแสดงแสงสีเสียงเรื่อง “เวสสันดรชาดก” เป็นการแสดงบนเวทีที่รับผิดชอบและดำเนินการโดยวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด ภายใต้งบประมาณเงินสนับสนุนจากหลายฝ่ายเพื่อจะใช้สำหรับการเตรียมงานแสดงสีเสียงในปี 2554 ก่อนที่จะมีการแสดงแสงเสียงเริ่มขึ้น มีการแสดงบนเวทีหลายชุดโดยวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด ทั้งนี้เพื่อขับกล่อมแขกผู้มีเกียรติและสร้างบรรยากาศอันน่าอภิรมย์ให้กับงานก่อนการกินข้าวพาลง ทามกลางบรรยากาศยามเย็นของบึงพลาญชัย

ภาพประกอบ 55 หมอลำฉวีวรรณ ดำเนิน

การแสดงแสงสีเสียงเรื่อง “เวสสันดรชาดก” เริ่มต้นด้วยกลอนลำพรรณนาเกี่ยวกับความสำคัญของบุญผะเหวดและความร่มเย็นภายใต้ร่มบวรพระพุทธศาสนาของชาวไทยและชาวอีสาน โคนมีหมอลำ “ฉวีวรรณ ดำเนิน” อดีตราชินีหมอลำอีสาน (ปัจจุบันเป็นอาจารย์ประจำวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด) เป็นผู้นำเสนอกลอนลำที่ไพเราะกินใจซึ่งกลอนลำดังกล่าวเป็นกลอนลำบุญผะเหวดของฉวีวรรณ ดำเนิน ไม่เป็นเพียงสัญลักษณ์ความเป็นพื้นบ้านของเมืองร้อยเอ็ดและภาคอีสานไม่ก็อย่างเท่านั้นที่ถูกนำเสนอในการแสดงแสงสีเสียงเรื่องเวสสันดรชาดก ส่วนที่เหลือไม่ว่าจะเป็นบทบรรยายเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย การตกแต่ง หน้าตา ท่ารำและท่าทางประกอบการแสดงต่าง ๆ ล้วนแต่ “ถูกประดิษฐ์” ขึ้นด้วยอิทธิพลของด้านศิลปะด้านกรรมศิลปากร (วิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด) และบรรทัดฐานความงามทางศิลปะการแสดงของไทยภาคกลางแทบทั้งสิ้น

จากการสัมภาษณ์ อาจารย์วิทย์ชลาภกุลปรี้อยเอ็ด ตำแหน่งหัวหน้างานเผยแพร่วัฒนธรรม สัมภาษณ์โดยผู้วิจัย ได้ทราบจากท่านว่า ในการการจัดแสดงบนเวทีเรื่อง “เวสสันดรชาดก” ในปีที่ 1 และ 2 (พ.ศ.2534 และ 2535) เครื่องแต่งกายและเครื่องประดับเป็นของพื้นบ้านอีสาน ต่อมาทางจังหวัดได้สั่งให้ปรับเปลี่ยนการแสดงทั้งหมดเป็นแบบภาคกลางเพื่อให้ผู้ชมที่มาจากนอกจังหวัดได้เข้าใจเป็นการดึงดูดให้คนมาร่วมงานมากขึ้นรูปแบบงานจึงปรากฏออกมาดังที่ได้นำเสนอในปี พ.ศ.2543 (ศิริภรณ์ ลินดาพรประเสริฐ. 2554 : สัมภาษณ์)

ภาพประกอบ 56 การแต่งกายของตัวละครในการแสดงแสงเสียง

การแสดงแสงสีเสียงเรื่อง “เวสสันดรชาดก” ยึดเอาเนื้อหาของชาดกตั้งแต่กัณฑ์แรกไปจนถึงกัณฑ์ที่ 13 เป็นหัวใจในการจัดลำดับการแสดงและดำเนินเรื่อง ทางฝ่ายกำกับการแสดงเปิดเทปเสียงบรรยายถึงความเป็นมาและความสำคัญของเวสสันดรชาดก จากนั้นเริ่มจากที่นางมณโฑจะลงมาจุติบนโลกมนุษย์นางจึงขอพรจากเท้าสักกะเทวราช(พระอินทร์)

ภาพประกอบ 57 เท้าสักกเทวราชประสารทพร

ฉากเริ่มต้นนั้นเป็นการนำเสนอเนื้อหาของกัณฑ์ทศพรโดยสังเขป ช่วงนี้นักแสดงบนเวทีออกมาร่ายรำเป็นไปตามลำดับของกัณฑ์ต่างๆจากกัณฑ์ทศพรเสียงบรรยาย การจัดฉาก และผู้แสดงก็นำเสนอกัณฑ์ต่างๆตามลำดับเป็นกัณฑ์หิมพานต์ กัณฑ์ทานกัณฑ์ กัณฑ์วนปเวศ กัณฑ์ชูชก กัณฑ์มหาพล กัณฑ์จุลพล กัณฑ์กุมาร กัณฑ์มัทรี กัณฑ์สักกบรรพ กัณฑ์มหाराช กัณฑ์ฉกษัตริย์และกัณฑ์นครกัณฑ์

ภาพประกอบ 58 พระเวสสันดร

อย่างไรก็ตามการแสดงแสงสีเสียงบนเวทีไม่ใช่การแสดงที่ลงรายละเอียดของเนื้อหาของแต่ละกัณฑ์ทุกกัณฑ์ แต่ได้เลือกนำเสนอเนื้อหาทุกกัณฑ์เทศน์ทุกกัณฑ์ แต่ได้เลือกนำเสนอเนื้อหาหลักของกัณฑ์ที่สำคัญเนื่องจากข้อจำกัดในเรื่องเวลาของการแสดงงบประมาณในการจัดฉากงบประมาณจัดซื้อเครื่องแต่งกายผู้แสดง และที่สำคัญการแสดงแสงสีเสียงเป็นการปรับเนื้อหาจากวรรณคดีทางศาสนาให้มีลักษณะกึ่งการแสดงนาฏศิลป์กึ่งละครเวทีภายใต้ข้อจำกัดด้านเวลาและการดำเนินเรื่อง

ภาพประกอบ 59 พระเวสสันดรทานลูก

การแสดงแสงสีเสียงครั้งนี้จึงไม่ใช่การบอกเล่าเรื่องราวในชาดกอย่างละเอียดทุกตอนทุกแง่ทุกมุม แต่เป็นการเลือกนำเสนอและตีความพุทธชาดกเรื่องสำคัญนี้ให้สอดคล้องกับความต้องการของคณะผู้อำนวยการและนักแสดง รวมทั้งให้สอดคล้องกับความเหมาะสมกับท่านผู้ชม ดังนั้นเนื้อหาและฉากของบางกัณฑ์ในชาดกบางกัณฑ์จึงได้รับการเน้นและให้ความสำคัญมากเป็นพิเศษ ในขณะที่บางกัณฑ์ก็ถูกกล่าวเพียงผ่านๆ โดยเสียงบรรยายที่บันทึกเทปไว้ล่วงหน้าแล้วเท่านั้น

ภาพประกอบ 60 นางมัทรีตามหาลูก

เนื้อหาที่โดดเด่นและถูกนำมาปรับเข้าในฉากต่างๆของการแสดงแสงสีเสียงครั้งนี้ ได้แก่ กัณฑ์ที่มีเนื้อหาสะท้อนให้เห็นอารมณ์ความรู้สึกของมนุษย์ที่สุด เช่น ชุชก กุมาร มัทรี และนรกกัณฑ์เหตุผลที่สำคัญของการนำเสนอคือ กัณฑ์เหล่านี้แสดงออกถึงด้านโลกิยะของตัวละครมากกว่าด้านโลกุตระ อารมณ์ความรู้สึกต่างๆ เช่น รัก โลภ โกรธ หลง สงสาร ร้องไห้คร่ำครวญ สูญเสีย พลัดพราก อาลัยอาวรณ์ ปลื้มปิติ ดีใจ ฯลฯ

ภาพประกอบ 61 ชุชกห้องแตกตาย

ช่วยให้การแสดงแสงสีเสียงมีลักษณะใกล้เคียงกับตัวละครและความเป็นไปในโลกแห่งความเป็นจริงที่ใกล้เคียงกับประสบการณ์มากที่สุด ในขณะที่กัณฑ์อื่นๆมีเนื้อหาเกี่ยวกับการบำเพ็ญเพียร การให้ทาน ความอดทนอดกลั้น การละวาง ฯลฯ ล้วนแต่เน้นการสอนธรรมะทาวศาสนาและการนำเสนอโลกในอุดมคติ ซึ่งส่วนใหญ่ไม่ใช่ประสบการณ์ชีวิตร่วมบรรดาผู้เขียนบทนักแสดง แยกผู้มีเกียรติและกลุ่มผู้ชมส่วนใหญ่เป็นชาวบ้านร้านตลาดทั่วไป

ภาพประกอบ 62 ความฝันของนางมัทรี

เป็นที่น่าสังเกตว่า เมื่อพิจารณาจากมุมมองของผู้ชม ตัวละครในเรื่อง“เวสสันดรชาดก” ที่โดดเด่นและเป็นที่ยอมรับของคนดูไม่ใช่ตัวพระเวสสันดรเป็นตัวเอกของเรื่องทั้งหมด หากแต่เป็นตัวละครที่สะท้อนให้เห็นความเป็นปुरुชน เช่น ชุชก กัญญา ชาลี และนางมัทรี

ภาพประกอบ 63 นางอมิตตดา

ผู้ชมจำนวนมากจะคอยดูฉากที่มีตัวละครเหล่านี้พร้อมแสดงอารมณ์ความรู้สึกร่วมอย่างน่าสนใจ เช่น อากัปกิริยาของเต่าซุชก นึกเคื่องแค้นคอนที่ซุชกเอาถุมารและถุมารีไปทรมานและสมน้ำหน้าทีซุชกสวาปามอาหารจนท้องแตกตายด้วยความโลภ หรือคอนที่นางมัทรีรำไห้และร้องเรียกกัญญาและซาลีก็สามารรถเรียกความสงสารจากผู้ชมได้ค่อนข้างมากส่วนบทของตัวเอกของพระเวสสันดรดูเหมือนว่าผู้ชมจะไม่ได้แสดงอารมณ์ร่วมออกมาส่วนใหญ่จะเป็นกลางๆไม่ได้ปีติยินดีด้วยหรือไม่ได้โกรธแค้นที่พระเวสสันดรมุ่งแต่จะทำบุญทำทานเพื่อบรรลุนิรมิตขั้นสูงเพียงอย่างเดียว ข้อสังเกตเหล่านี้พิจารณาจากปฏิกิริยาของผู้ชมและจับความรู้สึกจากเสียงหัวเราะชอบใจ เสียงบ่นคำหรือเสียงฮือฮาต่างๆต่อการแสดงบนเวที

ภาพประกอบ 64 ซุชก

ดังที่กล่าวมาแล้วเนื้อหาหลักของเรื่อง“เวสสันดรชาดก”ได้ต่อยอดคุณธรรมของศาสนาพุทธในเรื่องของการให้หรือการบริจาคทาน การแสดงแสงสีเสียงในบุญพะเหวดร้อยเอ็ดร้อยเอ็ดที่ผู้วิจัยได้มีโอกาสศึกษาคงได้ใจความสำคัญอย่างครบถ้วน พระเวสสันดรให้ทานพระราชทานทรัพย์และสมบัติต่างๆในครอบครองตนรวมทั้งลูกและเมียที่ตนเองรักปานดวงใจ ทั้งที่เพื่อเป้าหมายเพื่อที่จะบำเพ็ญเพียรขั้นสูงสุดตามอุดมการณ์ของพุทธศาสนา

ภาพประกอบ 65 ภาพบรรยากาศความร่วมมือร่วมใจ

เดิมทีเดิยวเนื้อเรื่องในเวสสันดรชาดกจะได้รับการถ่ายทอดผ่านกัณฑ์เทศน์หรือลำ
มหาชาติเป็นสำคัญ พระภิกษุทำหน้าที่หลักในการถ่ายทอดเนื้อหาที่ได้จินตนาการจากเวสสันดรชาดก
กัณฑ์ต่างๆ ไปยังผู้ฟังโดยการอ่านหรือเทศน์เป็นทำนองเสนาะ ซึ่งทางภาคอีสานเรียกว่า “ลำเทศน์
มหาชาติ” พระสงฆ์ทำหน้าที่ดังกล่าวย่อมผ่านการฝึกฝนมาก่อนจนชำนาญเป็นพิเศษ รวมทั้งมีซุ่ม
เสียงเฉพาะตัวและลีลาการเทศน์ที่ไพเราะน่าฟังเป็นพิเศษจึงจะดึงดูดหรือสะกดผู้ฟังได้ซึ่งส่วนใหญ่
เป็นคนสูงอายุทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิง อย่างไรก็ตามเวสสันดรชาดกที่เราได้ชมจากการแสดงแสงสี
เสียงนั้นจะแตกต่างออกไปจากรูปแบบการเทศน์หรือเล่าเรื่องแบบเดิมค่อนข้างมาก กล่าวคือผู้คนส่วน
ใหญ่เป็นคนวัยกลางคน คนหนุ่มสาว และเด็กๆ การแสดงแสงสีเสียงช่วยให้ผู้ชมได้มองเห็นเนื้อ
เรื่องและอุดมการณ์บุญพระเวศในลักษณะของการกระทำของผู้แสดงที่มีชีวิตจิตใจจริงๆ การแสดง
แสงสีเสียงจึงเป็นการฟื้นคืนชีวิตให้กับเวสสันดรชาดกที่สืบทอดมาจากอดีต และช่วยให้ผู้ชมเกิด
จินตนาการเข้าถึงเรื่องราวทั้งหมดได้ไม่ยาก ซึ่งการจัดงานแสงเสียง เรื่อง เวสสันดรชาดกนี้
ได้รับการตอบรับจากคนทั้งในจังหวัดและต่างจังหวัดเป็นอย่างนี้ ทั้งนี้เห็นได้จากพาแลงที่มีการจัด
จำหน่ายเพื่อมาร่วมนั่งชมแสงเสียงนั้นไม่เพียงพอสอดคล้องความต้องการของผู้ชม เนื่องจากทางจังหวัดนั้น
ได้มีการกระจายการจำหน่ายไปทั่วครอบคลุมทุกอำเภอ ภายในจังหวัด รวมทั้งจังหวัดใกล้เคียงส่งผล
ให้ผู้ต้องการเข้ามาชมแสงเสียงนั้นมีจำนวนมาก เป็นผลดีต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัด
ซึ่งเป็นการแสดงออกให้เห็นถึงความร่วมมือร่วมใจของคนภายในจังหวัด และเป็นพลังศรัทธาอันแรง
กล้าที่จำดำเนินรอยตามพระพุทธศาสนา (นริชล สวนสำราญ. 2553 : สัมภาษณ์)

สภาพปัญหาที่พบเห็นที่เกิดขึ้นในการแสดงแสง เสียง ประกอบเรื่องเวสสันดรชาดก คือ

1. ปัญหาในการแสดงเวลาปรับเปลี่ยนฉากในเรื่องไฟนั้นยังไม่ดับสนิทนักแสดงก็วิ่งลงจากเวทีทำให้อารมณ์ของคนดูนั้นไม่ต่อเนื่อง ควรที่จะมีการดับไฟให้ดับสนิทและมีการนัดคิวกันกับนักแสดงและกำชัยนักแสดงทุกคนให้เงียบเสียงในการสลายตัวลงจากเวที ซึ่งข้อบกพร่องเหล่านี้เป็นสิ่งที่เห็นในชัดเจนมากที่ควรแก่การเสนอในที่ประชุมเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไข

2. ปัญหาของการแสดงแสง เสียง ประกอบเรื่องเวสสันดรชาดก ที่ทางวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ดได้จัดขึ้น การแสดงขาดความต่อเนื่องของเนื้อหานั้นยังขาดความต่อเนื่อง อาจจะเป็นเพราะการแสดงนั้นต้องรักษาเวลาที่กำหนดไว้จึงได้มีการตัดทอนบางส่วนทำให้เนื้อหาของแสงเสียงนั้นขาดความต่อเนื่องลงไป ดังนั้นทางผู้กำกับแสดงกับพิธีกรต้องมีการประสานงานเพื่อก่อให้เกิดความต่อเนื่องของการแสดง

3. ปัญหาห้องน้ำในบริเวณการจัดงานแสงเสียง เนื่องจากประเพณีบุญพะแหวนนั้นเป็นงานใหญ่และเป็นงานประจำจังหวัดร้อยเอ็ด ผู้คนที่มาร่วมงานนั้นมีจำนวนมาก ทำให้ห้องน้ำที่รองรับผู้มาร่วมงานนั้นไม่เพียงพอ ทางเทศบาลจังหวัดร้อยเอ็ดนั้นควรตระหนักเสมอ ควรมีการจัดเตรียมห้องน้ำที่สะอาดเพื่อมารับรอง และเตรียมก่อนงานจะมาถึงเพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกต่อนักท่องเที่ยวที่เข้าชมงาน นอกจากนี้แล้วนั้นสาธารณูปโภคต่าง ๆ นั้นก็ควรที่จะมีความพร้อม เช่น น้ำดื่ม หรือที่พักเพื่อรับรองนักท่องเที่ยว

3. กิจกรรมการแจกขนมจีน(ข้าวปุ้น)

วันที่สอง เวลา 09.00 น. ณ บริเวณสวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ร้อยเอ็ด ได้มีการจัดงานงาน มหกรรม “อาหารสะอาด รสชาติอร่อย” ในประเพณีบุญพะแหวน จังหวัดร้อยเอ็ด

ภาพประกอบ 66 มหกรรม “อาหารสะอาด รสชาติอร่อย” ในประเพณีบุญพะแหวน

จังหวัดร้อยเอ็ด ได้จัดให้มี งานประเพณีประจำปีอันยิ่งใหญ่ คือ งานประเพณีบุญพระเวศ ในวันศุกร์ เสาร์และอาทิตย์ สัปดาห์แรกของเดือนมีนาคมทุกปี ซึ่งจัดงานภายใต้คำขวัญ “มากินข้าวปุ้น เอาบุญพะเวศ ฟังเทศน์มหาชาติ” ในวันงานดังกล่าวนี้ จะมีประชาชนและนักท่องเที่ยวจำนวนมาก จากทั้งในและต่างประเทศ เดินทางเข้ามาร่วมงานมากมาย จึงร่วมกับภาคีเครือข่าย หน่วยงานราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ประกอบการด้านอาหาร สื่อมวลชน สมาคมอาสาสมัครสาธารณสุข และบริษัท ห้างร้านในจังหวัดร้อยเอ็ด ส่งเสริมสนับสนุนงานประเพณีบุญพระเวศร้อยเอ็ด ให้เป็นงานประเพณี และงานเทศกาลอาหารสะอาด รสชาติอร่อย ที่ยิ่งใหญ่ของภาคอีสาน โดยได้จัดโครงการอาหารสะอาด รสชาติอร่อย ในประเพณีบุญพระเวศ จังหวัดร้อยเอ็ดขึ้น เพื่อสนับสนุนยุทธศาสตร์ของจังหวัด ด้านการท่องเที่ยวและด้านคุณภาพชีวิตของประชาชน สร้างกระแสให้ประชาชนได้ตระหนักถึงความปลอดภัยของอาหาร โดยเฉพาะการเลือกบริโภคอาหารที่สะอาดปลอดภัย และมีพฤติกรรมที่เหมาะสม เช่น ร้านอาหารที่ได้ป้ายรับรองมาตรฐานอาหารสะอาด รสชาติอร่อย การล้างมือให้สะอาดก่อนการรับประทานอาหาร การรับประทานอาหารที่ปรุงสุกใหม่ๆ และการปกปิดอาหารจากแมลงวัน และเพื่อนำเสนอนวัตกรรมการพัฒนาร้านอาหาร ผงลอย ให้ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน Clean Food Good Taste ผ่านงานประเพณีของจังหวัด

กิจกรรม ได้แก่ การเฝ้าระวังป้องกัน และควบคุมโรคติดต่อทางเดินอาหารและน้ำ ในแหล่งผลิต และจุดบริการแจกจ่ายนมจืดในระหว่างงานประเพณีบุญพระเวศ จัดร้านสาธิตอาหารสะอาด รสชาติอร่อย บริการนมจืดและน้ำสมุนไพรเพื่อสุขภาพฟรี การให้ความรู้และตอบปัญหาเกี่ยวกับสุขอนามัยอาหารเพื่อการป้องกันโรคและ สุขภาพ สาธิตการล้างมือที่ถูกต้อง การแข่งขันรับประทานนมจืด การประกวดน้ำชาขนมจืดรสภาค การประกวดส้มตำลีลา

ภาพประกอบ 67 กิจกรรมการแจกนมจืด (ข้าวปุ้น)

ภายในงานมีการมอบป้ายรับรองมาตรฐานสถานที่ผลิตอาหาร โรงงานเส้นขนมจีน แสงจันทร์ร้อยเอ็ด และร้านก๋วยเตี๋ยวอนามัยต้นแบบ ของจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 8 ร้าน ได้แก่ ร้านป้อบอวย ร้านก๋วยเตี๋ยวนานเมือง ร้านซุนฮั่วพะหมี่เกี๊ยว ร้านก๋วยเตี๋ยวดกกลาง ร้านเฟื่อ ป.เปี้ยก ร้านก๋วยเตี๋ยวมืองกาญจนบุรี ร้านก๋วยเตี๋ยวจิตต์ และร้านก๋วยเตี๋ยวกปาก จากนั้น จึงได้ร่วม สาธิตการล้างมือที่ถูกหลักอนามัย และได้ให้เกียรติดักขนมจีนน้ำยาให้แก่ประชาชนที่มาร่วมงาน รับประทานอย่าง อิ่มหนำสำราญ บรรยากาศเป็นกันเอง และประทับใจเป็นอย่างมาก (บุญมี เฟื่องรัตน์. 2553 : สัมภาษณ์)

ณ บริเวณงาน หลังศาลาจัตุรมุข สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ร้อยเอ็ด มีการ จำหน่ายจ่ายแจกบริการให้ประชาชนที่มาเที่ยวงานได้รับประทานข้าวปุ้น ที่สะอาด รสชาติอร่อย และมีการแข่งขันชิงแชมป์ ชิงเงินรางวัลกว่าหมื่นบาท ในกิจกรรม 3 ประเภท ดังต่อไปนี้

1. การแข่งขัน “ชิงแชมป์กินข้าวปุ้น บุญสะหวาดร้อยเอ็ด ” แบ่งเป็น 4 รุ่น ได้แก่ รุ่นเด็ก อายุไม่เกิน 12 ปี รุ่นเยาวชน รุ่นประชาชนทั่วไป และรุ่นชาวต่างชาติ รางวัล แต่ละรุ่นที่ทำการแข่งขัน ดังนี้ รางวัลที่ 1 เงินรางวัล 1,000 บาท รางวัลที่ 2 เงินรางวัล 700 บาท รางวัลที่ 3 เงินรางวัล 500 บาท และชมเชย เงินรางวัล รางวัลละ 200 บาท กติกาการแข่งขัน เปิดรับสมัครถึงวันที่หนึ่ง ณ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดร้อยเอ็ด โทร 043520177 สมัคร ณ บริเวณงาน หลังศาลาจัตุรมุข ในสวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ ในวันที่สองและต้องมารายงานตัวกับ คณะกรรมการ ก่อนเวลา 10.00 น. เกณฑ์ กติกาการแข่งขัน วัตถุประสงค์ใน 4 ด้าน คือ

1.1 สุขวิทยาส่วนบุคคล การล้างมือก่อนรับประทานอาหาร และการแต่งกาย ที่เหมาะสม

1.2 การใช้อุปกรณ์ในการรับประทานอาหาร การใช้ช้อน ส้อม การใช้ช้อน กลางมารยาทในการรับประทานอาหาร การไอ จาม พูดยกั้น การหกละเอียดของอาหารในระหว่าง รับประทานอาหาร

1.3 ปริมาณของอาหารที่รับประทาน เส้นขนมจีนและผักพื้นบ้าน

1.4 เวลาที่ใช้ ทุกขั้นตอน ภายใน 5 นาที (คล้ายรูปแบบเกมส์โชว์ รายการ ปลดหนี้)

2. การแข่งขัน “ชิงแชมป์น้ำยาขนมจีน 4 ภาค เมืองร้อยเอ็ด ”

รางวัลที่ 1 เงินรางวัล 3,000 บาท พร้อมประกาศนียบัตร รางวัลที่ 2 เงินรางวัล 2,000 บาท พร้อมประกาศนียบัตร รางวัลที่ 3 เงินรางวัล 1,500 บาท พร้อม ประกาศนียบัตร และชมเชย เงินรางวัล รางวัลละ 700 บาท

กติกาการแข่งขัน เปิดรับสมัครถึงวันที่หนึ่ง ณ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด ร้อยเอ็ด โทร 0-4352-0177 ต้องเป็นตัวแทนจากผู้ผลิตขนมจีน ผู้ประกอบการร้านอาหาร

กลุ่มแม่บ้านในจังหวัดร้อยเอ็ด ผู้เข้าแข่งขันทีมละ 2 คน อุปกรณ์ที่ใช้ในการแข่งขัน การแต่งกายให้ ผู้เข้าแข่งขันจัดเตรียมมาเอง และต้องมารายงานตัวกับคณะกรรมการ ก่อนเวลา 08.00 น. ของวันที่ หนึ่ง

เกณฑ์การตัดสิน คะแนน 100 คะแนน แบ่งเป็น การแต่งกาย 10 คะแนน สุขลักษณะของผู้แข่งขัน 10 คะแนน วิธีการผลิตลูกหลักรักษาภิบาล 20 คะแนน รสชาติ 40 คะแนน เวลาที่ใช้ในการผลิต 10 คะแนน และความสวยงาม ความเรียบร้อย 10 คะแนน

3. การแข่งขัน “ชิงแชมป์สุดยอดส้มตำลีลาเมืองสาเกต ในบุญพะแห่ร้อยเอ็ด” รางวัล รางวัลที่ 1 เงินรางวัล 2,000 บาท พร้อมประกาศนียบัตร รางวัลที่ 2 เงินรางวัล 1,500 บาท พร้อมประกาศนียบัตร รางวัลที่ 3 เงินรางวัล 1,000 บาท พร้อม ประกาศนียบัตร และชมเชย เงินรางวัล รางวัลละ 500 บาท

กติกาการแข่งขัน เปิดรับสมัครถึงวันศุกร์ที่ 4 มีนาคม 2554 ณ สำนักงาน สาธารณสุขจังหวัดร้อยเอ็ด โทร 0-4352-0177 ต้องเป็นตัวแทนจากผู้ประกอบการร้านอาหาร หรือ กลุ่มแม่บ้านในจังหวัดร้อยเอ็ด ผู้เข้าแข่งขันทีมละ 2 คน อุปกรณ์ที่ใช้ในการแข่งขัน การแต่งกายให้ ผู้เข้าแข่งขันจัดเตรียมมาเอง และต้องมารายงานตัวกับคณะกรรมการ ก่อนเวลา 08.30 น. ของวัน เสาร์ที่ 5 มีนาคม 2554

เกณฑ์การตัดสิน คะแนน 100 คะแนน แบ่งเป็น การแต่งกาย 10 คะแนน สุขลักษณะของผู้แข่งขัน 10 คะแนน วิธีการผลิตลูกหลักรักษาภิบาล 20 คะแนน รสชาติ 20 คะแนน ลีลา ความสนุกสนาน 20 คะแนน และความสวยงาม ความเรียบร้อย 20 คะแนน

สภาพปัญหาที่พบเห็นที่เกิดขึ้นในการจัดกิจกรรมการแจกขนมจีน(ข้าวปุ้น) คือ

1. ปัญหาในการแจกขนมจีนนั้นเป็นที่แน่นอนว่าต้องมีขยะที่เป็นส่วนภาชนะที่ ใส่ขนมจีนแน่นอน เมื่อมีจำนวนมากก็ต้องมีถังขยะจำนวนมากตามมาเช่นกัน หากถังขยะนั้นมีน้อย ประชาชนก็ไม่สามารถไปทิ้งที่อื่นได้ ถังขยะที่มีก็จะล้น เกิดภาพที่ไม่น่ามองให้แก่บริเวณงาน ดังนั้นทางจังหวัดต้องมีการประสานงานกับทางเทศบาลเพื่อเตรียมความพร้อมในเรื่องถังขยะก่อนวัน งาน และตลอดการจัดงานนั้นควรมีเวลาเก็บขยะเพื่อไม่ให้ขยะนั้นล้น

2. ปัญหาห้องน้ำในบริเวณการแจกขนมจีน เนื่องจากประเพณีบุญพะแห่คั้น เป็นงานใหญ่และเป็นงานประจำจังหวัดร้อยเอ็ด ผู้คนที่มาร่วมงานนั้นมีจำนวนมาก ทำให้ห้องน้ำที่ รองรับผู้มาร่วมงานนั้นไม่เพียงพอ ทางเทศบาลจังหวัดร้อยเอ็ดนั้นควรตระหนักเสมอ ควรมีการจัดเตรียมห้องน้ำที่สะอาดเพื่อมารับรอง และเตรียมก่อนงานจะมาถึงเพื่อเป็นการอำนวยความสะดวก ต่อนักท่องเที่ยวที่มาชมงาน นอกจากนี้แล้วนั้นสาธารณสุขปโภคต่าง ๆ นั้นก็ควรที่จะมีความพร้อม เช่น น้ำดื่ม หรือที่พักเพื่อรับรองนักท่องเที่ยวที่มาร่วมงาน

3. ปัญหาการขายของของพ่อค้าแม่ค้าหาบเร่ที่มาขายของในบริเวณงานนั้นควรที่จะมีการจัดระเบียบ จัดหาที่ในการขายให้เป็นสัดส่วน ไม่ควรมาเดินขายหาบเร่ตามบริเวณงาน มิฉะนั้นแล้วก็จะยากในการควบคุมหรือจัดเก็บขยะมูลฝอย

4. การจัดขบวนแห่ทั้ง 13 ถิ่น

ขบวนแห่บุญผะเหวดและพิธีเปิดอย่างเป็นทางการโดยขบวนแห่นั้นเป็นหัวใจสำคัญของงานบุญผะเหวดร้อยเอ็ด กิจกรรมหลักของงานบุญผะเหวดมักประกอบไปด้วยขบวนแห่และการเคลื่อนขบวนแห่ไปตามสถานที่สำคัญของงานเสมอ ยกตัวอย่างเช่น ขบวนแห่พระอุปัชฌาย์รอบเมืองในวันแรก ขบวนแห่พระเวสสันดรและการแสดงต่างๆ ในวันที่สองหรือพิธีเปิดงานอย่างเป็นทางการ และขบวนแห่กัณฑ์จอบกัณฑ์หลอนในวันสุดท้ายของงาน เป็นต้น เหตุที่กล่าวเช่นนี้ก็เนื่องมาจากว่าเบื้องหลังของการจัดขบวนแห่ ความคิดหลักในการตกแต่งและการนำเสนอขบวนแห่ องค์ประกอบของขบวนแห่และพฤติกรรมการแสดงออกต่างๆ ของคนในระหว่างการแห่ขบวน ล้วนแต่บอกเล่าเรื่องราวสำคัญอันเป็นเนื้อหาหลักของงานบุญได้ทั้งสิ้น ขบวนแห่เองที่เป็นจุดสำคัญที่สุดของงานไม่ว่าจะเป็นการพิจารณาจากมุมมองของผู้ชมทั่วไปและคณะกรรมการผู้จัดงาน ในบุญผะเหวดร้อยเอ็ดไม่มีขบวนแห่ใดที่จะสำคัญเท่าขบวนแห่พระเวสในวันเปิดงานอย่างเป็นทางการ และขบวนแห่กัณฑ์จอบกัณฑ์หลอนในวันปิดงาน รายละเอียดที่จะนำเสนอต่อไปนี้จะช่วยตอบข้อสมมุติฐานข้างต้นนี้

เบื้องหลังการจัดขบวนแห่พระเวส ธรรมเนียมปฏิบัติในการจัดขบวนแห่ร้อยเอ็ดก็คือการประชุมจัดสรรงบประมาณ แบ่งงานรับผิดชอบ ระดมทรัพยากรและประสานความร่วมมือหน่วยงานราชการต่างๆ ในจังหวัดเป็นสำคัญ จากนั้นหน่วยงานที่รับผิดชอบก็ต้องจัดงานระดมทรัพยากรต่างๆ ในระดับปฏิบัติการอีกรอบหนึ่ง นี่ก็คือหัวใจของการจัดงานบุญประเพณีประจำจังหวัด โดยข้าราชการและนักการเมือง

ขบวนแห่และกัณฑ์เทศน์มหาชาติบุญผะเหวดประจำปี 2554 ตามที่ระบุในกำหนดการของงาน และตามที่ปรากฏในพิธีปรากฏในพิธีเปิดงานมีทั้งหมด 15 ขบวน หน่วยงานที่รับผิดชอบดังกล่าวมีเพียงขบวนถือถือป้ายคำขวัญจังหวัดนำโดยสมาคมหอการค้าจังหวัดร้อยเอ็ดเท่านั้นที่ไม่ใช่หน่วยงานราชการ ชมรมดังกล่าวอาจเป็นการรวมตัวกันของแม่บ้านหรือลูกหลานข้าราชการ

ของจังหวัดก็เป็นได้ ส่วนขบวนแห่ และกัณฑ์เทศน์ทั้งหมด มีหน่วยงานราชการ โดยเฉพาะสถาบันการศึกษาในอำเภอเมืองร้อยเอ็ด และส่วนราชการสังกัดอำเภอต่างๆ ในจังหวัดร้อยเอ็ดเป็นผู้รับผิดชอบในการออกแบบความคิด ตกแต่งรถขบวนแห่ การแต่งกาย และการแสดงประกอบขบวนแห่ และกัณฑ์เทศน์ ภารกิจต่างๆ เหล่านี้ส่วนราชการจังหวัดร้อยเอ็ดมีประสบการณ์

และความพร้อมในการทำงานค่อนข้างมาก เพราะได้มีส่วนร่วมกิจกรรมทุกปีมาตั้งแต่ พ.ศ. 2534 แล้ว

จากการสังเกตการอาจารย์โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ผู้รับผิดชอบขบวนทานกัณฑ์ และ ตกแต่งขบวนแห่และรถนำขบวนกัณฑ์เทศน์มหาชาติ(ทานกัณฑ์)ขบวนหนึ่งที่บริเวณวัดบึงพลานุวัตร ในการมอบหมายงานอย่างเป็นทางการของทางจังหวัดนั้นเจ้าภาพของกัณฑ์นี้ก็คือ สำนักงาน ประถมศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด แต่คนที่ทำหน้าที่ตกแต่งแห่จริงแล้วคือพระสงฆ์ สามเณร และศิษย์วัด ของวัดบึงพลานุวัตร และเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง ชาวบ้านผู้มีจิตศรัทธาต่างร่วมกันจัดตกแต่งก่อนวันที่จะมีพิธีเปิดจำลองเป็นตอนต่างๆในพระเวสสันดรชาดก ประดับประดาด้วยดอกไม้ ตกแต่งด้วยผ้าสีสด ต่างๆอย่างสวยงาม และได้รับเงินสนับสนุนจากทางจังหวัดจำนวน 20,000 บาท โดยแบ่งเป็น ค่าใช้จ่ายในเรื่องของเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายนักแสดงในขบวน ค่าตกแต่งขบวนรถและอื่นๆ นอกจากงบประมาณส่วนที่ได้จากจังหวัดแล้วยังมีงบประมาณจากคณะกรรมการจัดงาน และงบประมาณของหน่วยงานที่รับมอบหมายฝ่ายคณะกรรมการจัดขบวนแห่ก็แบ่งงานออกเป็นฝ่ายต่างๆได้แก่ ฝ่ายช่างไม้ ฝ่ายดอกไม้ประดับ ฝ่ายตกแต่งจัดขบวนและผูกผ้าประดับ (นางนุช อภิมาศรัตน์. 2554 : สัมภาษณ์)

ไม่ใช่เพียงขบวนแห่และกัณฑ์เทศน์ทุกขบวนจะมีลักษณะการจัดที่เหมือนกันกับ สำนักงานการประถมศึกษา แต่ข้อมูลที่ได้นั้นช่วยให้มองเห็นภาพของความสัมพันธ์ที่เกี่ยวเนื่องกัน ระหว่างหน่วยงานราชการกับชุมชนต่างๆในเมืองร้อยเอ็ดในการเป็นเจ้าภาพบุญผะเหวดร่วมกัน การระดมทรัพยากรเพื่อใช้ในการจัดเตรียมขบวนแห่ต่างๆอาจมีลักษณะคล้ายกันเกือบทุกหน่วยงาน ในส่วนที่อำเภอต่างๆรับผิดชอบก็มีการระดมช่างฝีมือ ผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ มาทำงานร่วมกันเพื่อเตรียมขบวนแห่สำหรับพิธีกรรมสำคัญของจังหวัดร้อยเอ็ดในแต่ละปี หน่วยงานที่รับผิดชอบส่วนใหญ่เป็นสถาบันการศึกษา เช่น วิทยาลัยนาฏศิลป์ วิทยาลัยเทคนิค อาชีวะ โรงเรียนมัธยมในจังหวัด ร้อยเอ็ด เพราะหน่วยงานเหล่านี้ล้วนมีความพร้อม และมีกำลังในการจัดทำขบวนในการเข้าร่วม กิจกรรมบุญผะเหวด

ภาพประกอบ 68 เตรียมพิธีเปิด

ในพิธีเปิดงานบุญสะพานวัดร้อยเอ็ดปี 2554 ก็จะมากไปด้วยผู้คนที่เดินทางมาเข้าร่วมและผู้ที่มาชมการแห่ขบวนตั้งแต่เช้าตรู่ กลุ่มเจ้าหน้าที่ในสังกัดแต่ละหน่วยงานก็จะนำรถขบวนของตนมาเตรียมความพร้อมพร้อมกับการจัดขบวนอย่างสวยงามตามจุดที่ต้องประจำอยู่ อีกทั้งเจ้าหน้าที่ตำรวจจราจรที่มาคอยควบคุมสถานการณ์ทางการจราจรเพื่อให้การแห่ขบวนเป็นไปอย่างราบรื่น โดยจะตั้งขบวนที่หน้าประตูเมืองร้อยเอ็ดแล้วแห่แหวนไปรอบๆ บึงพลาญชัย โดยมีนายสมศักดิ์ ขำทวีพรหมเป็นประธานในพิธีการเปิดงานอย่างเป็นทางการ

ภาพประกอบ 69 รองผู้ว่าราชการจังหวัดกล่าวรายงาน

ณ ประรำพิธีทั้งสี่ที่ตั้งอยู่ริมถนนตรงทางเข้าด้านหน้าประตูเมืองสาเกตนครก็มีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบ พร้อมทั้งพิธีกรดำเนินรายการประจำอยู่ ตามกำหนดการก็จะเริ่มพิธีเปิด

อย่างเป็นทางการในเวลา 09.00 น. ผู้ว่าราชการจังหวัด ข้าราชการทุกฝ่ายพร้อมทั้งคณะกรรมการจัดงานรวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องล้วนมาเตรียมตัวเพื่อรอต้อนรับประธานที่จะเดินทางมาทำการเปิดพิธี บุญพะเหวดพร้อมทั้งคณะ ขึ้นตอนต่างๆของพิธีการจึงเริ่มต้นขึ้น โดยรองผู้ว่าราชการจังหวัดเริ่มกล่าวรายงาน พร้อมทั้งข้าราชการนายอำเภอต่างๆ โดยมีวัตถุประสงค์ของการจัดงานเพื่อ เผยแผ่พระบารมีขององค์สัมมาสัมพุทธเจ้า เผยแผ่ชื่อเสียงพระพุทธศาสนาและศิลปวัฒนธรรม ส่งเสริมการท่องเที่ยว ส่งเสริมความสามัคคีในหมู่ประชาชน และให้ประธานในพิธีมอบเครื่องอุปโภคบริโภคพร้อมทั้งโค กระบือแก่เกษตรกรชาวบ้านผู้ยากไร้

ภาพประกอบ 70 ผู้ว่าราชการจังหวัดกล่าวเปิดงาน

ประธานในพิธีก็ขึ้นร้องชัยเพื่อเป็นการเปิดงาน หลังจากนั้นขบวนแห่ต่างๆก็เริ่มแห่แห่นหลังไหลเข้ามาในงานเมื่อถึงหน้าปะรำพิธีก็จะหยุดขบวนแล้วทำการแสดงต่อหน้าประธานในพิธี มีผู้คนมาชมการแสดงทั้งชาวไทย และชาวต่างชาติโดยพิธีกรก็จะบรรยายหรือเล่าความเป็นมาเป็นทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษนับได้ว่าเป็นสีสันอีกประการหนึ่งของงานบุญพะเหวดร้อยเอ็ด

ภาพประกอบ 71 พิธีเปิด

ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้กล่าวรายงานประธานในพิธีเปิด โดยมีหัวหน้าส่วนราชการ ในจังหวัดที่สำคัญ นายอำเภอและหัวหน้ากิ่งอำเภอยื่นเข้าแถวหน้ากระดานคอยสนับสุนนอยู่ เบื้องหลัง ท่านผู้ว่าราชการจังหวัดกล่าวต้อนรับท่านประธานแล้วเล่าถึงความเป็นมาและวัตถุประสงค์ ที่สำคัญในการจัดงานบุญผะเหวดร้อยเอ็ดประจำปี 2543 ท่านเน้นว่าวัตถุประสงค์ของการจัดงานปีนี้ ได้แก่ “ (1) เผยแพร่บารมีของพระพุทธเจ้า (2) เผยแพร่ชื่อเสียงพระพุทธศาสนาและ ศิลปวัฒนธรรม (3) ส่งเสริมการท่องเที่ยว (4) ส่งเสริมความสามัคคีในหมู่ประชาชน ในระหว่าง การกล่าวรายงานนั้น เนื้อความตอนหนึ่งมีการเรียนเชิญให้ประธานในพิธีเปิดแจก “สัตตคมหา ทาน” จำนวน 10 ชุด (ประกอบด้วยถ้ำน้ำประกอบด้วยเครื่องอุปโภคบริโภคและข้าวของเครื่องใช้ ต่าง ๆ) และแจก โค -กระบือ จำนวน 6 ตัว ทางจังหวัดได้จัดเตรียมชาวบ้านที่มีฐานะยากจนให้มา เข้าแถวรอรับเครื่องมหาทานที่ท่านประธานลงมือแจกเป็นตัวอย่างในงานนี้ไว้พร้อมแล้ว

ภาพประกอบ 72 ความศรัทธาของประชาชน

จากนั้นก็เป็นการปราศรัยของประธานที่กล่าวถึงความสำคัญของงานบุญผะเหวดใน ฐานะที่เป็นการทำนุบำรุงพุทธศาสนา สร้างความสามัคคีในหมู่ประชาชน รวมทั้งเป็นการส่งเสริม การท่องเที่ยวตามนโยบายของรัฐบาลอีกด้วย ท่านประธานกล่าวขอบคุณคณะกรรมการจัดงานแขกผู้ มีเกียรติที่มาร่วมงานซึ่งรวมถึงท่านเอกอัครราชทูตลาวประจำประเทศไทยและกงสุลใหญ่ของลาว ประจำอยู่ที่จังหวัดขอนแก่นจนจบลงด้วยการคล้องซ้อยเพื่อเปิดงานอย่างเป็นทางการ พลุที่เตรียมไว้ สำหรับฉลองพิธีเปิดถูกจุดขึ้นสู่ท้องฟ้า พอสิ้นเสียงฆ้องและพลุ ขบวนแห่ต่างๆ ที่เตรียมไว้ตรงหน้า ประตูสาเกตนครเริ่มเคลื่อนขบวนและพิธีกรทำหน้าที่บรรยายตลอดการแสดงของขบวนต่างๆ ก็ เคลื่อนไปยังจุดปลายทางไปวัดบึงพลาญชัย ทางฝั่งตรงข้ามของปะรำพิธีตรงบริเวณหน้าพระ บรมราชานุสาวรีย์รัชกาลที่ 6 และด้านข้างติดกับปะรำพิธีหลังที่ 4 ทางจังหวัดได้จัดเตรียมเก้าอี้

มานั่งและอัฒจันทร์สำหรับผู้ชมและพี่น้องประชาชนทั่วไปในการชมการแสดงของขบวนแห่ต่างๆ พวกเราประมาณการว่าผู้ชมพิธีเปิดงานบุญผะเหวดร้อยเอ็ดปีนี้อาจอยู่ระหว่าง 2,000 – 3,000 คน (บุญมี เฟิงรัตน์. 2553 : สัมภาษณ์)

ภาพประกอบ 73 ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรม

ช่วงก่อนหน้าที่จะมีการเคลื่อนขบวนแห่ ท่านพิธีกรฝ่ายหญิงซึ่งเป็นอาจารย์สอนภาษาอังกฤษของโรงเรียนมัธยมแห่งหนึ่งในจังหวัดร้อยเอ็ดได้ประกาศข้อความเกี่ยวกับความเป็นมาและพิธีบุญผะเหวดโดยย่อเป็นภาษาอังกฤษ พิธีกรท่านนั้นเกริ่นนำก่อนว่า การประกาศภาษาอังกฤษของเธอจะช่วยให้ผู้ชมงานที่เป็นชาวต่างประเทศได้เข้าใจเนื้อหาและขั้นตอนต่างๆ ของบุญผะเหวดได้เข้าใจมากขึ้น แต่เป็นที่น่าสนใจว่าชาวต่างประเทศที่มาชมพิธีเปิดบุญผะเหวดวันนั้น ถ้าไม่นับรวมคณะเอกอัครราชทูตและกงสุลใหญ่ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวแล้ว มีเพียงสามมีของผู้หญิงชาวร้อยเอ็ดและนักท่องเที่ยวนับจำนวน 2-3 คนเท่านั้น การบรรยายภาษาอังกฤษโดยการอ่านจากข้อความที่แปลไว้แล้วของพิธีกรท่านนี้จึงเป็นการสร้างความรู้สึกลึกๆให้กับผู้ชมในงาน การอ่านภาษาอังกฤษที่เป็นภาษาเขียนและบรรยากาศของบุญผะเหวดร้อยเอ็ดปี 2554 แม้ว่าจะเป็นข้อความสั้นๆ แต่ก็เป็นสีสันและบรรยากาศที่น่าสนใจอีกอย่างหนึ่ง

ภาพประกอบ 74 ขบวนบุญผะเหวดร้อยเอ็ด 2554

เป็นที่น่าสังเกตว่า ขั้นตอนต่างๆ ของพิธีกรรมทั้งหมดดำเนินไปต่อหน้า กล้องโทรทัศน์ช่องต่างๆ เช่น ช่อง 3, 5, 7, 9, และ 11 กล้องถ่ายวิดีโอทัศน์และกล้องถ่ายรูปจำนวนมาก ในขณะที่ประธานในพิธีหรือเจ้าหน้าที่ผู้มีบทบาทสำคัญในพิธีแต่ละขั้นตอนกำลังปฏิบัติหน้าที่ที่มีบทบาทสำคัญในพิธีแต่ละขั้นตอนกำลังปฏิบัติหน้าที่และในขณะที่ผู้ชมทั่วไปกำลังชมบรรยากาศต่างๆ ของงานนั้น

ภาพประกอบ 75 ปะรำในพิธี

สื่อมวลชน ช่างภาพอาชีพและช่างภาพสมัครเล่นทั้งหลายต่างก้มลงมือปฏิบัติงานกันอย่างคึกคัก เสียงลั่นชัตเตอร์และเสียงแฟลชปรากฏให้เห็นทุกระดับสลับการเดินและวิ่งไปมาของบรรดาช่างภาพและสื่อมวลชนทั้งหลายเพื่อจะเก็บ ภาพ เสียง และการเคลื่อนไหวต่างๆ ที่สำคัญของงานไว้ให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ผู้วิจัยสังเกตว่าพิธีกรรมสมัยใหม่นั้นไม่ได้ทำขึ้นเพื่อให้ผู้ชม

ในบริเวณงานได้ชมเพียงอย่างเดียว หากแต่เป็นพิธีกรรมที่เกิดขึ้นและเป็นไปต่อหน้ากล้องโทรทัศน์ กล้องวิดีโอ และกล้องถ่ายรูปเพื่อประโยชน์ของผู้ชมที่อยู่ต่างสถานที่ ต่างเวลา และต่างระยะทาง ออกไปด้วย พิธีกรรมในแง่นี้จึงถูกเปลี่ยนจากการกระทำและการแสดงออกต่างๆ ไปเป็นข้อมูลที่ถูกเก็บบันทึกและรักษาไว้ในรูปของเทปโทรทัศน์ระบบดิจิทัล เทปวิดีโอระบบต่างๆ และฟิล์มเนกาทีฟเทคโนโลยีสารสนเทศเหล่านี้ล้วนแต่ช่วยให้การนำเสนอและการวิเคราะห์พิธีกรรมเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตที่ทั้งผู้จัดและผู้ชมมีเพียงพื้นที่ในความทรงจำของสมองเท่านั้นเป็นเครื่องมือ

ภาพประกอบ 76 สื่อมวลชน

ขบวนแห่ ขบวนพ็อนรำและการแสดงต่างๆ และขบวนรถที่นำเสนอเนื้อหาของเรื่อง “เวสสันดรชาดก” ทั้ง 13 กัณฑ์ เริ่มทยอยเข้ามาในบริเวณงานเมื่อเวลาประมาณ 10 . 00 น. หลังจากการประกาศของพิธีกรของงานสิ้นสุดลง พิธีกรของขบวนแห่ทั้งหลายก็เริ่มต้นด้วยเสียงบรรยายจากแถบเสียงที่บันทึกไว้ล่วงหน้า ซึ่งปรากฏข้อความส่วนหนึ่งดังนี้ “บัดนี้ขอนำท่านเข้าสู่เหตุการณ์ในชาดก เมืองนี้คือเมืองสาเกตนคร เมืองแห่งพระพุทธศาสนา...”

ภาพประกอบ 77 ผ้าพะเหวด

ขบวนที่ 1 ขบวนแห่ขบวนแรกที่เคลื่อนผ่านหน้าประตูสาเกตนครเข้ามายังเต็นท์ปะรำของท่านประธาน ได้แก่ ขบวนฆ้องใหญ่ มีฆ้องแขวนอยู่บนราวไม้จำนวน 5 ลูก มีฆ้องขนาดใหญ่อยู่ตรงกลางมีเด็กผู้ชายอายุประมาณ 15 -18 ปี หามฆ้องแต่ละชุด เด็กผู้ชายเหล่านี้ห่มผ้าโสร่งและเสื้อผ้าไหมสีเหลืองและสีแดง ใช้ผ้าขาวม้าคาดเอว

ภาพประกอบ 78 ทุงดอกสะแบง

ขบวนที่ 2 เป็นขบวนทุงประเภทต่างๆ ที่ใช้ในงานบุญพะเหวด เริ่มต้นจากทุงพะเหวดที่เป็นผ้าฝ้ายขาว ฝ้ายขาวเขียนบอกเล่าเรื่องราวของเวสสันดรชาดกตั้งแต่ต้นจนจบ เด็กนักเรียนชายห่มผ้าโสร่งใส่เสื้อผ้าไหมสีเขียวใบตองและสีม่วงจำนวน 9 คน เป็นผู้เชิญทุงพะเหวดโดยถือทุงในระดับเอวเอาไว้ด้านหน้าชิดกับลำตัวแล้วเคลื่อนขบวนในรูปแบบตัวยู (U) ที่มีฐานเป็นรูปเหลี่ยม ในขบวนนี้ยังมีเด็กผู้หญิงแต่งชุดพื้นบ้านถือทุงพะเหวดสีสันต่างๆทุงดอกสะแบงและ

ทุงดอกไม้ประดิษฐ์พื้นบ้านที่ห้อยเป็นสายยาวมัดติดกับเสาไม้ไผ่ และทุงใยแมงมุมที่ประดิษฐ์จากด้าย หลากสีผูกม้วนเรงกันบนฐานไม้ไผ่เล็กที่แขวนหั้นเป็นรูปกากบาท นอกจากนี้ ยังมีพะเหวด พื้นบ้านของอีสานอย่างอื่นที่ปรากฏในขบวนแห่ ได้แก่ ทุงดอกโน ทุงดอกข้าวพันก้อน เป็นต้น

ภาพประกอบ 79 เครื่องสักการะ

ขบวนที่ 3 เป็นขบวนโหวด (เครื่องดนตรีพื้นบ้านของภาคอีสานประเภทเป่า) ในขบวนนี้มีเด็กผู้ชายและผู้หญิงอายุประมาณ 15 – 18 ปี ใส่เสื้อม่อฮ่อม นุ่งโสร่งและใช้ผ้าขาวม้า คาดเอวทั้งชายและหญิง หน้าขบวนเป็นรถลากโหวดยักษ์ 1 อัน มีหญิงสาวหน้าตาสวยแต่งชุดผ้าไหมขึ้นอยู่บนรถลากในมือถือโหวดขนาดเล็ก 1 อัน ทางจังหวัดร้อยเอ็ดเชื่อว่าโหวดเป็นเครื่องดนตรี เฉพาะถิ่นของจังหวัดและพยายามส่งเสริมเป็นเครื่องดนตรีสัญลักษณ์ประจำจังหวัดร้อยเอ็ดอีกด้วย

ภาพประกอบ 80 วงโปงลางบรรเลงต้อนรับขบวนแห่

ขบวนที่ 4 ขบวนรำแม่ไม้มวยอีสาน ขบวนนี้ประกอบด้วยเด็กผู้ชายนุ่งโจกกระเบน สีแดง ใช้ผ้าสีแดงคาดหัวและแขนท่อนทั้งสองข้าง บนเปลือยลำตัวท่อนบน แผ่นหลังและไหล่ทั้งสองข้างเขียนลายคล้ายกับการสักยันต์แต่เป็นการสมมติ ผู้บรรยายบอกว่า การรำแม่ไม้มวยอีสานเป็นศิลปะการแสดงที่ปรับมาจากมวยพื้นบ้านที่นิยมเล่นกันในจังหวัดนครพนม สกลนคร มุกดาหารและกาฬสินธุ์

ภาพประกอบ 81 ฟ้อนกลองคู่

ในขบวนรำมวยอีสานมีการตีกลองกริ่งและกลองคู่หรือกลองศึกในสมัยโบราณของชาวอีสานประกอบด้วย ท่ารำมวยเป็นเน้นกิริยาอาการที่น่าเกรงขาม เครื่องขริมและจิ้งจกทำรำส่วนใหญ่เป็นการเลียนแบบสัตว์ เช่น ไก่ (เรียกว่าท่าไก่เลียบเล้า) เสือ (เรียกว่า ท่าเสือออกเหล่า) เป็นต้น ต่อมามีขบวนของเครื่องดนตรีที่เรียกว่า “หีน” และ ขบวนท่ารำที่เรียกว่า “รำข่า” ของชาวอีสานได้เขตจังหวัดสุรินทร์ ศรีสะเกษ และบุรีรัมย์ กลองข่าประกอบด้วยกลองตัวยาวหรือกลองตัวผู้ กลองเพลหรือกลองตัวเมีย กรับและโหม่งตีประกอบทำรำข่าในขบวน ขบวนแห่ที่เน้นด้านเครื่องดนตรีและศิลปะการแสดงอีสานยังมีขบวนกลองยาวอีสาน พิธีกรของงานให้รายละเอียดว่า “การทำกลองยาวอีสานทำจากท่อนไม้ซุงทั้งต้น กลองอีสานจึงดังก้องกว่ากลองยาวภาคกลาง เมื่อรวมกับท่ารำที่ประดิษฐ์เพิ่มเติมประกอบในขบวนกลองยาว (เราอาจกล่าวได้ว่า) จังหวัดร้อยเอ็ดเป็นจังหวัดที่มีการรำรำกลองยาวที่สวยงามที่สุดในภูมิภาคนี้”

ภาพประกอบ 82 ตีกลองเส็ง

ขบวนที่ 5 ขบวนคำขวัญของจังหวัดร้อยเอ็ดคำขวัญของจังหวัดที่นำเสนอเป็นป้าย
ขนาด 1-2 เมตร มีผู้หญิงสมาชิกชมรมร้อยเอ็ด 15 เป็นผู้ถือป้าย มีใจความว่า “11 ประตูกองงาม
เรื่องนามพระสูงใหญ่ ผ้าไหมสาเกต บุญผะเหวดประเพณี มหาเจดีย์ชัยมงคล งามน่ายลบึงพลาญ
ชัย โลกถือไกลข้าวหอมมะลิ” ซึ่งเป็นป้ายคำขวัญประจำจังหวัดร้อยเอ็ด

ภาพประกอบ 83 ป้ายคำขวัญจากสมาคมหอการค้าจังหวัด

หลังจากขบวนแห่ป้ายคำขวัญประจำจังหวัดร้อยเอ็ดแล้ว มีขบวนนักเรียนนาฏศิลป์พื้นบ้าน อีก 2-3 ชุด ขบวนนาฏศิลป์และขบวนแห่ส่วนใหญ่ เดินจากจุดตั้งขบวนผ่านประตูสาเกตนครเข้ามายังบริเวณประรำพิธีที่ประธานนั่งอยู่ จากนั้นจึงเริ่มทำการแสดงทำให้การแสดงแทบทุกอย่างนั้นเป็นไปเพื่อประธาน แจกผู้มีเกียรติ ช่างภาพ สื่อมวลชน รับชมเป็นอันดับแรกสุด นี่ก็อวดดูประสงค์และความตั้งใจของคณะกรรมการจัดงาน ส่วนกลุ่มผู้ชมที่เป็นชาวบ้านร้านตลาดที่หอบลูกจูงหลานมานั่งบนอัฒจันทร์และเก้าอี้ที่ได้จัดเตรียมไว้ท่ามกลางเปลวแดด กลางฤดูร้อนของเมืองร้อยเอ็ดนั้น ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมายแรกสุด แต่เมื่อมาร่วมงานพิธีเปิดแล้ว ก็ชมการแสดงไปด้วยเพื่อให้บรรยากาศของงานดูคึกคักและมีสีสันมากขึ้นเท่านั้นเอง

ภาพประกอบ 84 นักแสดงจากวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด

ขบวนแห่ที่นำเสนอกันต่างๆของเวสสันดรชาดกเริ่มทยอยเคลื่อนเข้ามาสู่บริเวณงานเริ่มตั้งแต่กัณฑ์ทศพร เรื่อยไปจนถึงนครกัณฑ์ เนื้อหาสำคัญของแต่ละกัณฑ์ ที่แต่ละขบวนนำเสนอจากกล่าวถึงโดยย่อ

ภาพประกอบ 85 กัณฑ์ทศพร

ขบวนแห่กัณฑ์ทศพร นำเสนอเนื้อหาตอนที่สุคติขอพร 10 ประการ จากท้าวสักกเทวราชลงมาจุติยังโลกมนุษย์ พร 10 ประการ ประกอบด้วย “1. ให้ได้อยู่ในปราสาทของพระเจ้าลิวีราชแห่งนครสีพี 2. ขอให้มิจักษุดำคัจฉาเนื้อทราย 3. ขอให้มิกิ๋วที่ดำสนิท 4. ขอให้มีนามว่าสุคติ 5. ขอให้มิโอรสที่ทรงเกียรติยศเหนือกษัตริย์ทั้งหลายและมีใจบุญ 6. ขอให้มิกรรมที่มีผิดไปจากสตรีสามัญ คือแบบราบมนเวลาที่ทรงครรภ์ 7. ขอให้มิถันงามอย่ารู้ดำและหย่อนยาน 8. ขอให้เกศาดำสนิท 9. ขอให้ผิวงาม 10. ขอให้ทรงอำนาจปลดปล่อยนักโทษได้”

ขบวนแห่กัณฑ์หิมพานต์ นำเสนอตอนพระเวสสันดรบริจาคช้าง ปัจฉัยนาเคนช้ ประชาชนนครสีพีโกรธเค้นขับไล่ให้ไปอยู่เขาวงกต

ภาพประกอบ 86 กัณฑ์หิมพานต์

ขบวนแห่กัณฑ์ทานกัณฑ์ เน้นเครื่องทานทั้งหลายที่พระเวสสันดรบริจาคเป็นการบริจาคทาน ครั้งยิ่งใหญ่ของพระองค์เรียกว่า “สัตตศกมหาทาน” เครื่องทาน 7 อย่าง อย่างละ 700 ได้แก่ ช้าง 700 เชือก ม้า 700 ตัว โคนม 700 ตัว ราชรส 700 คัน ทาสชาย 700 คน ทาสหญิง 700 คน นางสนม 700 คน ขบวนนี้มีการแสดงประกอบโดยใช้เด็กนักเรียนแต่งตัวเป็นช้าง ม้า และเครื่องทานทั้งหลาย ให้ทานทั้ง 8 คนแสดงท่าขอจับพระเวสสันดร การแสดงทั้งหมด เป็นการเปิดแผ่นซีดีที่มีการบันทึกเสียงไว้ล่วงหน้าบรรยายและให้บทสนทนาประกอบ

ภาพประกอบ 87 กัณฑ์ทานกัณฑ์

ภาพประกอบ 88 ตัวละครในขบวนทานกัณฑ์

ขบวนนปรเวศเป็นการแสดงประกอบการบอกเล่าตอนที่ 4 กษัตริย์
(พระเวสสันดร นางมัทรี กัณหาและชาลี) เดินดงป่าพระพักตร์ มุ่งสู่เขตเขาวงกต

โดยมีพรานเจตบุตร ผู้ที่ได้รับมอบหมายจากท้าวเจตราช ทำหน้าที่นำทาง และเฝ้าระวังต้นทาง ที่ประตูเข้าเขตเขาวงกต เพื่อมิให้คนภายนอกเข้าไปรบกวน การบำเพ็ญเพียรของพระเวสสันดร

ภาพประกอบ 89 กัณฑ์วนประเวศ

ขบวนแห่กัณฑ์ชูชก กล่าวถึงชูชกพราหมณ์เต่าได้นางอมิตตมาเป็นภรรยาและ หมายจะได้โอรส และธิดาของพระเวสสันดร มาเป็นข้าทาสรับใช้ ขบวนแห่นี้ดูเหมือนว่าจะได้รับ ความสนใจจากผู้ชมค่อนข้างมาก เนื่องจากลักษณะท่าทางของชูชกที่ออกจะอูจาตอัปลักษณ์และตลก ขบขันอยู่มนต์ตัว โดยเฉพาะที่พราหมณ์ฤๅษณ์ของพรานเจตบุตรได้กัณฑ์

ภาพประกอบ 90 กัณฑ์ชูชก

ลักษณะบุรุษโทษสืบแปด ประการของชูชกได้แก่ “1. รูปร่างเตี้ยแคระหลังไหล่ ค่อมโก่ง 2.ดวงตาสองข้างลึกไม่เท่ากัน 3. หนวดเคราแข็งกระด้างดั่งเส้นลวด 4. ผมบางเหลืองสี เหมือนใบลาน 5. จมูกหักแพบฟุบ 6. เขี้ยวออกจากปากยาวเหมือนเขี้ยวหมู 7. น้ำลายไหลยืดเป็น ทางประแก้มสองข้าง 8. ท้องป่องพลุ้ย ฟุงเป็นกระเปราะเหมือนหม้อข้าว 9. เท้ากางใหญ่แก้ง้างไม่ เท่ากันและคด 10. ผิวพรรณแห้งมีขี้แมลงวันเหมือนโรงา 11. ริมฝีปากบนยื่นยาว 12. น่องทู่เป็น คลื่นตะปุ่มตะป่ำ 13. เส้นเอ็นนูนเกะกะทั่วตัว 14. เล็บทั้งหมดมัวดำและกุด 15. นันน์ตาเหลือก เหลืองเหลวเหมือนตาแมว 16. คอหลังและสะเอวคด 17. ขนตามตัวหยาบเหมือนแปรงขนหมู 18. เวลาเดินข้อเท้าเสียวดั่ง

ภาพประกอบ 91 ชูชกกำลังขอทาน

ขบวนแห่กัณฑ์ชูชก 2554 รับผิดชอบโดยอำเภอจักรพรรดิพิमान ผู้แสดงเป็น พราหมณ์เฒ่าชูชกพราหมณ์เจตตบุตรและสุนัขอีกสองตัว เป็นศูนย์กลางรวมความสนใจ ชูชกปีนี้นุ่ง ผ้าคล้ายโจงกระเบน ไม่ใส่เสื้อแต่ใช้ผ้าขาวพันคอ พาดบ่า และใช้หม้อสะพายถุงย่ามสีขาวมีคราบรอย เปรอะเปื้อน ถือไม้เท้าแสดงท่าวิงหนีสุนัขป็นต้นไม่จำลองบนรถขบวนแห่ แต่การแสดงของเฒ่าชูชก ที่สร้างความฮือฮากับผู้ชมมากที่สุดได้แก่ การที่เฒ่าชูชกถูกสุนัขไล่แล้วขึ้นบันไดประรำพิธีที่ท่าน ประธานนั่งอยู่เพื่อขอรับบริจาคเงินจากนี้ผู้บรรยายบอกว่า “เฒ่าชูชกขอทุกอย่างที่ขวางหน้า

ความอยากได้อะไรก็มีไม่มีวันพอ” เมื่อซูกของอำเภोजัทรุพักพิมานถูกสุนัขสองตัวของพราหมณ์เจตต
บุตรไล่กัดก็วิ่งหนีแตกจากขบวนแห่มาข้างหน้าประรำพิธีแล้วตรงก้าวขึ้นบันไดอย่างรวดเร็ว ตรงเข้า
ไปกราบกับพื้นพร้อมกับแบมือขอเงินจากท่านประธานผู้กำลังเพลิดเพลินเจริญตากับขบวนแห่
หลากหลายสีส่นและลีลา

ภาพประกอบ 92 ขบวนซูก

ส่วนขบวนแห่กันอื่นๆได้แก่ กัณฑ์จุลพน กัณฑ์มหาพน กัณฑ์กุมาร กัณฑ์มัทรี
กัณฑ์สักกบรรพ กัณฑ์มหาราช กัณฑ์ลักษัตริย์และกัณฑ์นครกัณฑ์ต่างๆก็ได้รับการนำเสนออย่าง
น่าสนใจ สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามในทางศิลปะและความคิดสร้างสรรค์ของหน่วยงานที่
รับผิดชอบในการรื้อฟื้นคืนชีวิตให้กับตำนานเวสสันดรชาดกให้มีความหมายและมีชีวิตชีวาอยู่
ตรงหน้าท่าน ประชนและบรรดาท่านผู้ชมทั้งหลาย กัณฑ์ที่มีการแสดงประกอบได้อย่างเข้าถึงอารมณ์
ผู้ชมมากที่สุดน่าจะ ได้แก่กัณฑ์กุมารและกัณฑ์มัทรี

ภาพประกอบ 93 กัณฑ์กุมาร

ฉากที่เด็กน้อยถูกพราหมณ์เฒ่าชุกชุกครุชากกลางดิ่งเข็ญติ ฉากที่แม่คร่ำครวญถึงลูกน้อยปานแก้วตาดวงใจจะขาดและฉากอื่นๆ ล้วนแต่ตรึงอารมณ์สะกดผู้ชมและสร้างจินตนาการร่วมของผู้ชมเกี่ยวกับเนื้อหาในวรรณคดีทางพระพุทธศาสนาที่เป็นอมตะเรื่องนี้ได้อย่างยิ่ง แม้ว่าการแสดงทั้งหมดจะเป็นการแสดงกลางแจ้งไม่มีการใช้ฉาก แสงหรือเสียงเข้ามาช่วยมากนัก แต่ผู้วิจัยเชื่อว่าผู้ชมแทบทุกคนที่ได้ชมขบวนแห่ประกอบการแสดงกัณฑ์ เหล่านี้เข้าใจและมองเห็นเรื่องราวต่างๆ ได้อย่างถูกต้องชัดเจน นาฏศิลป์แบบต่างๆรวมทั้งเครื่องแต่งกายที่อลังการและลีลาท่ารำที่อ่อนช้อยพร้อมเพรียงเป็นเสน่ห์อย่างหนึ่งที่สะกดให้ผู้ชมยืนหยัดตากแดดร้อนยามเที่ยงวันเพื่อชมขบวนแห่และการแสดงต่างๆตั้งแต่ต้นจนจบ

ภาพประกอบ 94 กัณฑ์สักกบรรพ

การแสดงที่น่าสนใจของงานได้แก่ การแสดงชุด “เทวอัปสรานาฏลีลาคู่กาสิงห์” เป็นการแสดงของวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด การแสดงชุดนี้ตั้งชื่อตามเทวสถานชื่อว่าคู่กาสิงห์ หรือปราสาทขอมโบราณ ตั้งอยู่บ้านคู่กาสิงห์ ตำบลคู่กาสิงห์ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ดและเป็น การแสดงที่สร้างชื่อเสียงให้แก่วิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด ขบวนแห่กัณฑ์เทศน์มหาชาติที่ควรจะได้รับ การกล่าวถึงเป็นพิเศษในแง่ของการจัดงานและการคมนาคมทรัพยากรน่าจะ ได้แก่ ขบวนแห่นครกัณฑ์

ภาพประกอบ 95 กัณฑ์นครกัณฑ์

ซึ่งเป็นขบวนสุดท้ายของงานพิธีเปิด นครกัณฑ์กล่าวถึงกษัตริย์ทั้งหกประกอบด้วย พระเวสสันดร พระนางมัทรี พระกัณหา พระชาลิ พระเจ้ากรุงสัญชัยและกระนางมุสดีได้เสด็จนิวัต นครและพระเวสสันดรเสด็จขึ้นครองราชย์สืบต่อจากพระบิดา พิธีกรของงานบรรยายว่า เจ้าภาพของ ขบวนนี้ ได้แก่ โรงเรียนสตรีศึกษาร้อยเอ็ด โดยการสนับสนุนงบประมาณของโรงเรียนร้อยเอ็ดชุดดี สหกรณ์ออมทรัพย์ครูจังหวัดร้อยเอ็ด สถานีตำรวจภูธรอำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด การท่องเที่ยวแห่ง ประเทศไทย หน่วยงานหลังนี้สนับสนุนงบประมาณก้อนใหญ่ จำนวน 40,000 บาท เป็นที่น่า สงเกตว่า การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสนับสนุนงานบุญหะเหวดร้อยเอ็ดอยู่ประจำโดยการจัดสรร งบประมาณให้มากบ้างน้อยบ้างแล้วแต่กรณี หน่วยงานดังกล่าวและทางจังหวัดร้อยเอ็ดคงต้องเห็น พ้องต้องกัน

ภาพประกอบ 96 ถิ่นที่มีตรี

บุญผะเหวดสามารถสร้างงานและกระตุ้นการท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่นได้ในระดับหนึ่ง สำหรับบุญผะเหวดในปี พ.ศ. 2554 ผู้วิจัยสังเกตจากนักท่องเที่ยวที่มาร่วมชมงานบุญผะเหวดโดยเฉพาะพิธีเปิดงานนั้นมีผู้ชมทั้งในจังหวัด ต่างจังหวัด ต่างภาคหรือต่างประเทศ

จำนวนมาก ซึ่งเป็นการเพิ่มและกระจายรายได้ในจังหวัดเป็นจำนวนมากจำนวนนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมซึ่งเป็นการสร้างรายได้และเพิ่มค่าครองชีพให้แก่ชาวจังหวัดร้อยเอ็ด สภาพปัญหาที่พบเห็นที่เกิดขึ้นในการจัดขบวนแห่ทั้ง 13 ถิ่น คือ

1. จากการสังเกตการณ์ของผู้วิจัยนั้นได้สังเกตความไม่เป็นระเบียบในการรับชมของคนที่มาร่วมงานและบรรดาช่างภาพและสื่อมวลชน เพราะในขณะที่กำลังเดินขบวนแห่นั้นช่างภาพก็เดินถ่ายรูป ซึ่งแล้วแต่ไม่เป็นระเบียบทำให้เกิดภาพที่ไม่เหมาะสม และอีกส่วนที่สำคัญคือการแยกขบวนกำหนดการแยกย้ายขบวนแห่นั้นคือสิ้นสุดที่วัดบึงปลาญชัย แต่พอไปถึงแค่สามแยกบ้านพักตำรวจนั้นก็มีการแยกย้ายกันแล้ว เพราะคนรอดูที่ยาวเหยียดไปจนถึงหน้าบ้านพักตำรวจก็รอดูเช่นเดียวกัน ควรเดินให้ไปจนถึงสิ้นสุดขบวนจึงมีการแยกย้าย

2. ตามที่ชี้แจงที่แสดงชี้ให้เห็นในการใช้เส้นทางคมนาคมในการเดินขบวนบุญผะเหวด และเส้นทางที่ให้ในการแห่ขบวนทั้ง 13 ถิ่น ปัญหาที่พบเห็นได้ชัดเจนคือปัญหาการจราจรติดขัดเนื่องจากการปล่อยขบวนในแต่ละเส้นทางนั้นย่อมต้องมีตำรวจจราจรคอยกำกับดูแลแต่ทว่าหากจำนวนของตำรวจจราจรนั้นไม่เพียงพอก็อาจไม่สามารถที่จะควบคุมยานพาหนะที่จะเคลื่อนตัวผ่านถนนเส้นที่จำเป็นต้องใช้ในการแห่ขบวนได้ และขณะที่มีการปล่อยขบวนแห่วันที่หนึ่ง

3. ปัญหาการจราจรในในทุกเส้นทางที่มีการใช้ถนน และบริเวณจัดงานในการประชุมการจัดงานทุกครั้งควรมีการแจ้งในที่ประชุมเพื่อให้มีการประสานงานกับฝ่ายตำรวจจราจรเพื่อคอยอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ขับขี่และผู้ใช้นถนนในทุกเส้นทางเพื่อไม่ก่อให้เกิดปัญหาการจราจรติดขัด

3. ตำรวจและจรรยาเป็นบุคลากรที่สำคัญมากในงานอันเป็นพิธีเช่น ในเปิดซึ่งทำการเปิดงานโดยคนสำคัญ ขบวนแห่เพื่อระบายการจราจรไม่ให้ติดขัด และการจัดระเบียบของผู้ที่มาร่วมงาน เป็นต้น เพราะในพิธีเปิดนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีตำรวจเพื่อมาดูแลรักษาความปลอดภัยไม่ว่าจะเป็นประธานในพิธีเปิดหรือบุคคลที่มาร่วมงานเพื่อก่อให้เกิดความเรียบร้อยในงาน

5. พิธีทำบุญตักบาตร ฟังเทศน์มหาชาติ

พิธีแห่ข้าวพันก้อน ตักบาตร และฟังเทศน์มหาชาติ การแห่ข้าวพันก้อน การฟังเทศน์มหาชาติ การทำบุญตักบาตรในตอนเช้าเป็นกิจกรรมที่เป็นหัวใจและจิตวิญญาณของประเพณีการทำบุญสะเทวดดั้งเดิมของชาวอีสานแต่ใจบุญสะเทวดร้อยเอ็ดกิจกรรมเหล่านี้ไม่ได้มีความสำคัญอย่างที่เคยเป็นมาในอดีต กิจกรรมเหล่านี้เป็นเพียง “สัญลักษณ์” หรือขั้นตอนที่จำเป็นอย่างหนึ่งที่จะขาดไม่ได้ในการทำบุญสะเทวดให้ครบสมบูรณ์เท่านั้นเอง ศาลาโรงธรรมชั่วคราวตรงเกาะกลางบึงซึ่งเป็นศูนย์กลางของกิจกรรมเหล่านี้มีเพียงพระภิกษุสามเณร ผู้สูงอายุ และผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องไม่ก็รูป/คนเท่านั้นที่เข้าร่วมกิจกรรมเหล่านี้อย่างต่อเนื่องและจริงจัง

ภาพประกอบ 97 ตักบาตรพระสงฆ์จำนวน 101 รูป

ผู้วิจัยเข้าร่วมฟังเทศน์มาลัยหมื่นมาลัยแสนเมื่อเวลาประมาณ 18.00 น. ของวันที่สาม พระธรรมฐิติญาณเจ้าอาวาสวัดบึงพลายชัยทำหน้าที่สวด ท่านนั่งบนธรรมมาสน์เทศน์ที่จัดไว้ โดยมีญาติโยมประมาณ 40-50 คนเข้าร่วมฟังด้วย ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุเพศหญิงอายุมากกว่า 50 ปีขึ้นไป ญาติโยมและอุบาสกอุบาสิกาที่มาฟังเทศน์นั่งบนเสื่อที่ปูบนพื้นดิน บางส่วนมีอายุแก่มากแล้ว เช่น ข้าราชการ บำนาญหรือคนที่มีฐานะดีที่อาศัยอยู่ในเมืองนันทบุรีแก่อี้มีคณะกรรมการจัดงานเตรียมไว้ให้ หลังจากการเทศน์มาลัยหมื่นมาลัยแสนแล้วทางพิธีกรได้กำหนดเวลาดักบาตรและแห่ข้าวพันก้อนของเช้ามีดวันที่สามประมาณ 05.00 น.

พิธีแห่ข้าวพันก้อน บางครั้งก็เรียกว่า พิธีตักบาตรพันก้อน เป็นการทำบุญโดยใช้ข้าวเหนียวหนึ่งปิ่นเป็นก้อนเล็กๆ ขนาดเท่าลูกชิ้นทั่วไป นำไปวางไว้ตามชั้นกะหอยงที่ทางคณะผู้จัดงานได้จัดเตรียมไว้ให้ พิธีนี้เป็นส่วนหนึ่งของบุญสะเทวดที่จะต้องหาเครื่องพันมาไหว้บูชาการเทศน์ บุญสะเทวด ซึ่งเดิมเรียกว่า เทศน์คาคากัน ผู้ที่จะแห่ข้าวพันก้อนจะต้องเตรียมข้าวเหนียวมาจากบ้านตั้งแต่เช้ามีดและต้องแห่ข้าวพันก้อนตั้งแต่เช้ามีดก่อนที่จะเห็นลายมือตัวเอง พิธีเริ่มสวดกล่าวคำบูชาข้าวพันก้อน แล้วเริ่มใส่บาตรที่ตั้งไว้หน้าหอพระอุทิศและใส่ข้าวในชั้นกะหอยงที่สานด้วยไม้ไผ่ผูกติดไว้ตามเสาธงสะเทวดทั้ง 8 ทิศ การใส่บาตรต้องเวียนแบบประจกทักษิณ หรือ ทักษิณานุวัตร (เวียนขวา) จนครบ 3 รอบ อันที่จริง การตักบาตรข้าวพันก้อนน่าจะเป็นการตักบาตรถวายข้าวให้กับพระอุทิศผู้ทำหน้าที่ปราบมารและคุ้มครองพิธีกรรมบุญสะเทวดตลอดงานและเหล่าเทวดา ผีบรรพบุรุษ ผีอารักษ์ เจ้าที่และผีต่างๆ ที่มาชุมนุมกันในระหว่างการทำพิธีกรรม แห่หรือตักบาตรข้าวพันก้อน จึงเป็นการทำบุญอุทิศส่วนกุศลอย่างหนึ่งในระหว่างงานบุญสะเทวด

ภาพประกอบ 98 ตักบาตรข้าวพันก้อน

จากการสังเกตพบว่าที่เดินที่ศาลาโรงธรรมสถานที่ประดิษฐานพระอุทิศ การเทศน์มหาชาติและประกอบพิธีแห่ข้าวพันก้อนก่อนเวลาเริ่มงานเล็กน้อย พิธีกรของงาน พระภิกษุสงฆ์และญาติโยมจำนวนหนึ่งที่มานอนค้างอยู่บริเวณศาลาโรงธรรมเริ่มแต่งตัวมานั่งรอและประจำที่ ประวัติกความเป็นมาของพิธีใส่บาตรข้าวพันก้อน คือมีคนทุกซ์คนหนึ่งลำบากยากเข็ญปรารถนามีความตั้งใจจะใส่บาตรพระอุทิศ อดทนอยู่หลายปีจนได้ใส่บาตรพระอุทิศและขออย่าให้มีทุกซ์ต่อไป ผลบุญจากการใส่บาตรพระอุทิศทำให้คนทุกซ์คนนั้นร่ำรวยสืบมา ในงานบุญสะเทวดนั้นการระดมทุนเพื่อสมทบกองทุนบุญสะเทวดของทางจังหวัดโดยการสร้างวัดมุงคลมาอุทิศว่า “ทางจังหวัดร้อยเอ็ดได้สร้างพระอุทิศ 3 รอบ (ครั้ง) รอบแรกสร้างจากไม้ศรีมหาโพธิ์ รอบสอง ได้เงินมนต์หลวงปู่ศรี

มหาวิโรและพระเกจิอาจารย์ 9 รูปมานั่งปลุกเสกเป็นพระอุปกุตเนื้อผง ส่วนรอบที่สามสร้างเป็นเหรียญพระอุปกุต

พิธีแห่ข้าวพันก้อนบุญพะเหวดร้อยเอ็ด ปี พ.ศ. 2554 เริ่มขึ้นตั้งแต่เช้ามีวันที่สาม โดยมีนายสมศักดิ์ จำทวีพรหม ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธานในพิธี ส่วนข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ของทางจังหวัดท่านอื่นๆ ได้แก่ นายกเทศมนตรีและนักศึกษาราชการจังหวัด เป็นต้น ภรรยาของท่านเหล่านี้มาร่วมทำบุญกับชาวบ้านที่เข้าร่วมพิธีเดียวกันด้วยผู้เข้าร่วมพิธีแห่ข้าวพันก้อนทั้งหมดน่าจะอยู่ระหว่าง 60 -70 คน หลังจากสวดมนต์ไหว้พระและกล่าวคาถาบูชาข้าวพันก้อนแล้ว ท่านผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้นำออกเดินถือถาดข้าวเหนียวแล้วหยิบปิ่นเป็นก้อนเพื่อนำไปวางไว้ตามชั้นกะหย่องทั้งที่บาตรพระอุปกุต ฐานธรรมมาสน์ 4 มุมและที่แขวนไว้ตามเสาของเต็นท์รวมทั้ง 8 จุด จากนั้นบรรดาญาติโยมและผู้เข้าร่วมพิธีก็เดินตามใส่บาตรข้าวพันก้อนไปตามจุดต่างๆ ในบริเวณที่ตั้งเต็นท์ศาลาโรงธรรมนั้นมีต้นไม้ยืนต้น 2 ต้น (ต้นชงโค) ผู้เข้าร่วมพิธีวาง

ข้าวพันก้อนติดตรงลำต้นสูงในระดับสายตา บางคนก็วางข้าวพันก้อนไว้ตรงโคนต้นไม้หรือกิ่งไม้ที่สูงขึ้น ทำให้แลเห็นสีขาวของข้าวเหนียวโอบรอบเปลือกไม้สีเทาดำในท่ามกลางบรรยากาศตอนเช้าตรู่ ทุกคนเดินวนขวาตามหลังกันไปจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่ง การเดินเวียนใส่ข้าวพันก้อนไม่ได้กำหนดว่าต้องเวียนกี่รอบอย่างตายตัว แต่ผู้เข้าร่วมพิธีเข้าใจร่วมกันว่าจะมากกว่า 1 รอบ ระหว่างที่มีการตักบาตรข้าวพันก้อนนั้นพิธีกรได้แนะนำคำกล่าวถวายข้าวพันก้อนดังนี้ “นะโมนะมัย พระไตรปิฎก ยกขึ้นมาเทศน์ เรื่องพระเวสแต่ปางหลัง ขอเชิญฟังยังว่ามหาชาติชั้นหมากเบ็งอาสน์ ขอขึ้นบูชา ข้าวพันก้อนถวายอาสน์บูชา พรอันประเสริฐ อายุ วรรณ สาธุลา อนุโมทนา สุขัง พลัง เกิดทุนให้... มาเด้อ พี่น้องมาเด้อ มาแห่ข้าวพันก้อนเด้อ... ทำจิตใจให้สะอาด ทำใจให้มีสมาธิอันสงส์ออกมาเทศนาล้ำ ข้าวพันก้อนอาสน์บูชา ยกสามดวงดอกแล้วที่ไหว้แล้วถวายอาสน์บูชา สาธุ...”

สภาพปัญหาที่พบเห็นที่เกิดขึ้นในพิธีทำบุญตักบาตร ฟังเทศน์มหาชาติและแห่กัณฑ์จบกัณฑ์หลอน คือ

1. ปัญหาในการทำบุญตักบาตรนั้นพิธีการนั้นเริ่มตั้งในเวลาตีห้าทำให้มีผู้คนมาร่วมงานน้อยหากจะเลื่อนเวลานั้นงานเริ่มงานมาเป็นเวลาประมาณหกโมงเช้าจะทำให้มีประชาชนมาร่วมงานนั้นมากขึ้น และในการตักบาตรพระสงฆ์จำนวน 101 ควรมีการประชาสัมพันธ์เพื่อให้ผู้คนในจังหวัดนั้นได้รับทราบ เพราะหากไม่มีการประชาสัมพันธ์แล้วนั้นอาจทำให้คนมาร่วมพิธีทำบุญตักบาตรจำนวนไม่มาก

2. ทุกกิจกรรมจำเป็นต้องใช้เครื่องขยายเสียงเป็นอย่างยิ่งหากไม่มีการเตรียมพร้อมแล้วนั้นก็จะเกิดข้อผิดพลาดได้ง่ายเช่นเดียวกัน ดังนั้นทั้งกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเพณีบุญพะเหวดและกิจกรรมที่ส่งเสริมให้งานยิ่งใหญ่ ส่งเสริมการท่องเที่ยว จะต้องมีการเตรียมงานล่วงหน้า

ประสานงานกับทุกฝ่ายเพื่อลดข้อผิดพลาดและก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดการ เพื่อนำไปสู่ บรรลุจุดประสงค์ในการจัดงานบุญผะเหวดประจำปี 2554

3. ปัญหาเอกสารแจกในงานไม่เพียงพอ รวมไปถึงทั้งสูจิบัตรและแผ่นพับด้วย สิ่งนี้ ก็เป็นสิ่งที่สำคัญที่จะเป็นการประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาตินั้นได้ รับประทาน และได้มาเที่ยวงานประเพณีบุญผะเหวดจังหวัดร้อยเอ็ดในปีต่อไป

6. พิธีแห่กัณฑ์จอบกัณฑ์หลอน

พิธีแห่กัณฑ์จอบกัณฑ์หลอน คำว่า “จอบ” และ “หลอน” เป็นคำในภาษาถิ่นอีสาน คำแรกแปลว่า แอบมอง แอบดู คำหลังหมายถึงการที่ฝ่ายหนึ่งเข้าหาหรือจู่โจมอย่างกระทันหันเพื่อ สร้างความแปลกประหลาดใจไม่ยอมให้ฝ่ายหนึ่งได้ไหวตัวหรือตั้งตัวได้ทัน ส่วนคำว่ากัณฑ์ในที่นี้ หมายถึงต้นกัณฑ์ที่ได้จากพี่น้องประชาชนที่มีจิตศรัทธาจะทำบุญเอากิ่งไม้มะขามหรือต้นกล้วยขนาด เล็กมา แล้วนำต้นกัณฑ์ไปถวายพระจะจัดเป็นขบวนแห่มีกลองยาวร้องรำทำเพลงประกอบอย่าง ครึกครื้นสนุกสนาน เมื่อแห่เข้าไปถึงบริเวณวัดและนำต้นกัณฑ์ไปถวายพระที่กำลังเทศน์ทันที เรียกว่า “ต้นกัณฑ์หลอน” แต่ถ้าเห็นว่าพระที่กำลังเทศน์ไม่ใช่รูปที่เจ้าภาพต้องการจะถวายก็จะแห่ ขบวนไปเรื่อยๆ ก่อนแล้วส่งคนไปแอบดูว่าถึงคิวของพระรูปนั้นหรือยัง เมื่อถึงคิวก็จะนำไปถวาย ต้นกัณฑ์นั้นเรียกว่า “ต้นกัณฑ์จอบ”

ภาพประกอบ 99 ขบวนแห่กัณฑ์จอบกัณฑ์หลอน

สาร สาระทัศนันทน์ ปราชญ์พื้นบ้านคนสำคัญของจังหวัดเลยได้เขียนบรรยายถึง กัณฑ์หลอนในบุญผะเหวดได้ว่า กัณฑ์หลอนคือ “กัณฑ์เทศน์ที่ทำไปจากบ้าน ไม่จำเพาะเป็นกัณฑ์ ไคกัณฑ์ใดกัณฑ์หนึ่ง(ไม่ได้)เจาะจงจะถวายพระรูปใดรูปหนึ่ง เมื่อแห่กัณฑ์หลอนไปถึงวัดพระรูปใด กำลังเทศน์อยู่ เมื่อท่านเทศน์จบก็นิมนต์มารับกัณฑ์จอบกัณฑ์หลอนนั้น กัณฑ์หลอนส่วนใหญ่จะทำ

ด้วยกระดาษสาด้วยไม้ไผ่ มีคานหามใส่ของกินของใช้ที่มีบริจาคพร้อมด้วยเงินและทำเป็นต้น
ประดับประดาอย่างสวยงาม การจัดก้นท์หลอนมักเป็นกลุ่มคนรวมกันจัดขึ้น อาจมีเจ้าภาพหลายๆ
คนมาร่วมกัน ในงานบุญผะเหวดคราวหนึ่งอาจมีก้นท์หลอนสักกี่ก้นท์ก็ได้ แล้วแต่ศรัทธาของ
ประชาชนในละแวกนั้นบางที่หากมีหลายก้นท์จะทยอยแห่กันตลอดวันก็มี พระรูปใดหากถูกก้นท์
หลอนถือว่าโชคดี เพราะมักจะได้ปัจจัยมากเป็นพิเศษ ดังคำพังเพยที่ว่า ถือก้นท์หลอน มั่นชีรว
ข้าวต้ม ”

ภาพประกอบ 100 ถวายต้นดอกเงิน

สำหรับงานบุญผะเหวดร้อยเอ็ดตั้งแต่ปี พ.ศ. 2534 เป็นต้นมาก้นท์จอบก้นท์หลอน
ไม่ใช่ส่วนหนึ่งของการทำบุญธรรมดา หากทางจังหวัดได้ประยุกต์ให้มาเป็นวิธีการระดมเงินจาก
หน่วยงานราชการ ห้างร้านคู้มวัดหรือประชาชนกลุ่มต่างๆ ที่มีจิตศรัทธาร่วมทำบุญกับทางจังหวัด
พิธีแห่ก้นท์จอบก้นท์หลอนเป็นขั้นตอนเกือบท้ายสุดของงานทั้งหมดตอนกลางวันที่ 16 ของ
งานหรือตั้งแต่ประมาณ 11.00 น. ไปจนถึงตอนเย็นจะเป็นช่วงที่หน่วยงานราชการทั้งระดับจังหวัด
และระดับอำเภอคู้มวัด คู้มบ้าน ห้างร้าน บริษัทหรือกลุ่มของผู้มีจิตศรัทธาใด ๆ จะทยอยแห่ต้น
ก้นท์หลอนที่เตรียมไว้เข้ามาบริเวณเต็นท์ปะรำพิธีกลางเพื่อถวายพระทางจังหวัดจะจัดเจ้าหน้าที่

ฝ่ายการเงินและฝ่ายพิธีการคอยอำนวยความสะดวกให้แก่คณะแห่ก้นท์จอบก้นท์
หลอน เมื่อถวายเสร็จเงินที่ติดมากับต้นก้นท์ ก็จะถูกนำมาลงบัญชีเพื่อนำไปสมทบกองทุนบุญผะ
เหวดของจังหวัดต่อไป แต่ละปีทางจังหวัดสามารถระดมเงินทุนผ่านก้นท์จอบก้นท์หลอนเป็น
จำนวนมาก ในปีนี้ทางจังหวัดระดมเงินทำบุญก้นท์จอบก้นท์หลอนได้มากถึง 857,340.50 บาท

ขบวนแห่ก้นท์จอบก้นท์หลอนในบุญผะเหวดครั้งนี้ ผู้วิจัยร่วมศึกษาเพียงบางส่วน
เท่านั้นเนื่องจากข้อจำกัดในเรื่องของเวลาและการเดินทางเท่าที่ผู้วิจัยสังเกตดูจะเห็นได้ว่าข้าราชการ

ชั้นผู้ใหญ่ของจังหวัดและนักการเมืองคนสำคัญของจังหวัดต่างก็จัดตั้งกัณฑ์ของตนเพื่อนำมาถวายพระอย่างกระตือรือร้นระหว่างที่ขบวนแห่เข้าสู่ปะรำพิธีจะมีคณะกลองยาวพื้นบ้านที่ทางคณะกรรมการจัดงาน ได้ว่าจ้างไว้เข้าไปต่อท้ายขบวนแห่กัณฑ์จอบกัณฑ์หลอนเพื่อเพิ่มความครึกครื้นสนุกสนานผู้เข้าร่วมขบวนทั้งหมดจะพื่อนรำอย่างสนุกสนานเคลื่อนขบวนเวียนขวารอบพระราชนุสาวรีย์รัชกาลที่ 6 จำนวน 3 รอบ ก่อนที่จะนำคืนกัณฑ์พร้อมปัจจัยถวายพระบนศาลาปะรำพิธีต่อไป ผู้วิจัยเห็นว่าท่านผู้ว่าราชการจังหวัดรองผู้ว่าราชการจังหวัดปลัดจังหวัด นักการเมืองคนสำคัญ ก็ได้เข้าร่วมเข้าร่วมขบวนแห่กัณฑ์จอบกัณฑ์หลอนอย่างสนุกสนานพร้อมกับการบริจาคเงินทำบุญจำนวนมาก

ภาพประกอบ 101 ขบวนแห่กัณฑ์จอบกัณฑ์หลอนนำโดยผู้ว่าราชการจังหวัด

การแห่คืนเงิน กัณฑ์จอบ กัณฑ์หลอนในงานบุญพะหะแหวดนี้ทุกปีจะได้รับความสนใจจากประชาชน สื่อมวลชนทั้งในและต่างประเทศ เนื่องด้วยทางจังหวัดได้ประชาสัมพันธ์การจัดงานอย่างกว้างขวาง เพื่อเป็นการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรม และส่งเสริมการท่องเที่ยว จังหวัดร้อยเอ็ดสำหรับวันที่ 3 ทั้งวันจะมีขบวนแห่คืนเงิน กัณฑ์จอบ กัณฑ์หลอน พร้อมด้วยรถเครื่องเสียงนำขบวนแห่ ฟ้อนรำ ระบายเต้น ทั้งเมืองโดยเจ้าของคืนเงินเข้าร่วมในงานด้วยบรรยากาศเต็มไปด้วยความสนุกสนานตั้งแต่เช้าจรดค่ำมีการเปรียบเปรยดั่งเช่น งานคานิวาน ของประเทศบราซิล ซึ่งปีที่ผ่านมาได้เงินจากการแห่กัณฑ์จอบกัณฑ์หลอน กว่า 2 ล้านบาทและ คาดปีนี้จะได้เงินจากการแห่กัณฑ์จอบกัณฑ์หลอน ไม่น้อยกว่าปีที่ผ่านมา สำหรับเงินที่ได้รับจากคืนเงิน จังหวัดร้อยเอ็ดจะนำเข้าบัญชีกองทุนบุญพะหะแหวด เพื่อใช้ในการจัดงานในปีต่อไป

สภาพปัญหาที่พบเห็นที่เกิดขึ้นในการแก้ก้นจอบก้นจ้อหลอน คือ

1. การแก้ก้นจอบก้นจ้อหลอนเป็นสิ่งที่แสดงออกให้เห็นถึงความสมัครสมานสามัคคีของชาวจังหวัดร้อยเอ็ดในแต่ละชุมชนหรือในแต่ละคุ้มซึ่งเมื่อมีการพบปะสังสรรค์นานอนคือการดื่มสุรา เมื่อมีการดื่มสุราสิ่งที่ตามมาคืออุบัติเหตุและการทะเลาะวิวาท เพราะฉะนั้นทางจังหวัดจึงควรมีการรณรงค์ในการเอาบุญพะเหวดโดยปลอดภัย

2. ทุกกิจกรรมจำเป็นต้องใช้เครื่องขยายเสียงเป็นอย่างยิ่งหากไม่มีการเตรียมพร้อมแล้วนั้นก็เกิดข้อผิดพลาดได้ง่ายเช่นเดียวกัน ดังนั้นทั้งกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเพณีบุญพะเหวดและกิจกรรมที่ส่งเสริมให้งานยิ่งใหญ่ ส่งเสริมการท่องเที่ยว จะต้องมีการเตรียมงานล่วงหน้าประสานงานกับทุกฝ่ายเพื่อลดข้อผิดพลาดและก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดการ เพื่อนำไปสู่บรรลุจุดประสงค์ในการจัดงานบุญพะเหวดประจำปี 2554

3. ปัญหาเอกสารแจกในงานไม่เพียงพอ รวมไปถึงทั้งสูจิบัตรและแผ่นพับด้วย สิ่งนี้ก็เป็นสิ่งที่สำคัญที่จะเป็นการประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาตินั้นได้รับทราบ และได้มาเที่ยวงานประเพณีบุญพะเหวดจังหวัดร้อยเอ็ดในปีต่อไป

4. ปัญหาการจราจรในในทุกเส้นทางที่มีการใช้ถนน และบริเวณจัดงานในการประชุมการจัดงานทุกครั้งควรมีการแจ้งในที่ประชุมเพื่อให้มีการประสานงานกับฝ่ายตำรวจจราจรเพื่อคอยอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ขับขี่และผู้ใช้ถนนในทุกเส้นทางเพื่อไม่ก่อให้เกิดปัญหาการจราจรติดขัด

7. การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน

จังหวัดร้อยเอ็ดประชาสัมพันธ์งานเทศกาลวันข้าวหอมมะลิโลกในวันที่ 5 มีนาคม 2554 เพื่อสนับสนุนเทศกาลบุญพะเหวด หน้าบึงพลาญชัย จ.ร้อยเอ็ด เดินหน้าเป็นศูนย์กลางการผลิตและจำหน่ายข้าวหอมมะลิที่ดีที่สุดสู่ทั่วโลก โดยเฉพาะข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้ มีความหอมมากเป็นสองเท่า ภายหลังจากต้นข้าวเกิดความเครียดเนื่องจากดินเค็ม และเป็นดินทรายแห้งแล้ง ทำให้ข้าวขาดน้ำก่อนเวลาอันควร จึงได้หลังสาร “อซิดิน ไพโลไลน” จึงทำให้ข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้อยเอ็ด อร่อยที่สุด และเป็นจังหวัดเดียวของไทยที่กำหนดยุทธศาสตร์จังหวัดเป็นเมืองข้าวหอมมะลิสู่ทั่วโลก ท่องเที่ยววิถีพุทธ สังคมสงบสุข

ภายในงานมีพิธีบูชาพระแม่โพสพ เทพเจ้าแห่งข้าว (ผู้ให้ความอุดมสมบูรณ์แก่พืชพันธุ์ธัญญาหารเลี้ยงมนุษย์โลก)จนปัจจุบัน ไร่เกี่ยวเกี่ยวข้าว ขบวนแห่อันยิ่งใหญ่ของบุญเบิกฟ้า กำเนิดพระแม่โพสพ การสูขวัญข้าว, ขบวนแหกนา, ขบวนบั้งไฟ, บุญคูณลาน , การแสดงมนต์เสน่ห์วิถีชีวิตแบบชนบทเขตทุ่งกุลาร้องไห้ , การแข่งขันตำข้าว , เป่าโหวด , การประกวดธิดาข้าวหอมมะลิ , ประกวด ข้าวหอมมะลิ 105 ชิงแชมป์จังหวัด , ผลิตภัณฑ์ข้าวหอมมะลิส่งออก, การจำหน่ายข้าวหอม ถนนสายข้าวหอมมะลิ และสินค้า OTOP

ภาพประกอบ 102 ประชาชนเครือข่าย OTOP ร้อยเอ็ดแนะนำผลิตภัณฑ์ที่วางจัดจำหน่ายภายในงาน

การสัมมนาวิชาการ “อนาคตข้าวหอมมะลิไทยสู่ครัวโลก” โดยวิทยากรจากสมาคมโรงสีข้าวไทย และหอการค้าไทย และผู้ประกอบการโรงสีข้าวและชาวนากลุ่มสหกรณ์กว่า 300 คน , การจับคู่เจรจาธุรกิจการค้าการลงทุน คาดว่ามีเงินสะพัดเกือบพันล้านบาท นอกจากนั้นสำหรับนักท่องเที่ยวที่จะไปท่องเที่ยวในงานดังกล่าว ยังสามารถไปท่องเที่ยวชมอุทยานแห่งชาติแห่งแรกของภาคอีสาน , บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์วัดบึงปลาญชัย , พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเมืองนคร เมืองเนรมิต เมื่อ 3,000 ปี ที่วัดเหนือ , มหาเจดีย์ชัยมงคล ที่มีขนาดสูง 101 เมตร โดยมีกำแพงเมืองจีนล้อมรอบ 3,500 เมตร

ภาพประกอบ 103 จำหน่ายสินค้าพื้นเมือง OTOP

สภาพปัญหาที่พบเห็นที่เกิดขึ้นในการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน

1. เป็นที่แน่นอนว่าที่ใดมีการจัดงานเกิดขึ้น เมื่อมีผู้คนที่ตามมาคือขยะมูลฝอย บริเวณที่จัดงานขยะจากที่ผู้มาชมงานนั้นทิ้งเกลื่อนกลาดเป็นเพราะการตั้งจุดทิ้งขยะตามจุดต่างๆใน บริเวณงานนั้นมีน้อยทำให้ถึงขยะกับถึงขยะนั้นมีปริมาณที่ไม่สมดุลกัน

2. ปัญหาห้องน้ำในบริเวณการจัดงาน เนื่องจากประเพณีบุญพะเหวดนั้นเป็นงาน ใหญ่และเป็นงานประจำจังหวัดร้อยเอ็ด ผู้คนที่มาร่วมงานนั้นมีจำนวนมาก ทำให้ห้องน้ำที่รองรับผู้ มาร่วมงานนั้นนั้นไม่เพียงพอ ทางเทศบาลจังหวัดร้อยเอ็ดนั้นควรตระหนักเสมอ ควรมีการจัดเตรียม ห้องน้ำที่สะอาดเพื่อมารับรอง และเตรียมก่อนงานจะมาถึงเพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกต่อนักท่องเที่ยวที่ มาชมงาน นอกจากนี้แล้วนั้นสาธารณูปโภคต่างๆนั้นก็ควรที่จะมีความพร้อม เช่น น้ำดื่ม หรือที่พักเพื่อรับรองนักท่องเที่ยวที่มาร่วมงาน

3. ปัญหาการขายของของพ่อค้าแม่ค้าหาบเร่ที่มาขายของในบริเวณงานนั้นควรที่จะ มีการจัดระเบียบ จัดหาที่ในการขายให้เป็นสัดส่วน ไม่ควรมาเดินขายหาบเร่ตามบริเวณงาน มิฉะนั้นแล้วก็จะยากในการควบคุมหรือจัดเก็บขยะมูลฝอย

4. ปัญหาการจราจรในในทุกเส้นทางที่มีการใช้ถนน และบริเวณจัดงานในการ ประชุมการจัดงานทุกครั้งควรมีการแจ้งในที่ประชุมเพื่อให้มีการประสานงานกับฝ่ายตำรวจจราจร เพื่อคอยอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ขับขี่และผู้ใช้ถนนในทุกเส้นทางเพื่อไม่ก่อให้เกิดปัญหา การจราจรติดขัด

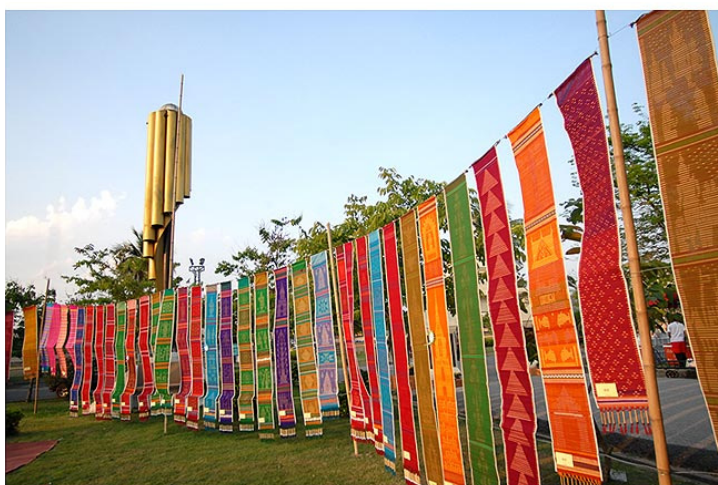
8. การประกวดภาพถ่าย การประกวดธงพะเหวด

จัดการประกวดธงพะเหวด และการวาดภาพประเพณีบุญพะเหวด ประจำปี 2554 นายประจักษ์จิต อภิวัต ร่องผู้ว่าราชการจังหวัดร้อยเอ็ด เปิดเผยว่า จังหวัดร้อยเอ็ด โดยศูนย์ วัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด โรงเรียนสตรีศึกษา สภาวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด และสำนักงาน วัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด ได้ร่วมกันจัดการประกวดธงพะเหวด และการวาดภาพประเพณีบุญพะ เหวด ประจำปี 2554 เพื่อส่งเสริมและสืบสานศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่ ตลอดไป

โดยมีหลักเกณฑ์ ดังนี้ การประกวดธงพะเหวด แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1. ธงพะเหวดประเภทธงเอก ลักษณะแบบดั้งเดิม 2.ธงพะเหวดประเภทประยุกต์ ทั้งนี้ ธงทั้ง 2 ประเภท จะต้องนำเสนอวาดลายเนื้อหาบนผืนธงที่แสดงถึงเรื่องราวเกี่ยวข้องกับพระพุทธ ศาสนาและ ประเพณีบุญพะเหวด ซึ่งการประกวดธงพะเหวดในปีนี้ ชิงเงินรางวัลรวม 4 หมื่นบาท

สำหรับการแข่งขันประกวดวาดภาพประเพณีบุญพะเหวด แบ่งเป็น ระดับอุดม ศึกษา, มัธยม ศึกษา, ประถมศึกษา เขียนบนผืนผ้าด้ายดิบสีขาว โดยนำเนื้อหามาจากเรื่องราวใน มหาเวสสันดรชาดก

ภาพประกอบ 104 ทุงพะหวอด

จังหวัดร้อยเอ็ด ร่วมกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด และเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด ภาครัฐ และเอกชน กำหนดจัดงานประเพณีบุญพะหวอดร้อยเอ็ด ประจำปี 2554 นั้น ระหว่างวันที่ 4 – 6 มีนาคม 2554 ณ บึงพลาญชัย สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ฯ วัดอุประสงค์ เพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีอันดีงามให้คงอยู่สืบไป และเพื่อน้อมรำลึกถึงพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ก่อนพุทธกาล และเป็นปีส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดร้อยเอ็ด โดยเน้นการจัดงานย้อนอดีต เรียนรู้ อู่อารยธรรม กินข้าวปุ้น เอบูญพะหวอด ฟังเทศน์มหาชาติ มหาทานอันยิ่งใหญ่หนึ่งเดียวในสยาม และบันทึกภาพประวัติศาสตร์ร่วมกัน และส่งเสริมการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน จังหวัดร้อยเอ็ด จึงกำหนดให้มีการประกวดภาพถ่ายงานประเพณีบุญพะหวอดขึ้น ซึ่งรางวัลเงินสดและโล่เกียรติยศจากผู้ว่าราชการจังหวัดร้อยเอ็ด โดยได้กำหนดหลักเกณฑ์

1. การประกวดภาพถ่าย ดังต่อไปนี้ ประเภทการประกวดแบ่งเป็น 3 หัวข้อ ดังนี้

- 1.1 ความอลังการขบวนแห่บุญพะหวอด (ย้อนอดีต เรียนรู้ อู่อารยธรรม)
- 1.2 ฟังเทศน์มหาชาติ
- 1.3 แห่กัณฑ์จบ กัณฑ์หลอน

2. หลักเกณฑ์การประกวดมี ดังนี้

2.1 เปิดรับสมัครทุกคน และทุกชนิดของกล้องถ่ายภาพ c) ภาพที่ส่งเข้าประกวด จะต้องเป็นภาพที่ถ่ายขึ้นในช่วงระหว่าง 4-5-6 มีนาคม 2554 เท่านั้น โดยเขียนชื่อภาพ รายละเอียดภาพ ชื่อที่ส่งเข้าประกวด ชื่อ-สกุล ที่อยู่ อีเมล หมายเลขโทรศัพท์ ให้ชัดเจน

ติดด้านหลังภาพ และภาพนั้นต้องมีวัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมประชาสัมพันธ์งานประเพณีบุญผะ
เหวดร้อยเอ็ด ผู้ส่งประกวดนั้นสามารถตกแต่งภาพด้วยคอมพิวเตอร์ได้ สร้างสรรค์ภาพได้ตาม
ต้องการ แต่ไม่ตกแต่ง ภาพจนผิดความเป็นจริง และถ่ายภาพจะต้องไม่สื่อไปทางอนาจาร หรือ
ขัดศีลธรรม

ภาพที่ชนะการประกวด ได้รางวัลแต่ละประเภทได้รางวัล ดังนี้ รางวัล
ชนะเลิศ ได้รับเงินสด 5,000 บาท พร้อมถ้วยเกียรติยศผู้ว่าราชการจังหวัดร้อยเอ็ด รางวัลรอง
ชนะเลิศอันดับ 1 ได้รับเงินสด 2,000 บาท พร้อมเกียรติบัตร รางวัลรองชนะเลิศอันดับ 2
ได้รับเงินสด 1,000 บาท พร้อมเกียรติบัตร

ขอเชิญประกวดถ่ายภาพ

งาน ประเพณี
Boon Phawade Festival 2011
4-6 March 2011

บุญพะแหวด
ร้อยเอ็ด ๕๕

๔-๖ มีนาคม ๒๕๕๕
ณ วัดพลาเกษ-สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ ๕๐ย๕๐๖

**ชิงรางวัลเงินสดและได้เกียรติยศจากผู้ว่าราชการจังหวัด
จาก ๓ หัวข้อ**

ความดีงามการขวนแห่บุญพะแหวด (เจ็ดหน่อถืด กิ่งมรุ่ ชู่อารงธรรม)

- รางวัลชนะเลิศ ได้รับเงินสด 5,000 บาท พร้อมเกียรติยศจากผู้ว่าราชการจังหวัดร้อยเอ็ด
- รางวัลรองชนะเลิศอันดับ 1 ได้รับเงินสด 2,000 บาท พร้อมเกียรติยศ
- รางวัลรองชนะเลิศอันดับ 2 ได้รับเงินสด 1,000 บาท พร้อมเกียรติยศ

ฝั่งเทศน์มหาชาติ

- รางวัลชนะเลิศ ได้รับเงินสด 5,000 บาท พร้อมเกียรติยศจากผู้ว่าราชการจังหวัดร้อยเอ็ด
- รางวัลรองชนะเลิศอันดับ 1 ได้รับเงินสด 2,000 บาท พร้อมเกียรติยศ
- รางวัลรองชนะเลิศอันดับ 2 ได้รับเงินสด 1,000 บาท พร้อมเกียรติยศ

แห่กัณฑ์จอบ กัณฑ์คดอม

- รางวัลชนะเลิศ ได้รับเงินสด 5,000 บาท พร้อมเกียรติยศจากผู้ว่าราชการจังหวัดร้อยเอ็ด
- รางวัลรองชนะเลิศอันดับ 1 ได้รับเงินสด 2,000 บาท พร้อมเกียรติยศ
- รางวัลรองชนะเลิศอันดับ 2 ได้รับเงินสด 1,000 บาท พร้อมเกียรติยศ

สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดร้อยเอ็ด
สถานขยายและยึดได้ที
043-827117 043 - 815374

ภาพประกอบ 105 โปสเตอร์โฆษณาการประกวดภาพถ่าย

สภาพปัญหาที่พบเห็นที่เกิดขึ้นในการประกวดภาพถ่าย การประกวดรูปพะแหวด

1. ในการจัดงานประกวดนั้นเมื่อได้ผู้ชนะแล้ว ควรจัดเป็นนิทรรศการทั้งภาพถ่ายและรูป เพราะเมื่อประกาศผลแล้วนั้นผลงานที่หาชมได้อย่างภาพถ่ายก็มีเพียงเว็บไซต์ทำให้สื่อมวลชนที่มาร่วมงานไม่สามารถได้รับชม เพื่อติชมผลงานและนำไปสู่การปรับปรุงต่อไป

2. ปัญหาห้องน้ำในบริเวณการจัดงาน เนื่องจากประเพณีบุญผะเหวดนั้นเป็นงานใหญ่และเป็นงานประจำจังหวัดร้อยเอ็ด ผู้คนที่มาร่วมงานนั้นมีจำนวนมาก ทำให้ห้องน้ำที่รองรับผู้มาร่วมงานนั้นไม่เพียงพอ ทางเทศบาลจังหวัดร้อยเอ็ดนั้นควรตระหนักเสมอ ควรมีการจัดเตรียมห้องน้ำที่สะอาดเพื่อมารับรอง และเตรียมก่อนงานจะมาถึงเพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกต่อนักท่องเที่ยวที่มาชมงาน นอกจากนี้แล้วนั้นสาธารณูปโภคต่าง ๆ นั้นก็ควรที่จะมีความพร้อม เช่น น้ำดื่ม หรือที่พักเพื่อรับรองนักท่องเที่ยวที่มาร่วมงาน

3. ปัญหาสถานที่ที่ใช้ในการจัดการประกวด ควรจัดสถานที่ประกวดที่มีความเหมาะสมมากกว่านี้ เพราะถ้าหากจัดกลางแจ้งแล้วนั้นควรที่จะมีเต้นท์รับรองผู้มาร่วมประกวด ควรที่จะมีการปรับปรุงสถานที่การประกวดเป็นอย่างดีควรมีการจัดในที่ประชุมหรือห้องโถง ควรมีอาหารและน้ำดื่มไว้รองรับผู้เข้าร่วมการประกวดด้วย

กิจกรรมที่จัดขึ้นในงานประเพณีบุญผะเหวด เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ดกิจกรรมแรกนั้นคือการจัดแสดงศิลปวัฒนธรรมต่างๆ คนผู้มาร่วมงานนั้นเป็นจำนวนมากล้วนแต่เป็นแขกสำคัญภายในจังหวัดปัญหาในการจัดการแสดงนั้นจะเริ่มแสดงก็ต่อเมื่อแขกผู้มีเกียรตินั้นมาร่วมโต๊ะพาเลงแล้ว แต่มั่นขณะเดียวกันแขกที่ยังมาไม่หมดนั้นเนื่องจากพนักงานต้อนรับไม่มารับแขกผู้เพื่อที่จำนำแขกเข้ามายัง โต๊ะตามที่ลำดับหมายเลขที่แขกได้ซื้อไว้ ดังนั้นทางผู้จัดงานเองควรมีการทำแผนผังแสดงเลขที่นั่ง โต๊ะ และมีพนักงานต้อนรับที่มีการใส่ชุดที่เป็นเอกลักษณ์ว่าเป็นพนักงานต้อนรับ และควรที่จะเพิ่มพนักงานต้อนรับเพื่อรองรับให้เพียงพอกับจำนวนของแขกที่มาร่วมงานมิเช่นนั้นแล้วจะทำให้แขกได้มาเยือนเสียเวลา นอกจากการจัดแสดงศิลปวัฒนธรรมต่างๆยังมีการการจัดแสดงแสง เสียง ประกอบเรื่องเวสสันดรชาดก แต่ก็ยังประสบปัญหาเกี่ยวกับห้องน้ำในบริเวณการจัดงานแสงเสียง เนื่องจากประเพณีบุญผะเหวดนั้นเป็นงานใหญ่ และเป็นงาน ประจำจังหวัดร้อยเอ็ด ผู้คนที่มาร่วมงานนั้นมีจำนวนมาก ทำให้ห้องน้ำที่รองรับผู้มาร่วมงานนั้นไม่เพียงพอ ทางเทศบาลจังหวัดร้อยเอ็ดนั้นควรตระหนักเสมอ ควรมีการจัดเตรียมห้องน้ำที่สะอาดเพื่อมารับรอง และเตรียมก่อนงานจะมาถึงเพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกต่อนักท่องเที่ยวที่มาชมงาน นอกจากนี้แล้วนั้นสาธารณูปโภคต่าง ๆ นั้นก็ควรที่จะมีความพร้อม เช่น น้ำดื่ม หรือที่พักเพื่อรับรองนักท่องเที่ยว อีกหนึ่งที่เป็นสัญลักษณ์ของงานบุญผะเหวด คือ กิจกรรมการแจกขนมจีน(ข้าวปุ้น) ปัญหาในการแจกขนมจีนนั้นเป็นที่แน่นอนว่าต้องมีขยะที่เป็นส่วนภาชนะที่ใส่ขนมจีนแน่นอน เมื่อมีจำนวนมากก็ต้องมีถังขยะจำนวนมากตามมาเช่นกัน หากถังขยะนั้นมีน้อย ประชาชนก็ไม่สามารถไปทิ้งที่อื่นได้ ถังขยะที่มีก็จะล้น เกิดภาพที่ไม่น่ามองให้แก่บริเวณงาน ดังนั้นทางจังหวัดต้องมีการประสานงานกับทางเทศบาลเพื่อเตรียมความพร้อมในเรื่องถังขยะก่อนวันงาน และตลอดการจัดงานนั้นควรมีเวลาเก็บขยะเพื่อไม่ให้ขยะนั้นล้น ในวันที่สองของงานนั้นมีการจัดขบวนแห่ทั้ง 13 ถิ่นท์ ตามที่ใช้แผนที่แสดงชี้ให้เห็นในการใช้เส้นทางคมนาคมในการ

เดินขบวนบุญสะเทวด และเส้นทางที่ให้ในการแห่ขบวนทั้ง 13 กัณฑ์ ปัญหาที่พบเห็นได้ชัดเจนคือ ปัญหาการจราจรติดขัดเนื่องจากการปล่อยขบวนในแต่ละเส้นทางนั้นย่อมต้องมีตำรวจจราจรคอย กำกับดูแลแก่ที่ว่าหากจำนวนของตำรวจจราจรนั้นไม่เพียงพอก็อาจไม่สามารถที่จะควบคุม ขนพาหนะที่จะเคลื่อนตัวผ่านถนนเส้นที่จำเป็นต้องใช้ในการแห่ขบวนได้ และขณะที่มีการปล่อย ขบวนแห่วันที่หนึ่ง ในวันที่สามของงานนั้นพิธีทำบุญตักบาตร ฟังเทศน์มหาชาติ พิธีแห่กัณฑ์จบ กัณฑ์หลอน ทุกกิจกรรมจำเป็นต้องใช้เครื่องขยายเสียงเป็นอย่างยิ่งหากไม่มีการเตรียมพร้อมแล้วนั้นก็ จะเกิดข้อผิดพลาดได้ง่ายเช่นเดียวกัน ดังนั้นทั้งกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเพณีบุญสะเทวดและ กิจกรรมที่ส่งเสริมให้งานยิ่งใหญ่ ส่งเสริมการท่องเที่ยว จะต้องมีการเตรียมงานล่วงหน้าและประสานงาน กับทุกฝ่ายเพื่อลดข้อผิดพลาดและก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดการ เพื่อนำไปสู่บรรลุจุดประสงค์ ในการจัดงานบุญสะเทวดประจำปี 2554 และในบริเวณงานมีการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน ปัญหา การขายของของพ่อค้าแม่ค้าหาบเร่ที่มาขายของในบริเวณงานนั้นควรที่จะมีการจัดระเบียบ จัดหาที่ใน การขายให้เป็นสัดส่วน ไม่ควรมาเดินขายหาบเร่ตามบริเวณงาน มิฉะนั้นแล้วก็จะยากในการ ควบคุมหรือจัดเก็บขยะมูลฝอย และอีกกิจกรรมที่น่าสนใจคือการประกวดภาพถ่าย การประกวดธุง ะหวาด ปัญหาสถานที่ที่ใช้ในการจัดการประกวด ควรจัดสถานที่ประกวดที่มีความเหมาะสม มากกว่านี้ เพราะถ้าหากจัดกลางแจ้งแล้วนั้นควรที่จะมีเต้นท์รับรองผู้มาร่วมประกวด ควรที่จะมีการ ปรับปรุงสถานที่การประกวดเป็นอย่างยิ่งควรมีการจัดในที่ประชุมหรือห้องโถง ควรมีอาหารและน้ำ ดื่มไว้รองรับผู้เข้าร่วมการประกวดด้วย ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นปัญหาที่สมควรแก่การแก้ไขและหา ทางออกเพื่อเป็นการจัดการประเพณีอันเป็นประเพณีประจำจังหวัดร้อยเอ็ดที่มีข้อผิดพลาดน้อยและ ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดการ เพื่อนำไปสู่บรรลุจุดประสงค์ในการจัดงานบุญสะเทวดประจำปี 2554

ตอนที่ 3 แนวทางการจัดการประเพณีบุญสะเทวด เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดร้อยเอ็ด

จากที่ผู้วิจัยศึกษางานบุญสะเทวดนั้นพบว่า การจัดงานบุญสะเทวดยังประสบปัญหาจาก หลายด้านหลายฝ่ายซึ่งควรต่อการปรับปรุงแก้ไข และเพื่อนำไปพัฒนาและประยุกต์ในงานประเพณี บุญสะเทวดซึ่งเป็นประเพณีประจำจังหวัดร้อยเอ็ด ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดงานและเป็นการ ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัยจึงเสนอแนวทางการจัดการประเพณี บุญสะเทวด เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด ตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1. คณะกรรมการอำนวยการ ในการจัดการเกี่ยวกับคณะกรรมการอำนวยการต้องมีการวางแผนไว้ล่วงหน้าในการจัดเตรียมหนังสือให้คณะกรรมการได้รับทราบการประชุมอย่างน้อยเป็นเวลา 3 วัน เพื่อจะได้มีการจัดเตรียมข้อมูลและเอกสารที่เกี่ยวข้องในการประชุมและเพื่อแสดงความคิดเห็น เนื่องจากการจัดงานนั้นมีความจำเป็นต้องมีการประชุมหลายวาระซึ่งแต่ละวาระนั้นจำเป็นต้องมาพร้อมเพรียงกันทุกฝ่าย ทุกหน่วยงาน เพื่อเป็นการประชุมที่ครบองค์ประชุมที่สมบูรณ์ หากแต่เพียงในแต่ละวาระนั้นบุคคลสำคัญในจังหวัดอาจเกิดเหตุไม่สะดวกที่จะมาประชุม จำเป็นต้องส่งตัวแทน ส่งผลให้การออกเสียงเพื่อจํานำเสียงส่วนรวมในการตัดสินใจในการจัดงานนั้น เป็นไปได้ยาก เนื่องจากเป็นผู้แทนในการประชุมทำให้ไม่สามารถที่ออกเสียงเองได้ในที่ประชุมได้ ทำให้ต้องมีการเลื่อนวาระการประชุมนั้นออกไป ทำให้แผนในการจัดงานและแผนพัฒนาในการจัดงานบุญพะแหวนนั้นล่าช้า และหากมาประชุมไม่ได้นั้นควรมอบอำนาจให้แก่บุคคลที่มาประชุมแทน ให้สามารถออกเสียงการลงคะแนน หรือการลงความในเห็นในมติส่วนร่วม เพื่อการบรรลุมติวัตถุประสงค์ในการประชุม และไม่ก่อให้เกิดการล่าช้าในการทำงาน ส่งผลให้การประชุมนั้นบรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ และนำไปสู่การพัฒนางานประเพณีบุญพะแหวนให้มีประสิทธิภาพ และก่อให้เกิดข้อผิดพลาดนั้นน้อยที่สุด

2. คณะกรรมการ ในการจัดการเกี่ยวกับคณะกรรมการนั้นต้องมีการแต่งตั้งและแจกแจงหน้าที่ของแต่ละฝ่ายนั้นให้ชัดเจน เพราะการแต่งตั้งคณะกรรมการนั้นมีการแต่งตั้งทับซ้อนหน้าที่กัน เพราะบางหน้าที่นั้นคณะกรรมการนั้นดำเนินการหน้าที่เดียวกัน ทำให้เปลืองทรัพยากรบุคคล เช่น ฝ่ายอาหารและเครื่องดื่มกับฝ่ายปฐมกรรม สองฝ่ายนี้มีหน้าที่และการดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกัน หากดำเนินการเช่นนี้แล้วนั้น เรายังสามารถใช้ทรัพยากรบุคคลนำไปปฏิบัติหน้าที่ในฝ่ายอื่นได้อีก ทำให้ประสิทธิภาพของคณะกรรมการในการจัดงานดำเนินการนั้นมีมากขึ้น เนื่องจากประเพณีบุญพะแหวนนั้นเป็นงานที่ยิ่งใหญ่ที่ทางจังหวัดนั้นได้มีการยกเอาเป็นประเพณีประจำจังหวัดร้อยเอ็ด เป็นที่แน่นอนในการที่จะต้องมีการเตรียมการสำหรับการจัดงานนั้นก็เป็นสิ่งที่สำคัญ หากได้มีการกำหนดฝ่ายต่างๆในการทำงานแล้วนั้น ทรัพยากรบุคคลในแต่ละฝ่ายนั้นก็จำเป็นต้องการทรัพยากรบุคคลจำนวนมากเพื่อที่จะมาบริหารงาน หากมีการลดคณะกรรมการบางหน้าที่ลงแล้วรวมกันแล้วนั้น ทำให้เรามีทรัพยากรบุคคลากรเหลือเพื่อที่จะนำไปจัดการในฝ่ายต่างๆนั้นเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้การทำงานแต่ละฝ่ายนั้นมีประสิทธิภาพมากขึ้นอีกด้วย

3. สถานที่ในการจัดงานบุญพะแหวน ในการจัดการเกี่ยวกับสถานที่ในการจัดงานบุญพะแหวนนั้นต้องแจ้งในการประชุมเมื่อมีการการประชุมการจัดงานบุญพะแหวน และฝ่ายสถานที่นั้นที่จะประสานงานกับฝ่ายเทศบาลและฝ่ายตำรวจจราจร เพื่ออำนวยความสะดวกหลักเส้นทางและการจัดการจราจรให้ไปในทางถนนเส้นใหม่ และในขณะที่เดียวกันนั้นตำรวจจราจรจะต้องควบคุมดูแลทุกเส้นทางที่มีการใช้สถานที่และปิดเส้นทางที่มีการแห่ขบวนผ่าน เพื่อไม่ให้รถผ่านเข้ามาขณะ

แห่งขบวนและไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้ร่วมขบวน ในทุกสถานที่ในการจัดงานนั้นควรเลือกสถานที่ที่สามารถรองรับคนจำนวนมากได้ สิ่งที่มาอีกประการหนึ่งและขาดไม่ได้เลยนั่นคือห้องน้ำสะอาด และจุดบริการน้ำดื่ม สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่เป็นสาธารณูปโภคที่สำคัญที่เป็นปัจจัยหนึ่งที่เราจะเลือกสถานที่ในการจัดงานประเพณีบุญผะเหวดที่จำเป็นต้องมีสิ่งเหล่านี้ในแต่ละสถานที่นั้นด้วย กิจกรรมอีกหนึ่งกิจกรรมกิจกรรมการแจกขนมจีน(ข้าวปุ้น) ที่มาวนเกี่ยวข้องกับฝ่ายสถานที่ในการจัดงาน โดยตรงนั้น ในการจัดการเกี่ยวกับกิจกรรมการแจกขนมจีน(ข้าวปุ้น)นั้นควรมีการจัดให้มีจุดรับประทานขนมจีนและน้ำดื่มให้มีทั่วบริเวณงานเพราะคนมาร่วมงานมีจำนวนมากควรจัดการต้อนรับให้เพียงพอ และขนมจีนนั้นก็เป็นสิ่งสำคัญ ควรมีการเตรียมเพื่อในการแจกให้เพียงพอต่อประชาชนผู้มาร่วมงาน ในบริเวณนั้นควรจัดระเบียบและสถานที่รับประทานขนมจีนนั้นให้มีความสะอาดและมีความสะอาดมากยิ่งขึ้น และควรมีถังขยะจำนวนมากให้สอดคล้องกับจำนวนคนที่มาชมงาน หากถังขยะนั้นมีน้อยประชาชนก็ไม่สามารถไปทิ้งที่อื่นได้ ถังขยะที่มีก็จะล้น เกิดภาพที่ไม่น่ามองให้แก่บริเวณงาน ดังนั้นทางจังหวัดต้องมีการประสานงานกับทางเทศบาลเพื่อเตรียมความพร้อมในเรื่องถังขยะก่อนวันงาน และตลอดการจัดงานนั้นควรมีเวลาเก็บขยะเพื่อไม่ให้ขยะนั้นล้น นอกจากนี้แล้วนั้น สาธารณูปโภคต่างๆนั้นก็ควรที่จะมีความพร้อม เช่น น้ำดื่ม หรือที่พักเพื่อรับรองนักท่องเที่ยวที่มาร่วมงาน และอีกประเด็นหนึ่งที่ได้มีการนำเสนอผ่านทางเว็บไซต์ทางจังหวัดนั้นคือควรที่จะจัดสถานที่สำหรับผู้สูงอายุในการรับชมขบวนแห่ หรือร่วมกิจกรรมต่างๆ เพราะงานบุญประเพณีส่วนใหญ่จะเป็นผู้สูงอายุนั้นมาร่วมงานจำนวนมากหากสถานที่นั้นๆ ไม่เหมาะสมนั้นอาจก่อให้เกิดอันตรายได้ นอกจากนี้ยังมีอีกหนึ่งกิจกรรมที่ควรเร่งวางแผนและแก้ไขในการจัดสถานที่นั้นก็คือการประกวดภาพถ่าย การประกวดธุงผะเหวด ในการจัดการเกี่ยวกับการประกวดภาพถ่าย การประกวดธุงผะเหวดนั้นควรมีการจัดตั้งเจ้าหน้าที่กำหนดการประกวดให้ผู้เข้าร่วมประกวดนั้นได้รับทราบอย่างทั่วถึงและควรเอาใจใส่ผู้เข้าประกวดมากกว่านี้และควรมีโต๊ะและเก้าอี้สำหรับวาดภาพ และควรปรับปรุงรางวัลให้เหมาะสมกับทุกระดับและควรปรับปรุงสถานที่ในการประกวดควจัดในสถานที่ที่เป็นอาคารหรือห้องไม่ควรจัดกลางแจ้ง และควรมีสวัสดิการให้แก่ผู้เข้าร่วมการแข่งขันไม่ว่าจะเป็นอาหาร ของว่าง หรือน้ำดื่ม และบุคลากรในด้านผู้ให้บริการควรมีการแนะนำและสร้างความเข้าใจในด้านการดำเนินกิจกรรมต่างๆในการประกวดและมีหน้าตาที่ยิ้มแย้มแจ่มใสมีหน้าตาที่พร้อมให้บริการอยู่เสมอ และควรเพิ่มเจ้าหน้าที่ในด้านการให้บริการให้มีจำนวนมากกว่าเดิม

4. การวางแผน ในการจัดการเกี่ยวกับการวางแผนการจัดงานนั้นต้องการแต่งตั้งและแจกแจงหน้าที่ของแต่ละฝ่ายนั้นให้ชัดเจน เพราะการแต่งตั้งคณะกรรมการนั้นมีการแต่งตั้งทับซ้อนหน้าที่กัน เพราะบางหน้าที่นั้นคณะกรรมการนั้นดำเนินการหน้าที่เดียวกัน ทำให้เปลืองทรัพยากรบุคคล เช่น ฝ่ายอาหารและเครื่องดื่มกับฝ่ายปฏิคม สองฝ่ายนี้มีหน้าที่และการดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกัน หากดำเนินการเช่นนี้แล้วนั้น เรายังสามารถใช้ทรัพยากรบุคคลนำไปปฏิบัติหน้าที่

ในฝ่ายอื่นได้อีก ทำให้ประสิทธิภาพของคณะกรรมการในการจัดงานดำเนินการนั้นมีมากขึ้น เนื่องจากประเพณีบุญผะเหวดนั้นเป็นงานที่ยิ่งใหญ่ที่ทางจังหวัดนั้นได้มีการยกเอาเป็นประเพณีประจำจังหวัดร้อยเอ็ด เป็นที่แน่นอนในการที่จะต้องมีการเตรียมการสำหรับการจัดงานนั้นก็เป็นสิ่งที่สำคัญ หากได้มีการกำหนดฝ่ายต่างๆในการทำงานแล้วนั้น ทรัพยากรบุคคลในแต่ละฝ่ายนั้นก็จำเป็นที่ ต้องการทรัพยากรบุคคลจำนวนมากเพื่อที่จะมาบริหารงาน หากมีการลดคณะกรรมการบางหน้าที่ลง แล้วรวมกันแล้วนั้น ทำให้เรามีทรัพยากรบุคคลากรเหลือเพื่อที่จะนำไปจัดการในฝ่ายต่างๆนั้นเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้การทำงานแต่ละฝ่ายนั้นมีประสิทธิภาพมากขึ้นอีกด้วย

5. การประชาสัมพันธ์ ในการจัดการเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์นั้นต้องมีการประชาสัมพันธ์ทางด้านสถานีวิทยุด้วย เพราะวิทยุก็เป็นสื่อที่สามารถเข้าถึงกลุ่มคนได้ง่าย เพราะประชาชนหรือบุคคลทั่วไปนั้นส่วนมากก็จะมีการฟังวิทยุเสียส่วนใหญ่ นอกจากที่จะมีการประชาสัมพันธ์กับคลื่นวิทยุในพื้นที่ภายในจังหวัดแล้วนั้น ควรที่จะประชาสัมพันธ์กับคลื่นวิทยุ จังหวัดใกล้เคียงด้วยไม่ว่าจะเป็นจังหวัดมหาสารคาม ยโสธร กาฬสินธุ์ เป็นต้น เพราะจะสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวต่างจังหวัดให้มาท่องเที่ยวงานบุญผะเหวดได้อีกด้วย และอีกส่วนที่พบเห็นมากที่สุดคือ การติดตั้งป้ายประชาสัมพันธ์ เราจะเห็นป้ายโฆษณาตามถนนสายสำคัญแต่สิ่งหนึ่งที่ต้อง แก่ใจคือ บางป้ายนั้นขาดหรือมีการยึดกับเสาไฟฟ้าที่ไม่ดี ทำให้เกิดภาพที่ไม่น่ามอง เพราะป้ายประชาสัมพันธ์งานนั้นก็สิ่งสำคัญเช่นกัน ทางจังหวัดเองนั้นจึงควรตระหนักโดยการเพิ่มจำนวนป้ายประชาสัมพันธ์งานประเพณีบุญผะเหวดในถนนสายสำคัญต่างๆที่มีการจราจรผ่าน และบริเวณที่คนผ่านไปผ่านมานั้นสังเกตได้ง่ายและควรมีขนาดที่ใหญ่พอสมควร ในการจัดงานนั้นได้การจัดแสดง พาแลง และจัดแสดงศิลปวัฒนธรรมต่างๆ ในการจัดการเกี่ยวกับการจัดพาแลง และจัดแสดงศิลปวัฒนธรรมต่าง ๆ นั้นควรปรับปรุงขั้นตอนในการลงทะเบียนเข้างานงานพนักงานต้อนรับ ไม่มารับแขกผู้เพื่อที่จำนำแขกเข้ามายังโถงตามที่ลำดับหมายเลขที่แขกได้ซื้อไว้ ดังนั้นทางผู้จัดงานเองควรมีการทำแผนผังแสดงเลขที่นั่งโถง และมีพนักงานต้อนรับที่มีการใส่ชุดที่เป็นเอกลักษณ์ว่าเป็นพนักงานต้อนรับ และควรที่จะเพิ่มพนักงานต้อนรับเพื่อรองรับให้เพียงพอกับจำนวนของแขกที่มา ร่วมงานมิเช่นนั้นแล้วจะทำให้แขกได้มายืนรอเสียเวลา และควรปรับปรุงคุณภาพของอาหารให้ เป็นไปตามวัฒนธรรมพาแลงอีสาน และสิ่งที่สำคัญที่สุดคือห้องน้ำ ควรมีห้องน้ำรองรับที่สะอาด และมีป้ายบอกทางไปห้องน้ำด้วย ในด้านการแสดงศิลปวัฒนธรรมอีสานนั้นควรจัดการแสดงให้ให้เหมาะสมกับงานพาแลงและศิลปวัฒนธรรมอีสาน และควรปรับปรุงคุณภาพของชุดเครื่องขยายเสียง ที่ใช้ในการแสดง เพราะถ้าหากว่าเครื่องขยายเสียงที่ใช้ในการแสดงนั้นติดขัดหรือมีปัญหาอาจจะทำให้ การแสดงนั้นไม่ราบรื่น ทำให้อารมณ์ของผู้รับชมขาดการติดต่อ และสิ่งที่สำคัญที่สุดคือควรมีการจัดเตรียมห้องน้ำที่สะอาดเพื่อมารับรอง และเตรียมก่อนงานจะมาถึงเพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกต่อนักท่องเที่ยวที่มาชมงาน นอกจากนี้แล้วนั้นสาธารณูปโภคต่าง ๆ นั้นก็ควรที่จะมีความพร้อม

เช่น น้ำดื่ม หรือที่พักเพื่อรับรองนักท่องเที่ยว ในการจัดงานพาแลงและการจัดแสดงศิลปวัฒนธรรม นั้นก็ควรมีการที่จะประชาสัมพันธ์อย่างทั่วเพื่อเป็นการโปรโมทการจัดงานเพื่อเป็นการบอกกล่าวให้ ชาวจังหวัดร้อยเอ็ดได้รับทราบ ก่อให้เกิดรายได้เข้าจังหวัดนำมาสู่การพัฒนาการจัดงานในปีต่อไป และอีกหนึ่งกิจกรรมที่ยังขาดการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึงนั้นก็คือทำบุญตักบาตร ฟังเทศน์มหาชาติ ในการจัดการเกี่ยวกับพิธีทำบุญตักบาตร ฟังเทศน์มหาชาตินั้นควรเลื่อนเวลาประมาณเจ็ดโมงเพื่อเป็นการสะดวกต่อประชาชนที่จะมาทำบุญตักบาตรกันมากขึ้นและควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์เพื่อเป็นการ แจ้งให้ทราบเพื่อการเตรียมตัวในการมาทำบุญตักบาตรของประชาชน และในการประกอบพิธีกรรม ควรมีโอกาสประกอบอย่างทั่วถึง และควรเพิ่มเจ้าหน้าที่ในการบริการส่วนต่างๆ ให้เหมาะสมและ เพียงพอ และที่นั่นเป็นสิ่งสำคัญควรเพิ่มเติมที่และที่นั่งให้เหมาะสมกับบุคคลกับผู้ร่วมพิธี เอกสารแนะนำก็เป็นสิ่งสำคัญเพื่อเป็นการแนะนำพิธีกรรมนั้นให้แก่เยาวชนเพื่อให้เห็นความสำคัญ ของประเพณีนี้ ควรเตรียมเอกสารแจกในงานให้เพียงพอ รวมไปถึงทั้งสูจิบัตรและแผ่นพับด้วย สิ่งนี้ก็เป็นสิ่งสำคัญที่จะเป็นการประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาตินั้นได้ รับทราบ และได้มาเที่ยวงานประเพณีบุญผะเหวดจังหวัดร้อยเอ็ดในปีต่อไปทุกกิจกรรมจำเป็นต้อง ใช้เครื่องขยายเสียงเป็นอย่างยิ่งหากไม่มีการเตรียมพร้อมแล้วนั้นก็เกิดข้อผิดพลาดได้ง่าย เช่นเดียวกัน ดังนั้นทั้งกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเพณีบุญผะเหวดและกิจกรรมที่ส่งเสริมให้งาน ยิ่งใหญ่ ส่งเสริมการท่องเที่ยว จะต้องมีการเตรียมงานล่วงหน้าและประสานงานกับทุกฝ่ายเพื่อลดข้อ ผิดพลาดและก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดการ เพื่อนำไปสู่บรรลุจุดประสงค์ในการจัดงานบุญผะ เหวดครั้งต่อไป นอกจากนี้การประชาสัมพันธ์ในด้านเอกสารนั้นก็เป็นส่วนที่สำคัญควรมีการแจก เอกสารที่สำคัญเพื่อเป็นการแนะนำในการประกอบพิธีกรรมต่างๆแก่ผู้ร่วมงาน เช่น สูจิบัตรและ แผ่นพับของงานนั้น ควรมีการเตรียมมาเพื่อรองรับคนที่มาร่วมงานจำนวนมากเพราะสูจิบัตรนั่นเองก็ เป็นเอกสารสำคัญที่จะเป็นการประชาสัมพันธ์งานไปอีกทางหนึ่งด้วย

6. งบประมาณในการจัดงานบุญผะเหวด ในการจัดการเกี่ยวกับงบประมาณในการจัด งานบุญผะเหวดนั้นต้องเป็นผู้รับผิดชอบในแต่ละฝ่ายโดยตรง เพื่อความสะดวกและง่ายในการ ตรวจสอบ ทำให้เกิดข้อผิดพลาดได้น้อยในการรับและส่งเงินงบประมาณในแต่ละส่วนเพื่อให้มีสิ่ง ที่แสดงเป็นลายลักษณ์หลักฐานเพื่อง่ายต่อการตรวจสอบหาที่มาที่ไป จากที่ผู้วิจัยได้มีการสอบถามจาก ผู้รับผิดชอบในแต่ละขบวนที่นำเข้ามาร่วมในงานประเพณีบุญผะเหวดนั้นเงินสนับสนุนจากทางจังหวัด มอบให้อาจจะยังไม่เพียงพอ ทางจังหวัดเองควรที่จะสรรหางบประมาณเพื่อนำมาสนับสนุนการจัด ขบวนแห่ทั้ง 15 ขบวน เพราะในแต่ละปีนั้นทุกขบวนก็ต้องการระดมทุนทั้งจากจังหวัดและหน่วยงานที่ ได้รับการสนับสนุนเพื่อนำมาพัฒนาให้ยิ่งใหญ่ตระการตาขึ้นทุกปี ซึ่งในแต่ละปีนั้นการจัดงานก็จะ จัดให้เป็นไปตามรูปแบบตามที่ได้ตกลงกันไว้วันเสียแต่ว่าจะเป็นปีที่มีโอกาสสำคัญ เช่น

เป็นปีที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของเรานั้นมีพระชนมายุครบ 84 พรรษา ดังนั้นจึงมีการเพิ่ม ขบวนแห่เฉลิมพระเกียรติต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของเรา ดังนั้นงบประมาณในส่วนนี้ก็เป็น ส่วนสำคัญอย่างหนึ่งที่ทางจังหวัดเองเองควรให้ความสนใจนอกจากจะเป็นที่น่าชมแล้วในแต่ละ ขบวน ยังเป็นการแสดงออกให้เห็นถึงพลังสามัคคีของแต่ละหน่วยงานที่รับผิดชอบกันแต่ละกันที่ อีกด้วย

7. เวลาที่ใช้ในการจัดงาน ในการจัดการเกี่ยวกับเวลาที่ใช้ในการจัดงานนั้นการจัดงาน บุญพะแห่จะจัดขึ้นในอาทิตย์แรกของเดือนมีนาคม จะตรงกับวันศุกร์ เสาร์ อาทิตย์ หากการจัด งานงานนั้นเป็นเสาร์อาทิตย์ กิจกรรมทุกกิจกรรมย่อมมีผู้ร่วมกิจกรรมมากขึ้น หากเป็นไปได้นั้นใน การจัดงานอาจจะลดระยะเวลาเป็น 2 วัน แค ๓ ปัจจุบันนั้นก็ได้อยู่แล้วจึงไม่มีมีการปรับปรุง หรือเปลี่ยนแปลงใดๆ ในเวลาการจัดงานของประเพณีบุญพะแห่เดือนนั้นได้เลือกเอาในเสาร์อาทิตย์แรก ของเดือนมีนาคมของทุกปีในการจัดงาน ซึ่งระยะเวลาในการจัดงานนั้นจะใช้เวลาศุกร์ เสาร์ อาทิตย์ ซึ่งในแต่ละวันนั้นก็จะมีกิจกรรมแตกต่างกัน แต่สภาพปัญหาที่พบเห็นในการใช้ระยะเวลาในการ จัดงานนั้นพบเห็นได้น้อยมาก หากแต่เพียงแต่ที่ผู้วิจัยได้ศึกษาสรุประเบียบวาระการประชุมในแต่ละปี หากมีเหตุจำเป็นนั้นเกิดขึ้นที่ไม่สามารถจัดงานได้ก็จะมีการประชุมของทางจังหวัดเลื่อนวันจัดงาน ออกไปเพื่อสะดวกต่อการจัดงาน

8. การมีส่วนร่วมของฝ่ายต่างๆ ในการจัดการเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของฝ่ายต่างๆ ในการจัดงานบุญพะแห่เดือนนั้นจากการสังเกตการณ์คือ จัดหารถขยับให้เพียงพอ มิเพียงจะเตรียม เฉพาะถึงขยับที่มีอยู่ควรเตรียมเพื่องานจัดงานนี้โดยเฉพาะบริเวณที่มีการบริการขนมเงินจะเป็นจุดที่ พบเห็นว่าเป็นจุดสกปรกมากที่สุด เนื่องจากถึงขยับในบริเวณงานนั้นไม่เพียงพอ ทางจังหวัดต้องมีการ ประสานงานกลับเทศบาลในการจัดเตรียมและจัดหาถึงขยับเพื่อให้เพียงพอ และอาจมีการรับ ขยับที่เต็มแล้วโดยจัดเลากับขยับในบริเวณที่จัดงานด้วย สิ่งสำคัญที่ขาดไม่ได้ คือ สาธารณูปโภค เช่น น้ำที่สะอาด และน้ำดื่ม เพราะคนที่มาร่วมงานนั้นมีจำนวนมากควรจัดหาห้องน้ำที่สะอาด ไว้เพื่อรองรับคนผู้มาร่วมงาน เตรียมจุดบริการน้ำดื่มไว้เพื่อบริการด้วย และควรมีเจ้าหน้าที่ฝ่าย ประสานงานควรมีชุดเครื่องแบบที่เหมาะสม เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการติดต่อ ประสานงาน และอีกหนึ่งกิจกรรมที่เป็นความร่วมมือของฝ่ายต่างๆนั้นก็คือการจัดขบวนแห่ทั้ง 13 กัณฑ์ ในการจัดการเกี่ยวกับการจัดขบวนแห่ทั้ง 13 กัณฑ์นั้นควรรักษาระยะเวลาที่กำหนดไว้ให้ เป็นไปตามแผนที่ตั้งไว้ เพราะคนร่วมงานนั้นมีจำนวนมากหากเกิดเวลาอาจทำให้เกิดผลเสียตามมา สิ่งที่ต้องหนึ่งที่สำคัญในการเดินขบวนคือควรจำวันช่องห่างแต่ละขบวนให้เท่ากัน และมีความเชื่อ โยงในเรื่องราวแต่ละกัณฑ์และในการนำเสนอควรนำเสนอไปจนสุดคนคู่มือเพียงทำอยู่หน้าปะรำพิธี และควรจัดระเบียบผู้เข้าชมให้มีระเบียบมากกว่านี้ไม่ให้ผู้เข้าชมเข้าไปร่วมในเส้นทางของขบวน แห่เพราะจะทำให้ขบวนแห่นั้นติดขัด บรรดาช่างภาพและสื่อมวลชน เพราะในขณะที่กำลังเดินขบวน

แต่นั้นช่างภาพก็เดินถ่ายรูป ซึ่งแล้วแต่ไม่เป็นระเบียบทำให้เกิดภาพที่ไม่เหมาะสม และในการบรรยายประกอบควรมีการบรรยายภาษาอังกฤษควบคู่ไปทุกขบวนเพื่อเป็นประโยชน์ต่อชาวต่างชาติ ด้วยผนวกกับเทปบรรยายในแต่ละขบวนควรมีความกะทัดรัดเหมาะสมกับจังหวะแต่ละขบวน นอกจากนี้ทั้งเจ้าหน้าที่และหน่วยปฐมพยาบาลนั้นก็ควรกระจายไปตามจุดต่างๆ เพื่อให้บริการที่ทั่วถึง การจราจรในในทุกเส้นทางที่มีการใช้ถนนและบริเวณจัดงานในการประชุมการจัดงานทุกครั้งควรมีการแจ้งในที่ประชุมเพื่อให้มีการประสานงานกับฝ่ายตำรวจจราจร เพื่อคอยอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ขับขี่และผู้ใช้ถนนในทุกเส้นทางเพื่อไม่ก่อให้เกิดปัญหาการจราจรติดขัด อีกปัญหาซึ่งมีการร้องเรียนนั่นก็คือ ควรกำหนดจุดแยกขบวน เนื่องจากประเพณีบุญผะเหวดนั้นเป็นประเพณีประจำจังหวัดร้อยเอ็ดประชาชนในจังหวัดที่มารอชมขบวนนั้นก็จำนวนมาก หากเพียงมารับชมบริเวณประรำพิธีนั้นไม่เพียงพอ ทำให้คนล้นไปจนถึงแพลตฟอร์ม แต่ทว่าขบวนนั้นไม่เดินไปจนสุดบริเวณที่แยกขบวนคือ บริเวณวัดบึงพระลานชัยก็แยกย้ายแล้ว ทำให้คนที่รอรับชมบริเวณแพลตฟอร์มเสียความรู้สึก ทางจังหวัดเองนั้นควรชี้แจงและปรับปรุงแก้ไข อีกหนึ่งส่วนที่ควรเร่งแก้ไขคือ การดื่มสุราและสิ่งมันเมาในวันแห่กัณฑ์จอบกัณฑ์หลอน เพราะอาจเป็นงานบุญประเพณีแต่ในเมื่อดื่มแล้วนั้นอาจจะขาดสติทั้งในการขับขี่รถ และบางครั้งอาจก่อเหตุทะเลาะวิวาทกันได้ ควรมีการณรงค์ให้เป็นวันปลอดเหล้าในเทศกาลงานประเพณี และ

9. การควบคุม กำกับ และการติดตามผล ในการจัดการเกี่ยวกับการควบคุมกำกับและการติดตามผลนั้นต้องมีการประสานงานตั้งแต่ในการประชุมภาระงาน เพราะในการประชุมนั้นทุกฝ่ายจะได้มีการแจ้งปัญหาข้อบกพร่องและเพื่อนเป็นการป้องกัน ทั้งนี้ทั้งฝ่ายสถานที่ควรมีการประสานงานกับฝ่ายตำรวจจราจรเพราะในขบวนแห่นั้นควรมีตำรวจในการปล่อยขบวนและกันรถเพื่อไม่ให้เข้ามาแทรกในขบวนมิเช่นนั้นอาจจะก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้ร่วมขบวนได้ และในทุกๆฝ่ายในการควบคุมนั้นควรเพิ่ม จำนวนบุคลากร และการจัดกิจกรรมทุกกิจกรรมนั้นเป็นที่แน่นอนว่าจำเป็นต้องมีบุคลากรในการประสานงานที่เพียงพอ หากบุคลากรที่ใช้ประสานงานไม่พอแล้วนั้นไม่เพียงหล้าช้าอาจก่อให้เกิดข้อผิดพลาดได้ง่ายก่อให้เกิดความเสียหายในการจัดงานทุกกิจกรรมจำเป็นต้องใช้เครื่องขยายเสียงเป็นอย่างดีหากไม่มีการเตรียมพร้อมแล้วนั้นก็จะเกิดข้อผิดพลาดได้ง่ายเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะการจัดแสดงแสง เสียง ประกอบเรื่องเวสสันดรชาดกในการจัดการเกี่ยวกับการจัดแสดงแสง เสียง ประกอบเรื่องเวสสันดรชาดกนั้นการจัดการแสดงต้องให้เหมาะกับงานพาแลงและให้เข้ากับประเพณีวัฒนธรรมเพื่อความเข้าใจของเยาวชนและประชาชนชาวจังหวัดร้อยเอ็ดการแสดงเวลาปรับเปลี่ยนจากในเรื่องไฟนั้นยังไม่ดับสนิทนักแสดงก็วิ่งลงจากเวทีทำให้อารมณ์ของคนดูนั้นไม่ต่อเนื่อง ควรที่จะมีการดับไฟให้ดับสนิทและมีการนัดคิวกันกับนักแสดงและกำชับนักแสดงทุกคนให้เงียบเสียงในการสลายตัวลงจากเวที ซึ่งข้อบกพร่องเหล่านี้

เป็นสิ่งที่เห็นในชัดเจนมากที่ควรแก่การเสนอในที่ประชุมเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไข สิ่งหนึ่งที่ขาดไม่ได้เลยคือควรปรับปรุงคุณภาพของชุดเครื่องขยายเสียงที่ใช้ในการแสดง เพราะถ้าหากว่าเครื่องขยายเสียงที่ใช้ในการแสดงนั้นติดขัดหรือมีปัญหาถืออาจทำให้การแสดงนั้นไม่ราบรื่น ทำให้อารมณ์ของผู้รับชมขาดความติดต่อกัน นอกจากนี้ควรเพิ่มความน่าสนใจของการแสดงแสงเสียงให้มีความน่าสนใจและดึงดูดความสนใจจากผู้ชมมากกว่านี้ เพราะในปีก่อนๆนั้นมีความน่าสนใจมากกว่านี้ ดังนั้นทุกกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเพณีบุญผะเหวดควรมีการเตรียมพร้อมเรื่องเครื่องเสียงต่างๆ และมีการประสานงานกันในทุกฝ่ายทุกกิจกรรมและกิจกรรมที่ส่งเสริมให้งานยิ่งใหญ่อิ่งใหญ่ ส่งเสริมการท่องเที่ยว จะต้องมีการเตรียมงานล่วงหน้าและประสานงานกับทุกฝ่ายเพื่อลดข้อผิดพลาดและก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดการ เพื่อนำไปสู่บรรลุจุดประสงค์ในการจัดงานบุญผะเหวดประจำปี 2554 นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ประสานงานในส่วนกลางนั้นควรที่จะมีชุดเครื่องแบบอันเป็นสัญลักษณ์ที่พร้อมที่จะให้บริการแก่นักท่องเที่ยวและผู้มาเยือนจังหวัดร้อยเอ็ด โดยมีหน้าที่ต้อนรับ แนะนำและประสานในฝ่ายงานต่างๆ และในเรื่องที่พิธีกรรมอันเป็นพิธีกรรมที่มีความศักดิ์และควรค่าต่อการอนุรักษ์ควรมีให้มีการเชิญชวนเยาวชนชนรุ่นหลังมาร่วมพิธีกรรมเพื่อเป็นการสืบทอดวัฒนธรรมอันดีแก่คนรุ่นสืบต่อไป

10. การรักษาความปลอดภัย ในการจัดการเกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัยนั้นต้องมีการจัดระเบียบในการรับชม โดยมีสัญลักษณ์หรือการชี้แจงของจุดรับชมขบวนแห่ และต้องมีข้อตกลงกับระหว่างช่างภาพและสื่อมวลชนในการถ่ายภาพนั้นไม่ควรจะลงเดินแทรกกับผู้เดินขบวนควรจัดที่บริเวณสำหรับสื่อมวลชน จะทำให้เกิดภาพที่น่านมองยิ่งขึ้น ซึ่งตำรวจและจราจรเป็นบุคลากรที่สำคัญมากในงานอันเป็นพิธี เช่น ในพิธีเปิดซึ่งทำการเปิดงานโดยคนสำคัญ ขบวนแห่เพื่อระบายนการจราจรไม่ให้ติดขัด และการจัดระเบียบของผู้ที่มาร่วมงาน เป็นต้น เพราะในพิธีเปิดนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการจราจรเพื่อมาดูแลรักษาความปลอดภัยไม่ว่าจะเป็นประธานในพิธีเปิดหรือบุคคลที่มาร่วมงานเพื่อก่อให้เกิดความเรียบร้อยในงาน อีกสิ่งหนึ่งที่เป็นหน้าที่ของฝ่ายรักษาความปลอดภัยของงานบุญผะเหวดนั้นคือควรมีการเตรียมความพร้อมของฝ่ายรักษาความปลอดภัย ในการเข้าประชุมการจัดงานประเพณีบุญผะเหวด ดังนั้นก่อนการประชุมทุกครั้งควรมีการแจ้งหนังสือล่วงหน้า เพื่อให้บุคคลสำคัญในจังหวัดทุกฝ่ายนั้นรับทราบและมาประชุมได้ตามที่กำหนดและก่อให้เกิดผลบรรลุในการประชุมการจัดงาน

11. การรักษาความสะอาด ในการจัดการเกี่ยวกับการรักษาความสะอาดนั้นควรมีมาตรการร่วมกับเทศบาลมีการเตรียมถังขยะเพื่อรองรับจำนวนของขยะเพราะบริเวณที่จัดงานมีขยะเกลื่อนกลาด เป็นเพราะถังขยะนั้นไม่เพียงพอ โดยเฉพาะในบริเวณที่มีการบริการแจกขนมเงินถ้วยโพนที่เป็นอุปกรณ์ในการใส่ขนมเงินนั้นกระจัดกระจายเกลื่อนกลาดและดูไม่สะอาดเรียบร้อย ต้องมีการจัดการในการเก็บขยะเป็นเวลาตลอดการจัดงาน เพื่อเป็นการสร้างทัศนียภาพที่ดี

และสร้างบรรยากาศต่อผู้ที่มาร่วมงาน ในงานนั้นได้มีการกำหนดผู้ผลิตภัณฑ์ชุมชน ในการจัดการเกี่ยวกับการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนนั้นควรจัดเตรียมน้ำดื่มให้มีทั่วบริเวณงานเพราะคนมาร่วมงานมีจำนวนมากควรจัดการต้อนรับให้เพียงพอ และควรเพิ่มของจุดทิ้งขยะเพิ่มมากขึ้น เพราะเมื่อคนมีมาร่วมงานจำนวนมากนั้นก็ย่อมแน่นอนว่าขยะนั้นก็เพิ่มตามมา ดังนั้นก็ควรจัดเตรียมถังขยะ และจัดเวรการเก็บขยะและการทำความสะอาดทั่วบริเวณงาน อีกสิ่งหนึ่งที่ต้องคำนึงถึงคือ ควรจัดหาห้องน้ำสะอาดเพื่อรองรับผู้คนที่มาชมงานเนื่องจากประเพณีบุญพะแหวนนั้นเป็นงานใหญ่และเป็นงานประจำจังหวัดร้อยเอ็ด ผู้คนที่มาร่วมงานนั้นมีจำนวนมาก ทำให้ห้องน้ำที่รองรับผู้มาร่วมงานนั้นนั้นไม่เพียงพอ ทางเทศบาลจังหวัดร้อยเอ็ดนั้นควรตระหนักเสมอ ควรมีการจัดเตรียมห้องน้ำที่สะอาดเพื่อมารับรอง และเตรียมก่อนงานจะมาถึง เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกต่อนักท่องเที่ยวที่มาชมงาน นอกจากนี้แล้วนั้นสาธารณสุขปภคต่างๆนั้นก็ควรที่จะมีความพร้อม เช่น น้ำดื่ม หรือที่พักเพื่อรับรองนักท่องเที่ยว สิ่งสำคัญนั้นควรที่จะคำนึงถึงคนชราด้วย เพราะส่วนใหญ่ผู้สูงอายุนั้นเป็นบุคคลสำคัญในจังหวัดและมาร่วมงานกันเป็นจำนวนมาก ควรหาที่พักสำหรับผู้สูงอายุโดยที่ที่พักนั้นไม่อยู่สูงมากเพื่อไม่ก่อให้เกิดอันตราย

12. เส้นทางคมนาคม ในการจัดการเกี่ยวกับเส้นทางคมนาคมนั้นต้องแจ้งในที่ประชุม เพื่อให้มีการประสานงานกับฝ่ายตำรวจจราจร เพื่อคอยอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ขับขี่และผู้ใช้ถนนในทุกเส้นทางเพื่อไม่ก่อให้เกิดปัญหาการจราจรติดขัด และมีการประกาศแจ้งให้ประชาชนนำได้ทราบว่าจะมีการปิดเส้นทางเพื่อให้ประชาชนได้หลีกเลี่ยงไปใช้เส้นทางอื่น ทั้งนี้ในทุกจุดทุกเส้นทางของการจัดงาน ควรเพิ่มจำนวนตำรวจจราจรเพื่ออำนวยความสะดวก และที่สำคัญที่สุดในงานจัดงานนั้นควรจัดหาที่จอดรถเพื่อรองรับคนที่มาร่วมงาน เพื่อเป็นการป้องกันไม่ก่อให้เกิดการจราจรที่ไม่สะดวกตามเส้นทางที่แสดงในแผนผังที่แสดงให้เห็นในการใช้เส้นทางคมนาคมในการเดินขบวนบุญพะแหวน และเส้นทางที่ให้ในการแห่พระอุบลุดและเส้นทางที่มีการแห่พิธีแห่กัณฑ์จบกัณฑ์หลอน ในการจัดการเกี่ยวกับพิธีแห่กัณฑ์จบกัณฑ์หลอนนั้นควรจัดรูปแบบการจราจรให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นและเพิ่มจำนวนตำรวจจราจรเพื่ออำนวยความสะดวกและดูแลความปลอดภัยเพื่อป้องกันการสูญหายของวัสดุและปัจจัยที่นำมาทำบุญ การแห่กัณฑ์จบกัณฑ์หลอนเป็นสิ่งที่แสดงออกให้เห็นถึงความสมัครสมานสามัคคีของชาวจังหวัดร้อยเอ็ดในแต่ละชุมชนหรือในแต่ละคุ้ม ซึ่งเมื่อมีการพบปะสังสรรค์กันอันคือการดื่มสุรา เมื่อมีการดื่มสุราสิ่งที่ตามมาคืออุบัติเหตุและการทะเลาะวิวาท เพราะฉะนั้นทางจังหวัดจึงควรมีการรณรงค์ในการเอาบุญพะแหวนโดยปลอดภัยควรมีเอกสารการประชาสัมพันธ์การแห่กัณฑ์จบกัณฑ์หลอนรวมไปถึงทั้งสูจิบัตรและแผนผังด้วย สิ่งนี้ก็เป็นสิ่งที่สำคัญที่จะเป็นการประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาตินั้นได้รับทราบ และได้มาเที่ยวงานประเพณีบุญพะแหวนจังหวัดร้อยเอ็ดในปีต่อไป และมีการต้อนรับในทุกหน่วยงานมีความเท่าเทียมกัน และในวันนี้คนจะมาร่วมงานนั้นจะมากเป็นพิเศษควรจัดเตรียม

สาธารณูปโภคให้มีความพร้อมมากกว่านี้ เช่น ห้องน้ำสะอาด น้ำดื่มไว้บริการ อุปกรณ์ปฐมพยาบาล เป็นต้น ทั้งนี้ในทุกจุดทุกเส้นทางของการจัดงาน เพิ่มจำนวนตำรวจจราจรเพื่ออำนวยความสะดวก และที่สำคัญที่สุดในงานจัดงานนั้นควรจัดหาที่จอดรถเพื่อรองรับคนที่มาร่วมงาน เพื่อเป็นการป้องกันไม่ก่อให้เกิดการจราจรที่ไม่สะดวก ตำรวจและจราจรเป็นบุคลากรที่สำคัญมากในงานอันเป็นพิธีเช่น ในเปิดซึ่งทำการเปิดงาน โดยคนสำคัญ ขบวนแห่เพื่อระบายการจราจรไม่ให้ติดขัด และการจัดระเบียบของผู้ที่มาร่วมงาน เป็นต้น เพราะในพิธีเปิดนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการตรวจสอบดูแลรักษาความปลอดภัยไม่ว่าจะเป็นประธานในพิธีเปิดหรือบุคคลที่มาร่วมงานเพื่อก่อให้เกิดความเรียบร้อยในงาน

นอกจากแนวทางการจัดการประเพณีบุญผะเหวด เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดร้อยเอ็ดแล้วนั้น สิ่งที่สามารถส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดร้อยเอ็ดได้อีกนั่นคือแคมเปญของ จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งจะเป็นแนวทางรณรงค์ภายใต้ความร่วมมือของคนภายในจังหวัดดังกล่าว สิบเอ็ด ประตุมืองงาม เรืองนามพระสูงใหญ่ ผ้าไหมสาเกต บุญผะเหวดประเพณี มหาเจดีย์ชัยมงคล งาม หน้ำลึงปลาทูช้ำ เขตกว้าง ไกลทุ่งกุลลา โลกือชาข้าวหอมมะลิ

สิบเอ็ดประตุมืองงาม ร้อยเอ็ดเป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่กึ่งกลางของภาคอีสานมานานกว่า 200 ปี อดีตเคยเป็นเมืองใหญ่ที่รุ่งเรืองมาก ชื่อว่า สาเกตนคร มีประตูเข้าเมือง 11 ประตู เมืองขึ้น 11 เมือง แต่ปัจจุบันได้มีการพัฒนาในด้านต่างๆ มากมาย เมืองร้อยเอ็ดเป็นเมืองแห่งปลาทูช้ำ และมีส่วนหนึ่งของทุ่งกุลาร้องไห้ที่มีชื่อเสียง ซึ่งมีเนื้อที่กว้างใหญ่ถึงสองล้านไร่เศษ ขณะนี้กำลังได้รับการพัฒนาเพื่อให้เป็นแผ่นดินแห่งความอุดมสมบูรณ์จนแทบจะหา ร่องรอยแห่งอดีตไม่พบ

เรืองนามพระสูงใหญ่ พระพุทธรัดนวมกลมหามูณี หรือ หลวงพ่อใหญ่ เป็น พระพุทธรูปปางประทานพรที่สูงที่สุดในประเทศไทย ความสูงวัดจากพระบาทถึงยอดเศ 59 m 20 cm ประดิษฐานที่วัดบูรพาภิราม ด้านทิศตะวันออกของวัดติดกับคูรอบเมืองสมัยเก่า ซึ่งเป็นที่สร้าง ศาลเจ้าพ่อมหาศกานูภาพ ซึ่งชาวเมืองร้อยเอ็ดนับถือมากและเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวจังหวัด ร้อยเอ็ด

ผ้าไหมสาเกต สังคมไทยปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตคนอีสานก็เปลี่ยนไปตามจาก เดิม การผลิตเครื่องนุ่งห่มและสิ่งของเครื่องใช้ในครัวเรือนกลายเป็นผลิตเพื่อจำหน่ายและการค้ามากขึ้น โดยเฉพาะการทอผ้าไหมเป็นงานฝีมือที่นำเอาภูมิปัญญามาประยุกต์ใช้เข้ากับสภาพสังคมไทย เป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่น สามารถทำรายได้และชื่อเสียงให้กับท้องถิ่น เช่น ผ้าไหมลายสาเกตที่เป็น เอกลักษณ์ของจังหวัดร้อยเอ็ด หรือผ้าไหมลายสร้อยดอกหมากที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัด มหาสารคาม ผ้าไหมมัดหมี่ลายสาเกต เป็นเอกลักษณ์ประจำจังหวัดร้อยเอ็ดโดยใช้สีอินทนิลบก (ดอกตะแบก) หรือสีม่วงเป็นสีหลักเป็นลายมัดหมี่ประยุกต์ ที่นำเอาลายผ้าไหมมัดหมี่โบราณของ ท้องถิ่นมาประกอบเข้าด้วยกันโดยจังหวัดร้อยเอ็ด ได้กำหนดเอกลักษณ์ผ้าไหม โดยได้ระดมความคิด

จากผู้ร่วมสัมมนาแนวทางการพัฒนาการผลิตหม่อนไหมและผลิตภัณฑ์จากผ้าไหมเพื่อกำหนดชื่อผ้าสีฟ้า และลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดร้อยเอ็ด ชื่อผ้า “สาเกต” ความหมายจากคำว่า “สาเกตนคร” เป็นชื่อเดิมของจังหวัดร้อยเอ็ด สีฟ้าคือสีดอก “อินทนิลบก” เป็นสีของดอกของต้นไม้ประจำจังหวัดร้อยเอ็ด ส่วยลายผ้าประกอบด้วย “คำพา หมี่หมากจก หมี่โคมเจ็ด หมี่นาคน้อย และหมี่คองเอ๋ย” และประกาศให้ทราบทั่วกันว่า ผ้าสาเกตเป็นผ้าเอกลักษณ์ประจำจังหวัดร้อยเอ็ด
ประกาศ ณ วันที่ 13 กันยายน 2554

บุญพะหวัดประเพณี เป็นบุญประเพณีที่มีการเทศน์มหาชาติเป็นงานที่ยิ่งใหญ่ของจังหวัดร้อยเอ็ด โดยเฉพาะจังหวัดได้กำหนดให้เป็นงานประเพณีประจำปีของจังหวัดและจัดได้ยิ่งใหญ่มาเป็นที่มาตามฮีต 12 คือหมายถึงเดือนสี่มีการทำบุญพะหวัดดังกล่าวไว้ในฮีตว่า ฮีตหนึ่งพอถึงเดือนสี่ได้ให้เก็บดอกบุปผา หามาลา ดวงหอมสู่นกเก็บไว้ อย่าได้ไถลคองนี้เสียศรีสุญเปล่าหาเอาตากแดดไว้ได้ทำแท่นสูคน

ขั้นตอนพิธีทำ

เมื่อกำหนดวันจัดงาน ชาวบ้านจะช่วยกันหาดอกไม้มาดากแห้งไว้ ช่วยกันฝานดอกโบ (ทำจากลำต้นหม่อน) งานนี้เป็นงานใหญ่ทำติดต่อกัน 3 วัน

วันแรกของงาน ตอนเย็น (บ่าย ๆ) จะมีการแห่พระอุปคุตรอบบ้านให้ชาวบ้านได้สักการบูชา แล้วนำไปประดิษฐานไว้ห่ออุปคุต ภายในบริเวณงานเพราะเชื่อว่าเป็นพระเถระผู้มีฤทธิ์ นิรมิตกุฏิอยู่กลางแม่น้ำมหาสมุทร สามารถจัดเกศทั้งมวลได้

วันที่สอง ของงานเป็นการแห่พระเวสสันดรเข้าเมือง แต่ละคุ้มวัดจะจัดขบวนแห่แต่ละกันทั้ง 13 กันท์แห่รอบเมือง ตอนเย็นมีมหรสพสมโภช ในวันที่ 2 ที่ 3 ชาวร้อยเอ็ดจะมีโรงทานเลี้ยงข้าวปุ้นบุญพะหวัด ผู้คนที่มาในงานกินได้ตลอดเวลา (ฟรี) มีชาวบ้าน ร้านค้า และหน่วยงานราชการมาตั้งโรงทานมากมาย

วันที่สาม ของงานเริ่มตั้งแต่เช้ามืด ประมาณตี 4 ชาวบ้านจะนำข้าวเหนียวมาป้อนเสียบไม้จำนวน 1,000 ก้อน เพื่อเอาบูชากันท์เทศน์ คาถาพัน เรียกว่า "ข้าวพันก้อน" ชาวบ้านจะพากันแห่ข้าวพันก้อนรอบศาลาวัด มีหัวหน้ากล่าวคำบูชา ดังนี้ "นะโม นะโม จอมไตรปิฎกยกออกมาเทศนาธรรม ขันหมากเบ็งงานสะพาส ข้าวพันก้อนอาดบูชา ซาเฮฮา สามดวงยอดแก้วข้าไหว้แล้วถวายอาดบูชา สาธุ" ว่าดังนี้ไปเรื่อยๆ จนครบ 3 จบ แล้วนำขึ้นไปศาลาโรงธรรม แล้วญาติโยมพากันทำวัตรเช้า อารธนาสี่อารธนาเทศน์ โดยอารธนาเทศน์พระเวสโดยเฉพาะการอารธนาเทศน์พระเวสนั้น ถ้าไม่ต้องว่ายาวจะตัดบทสั้นๆ ก็ได้ ให้ขึ้นตรง "อาทิกัลยาณังฯ เปฯ อารธนัง โกรม" เท่านั้นก็ได้แล้วพระสงฆ์จะเริ่มเทศน์สังกาด เป็นการพรรณนาอายุกาลของพระพุทธศาสนาเริ่มแต่ต้นจนถึงอันตรธาน เมื่อเทศน์สังกาดจบแล้วจึงเริ่มเทศน์กันท์ทศพร ไปจนจบจนครบกันท์ อันเป็นกันท์ที่ 13 เทศน์แต่เช้ามืดไปจนค่ำ จบแล้วจัดขันของมาโทษพระสงฆ์ให้พรเป็น

เสร็จพิธี ในวันที่ 3 นี้เอง ชาวบ้านชาวเมืองจะแห่กันหลอมมาร่วมถวายกันเทศน์ตลอดทั้งวัด
กันเทศน์จะมี 2 ลักษณะ

กันหลอน เป็นการแห่กันเทศน์มา ถึงบริเวณที่พระกำลังเทศน์ก็ถวายกันเทศน์
โดยไม่เจาะจงว่าจะเป็นพระสงฆ์รูปใด

กันจอบ เป็นกันเทศน์ที่กลุ่มผู้ถวายปรารถนาจะถวายเฉพาะภิกษุที่ตนชอบ เคารพ
ศรัทธา จึงมีการส่งคนไปสอดแนมว่าขึ้นเทศน์หรือยัง ภาษาอีสานเรียกว่า "จอบ" แอบดู จึงเรียก
กันเทศน์ประเภทนี้ว่า "กันจอบ"

มหาเจดีย์ชัยมงคล ตั้งอยู่บริเวณวัดผาน้ำทิพย์เทพประสิทธิ์วราราม ตำบลโลกสว่าง
อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ระยะทางจากตัวเมืองร้อยเอ็ดประมาณ 80 กิโลเมตร มีลักษณะ
เป็นมหาเจดีย์ขนาดใหญ่ที่วิจิตรพิสดาร ใช้ศิลปกรรมร่วมสมัยระหว่างภาคกลางและภาคอีสานเป็น
การผสมกันระหว่างพระปฐมเจดีย์และพระธาตุพนม ใช้งบประมาณก่อสร้างถึงปัจจุบันกว่า 3,000
ล้านบาท ดำเนินการสร้างโดย “พระอาจารย์ศรี มหาวิโร” ซึ่งเป็นศิษย์พระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต

พระมหาเจดีย์นี้ออกแบบโดยกรมศิลปากรเป็นสีขาวตกแต่งลวดลายตระการตาด้วยสี
ทองเหลืองอร่าม รายล้อมด้วยเจดีย์องค์เล็กทั้ง 8 ทิศ สร้างในเนื้อที่ 101 ไร่ กว้าง 101 เมตร ยาว
101 เมตร ความสูง 101 เมตร รวมยอดทองคำเป็น 109 เมตร ใช้ทองคำหนัก 4,750 บาท หรือ
ประมาณ 60 กิโลกรัม ภายในองค์พระมหาเจดีย์เหมือนอยู่บนวิมานแดนสวรรค์

ชั้นที่หนึ่งเป็นห้องโถงกว้างใหญ่ โอ้อ่า ผนังจารึกนามทานาธิเบตต่าง ๆ ใช้เป็นห้อง
ประชุม บำเพ็ญบุญ

ชั้นที่สองเป็นห้องโถงโอ้อ่าเช่นกัน ผนังติดตั้งรูปพระพุทธรูปประวัติ ลวดลาย ไทย
วิจิตรพิสดาร

ชั้นที่สามเป็นที่ประดิษฐานรูปพระณาจารย์ ปราชญ์อีสานในอดีต เป็นรูปเหมือน
สลักหินอ่อน และหุ่นรูปเหมือนพระสุปฏิปันโน 101 องค์

ชั้นที่สี่จัดเป็นพิพิธภัณฑ์แสดงวัดวาอาราม สถานปฏิบัติสมณะวิปัสสนา กรรณฐานที่
หลวงปู่ศรี เคยบำเพ็ญธรรมมา

ชั้นที่ห้าบันไดเวียน 119 ชั้น เป็นห้องโถงรูประฆัง 8 เหลี่ยมบรรจุพระบรม
สารีริกธาตุ

งามหน้ายลบึงพลาญชัย บึงพลาญชัยตั้งอยู่บริเวณกลางเมืองร้อยเอ็ด ถือเป็นสัญลักษณ์
ของจังหวัด มีลักษณะเป็นเกาะอยู่กลางบึงน้ำขนาดใหญ่ มีเนื้อที่ประมาณ 2 แสนตารางเมตร เป็น
สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ตกแต่งเป็นสวนไม้ดอกขนาดใหญ่ มีพรรณไม้ต่าง ๆ รมรื่น และในบึงน้ำ
มีปลานชนิดต่าง ๆ หลายพันธุ์ มีเรือจักรยานน้ำและเรือพายไว้บริการประชาชนพายเล่นในบึง

นอกจากนั้นยังใช้เป็นสถานที่จัดงานเทศกาลของจังหวัด รวมทั้งจัดมหรสพต่าง ๆ ภายในบึงพลาญชัยยังมีสิ่งก่อสร้างที่น่าสนใจคือ

ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง เป็นของกลุ่มบ้านคู่มืองที่ชาวร้อยเอ็ดเคารพนับถือ และเชื่อว่าเจ้าพ่อจะช่วยคลบแคลให้ชาวเมืองมีความสุข คิดสิ่งใดสมปรารถนา จึงเป็นสถานที่อีกแห่งหนึ่งที่ชาวเมืองร้อยเอ็ดจะพากันมากราบนมัสการขอพรเป็นประจำ

พระพุทธรูปปางลีลาขนาดใหญ่ กลางสวนดอกไม้

พานรัฐธรรมนูญ และนาฬิกาดอกไม้

ภูพลาญชัย มีลักษณะเป็นน้ำตกจำลอง และรูปปั้นสัตว์ต่าง ๆ คล้ายสวนสัตว์

สนามเด็กเล่น และ สวนสุขภาพ เป็นสวนออกกำลังกาย เพื่อให้ประชาชนได้ออกกำลังกาย อันเป็นการเสริมสร้างพลานามัยแก่ชาวร้อยเอ็ด

เขตกว้างไกลทุ่งกุลาร่องไห้ เป็นที่ราบขนาดใหญ่ มีพื้นที่ประมาณ 2 ล้านไร่ อยู่ในเขต จังหวัดสุรินทร์ (อำเภอชุมพลบุรี อำเภอท่าตูม), จังหวัดมหาสารคาม (อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย), จังหวัดบุรีรัมย์ (อำเภอพุทไธสง), จังหวัดศรีสะเกษ, จังหวัดยโสธร (อำเภอมหาชนะชัย) และจังหวัดร้อยเอ็ด (อำเภอปทุมรัตต์ อำเภอเกษตรวิสัย อำเภอสุวรรณภูมิ และ อำเภอโพนทราย) การที่ได้ชื่อว่าทุ่งกุลาร่องไห้ มีเรื่องเล่าสืบกันมาว่า ชนเผ่ากุลาร่องไห้ซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยจากเมืองเมาะตะมะ ประเทศพม่า ได้เดินทางมาค้าขายผ่านทุ่งแห่งนี้ ต้องใช้เวลาเดินทางหลายวัน ไม่พบหมู่บ้านใดเลย น้ำก็ไม่ดื่ม ดินไม้ก็ไม่กินให้ร่มเงา มีแต่ทุ่งหญ้าเต็มไปหมด พื้นดินก็เป็นทราย เดินทางยากลำบากเหมือนอยู่กลางทะเลทราย ทำให้คนพวกนี้ถึงกับร้องไห้

โลกคือข้าวหอมมะลิ ข้าวหอมมะลิที่นิยมปลูกและบริโภคกันอย่างแพร่หลายคือพันธุ์ข้าวดอกมะลิ 105 และ พันธุ์ กข.15 ความหอมของข้าวหอมมะลิ เกิดจากสารระเหยชื่อ 2-acetyl-1-pyrroline ซึ่งเป็นสารที่ระเหยหายไปได้ การรักษาความหอมของข้าวหอมที่ดีต้องเริ่มตั้งแต่ การเก็บเกี่ยว การเก็บรักษาข้าวเปลือกการสีข้าว และการเก็บรักษาข้าวที่สีเรียบร้อยแล้วการจะรักษาความหอมของข้าวเอาไว้ต้องพยายามหลีกเลี่ยงภาวะแวดล้อมที่ร้อน อบอ้าว และมีความชื้นสูง การตากแดดหรือใกล้สถานที่ร้อนจัดเป็นเวลานานๆ เป็นสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยงอย่างยิ่งสภาวะที่เหมาะสมคือที่มีอากาศค่อนข้างเย็น มีการถ่ายเทของอากาศดี ความชื้นไม่สูง ข้าวหอมใหม่ (NEW CROP) หมายถึงข้าวหอมที่เพิ่งเก็บเกี่ยวมาได้สักระยะหนึ่ง และมีการดูแลรักษาอย่างดี ก่อนที่จะนำมาบริโภค ข้าวหอมใหม่จะให้ความหอมขณะหุงต้ม ซึ่งเป็นคุณสมบัติพิเศษที่แตกต่างจากข้าวชนิดอื่นๆ นอกจากนี้ข้าวหอมที่หุงแล้ว ยังมีลักษณะนุ่มเหนียว มียาง เกาะตัวกันพอสมควร มีรสชาติอร่อย ข้าวหอมที่เก็บไว้นานขึ้น (ข้าวเก่า) คือ ข้าวที่เก็บเกี่ยวมาแล้วเก็บไว้เป็นเวลานาน 5-6 เดือนขึ้นไป ความหอมจะเจือจางลง รวมทั้งความนุ่มเหนียวลดลงด้วย เมื่อนำข้าวหอมนี้มาหุงจะต้องใช้ปริมาณน้ำมากขึ้นกว่าข้าวใหม่ ถึงแม้ความหอมจะลดน้อยลงไปแต่ยังคงมีรสชาติอร่อยเหมือนเดิม

การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ดนั้นได้ดำเนินการโดยการส่งเสริมผ่านแคมเปญอันเป็นปัจจัยหลักของจังหวัด โดยได้มีการเอาสิ่งที่อยู่บนพื้นฐานความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของชาวจังหวัดร้อยเอ็ดนำมาปรับประยุกต์ใช้กับยุทธศาสตร์ที่ส่งเสริมอุตสาหกรรมการผลิตการท่องเที่ยว และการบริการสำหรับนักท่องเที่ยวที่สนใจมาสัมผัสสัมผัสหัตถกรรมที่รุ่งเรืองทอง ในเขตทุ่งกุลาร่องไห้ร้อยเอ็ด จะได้สัมผัสสัมผัสเสน่ห์วิถีชีวิตแบบชนบท ในเขตทุ่งกุลาร่องไห้ ที่หมู่บ้านท่องเที่ยว Home Stay บ้านกู่กาสิงห์ อำเภอเกษตรวิสัย กินข้าวแดงที่กู่กาสิงห์ ปราสาทโบราณสถาน สัมผัสกับบรรยากาศเป็นกันเอง เรียบง่าย สุข สนุก สามัคคี หัวใจ เอื้ออาทรซึ่งกันและกัน หาสัมผัสได้ยากมากในยุคสังคม สัมผัสวัฒนธรรมประเพณีลงแขก เกี่ยวข้าว ตีข้าว นวดข้าว เป่าโหวด และการท่องเที่ยววัดในตัวเมือง รุ่งเรืองตลอดชีวิตโดยการให้บริการตรงของสภาวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด และองค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ดร้อยเอ็ด บริการนำเที่ยวฟรีภายใน 1 วัน และทำบุญตักบาตรหน้าโรงพยาบาลร้อยเอ็ดได้ทุกวัน นอกจากนี้ทางจังหวัดเองได้ยกระดับการผลิตผลิตภัณฑ์ OTOP ให้ได้มาตรฐาน และยกระดับการให้บริการด้านการท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐาน รวมทั้งส่งเสริมการจัดกิจกรรมเพื่อประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวหลัก ได้แก่ พระมหาเจดีย์ชัยมงคล บึงเกลือ บึงปลาอุย บ่อพันขัน โดยการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวให้มีความสมบูรณ์ และจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวอย่างเพียงพอ

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

บุญชะเหวด : แนวทางการจัดการ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด โดยผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โคนใช้เครื่องมือวิจัย คือ แบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต ร่วมกับข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิและทุติยภูมิ และลงพื้นที่เก็บข้อมูลอย่างต่อเนื่อง เพื่อศึกษาความเป็นมา สภาพปัจจุบัน ปัญหา และนำเอาแนวทางการจัดไปพัฒนาประเพณีบุญชะเหวดจังหวัดร้อยเอ็ด นำไปสู่การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด โดยนำเสนอสาระสำคัญของการวิจัยตามลำดับดังนี้

1. ความมุ่งหมายของการวิจัย
2. สรุปผล
3. อภิปรายผล
4. ข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาของประเพณีบุญชะเหวดจังหวัดร้อยเอ็ด
2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการของประเพณีบุญชะเหวดจังหวัดร้อยเอ็ด
3. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการประเพณีบุญชะเหวด เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว

เชิงวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด

สรุปผล

บุญชะเหวด : แนวทางการจัดการ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด มีผลการวิจัยที่นำมาสรุปได้ดังนี้

การบทบาทและการดำเนินงานของแนวทางการจัดการประเพณีบุญชะเหวดจังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งการดำเนินงานเพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดร้อยเอ็ดได้มีการวิเคราะห์ผ่านแนวคิดและทฤษฎีในการดำเนินงานดังนี้

1. ความเป็นมาของประเพณีบุญผะเหวดจังหวัดร้อยเอ็ด

1.1 ความเป็นมาของพื้นที่วิจัย กินข้าวปุ้น บุญผะเหวด ฟังเทศน์มหาชาติ ที่เมืองสาเกตนคร(จังหวัดร้อยเอ็ด) กล่าวได้ว่าการจัดงานบุญผะเหวด หรือ งานบุญพระเวสสัน์ นั้นมีการจัดขึ้นโดยทั่วไปในชนบทอีสาน แต่ที่จังหวัดร้อยเอ็ดนั้นได้ให้ความสำคัญของประเพณีอันดีงามของชุมชนโดยได้จัดงาน “กินข้าวปุ้น เาบุญผะเหวด ฟังเทศน์มหาชาติ” ในช่วงเดือนมีนาคมซึ่งตรงกับเดือนสี่ของทุก ๆ ปี โดยมีการจัดครั้งแรกในปี 2534 ภายใต้ความร่วมมือจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย หน่วยงานภาครัฐ และองค์กรเอกชนในท้องถิ่น เพื่อสืบสานประเพณีท้องถิ่นให้เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดร้อยเอ็ด อีกทั้งเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในจังหวัด โดยจัดขึ้นบริเวณสวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ร้อยเอ็ด และบริเวณหน้าบึงปลาชัย ซึ่งการจัดงานบุญผะเหวดนั้นเป็นงานบุญประเพณีที่แสดงให้เห็นถึงความสมัครสมานสามัคคี การร่วมมือร่วมใจของประชาชนชาวจังหวัดร้อยเอ็ดร่วมกันจัดงาน มีการระดมทุนทั้งร่างกาย แรงใจเพื่อนำขบวนมาร่วมแห่พระเวสสันดร นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นถึงแรงศรัทธาในพระพุทธศาสนานำต้นกัณฑ์จอบกัณฑ์หลอนเพื่อนำมาถวายเป็นปัจจัยในการทำบุญอันยิ่งใหญ่ในครั้งนี้

1.2 ความเป็นมาของงานบุญผะเหวดจากหนังสือเทศน์มัลลย์หมื่นมัลลย์แสนได้กล่าวถึงเมื่อครั้งที่พระมัลลย์เถระได้ขึ้นไปไหว้พระธาตุเกษแก้วจุฬามณีบนดาวดึงส์สวรรค์ และได้สนทนากับพระศรีอริยเมตไตรย พระโพธิสัตว์ผู้ซึ่งจะลงมาจุติกาลเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต พระศรีอริยเมตไตรยได้รับสั่งกับพระมัลลย์ว่า “ถ้ามนุษย์ต้องการพบและเกิดร่วมชาติกับพระองค์แล้วจงอย่าทวดิพ่อแม่ สมณะชีพรามณ์อย่าทำร้ายพระพุทธเจ้า หรือยุยงสงฆ์ให้แตกกัน และให้ตั้งใจฟังเรื่องมหาเวสสันดรชาดกให้จบในหนึ่งวัน ท่านทั้งหลายจะได้เกิดร่วมและพบพระองค์” มหาเวสสันดรชาดก นับได้ว่าเป็นเรื่องราวของพระพุทธเจ้าที่ทรงบำเพ็ญบารมีนานับการก่อนถึงชาติสุดท้ายอันเป็นชาติที่ 10 คือ พระเวสสันดร ได้ทรงบำเพ็ญบารมี 10 ประการ จึงได้นำว่ามหาชาติ ส่วนการนำเอาเวสสันดรชาดกมาเทศน์จึงเรียกว่า “เทศน์มหาชาติ” นั่นเอง มหาเวสสันดรชาดกนั้นได้กำเนิดขึ้นเมื่อครั้งที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้และทรงเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปทั่วทุกแคว้นในประเทศอินเดีย พระเจ้าสุทโธทนะพระบิดา จึงส่งทูตไปอัญเชิญ 9 ครั้ง แต่ครั้งเมื่อคณะทูตได้เข้าเฝ้าและสดับฟังพระธรรมเทศนาของพระองค์แล้วต่างเลื่อมใสและทูลขอเป็นภิกษุสาวกทั้งหมดในเวลาต่อมาท่านกาฬทายีอำมาตย์ผู้ใหญ่จึงได้นำคณะทูตชุดใหม่ไปอัญเชิญพระพุทธเจ้าซึ่งประทับอยู่ ณ เวฬุวันวนาราม กรุงราชคฤห์ พระพุทธเจ้าได้ทรงสดับและทรงทราบด้วยปริชาญาณว่าการเสด็จเยือนนครกบิลพัสดุ์ เวลานี้ควรแล้วล่วงเวลาหมั่นตฤดู และสะดวกในการเดินทาง ทั้งนี้ได้บมความต้องการของสมเด็จพระบิดาตลอดจนพสกนิกรพอสมควร จึงได้รับอาราธนา พระองค์พร้อมด้วยสาวกจึงเดินทางสู่กรุงกบิลพัสดุ์ และพำนัก ณ นิโครธารามหาวิหาร พระเจ้าสุทโธทนะและ

พระประยูรญาติจึงได้เสด็จเข้าเฝ้า แต่มีพระประยูรญาติชั้นผู้ใหญ่บางองค์มีทิวทัศน์ที่ประทับเบื้องหลังพระองค์ที่มีชั้นยาอ่อนกว่า พระองค์จึงทรงทำปาฏิหาริย์ลอยขึ้นสู่อากาศเหนือพระประยูรญาติ พระเจ้าสุทโทหนะพร้อมทั้งพระประยูรญาติจึงเห็นเป็นความมหัศจรรย์ จึงทรงยกพระหัตถ์ขึ้นถวายบังคม ครั้นเมื่อพระองค์เสด็จลงมาประทับพุทธอาสน์พร้อมกับเกิดฝนโบกขรพรรษ เมื่อพระเจ้าสุทโทหนะพร้อมด้วยพระประยูรญาติถวายบังคมลา ทำให้เหล่าสาวกได้จับกลุ่มสนทนาเรื่องฝนโบกขรพรรษว่าเป็นเรื่องอัศจรรย์ พระพุทธเจ้าจึงทรงตรัสว่าฝนโบกขรพรรษนั้นเคยมีมานานแล้ว เหล่าสาวกจึงอยากทราบความเป็นมา พระพุทธเจ้าจึงได้ทรงตรัสเล่าเรื่องมหาเวสสันดรชาดก ณ บัดนั้น

ดังที่กล่าวมาแล้วว่าบุญชะเหวดเป็นประเพณีการทำบุญที่ยิ่งใหญ่ของชาวพุทธในภาคอีสานมาช้านาน สำหรับชาวภาคอีสานแล้วประเพณีการทำบุญที่มีรากเหง้ามาจากพุทธประวัติเมื่อครั้งพระพุทธองค์เสวยพระชาติเป็นพระมหาเวสสันดรนี้ถือได้ว่าเป็น “ฮิต” หรือจาริตในการทำบุญประจำเดือนสี่ใน “ฮิตสิบสอง” หรือจาริตในการทำบุญสิบสองเดือนของชาวอีสานที่ได้รับการสืบทอดมาจากอดีต ปริญญาภิกขุหรือ ดร. ปรีชา พิณทอง ปราชญ์พื้นบ้านอีสานได้เขียนเล่าถึงมูลเหตุของประเพณีการทำบุญชะเหวดว่า สืบเนื่องมาจากเนื้อเรื่องที่ปรากฏอยู่ในหนังสือเทศน์ “มาลัยหมิ่นมาลัยแสน” ที่กล่าวถึงพระมาลัยเถระขึ้นไปไหว้พระธาตุเกษแก้วจุฬามณีบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์และได้พบปะสนทนาธรรมกับพระศรีอริยเมตไตรยโพธิสัตว์ ผู้ตั้งความมาถึงมนุษย์ กับพระมาลัยว่า “ถ้ามนุษย์ต้องการและร่วมเกิดกับท่าน จงอย่าฆ่าตีบีฑ์โอบยพ่อแม่สมณพราหมณาจารย์ อย่าทำร้ายพระพุทธเจ้าและยุยงพระสงฆ์ให้แตกกัน ให้ตั้งใจฟังมหาเวส (เทศน์มหาชาติ) ให้จบในมือหนึ่งวันเดียว เนื้อหาหลักของบุญชะเหวดหรือประเพณีเทศน์มหาชาติก็คือ จริยวัตรของพระพุทธเจ้าเมื่อครั้งเสวยพระชาติเป็นพระเวสสันดรซึ่งเป็นชาติที่สืบหรือชาติสุดท้ายก่อนที่จะประสูติเป็นเจ้าชายสิทธัตถะจริยวัตรหลักของพระเวสสันดรก็คือ การบำเพ็ญทานบารมี ซึ่งเป็นบารมีที่ชาวพุทธเชื่อถือกันว่าได้อานิสงส์ประเสริฐที่สุดในบรรดาการบำเพ็ญบุญบารมีทานหรือการให้ในรูปแบบต่างๆ จึงถือว่าเป็นเสาหลักของอุดมการณ์ทางพระพุทธศาสนาของชาวพุทธทั้งที่ครองเพศเป็นภุชงค์และฆราวาส จริยวัตรของพระเวสสันดรทั้งหมดปรากฏอยู่ในพุทธชาดกเรียกว่า มหาเวสสันดรชาดก ซึ่งเป็นรากฐานของวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาชิ้นสำคัญและแพร่หลายทั่วไปในสังคมชาวพุทธดั้งเดิมทั่วโลก โดยเฉพาะในประเทศต่างๆ ในดินแดนเอเชียอาคเนย์

แม้ว่าบุญชะเหวดจะเป็นส่วนหนึ่งของประเพณีของการทำบุญของชาวอีสานมาช้านาน แต่บุญชะเหวดก็ไม่ได้กลายมาเป็นประเพณีการทำบุญประจำปีของชาวร้อยเอ็ดจนกระทั่งเมื่อปี พ.ศ. 2534 บุญชะเหวดของชาวอีสานกลายมาเป็นประเพณีหรืองานบุญประจำปีของทางจังหวัด ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาว่า ทำไมทางราชการจังหวัดร้อยเอ็ดจึงคัดเลือกและตัดสินใจ ยกเอาบุญชะเหวดขึ้นเป็นแกนกลางของอัตลักษณ์ ทางวัฒนธรรมของชาวเมืองร้อยเอ็ด

กำเนิดของบุญชะเหวดร้อยเอ็ดเริ่มมาจากวิถีคิดและกระบวนการทำงานของข้าราชการทำงานของข้าราชการและเพื่อวัตถุประสงค์ของทางราชการอย่างชัดเจนจุดเริ่มที่แท้จริงอยู่ที่พยายามของทางจังหวัดร้อยเอ็ดนำโดยผู้ว่าราชการจังหวัดและผู้รับผิดชอบในส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดและเทศบาลเมืองร้อยเอ็ดในการคิดค้นหาลักษณะเด่นทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อที่จะนำมาใช้เป็นศูนย์กลางในการจัดงานประเพณีประเพณีของทางจังหวัดให้ยิ่งใหญ่และอลังการ ในหนังสือ “ประเพณีบุญชะเหวดร้อยเอ็ด” สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดร้อยเอ็ดได้บันทึกเบื้องหลังของการเสาะหาประเพณีและวัฒนธรรมพื้นบ้านที่มีศักยภาพในการนำมาปรับปรุงให้เป็นประเพณีประจำปีหรือ “ประเพณีเอกลักษณ์” ของทางจังหวัดได้ว่า

เมื่อนายสุพร สุกสร ย้ายมาดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดร้อยเอ็ดวันที่ 6 ตุลาคม 2533 ได้จัดหน่วยกาชาดออกเยี่ยมเยียนประชาชนในเขตอำเภอพนมไพรซึ่งประสบอุทกภัย ขณะเดินทางได้ปรารภกับนายวิระ วุฒิจำนง อนุกรรมการเหล่ากาชาด และอนุกรรมการจังหวัดและนายสุพาสัน ณะแพสย์ นายกเทศมนตรีเมืองร้อยเอ็ด ขณะนั้น นายวิระ วุฒิจำนงก็ได้เสนอให้จัดงานประเพณีบุญชะเหวดหรืองานเทศน์มหาชาติให้เป็นงานประเพณีประจำปีของจังหวัด เพราะเห็นว่าเป็นงานประเพณีที่สำคัญยิ่งของชาวอีสาน ท่านผู้ว่าราชการจังหวัดเห็นชอบให้นำเสนอที่ประชุมคณะอนุกรรมการวัฒนธรรมจังหวัด ซึ่งที่ประชุมได้เห็นชอบโครงการจัดงานบุญชะเหวดตามที่ นายวิระ วุฒิจำนง และนายสังคม ค้อชากุล หัวหน้าหมวดศึกษาเทศบาลเมืองร้อยเอ็ดขณะนั้น” (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด. 2539 : 10-14)

การจัดงานบุญชะเหวดของจังหวัดร้อยเอ็ดเริ่มขึ้นครั้งแรก พ.ศ. 2533 ในสมัย นายสุพร สุกสร เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดร้อยเอ็ด ได้นำเรื่องการจัดงานประเพณีเอกลักษณ์ประจำจังหวัดร้อยเอ็ด หรือในที่ประชุมคณะกรรมการวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดร้อยเอ็ดเป็นประธาน นายวิระ วุฒิจำนง จึงนำเสนอโครงการบุญเดือนสี่ หรือบุญชะเหวด ต่อที่ประชุมคณะกรรมการวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ดและให้จัดทุกปี ณ สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ร้อยเอ็ดและบึงพลาญชัยพร้อมแจ้งมติที่ประชุมให้สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติทราบและเพิ่มจัดงานบุญชะเหวดตั้งแต่ปี พ.ศ. 2534 เป็นต้นมา โดยที่การจัดกิจกรรมเหล่านี้มีนัยสำคัญ 2 ประการคือ

1. แนวคิดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน จากที่ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวทางการจัดการประเพณีบุญชะเหวดนั้นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด ตามแนวคิดที่ผู้วิจัยได้นำมาเป็นแนวทางการศึกษาในงานวิจัยเล่มนี้ กล่าวคือ การที่ผู้วิจัยเลือกศึกษาแนวทางการจัดการประเพณีบุญชะเหวดเนื่องจากประเพณีบุญชะเหวดเป็นประเพณีประจำจังหวัดร้อยเอ็ด และเกิดจากความร่วมมือร่วมใจของคนทั้งจังหวัด ไม่ว่าจะเป็นทั้งฝ่ายฆราวาสและฝ่ายสงฆ์

ภาครัฐ เอกชน และรัฐวิสาหกิจต่างๆ มีการวางแผนงานและการจัดงานโดยแบ่งออกเป็นฝ่ายต่างๆ ไว้เป็นอย่างดี นั่นคือสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงการจัดการที่ดี หากมีการจัดการที่ดีแล้วนั้นผลที่ตามมา ย่อมส่งผลกระทบต่อจังหวัดร้อยเอ็ดแน่นอน โดยส่งผลให้การท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมของจังหวัดร้อยเอ็ดมีการพัฒนาไปในทิศทางที่ก้าวหน้า และสร้างเสริมรายได้ให้แก่จังหวัด โดยเป็นผลพวงมาจากนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวงานประเพณีบุญผะเหวดก่อให้เกิดเงินหมุนเวียนภายใน จังหวัดและเป็นการสืบสานงานประเพณีอันดีในวิถีพุทธ ให้ยังคงดำรงอยู่กับลูกหลานและชาวจังหวัด ร้อยเอ็ดสืบไป

2. แนวคิดพื้นฐานด้านการจัดการ เป็นการนำเสนอการจัดการบุญผะเหวด โดยศึกษาจากระเบียบวาระการประชุมจากการสรุปงานในแต่ละปี ซึ่งทางจังหวัดเองนั้นได้มีการศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละปีและนำมาปรับปรุงในปีถัดมาโดยมีการชี้แจงและเสนอแนะจาก หลายแผนงาน ซึ่งผู้วิจัยเองนั้นก็ได้อ่านและใคร่ครวญ และนำแนวทางการจัดการประเพณีบุญผะ เหวดจังหวัดร้อยเอ็ดออกตีพิมพ์และเผยแพร่สู่สาธารณชนเพื่อเป็นประโยชน์อันดีแก่การท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นจังหวัดร้อยเอ็ดหรือจังหวัดอื่นเพื่อที่จะได้นำเอาการจัดการนั้นไปบริหารงาน ประเพณีประจำจังหวัดต่างๆ ให้เกิดวัตถุประสงค์ความมุ่งหมายและเป็นประโยชน์ต่อการท่องเที่ยว ของประเทศไทยต่อไป

2. สภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการของประเพณีบุญผะเหวดจังหวัดร้อยเอ็ด

การศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาจัดการของประเพณีบุญผะเหวดจังหวัด ร้อยเอ็ดการจัดการงานบุญผะเหวด หรือ งานบุญพระเวสสัน์ นั้นมีการจัดขึ้นโดยทั่วไปในชนบทอีสาน แต่ที่จังหวัดร้อยเอ็ดนั้นได้ให้ความสำคัญของประเพณีอันดีงามของชุมชน โดยได้จัดงาน “กินข้าวปุ้น เอบุญผะเหวด ฟังเทศน์มหาชาติ” ในช่วงเดือนมีนาคมซึ่งตรงกับเดือนสี่ของทุก ๆ ปี โดยมีการจัด ครั้งแรกในปี 2534 ภายใต้วางร่วมมือจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย หน่วยงานภาครัฐ และ องค์กรเอกชนในท้องถิ่น เพื่อสืบสานประเพณีท้องถิ่นให้เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดร้อยเอ็ด อีกทั้ง เป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในจังหวัด โดยจัดขึ้นบริเวณสวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ร้อยเอ็ด และบริเวณหน้าบึงพลาญชัย ในวันแรกของงานจะมีพิธีเชิญพระอุปัชฌาย์ครอบเมือง ในวันต่อมาจะมี พิธีทักษิณานุประทาน การเทศน์มัลย์หมื่นมัลย์แสน ตามความเชื่อของชาวอีสาน ส่วนในพิธีเปิดงานจะมี ขบวนแห่ 13 กัณฑ์ แสดงออกถึงเนื้อหาในแต่ละกัณฑ์ หลังจากนั้นจะนำผ้าผะเหวดมาวางไว้รอบๆ บริเวณบึงพลาญชัย เพื่อให้ผู้มาร่วมงานได้ชมภาพเรื่องราวอีกครั้ง แต่สิ่งที่ประทับใจสำหรับผู้มา เที่ยวงานบุญผะเหวดที่จังหวัดร้อยเอ็ดอีกประการหนึ่งคือการจัดเตรียมข้าวปุ้นไว้สำหรับต้อนรับผู้มา เยือนในแต่ละร้านที่จัดนิทรรศการ เหมือนหนึ่งพระเวสสันดรที่ทรงให้ทานแก่ทวยราษฎร์ของพระองค์ ส่วนตอนเช้ามีวัดในวันสุดท้ายของงานเวลาตีห้าจะมีพิธีแห่ข้าวพันก้อน การตักบาตรพระสงฆ์ 101 รูป การเทศน์มหาชาติ 13 กัณฑ์ การแห่กัณฑ์หลอน กัณฑ์จอบ และกัณฑ์แถมสมภาร

เป็นอันเสร็จสิ้นพิธีงานบุญผะเหวดของชาวจังหวัดร้อยเอ็ด หลายท้องถิ่นในภาคอีสานได้มีการจัดงานบุญผะเหวดเช่นเดียวกันที่จังหวัดร้อยเอ็ด โดยได้มีการปรับเปลี่ยนพิธีการตามยุคสมัยปัจจุบัน ทั้งนี้ยังคงยึดหลักและแนวทางตามประเพณีดั้งเดิมเป็นสำคัญ ทั้งสิ้นนี้ล้วนเป็นกิจกรรมภายในงานบุญผะเหวดที่ได้จัดมาเป็นประจำทุกปีแต่ในการจัดงานทุกปีนั้นล้วนประสบปัญหาที่เกิดขึ้นตามมาในหลายๆด้าน ซึ่งปัญหาเหล่านี้เองได้สะท้อนให้เห็นถึงความบกพร่องของคณะกรรมการในฝ่ายต่างๆในการจัดการ จึงมีการประชุมสรุปการจัดงานประเพณีบุญผะเหวดขึ้นเพื่อศึกษาบ่อเกิดของปัญหานั้นๆที่เกิดขึ้นในของแต่ละหน่วยงานกรรมการที่รับผิดชอบเพื่อนำไปสู่หนทางแก้ไข โดยสอดคล้องกับแนวคิดพื้นฐานด้านการจัดการ เป็นการนำเสนอการจัดการบุญผะเหวดโดยศึกษาจากระเบียบวาระการประชุมจากการสรุปงานในแต่ละปี ซึ่งทางจังหวัดเองนั้นได้มีการศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละปีและนำมาปรับปรุงในปีถัดมาโดยมีการชี้แจงและเสนอแนะจากหลายแผนงานและนำแนวทางการจัดการประเพณีบุญผะเหวดจังหวัดร้อยเอ็ดออกตีแผ่และเผยแพร่สู่สาธารณชนเพื่อเป็นประโยชน์อันดีแก่การท่องเที่ยววัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นจังหวัดร้อยเอ็ดหรือจังหวัดอื่นเพื่อที่จะได้นำเอาการจัดการนั้นไปบริหารงานประเพณีประจำจังหวัดต่างๆให้เกิดวัตถุประสงค์ดังความมุ่งหมายและเป็นประโยชน์ต่อการท่องเที่ยวของประเทศไทยต่อไป มิเพียงการประชุมสรุปการจัดงานที่สามารถรับทราบปัญหาเหล่านี้ได้ ประชาชนชาวจังหวัดร้อยเอ็ดนั้นก็มีส่วนร่วมในการออกความคิดเห็นในแนวทางแก้ไขปัญหาโดยเขียนแสดงความคิดเห็นลงในเวปไซด์ของเทศบาลเพื่อชี้แจงปัญหาและนำไปสู่การแก้ไข ทั้งนี้แล้วเมื่อนำระเบียบวาระการประชุมมาศึกษานั้นเราสามารถพบจุดบกพร่องที่ได้รับทราบแก้ไขที่มีการพัฒนามาในแต่ละปี จนกระทั่งผู้วิจัยได้ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการของประเพณีบุญผะเหวดจังหวัดร้อยเอ็ด ในปี พ.ศ.2554 เพื่อนำไปสู่การจัดการที่มีประสิทธิภาพในการจัดงานบุญผะเหวดปีต่อไป สังคมมนุษย์นั้นไม่ได้อยู่ในสภาพที่หยุดนิ่ง หากแต่จะเคลื่อนไหวตลอดเวลา ดังนั้นแนวโน้มโดยทั่วไปของสังคมจึงอยู่ในสภาพที่จะเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ โดยความหมายของการเปลี่ยนแปลงแล้วเราพิจารณาในลักษณะของการเปรียบเทียบความแตกต่างของสิ่ง ๆ หนึ่งในเวลาต่างกับการเปลี่ยนแปลงจึงเกี่ยวข้องกับเวลาหมายความว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมนี้เราพิจารณาในแง่การเปรียบเทียบความแตกต่างของสังคมและวัฒนธรรมหนึ่งในเวลาที่ผ่านไป

3. แนวทางการจัดการประเพณีบุญผะเหวด เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด

จากการศึกษาแนวทางการจัดการประเพณีบุญผะเหวด เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด ได้สรุปแนวทางการจัดการประเพณีบุญผะเหวด เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ดได้ 12 แนวทางดังนี้

1. ต้องมีวางแผนไว้ล่วงหน้าในการจัดเตรียมหนังสือให้คณะกรรมการได้รับทราบการประชุมอย่างน้อยเป็นเวลา 3 วัน เพื่อจะได้มีการจัดเตรียมข้อมูลและเอกสารที่เกี่ยวข้องในการประชุมและเพื่อแสดงความคิดเห็น
2. มีการแต่งตั้งและแจกแจงหน้าที่ของแต่ละฝ่ายนั้นให้ชัดเจน เพราะการแต่งตั้งคณะกรรมการนั้นมีการแต่งตั้งทับซ้อนหน้าที่กัน เพราะบางหน้าที่นั้นคณะกรรมการนั้นดำเนินการหน้าที่เดียวกัน ทำให้เปลืองทรัพยากรบุคคล
3. แจ้งในการประชุมทุกครั้งเมื่อมีการการประชุมการจัดงานบุญพะเหวดและฝ่ายสถานที่นั้นที่จะประสานงานกับฝ่ายเทศบาลและฝ่ายตำรวจจราจร เพื่อง่ายต่อการหลีกเลี่ยงเส้นทาง
4. เพิ่มทรัพยากรบุคคลเพื่อที่จะมาบริหารงาน หากมีการลดคณะกรรมการบางหน้าที่ลงแล้วรวมกันแล้วนั้น ทำให้เรามีทรัพยากรบุคคลากรเหลือเพื่อที่จะนำไปจัดการในฝ่ายต่าง ๆ นั้นเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้การทำงานแต่ละฝ่ายนั้นมีประสิทธิภาพมากขึ้นอีกด้วย
5. เพิ่มการประชาสัมพันธ์ทางด้านสถานีวิทยุด้วย เพราะวิทยุก็เป็นสื่อที่สามรถเข้าถึงกลุ่มคนได้ง่าย นอกจากนี้ควรเพิ่มจำนวนป้ายประชาสัมพันธ์งานประเพณีบุญพะเหวดในถนนสายสำคัญต่างๆที่มีการจราจรผ่าน และบริเวณที่คนผ่านไปผ่านมา นั้นสังเกตได้ง่ายและควรมีขนาดที่ใหญ่พอสมควร
6. ต้องมีเป็นผู้รับผิดชอบในแต่ละฝ่ายโดยตรงในเรื่องของงบประมาณ เพื่อความสะดวกและง่ายในการตรวจสอบ ทำให้เกิดข้อผิดพลาดได้น้อยในการรับและส่งเงินงบประมาณในแต่ละส่วนเพื่อให้มีสิ่งๆที่แสดงเป็นลายลักษณ์หลักฐานเพื่อง่ายต่อการตรวจสอบหาที่มาที่ไป
7. จัดหารถถึงขยะให้เพียงพอ มิเพียงจะเตรียมเฉพาะถึงขยะที่มีอยู่ควรเตรียมเพื่องานจัดงานนี้โดยเฉพาะบริเวณที่มีการบริการขนมเงินจะเป็นจุดที่พบเห็นว่าเป็นจุดสกปรกมากที่สุด เนื่องจากถึงขยะในบริเวณงานนั้นไม่เพียงพอ ทางจังหวัดต้องมีการประสานงานกลับเทศบาลในการจัดเตรียมและจัดหาถึงขยะเพื่อให้เพียงพอ
8. สาธารณูปโภค เช่น ห้องน้ำที่สะอาด และน้ำดื่ม เพราะคนที่มีมาร่วมงานนั้นมีจำนวนมากต้องจัดหาห้องน้ำที่สะอาดไว้เพื่อรองรับคนผู้มาร่วมงาน เตรียมจุดบริการน้ำดื่มไว้เพื่อบริการด้วย และควรมีเจ้าหน้าที่ฝ่ายประสานงานควรมีชุดเครื่องแบบที่เหมาะสมเพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการติดต่อประสานงาน
9. กำหนดจุดแยกขบวน เนื่องจากประเพณีบุญพะเหวดนั้นเป็นประเพณีประจำจังหวัดร้อยเอ็ดประชาชนในจังหวัดที่มารอชมขบวนแห่นั้นก็มีจำนวนมาก หากเพียงมารับชม

บริเวณประรำพิธีนั้นไม่เพียงพอ ทำให้คนรอคูข้างถนนยาวจากประรำพิธีดังนั้นจึงต้องมีการแจ้งให้ผู้ร่วมขบวนทราบที่ต้องเดินไปจนถึงจุดแยกขบวน ห้ามแยกขบวนก่อนคนคูจะหมด

10. เตรียมพร้อมเรื่องเครื่องเสียงต่างๆและมีการประสานงานกันในทุกฝ่ายทุกกิจกรรมและกิจกรรมที่ส่งเสริมให้งานยิ่งใหญ่ ส่งเสริมการท่องเที่ยว จะต้องมีการเตรียมงานล่วงหน้าและประสานงานกับทุกฝ่ายเพื่อลดข้อผิดพลาดและก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดการ เพื่อนำไปสู่บรรลุจุดประสงค์ในการจัดงานบุญสะเทวด ควรจัดที่บริเวณสำหรับสื่อมวลชน จะทำให้เกิดภาพที่นำมา mong ยิ่งขึ้น ซึ่งตำรวจและจราจรเป็นบุคลากรที่สำคัญมากในงานอันเป็นพิธี ควรมีการเตรียมความพร้อมของฝ่ายรักษาความปลอดภัย ในการเข้าประชุมการจัดงานประเพณีบุญสะเทวด ดังนั้นก่อนการประชุมทุกครั้งควรมีการแจ้งหนังสือล่วงหน้า เพื่อให้บุคคลสำคัญในจังหวัดทุกฝ่ายนั้นรับทราบและมาประชุมได้ตามที่กำหนดและก่อให้เกิดผลบรรลุในการประชุมการจัดงาน

11. ในเรื่องสถานที่รับชมขบวนต้องคำนึงถึงคนชราด้วย เพราะส่วนใหญ่ผู้สูงอายุเป็นบุคคลสำคัญในจังหวัดและมาร่วมงานกันเป็นจำนวนมาก ควรหาที่พักสำหรับผู้สูงอายุโดยที่พักนั้นไม่อยู่สูงมากเพื่อไม่ก่อให้เกิดอันตราย

12. ต้องแจ้งในที่ประชุมเพื่อให้มีการประสานงานกับฝ่ายตำรวจจราจร เพื่อคอยอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ขับขี่และผู้ใช้นั้นในทุกเส้นทางเพื่อไม่ก่อให้เกิดปัญหาการจราจรติดขัด และมีการประกาศแจ้งให้ประชาชนนำได้ทราบว่าจะมีการปิดเส้นทางเพื่อให้ประชาชนได้หลีกเลี่ยงไปใช้เส้นทางอื่น

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องบุญสะเทวด : แนวทางการจัดการ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดร้อยเอ็ด

1. ความเป็นมาของประเพณีบุญสะเทวดจังหวัดร้อยเอ็ด

ผลการศึกษาพบว่าที่เมืองสาเกตนคร (จังหวัดร้อยเอ็ด) ประเพณีการกินข้าวปุ้นเอาบุญสะเทวด ฟังเทศน์มหาชาติ เป็นประเพณีประจำจังหวัดร้อยเอ็ด กล่าวได้ว่าการจัดงานบุญสะเทวด หรือ งานบุญพระเวสสัน นั้นมีการจัดขึ้นโดยทั่วไปในชนบทอีสาน แต่ที่จังหวัดร้อยเอ็ดนั้นได้ให้ความสำคัญของประเพณีอันดีงามของชุมชนโดยได้จัดงาน “กินข้าวปุ้น เอาบุญสะเทวด ฟังเทศน์มหาชาติ” ในช่วงเดือนมีนาคมซึ่งตรงกับเดือนสี่ของทุก ๆ ปี (วิมลพรรณ ปิณฑุวัชชัย. 2516 : 51-56) ได้กล่าวถึงประเพณีบุญสะเทวด ว่า บุญเทศน์มหาชาติจัดขึ้นในเดือน 4 ข้างขึ้นหรือข้างแรมก็ได้ ก่อนจัดงานจะมีการตกลงกำหนดวัน งานและการจัดเตรียมงาน ระหว่างทางบ้านและทางวัด เช่นชาวบ้านจัดหาปัจจัยให้ทาน บอกรญาติ พี่น้องใกล้ไกลให้มาทำบุญ ทำขนม

ข้าวต้ม ส่วนทางวัดจัดแบ่งหนังสือออกเป็นกัณฑ์ให้พระ เณร ในวัด และนิมนต์พระวัดอื่นมาร่วมเทศน์ เป็นต้น สาเหตุ ที่มีการจัดงานบุญผะเหวดเนื่องมาจาก ความเชื่อในมัลลย์หมื่นมาลย์แสน ซึ่งกล่าวถึงการฟังเทศน์มหาเวสสันดรชาดกในวันเดียวแล้วจะได้พบกับศาสนาพระศรีอารีย์ โดยมีการจัดครั้งแรกในปี 2534 ภายใต้ความร่วมมือจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย หน่วยงานภาครัฐ และองค์กรเอกชนในท้องถิ่น เพื่อสืบสานประเพณีท้องถิ่นให้เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดร้อยเอ็ด อีกทั้งเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในจังหวัด โดยจัดขึ้นบริเวณสวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ร้อยเอ็ด และบริเวณหน้าบึงพลาญชัย ซึ่งการจัดงานบุญผะเหวดนั้นเป็นงานบุญประเพณีที่แสดงให้เห็นถึงความสมัครสมานสามัคคี การร่วมมือร่วมใจของประชาชนชาวจังหวัดร้อยเอ็ดร่วมกันจัดงาน มีการระดมทุนทั้งแรงกาย แรงใจเพื่อนำขบวนมาร่วมแห่พระเวสสันดร นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นถึงแรงศรัทธาในพระพุทธศาสนา นำต้นกัณฑ์จอบกัณฑ์หลอนเพื่อนำมาถวายเป็นปัจจัยในการทำบุญอันยิ่งใหญ่ในครั้งนี้ โดยสอดคล้องกับแนวคิดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนของ ลิดเดอร์ (Reeder Peter) และ โอ๊คลี่กับเดวิดมาร์เด็น (Oakley and David Marsden) (พงษ์ธร ชาญสุทธิ. 2543 : 37) โดยแบ่งแนวทางการจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น 3 ด้านหลัก คือ ด้านประชาชน (Public) ด้านการมีส่วนร่วม (Participation) และด้านภาครัฐ โดยการมีส่วนร่วม (Participation) มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้ประชาชนที่เป็นบุคคลหรือคณะบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ ในการดำเนินการพัฒนา ช่วยเหลือ สนับสนุนทำประโยชน์ในเรื่องต่างๆ หรือกิจกรรมต่างๆ ตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมินผล เพื่อให้เกิดการยอมรับ และก่อให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดกันทุกฝ่าย จากที่ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวทางการจัดการประเพณีบุญผะเหวดนั้นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด ตามแนวคิดที่ผู้วิจัยได้นำมาเป็นแนวทางการศึกษาในงานวิจัยเล่มนี้ กล่าวคือ การที่ผู้วิจัยเลือกศึกษาแนวทางการจัดการประเพณีบุญผะเหวดเนื่องจากประเพณีบุญผะเหวดเป็นประเพณีประจำจังหวัดร้อยเอ็ด และเกิดจากความร่วมมือร่วมใจของคนทั้งจังหวัด ไม่ว่าจะเป็นทั้งฝ่ายฆราวาสและฝ่ายสงฆ์ ภาครัฐ เอกชน และรัฐวิสาหกิจต่างๆ มีการวางแผนงานและการจัดงานโดยแบ่งออกเป็นฝ่ายต่างๆ ว่าเป็นอย่างดี นั่นคือสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงการจัดการที่ดีของทุกภาคส่วนภายในจังหวัด หากมีการจัดการที่ดีแล้วนั้นผลที่ตามมาย่อมส่งผลกระทบต่อให้เกิดประโยชน์ต่อจังหวัดร้อยเอ็ดแน่นอน โดยส่งผลให้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดร้อยเอ็ดมีการพัฒนาไปในทิศทางที่ก้าวหน้า และสร้างเสริมรายได้ให้แก่จังหวัด โดยเป็นผลพวงมาจากนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวงานประเพณีบุญผะเหวดก่อให้เกิดเงินหมุนเวียนภายในจังหวัดและเป็นการสืบสานงานประเพณีอันดีในวิถีพุทธให้ยังคงดำรงอยู่กับลูกหลานและชาวจังหวัดร้อยเอ็ดสืบไป ซึ่งปัจจัยพื้นฐานเหล่านี้สอดคล้องกับทฤษฎีนิเวศวิทยาทางวัฒนธรรมของเลียน เอช สจ๊วต (Julian H. Steward)

และ แดรี ฟอร์ด (Daryl! Forde) (อรศิริ ปาณินท์. 2533 : 229-234) ได้ให้ความหมายนิเวศน์วิทยาว่า คือการปรับตัวให้เข้ากับสภาวะแวดล้อม นิเวศน์วิทยาทางวัฒนธรรม จึงหมายถึงวิธีการศึกษาหาข้อกำหนดหรือหลักเกณฑ์ทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นผลกระทบจากการปรับตัวเข้ากับสภาวะแวดล้อม (ของมนุษย์แต่ละสังคม) กล่าวว่าการวัฒนธรรมประเพณีนั้นเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้มนุษย์ปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม ส่วนที่คล้ายกัน คือ ลักษณะทางภูมิศาสตร์ของที่ตั้งชุมชน การประกอบอาชีพ และสังคมวัฒนธรรมของคนในพื้นที่ส่วนใหญ่ที่อาศัยอยู่ร่วมกันบริเวณราบลุ่มเพื่อประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ ทำนา ทำไร่ และเลี้ยงสัตว์โดยอาศัยแหล่งน้ำจากน้ำฝนเป็นหลัก ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนแต่เป็นองค์ประกอบพื้นฐานของการดำรงชีวิตของมนุษย์ทั้งสิ้น เพราะมนุษย์นั้นมีการดำเนินชีวิตและวิถีการดำรงชีวิตโดยมีที่ยึดเหนี่ยวจิตใจคือพระพุทธศาสนาเป็นที่ตั้งและความเชื่อในพระพุทธศาสนานั้นก็ก่อให้เกิดประเพณีและรวมไปถึงวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของมนุษย์แต่ละพื้นที่อาศัยซึ่งพื้นที่อาศัยในบริเวณเดียวกันนั้น ซึ่งในแต่ละพื้นที่นั้นก็จะมีความแตกต่างกันออกไป

2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการของประเพณีบุญผะเหวดจังหวัดร้อยเอ็ด

จากการศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการของประเพณีบุญผะเหวดจังหวัดร้อยเอ็ดการจัดการจัดงานบุญผะเหวด นั้นมีการจัดขึ้นโดยทั่วไปในชนบทอีสาน แต่ที่จังหวัดร้อยเอ็ดนั้นได้ให้ความสำคัญของประเพณีอันดีงามของชุมชนโดยได้จัดงาน “กินข้าวปุ้น เาบุญผะเหวด ฟังเทศน์มหาชาติ” ในช่วงเดือนมีนาคมซึ่งตรงกับเดือนสี่ของทุก ๆ ปี (ณรงค์ เส็งประชา. 2539 : 7) ได้ให้ความหมายของประเพณีไว้ว่า “ประเพณี คือ การกระทำกิจกรรมทางสังคมที่ส่วนใหญ่ถือปฏิบัติสืบต่อกันมา จนเป็นบรรทัดฐานเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติเพื่อความเจริญแห่งตนและสังคม โดยมีการจัดครั้งแรกในปี 2534 ภายใต้อาณัติจากกรมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย หน่วยงานภาครัฐ และองค์กรเอกชนในท้องถิ่น เพื่อสืบสานประเพณีท้องถิ่นให้เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดร้อยเอ็ด อีกทั้งเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในจังหวัด โดยจัดขึ้นบริเวณสวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ร้อยเอ็ด และบริเวณหน้าบึงปลาอุบชัย ในวันแรกของงานจะมีพิธีเชิญพระอุปัชฌาย์มาในวันต่อมาจะมีพิธีทักษิณานุประทาน การเทศน์มาลัยหมื่นมาลัยแสน ตามความเชื่อของชาวอีสาน ส่วนในพิธีเปิดงานจะมีขบวนแห่ 13 กัณฑ์ แสดงออกถึงเนื้อหาในแต่ละกัณฑ์ หลังจากนั้นจะนำผ้าผะเหวดมากางไว้รอบ ๆ บริเวณบึงปลาอุบชัย เพื่อให้ผู้มาร่วมงานได้ชมภาพเรื่องราวอีกครั้ง แต่สิ่งที่ประทับใจสำหรับผู้ที่มาเที่ยวงานบุญผะเหวดที่จังหวัดร้อยเอ็ดอีกประการหนึ่งคือการจัดเตรียมข้าวปุ้นไว้สำหรับต้อนรับผู้มาเยือนในแต่ละร้านที่จัดนิทรรศการ เหมือนหนึ่งพระเวสสันดรที่ทรงให้ทานแก่ทวยราษฎร์ของพระองค์ ส่วนตอนเช้ามีดในวันสุดท้ายของงานเวลาตีห้าจะมีพิธีแห่ข้าวพันก้อน

การศกษาตราพระสงฆ์ 101 รูป การเทศน์มหาชาติ 13 กัณฑ์ การแห่กัณฑ์หลอน กัณฑ์จบ และกัณฑ์แถมสมภาร เป็นอันเสร็จสิ้นพิธีงานบุญพะเหวดของชาวจังหวัดร้อยเอ็ด (น้อย รุยราษฎร์. 2520 : 21-24) ได้กล่าวถึงหลายท้องถิ่นในภาคอีสาน ได้มีการจัดงานบุญพะเหวดเช่นเดียวกันที่ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยได้มีการปรับเปลี่ยนพิธีการตามยุคสมัยปัจจุบัน ทั้งนี้ยังคงยึดหลักและแนวทาง ตามประเพณีดั้งเดิมเป็นสำคัญ ทั้งสิ้นนี้ล้วนเป็นกิจกรรมภายในงานบุญพะเหวดที่ได้จัดมาเป็นประจำ ทุกๆปี ซึ่งสังคมของวิถีการดำเนินชีวิตของชาวจังหวัดร้อยเอ็ดนั้นนั้นไม่ได้อยู่ในสภาพที่หยุดนิ่ง หากแต่จะเคลื่อนไหวตลอดเวลาตั้งแต่ต้นแนวโน้มโดยทั่วไปของสังคมจึงอยู่ในสภาพที่จะเปลี่ยนแปลง อยู่เสมอ โดยความหมายของการเปลี่ยนแปลงแล้วเราพิจารณาในลักษณะของการเปรียบเทียบความ แตกต่างของสิ่ง ๆ หนึ่งในเวลาต่างกันการเปลี่ยนแปลงจึงเกี่ยวข้องกับเวลาหมายความว่า การ เปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมนี้เราพิจารณาในแง่การเปรียบเทียบความแตกต่างของสังคมและ วัฒนธรรมหนึ่งในเวลาที่ผ่านมา สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมโดยที่นักสังคม วิทยา มานุษยวิทยา มองสังคมเป็นระบบกระทำกร (System of Action) ในการจัดงานทุกๆปีนั้นล้วน ประสบปัญหาที่เกิดขึ้นตามมาในหลายๆด้าน ซึ่งปัญหาเหล่านี้เองได้สะท้อนให้เห็นถึงความ บกพร่องของคณะกรรมการในฝ่ายต่างๆในการจัดการ จึงมีการประชุมสรุปการจัดงานประเพณีบุญ พะเหวดขึ้นเพื่อศึกษาข้อบกพร่องของปัญหานั้นๆที่เกิดขึ้นในของแต่ละหน่วยงานกรรมการที่รับผิดชอบ เพื่อนำไปสู่หนทางแก้ไข โดยสอดคล้องกับแนวคิดพื้นฐานด้านการจัดการของแฟรงค์บี (Frank B.) และ ลิลอัน กริลเบท (Lilian Gilbreth) (ศรีพร สมบุญธรรม. 2536 : 25-26) ที่กล่าวถึงการเรียนรู้ และประสบการณ์ที่รวบรวมให้เป็นระบบเพื่อนำไปดัดแปลงแก้ไขวิถีชีวิต ระบบความรู้และหน้าที่ทาง วิทยาศาสตร์ทำหน้าที่ตอบสนองความต้องการในการเรียนรู้และเข้าใจในปรากฏการณ์ธรรมชาติแต่ไม่ สามารถอธิบายทางด้วยวิทยาศาสตร์ระบบ ไซสศาสตร์และศาสนาขึ้นมาแทนที่ปรากฏการณ์เหล่านั้น การนำเสนอการจัดการบุญพะเหวด โดยศึกษาจากระเบียบวาระการประชุมจากการสรุปงานในแต่ละปี ซึ่งทางจังหวัดเองนั้นได้มีการศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละปีและนำมาปรับปรุงในปีถัดมาโดยมีการ ชี้แจงและเสนอแนะจากหลายแผนงาน ซึ่งผู้วิจัยเองนั้นก็ได้อธิบายและใคร่ที่ตีแผ่ และนำเสนอแนวทาง การจัดการประเพณีบุญพะเหวดจังหวัดร้อยเอ็ดออกตีแผ่และเผยแพร่สู่สาธารณชนเพื่อเป็นประโยชน์อันดี แก่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นจังหวัดร้อยเอ็ดหรือจังหวัดอื่นเพื่อที่จะได้นำเอาการ จัดการนั้นไปบริหารงานประเพณีประจำจังหวัดต่างๆให้เกิดวัตถุประสงค์ดังความมุ่งหมายและเป็น ประโยชน์ต่อการท่องเที่ยวของประเทศไทยต่อไป มิเพียงการประชุมสรุปการจัดงานที่สามารถ รับทราบปัญหาเหล่านี้ได้ ประชาชนชาวจังหวัดร้อยเอ็ดนั้นก็มีส่วนร่วมในการออกความคิดเห็นใน แนวทางแก้ไขปัญหาโดยเขียนแสดงความคิดเห็นลงในเวปไซด์ของเทศบาลเพื่อชี้แจงปัญหาและ นำไปสู่การแก้ไข ทั้งนี้แล้วเมื่อนำระเบียบวาระการประชุมมาศึกษานั้นเราสามารถพบจุดบกพร่องที่ ได้รับการแก้ไขที่มีการพัฒนามาในแต่ละปี สภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการของประเพณี

บุญพะหวัดจังหวัดร้อยเอ็ด ในปี พ.ศ.2554 เพื่อนำไปสู่การจัดการที่มีประสิทธิภาพในการจัดงานบุญพะหวัดปีต่อไป สังคมมนุษย์นั้นไม่ได้อยู่ในสภาพที่หยุดนิ่ง หากแต่จะเคลื่อนไหวตลอดเวลา ดังนั้น แนวโน้มโดยทั่วไปของสังคมจึงอยู่ในสภาพที่จะเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ โดยความหมายของการเปลี่ยนแปลงแล้วเราพิจารณาในลักษณะของการเปรียบเทียบความแตกต่างของสิ่ง ๆ หนึ่งในเวลาต่างกับการเปลี่ยนแปลงจึงเกี่ยวข้องกับเวลาหมายความว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมนี้ เราพิจารณาในแง่การเปรียบเทียบความแตกต่างของสังคมและวัฒนธรรมหนึ่งในเวลาที่ผ่านมา

3. แนวทางการจัดการประเพณีบุญพะหวัด เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดร้อยเอ็ด

ผลการศึกษาพบว่าแนวทางการจัดการประเพณีบุญพะหวัดนั้นควรการวางแผนไว้ล่วงหน้าในการจัดเตรียมหนังสือให้คณะกรรมการได้รับทราบการประชุมอย่างน้อยเป็นเวลา 3 วัน เพื่อจะได้มีการจัดเตรียมข้อมูลและเอกสารที่เกี่ยวข้องในการประชุมและเพื่อแสดงความคิดเห็น ควรที่จะมีการแต่งตั้งและแจกแจงหน้าที่ของแต่ละฝ่ายนั้นให้ชัดเจน เพราะการแต่งตั้งคณะกรรมการนั้นมีการแต่งตั้งทับซ้อนหน้าที่กัน เพราะบางหน้าที่นั้นคณะกรรมการนั้นดำเนินการหน้าที่เดียวกันทำให้เปลืองทรัพยากรบุคคล

นอกจากนี้ควรมีการแจ้งในการประชุมเมื่อมีการการประชุมการจัดงานบุญพะหวัด และฝ่ายสถานที่นั้นที่จะประสานงานกับฝ่ายเทศบาลและฝ่ายตำรวจจราจร เพื่ออำนวยความสะดวกหลีกเลี่ยงเส้นทาง และในบริเวณงานนั้นควรจัดหาถังขยะให้เพียงพอ มิเพียงจะเตรียมเฉพาะถังขยะที่มีอยู่ควรเตรียมเพื่อจัดงานจัดงานนี้โดยเฉพาะบริเวณที่มีการบริการขนมเงินจะเป็นจุดที่พบเห็นว่าเป็นจุดสกปรกมากที่สุด เนื่องจากถังขยะในบริเวณงานนั้นไม่เพียงพอ ทางจังหวัดต้องมีการประสานงานกลับเทศบาลในการจัดเตรียมและจัดหาถังขยะเพื่อให้เพียงพอ สอดคล้องกับแนวคิดพื้นฐานด้านการจัดการของ เฮ็นรี การ์นิท (Henri L. Gantt) เป็นการนำเสนอการจัดการบุญพะหวัดโดยศึกษาจากระเบียบวาระการประชุมจากการสรุปงานในแต่ละปี ซึ่งทางจังหวัดเองนั้นได้มีการศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละปีและนำมาปรับปรุงในปีถัดมาโดยมีการชี้แจงและเสนอแนะจากหลายแผนงาน

การประชาสัมพันธ์ของงานนั้นก็ควรมีการประชาสัมพันธ์ทางด้านสถานีวิทยุด้วย เพราะวิทยุก็เป็นสื่อที่สามารถเข้าถึงกลุ่มคนได้ง่าย นอกจากนี้ควรเพิ่มจำนวนป้ายประชาสัมพันธ์งานประเพณีบุญพะหวัดในถนนสายสำคัญต่างๆที่มีการจราจรผ่าน และบริเวณที่คนผ่านไปผ่านมานั้น สังเกตได้ง่ายและควรมีขนาดที่ใหญ่พอสมควร สาธารณูปโภคก็เป็นสิ่งที่จำเป็นสิ่งหนึ่ง เช่น ห้องน้ำที่สะอาด และน้ำดื่ม เพราะคนที่มาร่วมงานนั้นมีจำนวนมากควรจัดหาห้องน้ำที่สะอาดไว้เพื่อรองรับคนผู้มาร่วมงาน เตรียมจัดบริการน้ำดื่มไว้เพื่อบริการด้วย และควรมีเจ้าหน้าที่ฝ่ายประสานงานควรมีชุดเครื่องแบบที่เหมาะสม เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการติดต่อประสานงาน โดยสอดคล้องทฤษฎีความหลากหลายทางวัฒนธรรมของเดวิด คริสตัล

(David Cristal) ซึ่งการยอมรับเอาวัฒนธรรมใหม่โดยละทิ้งวัฒนธรรมเก่าทั้งหมด รูปแบบนี้จะเป็นรูปแบบบริโภคนิยม รับผิดชอบต่อความเปลี่ยนแปลง อยากรองกับความแปลกใหม่ เมื่อกับวัฒนธรรมเก่าๆที่เป็นความหล้าหลัง ไม่ทันยุคสมัยหรือความจำเป็นแบบเข้าเมืองตาหลิวต้องหลิวตาตาม เพื่อความอยู่รอดจึงละทิ้งวัฒนธรรมของตัวเองไปใช้วัฒนธรรมอื่นหรือเลือกเอาวัฒนธรรมทันสมัย โคนสอดคล้องกับทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมการจัดการและการร่วมงานของคนในจังหวัด ซึ่งเกิดจากการปลูกฝังของพ่อแม่ตั้งแต่เด็กซึ่งอาจจะเป็นทั้งคนในภูมิลำเนาหรือย้ายมาอยู่ที่ตาม ซึ่งประเพณีนี้เป็นประเพณีของจังหวัดร้อยเอ็ดและเป็นความร่วมมือของคนทั้งจังหวัดไม่มีใครที่จะไม่มาร่วมประเพณีนี้ สิ่งนี้นั้นเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงให้เห็นถึงการยอมรับวัฒนธรรมใหม่อันเป็นวัฒนธรรมพื้นถิ่นเอามาปรับประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิต

ทางจังหวัดเองนั้นควรมีการเตรียมพร้อมเรื่องเครื่องเสียงต่างๆและมีการประสานงานกันในทุกฝ่ายทุกกิจกรรมและกิจกรรมที่ส่งเสริมให้งานยิ่งใหญ่ ส่งเสริมการท่องเที่ยว จะต้องมีการเตรียมงานล่วงหน้าและประสานงานกับทุกฝ่ายเพื่อลดข้อผิดพลาดและก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดการ เพื่อนำไปสู่บรรลุจุดประสงค์ในการจัดงานบุญพระเวด ควรจัดที่บริเวณสำหรับสื่อมวลชน จะทำให้เกิดภาพที่น่ามองยิ่งขึ้น ซึ่งตำรวจและจราจรเป็นบุคลากรที่สำคัญมากในงานอันเป็นพิธี ควรมีการเตรียมความพร้อมของฝ่ายรักษาความปลอดภัย และควรเพิ่มทรัพยากรบุคคลเพื่อที่จะมาบริหารงาน หากมีการลดคณะกรรมการบางหน้าที่ลงแล้วรวมกันแล้วนั้น ทำให้เรามีทรัพยากรบุคคลเหลือเพื่อที่จะนำไปจัดการในฝ่ายต่างๆนั้นเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้การทำงานแต่ละฝ่ายนั้นมีประสิทธิภาพมากขึ้นอีกด้วย สอดคล้องกับทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของวิลเลียมเอฟ (William F.) ในสังคมการประดิษฐ์คิดค้นนี้เป็นการนำเอาเทคนิควิธีการหรือความคิดที่มีอยู่เดิมมาผสมผสานกับความรู้ใหม่ ๆ เป็นการใช้ความรู้ที่มีอยู่เดิมแล้วสร้างสิ่งใหม่ขึ้นมา การประดิษฐ์คิดค้นเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไป คือมีการผสมผสานปรับปรุงอย่างต่อเนื่องกันดังเช่นในการใช้เครื่องเสียงในพิธีกรรม ขบวนแห่หรือแม้กระทั่งการแสดงศิลปวัฒนธรรม โดยมีการนำเอาเครื่องเสียงที่มีความพร้อมและมีประสิทธิภาพมาใช้ในงานอันส่งผลให้งานออกมานั้นมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ควรกำหนดจุดแยกขบวน เนื่องจากประเพณีบุญพระเวดนั้นเป็นประเพณีประจำจังหวัดร้อยเอ็ดประชาชนในจังหวัดที่มารอชมขบวนแห่นั้นก็มีจำนวนมาก หากเพียงมารับชมบริเวณปะรำพิธีนั้นไม่เพียงพอ ทำให้คนรอคู้ข้างถนนยาวจากปะรำพิธีดังนั้นจึงต้องมีการแจ้งให้ผู้ร่วมขบวนทราบว่าจะต้องเดินไปจนถึงจุดแยกขบวน ห้ามแยกขบวนก่อนคนดูจะหมด สอดคล้องกับทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของวิลเลียมเอฟ (William F.) เป็นการยอมรับวัฒนธรรมใหม่ในรูปแบบผสมผสาน หรือการบูรณาการเพื่อให้วัฒนธรรมเดิมยังคงอยู่แต่จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนไปตามยุค

ตามรูปแบบสมัยนิยม เพื่อความอยู่รอดทางวัฒนธรรม เน้นความสะดวกสบายและหยึดหยุ่นให้ทันกับสถานการณ์โลก แต่ยังไม่ทิ้งรากเหง้าของวัฒนธรรมเดิมเพราะประเพณีบุญผะเหวดนั้นเกิดจากความเชื่อในศาสนาพราหมณ์-พุทธ ซึ่งได้รับการยอมรับมานานตั้งแต่สมัยพุทธกาลอันสอดคล้องกับทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมของฟรีทซ์เกรบ (Fritz Graeb) และวิลเฮล์ม ชมิดท์ (Wilhelm Schmidt) ชาวเยอรมันและออสเตรียมีความเห็นว่าจุดศูนย์กลางของวัฒนธรรมมีาก็มีเพียงจุดเดียวแต่มีหลายจุดแล้วแต่ละจุดแพร่กระจายวัฒนธรรมของตัวเองไปรอบๆ เป็นวงกลม (Culture Circle หรือ Kulturkreis) วงรอบโดยวัฒนธรรม โดยทั้งสองกลุ่มมีความเห็นว่ามนุษย์ส่วนใหญ่ในสังคมมักไม่ค่อยมีความคิดสร้างสรรค์ไม่รู้จักคิดค้นสิ่งใหม่ของตัวเอง คอยแต่เลียนแบบหรือเรียกว่าการหยิบยืมทางวัฒนธรรม พระพุทธศาสนาจึงเป็นการหยิบยืมทางวัฒนธรรมจากอินเดียสู่ประเทศไทย เนื่องจากเป็นความเชื่อที่ได้รับการยอมรับทางพุทธศาสนาอันมีการเผยแพร่จากถิ่นกำเนิดเป็นเวลานาน กลุ่มชนที่มีวัฒนธรรมคล้ายกันเป็นกลุ่มชนที่มีความสนิทสนมและมีความสัมพันธ์กันมาก่อนก่อให้เกิด วัฒนธรรมหรือระบบสัญลักษณ์แพร่กระจายเกิดขึ้นเพราะการย้ายถิ่นของคนและได้นำเอาวัฒนธรรมเก่าดั้งเดิมติดตัวไปด้วย นอกจากนี้บางท้องถิ่นนั้นยังมีการสร้างสรรค์วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ตามสภาพภูมิประเทศที่ตั้งของชุมชนขึ้นมาอันต่างจากพื้นที่อื่นๆ ที่ศึกษา เช่น ประเพณีบุญผะเหวดจังหวัดร้อยเอ็ดนั้นภายในงานมีการแจกขนมจีนหรือข้าวปุ้นฟรีตลอดงาน และนอกจากนี้ยังมีการจำหน่ายสินค้าโอท็อปและส่งเสริมการขายข้าวหอมมะลิซึ่งผลิตจากทุ่งกุลารุ้ง ซึ่งสามารถนำมาเป็นจุดแข็งในกระบวนการนำวัฒนธรรมท้องถิ่นมาทำให้เป็นสินค้าท่องเที่ยวในภาคอีสาน สร้างรายได้และสร้างงานให้แก่คนในท้องถิ่นได้อีกทางหนึ่ง และสอดคล้องกับทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรมที่อ้างโดย มาร์วิน แฮร์ริส (Marvin Harris) ซึ่งแนวคิดทฤษฎีได้เห็นถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลที่มีอิทธิพลสังคมและวัฒนธรรมซึ่งเป็นเครื่องมือที่ให้นักมานุษยวิทยาปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม โดยที่สภาพแวดล้อมเป็นตัวกำหนดวิถีการผลิตและสภาพความเป็นอยู่ของมนุษย์ อย่างไรก็ตามพัฒนาการด้านสังคมจะสูงหรือต่ำนั้นขึ้นอยู่กับความสามารถของมนุษย์ในการนำทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้อย่างไร

ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในปัจจุบัน ทำให้การดำเนินการและนโยบายต่างๆ ทั้งทางภาครัฐและเอกชนหันมาให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นมากขึ้น เพื่อไม่ให้วัฒนธรรมที่ดั้งเดิมหลายอย่างได้เลือนหายไปจากสังคมพร้อมกับการเปลี่ยนในหลายๆ ด้าน ที่กำลังเผชิญอยู่ในปัจจุบันและอนาคต ผู้วิจัยจึงเลือกที่จะศึกษาแนวทางการจัดการประเพณีบุญผะเหวดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อเป็นการอนุรักษ์และเผยแพร่ประเพณีอันดีงาม รวมไปถึงการดำเนินงานการจัดการของงานประเพณีนี้ก่อให้เกิดประสิทธิภาพและบรรลุผลมุ่งไปสู่จุดประสงค์ของการจัดงานอย่างแท้จริง

กล่าวโดยสรุปคือแนวทางการจัดการประเพณีบุญผะเหวด เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ดนั้น เป็นแนวทางการจัดการประเพณีบุญผะเหวดนั้นเพื่อนำไปสู่รูปแบบการจัดการที่มีมาตรฐาน และครอบคลุมทุกภาคส่วนในการจัดงาน นอกจากนี้ยังเป็นการศึกษาเพื่อนำเอาจุดบกพร่องของการจัดงาน เพื่อนำมาวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาเพื่อหาทางออกที่เป็นการแก้ปัญหาและนำไปสู่ประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของการจัดงานประเพณีบุญผะเหวดอันเป็นประเพณีประจำจังหวัดร้อยเอ็ดอันนำไปสู่การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ดอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

หน่วยงานภาครัฐบาล องค์กรเอกชนรวมไปถึงรัฐวิสาหกิจต่างๆที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับจัดการประเพณีบุญผะเหวดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดร้อยเอ็ด ได้แก่ เทศบาลจังหวัดร้อยเอ็ด องค์กรบริหารส่วนจังหวัด เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน โรงเรียน ชุมชนแต่ละคุ้มวัด องค์กรส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดร้อยเอ็ด หอการค้าจังหวัด หน่วยงานรัฐวิสาหกิจต่างๆ หรือองค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้องทุกระดับ สามารถนำผลการวิจัยนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ได้ดังนี้

1.1 ใช้ประกอบการวางแผนด้านการส่งเสริมและการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทั้งในจังหวัดร้อยเอ็ดและในภาคอีสาน

1.2 ใช้ทำแผนยุทธศาสตร์การสร้างรายได้และการพึ่งของเศรษฐกิจชุมชนจากการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด

1.3 ใช้เป็นแบบอย่างหรือเป็นแนวทางในการจัดการ ประเพณีบุญผะเหวดซึ่งเป็นประเพณีประจำจังหวัดร้อยเอ็ดในปีต่อๆมาซึ่งนำเอาข้อบกพร่องและแนวทางแก้ไขมาปรับใช้รวมทั้งนำไปใช้ประโยชน์ในแนวทางการจัดการการจัดประเพณีอื่นๆอันเป็นประเพณีประจำจังหวัดร้อยเอ็ดได้อย่างกว้างขวาง

1.4 ใช้เป็นฐานข้อมูลการเรียนรู้ระดับชุมชน การพัฒนาแนวทางการจัดการเพื่อนำไปสู่การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยในครั้งต่อไป

จากการวิจัยครั้งนี้ มีข้อมูลหลายประเด็นที่น่าสนใจและควรดำเนินการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมหรือต่อยอดจากงานวิจัยได้แก่

2.1 ควรศึกษากลยุทธ์การพัฒนาการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด

2.2 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อแนวทางการจัดการของประเพณีบุญผะเหวด
จังหวัดร้อยเอ็ด

2.3 ควรศึกษาความสามารถในการสร้างรายได้ของบุคคลในชุมชนเพื่อพึ่งตนเอง
และพึ่งพากันได้อันเป็นผลจากการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- ก่อ สวัสดิพิพาณิชย์. อีสานเมื่อวันวาน. กรุงเทพฯ : พี วาทิน พลับปลั๊กเคชั่น, 2534.
กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาเขต 3. ร้อยแก่นสาร. 2550.
การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. รายงานประจำปี 2544 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2544.
กองตำรวจสภาการศึกษากรมการศึกษามหาวิทยาลัย. พระพุทธศาสนาห้าศตวรรษ. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย, 2548.
กองบรรณาธิการนิตยสารเพื่อนทาง. รวมภาคอีสาน. กรุงเทพฯ : โอเอสพรีนติ้งเฮาส์, 2537.
กฤษณ์ อุทัยรัตน์. ถกคุณภาพ ภาค 2. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ส.เอเชียเพรส, 2543.
เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. ความหมายของการบริหารการเปลี่ยนแปลง. พิมพ์ครั้งที่ 3.
กรุงเทพฯ : ชัคเชสมี่เดีย, 2539.
คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์. บทที่ 3 การเปลี่ยนแปลงองค์กร.
10 กันยายน 2549. <http://mgt.pnu.ac.th/bu/3%20chang_org.ppt> 2555.
คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. ประเพณีไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2529.
โคบายาชิ, ทาคาชิ. ระบบทวีประสิทธิภาพในการเพิ่มผลิตภาพของงาน. แปลจาก
Double in Creasing Productivity System โดยไพโรจน์ หลวงพิทักษ์ และคณะ
พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ส. เอเชียเพรส, 2540.
จรัญ พรหมอยู่. วัฒนธรรมกับสังคม. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์ , 2526.
จรัส พัทธราชศักดิ์. อีสาน 1 ศาสนาและวรรณกรรมนิยมท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : โอ. เอส.
พรีนติ้งเฮาส์, 2534.
จารุบุตร เรืองสุวรรณ. อีสานสองครองสี่. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, 2546.
จารุวรรณ ธรรมวัตร. ของดีอีสาน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2521.
———. ขนบธรรมเนียมและประเพณีอีสาน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อรุณการพิมพ์, 2524.
จารุวรรณ ไวยเจตน์. เอกสารประกอบการสอนวิชาอารยธรรมไทย. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2533.
จิราภรณ์ ภัทรภานุภัทร. สถานภาพการศึกษาเรื่องคติความเชื่อของไทย. กรุงเทพฯ :
โครงการไทยคดีศึกษา ฝ่ายวิชาการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.
จำนง อธิวัฒน์สิทธิ์. สังคมวิทยาศาสนา. กรุงเทพฯ : แพร่วิทยา, 2535.
ฉัตร ปิยะอูย. งานบุญหะเหวดมฤคดาหาร. มุกดาหาร : ฟรีสเกล, 2541.

- นัทรทิพย์ นาดสุภาและพรพิไล เลิศวิชา. วัฒนธรรมหมู่บ้านไทย. กรุงเทพฯ : เดือนตุลา
การพิมพ์, 2541.
- ชำนาญ รอดเหตุภัยและบุญยงค์ เกศเทศ. “บ่อเกิดของความเชื่อและประเพณี,” ใน คติชนวิทยา.
หน้า 91-117. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2520.
- ชลิต ชัยครรชิตและคณะ. สังคมและวัฒนธรรมอีสาน : เอกสารประกอบการนิทรรศการ ถาวรอีสาน
นิทัศน์. ขอนแก่น : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2549.
- ดิน ปรัชญพฤทธิ. ทฤษฎีองค์การ. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2527.
- เต็ม วิชาภพจนกิจ. ประวัติอีสาน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2530.
- ณรงค์ เส็งประชา. วัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2529.
- ทรงคุณ จันทจร. เอกสารประกอบการสอนวิชาการวิจัยเชิงคุณภาพทางวัฒนธรรมขั้นสูง
Advanced Cultural Qualitative Research. มหาสารคาม : สถาบันวิจัยศิลปะและ
วัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2549.
- ทรัพย์ ประกอบสุข. วรรณคดีชาดก. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2527.
- เทศบาลเมืองร้อยเอ็ด, สำนักงาน. รายงานประจำปี 2535. ร้อยเอ็ด : สำนักงานเทศบาลเมือง
ร้อยเอ็ด, 2535.
- เทพรัตน์ราชสุดา, สมเด็จพระ. ทศบารมีในพระพุทธศาสนาเถรวาท. พระนคร : มหามกุฏ
ราชวิทยาลัย, 2545.
- ธวัช ปุณโณทก. “คติความเชื่อพื้นบ้านอันสัมพันธ์กับวิถีชีวิตกับสังคมอีสาน,” วัฒนธรรมพื้นบ้าน
คติความเชื่อ. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.
- ธนิต อยู่โพธิ์. ตำนานเทศน์มหาชาติ. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักงานเลขานุการ
นายกรัฐมนตรี, 2524.
- ธีระ รุณเจริญ. การวิเคราะห์ประเพณีฮีตสิบสองของชาวอีสานที่มีผลต่อการศึกษา. ขอนแก่น :
ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2525
- นภัตสวงศ์ โอสถศิลป์ และวโรช ไชยวงศ์. เทคนิคการวิเคราะห์งานและปรับปรุงกระบวนการงาน
กับ Kaizen Suggestions. 3 กุมภาพันธ์ 2554.
<http://www.cu-ga.chula.ac.th/learn_share/Kaizen/> 2555.
- _____. วรรณกรรมท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2525.
- _____. ร้อยเอ็ด. ขอนแก่น : คลังน่านาวิทยา, 2538.
- _____. ระเบียบโบราณทำบุญมหาชาติภาคอีสาน. พิมพ์เป็นมหากาพย์ในพระราชทานเพลิงศพ
เจ้าคุณสารคามมุนี เจ้าคณะจังหวัดมหาสารคาม. ม.ป.ท., 2506.

- นียบรรณ วรรณศิริ. มานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 2540.
- นิพนธ์ สุขสวัสดิ์. วรรณคดีเกี่ยวกับประเพณีไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พิมพ์นิเทศ , 2524.
- น้อย รุขราษฎร์. “ประเพณีบุญผะเหวด,” วารสารนิเทศการศึกษาศาสตร์. 15(2) : 21 - 24 ; มีนาคม, 2534.
- นงลักษณ์ ทองศรี. องค์การและการจัดการ. บุรีรัมย์ : คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏ บุรีรัมย์, 2549.
- บุญลือ วันทายนต์. ครอบครัวและวงศ์วาน. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2520.
- บุญสม ยอดมาลี. ทฤษฎีพลวัตรและกระบวนการทัศน์ทางวัฒนธรรม. เอกสารประกอบการสอน : สถาบันวิจัยศิลปวัฒนธรรมอีสาน. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2547.
- เบญจมาศ พลอินทร์. วรรณคดีขนบประเพณีพระราชพิธีสิบสองเดือน. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2537.
- บานเย็น ลีสวัสดิ์. มหาชาติคำกลอน. กรุงเทพฯ : การพิมพ์พระนคร, 2513.
- ประคอง นิมมานเหมินท์. มหาชาติล้านนา : การศึกษาในฐานะที่เป็นวรรณคดีท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2526.
- ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. อีสานเล่ม 2. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2533.
- ปรีชา พิณทอง. ประเพณีโบราณ. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2495.
- ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ. หลักการวางแผนพัฒนาจังหวัด. กรุงเทพฯ : สหชัยการพิมพ์, 2526.
- แปลก สันธิลักษณ์. พิธีกรรมและลัทธิประเพณี. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2502.
- พระยาขัติยวงษา (เหล่า ณ ร้อยเอ็ด). พงศาวดารเมืองร้อยเอ็ด. 2544.
- พระยา, อนุমানราชทน. การศึกษาเรื่องประเพณีไทย. เสถียร โกเศศ (นามแฝง). กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, 2504.
- พระเทพบัณฑิต. ประวัติโดยสังเขปเมืองร้อยเอ็ด. ม.ป.ท. : ม.ป.พ., 2540.
- พิเนตร ดาวเรือง. กระบวนการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วม เพื่อการจัดการ พิพิธภัณฑสถานพื้นบ้านวัดพุทธมงคล ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2551
- พิสิฏฐ์ บุญไชย. เอกสารประกอบการสอนวิชาการวิจัยทางวัฒนธรรม. มหาสารคาม : สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2549.

- พรชัย ศรีสารคาม. บุญเดือนสี่. มหาสารคาม : ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมสถาบันราชภัฏมหาสารคาม, 2538.
- พรเพ็ญ อันตระกูล และอัจฉราพร กมฺพิสมัย. “ความเชื่อพระศรีอารีย์และกบฏผู้มีบุญ,” สังคมไทย. หน้า 1-5. กรุงเทพฯ : สร้างสรรค์, 2527.
- พจน์ย์ เฟื่องเปลี่ยน. “บุญผะเวส,” วัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ., 2515.
- มณี พะยอมยงค์. การวิเคราะห์และเปรียบเทียบมหาชาติฉบับภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคอีสาน ภาคใต้. ปริญญาโท กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2519.
- มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ประวัติของจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ. 2554.
<http://pirun.ku.ac.th/~g4968073/report/475531/the_History_Backgrund_by_1.doc>
2555.
- ยศ สันตสมบัติ. มนุษย์กับวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2530.
- รัชนิกร เศรษฐโช. โครงสร้างสังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2533.
- วอน นภาพัท. มหาชาติคำหลวง. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาภูมิราชวิทยาลัย, 2436.
- วิจิตรา ขอนยาง. การศึกษาประเพณีจากรรณกรรมพื้นบ้านอีสาน. ปริญญาโท กศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, 2532.
- วิจิต จ่านงประโคน. “ความเป็นมาและประเพณีบุญผะเหวดร้อยเอ็ด,” ใน หนังสือที่ระลึกงานบุญผะเหวดร้อยเอ็ด. หน้า 19-22. ร้อยเอ็ด : ม.ป.พ, 2538.
- วิมลพรรณ ปิตธวัชชัย. ฮีตสิบสอง. กรุงเทพฯ : มหาชน, 2516.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์. ทฤษฎีองค์การ. กรุงเทพฯ : ชรรรมสาร, 2545.
- ศรายุทธ วัจนะฮาด. “ไปกินข้าวปุ้น เอาบุญผะเหวด,” ศิลปวัฒนธรรม. 18(11) : 176-183 ; กันยายน, 2540.
- เสถียร โกเศศ (นามแฝง). ประเพณีเนื่องในเทศกาล. กรุงเทพฯ : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2506.
- สันทนี อาบัวรัตน์. “มาลัยหมื่นมาลัยแสน,” ใน หนังสือฉบับกิจศพ นายกอง รัตนจันทร์. หน้า 50-58. นครราชสีมา : ม.ป.พ., 2529.
- สายทิพย์ นุกุลกิจ. วรรณคดีเกี่ยวกับประเพณี. กรุงเทพฯ : พระนคร, 2533.
- สาร สาระพัศนันท์. ฮีตสิบสอง-คองสิบสี่. พิมพ์ครั้งที่ 4. เลข : ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมเลข, 2531.
- สิริวัฒน์ คำวันสา. “ฮีตสิบสองคองสิบสี่,” ใน อีสานคดีหน้า 77. กรุงเทพฯ : คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2521.

- ลีลา วีระวงศ์. อีตสิบสอง. อุบลราชธานี : วิทยาลัยครูอุบลราชธานี, 2517.
- สุนทร โปธิสาร. การวิจัยทางวัฒนธรรม Cultural Research. มหาสารคาม : สถาบันวิจัย
ศิลปและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2552.
- สุพัตรา สุภาพ. สังคมวิทยา. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2540.
- สุภางค์ จันทวานิช. ทฤษฎีสังคมวิทยา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2551.
- . วิธีการวิจัยเชิงภาพ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.
- สุริยา สมุทรคุปต์, พัฒนา กิกิอาสา และนันทิยา พุทระ. บุญชะเหวดของชาวอีสานและ
ความหมายทางมนุษยวิทยา. หน้า 70-81. ขอนแก่น : ภาควิชาสังคมศาสตร์
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2528.
- เสรี วงศ์ไพจิตร. “การเดินทางท่องเที่ยวเกี่ยวกับวัฒนธรรมพื้นบ้าน,” ใน แนวทางการเผยแพร่
วัฒนธรรมพื้นบ้าน. หน้า 8-13. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2531.
- สำนักวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด. หนังสือที่ระลึกงานบุญชะเหวดร้อยเอ็ด. ม.ป.ท. : ม.ป.พ.,
2539.
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด. บันทึกบุญชะเหวด. ม.ป.ท. : ม.ป.พ., 2554.
- สมยศ นาวิการ. การบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : บรรณกิจ. 2544.
- สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. นิทานโบราณคดี. กรุงเทพฯ :
คลังวิทยา, 2517.
- สมศักดิ์ ศรีตันติสุข. การศึกษาสังคมและวัฒนธรรม : แนวคิด วิชญาวิทยาและทฤษฎี. ขอนแก่น :
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2544.
- อมรา พงศาพิชญ์. ความหลากหลายทางวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2549.
- องค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด. คู่มือปฏิบัติงานบุญชะเหวด. ม.ป.ท. : ม.ป.พ., 2544.
- อักษรวัฒนา. คตินิชาตบ้านอีสาน. กรุงเทพฯ : อักษรวัฒนา, 2543.
- Deicke, Grady Carla. A Buddhist Response To Modernization In Thailand. Thailand :
Cornell University, 1971.
- Englehart, Neil Andrew. Culture. Choice and Change in Thailand in the Reign of king
Chulalongkorn. 1868 – 1910 : 363 ; AAT 9624927, 1996.
- Lebar, Frank M., Hickey, Gerald C. and John K. Musgrave. Ethnic Groups of Mainland
Southeast Asia. 1964.
- Lloyd, Timosthy Challes. The George Washington University. 290 : AAT, 2000.

- Malinowski. B. Anthropologists and Anthropology. New York : Pica Press, 1975.
- Miller ,Terry E. and Jarerchai Chompaipot. “The Musical Tradition of Northeast Thailand,” The Siam Society. 67(1) : 26 : January 1979.
- Karl Marx Economy. Class, and Social Revolution. London : Michael, Joseph, 1993.
- Ralp linton. The Study of Man. New York : Appleton Century Cooperation, 1973.
- Thomas Kuhn. The Structure of Scientific Revolutions. University of Chicago Press, 1962.
- Yang, Minkang. A study of Music Tradition and Its Contemporary Change of the Thereva Buddhist Festival Ritual Performance of Dai Ethnic Nationality In Yunnan.
Hong kong : Chinese University of Hong Kong, 2002.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง ประเพณีพิธีกรรมที่เกี่ยวกับบุญสะเทวดจังหวัดร้อยเอ็ด

วิธีใช้ แบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 5 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับบุญสะเทวด

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นมาของประเพณีบุญสะเทวดจังหวัดร้อยเอ็ด

ตอนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการของประเพณีบุญสะเทวดจังหวัดร้อยเอ็ด

ตอนที่ 5 ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการจัดการประเพณีบุญสะเทวด เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

- ชื่อ.....นามสกุล.....อายุ.....ปี
เพศ ( ) ชาย ( ) หญิง การศึกษา.....อาชีพ.....
ภูมิลำเนาบ้านเลขที่.....หมู่ที่.....บ้าน.....ตำบล.....
อำเภอ.....จังหวัด.....
- สถานภาพ ( ) โสด ( ) แต่งงาน
- ศาสนาที่นับถือ.....ศาสนาที่คนในท้องถิ่นนับถือมากที่สุด.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ผู้ให้สัมภาษณ์.....

ตอนที่ 2 สภาพทั่วไปของชุมชน

- ประวัติความเป็นมา
- สภาพภูมิประเทศ
- สภาพการเมือง การปกครอง
- สภาพทางเศรษฐกิจ
- สภาพทางการศึกษา
- สภาพการคมนาคมและสาธารณูปโภค
- สภาพทางสังคมและวัฒนธรรม

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นมาของประเพณีบุญผะเหวดจังหวัดร้อยเอ็ด

ท่านได้รับการถ่ายทอดเรื่องคติความเชื่อการทำบุญผะเหวดมาอย่างไร

1. ท่านมีความเชื่อเรื่องพระเวสสันดรหรือไม่ อย่างไร
2. ท่านคิดว่าพระเวสสันดรเป็นคนอย่างไร
3. ท่านคิดว่าจะเอาแบบอย่างการบริจาทานแบบพระเวสสันดรหรือไม่ เพราะอะไร
4. ท่านเคยฟังพระเวสสันดรมหาชาติหรือไม่ และเคยฟังจบครบทั้ง 13 กัณฑ์หรือไม่ เพราะ
5. ตามความเชื่อเรื่องพระมาลัยหมื่นพระมาลัยแสนท่านคิดว่าจะพบกับพระศรีอริยเมตไตรยหรือไม่ เพราะ
6. ท่านมีความเชื่อเกี่ยวกับพระศรีอริยเมตไตรยอย่างไร
7. ท่านคิดว่าโลกยุคพระศรีอริยเมตไตรยเป็นอย่างไร
8. ท่านมีความเชื่อเกี่ยวกับพระอุปกุศลอย่างไร
9. ท่านเชื่อหรือไม่ว่าบุญผะเหวดถ้าไม่นิมนต์พระอุปกุศลมาในพิธีจะเกิดปัญหาและอุปสรรคกับงาน
10. ท่านมีความเชื่อเกี่ยวกับธงทั้ง 8 ทิศอย่างไร
11. ท่านมีความเชื่อเกี่ยวกับนรก สวรรค์ ชาติหน้าอย่างไร
12. กิจกรรมทางพุทธศาสนาที่ท่านไปร่วมกิจกรรมใดมากที่สุด
13. ท่านเคยไปร่วมงานบุญผะเหวดทุกครั้งหรือไม่
14. ท่านคิดว่าพุทธศาสนาจะคงอยู่ตลอดไปหรือนับวันที่จะเสื่อมลง

ตอนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการของประเพณีบุญผะเหวดจังหวัดร้อยเอ็ด

1. ผู้ร่วมพิธีมีใครบ้าง แต่ละท่านมีหน้าที่อะไรบ้าง
2. วัน เวลา (ฤกษ์ยาม) ที่นิยมในพิธีนี้ยึดถืออย่างไร
  - 2.1 กำหนดวันทำบุญผะเหวด
  - 2.2 พระอุปกุศล
  - 2.3 พระเวสสันดร
  - 2.4 ข้าวพันก้อน
  - 2.5 เทศน์มหาชาติ
  - 2.6 กัณฑ์หลอน
  - 2.7 กัณฑ์จบ

3. สถานที่ใช้ประกอบพิธีกรรมได้แก่ (มีการตกแต่ง)
4. อุปกรณ์ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมได้แก่ จำนวน
5. ทำไมต้องใช้อุปกรณ์เหล่านั้น (ตามข้อ 4) ประกอบพิธีกรรมเพราะอะไร
6. อื่นๆ
7. ขั้นตอนของการทำบุญชะงวดมีขั้นตอนอะไรบ้าง

7.1 ขั้นตอนการเตรียม

- 7.1.1 .....
- 7.1.2 .....
- 7.1.3 .....
- 7.1.4 .....
- 7.1.5 .....
- 7.1.6 .....
- 7.1.7 .....
- 7.1.8 .....
- 7.1.9 .....
- 7.1.10 .....

7.2 ขั้นตอนการดำเนินการ

- 7.2.1 .....
- 7.2.2 .....
- 7.2.3 .....
- 7.2.4 .....
- 7.2.5 .....
- 7.2.6 .....
- 7.2.7 .....
- 7.2.8 .....
- 7.2.9 .....
- 7.2.10 .....

8. สรุป

ตอนที่ 5 ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการจัดการประเพณีบุญสะเทวด เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด

5.1 ข้อมูลเกี่ยวกับบุญสะเทวด

5.1.1 ท่านคิดว่าบุญสะเทวดามีคุณค่าอย่างไร

5.1.2 ท่านคิดว่าบุญสะเทวดาคงอยู่ตลอดไปหรือไม่

5.1.3 ท่านคิดว่าบุญสะเทวดาคงอยู่ตลอดไปหรือไม่

5.1.4 ท่านคิดว่าการประกอบพิธีกรรมบุญพระเวสมีบทบาทสำคัญของประชาชนอย่างไร

5.1.5 ถ้าหากไม่มีการทำบุญสะเทวดาจะมีผลกระทบต่อประชาชนหรือไม่
เพราะเหตุใด

5.2 ข้อมูลเกี่ยวกับการฟื้นฟูและส่งเสริมการจัดงานบุญสะเทวดา

5.2.1 ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรที่ทางจังหวัดร้อยเอ็ดจัดงานบุญสะเทวดาเป็นงานประจำปีและถือว่าเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัด

5.2.2 ท่านเห็นว่าการอนุรักษ์ฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นควรมีหลักการอย่างไร

5.2.3 ท่านเห็นว่าส่วนราชการต่างๆ เข้าไปมีส่วนร่วมและบทบาทในประเพณีท้องถิ่นจะเกิดผลดีผลเสียอย่างไร

ผลดี.....เพราะ.....

ผลเสีย.....เพราะ.....

5.2.4 ประชาชนในท้องถิ่นให้ความร่วมมือกับทางราชการในการอนุรักษ์เผยแพร่งานประเพณีท้องถิ่นมากน้อยเพียงไร

มาก.....เพราะ.....

น้อย.....เพราะ.....

5.2.5 การจัดงานที่ผ่านมาบรรลุตามที่ตั้งไว้ทุกจุดประสงค์หรือไม่

5.2.6 ท่านคิดว่านักท่องเที่ยวให้ความสนใจต่อประเพณีบุญสะเทวดามากน้อยเพียงไร

5.2.7 การทำบุญสะเทวดาให้คุณค่าต่อสังคมด้านใดบ้าง

ก. เศรษฐกิจ

ข. การเมือง

ค. การปกครอง

ง. ศาสนาวัฒนธรรม

จ. ด้านจิตใจ

- 5.2.8 ท่านมีแนวคิดเกี่ยวกับการจัดงานนี้และมีแนวทางปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง
- 5.2.9 ปัญหา อุปสรรค
- 5.2.10 ท่านมีความเห็นเกี่ยวกับแนวทางการจัดการประเพณีบุญพะเหวด เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด อย่างไรบ้าง

แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง

แผนที่.....

บ้านเลขที่.....บ้าน.....ตำบล.....

อำเภอ.....จังหวัด.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....เวลา.....

สถานที่สนทนา.....ผู้ร่วมสนทนา.....

หัวข้อสนทนา/ข้อสังเกต

.....

บันทึกรายละเอียด

.....

สรุป/ข้อสังเกต

.....

(ลงชื่อ).....

ผู้สัมภาษณ์

(.....)

ภาคผนวก ข
รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

กว้าง เมืองศรี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ฌัฐปกรณ์ อภิมติรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 71 หมู่ 6

ตำบลรอบเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด 23 มีนาคม พ.ศ. 2553.

คณะกลองยาวดาวรุ่งดวงใหญ่ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ฌัฐปกรณ์ อภิมติรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์,

ที่บ้านงูเหลือม หมู่ที่ 5 บ้านเลขที่ 24 บ้านงูเหลือม หมู่ที่ 5 ตำบลดงแดง

อำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด 24 มีนาคม พ.ศ. 2553.

คณะกลองยาวไผ่เสียงทอง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ฌัฐปกรณ์ อภิมติรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์,

ที่บ้านเลขที่ 200 หมู่ 11 ตำบลทุ่งศรีเมือง อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

24 มีนาคม พ.ศ. 2553.

คำ อังกาบ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ฌัฐปกรณ์ อภิมติรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 3/2

บ้านสะอาดนาดี ตำบลพรสวรรค์ อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด 24 มีนาคม พ.ศ. 2553.

จันทร์ศรี วิลาจันท์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ฌัฐปกรณ์ อภิมติรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 205

หมู่ที่ 4 บ้านสำราญ ตำบลอาจสามารถ อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด 22 มีนาคม

พ.ศ. 2553.

เจตญา อภัยแสน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ฌัฐปกรณ์ อภิมติรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ธนาคาร

เพื่อการเกษตร และสหกรณ์ สาขาอำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด 16 ตุลาคม พ.ศ. 2553.

ฉลาด ขามช่วง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ฌัฐปกรณ์ อภิมติรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 12 หมู่ 2

ตำบลหนองพอก อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด 24 มีนาคม

พ.ศ. 2553.

ฉวีวรรณ พันธุ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ฌัฐปกรณ์ อภิมติรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วิทยาลัยนาฏศิลป์

ร้อยเอ็ด อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด 22 ตุลาคม พ.ศ. 2553.

ดำรง พลโภชน์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ฌัฐปกรณ์ อภิมติรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานศึกษาธิการ

จังหวัดร้อยเอ็ด 21 มีนาคม พ.ศ. 2553.

นริชล สวนสำราญ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ฌัฐปกรณ์ อภิมติรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วิทยาลัยนาฏศิลป์

ร้อยเอ็ด อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด 21 มีนาคม พ.ศ. 2553.

นงนุช อภิมติรัตน์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ฌัฐปกรณ์ อภิมติรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 14

ถนนปัทมานนท์ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

ทองจันทร์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ฌัฐปกรณ์ อภิมติรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สวนสมเด็จพระ

พระศรีนครินทร์ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด 23 มีนาคม พ.ศ. 2553.

- ทองใบ ทวีกานตรง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ฌัฐปกรณ์ อภิมติรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 10 หมู่ที่ 5 บ้านดงเต่า ตำบลขอนแก่น อำเภอเมืองร้อยเอ็ด 21 มีนาคม พ.ศ. 2553.
- ทรงศักดิ์ ประทุมศิลป์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ฌัฐปกรณ์ อภิมติรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด 21 มีนาคม พ.ศ. 2553.
- นักรบ มุลาดี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ฌัฐปกรณ์ อภิมติรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด 21 มีนาคม พ.ศ. 2553.
- ณชากร เกษณียบุตร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ฌัฐปกรณ์ อภิมติรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วิทยาลัยนาฏศิลป์ ร้อยเอ็ด อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด 21 มีนาคม พ.ศ. 2553.
- บุญมี เฟ็งรัตน์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ฌัฐปกรณ์ อภิมติรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานประชาสัมพันธ์ จังหวัดร้อยเอ็ด อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด 21 มีนาคม พ.ศ. 2553.
- บุษบา น้อยวิมล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ฌัฐปกรณ์ อภิมติรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 178 หมู่ 1 บ้านเมืองทอง ตำบลเมืองทอง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด 24 มีนาคม พ.ศ. 2554.
- ปกรณ์ บุคดาเพ็ง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ฌัฐปกรณ์ อภิมติรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 21 หมู่ 1 ถนนบ้านท่านคร ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด 23 มีนาคม พ.ศ. 2553.
- ประดิษฐ์ สุ่มภาส เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ฌัฐปกรณ์ อภิมติรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 579 หมู่ 5 ถนนร้อยเอ็ด-โพนทอง ตำบลเหนือเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด 23 มีนาคม พ.ศ. 2554.
- ประเวช ณะคะมิตร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ฌัฐปกรณ์ อภิมติรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 145/1 ถนนผดุงพานิช ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด 23 มีนาคม พ.ศ. 2554.
- ปราณี สุ่มมาตย์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ฌัฐปกรณ์ อภิมติรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 129 ถนนเทวภิบาล ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด 23 มีนาคม พ.ศ. 2554.
- พระครูกิตติคุณวัฒน์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ฌัฐปกรณ์ อภิมติรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดกลางมิ่งเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด 6 มีนาคม พ.ศ. 2553.
- พระครูจันทะวง สัมมาจาโร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ฌัฐปกรณ์ อภิมติรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดกลางมิ่ง อำเภอเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด 6 มีนาคม พ.ศ. 2553.
- พระสมุห์บุญทัน กัลยาโน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ฌัฐปกรณ์ อภิมติรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดป่าศรีไพรวัลย์ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด 24 มีนาคม พ.ศ. 2553.
- พระครูญาณวีรานวัตร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ฌัฐปกรณ์ อภิมติรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดราษฎร์อุทิศ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด 24 มีนาคม พ.ศ. 2553.

- พระครูประสิทธิ์ อุตถากร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ฌฐปกรณ อภิมิตรรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดป่าไร่ไร
อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด 24 มีนาคม พ.ศ. 2554.
- พระครูพิศาล ปรัชติ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ฌฐปกรณ อภิมิตรรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดสว่างอารมณ์
อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด 16 กรกฎาคม พ.ศ. 2554.
- พระครูภาวนาวิहारคุณ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ฌฐปกรณ อภิมิตรรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดสระทอง
อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2554.
- พระครูวิจิตร ชีรคุณ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ฌฐปกรณ อภิมิตรรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดราษฎร์อุทิศ
อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด 24 มีนาคม พ.ศ. 2554.
- พระครูวิรัชธรรมภรณ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ฌฐปกรณ อภิมิตรรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดบึง
พระลานชัย อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2552.
- พระครูสังวรโสภณ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ฌฐปกรณ อภิมิตรรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดคุ้มวนาราม
อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2554.
- พระเทพบัณฑิต เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ฌฐปกรณ อภิมิตรรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดบึงปลาญชัย
อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2552.
- พระราชธรรมานุวัตร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ฌฐปกรณ อภิมิตรรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดเหนือ
อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด 16 กรกฎาคม พ.ศ. 2554.
- พระอธิการชาญชัย จวีวัฒน์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ฌฐปกรณ อภิมิตรรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์,
ที่วัดเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด 24 มีนาคม พ.ศ. 2554.
- พันธ์ แสงผล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ฌฐปกรณ อภิมิตรรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 71 หมู่ 10
บ้านหนองนาสร้าง ตำบลเหนือเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด 22 มีนาคม พ.ศ. 2554.
- ยุภาภรณ์ วินทชัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ฌฐปกรณ อภิมิตรรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 64
บ้านเขวา หมู่ที่ 2 ตำบลรอบเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด 21 มีนาคม พ.ศ. 2554.
- วนิด ภารัง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ฌฐปกรณ อภิมิตรรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 100
ถนนเทวภิบาล ตำบลในเมืองร้อยเอ็ด อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด 23 มีนาคม
พ.ศ. 2554.
- วาส พรหมขัน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ฌฐปกรณ อภิมิตรรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 166
ถนนผดุงพานิช ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด 23 มีนาคม พ.ศ. 2554.
- วิจิต จำนงประโคน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ฌฐปกรณ อภิมิตรรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงาน
ศึกษาธิการ จังหวัดร้อยเอ็ด อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด 12 พฤษภาคม พ.ศ. 2553.
- วีระ วุฒิจานง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ฌฐปกรณ อภิมิตรรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานศึกษาธิการ
จังหวัดร้อยเอ็ด อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด 12 พฤษภาคม พ.ศ. 2553.

- วีระพล ศรีบุญลือ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ฌัฐปกรณ์ อภิมติรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ธนาคารกรุงไทย สาขาอำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด 16 ตุลาคม พ.ศ. 2554.
- สงบ หลาบหนองแสง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ฌัฐปกรณ์ อภิมติรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สวนสมเด็จ พระศรีนครินทร์ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด 22 มีนาคม พ.ศ. 2554.
- สงัด ศรีนครินทร์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ฌัฐปกรณ์ อภิมติรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 194 ถนนรณชัยชาญยุทธ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด 23 มีนาคม พ.ศ. 2554.
- สมัย แน่นอุดร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ฌัฐปกรณ์ อภิมติรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 138 หมู่ที่ 12 บ้านหนองจิก ตำบลดงลาน อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด 23 มีนาคม พ.ศ. 2554.
- สมาน ยิ่งยศ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ฌัฐปกรณ์ อภิมติรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่โรงเรียนสตรีศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด 21 มีนาคม พ.ศ. 2554.
- สมใจ สมศรีแสน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ฌัฐปกรณ์ อภิมติรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 70 หมู่ที่ 2 ตำบลหนองแวง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด 23 มีนาคม พ.ศ. 2554.
- สมนึก ปาปะเค เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ฌัฐปกรณ์ อภิมติรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 112 ถนนรณชัยชาญยุทธ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด 21 มีนาคม พ.ศ. 2554.
- สิน แสนบัว เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ฌัฐปกรณ์ อภิมติรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 330 หมู่ที่ 3 บ้านหนองแกตำบลเหนือเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด 22 มีนาคม พ.ศ. 2554.
- สุกรี ศรีธรรมมา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ฌัฐปกรณ์ อภิมติรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 99 หมู่ 5 ตำบลรอบเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด 23 มีนาคม พ.ศ. 2554.
- สุนีย์ น้อยวิบล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ฌัฐปกรณ์ อภิมติรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 310/1 หมู่ 11 ตำบลเหนือเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด 23 มีนาคม พ.ศ. 2554.
- สุรชาญ ไกรเสวกวิสัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ฌัฐปกรณ์ อภิมติรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ธนาคาร กรุงเทพ สาขาอำเภอเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด 16 ตุลาคม พ.ศ. 2554.
- ศิริภรณ์ ลินดาพรประเสริฐ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ฌัฐปกรณ์ อภิมติรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วิทยาลัย นาฏศิลป์ ร้อยเอ็ด อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด 21 มีนาคม พ.ศ. 2553.
- โอกาส พันธุ์ชัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ฌัฐปกรณ์ อภิมติรัตน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 123 บ้านเหล่าเหนือ ถนนรอบเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด 22 มีนาคม พ.ศ. 2554.

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ	นายณัฐปกรณ์ อภิมติรัตน์
วันเกิด	วันที่ 18 สิงหาคม พ.ศ. 2529
สถานที่เกิด	อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 456/33 หมู่ 1 บ้านลีลาวดี ถนนเส้นหน้าป่ายมอใหม่ ตำบลท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม 44150
ตำแหน่งหน้าที่การงาน	ประกอบธุรกิจส่วนตัว
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	บ้านนาภูชะ เลขที่ 456/33 หมู่ 1 บ้านลีลาวดี ถนนเส้นหน้าป่ายมอใหม่ ตำบลท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม 44150
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2547	มัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ตำบลขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม 44150
พ.ศ. 2552	ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.) สาขาวิชาภาษาฝรั่งเศส มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
พ.ศ. 2555	ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.) สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

